

วัตถุประสงค์

เพื่อตีพิมพ์และเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการและบทความทวิสารณหนังสือที่เป็นภาษาไทยและมีข้อค้นพบข้อเสนอแนะที่เป็นนวัตกรรม รวมถึงความคิดริเริ่มที่มีผลกระทบต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติในวงกว้าง อีกทั้งยังมุ่งหมายที่จะเป็นเวทีในการนำเสนอผลงานทางวิชาการเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสาขาต่าง ๆ และสนับสนุนการศึกษา การสอน โดยเน้นสาขาวิชาพระพุทธศาสนา การบริหารการศึกษา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม และฉบับที่ 5 พฤศจิกายน-ธันวาคม

คณะกรรมการที่ปรึกษาวารสารวิจัยวิชาการ

พระพรหมบัณฑิต, ศาสตราจารย์ ดร.

ราชบัณฑิต

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศาสตราจารย์ ดร.

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระเทพพรเมธี, รองศาสตราจารย์ ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

พระสุวรณ์เมธาภรณ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

พระเทพปริยัติเมธี, รองศาสตราจารย์ ดร.

รองอธิการบดีวิทยาเขตนครสวรรค์

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.กาญจนา เจริญชัย

อธิการบดีมหาวิทยาลัยนเรศวร

รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

รองศาสตราจารย์ ดร.โกณัฐ ศรีทอง

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

บรรณาธิการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครเดช พรหมกัลป์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ**มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

พระศรีสมโพธิ, ดร.

รองศาสตราจารย์ สยาม ต่าปรีดา

ดร.ภารดร แก้วบุตรดี

ดร.ประเวศน์ มหารัตนสกุล

หน่วยงานภายนอก

ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตต์เจริญ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พระเมธาวิเชียร, รองศาสตราจารย์ ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ชินนทร์ วสันต์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รองศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์พรรณ เพชรสมบัติ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

รองศาสตราจารย์ พ.ด.อ. ดร.พัชกร แสงทองดี

โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ สุขสถิตย์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปอง สุวรรณภุมมา

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนัญชัย บุญหนัก

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลมาศ ปฐมวนิชกุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ดร.จรรณศักดิ์ สุนทรเดชา

บริษัท เอเซีย คอนเน็คท์ คอร์ปอเรชั่น จำกัด

ฝ่ายจัดการวารสาร

ดร.รัตติยา เหนืออำนาจ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงาน

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ 999 หมู่ 6 ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ 60000 โทรศัพท์ 099-2969229

E-mail: journal.jra@gmail.com

https:// https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jra/index

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสารวิจัยวิชาการ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

1. พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. พระราชวัชรเมธี, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. พระราชรัตนเวที, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5. พระศรีสมโพธิ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. พระครูนิวาสิตขันธ์, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
7. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
8. พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
9. พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
10. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษ ฐิริปญโญ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11. พระมหาไธ ธรรมเมธี, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
13. ศ.ดร.กฤษ เพิ่มทันจิตต์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
14. ศ.ดร.จันทงค์ อติวัฒน์สิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
15. รศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
16. รศ.ดร.สุรินทร์ นียมมากร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
17. รศ.ดร.ประเทือง ภูมิทัทราคม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
18. รศ.ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
19. รศ.ดร.พิสมัย ราชชนะชัย พูลสุข	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
20. รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
21. รศ.ดร.สมาน งามสนิท	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
22. รศ.ดร.ธงชัย สิงอุดม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
23. รศ.ดร.วรฤต เกื้อนช้าง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
24. รศ.ดร.วัชรินทร์ ชาญศิลป์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
25. รศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
26. รศ.ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
27. รศ.ชุมพล ปานเกตุ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
28. ผศ.ดร.สมคิด พุ่มทุเรียน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
29. ผศ.ดร.อมลวรรณ อปสิน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
30. ผศ.ดร.ศิริโรจน์ นามเสนา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
31. ผศ.ดร.อานนท์ เมธีวรณัฏฐ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
32. ผศ.ดร.ปฐวิธรรม สำเนียง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
33. ผศ.ดร.ผดุง วรณทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
34. ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
35. ผศ.ดร.ชนทอง วัฒนประดิษฐ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
36. ผศ.ศศิกิจจ อัจจุย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
37. ดร.สมบัติ นามบุรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
38. ดร.ประเวศน์ มหารัตน์สกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
39. ดร.ภาราทร แก้วบุตรดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
40. ดร.รัตติยา เหนืออำนาจ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

1. พระเมธาวิเชียรสร, รศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. ศ.ดร.วัชร งามจิตต์เจริญ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3. ศ. (พิเศษ) ดร.กาญจนา เจริญศิริ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
4. รศ.ดร.กุหลาบ รัตนสังธรรม มหาวิทยาลัยบูรพา
5. รศ.ดร.สุวิญ รักสัตย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
6. รศ.ดร.สุชาติ แสงทอง มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
7. รศ.ดร.ธานี เกสทอง มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
8. รศ.ดร.อุทัยวรรณ ภูเทษ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
9. รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
10. รศ.ดร.ชนินทร์ วสันันท์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
11. รศ.ดร.ช่วงโชติ พันธุ์เวช นักวิชาการอิสระ
12. รศ.ดร.พฤตสรรค์ สุทธิไชยเมธี มหาวิทยาลัยพิษณุโลก
13. รศ.ดร.สุริยพงศ์ โพธิ์ทองสุนันท์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
14. รศ.พ.ต.อ. ดร.ทัชชกร แสงทองดี โรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพราน
15. รศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
16. รศ.ดร.โชติ บดีรัฐ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
17. ผศ.ดร.ศศิธร วชิรปัญญาพงศ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
18. ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน มหาวิทยาลัยมหิดล
19. ผศ.ดร.ยุวดี วิทย์พันธ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
20. ผศ.ดร.นันทนา อุณเจริญ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
21. ผศ.ดร.เนติรัฐ วีระนาคินทร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
21. ผศ.ดร.อุทัย สติมัน มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
22. ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
23. ผศ.ดร.สมปอง สุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
24. ผศ.ดร.ธัญชัย บุญหนัก มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
25. ผศ.ดร.วิมลมาศ ปฐมวนิชกุล มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
26. ผศ.ดร.อุไรวัฒน์ คัมภีร์ภาพพัฒน์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ
27. ผศ.ดร.กิตติพงษ์ โสภณธรรมภาณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ
28. ผศ.ดร.สาธิต ทรัพย์รวงทอง มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
29. ผศ.ดร.วันชัย สุขตาม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
30. ผศ.ดร.ประภัสสร วรณสถิตย์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
31. ผศ.ดร.เบญจมาศ สุขสถิตย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
32. ผศ.ดร.กฤษณะ ดาราเรือง มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา
33. ผศ.ดร.จารุวรรณ พลอยดวงรัตน์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ ลาดกระบัง
34. ผศ.ดร.พรรณอร วันทอง มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
35. ผศ.ดร.คุณากร กรสิงห์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
36. ผศ.ดร.วงธรรม สรณะ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
37. ผศ.ดร.ชนันภรณ์ อารีกุล มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
38. สิบเอก ดร.เศรษฐวิทย์ พรหมสิทธิ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
39. ดร.อัคนันท์ อริยศรีพงษ์ นักวิชาการอิสระ
40. ดร.จินตนาภา โสภณ ผู้ทรงคุณวุฒิสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
41. ดร.ชนิกา แสงทองดี นักวิชาการอิสระ
42. ดร.พิสิษฐ์ จอมบุญเรือง มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
43. ดร.จรูญศักดิ์ สุนทรเคหา บริษัท เอเซีย คอนเน็คท์ คอร์ปอเรชั่น จำกัด

44. ดร.สมนึก หงษ์ยิ้ม	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุทัยธานี
45. ดร.วรพล ชินเพชร	สำนักงานคณะกรรมการการกฤษฎีกา
46. พันเอก ดร.สาธิต ทิพย์มณี	กรมแพทยทหารบก
47. ดร.ปัญญมณีสาร์ องค์กรปรัชญากุล	สำนักงานปัญญมณีสาร์ หนายความ
48. นางสาวอรอนงค์ สรรเสริญ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ
49. นางสาวโอปอล์ รังสิมันตุชาติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาต่างประเทศ

1. ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.กาญจนา เภารังษี	มหาวิทยาลัยนเรศวร
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์พงศ์ โพธิ์ทองสุนันท์	มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
3. รองศาสตราจารย์ ดร.สมาน งามสนธิ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. รองศาสตราจารย์ ชุมพล ปานเกตุ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5. รองศาสตราจารย์ สยาม คำปรีดา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทบรรณาธิการ

วารสารวิจัยวิชาการ วิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับนี้เป็นฉบับที่ 3 ของปีที่ 5 ซึ่งในปีกองบรรณาธิการได้พิจารณาขยายพื้นที่ทางวิชาการจากเดิมปีละ 4 เล่ม เป็นปีละ 6 เล่ม เพื่อขยายฐานรองรับกับความต้องการของผู้นิพนธ์ที่จะนำเสนอบทความให้คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน พิจารณากลับกรองเพื่อความสำเร็จของบทความก่อนการตีพิมพ์ให้เกิดคุณภาพสูงสุด ทั้งนี้เพราะบทความวิชาการที่อยู่ในวารสารฯ นั้นต่างก็มีข้อค้นพบ ข้อเสนอแนะ ที่จะเป็นนวัตกรรมหรือส่งผลกระทบ (Impact) ระดับบุคคล องค์กร ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยในฉบับนี้ประกอบด้วย บทความวิจัย 19 บท บทความวิชาการ 6 บท และบทวิจารณ์หนังสือ 1 บท ซึ่งทางกองบรรณาธิการได้มีการคัดเลือกมานำเสนอเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทเชิงสถานการณ์ ดังนี้

องค์ความรู้และผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับสาขาวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์นั้น ฉบับนี้เริ่มที่ผลการศึกษาศึกษาการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนเขตอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาของพระอธิการแสงอรุณ ขยาภินนโท (อ้อยผดุง) และคณะ พบว่ามีพรรคการเมืองและนักการเมืองได้ใช้สังคมออนไลน์เพื่อสื่อสารทางการเมืองผ่านเฟซบุ๊ก ไลน์ และอินสตาแกรมเพื่อประโยชน์ทางการเมือง ขณะที่การศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรีของ ยุทธนา ประณิตินันพบว่า สื่อสารทางการเมือง การเลือกตั้งวัฒนธรรมทางการเมือง และการกล่อมเกลางานการเมือง ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดการรับรู้และเสริมสร้างบทบาททางการเมืองแก่ประชาชนให้แสดงออกมากขึ้น ในส่วนของปัจจัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการกระจายอำนาจกับการเมืองภาคประชาชนของเทศบาลตำบล ในจังหวัดชัยภูมิ ของ พิทักษ์พงศ์ กางการนั้น จากการศึกษาพบว่า ผู้นำ สมาชิก กระบวนการบริหารงาน การพึ่งพาตนเอง และการจัดสรรงบประมาณกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อเรื่องข้างต้น ส่วนการศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ของ ธนวัฒน์ กิดา และคณะนั้นพบว่า หากมีการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการให้บริการประชาชน จะทำให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจมากยิ่งขึ้น ส่วนการจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมชุมชนไทหล่มในเขตเทศบาลเมืองหล่มสักอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ของ พัชรมณต์ พร้อมเพียรพันธ์ พบว่า หากท้องถิ่นและชุมชนสร้างหรือพัฒนาสิ่งดึงดูดใจ ความง่ายต่อการเข้าถึง การมีสิ่งอำนวยความสะดวก ที่พัก และกิจกรรมนันทนาการจะทำให้

ให้การท่องเที่ยวเน้นบรรลุยังวัตถุประสงค์มากขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนของตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ของ พระธวัชชัย อานนโท (ใจประการ) และคณะ ที่ศึกษาแล้วพบว่าการเรียนรู้จากครู จากพี่ จากเพื่อน จากการฝึกปฏิบัติ จากสื่อ จากแหล่งเรียนรู้ จากเอกสาร จากการแข่งขัน และการประกวด จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในเรื่องข้างต้นมากขึ้น ส่วนการสร้างแอปพลิเคชันให้กับเทศบาลตำบลเพื่อการบริหารจัดการรถรับ-ส่งผู้สูงอายุไปรักษาที่สถานพยาบาล ของ เนาวรัตน์ ปิ่นอำนาจ และคณะนั้นพบว่า หากมีการเรียกรถฉุกเฉินเพื่อเคลื่อนย้ายผู้ป่วยผ่านแอปพลิเคชันจะทำให้ประชาชนในตำบลนั้นเกิดความพึงพอใจสูงขึ้นเพราะเกิดความสะดวกมากขึ้น สุดท้ายในประเด็นเรื่องแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทย ของ ตระกูล จิตวัฒนากร จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาความรู้โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีในการทำงานมีส่วนในการสร้างสมรรถนะและสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรมากขึ้น

ในส่วนขององค์ความรู้ในทางครุศาสตร์และการบริหารการศึกษาจากการศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนตามหลักอริยฐานธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ของ พระบุญรุ่ง สมบุญโณ และคณะ พบว่า การส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาเรียนรู้ต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดทำคำของบประมาณ การมอบหมายงานในสิ่งที่บุคลากรรับผิดชอบ และการประสานงานกับชุมชนจะทำให้การบริหารโรงเรียนเกิดผลสัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้น ขณะที่แนวทางการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี ของ อภิสิทธิ์ พรหมศิริและคณะ พบว่า หากมีการวางแผนในการจัดหางบประมาณ มีการบำรุงรักษา สร้างการมีส่วนร่วม และมีการพัฒนางานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมเป็นประจำจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับสถานศึกษา ส่วนแนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 7 ของ จริยพร แต่งชุดและคณะ พบว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูบริการชุมชนทุกด้าน มีการประชาสัมพันธ์สองทาง และเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมจะได้รับการสนับสนุนจากชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ของ ธนานนท์ แสงทอง ทาบและคณะ พบว่า หากผู้บริหารเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน สร้างการมีส่วนร่วม ยึดหลักประโยชน์สุขของสังคมหรือชุมชน และยอมรับในความแตกต่างหลากหลายจะทำให้เกิดสภาพแวดล้อมทางการบริหารที่ดี

สำหรับแนวทางการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ของบุคลากรตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ของ บุญธิดา แก้วทอง และคณะ จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหารควรมีการสื่อสารที่ชัดเจนเพื่อให้เกิดการรับรู้และปฏิบัติตรงกัน และสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน ขณะเดียวกันก็ต้องหมั่นสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน ความเป็นกัลยาณมิตร มอบหมายงานตามศักยภาพของบุคคล และจัดการความขัดแย้งอย่างเข้าใจและเป็นกลาง ส่วนแนวทางการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตามหลักสัปติสัทธิธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 จากการศึกษาของ รัชณี ดวงแก้วและคณะ พบว่า ผู้บริหารควร สร้างส่งเสริมให้กับครูและบุคลากรนำภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้ในการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนและมี ส่วนร่วมในการเผยแพร่ผลงานการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาแนว ทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปติสัทธิธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตรเขต 1 ของ จุฑารัตน์ ทศไกรและคณะที่พบว่า ผู้บริหารต้องรู้ หลักเกณฑ์ วัตถุประสงค์ จุดเด่น จุดด้อย ความพอดี ความเหมาะสม ความแตกต่างหลากหลายใน งานวิชาการเพื่อนำไปสู่การสร้างประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับบุคคล โรงเรียนและชุมชนรอบข้าง และจาก การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนตามหลักสัปติสัทธิธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียน เอกชนจังหวัดกำแพงเพชร ของภาวิณี วัฒนพรหมและคณะ พบว่า ควรพัฒนาภาวะผู้นำของ ผู้บริหารซึ่งจะต้องเข้าใจถึงความจำเป็นและความสำคัญในบทบาทหน้าที่ มีการส่งเสริมให้เกิดการมี ส่วนในองค์กร รู้จักลำดับความสำคัญ และหมั่นการพัฒนาตนเองให้คิดอย่างเป็นระบบ ส่วน การศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 10 ของ อรอนงค์ แจ่มจรัสและคณะนั้นพบว่า ผู้บริหารควรยอมรับฟังความ คิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาและร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทาง ทิศทางเดียวกันเพื่อขจัดปัญหาความขัดแย้งในสถานศึกษา นอกจากนั้นหากมีการนิเทศการศึกษาก็ จะเป็นหนึ่งในตัวช่วยการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้จากการศึกษาของ สถาพร สมอุทัย พบว่า ในการบริหารการศึกษานั้นการนิเทศการศึกษาจะเป็นตัวช่วยสำคัญในการ ส่งเสริมผู้เรียนเกิดการเรียนด้านความรู้ ทักษะหรือกระบวนการและคุณลักษณะหรือเจตคติจน ผสมผสานกันออกมาเป็นสมรรถนะของผู้เรียนและพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละ บุคคลโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

ในด้านองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนานับการศึกษา พรหมวิหาร 4 ในฐานะการเจริญ ภาวนาในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ของ พระนิพนธ์ ฐานวโร (คำภาสี) เป็นการแผ่จิตที่ประกอบด้วย ความ เมตตา ความกรุณา ความมูทิตา และอุเบกขา ถือเป็นนิมิตการภาวนาที่จิตมีสมาธิแนบแน่น มีนิเวรณ 5 ถูกข่มไว้ และพรหมวิหารภาวนาจะทำให้จิตเกิดความสงบที่ไม่มีขอบเขตหรือไม่มีประมาณ ขณะที่ การศึกษาของ เสาร์คำ ใส่แก้ว เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการลงโทษพระสงฆ์กับ กระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ไทย พบว่า การลงโทษพระสงฆ์ในปัจจุบันยังมีช่องว่างของกฎหมาย และมีการให้อ่านจำแก่ฝ่ายบ้านเมืองมากอยู่พอสมควร จึงเกิดความเหลื่อมล้ำในการใช้กฎหมาย และส่งผลให้พระภิกษุที่ได้รับโทษจากช่องว่างของกฎหมาย ไม่สามารถกระทำกิจของสงฆ์ได้ ตามปกติ จึงอยากเสนอให้มีการลงโทษที่ไม่ต้องสิ้นสุดลงด้วยการสละสมณเพศ เพื่อให้การปกครอง คณะสงฆ์เกิดความสงบเรียบร้อยและพระสงฆ์รูปนั้นสามารถปฏิบัติกิจของสงฆ์ต่อไปได้ ซึ่งกรณีนี้ถือเป็น ความป่วยของสังคมพุทธและสังคมไทยอีกโรคหนึ่ง ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษากรณี ที่ สังคมไทยป่วยด้วยโควิดที่จะต้องแก้ไขปัญหาด้วยปัจจัยสามจิตกับหนึ่งทัศน ของพระครูสิริปฏิริทศน์ และคณะ ที่พบว่า จากปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องแก้ไขปัญหาดูแลเริ่มจากที่ทุกคน ทุกฝ่ายจะต้องมี

จิตสำนึก จิตอาสา จิตสาธารณะ และมีวิสัยทัศน์ รู้ผิดชอบชั่วดี รู้ว่าอะไรควร อะไรไม่ควร รู้จักคิดถึงคนอื่น และมองการเปลี่ยนแปลงของโลกใบนี้เป็นไปตามสภาวะของความเป็นจริง

สุดท้ายมีบทความวิชาการที่ว่าด้วยการศึกษาประวัติ ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ การถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแล ของ สานนท์ ด้านภักดี ที่พบว่าหลังจากเจ้าพ่อพญาแลถูกประหารชีวิตแล้ว มีชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างศาลเพียงตาขึ้น พอถึงฤดูกาลเดือน 6 วันพุธแรกได้นำเครื่องบวงสรวงสังเวยมาเซ่นไหว้เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความศรัทธาที่มีต่อเจ้าพ่อพญาแลและเป็นการส่งเสริมความรักความสามัคคีของคนในชุมชน ให้อยู่เย็นเป็นสุข และขอให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล เพื่อให้พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ จนเกิดเป็นงานประเพณีบุญเดือน 6 และการถวายบายศรีแด่เจ้าพ่อพญาแลเป็นประจำทุกปีมาจนถึงปัจจุบัน ขณะที่ ศุภชัย โชติทอง และคณะได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่อง ตีคู่กับพลังพิเศษแห่งการปลุกต้นไม้กับการเรียนรู้จากประสบการณ์สู่การแปรเปลี่ยนและเยียวยาสังคม ซึ่งพบว่าทักษะการเรียนรู้ของตัวละครตีสุนั้นเป็นไปตามขั้นตอนในวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb กล่าวคือ มีการเปิดรับประสบการณ์จากการไปเรียนรู้ในสถานที่จริง มีการสังเกตอย่างใคร่ครวญ มีการนำประสบการณ์ที่ผ่านการสังเกตมาประมวลเป็นแนวความคิด และมีการนำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาที่ประมวลได้มาประกอบใช้ในการลงมือแก้ปัญหา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)

บรรณาธิการวารสารวิจัยวิชาการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	ก
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	ข-ง
บทบรรณาธิการ	จ-ซ
สารบัญ	ฅ-ฏ

บทความวิจัย:

การสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนเขต อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา	
: พระอธิการแสงอรุณ ชยาภินนโท (อ้อยผดุง), พระครูโสภณปริยัติสุธี และสหทัยา วิเศษ	1
พรหมวิหาร 4 ในฐานะการเจริญภาวนาในคัมภีร์วิสุทธิมรรค	
: พระนิพนธ์ ฐานวโร (คำภาสี)	15
แนวทางการบริหารโรงเรียนตามหลักอริยฐานธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอห่มสั๊ก จังหวัดเพชรบูรณ์	
: พระบุญรุ่ง สมบูรณ์, พระราชวรเมธี และพระมหาอุดร อุตตโร	23
การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนของตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา	
: พระวัชรชัย อานนโท (ใจประการ), พระครูโสภณปริยัติสุธี และสมยศ ปัญญามาก	35
การสร้างแอปพลิเคชันให้กับเทศบาลตำบล เพื่อการบริหารจัดการรถรับ-ส่งผู้สูงอายุไปรักษาที่สถานพยาบาล	
: เนาวรัตน์ ปิ่นอำนาจ, อุทัยวรรณ แก้วตะคุ และรชา ทองคงอยู่	49
ปัจจัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการกระจายอำนาจกับการเมืองภาคประชาชนของเทศบาลตำบล ในจังหวัดชัยภูมิ	
: พัทธพงษ์ กางการ	63
ประวัติ ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ การถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแล	
: สานนท์ ด้านภักดี	75

แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทย : ตระกูล จิตวัฒนากร	83
แนวทางการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถ ประโยชน์ ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี : อภิสิทธิ์ พรหมศิริ, อานนท์ เมธีวรฉัตร และวินัย ทองมัน	93
แนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 7 : จริยพร แต่งชุด, ปฎิธรรม สำเนียง และพระมหาอุดร อุตโตโร	107
การสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสาราณียธรรม 6 ของ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ : ชนานนท์ แสงทองทาบ, ปฎิธรรม สำเนียงและพระมหาอุดร อุตโตโร	117
แนวทางการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ของบุคลากรตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของ ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอดงตาล จังหวัดนครสวรรค์ : บุญธิดา แก้วทอง, วรกฤต เกื่อนช้าง และวินัย ทองมัน	131
แนวทางการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหาร โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครสวรรค์ เขต 3 : รัชณี ดวงแก้ว, วินัย ทองมัน และวิรัช จงอยู่สุข	147
แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียน ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 : จุฑารัตน์ ทศไกร, วรกฤต เกื่อนช้าง และปฎิธรรม สำเนียง	163
แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชน จังหวัดกำแพงเพชร : ภาวิณี วัฒนพรหม, วินัย ทองมัน และวรกฤต เกื่อนช้าง	179
ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ : ธนวัฒน์ กิตา, สมยศ ปัญญามาก และสหทัยา วิเศษ	193

**แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10**

: อรอนงค์ แจ่มจำรัส และชัยอนันต์ มั่นคง 205

**การจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมชุมชนไทหล่มในเขตเทศบาลเมืองหล่ม
สักอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์**

: พัชรมณต์ พร้อมเพียรพันธ์ และสยาม คำปรีดา 215

พฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรี

: ยุทธนา ปราณีต 225

บทความวิชาการ:

**ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการลงโทษพระสงฆ์กับกระบวนการยุติธรรม
คณะสงฆ์ไทย**

: พระมหาเสาร์คำ ไส่แก้ว 235

สังคมไทยป่วยด้วยโควิดแก้ไขด้วยสามจิตกับหนึ่งทัศน์

: พระครูสิริภุญญิต์, สุพรต บุญอ่อน และธีรพันธ์ เชิญรัมย์ 249

หลักสังฆสามัคคีแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคม

: พระครูนิรมิตสังฆกิจ, พระศรีสุทธิพงศ์ พระครูนิวตน์ชระไชย และ
กิตติพัทธ์ โมราสุข 263

**“การนิเทศการศึกษา” หนึ่งตัวช่วยในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้
ในศตวรรษที่ 21**

: สถาพร สมอุทัย 275

**“ติสตุกับพลังพิเศษแห่งการปลูกต้นไม้”: จากการเรียนรู้จากประสบการณ์สู่
การแปรเปลี่ยนและเยียวยาสังคม**

: ศุภชัย โชติทอง และวิชญ์ สุวรรณสังข์ 289

กระบวนการทัศน์ใหม่กับการจัดการท้องถิ่นของประเทศไทย

: ภาราดร แก้วบุตรดี, ศศิกิจจ์ อ่ำจ้อย, สมบัติ นวลระยอง และ
อาณัติ เดชจิตร 303

บทวิจารณ์หนังสือ:

บทวิจารณ์หนังสือ: คำสอน 3 ศาสนา

: พระอธิการเฉลิม กนตสาโร 311

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารวิจัยวิชาการ 324

แนวปฏิบัติในการเตรียมต้นฉบับบทความเพื่อลงตีพิมพ์ 325

หนังสือขอส่งบทความเพื่อพิจารณาการตีพิมพ์ในวารสารวิจัยวิชาการ 343

ใบสมัครสมาชิก 344

การสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนเขตอำเภอเมือง พะเยา จังหวัดพะเยา

Political Communication Through Social Networks of People in Mueang
Phayao District, Phayao Province

พระอธิการแสงอรุณ ชยาภินนโท (อ้อยผดุง)¹ พระครูโสภณปริยัติสุธี² และสหัททยา วิเศษ
Phra Achan Saeng-arun Chayapinanto (Oi Phadung), Phrakhrusophonpariyatsutee and
Sahathaya Wises

Received: November 26, 2021

Revised: December 31, 2021

Accepted: January 30, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.53

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา 2) ศึกษากระบวนการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา และ 3) นำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ใช้การวิจัยในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวนทั้งสิ้น 45 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัย พบว่า 1) เครือข่ายสังคมออนไลน์เกิดจากความก้าวหน้าของระบบอินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีการสื่อสารก่อให้เกิดเครือข่ายสังคมใหม่ที่รู้จักกันแพร่หลายว่า ที่ผ่านมามีการเลือกตั้งในพื้นที่จังหวัดพะเยา มีพรรคการเมืองและนักการเมืองได้ใช้สังคมออนไลน์เพื่อสื่อสารทางการเมืองผ่านเฟซบุ๊ก ไลน์ และอินสตาแกรม โดยผู้สมัครโพสต์ข้อความประวัติส่วนตัว นโยบายพรรคผ่านไปยังกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อให้เลือกตนเองเป็นผู้แทนของตน 2) กระบวนการสื่อสารทางการเมือง โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์เป็นสังคมที่กว้างขวาง และมีความรวดเร็ว ข้อมูลข่าวสารที่สื่อสารออกไปนั้น หากไม่ตรวจสอบของแหล่งที่มาของข้อมูลอาจทำให้ข้อมูลข่าวสารนั้นบิดเบือนจากข้อเท็จจริงได้ และ 3)

¹ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดพะเยา; Phayao Provincial Office of Buddhism

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา; Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Phayao Campus

Corresponding author, e-mail: 6310205011@mcu.ac.th, Tel. 084-0472513

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดพะเยานั้น ได้ใช้หลักธรรมโยนิโมมณสิการ กับหลักธรรมปรโตโฆสะ ในการสื่อสารทางการเมือง ซึ่งการสื่อสารทางการเมืองนั้นมีทั้งกลุ่มนักการเมืองที่หวังผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง หากผู้รับข้อมูลข่าวสารไม่มีการพิจารณาหรือไตร่ตรองให้ดีอาจตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มคนเหล่านี้ ดังนั้นรัฐควรส่งเสริมให้ประชาชนผู้รับข้อมูลข่าวสาร มีการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ เนื้อหาข้อมูลข่าวสารโดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมตามวิถีการดำเนินชีวิตแบบชาวพุทธ

คำสำคัญ: การสื่อสารทางการเมือง, เครือข่ายสังคมออนไลน์, หลักธรรมโยนิโมมณสิการ
หลักธรรมปรโตโฆสะ

Abstract

The objectives of this research were 1) to study political communication through social networks of people in Mueang Phayao District, Phayao Province; 2) to study the political communication process through social networks of people in Mueang Phayao District, Phayao Province; and 3) to present the Buddhadhamma integration for political communication through social networks of people in Mueang Phayao District, Phayao Province. This was a qualitative research. The target group used in this research was 45 people living in Mueang Phayao District, Phayao Province by using purposive sampling. The research tool was an in-depth interview. The results of the research found that 1) social network was a result of the advancement of the Internet system, computers and communication technology which made a new social network popularly known. In the past, in general elections in Phayao Province, political parties and politicians had used social network to communicate politically through Facebook, Line and Instagram. The candidates posted a personal profile. The party's policies were passed on to the electorate to elect themselves as their representatives. Political communication process, especially social network was a broad and fast society. If the source of the data was not checked, the information that was communicated may cause the information to be distorted from the facts; and 3) the Buddhadhamma integration for political communication through social networks of people in Mueang Phayao District, Phayao Province had used Yonisomanasikara and Paratoghosa in political communication. The political communication included groups of politicians who sought their own interests and those of their friends. If the receivers did not consider or ponder well, they may become a tool of these people. Therefore, the government should encourage people

who received information to think, analyze, and discriminate the content of information by integrating Buddhaddhamma according to the Buddhist way of life.

Keywords: Political Communication, Social Network, Yonisomanasikara, Paratoghosa

บทนำ

สถานการณ์การเมืองไทยในปัจจุบัน ได้มีการประท้วงขับไล่รัฐบาลและเรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ.2560 รวมถึงเรียกร้องให้มีการปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งการชุมนุมครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่เป็นนิสิต นักศึกษา รวมถึงนักเรียนระดับมัธยม โดยใช้ชื่อว่า “กลุ่มเยาวชนปลดแอก” กลุ่มเยาวชนปลดแอกเหล่านี้ออกมาแสดงจุดยืนทางการเมือง กระแสประท้วงของนักศึกษาถูกจุดชนวนขึ้นเมื่อศาลรัฐธรรมนูญที่ฝึกไฟฟากรัฐบาลตัดสินยุบพรรคอนาคตใหม่ เหตุการณ์นี้สะท้อนว่าชนชั้นปกครองใช้อำนาจโดยมิชอบ สำหรับชาวไทยรุ่นใหม่แล้ว การยุบพรรคอนาคตใหม่สื่อความว่าเสียงของพวกเขากำลังถูกมองข้าม ซึ่งในเวลาต่อมาทำให้กลุ่มนักศึกษาชุมนุมประท้วงในมหาวิทยาลัยและโรงเรียนกว่า 50 แห่งทั่วประเทศ เพื่อเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีต้องออกจากตำแหน่ง และต้องมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ลักษณะสำคัญของชุมนุมประท้วงของนักศึกษาในแง่ของการขับเคลื่อนและการจัดประท้วง การชุมนุมเหล่านี้เป็นการประท้วงแบบเครือข่าย นักเรียนนักศึกษาในแต่ละสถาบันตั้งแฮชแท็กทวิตเตอร์เฉพาะของตัวเองสำหรับการชุมนุม โดยมาจากคำขวัญคติพจน์ของมหาวิทยาลัยหรือโรงเรียน ผสมกับข้อความต่อต้านระบอบเผด็จการ นักศึกษาผสมกลยุทธ์การประท้วงในโลกออนไลน์และบนท้องถนนเข้าด้วยกัน จัดแฟลชม็อบซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมหลากหลายที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาสั้น ๆ เช่น ร่วมกันร้องเพลง การปราศรัยสั้น ๆ กิจกรรมล้อเลียน และเปล่งข้อความร่วมกัน กิจกรรมเหล่านี้มีข้อดีคือ ง่ายต่อการไลฟ์สตรีม การไลฟ์สตรีมช่วยให้การประท้วงถูกเผยแพร่สู่สาธารณะมากขึ้น และกลยุทธ์แฟลชม็อบพัฒนามาจากการที่นักศึกษาต้องหาทางประท้วงภายใต้การปราบปรามของระบอบรัฐบาลทหารมาหลายปี และการจัดกิจกรรมนักศึกษาที่อยู่ในบริเวณมหาวิทยาลัย การชุมนุมแต่ละครั้งจึงใจให้มีระยะเวลาที่สั้นกระชับ เพื่อไม่ให้รบกวนชีวิตประชาชน (จันจิรา สมบัติพูนศิริ, 2563)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสถานการณ์ทางการเมืองภายในจังหวัดพะเยา ไม่เกิดความรุนแรงมากนัก แต่ก็มี การเคลื่อนไหวของกลุ่มที่สนับสนุนและกลุ่มที่ต่อต้านการเมือง ซึ่งในปัจจุบันเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนในอำเภอเมืองพะเยาได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ ออกสู่ตลาดทำให้ทุกคน โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นที่ใช้สมาร์โฟนที่มีคุณภาพดีราคาถูก และกลุ่มวัยรุ่นเหล่านี้หันมาสนใจกิจกรรมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้จากการเลือกตั้งที่ผ่านมา พรรคอนาคตใหม่ที่ออกนโยบายเพื่อคนรุ่นใหม่ ทำให้ได้รับคะแนนเสียงอย่างท่วมท้น แต่แม้ว่าการเมืองที่เคยได้รับการคัดเลือกมาตั้งแต่อดีตเลยไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ แต่อย่างไรก็ตามประชาชนกลุ่มคนรุ่นใหม่เหล่านี้มีการสื่อสารทางการเมืองผ่านมือถือ หรือสมาร์โฟน เพื่อให้กลุ่มคนรุ่นใหม่สามารถเข้าถึงข่าวสารทางการเมืองได้อย่างสะดวก รวมทั้งปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนทั่วไปได้ออกมาเรียกร้องสิทธิทางการเมือง

เมืองบนพื้นฐานประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน โดยการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ และกระบวนการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา รวมทั้งให้มีการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอย่างอิสระภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญต่อไป

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงจำเป็นต้องนำเอาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เพราะพระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นศาสนาที่สอนให้ถือธรรมะ คือ ความถูกต้องตามเหตุผลเป็นประมาณ ซึ่งกระบวนการสื่อสารทางการเมืองมีทั้งผู้ส่งสาร เนื้อหา ข้อมูลข่าวสารและผู้รับสาร เนื่องจากเป็นหลักธรรมคำสอนที่มีความสำคัญทั้งต่อปัจเจกบุคคล และสังคมโดยรวม หากได้รับการนำมาประพฤติปฏิบัติ หรือนำไปประยุกต์ใช้อย่างจริงจังด้วยความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่สำคัญของหลักธรรมในแง่ของปัจเจกบุคคล อาจจะเป็นเกณฑ์ตัดสินใจที่ก่อให้เกิดผลต่อพฤติกรรมทางกาย และวาจาของบุคคลนั้น ๆ อันเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นคุณภาพทางจิตใจ ส่วนในแง่ของสังคมหลักธรรมอาจเป็นตัวชี้วัดได้ว่าสังคมนั้น ๆ มีคุณภาพ มีความสงบ และมีความสุขหรือไม่ ซึ่งขึ้นอยู่กับคุณภาพของปัจเจกบุคคลที่มาอยู่ร่วมกันจนเป็นสังคมดังกล่าว

จากความเป็นมา และความสำคัญของปัญหาดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนอำเภอเมืองพะเยา ผลที่ได้รับจากการศึกษาจะเป็นการพัฒนาการศึกษากระบวนการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร เพื่อสื่อสารทางการเมืองกับกลุ่มเครือข่ายในการเรียกร้องสิทธิทางการเมือง หรือเข้าร่วมการประชุมต่าง ๆ ด้านความสนใจกิจกรรมทางการเมือง ด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง และด้านการมีบทบาททางการเมือง อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองของประชาชน และเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยนี้สามารถนำมาวางแผน หรือกำหนดแนวทางการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น และกระตุ้นให้ประชาชนมีการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ให้มากขึ้นต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
3. เพื่อนำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษา และรวบรวมข้อมูล จากเอกสาร และหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสาร แสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ของประชาชนในเขตจังหวัดพะเยา

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการลงพื้นที่เป้าหมายครั้งนี้ คือ พื้นที่อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่ในการศึกษาเพื่อสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์ และ รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล อันประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ หรือเป็นผู้รู้ (Key informants) ใน ชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐ นักการเมืองระดับท้องถิ่น ผู้นำทางศาสนา ปราชญ์ชาวบ้าน แกนนำทางการเมืองในชุมชน นักการเมืองระดับชาติ และนักวิชาการ เป็นต้น ใน และมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองพื้นที่เพื่อทราบถึงกระบวนการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่าย สังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ซึ่งมีชื่ออยู่ใน ทะเบียนบ้านเขตอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ซึ่ง มีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ใช้การเลือกแบบ เฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ทั้งสิ้น 45 คน ได้แก่ ประชาชนในเขตอำเภอเมืองพะเยา จำนวน 10 คน กลุ่มนักวิชาการ ข้าราชการ และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา จำนวน 10 คน กลุ่มผู้นำชุมชนในเขตอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา จำนวน 10 คนกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ในเขต อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา จำนวน 10 คน และกลุ่มผู้ดูแลเฟซบุ๊ก เพจในเขตอำเภอเมือง พะเยา จังหวัดพะเยา จำนวน 5 คน

วิธีการ และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แนวทางการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการ เก็บรวบรวมข้อมูล มีการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ และลักษณะเครื่องมือ การสร้าง และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยสร้างแนวทางการสัมภาษณ์ โดยการศึกษาจากตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ และใช้กรอบแนวคิดในการวิจัยเป็นแนวทาง มีขั้นตอนในการสร้าง และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งออกดังนี้

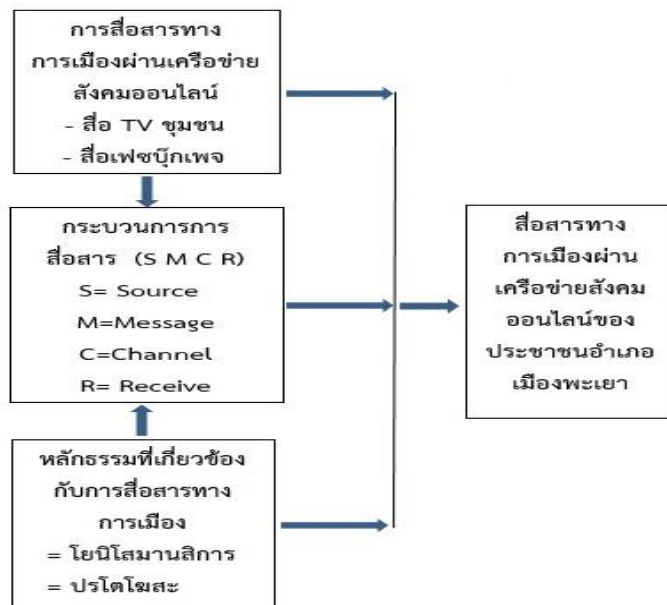
1. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร (Data Collection) เป็นการทบทวน วรรณกรรม รวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยค้นคว้าจาก หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการใช้วิธีการ วิจัยในการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสำรวจพื้นที่ (Field Observation) การสัมภาษณ์ (Interview Method) โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลโดยผ่านผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยผู้วิจัยใช้กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ กระบวนการสัมภาษณ์ (Interview Method) โดยเน้นการสัมภาษณ์ในเชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยใช้แนวทางในการเลือกบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่สามารถตอบคำถามการวิจัย หรือวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดี

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกข้อมูล จัดกลุ่มข้อมูล และสังเคราะห์แบบแผนความสัมพันธ์ (Pattern) จนได้ข้อสรุป นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ ทำการสังเคราะห์แบบแผนความสัมพันธ์ โดยการหาความเชื่อมโยงระหว่างกันของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในแต่ละประเด็น แล้วสร้างข้อสรุปแบบแผนความสัมพันธ์ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์การสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบและยืนยันข้อสรุป ที่ค้นพบดังกล่าว โดยการนำข้อสรุปแบบแผนความสัมพันธ์ที่ค้นพบไปตรวจสอบและยืนยันกับข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ ว่ามีความสอดคล้องต้องกันกับข้อมูลจริง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. การสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา พบว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์เกิดจากความก้าวหน้าของระบบอินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีการสื่อสารก่อให้เกิดเครือข่ายสังคมใหม่ที่รู้จักกันแพร่หลายว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์ ทั้งนี้การสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน ที่ผ่านมาร

เลือกตั้งในพื้นที่จังหวัดพะเยา มีพรรคการเมือง และนักการเมืองได้ใช้สังคมออนไลน์เพื่อสื่อสารทางการเมืองผ่านเฟสบุ๊ก โลง และอินสตราแกรม โดยผู้สมัครโพสต์ข้อความประวัติส่วนตัว นโยบายพรรคผ่านไปยังกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อให้เลือกตนเองเป็นผู้แทนของตน

2. กระบวนการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา พบว่า กระบวนการสื่อสารทางการเมือง โดยเฉพาะใช้สังคมออนไลน์เป็นสังคมที่กว้างขวาง และมีความรวดเร็ว ข้อมูลข่าวสารที่สื่อสารออกไปนั้น หากไม่ตรวจสอบของแหล่งที่มาของข้อมูลอาจทำให้ข้อมูลข่าวสารนั้นบิดเบือนจากข้อเท็จจริงได้ ทั้งนี้บุคลากรด้านสื่อหรือผู้มีหน้าที่ส่งข้อมูลข่าวสารควรยึดถือจรรยาบรรณของสื่อเป็นหลัก และเสนอข้อมูลข่าวสารตรงไปตรงมาตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในเหตุการณ์

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดพะเยานั้น ได้ใช้หลักธรรมโยนิโมานสิการกับหลักธรรมปรโตโมสะในการสื่อสารทางการเมือง เป็นการใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สาเหตุ ผลจนตลอดสายแยกแยะออกพิจารณาเหตุด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดย อุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย ซึ่งการสื่อสารทางการเมืองนั้นมีทั้งกลุ่มนักการเมืองที่หวังผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง โดยกลุ่มคนเหล่านี้มักสร้างข้อมูลข่าวสารเท็จเพื่อให้กลุ่มตนมีชัยเหนือกว่า หากผู้รับข้อมูลข่าวสารไม่มีการพิจารณาหรือไตร่ตรองให้ดีอาจตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มคนเหล่านี้

อภิปรายผลการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนเขตอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา มีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

1. การสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา พบว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์เกิดจากความก้าวหน้าของระบบอินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีการสื่อสารก่อให้เกิดเครือข่ายสังคมใหม่ที่รู้จักกันแพร่หลายว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์ การสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้สร้างปรากฏการณ์ในรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองรูปแบบใหม่ สามารถเจาะกลุ่มเป้าหมายได้ตรงจุด ตัวอย่าง การหาเสียงเลือกตั้งของพรรคอนาคตใหม่หรือปัจจุบัน สอดคล้องกับแนวคิดของวียะดา ฐิติมขมิมา (2553) ได้กล่าวว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์เกิดจากความก้าวหน้าของระบบอินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีการสื่อสารก่อให้เกิดเครือข่ายสังคมใหม่ที่รู้จักกันแพร่หลายว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Online Social Network) โดยเครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่สาธารณะที่สมาชิกทุกเพศวัย เชื้อชาติ ศาสนา และทุกกลุ่มสังคมย่อยจากทั่วโลกเป็นผู้สื่อสารเขียนเล่าเนื้อหาเรื่องราว ประสบการณ์ บทความ รูปภาพ และวิดีโอที่สมาชิกเขียนทำขึ้นเอง หรือพบเจอจากสื่ออื่น ๆ แล้วนำมาแบ่งปัน

ให้กับผู้อื่นที่อยู่ในเครือข่ายของตนเองผ่านอินเทอร์เน็ต และสอดคล้องกับงานวิจัยของศรีธัญญาไชยวรรณ (2554) พบว่า ผู้ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลางในสังคมที่มีแนวโน้มเติบโตขึ้น มีพฤติกรรมบริโภคข่าวสารที่แตกต่างจากสื่อกระแสหลักและแสวงหาพื้นที่สาธารณะเพื่อสื่อสารความคิดเห็นทางการเมืองในเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่สื่อส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในการกำกับควบคุมของรัฐ ทั้งนี้ สื่อใหม่มีแนวโน้มที่จะนำเสนอประเด็นข่าวทางการเมืองเชิงวิเคราะห์เจาะลึกผ่านการสัมภาษณ์แหล่งข่าวสำคัญ หรือบุคคลสาธารณะชุมชนแบบใหม่ถูกสร้างขึ้นอย่างสร้างสรรค์ผ่านการใช้สื่อใหม่

2. กระบวนการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการสื่อสารทางการเมือง โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์เป็นสังคมที่กว้างขวาง และมีความรวดเร็ว ข้อมูลข่าวสารที่สื่อสารออกไปนั้น หากไม่ตรวจสอบของแหล่งที่มาของข้อมูลอาจทำให้ข้อมูลข่าวสารนั้นบิดเบือนจากข้อเท็จจริงได้ ซึ่งสังคมออนไลน์นี้มีลักษณะเป็น “สังคมเสมือน” (Virtual Community) ที่มีสมาชิกหลากหลายทุกเพศทุกวัย ทุกเชื้อชาติ ศาสนา ทุกระดับการศึกษา ทุกสาขาอาชีพ และทุกกลุ่มสังคมย่อย ซึ่งสมาชิกเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องมีการพบปะปฏิสัมพันธ์กันแบบซึ่งหน้าโดยตรงก็ได้ เพียงแต่มีแนวความคิดหรือวัตถุประสงค์ที่เหมือนกัน และรวมตัวกันทางชุมชนออนไลน์ สอดคล้องกับแนวคิดของดาร์ธัน คำเป็ง และคณะ (2563) ได้กล่าวว่า สื่อประเภทนี้ได้แก่ เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย ยูทูบ แอปพลิเคชัน อีเมล เอสเอ็มเอส โดยทั้งนี้ช่องทางโซเชียลมีเดียอย่าง เฟซบุ๊ก (Facebook) ได้เป็นช่องทางที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากของผู้ลงสมัคร ส.ส.แบบ แบ่งเขตของจังหวัดพะเยาทั้งจากพรรคการเมืองเดิมและพรรคการเมืองใหม่ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล (2555) พบว่าการเคลื่อนไหวทั้งในออนไลน์ และออฟไลน์ ในประเทศไทยจำเป็นต้องอาศัยทุนเช่นเดียวกัน แต่เครือข่ายสังคมออนไลน์อนุญาตให้คนทั่วไปสะสมและแปลงทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมได้ง่ายขึ้นสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมออนไลน์ทั้งหมดไม่ใช่สิ่งใหม่ แต่เป็นการขยายของการสื่อสารคนธรรมดา มีอำนาจในการควบคุมพื้นที่มากขึ้น เกิดการแสดงออกในเรื่องที่โดยทั่วไปทำได้ยาก นำมาซึ่งเสรีภาพในการแสดงออกและการรวมตัวมากขึ้น ทั้งนี้การเคลื่อนไหวในสังคมออนไลน์จำเป็นต้องรักษาความสัมพันธ์ในระดับหนึ่ง และการแสดงออกทางการเมืองยังมีการจำกัดเฉพาะกลุ่มอันเนื่องมาจากรุนในการเข้าถึงที่ไม่เท่ากัน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านแหล่งสาร (Source) พบว่า การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์นั้น แหล่งสาร หรือที่มาของข้อมูลข่าวสารที่ส่งมาจากตัวผู้ส่งสารที่ได้รับจากเฟซบุ๊ก โลก หรือยูทูบ มักเชื่อถือไม่ได้ บางครั้งนักการเมืองหรือกลุ่มผู้สนับสนุนนักการเมืองที่ได้รับผลประโยชน์ร่วมกันมักใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างสื่อสังคมออนไลน์ ปลอมข้อมูลข่าวสารอันเป็นเท็จเพื่อหวังผลประโยชน์ในการทำลายชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือของคู่ต่อสู้ทางการเมือง นอกจากนั้นข้อมูลข่าวสารที่มาจากแหล่งที่เชื่อถือได้ส่วนใหญ่มาจากโทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ ซึ่งการสื่อสารทางการเมืองนั้น ผู้ส่งสารหรือแหล่งข่าวอาจมีการโจมตีกันเพื่อให้ฝ่ายตรงข้ามสูญเสียความน่าเชื่อถือจากประชาชนในพื้นที่ สอดคล้องกับแนวคิดของพิชิต วิจิตรบุญรักษ์ (2554) ได้กล่าวว่า สื่อสังคมออนไลน์ (Social

Media) คือ สื่อที่ผู้ส่งสารส่งสารที่อยู่ในรูปแบบต่าง ๆ ไปยังผู้รับสารผ่านทางเครือข่ายออนไลน์ โดยสามารถโต้ตอบแลกเปลี่ยนข้อมูลกันระหว่างผู้ส่งสาร และผู้รับสารได้ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของศรีธัญญา ไชยวรรณ (2554) พบว่า สื่อใหม่มีแนวโน้มที่จะนำเสนอประเด็นข่าวทางการเมืองเชิงวิเคราะห์เจาะลึกผ่านการสัมภาษณ์แหล่งข่าวสำคัญ หรือบุคคลสาธารณะชุมชนแบบใหม่ถูกสร้างขึ้นอย่างสร้างสรรค์ผ่านการใช้สื่อใหม่และการบริโภคข่าวสารของชนชั้นกลางในสังคมที่ต้องการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น

ส่วนด้านเนื้อหาข่าวสาร (Message) พบว่า เนื้อหาข่าวสารที่ใช้ในการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ส่วนใหญ่มีเนื้อหาที่ไม่มีความเชื่อถือ มีข้อเท็จจริงบ้างแต่เป็นส่วนน้อย ข้อมูลข่าวสารที่ส่งต่อ หรือแชร์มาทางสื่อออนไลน์ เป็นเนื้อหาที่ผู้ส่งสารหรือกลุ่มนักการเมือง สร้างขึ้นเพื่อหวังทำลายคู่ต่อสู้ทางการเมืองของตนเอง ซึ่งข้อมูลข่าวสารทางการเมือง มีหลากหลายด้านขึ้นอยู่กับว่าผู้ส่งสารหรือกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง ต้องการสื่อสารทางการเมืองให้กับผู้รับสารหรือกลุ่มเป้าหมายไปในทิศทางใด สอดคล้องกับแนวคิดของกาญจนา แก้วเทพ (2553) ได้กล่าวว่า เนื้อหาของข่าวสาร มีลักษณะพิเศษเฉพาะ คือ เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในความหมายของการจัดสรรการต่อสู้แย่งชิง ปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ คุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของเนื้อหาทางการเมือง คือ เป็นเรื่องราวที่อยู่ในปริมณฑลของสาธารณะ (Public Affairs) เช่น เรื่องการเลือกตั้งการแก้ไขกฎหมาย การทำงานของหน่วยงานของรัฐ ฯลฯ ตัวบุคคลที่อยู่ในข่าวสารจึงเป็นบุคคลสาธารณะและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก็เป็นผลประโยชน์ของส่วนรวม

นอกจากนั้นช่องทางการสื่อสาร (Channel) พบว่า ช่องทางการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ในอดีตใช้ช่องทางการสื่อสารผ่านโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นหลัก ปัจจุบันโลกได้มีการพัฒนาขึ้นมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยจึงทำให้มีช่องทางการสื่อสารทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น มีความสะดวก รวดเร็วและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายโดยตรง โดยผ่านทางโทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต โน้ตบุ๊ก และคอมพิวเตอร์ ซึ่งสื่อออนไลน์เหล่านี้มีแอปที่สามารถเปิดใช้งานได้อย่างแพร่หลายสามารถส่งข้อความภาพ ข้อความเสียง รวมถึงรูปแบบวิดีโอ ได้แก่ เฟสบุ๊ก ไลน์ ทวิตเตอร์ และยูทูบ เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของประทุม ฤกษ์กลาง (2552) ได้กล่าวว่า ช่องทางของการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต (Internet) โดยผู้รับสารใช้อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางการเข้าถึงข้อมูลและข่าวสาร และผู้ส่งสารใช้อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางของการเผยแพร่ข้อมูลและข่าวสาร และสอดคล้องกับแนวคิดของนันทนา นันทวโรภาส (2557) ได้กล่าวว่า ผู้รับ (Receive) ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะ ความชำนาญในการสื่อสาร โดยมีความสามารถถอดรหัสสาร (Decoder) เป็นผู้ที่มีทัศนคติ ระดับความรู้ และพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรม เช่นเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันกับผู้ส่ง จึงจะทำให้การสื่อความหมายหรือการสื่อสารนั้นได้ผล

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ผลการวิจัย พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ของประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัด

พะเยานั้น ได้ใช้หลักธรรมาภิบาลโยนิโสมานสิการ กับหลักธรรมปรัโธษะ ในการสื่อสารทางการเมือง ซึ่ง การสื่อสารทางการเมืองนั้นมีทั้งกลุ่มนักการเมืองที่หวังผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง กลุ่ม ผลประโยชน์ทางการเมือง โดยกลุ่มคนเหล่านี้มักสร้างข้อมูลข่าวสารเท็จเพื่อให้กลุ่มตนมีชัย เหนือกว่า หากผู้รับข้อมูลข่าวสารไม่มีการพิจารณาหรือไตร่ตรองให้ต้อาจตกเป็นเครื่องมือของกลุ่ม คนเหล่านี้ ทั้งนี้ วิธีคิดทั้ง 10 แบบดังกล่าวมีสาระสำคัญที่น่าสนใจ 3 ประการคือ 1) สิ่งทั้งหลายทั้ง ปวงเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ต้องดับไป ไม่เที่ยงแท้ ไม่คงที่ ไม่ยั่งยืน ไม่คงอยู่ตลอดไป อยู่ภายใต้กฎไตร ลักษณ์ เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา 2) สรรพสิ่งในโลกล้วนเป็นไปตามเหตุปัจจัย โดยธรรมชาติเหตุกับ ผลย่อมมีความสัมพันธ์กันเสมอ “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ” แต่เหตุกับผลที่ว่านั้น ย่อมไม่ใช่เหตุเดียวหรือผลเดียว เหตุ อย่างหนึ่งอาจก่อให้เกิดผลมากมายหลายอย่าง ขณะที่ผลอย่างหนึ่งก็เกิดมาจากเหตุปัจจัยหลาย อย่างเช่นกัน 3) ในการคิดอ่านแก้ไขปัญหาต่าง ๆ นั้นต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับความเป็นจริง ของธรรมชาติ คิดและปฏิบัติในแนวทางของความรู้และปัญญา ไม่ใช่ตัณหาและอารมณ์ แก่ที่ตัวเหตุ ปัจจัยไม่ใช่แก้ด้วยความอยาก พิจารณาปัญหาอย่างเป็นองค์รวมในทุกมิติแง่มุม ทั้งด้านดีด้านเสีย ประโยชน์และโทษ มีหลักการและเป้าหมายที่ถูกต้องชัดเจน มีวิธีการที่ถูกต้อง และชอบธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของพระสุทศน์ กตสโร (ประทุมแก้ว) (2556) ได้กล่าวว่า การสื่อสารที่มี เป้าหมายเพื่อการครอบงำ ทำให้ประชาชนมีปฏิกิริยาตอบโต้การสื่อสารทางการเมืองเป็น 2 ลักษณะ คือ กลัวและหลีกเลี่ยงที่จะสื่อสารกับเปื้อและเกิดการเมินเฉยที่จะติดตามข่าวสารทางการเมือง ซึ่ง ปฏิกิริยาทั้งสองแบบนี้ล้วนส่งผลเสียกับระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ประชาชนต้องมีส่วน ร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามการสื่อสารทางการเมืองยังถูกใช้เป็นเครื่องมือ ที่เป็นอุปกรณ และวิธีการใช้อุปกรณในการสื่อสารทางการเมืองเพื่อเชื่อมโยงระหว่างรัฐบาลและ ประชาชนทั้งรูปแบบของการสื่อสารทางการเมืองทั้งแนวระนาบ และแนวตั้ง

ข้อค้นพบในการวิจัย

จากข้อค้นพบของงานวิจัยชิ้นนี้สะท้อนให้เห็นว่า การสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่าย สังคมออนไลน์นับได้ว่าเป็นช่องทางการสื่อสารของโลกยุคใหม่ที่ทรงอิทธิพล และได้รับความนิยม แพร่หลายอย่างรวดเร็วไปทั่วโลก เพราะสามารถเข้าถึงกลุ่มคนเป้าหมายทุกเพศทุกวัย ในรูปแบบ สังคมออนไลน์ที่สามารถเชื่อมโยงถึงกันได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด จนเกิดเป็นสังคมเสมือนที่เปิดโอกาสให้ ผู้คนเข้าไปใช้งาน เผยแพร่ข้อมูลส่วนตัว บทความ รูปภาพ ผลงาน ตลอดจนเป็นเวทีแสดงความ คิดเห็น เพื่อใช้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตลอดจนความสนใจ หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ จึงเป็นช่องทาง ให้เกิดปัญหาและผลกระทบต่อสังคม ดังนี้

1. การสร้างกระแสต่อสังคม สื่อสังคมออนไลน์มีทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็น ทางการ ซึ่งสื่อสังคมออนไลน์ส่วนใหญ่มีความเป็นทางการและควบคุมการทำงานได้น้อย ขาดความ ยึดหยุ่นแต่เปิดกว้าง ทำให้ขาดความน่าเชื่อถือ ขาดการเคารพกฎเกณฑ์ของสังคม การสื่อสาร และ การแลกเปลี่ยนข้อมูล โดยมีการเคลื่อนไหวของข้อมูลรวดเร็วกว่าสื่อในรูปแบบเดิม ทำให้สามารถ สร้างกระแสต่อสังคมในด้านต่าง ๆ ทั้งกระแสที่ดีและไม่ดี เป็นช่องทางที่สามารถวิพากษ์วิจารณ์

กระแสวิกฤตในเชิงลบ และอาจทำให้เกิดกรณีพิพาทบานปลายอาจมีการละเมิดลิขสิทธิ์และสิทธิส่วนบุคคล หรือเกิดอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ รวมทั้งอาจเป็นภัยคุกคามทางความมั่นคงในด้านต่าง ๆ

2. การคุกคามผ่านสื่อออนไลน์ (Cyber Bullying) คือ การคุกคามหรือรังแกกัน และการคุกคามผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ที่เป็นการทำร้ายทางอารมณ์ความรู้สึก อันจะส่งผลให้เกิดอาการหวาดระแวง ซึมเศร้า หดหู่ ไปจนถึงการฆ่าตัวตายในที่สุด หรือการโพสต์คำทอ พุดจาส่อเสียดให้ร้าย หรือขู่ทำร้ายผ่านช่องทางการสนทนา

3. การโจรกรรมเอกลักษณ์บุคคล (Identity Theft) หรือข้อมูลส่วนบุคคลด้วยเครื่องมือการแก้ไขข้อมูลส่วนตัว (Edit Your Profile) ซึ่งจะแสดงทั้งชื่อ นามสกุล ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ ความสนใจส่วนตัว อีเมล รายชื่อเพื่อนสนิท หรือแม้กระทั่งข้อมูลส่วนตัวมาก ๆ ซึ่งถ้าข้อมูลเหล่านี้ที่แสดงอยู่บนเว็บไซต์ หรือเครือข่ายสังคมออนไลน์มากเท่าไรก็จะยิ่งช่วยให้ผู้ร้ายสามารถลอกเลียนเอกลักษณ์ และนำอัตลักษณ์ของเรา เพื่อไปแอบอ้างในการก่ออาชญากรรมได้ง่ายขึ้น

4. ปัญหาทางความสัมพันธ์ของคนในสังคม สื่อสังคมออนไลน์ได้เข้ามามีอิทธิพลเป็นอย่างมากในการใช้ชีวิตประจำวันของผู้คน จึงทำให้สังคมทุกวันนี้เรียกว่าสังคมก้มหน้า ซึ่งผู้คนโดยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ หรือหมกมุ่นก้มหน้าก้มตา และจดจ่ออยู่กับการเสพข่าวสาร การติดต่อ การพูดคุยกันผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ตลอดเวลา ก่อให้เกิดผลลบต่อชีวิตประจำวัน และความสัมพันธ์ของคนในสังคมอย่างชัดเจนยิ่งขึ้นจนกลายเป็นประเด็นทางสังคม โดยเฉพาะกับกลุ่มวัยรุ่นที่ใช้เวลาไปกับสื่อออนไลน์วันละหลายชั่วโมง ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้ง ทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกาย จนถึงขั้นเป็นปัญหาร้ายแรงกระทบต่อความสงบสุขในสังคมตามมา

5. เป็นเครื่องมือทางการเมือง การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อสร้างความนิยมทางการเมืองให้กับบุคคลหรือกลุ่มทางการเมือง การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารหรือกิจกรรมทางการเมือง การใช้สื่อสังคมออนไลน์มาวิพากษ์วิจารณ์คู่แข่งทางการเมืองฝ่ายตรงข้าม รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนความเห็นทางการเมือง อภิปรายประเด็นในทางการเมือง ถ่ายทอดข่าวสารกิจกรรมในทางการเมืองต่าง ๆ ระหว่างสมาชิกในเครือข่ายสังคมออนไลน์ หรือมุ่งสื่อข้อมูลข่าวสารไปยังสื่อมวลชนกลุ่มต่าง ๆ บนสังคมออนไลน์เพื่อจูงใจให้สื่อมวลชนนำเสนอข้อมูลข่าวสารให้กับกลุ่มทางการเมือง หรือพรรคการเมืองของตน หากจะมองย้อนถึงสถานการณ์ทางการเมืองในปัจจุบันของประเทศไทยจะเห็นได้ว่าการเมือง พรรคการเมือง กลุ่มอิทธิพลทางการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองต่างก็พยายามอาศัยการกล่าวหรือเผยแพร่ข่าว ที่สร้างความเกลียดชังทางการเมืองบนสื่อสังคมออนไลน์ประเภทต่าง ๆ มาเป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองให้ประชาชนมีความเลื่อมใสศรัทธา หรือมีอุดมการณ์ทางการเมืองคล้อยตามไปกับคนหรือกลุ่มการเมืองของตน ซึ่งก่อให้เกิดความวุ่นวายทางการเมือง และความไม่สงบเรียบร้อยภายในประเทศอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ใหม่

การสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เป็นกระบวนการกล่อมเกลางานทางการเมือง และเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลที่กระทำต่อกัน ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับการเมืองหรือไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง ทั้งนี้สื่อสังคมออนไลน์เปรียบเสมือนดาบสองคม แม้จะมีพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้สื่ออินเทอร์เน็ตกับระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น เป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนเนื่องจากภาครัฐจะไม่สามารถปิดกั้นหรือแทรกแซงสื่ออินเทอร์เน็ตได้เหมือนกับสื่อแบบดั้งเดิม ด้านหนึ่งภาครัฐสามารถใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนได้อย่างแท้จริง แต่ในอีกด้านหนึ่งก็อาจมีความเสี่ยงในการใช้เป็นช่องทางเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ ซึ่งภายใต้สังคมประชาธิปไตยรัฐควรตระหนักถึงสิทธิของประชาชนดังนี้

1. สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ผู้บังคับใช้กฎหมายต้องตระหนักในเรื่องนี้เป็นสำคัญ การควบคุม กำกับ ดูแลที่มากเกินไปย่อมที่จะส่งผลต่อเสรีภาพของประชาชนในการแสดงความคิดเห็น หรือถ้าน้อยเกินไปอาจจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศชาติได้เช่นกัน โดยในเบื้องต้นผู้บังคับใช้กฎหมายต้องมีความรู้ความเข้าใจ และมีวุฒิภาวะที่เพียงพอต่อการบังคับใช้กฎหมาย อย่างแท้จริง จึงจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นตามเจตนารมณ์ที่มุ่งหวังไว้

2. การกำกับดูแลสื่อสังคมออนไลน์ด้วยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์นั้น อาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ภาครัฐสามารถกระทำได้ แต่ในฐานะของผู้ที่อยู่ภายใต้กฎหมายนั้น การสร้างระบบกลั่นกรองส่วนกลางที่สามารถนำไปสู่การจัดให้มีระบบกลั่นกรองตามกรอบแห่งข้อกำหนดของกฎหมายนั้น ๆ สามารถที่จะกระทำได้ ซึ่งการจัดให้มีระบบกลั่นกรองส่วนกลางดังกล่าวจะต้องเป็นความรับผิดชอบของผู้ให้บริการของภาคเอกชนที่มีใช้เป็นข้อบังคับทางกฎหมาย

3. การปลูกจิตสำนึกของผู้ที่อยู่ภายใต้กฎหมายเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สามารถกระทำได้ ไม่ว่าจะอยู่ในแวดวงสังคมใด กฎ กติกา มารยาท และมาตรฐานทางจริยธรรมสำหรับผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ รวมทั้งผู้ให้บริการในภาคอุตสาหกรรมอินเทอร์เน็ตสามารถสร้างขึ้นมาได้ แม้กระทั่งการออกแบบระบบให้ผู้ใช้สามารถมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลผ่านการรายงาน การละเมิด การส่งสัญญาณของปัญหาที่จะเกิดขึ้นในระบบคอมพิวเตอร์ กล่าวคือ เป็นวิธีการกำกับดูแลกันเองในรูปแบบการสร้างบรรทัดฐานที่ได้ประมวลร่วมกันในกลุ่ม และการช่วยกันเฝ้าระวังสิ่งที่จะส่งผลต่อการผิดกฎหมายต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย การสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนเขตอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐควรส่งเสริมให้ประชาชนผู้รับข้อมูลข่าวสาร มีการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ เนื้อหาข้อมูลข่าวสารโดยการบูรณาการหลักพุทธธรรม ตามวิถีการดำเนินชีวิตแบบชาวพุทธ ดังที่ พระพุทธองค์ทรงสอนการใช้หลักธรรมโยนิโสมานสิการและปรโตโฆสะ ในการพินิจพิจารณา ไม่หลงเชื่อสิ่งใด ๆ จนกว่าจะได้มีการพิสูจน์และคิดไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วน

2. รัฐควรมีการควบคุมสื่อ และผู้ส่งสารในการรายงานข้อเท็จจริง กรณีที่ผู้สื่อข่าว หรือผู้ส่งสารกระแสดัดจริตตามความเคลื่อนไหวทางการเมือง แกนนำนักวิจารณ์สังคม หรือนักกิจกรรมเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งในสังคมหรือใช้สื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นเครื่องมือทำลายชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือของฝ่ายตรงข้าม

ข้อเสนอแนะนำผลงานไปใช้ให้เกิดประโยชน์

1. ประชาชนทั่วไปเมื่อได้รับข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารทางการเมืองจึงมีความ จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีการพิจารณาอย่างพินิจพิเคราะห์ถึงข้อมูลด้วยความมีเหตุมีผล และรู้เท่าทัน ข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงทางการเมือง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐบาล สื่อมวลชน ควรมีมาตรการสื่อสารเพื่อสร้างความกระจ่างในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และไขปัญหาข้อสงสัยต่าง ๆ รวมทั้งเปิดเผยข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงแก่ประชาชน

2. การใช้สื่อโซเชียลและเทคโนโลยีที่ทันสมัยให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การใช้ เฟสบุ๊กในการโพสต์ให้รู้ว่าตนเองมาใช้สิทธิเลือกตั้ง เพื่อเตือนให้คนที่เห็นรูปหรือข้อความตื่นตัว ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ทั้งนี้ยังเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

3. หลักธรรมในพุทธศาสนา เป็นหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เหล่า ศาสนิกชนควรน้อมนำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด และลดความขัดแย้งทางการเมืองใน สังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2553). *แนวพินิจใหม่ในสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- จันจิรา สมบัติพูนศิริ. (2563). *ปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรง ภาคประชาสังคม และประชาธิปไตย*. เข้าถึงได้จาก <https://www.nonviolent-conflict>.
- ดรรารัตน์ คำเป็งและคณะ. (2563). *การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรม การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2562 จังหวัดพะเยา*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- นันทนา นันทวโรภาส. (2557). *สื่อสารการเมือง: ทฤษฎี และการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ: แมสมีเดีย.
- ประทุม ฤกษ์กลาง. (2552). *การประชาสัมพันธ์ทางการเมือง (Political public relations)*. (พิมพ์ ครั้งที่ 5). ปทุมธานี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พระสุทัศน์ กตสาโร (ประทุมแก้ว). (2556). *การศึกษาพุทธจริยธรรมกับการสื่อสารทางการเมือง*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พิชิต วิจิตรบุญรักษ์. (2554). สื่อสังคมออนไลน์: สื่อแห่งอนาคต. *วารสารนักบริหาร*, 31(4), 99-103.
- วิยะดา ฐิติมันซ์. (2554). เครือข่ายสังคมออนไลน์: แนวโน้ม ปรากฏการณ์ และจริยธรรม. *วารสารนักบริหาร*, 30(4), 150-156.
- ศรัณญา ไชยวรรณ. (2554). *สื่อใหม่ในสังคมการเมืองไทย กรณีศึกษาเฟซบุ๊กวอยล์ทีวี*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารศิลปะและการออกแบบสื่อ). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล. (2555). *การเมืองบนเฟซบุ๊ก: วัฒนธรรมการเมืองบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ พ. ศ.2553-2555*. (วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา). คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พรหมวิหาร 4 ในฐานะการเจริญภาวนาในคัมภีร์วิสุทธิมรรค

Brahmavihara 4 as a Practice of Meditation in Visuddhimagga

พระนิพนธ์ ฐานวโร (คำภาสี)¹

Phra Nipon Thanavaro (khamphasee)

Received: December 01, 2021

Revised: December 28, 2021

Accepted: January 30, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.54

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพรหมวิหาร 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) ศึกษาพรหมวิหาร 4 ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการปฏิบัติพรหมวิหาร 4 ในฐานะเป็นการเจริญภาวนาในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร โดยศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิได้แก่พระไตรปิฎกและคัมภีร์วิสุทธิมรรค และข้อมูลชั้นทุติยภูมิจากเอกสารตำรา และงานวิจัย ผลการวิจัย พบว่า 1) พรหมวิหาร 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ พระพุทธเจ้าเสวยชาติเป็นพระโพธิสัตว์เจริญพรหมวิหาร โดยมีจิตประกอบด้วยเมตตาอันไพบุลย์ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีความพยาบาท ต่อทุกคน ไม่มีขอบเขต แผ่ไปทุกสถานที่ทั่วโลก มีจิตประกอบด้วยกรุณา ฯลฯ มีจิตประกอบด้วยมุทิตา ฯลฯ มีจิตประกอบด้วยอุเบกขา 2) พรหมวิหาร 4 ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค คือ ธรรมอันประเสริฐปราศจากโทษและเป็นหลักวิธีกาวนาที่ทำให้จิตสงบได้ เมตตาภาวนา คือ การพัฒนาจิตด้วยการแผ่ความรักให้ผู้อื่น กรุณาภาวนา คือ การพัฒนาจิตด้วยการแผ่ความสงสารให้ผู้ประสบความทุกข์ มุทิตาภาวนา คือ การพัฒนาจิตด้วยการแผ่ความยินดีกับผู้อื่น อุเบกขาภาวนา คือ การพัฒนาจิตด้วยการแผ่ความวางเฉยต่อความทุกข์ความสุขของผู้อื่น และ 3) แนวทางการปฏิบัติพรหมวิหาร 4 ในฐานะเป็นการเจริญภาวนาในคัมภีร์วิสุทธิมรรค คือ การแผ่จิตประกอบด้วยความเมตตา ความกรุณา ความมุทิตาให้ผู้อื่น และเจริญอุเบกขาภาวนาโดยละความสุขความทุกข์ของบุคคลที่เจริญพรหมวิหารมาก่อนแล้ว แผ่จิตประกอบด้วยอุเบกขาให้ผู้อื่น ภาวนาจนจิตเกิดสมาธิสัมฤทธิ์ (เสมอภาค) คือ มีเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขาต่อตนเอง คนที่รัก คนกลาง ๆ และคนคู่แ้ว เสมอภาคเสมือนเป็นบุคคลเดียวกัน อันถือเป็นนิมิตการภาวนา จิตมีสมาธิแนบแน่น

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช; Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddhist college Buddhachinaraja

Corresponding author, e-mail: nipon.khamphasee@gmail.com, Tel. 091-7975454

นิวรรณ์ 5 ถูกข่มไว้ พรหมวิหารภาวนาทำให้จิตบรรลุปณาสมาธิ (ความสงบที่ไม่มีขอบเขตไม่มีประมาณ)

คำสำคัญ: คัมภีร์วิสุทธิมรรค, พรหมวิหาร 4, ภาวนา

Abstract

The objectives of this research were 1) to study Brahnavihara 4 that appeared in the Buddhist scriptures; 2) to study Brahnavihara 4 in the Visuddhimagga; and 3) to propose the guidelines for a practice of Brahnavihara 4 as a practice of meditation in Visuddhimagga. This study was a documentary research by studying the primary information such as Tipitaka and Visuddhimagga as well as the secondary information from documents, textbooks and research. The results of the research revealed that 1) Brahnavihara 4 that appears in the Buddhist scriptures were: The Buddha was born as a Bodhisattva. He practiced Brahnavihara with a mind composed of Metta that is abundant, invaluable, without enmity, without vendetta against everyone, without boundaries, spreading to every place of the world; with a mind composed of Karuna etc., with a mind composed of Mudita etc., with a mind composed of Upekkha etc..2) Brahnavihara 4 in Visuddhimagga is the noble virtue without blame and the principle of meditation that calmed the mind; Mettabhavana is the development of the mind by spreading love to others; Karunabhavana is the development of the mind by spreading compassion for those who suffer from suffering; Muditabhavana is the development of the mind by spreading joy to the others; Upekkhabhavana is the development of the mind by spreading indifference to the suffering and happiness of others; and 3) the guidelines for practicing Brahnavihara 4 as a practice of meditation in Visuddhimagga are the spreading the mind with Metta, Karuna, and Mudita to others. And the practice of Upekkhabhavana by eliminating the happiness and suffering of those who have practiced Brahnavihara before, spreading the mind consisting of Upekkha to others, praying until the mind is Simabheta (equality) which is having Metta, Karuna, Mudita and Upekkha towards oneself, loved ones, mediators and partners, equal as if they are the same persons. It is regarded as a sign of prayer, the mind is concentrated, Nivarana 5 is suppressed, Brahnaviharabhavana makes the mind attain Appana-samadhi. (Peace without boundaries, no estimate).

Keywords: Visuddhimagga, Brahnavihara 4, Bhavana

บทนำ

พรหมวิหารเป็นหลักธรรมคำสอนหนึ่งในบรรดาคำสอนของพระองค์ ซึ่งหลักธรรมนี้มี ความสำคัญสำหรับการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของทุกคน ทุกอาชีพ แม้พระสงฆ์ก็จำเป็นต้องใช้ หลักธรรมนี้ พรหมวิหารอันเป็น “ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลัก ความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่า ดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ หลักธรรมประจำใจของผู้มีจิตใจ กว้างขวาง หลักธรรมที่นำไปใช้นำไปปฏิบัติให้สังคมเกิดความรัก ความสงบสุข ความเกื้อกูลกัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559) พรหมวิหาร 4 ที่ปรากฏใน พระสูตรต่าง ๆ ในพระไตรปิฎกหลายสูตร เช่น โทณพราหมณสูตร มหาโควินทสูตร มหาสุทิสสนสูตร มฆเทวสูตร ตัวอย่าง มหาโควินทสูตร กล่าวว่า “พระพุทธรเจ้าผู้เสวยพระชาติเป็นมหาโควินท พราหมณ์โพธิสัตว์สอนการเจริญพรหมวิหารแก่เหล่าสาวกซึ่งเป็นหนทางแห่งผู้เป็นผู้อยู่ร่วมกับพระ พรหมในพรหมโลก” (ที.ม. 10/328/257) และทรงแสดงการเจริญพรหมวิหารดังนี้ “มีเมตตาจิตแผ่ ไปตลอดทิศที่ 1 ทิศที่ 2 ทิศที่ 3 ทิศที่ 4 ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุก หมู่เหล่าในที่ทุกสถาน ด้วยเมตตาจิตอันไพบูรณ์ หาประมาณมิได้ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มี ความเบียดเบียนอยู่” (ที.ม. 10/327/256) เป็นการแผ่จิตประกอบด้วยองค์ธรรมพรหมวิหารให้สัตว์ ทั้งหลายแต่ไม่เกิดความชัดเจนของวิธีปฏิบัติทำให้นำไปปฏิบัติตามได้ยากทำให้ไม่เกิดผลตาม อาณิสสของพรหมวิหาร 4

หลักธรรมพรหมวิหาร 4 นักวิชาการหรือนักปราชญ์ส่วนมากเสนอเพื่อการประยุกต์ใช้ เป็นหลักธรรมสำหรับการดำเนินชีวิต การทำงานในหน่วยงานหรือองค์กร การอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อให้เกิดความสุขสงบต่อตนเองและคนอื่น คนทั่วไปจึงเข้าใจพรหมวิหาร 4 ว่าเป็นหลักธรรมใน การดำเนินชีวิตในสังคม มีความรักความเมตตาเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อกัน ช่วยเหลือสงเคราะห์ พลอย ยินดี ไม่ริษยาเมื่อคนอื่นได้ดีมีสุข และวางเฉยต่อผลของหลักกรรม แต่พรหมวิหาร 4 ไม่ได้เป็น หลักธรรมจรรโลงสังคมให้น่าอยู่น่าอาศัยเท่านั้น ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคอธิบายพระไตรปิฎกโดยย่อเป็น ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ตามแนววิสุทธิ 7 เป็นวิธีการทำให้ “ชีวิตหมดจด” (สมเด็จพระพุฒา จารย์ (อ.อ. อาสภมหาเถร), 2547) แสดงการเจริญพรหมวิหาร 4 อย่างครบถ้วน พรหมวิหาร 4 ไม่ได้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต การทำงาน อยู่ร่วมกันในสังคมเท่านั้น แต่ยังเป็นหลักวิธีการ การภาวนาเพื่อพัฒนาจิตให้เกิดความสงบ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมพรหมวิหารและรู้ แนวทางวิธีการปฏิบัติการเจริญพรหมวิหารในฐานะเป็นการภาวนา การพัฒนาจิตด้วยหลักธรรม พรหมวิหาร 4 ประการ คือ เมตตาภาวนา กรุณาภาวนา มุทิตาภาวนา อุเบกขาภาวนา เพื่อให้เกิด ความรู้ความเข้าใจกระจ่างแก่สังคมไทยมากขึ้น

พรหมวิหาร 4 ที่แสดงในพระสูตรเข้าใจยากและวิธีปฏิบัติไม่ชัดเจน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึง สนใจศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่องนี้ เพื่อเสนอแนะเป็นแนวทางการปฏิบัติพรหมวิหาร 4 ในฐานะเป็นการ ภาวนาที่ถูกต้องตามคัมภีร์วิสุทธิมรรคและ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพรหมวิหาร 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาพรหมวิหาร 4 ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค
3. เพื่อเสนอแนวทางการเจริญพรหมวิหาร 4 ในฐานะเป็นการเจริญภาวนาในคัมภีร์วิสุทธิมรรค

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) โดยศึกษาข้อมูลจากพระสูตรดังนี้ มหาโควินทสูตร มหาสุทฺธสนสูตร มหเมทวสูตร โทณะพราหมณสูตร จากพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งที่เป็นหนังสือ และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ คัมภีร์วิสุทธิมรรค แปลไทย และ ข้อมูลเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยศึกษาจากคัมภีร์วิสุทธิมรรคมหาฎีกา คัมภีร์วิสุทธิมรรคจุฬฎีกา หนังสือ ตำราเรียน ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ ข้อมูลออนไลน์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพรหมวิหาร 4 โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพรหมวิหาร 4 เพื่อทำความเข้าใจ ทบทวนข้อมูลต่าง ๆ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการแบบพรรณนา (Description) ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และเสนอแนวทางการปฏิบัติพรหมวิหาร 4 ในฐานะเป็นการเจริญภาวนาในคัมภีร์วิสุทธิมรรคเพื่อให้ผู้สนใจวิธีการภาวนาไปปฏิบัติได้

สรุปผลการวิจัย

1. พรหมวิหาร 4 ที่ปรากฏในพระสูตร พบว่า พระพุทธเจ้าเสวยชาติเป็นพระโพธิสัตว์ เช่น มหาโควินทพราหมณ์บุโรหิต พระเจ้ามหาสุทฺธสนะ พระเจ้ามทวะ หรือสมัยปัจจุบันได้สอน โทณพราหมณ์ เจริญพรหมวิหาร 4 โดยการแผ่จิต คือ มีจิตประกอบด้วยเมตตาแผ่ไปทุกทิศทุกทาง ทั้งทิศน้อยทิศใหญ่ แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่า ทุกสถานที่ ด้วยเมตตาจิตอันไพศาล หาประมาณมิได้ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ มีกรุณาจิต ฯลฯ มีมุทิตาจิต ฯลฯ มีอุเบกขาจิต ฯลฯ แต่ตามอธิบายทางสังคมว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ องค์ 4 คือ เมตตา คือความปรารถนาดีต่อผู้อื่นอย่างจริงใจโดยไม่หวังผลตอบแทน (พระธรรมรักจิต, 2543) เรียกว่า บำรุงสุข กรุณา คือความสงสารเห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมื่อประสบเคราะห์กรรม มีความสงสารหวั่นไหวและคิดหาทางช่วยให้เขาพ้นทุกข์นั้น (พระราชมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2541) เรียกว่า บำบัดทุกข์ มุทิตา พลอยยินดีด้วยกับคนอื่นที่กำลังได้ดีมีสุข เรียกว่า ชื่นชมยินดี และอุเบกขา การจ้องดูอยู่อย่างใกล้ชิดพิจารณาด้วยปัญญาที่มีความเข้าใจในผลของกรรม ความวางเฉยต่อผลของการกระทำของผู้อื่น เรียกว่า วางเฉยต่อกรรม พรหมวิหาร เรียกอีกอย่างว่า อัปมัณฺญา คือพรหมวิหาร 4 ประการ ด้วยจิตประกอบด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา น้อมจิตสงบแนบแน่นจนถึงอัปนาสมาธิแผ่ไปให้แก่สัตว์ทั้งหลายและมนุษย์ทั้งหลายแบบเสมอกัน ไม่เจาะจงทั่วถึง ไปในทุกทิศ

2. พรหมวิหาร 4 ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค พบว่า พรหมวิหาร 4 เป็นวิหารธรรมอันประเสริฐ วิหารธรรมปราศจากโทษ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เครื่องอยู่อย่างประเสริฐ เพราะเป็น ธรรมข้อปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย ต่างจากกรรมฐานอื่น ๆ ที่เป็นข้อปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตน เมื่อปฏิบัติพรหมวิหาร 4 ดีแล้ว จะไปเกิดยังพรหมโลก

2.1 เมตตาภาวนา คือ กรรมฐานที่มีความเมตตา ความปรารถนาให้คนอื่นให้เขามีความสุข เป็นอภรณ์กรรมฐาน พัฒนาจิตด้วยการแผ่ความรักให้ผู้อื่น

2.2 กรุณาภาวนา คือ กรรมฐานที่มีความสงสาร ความปรารถนาให้ผู้ที่มีความทุกข์ จงพ้นจากทุกข์ เป็นอภรณ์กรรมฐาน จิตด้วยการแผ่ความสงสารให้ผู้ประสบความทุกข์

2.3 มุทิตาภาวนา คือ กรรมฐานที่มีความพลอยยินดี ในความสุขและสมบัติของผู้อื่น เป็นอภรณ์กรรมฐาน พัฒนาจิตด้วยการแผ่ความยินดีกับผู้อื่น

2.4 อุเบกขาภาวนา คือ กรรมฐานนำเอาความรู้สึกที่วางเฉย เป็นอภรณ์กรรมฐาน พัฒนาจิตด้วยการแผ่ความวางเฉยต่อความทุกข์ความสุขของผู้อื่น ต้องละอารมณ์ที่มีต่อสุขหรือทุกข์ ก่อนเจริญอุเบกขาภาวนาต้องบรรลุฌาน 3 ด้วยการเจริญเมตตา กรุณา หรือมุทิตาภาวนาแล้ว เมตตา กรุณา และมุทิตา ทำให้สำเร็จถึงฌาน 3 ตามองค์ฌาน เพราะจิตยังมีสุขมีทุกข์ของผู้อื่นอยู่ ขณะที่อุเบกขาทำผลสำเร็จได้ฌาน 4 เลย เพราะมีมีอุเบกขาเวทนา ความเฉย ๆ ละสุข ละทุกข์

3. แนวทางการเจริญพรหมวิหาร 4 ในฐานะเป็นการเจริญภาวนาในคัมภีร์วิสุทธิมรรค พบว่า การเจริญพรหมวิหารแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นการเตรียมตัวและขั้นการเจริญพรหมวิหาร 4 การเตรียมตัว รักษาศีลของตนเองให้บริสุทธิ์ ตัดปليโพธข้อกังวล จัดการกิจที่อาจทำให้เกิดความกังวลระหว่างเจริญกรรมฐาน เข้าพบอาจารย์ผู้ให้กรรมฐานที่เป็นกัลยาณมิตรเพื่อขอรับคำแนะนำ เบื้องต้นและขอกรรมฐาน เลือกสถานที่ที่มีความสงบ เหมาะสม ไม่รบกวนการภาวนา จากนั้นก็เจริญภาวนาตามด้วยใช้พรหมวิหาร 4 เป็นอารมณ์ ผู้ปฏิบัติมีจิตประกอบด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา หรืออุเบกขา ไปในคนที่เป็นอภรณ์กรรมฐาน เจริญอยู่เนื่อง ๆ จนเกิด ความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา อันเป็นอารมณ์ที่ภาวนามีความสม่ำเสมอในตนเอง คนที่รัก คนกลาง ๆ และคนคู่แ้ว เป็นนิมิตได้ทำลายขอบเขตของบุคคลเรียกว่าเกิด สิมาสัมเปท ถือเป็นนิมิตของการภาวนา เพียรภาวนาให้มากยิ่งขึ้น ทำให้จิตมีสมาธิที่แนบแน่น ไม่ซัดส่าย เกิดความเข้มข้น เกิดปีติ ทำให้จิตมีความแน่วแน่นอยู่ในอารมณ์เดียวจนถึงอัปนาสมาธิเมตตาภาวนา กรุณาภาวนาและมุทิตาภาวนาทำให้มีสมาธิบรรลุได้ถึงตติยฌาน และอุเบกขาภาวนาทำให้บรรลุจตุตถฌานได้ เมื่อภาวนาจนบรรลุฌานแล้วผู้ปฏิบัติแผ่พรหมวิหาร 4 ไปทั่วทิศและทั่วโลกด้วยกำลังฌานย่อมทำให้เกิดอานิสงส์

อภิปรายผลการวิจัย

1. พรหมวิหาร 4 ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกในสูตรที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้เช่น การเจริญพรหมวิหาร 4 คือ ได้เจริญสมาธิจนได้ฌานแล้ว แผ่พรหมวิหาร 4 ไปให้แก่เหล่าสัตว์ต่าง ๆ โดยแผ่จิตประกอบด้วยเมตตาแผ่ไปทุกทิศทั้งทิศน้อยทิศใหญ่ แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่า ทุกสถานที่ ด้วยเมตตาจิตอันไพศาล หาประมาณมิได้ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ มีกรุณาจิต

ฯลฯ มีมุทิตาจิต ฯลฯ มีอุเบกขาจิต ฯลฯ ทั้งนี้เพราะการเจริญพรหมวิหาร 4 เป็นการกระทำทางจิตที่คอยน้อมจิตด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาไปให้แก่เหล่าสัตว์ทั้งหลาย สอดคล้องกับงานวิจัยของชั้นทอง วิชาเดช (2561) พบว่า การแผ่เมตตาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท คือ ความปรารถนาดีต่อ ตนเองอย่างยิ่งด้วยชีวิตและต่อผู้อื่น โดยมีความประพฤติดีทั้งทางกาย วาจา ใจ ที่เป็นประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย และคุณสมบัติของผู้แผ่เมตตา มี 2 ประการคือ 1) ละนิวรณ์ 5 และ 2) ได้จตุตถฌาน

2. พรหมวิหาร 4 ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคเป็นกรรมฐานที่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วย นำ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาเป็นอารมณ์ เมตตาภาวนา คือ กรรมฐานที่มีความรักเป็นอารมณ์พัฒนาจิตด้วยน้อมนำเมตตาไปให้แก่คนหรือสัตว์ กรุณาภาวนา คือ กรรมฐานที่มีความสงสารเป็นอารมณ์พัฒนาจิตด้วยความกรุณาน้อมจิตไปให้แก่คนที่เลือกเป็นอารมณ์ มุทิตาภาวนาคือ กรรมฐานที่มีความพลอยยินดีเป็นอารมณ์พัฒนาจิตด้วยความมุทิตาน้อมจิตไปให้แก่คนที่เลือกแผ่ มุทิตา อุเบกขาภาวนากรรมฐานที่มีความวางเฉยเป็นอารมณ์พัฒนาจิตด้วยน้อมนำอุเบกขาไปให้แก่คน วางใจเป็นกลาง ละความสุขความทุกข์ความยินดีในคนอื่น พรหมวิหาร 4 เป็นการน้อมนำคุณของเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เพื่อพัฒนาจิตให้เกิดสมาธิจะได้ฌาน

3. แนวทางการปฏิบัติพรหมวิหาร 4 ในฐานะเป็นการเจริญภาวนาในคัมภีร์วิสุทธิมรรค การเจริญพรหมวิหารแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นการเตรียมตัวและขั้นการเจริญพรหมวิหาร 4 1) การเตรียมตัว เช่น รักษาศีลของตนเองให้บริสุทธิ์ ตัดปณิธานข้อกังวลระหว่างเจริญกรรมฐาน เข้าพบอาจารย์ผู้ให้กรรมฐานที่เป็นกัลยาณมิตร ขอกรรมฐาน เลือกสถานที่สำหรับการภาวนา 2) เจริญภาวนาตามด้วยใช้พรหมวิหาร 4 เป็นอารมณ์ ผู้ปฏิบัติมีจิตประกอบด้วยเมตตา กรุณา มุทิตาหรืออุเบกขา ไปในคนที่เป็นอารมณ์กรรมฐาน ทำให้จิตมีสมาธิแน่วแน่ ถึงอัปปนาสมาธิ เมตตาภาวนา กรุณาภาวนาและมุทิตาภาวนาทำให้มีสมาธิบรรลุได้ถึงตติยฌาน และอุเบกขาภาวนาทำให้บรรลุจตุตถฌาน เมื่อภาวนาจนบรรลุฌานแล้วผู้ปฏิบัติแผ่พรหมวิหาร 4 ไปทั่วทิศและทั่วโลกด้วยกำลังฌานทำให้เกิดอานิสงส์ ทั้งนี้เพราะการเจริญพรหมวิหาร 4 เป็นการกระทำทางจิตที่คอยน้อมจิตด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาไปให้แก่เหล่าสัตว์ทั้งหลาย สอดคล้องกับงานวิจัยของชั้นทอง วิชาเดช (2561) พบว่า ผู้แผ่เมตตาได้ประโยชน์ 2 ประการคือ 1) ละนิวรณ์ 5 และ 2) ได้จตุตถฌาน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัย สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ ได้ดังนี้

2. การแผ่พรหมวิหาร 4 สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับโครงการอบรมประชาชน
นักเรียน นักศึกษา

3. ควรนำแนวทางการเจริญพรหมวิหาร 4 ในฐานะการเจริญภาวนาเป็นการเจริญ
กรรมฐานเผยแผ่ให้ประชาชน ชาวพุทธมีความเข้าใจและนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้องต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ชั้นทอง วิชาเดช. (2561). การแผ่เมตตาในสังคมไทยตามคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท.

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 27(55), 23-39.

พระธรรมรักขิต. (2543). เมตตาภาวนา. กรุงเทพฯ: ธรรมมะอินทรนิต.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์
ครั้งที่ 34). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชวรมนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2541). คุณธรรมสำหรับนักบริหาร. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:
มูลนิธิพุทธธรรม.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). (2547). คัมภีร์วิสุทธิมรรค. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ:
บริษัทประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด.

แนวทางการบริหารโรงเรียนตามหลักอริยฐานธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียน มัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

School Administration Guidelines According to Adhitthanadhamma 4 of
the Secondary School Administrators in Lom Sak District, Phetchabun
Province

พระบุญรุ่ง สัมปณโณ¹ พระราชวรเมธี² และพระมหาอุดร อุตฺตรโร³

Phra Bunrung sompunno, Phra Rajavachirametee and Phra mahaUdorn Uttaro

Received: October 03, 2021

Revised: October 26, 2021

Accepted: November 01, 2021

DOI: 10.14456/jra.2022.55

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสภาพการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา และ 3) หาแนวทางการบริหารโรงเรียนตามหลักอริยฐานธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 177 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .97 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขต อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มี 4 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการบริหารงานวิชาการ และการบริหารงานงบประมาณ อยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3) แนวทางการบริหารโรงเรียนตามหลัก

¹ สำนักงานเขตการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 4; The General Education Department of Phraprariyattidhamma Buddhist School Group IV

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding author, e-mail: bunrung.bunrung@gmail.com, Tel. 082-9491967

อธิษฐานธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังนี้ 3.1) ด้านการบริหารงานวิชาการ บุคลากรทางการศึกษาควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาเรียนรู้ต่อเนื่อง 3.2) ด้านการบริหารงานงบประมาณ ผู้บริหารให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการจัดทำคำของบประมาณพิจารณาเหตุผล 3.3) ด้านการบริหารงานบุคคล ผู้บริหารควรบริหารจัดการบุคลากรให้เหมาะสมกับงานโดยมอบหมายงานในสิ่งที่บุคลากรถนัด และ 3.4) ด้านการบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารควรส่งเสริมการประสานงานกับชุมชนของหน่วยงานต่าง ๆ

คำสำคัญ: การบริหาร, หลักอธิษฐานธรรม 4, แนวทางการบริหารโรงเรียน

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the school administration conditions of the secondary school administrators in Lom Sak District, Phetchabun Province; 2) to compare the opinions of teachers about the school administration conditions of the secondary school administrators; and 3) to find the school administration guidelines according to Adhitthanadhamma 4 of the secondary school administrators. This study was a mixed methods research. For quantitative research, data were collected from a sample of 177 people. The instrument used in the research was a questionnaire with a confidence value of .97. Data were analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation. Qualitative research was done by in-depth interview with 9 key informants by using content analysis. The results of the research revealed that 1) the school administration conditions of the secondary school administrators in Lom Sak District, Phetchabun Province in all 4 aspects as a whole were at a high level by descending order as follows: personnel management and general administration were at the highest level; academic administration and budget management were at a high level; 2) the comparative results of teachers' opinions about school administration of the secondary school administrators classified by personal factors such as gender, age and educational level were no statistically significant differences at the 0.05 level; and 3) the school administration guidelines according to Adhitthanadhamma 4 of the secondary school administrators were as follows: 3.1) in terms of academic administration, educational personnel should be encouraged to support continuous learning; 3.2) in the aspect of budget management, the administrators should allow personnel to participate in the preparation of budget requests reasonably; 3.3) for personnel management, the administrators should manage personnel to suit the job by assigning tasks in what

the personnel were good at; and 3.4) in terms of general administration, the administrators should promote coordination with the community of various agencies.

Keywords: Administration, Adhitthanadhamma 4, School Administration Guidelines

บทนำ

การศึกษาเน้นการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถอย่างเต็มศักยภาพทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา มีกระบวนการเรียนรู้และทักษะที่จะรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการอ่าน การเรียนรู้ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์รู้แหล่งแสวงหาความรู้และเกิดการใฝ่รู้เรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างต่อเนื่อง เรียนรู้ตามความถนัดหรือความสนใจของตนเอง สถานศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียนตามความเหมาะสม โดยให้ความสำคัญทั้งด้านความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2564) การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไทยทุกคนที่รัฐต้องจัดให้เพื่อพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัยให้มีความเจริญงอกงามทุกด้านเพื่อเป็นต้นทุนทางปัญญาที่สำคัญในการพัฒนาทักษะ คุณลักษณะ และสมรรถนะในการประกอบสัมมาชีพ และการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขอันจะนำไปสู่เสถียรภาพและความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติที่ต้องพัฒนาให้เจริญก้าวหน้า ทัดเทียมนานาประเทศในเวทีโลกท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2560) โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 39 บัญญัติไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงระบบการจัดการศึกษากำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการลงสู่เขต พื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ในการบริหารงานโรงเรียนแบ่งระบบการบริหารเป็น 4 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป (ราชกิจจานุเบกษา, 2562)

อริยฐานธรรม เป็นธรรมที่มีความสำคัญต่อมนุษย์เราเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นธรรมที่มุ่งเน้น ใ้คนเป็นคนที่มีความมั่นคงในชีวิต มีหลักยึด มีอุดมการณ์ที่แน่วแน่ เป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อตนเองและบุคคลอื่น ทำให้ ประสบความสำเร็จในชีวิต เมื่อทุกคนมีอริยฐานธรรมแล้ว ย่อมทำให้มีความมั่นคงในธรรม ทำให้ชีวิตไม่ตกไปสู่อบาย (พระครูเมตตาสารคุณ (ธวัชชัย ยันสังกัต), 2554) อริยฐานธรรม คือ ธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจ ธรรมอันเป็นฐานที่มั่นคงในชีวิตของมนุษย์มีอยู่ 4 อย่าง ประกอบด้วย 1) ปัญญาอริยฐาน คือ ปัญญา หมายถึง ความรู้ชัดหยั่งรู้ในเหตุผล พิจารณาให้เข้าใจในสภาวะของสิ่งทั้งหลายจนเข้าถึงความจริง 2) สัจจะอริยฐาน คือ สัจจะ หมายถึง ความจริงดำรงมั่นในความจริงที่รู้ชัดด้วยปัญญา เริ่มแต่สมมติสัจจะจนถึงปรมัตถสัจจะ 3) จาคะอริยฐาน คือ จาคะ หมายถึง ความเสียสละ สละสิ่งอันเคยชิน ข้อที่เคยยึดถือไว้ และสิ่งทั้งหลายอันผิดพลาดจากความ

จริงเสียได้ เริ่มสละอามิสจนถึงสละกิเลส และ 4) อุปสมะอริชฐาน คือ อุปสมะ หมายถึง ความสงบ ระวังโทษข้อขัดข้องมัวหมองวนวายอันเกิดจากกิเลสทั้งหลายแล้ว ทำจิตใจให้สงบได้ (ที.ป. (ไทย) 11/311/290, ม.อ. (ไทย) 14/347/404) อริชฐานธรรมทั้ง 4 ข้อนี้ พึงปฏิบัติดังนี้ 1) ปณณฺ ฺนปมฺชฺ เขยฺย หมายถึง ไม่พึงประมาทปัญญา คือ ไม่ละเลยการใช้ปัญญา 2) สจฺจํ อนุรทฺเขยฺย หมายถึง พึง อนุรักษฺสัจจะ 3) จาคํ อนุพฺรุเหยฺย หมายถึง พึงเพิ่มพูนจาคะ 4) สนฺตี สิฏฺเฑยฺย พึงศึกษาสันติ (พระ ธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559)

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้จัดทำรายงานผลการดำเนินงานตาม แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่ง การบริหารงานในโรงเรียนแต่ละแห่งมีสภาพและ ปัญหาแตกต่างกันออกไปตามสาเหตุและปัจจัยที่ ไม่เหมือนกัน สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้รายงานผลการจัดการศึกษาในส่วน ของ ปัญหาการจัดการศึกษาโดยภาพรวม สามารถจัดการศึกษาได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ แต่การพัฒนา คุณภาพและประสิทธิภาพของการบริหารยังไม่สามารถสนองตอบความต้องการใน กระบวนการพัฒนานักได้ รายงานสภาพปัญหาการบริหารงานเกิดจากสาเหตุสำคัญหลายประการ คือ การจัดทำแผนงานโครงการของจังหวัด/หน่วย ยังคงมีรูปแบบที่เป็นโครงการในเชิงภารกิจของ หน่วยงาน ยังไม่ตอบสนองในเชิงนโยบายและเชิงพื้นที่ การประสานงานกับสำนักงานเขตพื้นที่บาง แห่ง ยังได้รับความร่วมมือน้อย เนื่องจากอาจมีภาระงานที่มาก การเบิกจ่ายเงินล่าช้า งบประมาณที่ ได้รับการสนับสนุนไม่เพียงพอ การจัดเก็บข้อมูลยาก ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากองค์กรต่าง ๆ ข้อมูล ด้านการศึกษามีมากและหลายด้าน ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายจึงจะประสบความสำเร็จ บางโรงเรียนขาดกระบวนการและระบบความรับผิดชอบต่อผลงาน การเรียนการสอนที่แยกส่วน ตามรายวิชาขาดการบูรณาการทั้งด้านเนื้อหา และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การละเลยการรู้จักเด็ก และการติดตามการพัฒนาเด็กเป็นรายบุคคล ทำให้นักเรียนจำนวนหนึ่งเรียนไม่ทัน และอาจถูก ทอดทิ้ง บทเรียนและกิจกรรมการเรียนการสอนไม่น่าสนใจที่จะจูงใจให้นักเรียนให้กระตือรือร้นต่อการ เรียนรู้มีงานธุรการจำนวนมาก ทำให้มีเวลาสำหรับนักเรียนน้อยลง ขาดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง ครูกับนักเรียน ครูไม่ครบวิชาเอก การติดตามการพัฒนานักเรียนเป็นรายบุคคล ทำให้นักเรียน จำนวนหนึ่งเรียนไม่ทัน และอาจถูกทอดทิ้ง บทเรียนและกิจกรรมการเรียนการสอนไม่น่าสนใจที่จะ จูงใจให้นักเรียนให้กระตือรือร้นต่อการเรียน ผู้ปกครองเด็กขาดความเอาใจใส่ลูกหลานของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กบางส่วนถูกพ่อแม่ทิ้งให้อยู่กับปู่ย่าหรือกับตายายเพื่อไปทำงานในเมือง เด็ก เหล่านี้จึงขาดการดูแลอย่างใกล้ชิดทั้งจากครอบครัวและจากครู การแก้ปัญหาครูและบุคลากร ทางการศึกษาและการบริหารงานบุคคล ยังไม่ได้รับการแก้ปัญหาตามความเหมาะสม ขาดการระดม ทรัพยากรทางการศึกษาแบบมีส่วนร่วม จากชุมชนและท้องถิ่น ขาดการบูรณาการร่วมกับหน่วยงาน ทางการศึกษาและหน่วยงานอื่นในการจัดการศึกษาและการบริหารจัดการ สื่อการเรียนการสอนไม่ เพียงพอและไม่ทันสมัย การใช้สื่อเทคโนโลยียังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ การตรวจสอบ ติดตามและ ประเมินผลขาดความ ต่อเนื่อง และไม่ได้นำผลการตรวจสอบมาแก้ไข ขาดการทำวิจัย/นวัตวิทย์ที่ สามารถเชื่อมโยงงานวิจัยไปสู่การพัฒนา ขาดการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพในการสร้างอาชีพที่

ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน ผู้เรียนยังขาดทักษะในการประกอบอาชีพ ปีการศึกษาเฉลี่ยของจังหวัดเพชรบูรณ์ อยู่ลำดับที่ 64 ของประเทศ นักเรียนด้อยโอกาส 84.35% ของนักเรียนทั้งหมด ลำดับที่ 62 ของประเทศ อัตราเด็กที่อยู่ในการคุมประพฤติเฉลี่ย 1.73 ต่อเด็ก 1,000 คน ลำดับที่ 62 ของประเทศผลการทดสอบระดับชาติ (O-NET) ของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าระดับชาติ อยู่ในลำดับที่ 67 ของประเทศ (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเพชรบูรณ์, 2564) จากความเป็นมาและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษา แนวทางในการบริหารโรงเรียนมัธยมตามหลักอริยฐานธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาเพชรบูรณ์ ซึ่งสามารถนำผลการศึกษาวិจัยไปใช้ประโยชน์ในการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อให้เกิดการกระตุ้นการมีจิตสำนึกที่ดี และบูรณาการหลักอริยฐานธรรม ปัญญา สัจจะ จาคะ และอุปสมะ สร้างความแข็งแกร่งให้การการบริหารโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสภาพการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามเพศ อายุ และระดับการศึกษา
3. เพื่อหาเสนอแนวทางการบริหารโรงเรียนตามหลักอริยฐานธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย โดยกำหนดการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับงานวิจัย เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดและเพื่อสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) ในการสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างง่าย มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .97 และค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ที่ 0.80-1.00 ของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาเพชรบูรณ์ จำนวน 177 คน จากประชากรทั้งสิ้น จำนวน 332 คน โดยการใช้วิธีสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย ใช้ตาราง Krejcie & Morgan สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า สภาพการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน

พบว่า ระดับระดับความคิดเห็นแนวทางการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จากนั้นนำผลการศึกษาจากข้อคำถามในแบบสอบถามที่มีระดับคะแนนต่ำสุดในแต่ละด้านมาวิเคราะห์ เพื่อสร้างข้อคำถามหาแนวทางการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ บูรณาการเข้ากับหลักอริยฐานธรรม

ขั้นตอนที่ 2 หาแนวทางการบริหารโรงเรียนตามหลักอริยฐานธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และวิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) เพื่อหาแนวทางการบริหารโรงเรียนตามหลักอริยฐานธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ระดับระดับความคิดเห็นแนวทางการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ด้านการบริหารงานทั่วไป อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.51$), ($SD = 0.92$) เท่ากันกับด้าน ด้านการบริหารงานบุคคล ($\bar{x} = 4.51$), ($SD = 0.28$) รองลงมา ด้านการบริหารงานวิชาการ ($\bar{x} = 4.48$), ($SD = 0.36$) และที่อยู่ในระดับน้อยสุด คือ ด้านการบริหารงานงบประมาณ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.47$), ($SD = 0.36$)

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ครูที่มีเพศอายุ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. แนวทางการบริหารโรงเรียนตามหลักอริยฐานธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า

3.1 ด้านการบริหารงานวิชาการ มีความสำคัญมากในการบริหารโรงเรียน ซึ่งผู้บริหาร ครู เจ้าหน้าที่ ควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาเรียนรู้ต่อเนื่อง ปลูกฝังการใฝ่เรียนรู้ใฝ่ศึกษา สุ จิ ปุ ลิ (ปัญญา) ตั้งตนอยู่ในคุณงามความดีมีความรับผิดชอบ มีสติ สมาธิ รอบคอบในการทำงาน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นแก่ผู้เกี่ยวข้องทุก ๆ กลุ่มคน นักเรียนทุก ๆ คนจะต้องได้รับความรู้ที่ดีที่มีคุณภาพ งานวิชาเป็นหลักเป็นหัวใจในการพัฒนาโรงเรียนเป็นกระบวนการสร้างการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องส่งเสริมให้ ผู้บริหาร 4 ฝ่าย ครู เจ้าหน้าที่ ให้ดีก่อน แล้วเน้นพฤติกรรมขั้นพื้นฐานให้นักเรียนจึงจะพัฒนานักเรียนให้ไปสู่จุดหมายได้ ผู้บริหารต้องมีความ

จริงใจ (สัจจะ) มีความตรงต่อหน้าที่การวางแผนพัฒนางานด้านวิชาการและกำกับติดตามการนิเทศการศึกษา อย่างเป็นระบบ มีความเสียสละ เสียสละเวลา เสียสละทรัพย์ เสียสละกำลังกาย แม้กระทั่งเสียสละความสุขส่วนตัว (จาคะ) ทำงานเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนร่วม มีจิตสำนึกบาปบุญคุณโทษ มีจิตไม่ตกเป็นทาสของกิเลสตัณหา โทสะ โมหะ โลภะ (อุปสมะ)

3.2 ด้านการบริหารงานงบประมาณ ผู้บริหารควรส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการจัดทำคำของบประมาณพิจารณาเหตุผล (ปัญญา) ในการจัดทำโครงการต่าง ๆ สอดคล้องกับปัญหาและการพัฒนา มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างถูกต้องโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานมีความโปร่งใสตรวจสอบได้ (สัจจะ) และถูกต้องตามประเภทและถูกต้องตามวัตถุประสงค์ รวมถึงมีการสร้างแนวทางการงบประมาณ และกำหนดรูปแบบวิธีการประเมิน เพื่อการพัฒนาของงบประมาณ ผู้บริหาร โรงเรียนมีจิตใจเป็นบุญกุศลชอบทำบุญช่วยเหลือเสียสละทรัพย์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนร่วม (จาคะ) ไม่เอางบประมาณโรงเรียนไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตน ผู้บริหารโรงเรียน มีการฝึกรักษาคิดใจให้มีจิตใจ ที่มี โทสะ โมหะ โลภะ ให้เบาบางและควบคุมอารมณ์ตนเองได้ (อุปสมะ)

3.3 ด้านการบริหารงานบุคคล ผู้บริหารควรบริหารจัดการบุคลากรให้เหมาะสมกับงานโดยมอบหมายงานในสิ่งที่บุคลากรถนัด โดยพิจารณา (ปัญญา) จากประสบการณ์ ความรับผิดชอบ วุฒิภาวะ บุคลิกภาพ พฤติกรรม คุณธรรม ศักยภาพ บุคคลนั้นต้องมุ่งการทำงานให้สำเร็จเสร็จประโยชน์เป็นหลัก และผู้บริหารต้องเก็บข้อมูลของบุคลากรที่ทำงานทุกคนเพื่อใช้ในการประกอบการพิจารณาในการประเมินประสิทธิภาพในการทำงานและพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (สัจจะ) โดยคำนึงถึง ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติราชการตามฐาน อย่างยุติธรรมพร้อมทั้งส่งเสริมให้บุคลากรประพฤติปฏิบัติตามระเบียบวินัย คุณธรรมและจริยธรรม (อุปสมะ) ให้กำลังใจผู้ได้บังคับบัญชาเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน (จาคะ)

3.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารควรส่งเสริมสนับสนุน การประสานงานกับชุมชนหน่วยงานต่าง ๆ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ (ปัญญา) และสร้างกัลยาณมิตรต่อกัน ร่วมกันวางแผน การดำเนินการ ตลอดจนแก้ไขปัญหา ติดตามและประเมินผลเพื่อผลประโยชน์ทางการศึกษาและผู้บริหารมีความจริงใจใน (สัจจะ) ส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กรหน่วยงานและสถาบันสังคมได้อย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (จาคะ) เป็นกัลยาณธรรมหลงใหล กามคุณ อามิสสินบนใด ๆ ในการใช้งบประมาณบริหารงานโรงเรียน (อุปสมะ)

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นที่สมควรนำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขต อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขต อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีความรู้ประสบการณ์การปฏิบัติและการปฏิบัติตนเป็นไปตาม

มาตรฐานวิชาชีพที่ครุสภากำหนดอีกทั้งอาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารมีความรู้และพัฒนาตนเองด้านการบริหารงานอยู่ตลอดเวลาก็เป็นได้ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของกัญญลักษณ์ จันทรวินุลย์ (2560) พบว่า กำหนดนโยบายเพื่อวางแผนการบริหารงานวิชาการไว้อย่างชัดเจน วางแผนโครงสร้างหลักสูตรประจำปีการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ และประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ครูที่มีปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาเพชรบูรณ์ ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหาร ครู มีการทำงานเป็นไปในที่ทิศทางเดียวกันและต้องการให้งานพัฒนาไปหลักเกณฑ์ที่ตั้งไว้ตามงานวิจัยก็เป็นได้ ผลการวิจัยที่สอดคล้องกับการวิจัยของบุญถม อินทรธา (2559) พบว่า ความคิดเห็นการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหาร สังกัดกลุ่มโรงเรียนหนองบัว อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการบริหารโรงเรียนตามหลักอริยฐานธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า

3.1 ด้านการบริหารงานวิชาการ สภาพการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการบริหารงานวิชาการอยู่ระดับมาก อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารโรงเรียนได้รับการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาเรียนรู้ต่อเนื่อง ปลุกฝังการใฝ่เรียนรู้ใฝ่ศึกษา สุ จิ ปุ ลิ ตั้งตนอยู่ในคุณงามความดีมีความรับผิดชอบ มีสติ สมาธิ รอบคอบในการทำงาน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นแก่ผู้เกี่ยวข้องทุก ๆ กลุ่มคน นักเรียนทุก ๆ คนจะต้องได้รับความรู้ที่ดีที่มีคุณภาพ งานวิชาเป็นหลักเป็นหัวใจในการพัฒนาโรงเรียนเป็นกระบวนการสร้างการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้อง ส่งเสริมให้ ผู้บริหาร 4 ฝ่าย ครู เจ้าหน้าที่ ให้ดีก่อน แล้วเน้นพฤติกรรมขั้นพื้นฐานให้นักเรียนจึงจะพัฒนานักเรียนให้ไปสู่จุดหมายได้ ผู้บริหารต้องมีความจริงจัง มีความตรงต่อหน้าที่การวางแผนพัฒนางานด้านวิชาการและกำกับติดตามการนิเทศการศึกษา อย่างเป็นระบบ มีความเสียสละ เสียสละเวลา เสียสละทรัพย์ เสียสละกำลังกาย แม้กระทั่ง เสียสละความสุขส่วนตัว ทำงานเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนร่วม มีจิตสำนึกบาปบุญคุณโทษ สอดคล้องกับงานวิจัยของอัครวิน บำรุงสรณ์ (2559) พบว่า ผู้บริหารควรมีการประชุมชี้แจง ให้บุคลากรตระหนักในสำคัญของงานวิชาการ มีการส่งเสริมช่วยเหลือ แนะนำ รับฟังความคิดเห็นของผู้ได้บังคับบัญชา มีการดูแลเอาใจใส่ ร่วมคิดและร่วมปฏิบัติในการพัฒนาการเรียนการสอนที่สามารถทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

3.2 ด้านการบริหารงานงบประมาณ การบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการบริหารงานงบประมาณอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการจัดทำค่าของงบประมาณพิจารณาเหตุผลในการจัดทำโครงการต่าง ๆ สอดคล้องกับปัญหาและการพัฒนา มีการวางแผนการใช้เงินอย่างถูกต้องโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์

ของงานมีความโปร่งใสตรวจสอบได้และถูกต้องตามประเภทและถูกต้องตามวัตถุประสงค์ รวมถึงมีการสร้างแนวทางการงบประมาณ และกำหนดรูปแบบวิธีการประเมิน เพื่อการพัฒนางานงบประมาณ ผู้บริหาร โรงเรียนมีจิตใจเป็นบุญกุศลชอบทำบุญช่วยเหลือเสียสละทรัพย์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนร่วม ไม่เอางบประมาณโรงเรียนไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัว ผู้บริหารโรงเรียน มีการฝึกการศึกษาจิตใจให้มีจิตใจ ที่มีโทสะ โมหะ โลภะให้เบาบางและควบคุมอารมณ์ตนเองได้ สอดคล้องกับงานวิจัย พระมหาบันทอน สุธีโร (2560) พบว่า มีการอนุมัติการใช้ จ่ายبودหนุนถูกต้องตามระเบียบ มีการตรวจสอบการบริหารเงินและการบริหารบัญชีอยู่เสมอ และการจัดสรรงบประมาณตามระบบถูกต้องชัดเจน ตามแผนโครงการแนวนคิด

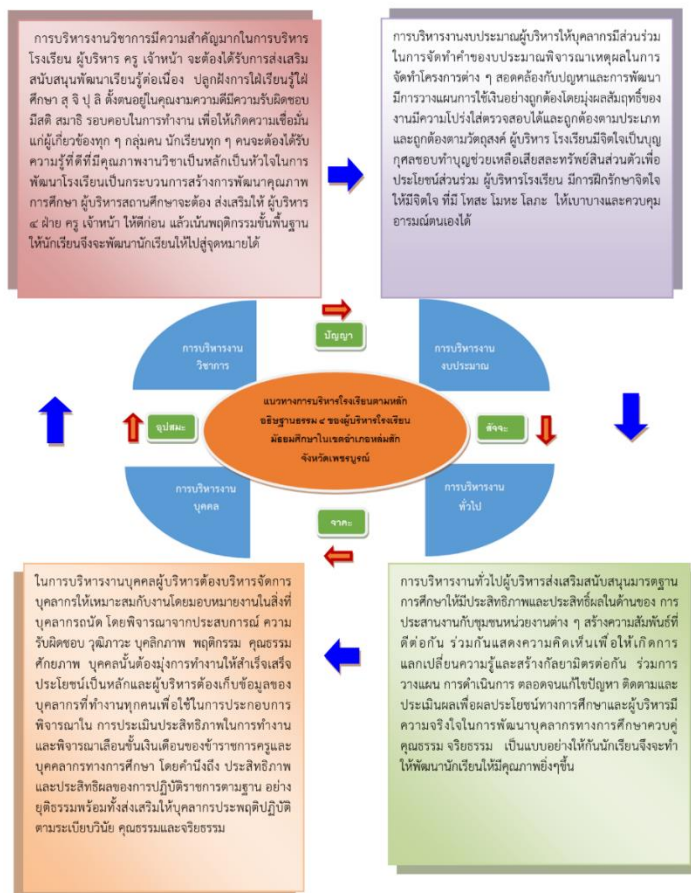
3.3 ด้านการบริหารงานบุคคล การบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการบริหารงานบุคคลอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้บริหารจัดการบุคลากรให้เหมาะสมกับงานโดยมอบหมายงานในสิ่งที่บุคลากรถนัด โดยพิจารณาจากประสบการณ์ ความรับผิดชอบ วุฒิภาวะ บุคลิกภาพ พฤติกรรม คุณธรรม ศักยภาพ บุคคลนั้นต้องมุ่งการทำงานให้สำเร็จเสร็จประโยชน์เป็นหลักและผู้บริหารต้องเก็บข้อมูลของบุคลากรที่ทำงานทุกคนเพื่อใช้ในการประกอบการพิจารณาในการประเมินประสิทธิภาพในการทำงานและพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติราชการตามฐาน อย่างยุติธรรมพร้อมทั้งส่งเสริมให้บุคลากรประพฤติปฏิบัติตามระเบียบวินัย คุณธรรมและจริยธรรม ให้กำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระราชพงษ์ ชินวโร (2559) พบว่า ผู้บริหารสร้างความสามัคคีในกลุ่มงานบริการงานบุคคลโดยให้บุคคลมีส่วนร่วมวางแผนการปฏิบัติงานของสถานศึกษา กำหนดนโยบายการจัดการจัดบุคคลเข้าปฏิบัติงาน ด้วยความยุติธรรม และผู้บริหารมีการวิเคราะห์งานของสถานศึกษาเพื่อกำหนดบุคคลให้เหมาะสมกับงาน

3.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป การบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการบริหารงานทั่วไป อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนมาตรฐานการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในด้านของการประสานงานกับชุมชนหน่วยงานต่าง ๆ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และสร้างกัลยามิตรต่อกัน ร่วมการวางแผน การดำเนินการ ตลอดจนแก้ไขปัญหา ติดตามและประเมินผลเพื่อผลประโยชน์ทางการศึกษาและผู้บริหารมีความจริงใจในการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาควบคุมคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างให้กับนักเรียนจึงจะทำให้พัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพยิ่ง ๆ ขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของอัศวิน บำรุงสรณ์ (2559) พบว่า ผู้บริหารส่งเสริม สนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีการจัดระบบการควบคุมภายในอย่างเป็นระบบ และ

สามารถตรวจสอบได้ ผู้บริหารดูแลเอาใจใส่ต่อการจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารโรงเรียนตามหลักอริยฐานธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพสามารถอธิบายเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารโรงเรียนตามหลักอริยฐานธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ดังนี้

ด้านใน คือ การบริหารโรงเรียนตามหลักอริยฐานธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ด้านนอก คือ สิ่งที่ผู้วิจัยได้ศึกษาตั้งเป้าประสงค์ไว้เป็นข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยในการศึกษา “การบริหารโรงเรียนตามหลักอริยฐานธรรม 4 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์” ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ 2) ด้านการบริหารงานงบประมาณ 3) ด้านการบริหารงานบุคคล 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป ที่บูรณาการหลักอริยฐานธรรม 4 ได้แก่ ปัญญา สัจจะ จาคะ อุปสมะ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านการบริหารงานวิชาการ ควรมีการกำหนดนโยบายส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา มีกำกับติดตามการนิเทศการศึกษาอย่างเป็นระบบ และสร้างจิตสำนึกกบฏบุญคุณโทษ
2. ด้านการบริหารงานงบประมาณ ควรมีการกำหนดนโยบายส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการจัดทำคำของบประมาณที่สอดคล้องกับปัญหาและการพัฒนาโรงเรียน
3. ด้านการบริหารงานบุคคล ควรมีการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการบุคลากรทางการศึกษาให้เหมาะสมกับงาน โดยคำนึงถึง ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานเป็นหลัก
4. ด้านการบริหารงานทั่วไป ควรมีการกำหนดนโยบายส่งเสริมสนับสนุนมาตรฐานการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในด้านของการประสานงานกับชุมชนหน่วยงานต่าง ๆ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และสร้างกัลยามิตรต่อกัน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ควรศึกษาการวิจัยในการนำหลักอริยฐานธรรม มาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ให้เพิ่มมากขึ้น
2. ควรศึกษาทัศนคติของผู้บริหารเกี่ยวกับการนำอริยฐานธรรม มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
3. ควรศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาข้ออื่น ๆ เช่น หลักธรรมในคิปปิปฏิบัติ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กัญญลักษณ์ จันทรวินุลย์. (2560) *แนวทางส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- บุญถม อินทรธา. (2559). *การบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกลุ่มโรงเรียนหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูเมตตาสารคุณ (ธวัชชัย ยันสังกัต). (2554). *การศึกษาหลักธรรมในการสร้างความมั่นคงของชีวิต* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2559) *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (ครั้งที่ 34). กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต).
- พระมหาบันทอน สุธีโร. (ทองสว่าง). (2560). *ยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอุบลราชธานี*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชพงษ์ ชินวโร (เสาวะดี). (2459). *การบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในอำเภอแม่वंงศ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2). (2562, 19 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก, หน้า 1.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: บริษัท พรินทวาทกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560-2564)*. เข้าถึงได้จาก <http://www.reo2.moe.go.th/home/images/pdf/EducationPlanBook12MOE-2560-2564.pdf>
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเพชรบูรณ์. (2564). *แผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2561-2564) จังหวัดเพชรบูรณ์*. เข้าถึงได้จาก <https://www.pnbpeo.go.th/web/list/plan/6c93d426d458ad6f7149fec6ed562470.pdf>
- อัศวิน บำรุงสรณ์. (2559). *การศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนในอำเภอทรายทองวัฒนา จังหวัดกำแพงเพชร*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชน ของตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

The Enhancing Participation of the Elderly in Transferring Local Wisdom to
Youth of Mae Puem Sub-district, Mueang Phayao District, Phayao Province

พระธวัชชัย อานนโท (ใจประการ)¹ พระครูโสภณปริยัติสุธี และสมยศ ปัญญามาก
Phra Tawatchai Anantou (JaiParkan), Phrakhrusoponpariyatsutee and
Somyot Panyamak

Received: November 20, 2021

Revised: December 11, 2021

Accepted: January 30, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.56

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 3) นำเสนอแนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนของตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลแม่ปืม 18 หมู่บ้าน จำนวน 7,619 คน โดยใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 40 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ผลการวิจัย พบว่า 1) การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชน พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิ่งที่เรียนรู้ และสืบทอดกันในครอบครัวมาหลายชั่วอายุคน เป็นการสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของครอบครัว ซึ่งทางวัดร่องคือ และเทศบาลแม่ปืม ได้ร่วมกันก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุวัดร่อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนและผู้สนใจศึกษา เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหายไปจากท้องถิ่น 2) รูปแบบในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชาวบ้านได้ใช้รูปแบบในการถ่ายทอดที่หลากหลาย ได้แก่ การเรียนรู้จากครู การเรียนรู้จากพี่ การเรียนรู้จากเพื่อน การเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติ การเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อ การเรียนรู้จากแหล่ง

¹ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดพะเยา; Phayao Provincial Office of Buddhism

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา; Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Phayao Campus

Corresponding author, e-mail: 6310205011@mcu.ac.th, Tel. 089-9989987

เรียนรู้ การศึกษาจากเอกสาร การแข่งขัน และการประกวดภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 3) แนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนของตำบลแม่ปืม ตามหลักไตรสิกขาจึงเป็นแนวทางสำคัญในกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุสู่เยาวชน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชาวบ้านต้องประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิและปัญญา ในกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อมิให้องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเลือนหายไปตามกาลเวลา หลักไตรสิกขาจึงเป็นหลักธรรมสำหรับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การเสริมสร้าง, การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ, หลักไตรสิกขา

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the participation of the elderly in transferring local wisdom; 2) to study the model of the elderly's participation in transferring local wisdom; and 3) to propose the guidelines for enhancing participation of the elderly in transferring local wisdom to the youth of Mae Puem Sub-district, Mueang Phayao District, Phayao Province. This was a qualitative research. The target group was 7,619 people living in 18 villages in Mae Puem sub-district by using a purposive sampling including 40 key informants. The tool used was an unstructured interview. The results of the research showed that 1) the participation of the elderly in transferring local wisdom to the youth found that local wisdom was something to learn and inherited in the family for many generations. It was the inheritance of the cultural identity of the family which Wat Rong and Mae Puem Municipality have jointly established the Wat Rong Elderly School. The objective was to transfer knowledge of local wisdom to youth and those interested in studying in order to conserve local wisdom not to be lost from the local area; 2) the pattern of transferring local wisdom among the elderly found that the elderly or local scholars used a variety of formats for transferring, for example learning from teachers, learning from brothers, learning from friends, learning from practice, self-learning from the media, learning from learning resources, study from documents, competitions and local wisdom contests; and 3) in terms of the guidelines for enhancing the participation of the elderly in transferring local wisdom to the youth of Mae Puem Subdistrict according to trisikkha, they were the important guidelines in the process of transferring local knowledge of the elderly to the youth. It was absolutely necessary that the elderly or local scholars must apply Trisikkha,

namely Sila, Samadhi and Panya. In the process of transferring knowledge of local wisdom, it was to prevent the body of local wisdom from disappearing over time. Therefore, Trisikkha was Dhamma for enhancing participation effectively.

Keywords: Enhancing, Participation of the Elderly, Trisikkha

บทนำ

“ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ถือเป็นสิ่งที่เรียนรู้ และสืบทอดกันในครอบครัวมาหลายชั่วอายุคน ถือเป็นการสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของครอบครัว แต่ปัจจุบันภูมิปัญญาไทยถูกครอบงำจากภูมิปัญญาสากล สืบเนื่องมาจากค่านิยม และการขาดการสนับสนุนส่งเสริมจากสถาบันทางสังคมอันมีผลกระทบต่อกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม ความเชื่อพิธีกรรม และวิถีชีวิตของสมาชิกในสังคมด้วยกระบวนการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาให้คงอยู่เห็นคุณค่าสิ่งที่มีและยังเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง รวมถึงเป็นการผลักดันให้เกิดอาชีพที่สุจริต รักในท้องถิ่นของตนเอง (จรัญดา จันทร์แจ่ม และคณะ, 2557) อย่างไรก็ตามการให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาของท้องถิ่นย่อมมีการเปลี่ยนแปลง บางอย่างอาจเลือนหายไปตามยุคสมัย นอกจากนี้ยังอาจเกิดจากสาเหตุอื่น เช่น ปัญหาเกี่ยวกับระบบและวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญา การไม่เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกได้รับรู้รับทราบ การสืบทอดองค์ความรู้จำกัดเฉพาะในกลุ่มคนใกล้ชิดเท่านั้น จึงทำให้ภูมิปัญญาจำนวนหนึ่งสูญหายไป วิธีการหนึ่งที่สามารถช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาสมัยบรรพบุรุษให้คงอยู่สืบไปคือ การค้นคว้าวิจัยเพื่อศึกษาภูมิปัญญาในท้องถิ่น แล้วดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญ ตลอดจนการฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่กำลังจะสูญหายหรือที่สูญหายไปแล้วขึ้นมาใหม่

ปัจจุบันวัดร่อง คือ ตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ร่วมกับเทศบาลตำบลแม่ปืม ได้รวบรวมและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ มีการจัดทำโคมล้านนา การจักสาน ด้ายผูกข้อมือ (ร้อยลูกปัด) การถนอมอาหาร (การทำข้าวเกรียบปลานิล) ดนตรีล้านนา เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชน และนำไปจัดจำหน่ายที่ศูนย์จำหน่ายสินค้าในชุมชนตำบลแม่ปืม ทั้งนี้ผู้นำท้องถิ่นได้ให้การสนับสนุนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้เยาวชนสามารถเข้ามาเรียนรู้ได้ และมีการจัดอบรมสอนการประดิษฐ์สิ่งของต่าง ๆ การถนอมอาหาร และสอนให้เล่นเครื่องดนตรีล้านนา ปัจจุบันได้รับการตอบรับจากเยาวชนด้วยดี อย่างไรก็ตาม การใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนไทยในวิถีชีวิตได้ลดน้อยถอยลงโดยเฉพาะในกลุ่มของคนรุ่นใหม่ซึ่งไม่สนใจสืบทอด จึงทำให้การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นที่มาจากการปฏิบัติของคนรุ่นเก่าหรือผู้สูงอายุที่วัย 60 ปีขึ้นไปเท่านั้น ดังนั้นการสืบสาน ส่งเสริมการอนุรักษ์ความรู้ ภูมิปัญญา จึงไม่ใช่เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลของชุมชน แต่หากคือการส่งเสริมให้คนในชุมชนท้องถิ่นหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ได้เข้ามามีส่วนร่วมและเป็นส่วนสำคัญในการที่จะสร้าง สืบสานหรือพัฒนาความรู้ภูมิปัญญาได้

เห็นถึงคุณค่า ตระหนักถึงการจัดการความรู้ตนเองและสามารถเข้าถึงดูแลได้ ใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาของตัวเองได้จริงในชีวิตประจำวัน และสามารถที่จะใช้เชื่อมต่อหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับวิถีปัจจุบัน

ด้วยเหตุนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นควรแก่การรักษาและสืบทอด ซึ่งผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชาวบ้านมีกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีกลยุทธ์ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับกลุ่มเด็กและเยาวชนอย่างไรบ้าง ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนของตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เพื่อให้มีการส่งเสริมสนับสนุนผลักดันเยาวชนในชุมชนให้เกิดความรักความหวงแหนในท้องถิ่นจากการร่วมมือหลาย ๆ ด้านคือ ด้านสถานศึกษาในระบบโรงเรียน ชุมชน วัด ผู้นำชุมชน เยาวชน ประชาชนในท้องถิ่น เพื่อค้นหาแนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนของตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยที่ได้ สามารถนำข้อมูลไปประกอบในการดำเนินงานตามนโยบายและแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา และสามารถเป็นข้อมูลให้กับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนอื่นไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานงานด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สืบทอดเป็นมรดกภูมิปัญญาต่อไปยังอนุชนรุ่นหลังได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนของตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนของตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนของตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัย หรือกระบวนการวิธีการวิจัย โดยเป็นกระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนของตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

1. การศึกษา และวิเคราะห์เอกสาร ทำการศึกษา และรวบรวมข้อมูล จากเอกสาร และหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนของตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นบทบาทของตัวผู้วิจัยในการลงพื้นที่ด้วยตนเองจากทั้งการศึกษา และการสังเกตแบบละเอียดในทุก ๆ ด้าน แบบเจาะลึกรายบุคคล (In-depth Interview) เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาทำการตีความด้วยทักษะของการวิเคราะห์เชิงเหตุ และผลด้วยการนำปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาของการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนมาตีแผ่ หรือหาแนวทางการแก้ไขมาสร้างรูปแบบแนวทางให้กับสังคมได้รับรู้

พื้นที่ในการวิจัย ได้แก่ พื้นที่ในเขตตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย 18 หมู่บ้าน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ซึ่งมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านของเขตเทศบาลตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา จำนวนทั้งสิ้น 7,619 คน ผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวนทั้งสิ้น 40 รูป/คน ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน 10 คน กลุ่มนักวิชาการ ช่างราชการ และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 10 คน กลุ่มผู้นำชุมชนในชุมชน จำนวน 18 คน และกลุ่มพระสงฆ์ จำนวน 2 รูป

วิธีการ และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ ผู้วิจัยสร้างแนวทางการสัมภาษณ์ โดยการศึกษาจากตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ และใช้กรอบแนวคิดในการวิจัยเป็นแนวทาง การวิเคราะห์ใช้การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกข้อมูล จัดกลุ่มข้อมูล และสังเคราะห์แบบแผนความสัมพันธ์ (Pattern) จนได้ข้อสรุป

สรุปผลการวิจัย

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจำเป็นต้องอาศัยทักษะ การฝึกฝน ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ และความสามารถส่วนบุคคล โดยมีแนวคิดที่สำคัญในการส่งเสริมให้มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง การสร้างการยอมรับภูมิปัญญาท้องถิ่น (Enhancing to Adopt the Local Wisdom) เป็นการทำให้บุคคลและชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น จนเกิดการยอมรับและมีการนำไปสู่การใช้ประโยชน์จริง

1. การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนของตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือเป็นสิ่งที่เรียนรู้ และสืบทอดกันในครอบครัวมาหลายชั่วอายุคน และเป็นการสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของครอบครัว แต่ปัจจุบันภูมิปัญญาไทยถูกครอบงำจากภูมิปัญญาสากล สืบเนื่องมาจากค่านิยม และการขาดการสนับสนุน ส่งเสริม จากสถาบันทางสังคมอันมีผลกระทบต่อการถ่วงดุลการถ่ายทอดวัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรม และวิถีชีวิตของสมาชิกในสังคมด้วยกระบวนการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ด้านการมี

ร่วมในการตัดสินใจ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการและปราชญ์ชาวบ้านที่เข้ามาร่วมขับเคลื่อนการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยทางกลุ่มมีการจัดประชุมทุกเดือน เพื่อวางแผนการดำเนินงานมีคณะกรรมการที่เป็นผู้สูงอายุเข้าร่วมประชุมและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เยาวชนและประชาชนที่สนใจศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ โดยโรงเรียนผู้สูงอายุวัดร่องคือร่วมกับเทศบาลตำบลแม่ปืม และหน่วยงานราชการต่าง ๆ ในพื้นที่ ได้จัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชาวบ้านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชน การรับผลประโยชน์ โรงเรียนผู้สูงอายุวัดร่องคือ ได้ถ่ายทอดการประดิษฐ์โคมล้านนาให้แก่เยาวชนและสมาชิกในชุมชน เพื่อร่วมกันผลิตโคมล้านนา และส่งขายตามท้องตลาด โดยมีพ่อค้าแม่ค้าเข้ามาติดต่อขอรับซื้อถึงชุมชน ซึ่งส่งผลประโยชน์ให้ชุมชนสามารถมีรายได้เลี้ยงครอบครัว และเป็นอาชีพเสริมหลังจากการทำไร่ทำนา

2. รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชน พบว่ารูปแบบในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชาวบ้านได้ใช้รูปแบบในการถ่ายทอดที่หลากหลายอันได้แก่ การเรียนรู้จากครู การเรียนรู้จากพี่ การเรียนรู้จากเพื่อน การเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติ การเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อ การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ การศึกษาจากเอกสาร การแข่งขัน และการประกวดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสรรค์หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสาน หรือการประดิษฐ์โคมล้านนา ในเทศกาลยี่เป็งที่สืบสานจากอดีตจนถึงปัจจุบันได้อย่างต่อเนื่อง

3. แนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชน พบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนเป็นกระบวนการเรียนรู้จากการลงมือทำจริง พลวัตรของการเรียนรู้เกิดจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและหาแนวทางแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ด้วยกระบวนการ คิด-ทำ-ทบทวน-วิเคราะห์-ทำ ซึ่งจะส่งผลให้ได้ยกระดับความคิดและสั่งสมภูมิปัญญาไว้ชาวบ้านทุกหมู่เหล่าได้ใช้สติปัญญาของตนสั่งสมความรู้ประสบการณ์ เพื่อการดำรงชีพมาโดยตลอดซึ่งหลักพระพุทธศาสนา กล่าวถึงการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องอาศัยการอยู่ร่วมกันตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล เป็นการฝึกอบรมข้อปฏิบัติความประพฤติทางกาย สมาธิ เป็นการฝึกอบรมทางจิตใจให้เกิดคุณธรรม และปัญญา ก่อให้เกิดความรู้แจ้ง เข้าใจความเป็นธรรมของสรรพสิ่ง สามารถแก้ไขปัญห พัฒนาสรรสร้างสิ่งใหม่อันมุ่งหมายไปสู่ประโยชน์ที่เกิดต่อตนเอง ประโยชน์ที่เกิดแก่ผู้อื่น และประโยชน์ที่เกิดแก่สังคม ทั้งในภาวะปัจจุบัน ในอนาคต และการเกิดประโยชน์อันสูงสุด

อภิปรายผลการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนของตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” มีประเด็นการอภิปรายผลดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนของตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือเป็นสิ่งที่เรียนรู้ และสืบทอดกันในครอบครัวมาหลายชั่วอายุคน และเป็นการสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของครอบครัว แต่ปัจจุบันภูมิปัญญาไทยถูกรบงำจากภูมิปัญญาสากล สืบเนื่องมาจากค่านิยม และการขาดการสนับสนุน ส่งเสริม จากสถาบันทางสังคมอันมีผลกระทบต่อการบวการถ่ายทอดวัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรม และวิถีชีวิตของสมาชิกในสังคมด้วยกระบวนการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ซึ่งทางวัดร่องคือและเทศบาลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ได้ร่วมกันก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุวัดร่องคือ ตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนและผู้สนใจศึกษา เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหายไปจากท้องถิ่น และยังสามารถนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้โรงเรียนผู้สูงอายุวัดร่องคือและเทศบาลตำบลแม่ปืม ได้แต่งตั้งคณะกรรมการร่วมกันเพื่อดำเนินกิจการต่าง ๆ ในการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เยาวชน สอดคล้องกับแนวคิดของยูวณณ์ วุฒิเมธี (2546) ได้กล่าวไว้ว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณา ตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อนักเรียนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท เพื่อแก้ไขปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้ และสอดคล้องกับงานศึกษาของนพรัตน์ สัจจะวิสัย (2558) พบว่า ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมกับเทศบาลในวิธีการจัดการความรู้ โดยมีส่วนในการกำหนดความรู้ต้องการร่วมกับเทศบาล ทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมกับเทศบาลในการดำเนินงานนอกจากนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่เกิดความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานโดยก่อให้เกิดรายได้เสริมที่สามารถนำมาเลี้ยงชีพของตนและครอบครัวได้ อีกทั้งการได้ร่วมสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้อยู่คู่กับท้องถิ่นถือเป็นความภาคภูมิใจของชาวบ้านและเป็นสิ่งมีคุณค่าที่ไม่สามารถประเมินราคาได้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเอามาอภิปรายผลได้ดังนี้

การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนในตำบลแม่ปืม ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทางโรงเรียนผู้สูงอายุวัดร่องคือและเทศบาลตำบลแม่ปืม มีการแต่งตั้งคณะกรรมการและปราชญ์ชาวบ้านที่เข้ามาร่วมขับเคลื่อนการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยทางกลุ่มมีการจัดประชุมทุกเดือน เพื่อวางแผนการดำเนินงาน มีคณะกรรมการที่เป็นผู้สูงอายุเข้าร่วมประชุมและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เยาวชนและประชาชนที่สนใจศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของมาลี จันทน์วัฒนรังกุล (2548) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมโดยตรง ได้แก่ การเข้ามาเป็นกรรมการ คณะทำงาน เพื่อร่วมคิดแก้ไขปัญหา ร่วมกิจกรรม ร่วมดำเนินการ และสอดคล้องกับแนวคิดของทะนงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ (2540) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง “กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินการเงิน การพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ความรู้ และความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนการติดตามการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และด้านการมีส่วนร่วมใน

การปฏิบัติการ โดยโรงเรียนผู้สูงอายุวัดร่องคือร่วมกับเทศบาลตำบลแม่ปืม และหน่วยงานราชการต่าง ๆ ในพื้นที่ ได้จัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชาวบ้านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนและผู้สนใจศึกษา โดยผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชาวบ้านดำเนินการสอนวิธีการทำโคลนลานนาที่ทำมาจากกระดาดสา การตีกลองสะบัดชัย หรือถ่ายทอดวิธีการพับใบตองกล้วยเพื่อทำกระทงจากตองกล้วย ซึ่งเป็นการปฏิบัติการร่วมกันของผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด เพื่อสืบสานวัฒนธรรมมรดกอันล้ำค่ามิให้เลือนหายไปจากท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวคิดของอภิชาติ แสงอัมพร (2559) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ เป็นการดำเนินงานตามโครงการและแผนงาน และเป็นการก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของกิจกรรม และผลงาน นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับแนวคิดของอศิน รพีพัฒน์ (2547) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน ชุมชนมีทรัพยากรที่สามารถลงทุนและปฏิบัติงานได้เพราะจากประสบการณ์การทำงานในชนบท การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชุมชนรู้จักคิดต้นทุนให้กับตนเองในการดำเนินกิจกรรม และจะระมัดระวังรักษากิจการที่สร้างขึ้นเพราะจะมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ

ส่วนการรับผลประโยชน์ โรงเรียนผู้สูงอายุวัดร่องคือ ได้ถ่ายทอดการประดิษฐ์โคลนลานนาให้แก่เยาวชนและสมาชิกในชุมชน เพื่อร่วมกันผลิตโคลนลานนา และส่งขายตามท้องตลาด โดยมีพ่อค้าแม่ค้าเข้ามาติดต่อขอรับซื้อถึงชุมชน ซึ่งส่งผลประโยชน์ให้ชุมชนสามารถมีรายได้เลี้ยงครอบครัว และเป็นอาชีพเสริมหลังจากการทำไร่ทำนา บางครอบครัวสามารถนำไปประกอบเป็นอาชีพหลักได้อย่างยั่งยืน นอกจากนั้นยังมีการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคต่าง ๆ โรงเรียนผู้สูงอายุวัดร่องคือ ได้มีการอบรมและสอนการอบสมุนไพร เพื่อรักษาอาการต่าง ๆ เช่น การอบสมุนไพรหลังจากการคลอดลูกของผู้หญิง รักษาความสมดุลของร่างกาย และขจัดน้ำคาวปลาหลังคลอดลูก ซึ่งผลประโยชน์เหล่านี้ได้กลับคืนสู่ชุมชน และสมาชิกในชุมชนร่วมกันรับผลประโยชน์นั้น สอดคล้องกับแนวคิดของกวี วงศ์พุด (2557) ได้เสนอว่ารูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ถือว่าเป็นรูปแบบที่แท้จริง คือ การได้รับผลประโยชน์ ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือวัตถุก็ได้ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนพรัตน์ สัจจะวิสัย (2558) ได้กล่าวว่า การสร้างอาชีพให้แก่ชาวบ้านโดยใช้องค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นถือว่าเป็นการใช้ประโยชน์ จากความรู้อย่างแท้จริง และการมีส่วนร่วมในการประเมิณผล ทางโรงเรียนผู้สูงอายุวัดร่องคือร่วมกับเทศบาลตำบลแม่ปืม มีการติดตามประเมินผลกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนผู้สูงอายุได้จัดขึ้นนั้น มีผู้สูงอายุและปราชญ์ชาวบ้านได้ร่วมกันถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับเยาวชนและผู้รับการถ่ายทอด โดยคณะกรรมการและปราชญ์ชาวบ้านที่ร่วมกันถ่ายทอดองค์ความรู้และมีการติดตามประเมินผล เดินทางไปเยี่ยมเยียนตามสถานที่ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อติดตามประเมินผลการอบรม การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว แนวคิดของอศิน รพีพัฒน์ (2547) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญอย่างยิ่งอีกเหมือนกัน เพราะหากการติดตามและการประเมินผลขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่เป็นการดำเนินการโดยบุคคลภายนอก ชุมชนก็ไม่

สามารถทราบว่าการที่ทำไมนั้น ได้รับผลดี ได้รับประโยชน์อย่างไรหรือไม่ ถึงแม้ว่าอาจจะมีผู้โต้แย้งว่าการประเมินผลที่เที่ยงธรรมที่สุดน่าจะมาจากบุคคลภายนอกที่ไม่ได้ยิ่งเกี่ยวกับกิจกรรมนั้น ๆ แต่หากคิดถึงจุดหมายของการพัฒนานคน การคำนึงถึงแต่ความเที่ยงธรรมอาจจะได้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์มากกว่า และสอดคล้องกับงานศึกษาของอุษณีย์ เสือดี (2549) พบว่า ผู้เรียนต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญโดยใช้ระยะเวลาเป็นปีเทคนิคการถ่ายทอด คือ การทำให้ผู้เรียนมีความศรัทธาต่อวิชาชีพ การตั้งใจให้เกิดความสนใจ การให้กำลังใจ การชี้แนะข้อผิดพลาด และการปลูกฝังคุณธรรมในการทำงาน บรรยากาศในการถ่ายทอดเป็นไปในแบบครอบครัว สื่อการสอน คือ วัสดุอุปกรณ์ ซึ่งต้องมีความพร้อม มีการประเมินผลการจากผลงานที่มีคุณภาพ และพฤติกรรมขณะปฏิบัติงาน

2. รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนของตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา พบว่า รูปแบบในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชาวบ้านได้ใช้รูปแบบในการถ่ายทอดที่หลากหลายอันได้แก่ การเรียนรู้จากครู การเรียนรู้จากพี่ การเรียนรู้จากเพื่อน การเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติ การเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อ การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ การศึกษาจากเอกสาร การแข่งขัน และการประกวดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการสร้างสรรค์หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสาน หรือการประดิษฐ์โคมล้านนา ในเทศกาลยี่เป็งที่สืบสานจากอดีตจนถึงปัจจุบันได้อย่างต่อเนื่องนั้น สิ่งจำเป็นในการถ่ายทอดความรู้จะต้องมีแหล่งความรู้สำหรับถ่ายทอด ซึ่งผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชาวบ้านได้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากผู้สูงอายุให้แก่เยาวชนและผู้สนใจในชุมชนด้วยรูปแบบที่หลากหลายโดยมีการถ่ายทอดในลักษณะต่าง ๆ สอดคล้องกับงานศึกษาของนริศรา วัฒนสิน (2557) พบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิตต่าง ๆ ไม่สามารถกำเนิดขึ้นมาในชุมชนนั้น ๆ ได้หากไม่มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นโดยวิธีการใดก็ตาม

การถ่ายทอดแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร พบว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ได้เรียนรู้และมีประสบการณ์สั่งสมจนมีความรอบรู้ มีทักษะ ความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ที่มีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของตนเองและสังคม จนเป็นที่ยอมรับของสังคมว่าเป็นภูมิปัญญาหรือปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาที่ผู้สูงอายุได้เรียนรู้สั่งสมและสืบทอดต่อกันมาจากอดีตถึงปัจจุบันมีอยู่หลากหลายทั้งในด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม ด้านแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยทั่วไปที่นิยมใช้กันในทุกภูมิภาค ได้แก่ สานิตวิธีการ การสั่งสอนด้วยการบอกเล่าหรือการสอนด้วยวาจา เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร มีการถ่ายทอดจากคนในครอบครัว หรือในเครือญาติ สอดคล้องกับแนวคิดของไพพรรณ เกียรติโชคชัย (2551) ได้กล่าวว่า การถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษร ในอดีตจะใช้วิธีการ หรือเขียนใส่ในใบลานหรือสมุดข่อยที่ชาวภาคใต้ เรียกว่า บุตดำ บุตขาว บางแห่งใช้วิธี จารึกในแผ่นหินอย่างศิลาจารึกหรือแผ่นศิลาดำลายมที่วัดโพธิ์ เป็นต้น

ส่วนการถ่ายทอดแบบผ่านสื่อมวลชน พบว่า การถ่ายทอดเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีวิธีดำเนินการหลากหลาย ขึ้นอยู่การนำไปประยุกต์ใช้กับกิจกรรมหรือการบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมนั้น ซึ่งวิธีถ่ายทอดโดยให้เรียนรู้จากสื่อด้วยตนเอง เป็นวิธีที่จัดเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ภูมิปัญญาในรูปของสื่อประสมที่ เอื้อต่อการเรียนรู้และทำความเข้าใจด้วยตนเองมากที่สุด เช่น บทเรียนแบบโปรแกรม ศูนย์การเรียนรู้ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น การผสมกันระหว่างรูปแบบในการถ่ายทอดแบบเก่าและรูปแบบในการถ่ายทอดแบบใหม่ ได้แก่ การรูปแบบในการถ่ายทอดแบบเก่า คือการเรียนรู้จากครูผู้ถ่ายทอดมากที่สุด แต่ก็มี การผสมระหว่างรูปแบบในการถ่ายทอดแบบใหม่ เช่น การเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อสมัยใหม่อย่าง การดูคลิป ดึงกล่องสลับซ้ายผ่านยูทูป เป็นต้น และการผสมกันระหว่างวิธีการในการถ่ายทอดแบบเก่าและวิธีการในการถ่ายทอดแบบใหม่ ได้แก่ การผสมกันระหว่างวิธีการในการถ่ายทอดของผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชาวบ้านแบบเดิมที่สอนด้วยวาจา เน้นการฝึกปฏิบัติกับวิธีการสอนแบบใหม่ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถตั้งคำถามในสิ่งที่ต้องการรู้และสนใจ เป็นต้น และสอดคล้องกับงานศึกษาของเดชวิทย์ นิลวรรณ และทิพย์พชร ฤกษ์สุนทร (2557) พบว่า หน่วยงานเทศบาลตำบล ชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน มีขั้นตอนในการถ่ายทอดเริ่มจากการนำเข้าสู่เนื้อหาในรูปแบบการถ่ายทอด สื่อการสอน กิจกรรม เทคนิคการจูงใจ และการประเมินผล ทั้งนี้รูปแบบการถ่ายทอด กิจกรรม และ กลยุทธ์ที่ใช้ในการถ่ายทอดของปราชญ์ชาวบ้านนั้นมีความหลากหลาย กล่าวคือ มีการใช้รูปแบบในการถ่ายทอด 9 รูปแบบ มีกิจกรรมที่ใช้ในการถ่ายทอด 9 กิจกรรม และมีกลยุทธ์ ในการถ่ายทอด 7 กลยุทธ์ ซึ่งการเลือกใช้รูปแบบกิจกรรม และกลยุทธ์ของปราชญ์ชาวบ้าน

3. แนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนของตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนตำบลแม่ปืม เป็นกระบวนการเรียนรู้จากการลงมือทำจริง พลวัตรของการเรียนรู้เกิดจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและหาแนวทางแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ด้วยกระบวนการ คิด-ทำ-ทบทวน-วิเคราะห์-ทำ ซึ่งจะส่งผลให้ได้ยกระดับความคิดและสั่งสมภูมิปัญญาไว้ชาวบ้านทุกหมู่เหล่าได้ใช้สติปัญญาของตนสั่งสมความรู้ประสบการณ์ เพื่อดำรงชีพมาโดยตลอด และยอมถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งตลอดมา ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของตนแต่ละท้องถิ่น ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยอาศัยศรัทธาทางศาสนา รวมทั้งความเชื่อบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดเรียนรู้สืบทอดกันมา จากบรรพบุรุษในอดีตถึงเยาวชน ลูกหลานในปัจจุบัน ทั้งนี้การมีส่วนร่วมสามารถมีได้หลากหลายรูปแบบ โดยครอบคลุมไปถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การให้คำปรึกษา การสร้างกลไก เพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจให้ผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายเข้ามาร่วมมือ หลักพระพุทธศาสนา กล่าวถึงการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ ต้องอาศัยการอยู่ร่วมกัน ตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล เป็นการฝึกอบรมข้อปฏิบัติความประพฤติทางกาย สมาธิ เป็นการฝึกอบรมทางจิตใจ ให้เกิดคุณธรรม และปัญญา ก่อให้เกิดความรู้แจ้ง เข้าใจความเป็นธรรมของสรรพสิ่ง สามารถแก้ไขปัญหา พัฒนาสร้างสรรค์สิ่งใหม่ อันมุ่งหมายไปสู่ประโยชน์ที่เกิดต่อตนเอง ประโยชน์ที่เกิดแก่ผู้อื่น และประโยชน์

ที่เกิดแก่สังคม ทั้งในภาวะปัจจุบัน ในอนาคต และการเกิดประโยชน์อันสูงสุด ซึ่งการมีศิลปะที่บริสุทธิ์เป็นพื้นฐาน จะทำให้เกิดสมาธิได้ง่าย มีสติที่มั่นคงแน่วแน่ไม่หวั่นไหว ปัญญาย่อมเกิดขึ้นตามมาได้รวดเร็ว สอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2553) ได้กล่าวไว้ว่า ไตรสิกขา: หลักการสำคัญของการพัฒนามนุษย์ การฝึกฝนและพัฒนามนุษย์นั้น ทางพุทธศาสนาจัดวางเป็นหลักเรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศิล สมาธิและปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการ และให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีคุณภาพ (ศีล) เป็นเรื่องของ การฝึกในด้านพฤติกรรม โดย เฉพาะพฤติกรรมเคยชิน เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกศิลป ก็คือวินัย วินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ เพราะว่าเป็นตัวการจัดเตรียมชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนา โดยจัดระเบียบความเป็นอยู่การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม (สมาธิ) เป็นเรื่องของ การฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก่การพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต

ข้อค้นพบในการวิจัย

จากข้อค้นพบของงานวิจัยชิ้นนี้อาจสะท้อนให้เห็นว่า รูปแบบและวิธีการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่เด็กและเยาวชน อาจจะไม่พบรูปแบบและวิธีการสำเร็จรูปตายตัวในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชาวบ้านจะใช้รูปแบบและวิธีการที่หลากหลายมาผสมผสานทั้งเก่าและใหม่มาใช้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์บริบทชุมชน ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก สถานการณ์แวดล้อม และลักษณะตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ควรมีทั้ง “การถ่ายทอดแบบเก่าและแบบใหม่” ไว้ทดแทนอำนาจ ซึ่งกันและกันเพื่อก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างวัฒนธรรม นอกจากนี้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่จำเป็นต้องมีลักษณะเหมือนกันทั้งหมด แต่ควรมีความหลากหลายไว้ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อให้ยังคงหาหน้าที่ตอบสนองภารกิจของชุมชนและนามาซึ่งความยั่งยืนของภูมิปัญญาท้องถิ่นในอนาคต

ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

- 1) ด้านผู้ถ่ายทอด ผู้ถ่ายทอดหรือปราชญ์ชาวบ้านบางส่วนมีข้อจำกัด เช่น ปัญหาทางสุขภาพหรือภาวะเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุจึงทำให้ไม่คล่องตัวเท่าที่ควร และผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถ่ายทอดความรู้แบบวิชาการไม่เป็นเพราะไม่ได้เรียนมา จึงใช้วิธีการทำหรือสาธิตให้ดูแล้วให้ผู้รับการถ่ายทอดปฏิบัติตาม
- 2) ด้านผู้รับการถ่ายทอด เนื่องจากกลุ่มเยาวชนบางขั้นตอนที่ใช้ระยะเวลาในการฝึกฝนนาน ทำให้เด็กไม่สนใจ กอรปกับมีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามา เด็กหรือเยาวชนจึงหันไปสนใจโทรศัพท์มือถือ เกมในโทรศัพท์มือถือ และรีบกลับบ้านไปทำกิจกรรมอื่น เช่น ไปห้างสรรพสินค้า ดูหนัง ฟังเพลง แหวกยุคกันโนโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น
- 3) ด้านงบประมาณที่ค่อนข้างจำกัดมาเป็นบางช่วง และต้องรองบประมาณมาสนับสนุนทำให้การทำโครงการและดำเนินกิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดความต่อเนื่อง
- 4) ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การยังขาดการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและการสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ขาดการเชื่อมโยงและไม่สัมพันธ์กัน

องค์ความรู้ใหม่

การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เยาวชนตำบลแม่ปืม เป็นกระบวนการเรียนรู้จากการลงมือทำจริง พลวัตรของการเรียนรู้เกิดจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุและหาแนวทางแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ด้วยกระบวนการ คิด-ทำ-ทบทวน-วิเคราะห์-ทำ ซึ่งจะส่งผลให้ได้ยกระดับความคิดและสั่งสมภูมิปัญญาไว้ชาวบ้านทุก หมู่เหล่าได้ใช้สติปัญญาของตนสั่งสมความรู้ประสบการณ์ เพื่อการดำรงชีพมาโดยตลอด และยอม ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งตลอดมาด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตาม สภาพแวดล้อมของตนแต่ละท้องถิ่น ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยอาศัยศรัทธาทางศาสนา รวมทั้ง ความเชื่อบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดเรียนรู้สืบทอดกันมา จากบรรพบุรุษในอดีตถึงเยาวชน ลูกหลานในปัจจุบัน ทั้งนี้การมีส่วนร่วมสามารถมีได้หลากหลายรูปแบบ โดยครอบคลุมไปถึงการ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การให้คำปรึกษา การสร้างกลไก เพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจให้ผู้มีส่วนได้ เสียทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม หลักพระพุทธศาสนา กล่าวถึงการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ ต้องอาศัยการ อยู่ร่วมกัน ตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล เป็นการฝึกอบรมข้อปฏิบัติความประพฤติทางกาย สมาธิ เป็นการฝึกอบรมทางจิตใจ ให้เกิดคุณธรรม และปัญญา ก่อให้เกิดความรู้แจ้ง เข้าใจความเป็นธรรมของ สรรพสิ่ง สามารถแก้ไขปัญหา พัฒนาสร้างสรรค์สิ่งใหม่ อันมุ่งหมายไปสู่ประโยชน์ที่เกิดต่อตนเอง ประโยชน์ที่เกิดแก่ผู้อื่น และประโยชน์ที่เกิดแก่สังคม ทั้งในภาวะปัจจุบัน ในอนาคต และการเกิด ประโยชน์อันสูงสุด ซึ่งการมีศีลที่บริสุทธิ์ เป็นพื้นฐาน จะทำให้เกิดสมาธิได้ง่าย มีสติที่มั่นคงแน่วแน่ ไม่หวั่นไหว ปัญญาย่อมเกิดขึ้นตามมาได้รวดเร็ว

ดังนั้น การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ เยาวชนของตำบลแม่ปืม ตามหลักไตรสิกขาก็เป็นแนวทางสำคัญในกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุสู่เยาวชน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชาวบ้านต้อง ประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิและปัญญา ในกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น เพื่อมิให้ องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเลือนหายไปตามกาลเวลา หรือตายไปกับปราชญ์ ชาวบ้าน หลักไตรสิกขาก็เป็นหลักธรรมสำหรับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สู่เยาวชนของตำบลแม่ปืม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐควรมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดย ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินงาน
2. รัฐควรกำหนดให้โรงเรียนหรือสถานศึกษาในกำกับดูแลของรัฐนำร่องในการ จัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นที่สถานศึกษากำหนดขึ้นเอง

3. รัฐควรปลูกจิตสำนึกของชุมชนท้องถิ่นให้มีความหวงแหนในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง และรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรมของตนเอง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ชุมชนควรร่วมจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น มีเนื้อหาครอบคลุมประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ การเกษตร ความเชื่อ จารีตประเพณี ภาษา อัตลักษณ์ วัฒนธรรม องค์ความรู้และภูมิปัญญา กฎระเบียบของชุมชน โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพะเยาและจังหวัดใกล้เคียง เพื่อประโยชน์ซึ่งกันและกัน อันเป็นการพัฒนาการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เยาวชนและผู้สนใจ และเพื่ออนุรักษ์องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมิให้เลือนหายไปจากสังคมไทย และการสร้างกลุ่มเครือข่ายการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นยังเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาข้อขัดข้องด้วย

3. ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน อันได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำกลุ่มอาชีพ สมาชิกกลุ่มอาชีพ ควรปลูกฝังจิตสำนึกในการรักและหวงแหนใน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองในระดับครอบครัวก่อน การปลูกฝังจิตสำนึกในการรักและหวงแหนภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับเด็กและเยาวชน

เอกสารอ้างอิง

- กวี วงศ์พัฒน์. (2547). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จริญดา จันท์แจ่ม และคณะ. (2557). แนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ้าจากสู่เยาวชนของชุมชน ชาวไท-ยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, 7(3), 159-174.
- เดชวิทย์ นิลวรรณ และทิพย์พชร กฤษสุนทร. (2557). *กระบวนการและกลยุทธ์การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลฟ้าฮ่าม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.): มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ทะนงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ. (2540). *หลักการพัฒนาชุมชน*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นพรัตน์ สัจจะวิสัย. (2558). *การจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมของเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นริศรา วัฒนสิน. (2557). *การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษาการทอผ้าเกายอ จ.สงขลา และการทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง*. (วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2553). *จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- ไพพรรณ เกียรติโชติชัย. (2551). *กิจกรรมการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: ศรีอนันต์การพิมพ์.
- มาลี จันทรวัดนรงค์กุล. (2548). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2546). *หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: ไทยอนุเคราะห์ไทย.
- อคิน รพีพัฒน์. (2547). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- อภิชาติ แสงอัมพร. (2559). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชารัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง*. สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- อุษณีย์ เสือดี. (2549). *การศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำกระเบื้องดินเผาในจังหวัดสงขลา*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา). คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การสร้างแอปพลิเคชันให้กับเทศบาลตำบล เพื่อการบริหารจัดการรถรับ-ส่งผู้สูงอายุ ไปรักษาที่สถานพยาบาล

Creating an Application for the Sub-district Municipality for the
Management of Shuttle Bus for the Elderly to the Hospitals

เนาวรัตน์ ปินอำนาจ¹ อุทัยวรรณ แก้วตะคุ² และรสา ทองคงอยู่³
Nawarat Pinamnaj, Uthaiwan Kaewtakhu and Rasa Thongkongyua

Received: April 08, 2022

Revised: April 19, 2022

Accepted: April 21, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.57

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างแอปพลิเคชันเพื่อการบริหารจัดการรถรับ-ส่งผู้สูงอายุไปรักษาที่สถานพยาบาลของเทศบาลตำบล และ 2) ประเมินผลแอปพลิเคชัน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ 1) การวิเคราะห์ปัญหา โดยการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับโครงการจัดรถรับ-ส่งผู้สูงอายุ และระบบการทำงานที่ใช้ในการบริหารจัดการ 2) การออกแบบโปรแกรม โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์มาเขียนอัลกอริทึม 3) การเขียนโปรแกรม การสร้างแอปพลิเคชันเพื่อการบริหารจัดการรถรับ-ส่งผู้สูงอายุ ไปรักษาที่สถานพยาบาลของเทศบาลตำบล และ 4) การทดสอบและแก้ไขโปรแกรม เมื่อสร้างแอปพลิเคชันเสร็จ ได้ทำการทดลองการทำงานของแอปพลิเคชันกับชุมชน โดยทำการทดลองที่เทศบาลตำบลสลกบาตร จังหวัดกำแพงเพชร กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้เทคนิคการแจกแบบสอบถามโดยบังเอิญ สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ผลการวิจัยพบว่า 1) แอปพลิเคชันในการการบริหารจัดการรถรับ-ส่งผู้สูงอายุไปรักษาที่สถานพยาบาลสำหรับเทศบาลตำบล ประกอบด้วย หน้าจอการเข้าแอปพลิเคชัน หน้าจอการเรียกรถฉุกเฉิน และการเคลื่อนย้ายผู้ป่วย และหน้าจอเมนูแอปพลิเคชันฯ และการจองคิวรถ รับ-ส่ง และ 2) การประเมินแอปพลิเคชันใช้แบบประเมินความคิดเห็นจากผู้ใช้ออปพลิเคชัน พบว่า ด้านความสามารถของแอปพลิเคชันต่อผู้ใช้งาน ด้านการออกแบบแอปพลิเคชัน และด้านประสิทธิภาพมีความพึงพอใจในระดับมาก

¹⁻² มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา; Chaopraya University

Corresponding author, e-mail: nawarat.p@cpu.ac.th, Tel. 081-8868474

คำสำคัญ: แอปพลิเคชัน, การบริหารจัดการ, ผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this research were 1) to create an application for the management of shuttle bus for the elderly to the hospitals of the sub-district municipality; and 2) to evaluate the application. It was an action research. There were 4 steps of research method which were as follows : 1) problem analysis was done by studying information about the project of shuttle buses for the elderly and working systems used in management; 2) program design was conducted by using the data obtained from the study and analysis to write an algorithm; 3) for programming, it was creating an application for managing the shuttle bus for the elderly to the hospital of the sub-district municipality; and 4) it terms of testing and editing program, when the application was completed, it had been tested with the community by testing at the Salokbat Sub-district Municipality, Kamphaeng Phet Province with a sample of 30 people by means of purposive sampling using the technique of randomly distributing questionnaires. The statistics used in the research were frequency, percentage, mean. The results of the research found that 1) an application for the management of shuttle bus for the elderly to the hospitals of the sub-district municipality consisted of the application entry screen, emergency call screen and moving patients and the application menu screen and booking a car queue for pick-up and delivery; and 2) in terms of the evaluation of the application, user feedback assessment form was used. It was found that in the aspect of the ability of the application for the user, application design, and efficiency, there was a high level of satisfaction.

Keywords: Application, Management, Elderly

บทนำ

เนื่องจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ได้มีการออกระเบียบตั้งแต่ปีงบประมาณ 2557 ให้กองทุนสุขภาพตำบลแต่ละองค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาล จัดรถรับ-ส่ง ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยเรื้อรังได้ หลังพบปัญหาเข้าถึงบริการต่ำ สาเหตุจากมีอุปสรรคเดินทางไปโรงพยาบาลลำบาก ไม่มีรถส่วนตัว รถสาธารณะขาดแคลน (สถาบันการแพทย์ฉุกเฉิน, 2557) ด้านธนาคารโลกหนุนขยายบทบาทให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ให้องค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาล มีภารกิจส่งเสริมการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง โดยให้

มีบริการจัดรถรับส่งผู้ป่วยผ่านกลไกกองทุนสุขภาพตำบล และที่ผ่านมา สปสช.ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ภายใต้ความร่วมมือของสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย และสมาคมองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทย จัดตั้งกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่น หรือกองทุนสุขภาพตำบลขึ้น ตั้งแต่ปี 2549 ตาม พ.ร.บ.หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2545 มาตรา 47 ที่มุ่งเน้นให้ อปท.มีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการรักษาพยาบาลระดับปฐมภูมิเชิงรุกให้แก่ประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้ทั่วถึงมากขึ้น (ราชกิจจานุเบกษา, 2545)

จากนโยบายข้างต้นนั้นเทศบาลตำบลสลกบาตร ตำบลสลกบาตร อำเภอขามเฒ่าบุรีรัมย์ จังหวัดกำแพงเพชร มีการให้บริการด้านรถรับส่งผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง หรือผู้ป่วยเป็นโรคเรื้อรังพบว่า มีผู้สูงอายุ จำนวน 1,625 คน ผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเรื้อรัง จำนวน 109 คน ผู้สูงอายุที่ช่วยตนเองไม่ได้ จำนวน 23 คน และผู้พิการ จำนวน 61 คน ที่มีการลงทะเบียนเพื่อรับบริการด้านรถรับส่งไปยังสถานพยาบาล ในการบริการด้านรถรับส่งดังกล่าวเทศบาลตำบลสลกบาตรได้ให้ผู้ที่มีความประสงค์จะใช้รถรับส่งต้องไปเขียนเอกสารขอใช้รถเพื่อรับส่งที่หน่วยงาน จากการดำเนินงานตามระบบดังกล่าว พบว่า ส่วนใหญ่ประชาชนที่ทำให้การขอใช้รถรับส่งไม่มีรถสำหรับเดินทางมาดำเนินการยื่นขอใช้รถรับส่ง เพื่อให้การบริการเกิดความสะดวกต่อประชาชน ช่วยเหลือประชาชนได้ทันท่วงที และสามารถบริหารจัดการการจัดการรถรับส่งของเทศบาลตำบลสลกบาตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทางคณะผู้วิจัยจึงได้แนวคิดที่จะนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ในการสร้างแอปพลิเคชันให้กับเทศบาลตำบล เพื่อการบริหารจัดการรถรับ-ส่งผู้สูงอายุไปรักษาที่สถานพยาบาล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างแอปพลิเคชันให้กับเทศบาลตำบล เพื่อการบริหารจัดการรถรับ-ส่งผู้สูงอายุไปรักษาที่สถานพยาบาล
2. เพื่อประเมินผลแอปพลิเคชันเพื่อการบริหารจัดการรถรับ-ส่งผู้สูงอายุไปรักษาที่สถานพยาบาล

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยรูปแบบเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ส่วนของการสร้างแอปพลิเคชันให้กับเทศบาลตำบล เพื่อการบริหารจัดการรถรับ-ส่งผู้สูงอายุไปรักษาที่สถานพยาบาล

1.1 การกำหนดปัญหา (Problem Definition) หรือการเลือกสิ่งที่จะนำมาพัฒนาแอปพลิเคชัน (Project Identification and Selection) (mangoconsultant, 2015) เป็นขั้นตอนแรกในวงจรของการพัฒนา จากการพัฒนาแอปพลิเคชัน เพื่อที่ได้ใช้ในการมอบหมายงานให้กับผู้ที่รับผิดชอบ และเป็นการเตือนความจำให้กับผู้ที่ได้รับมอบงานนั้น ๆ

1.2 การวิเคราะห์ปัญหา (Problem Analysis) เมื่อผ่านขั้นตอนการกำหนดปัญหาและทราบถึงความต้องการแล้วนำปัญหาและความต้องการนั้นมาวิเคราะห์ระบบ เพื่อจัดทำแอปพลิเคชันให้กับเทศบาลตำบล เพื่อการบริหารจัดการการรับ-ส่งผู้สูงอายุไปรักษาที่สถานพยาบาล

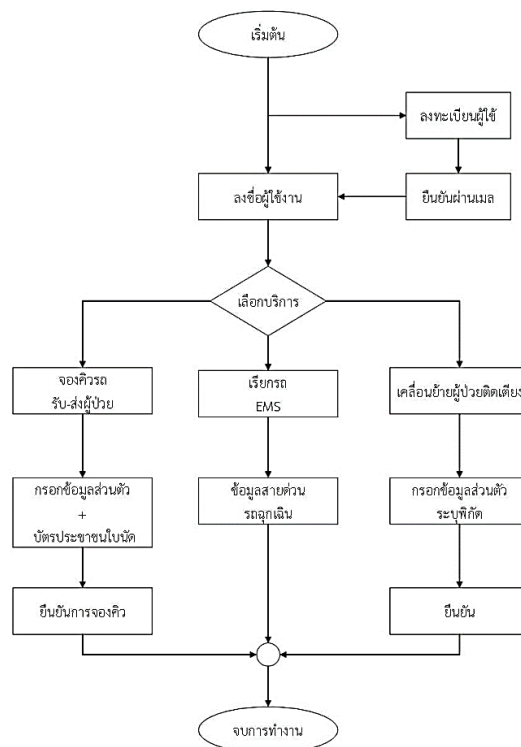
1.3 การออกแบบระบบ (System Design) นำสิ่งที่ได้จากการวิเคราะห์ มาออกแบบเป็นระบบงาน เพื่อเป็นการพัฒนาในขั้นตอนถัดไปของการออกแบบ Form, Dialogues, Interface, Files & Database, Program และ Process Design ต่อไป

1.4 การพัฒนาระบบงาน (System Development) หรือการสร้างระบบงานจริง ขั้นตอนนี้จะเป็นขั้นตอนที่นำเอาสิ่งที่ได้จากการออกแบบระบบมาทำการ Coding และสร้างตัวระบบงานขึ้นมาใช้งานจริง

1.5 การทดสอบระบบ (System Testing) การทดสอบระบบจะเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของระบบงานที่ถูกสร้างขึ้นมาว่าตรงตามกับความต้องการจริง ๆ หรือไม่

1.6 การติดตั้ง (Deployment) หลังจากการทดสอบผ่านเรียบร้อยแล้วและตรงตามความต้องการของผู้ใช้ระบบแล้ว ก็ทำการติดตั้งระบบเพื่อให้ผู้ใช้ได้ใช้งานจริง

1.7 การบำรุงรักษา (Maintenance) หลังจากติดตั้งและมีการใช้งานจริงแล้ว ก็จะต้องมีการบำรุงรักษาระบบโดย จะมีผู้ที่ดูแลระบบที่คอยทำหน้าที่ในการเพิ่ม ลบ แก้ไข และปรับปรุงข้อมูลของแอปพลิเคชันให้มีความสมบูรณ์และทันสมัย

ภาพที่ 1 ผังระบบการพัฒนาของแอปพลิเคชัน

2. ส่วนของการวัดประสิทธิภาพการทำงานของแอปพลิเคชัน โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1 จากการสร้างแอปพลิเคชันให้กับเทศบาลตำบล เพื่อการบริหารจัดการรถรับ-ส่งผู้สูงอายุไปรักษาที่สถานพยาบาลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำไปติดตั้งใช้งาน ทำการอบรมให้ผู้ใช้ที่เกี่ยวข้องกับให้สามารถใช้งานแอปพลิเคชันได้ และประเมินการทำงานของแอปพลิเคชันว่าตรงกับความต้องการที่แท้จริงของผู้ใช้ สามารถแก้ไขปัญหาได้หรือไม่ การประเมินการทำงานของแอปพลิเคชันโดยใช้แบบประเมิน

2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลสลกบาตร อำเภอขามเฒ่า ละครบุรี จังหวัดกำแพงเพชร

กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลสลกบาตร อำเภอขามเฒ่า ละครบุรี จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 30 ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เทคนิคการแจกแบบสอบถามโดยบังเอิญ (Accident Sampling)

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบประเมิน ประกอบด้วย 3 ส่วนคือส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ และสถานภาพ ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของแอปพลิเคชันให้กับเทศบาลตำบล เพื่อการบริหารจัดการรถรับ-ส่งผู้สูงอายุไปรักษาที่สถานพยาบาล เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ด้านความสามารถของแอปพลิเคชันต่อผู้ใช้งาน ตอนที่ 2 ด้านการออกแบบแอปพลิเคชัน และตอนที่ 3 ด้านประสิทธิภาพ ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ได้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้งานแอปพลิเคชัน

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำแบบประเมินที่ได้พัฒนาขึ้นเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ใช้งานแอปพลิเคชัน จำนวน 30 คน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ได้รับแบบสอบถามกลับคืนจำนวน 30 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาทั้งหมด ไปคำนวณค่าสถิติกับโปรแกรมการคำนวณค่าสถิติสำเร็จรูปด้วยคอมพิวเตอร์ ค่าสถิติที่ใช้แบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ค่าสถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ตอนที่ 2 ความพึงพอใจต่อแอปพลิเคชันฯ ค่าสถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเลขคณิตกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

2.6 เกณฑ์ในการแปลความหมาย ค่าเฉลี่ยเลขคณิตที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนที่ 2 จะถูกนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ในการแปลความหมายข้อมูลดังต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00 มีความพึงพอใจมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20 มีความพึงพอใจมาก

ค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40 มีความพึงพอใจปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60 มีความพึงพอใจน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80 มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

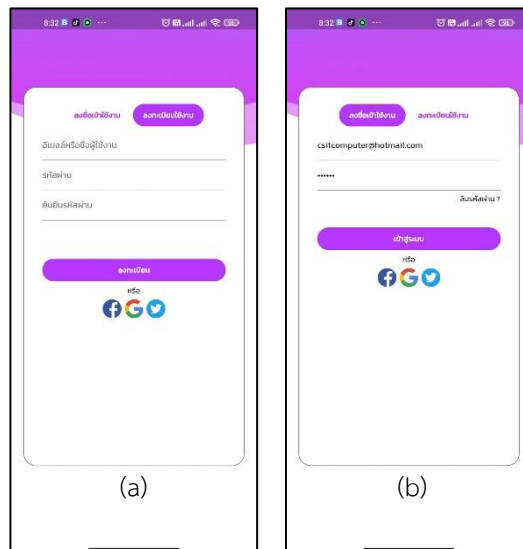
สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาและสร้างแอปพลิเคชันให้กับเทศบาลตำบล เพื่อการบริหารจัดการรถรับ-ส่งผู้สูงอายุไปรักษาที่สถานพยาบาล มีผลสรุปการวิจัยได้ดังนี้

1. แอปพลิเคชันในการการบริหารจัดการรถรับ-ส่งผู้สูงอายุไปรักษาที่สถานพยาบาล สำหรับเทศบาลตำบล ประกอบด้วย

ภาพที่ 2 หน้าไอคอนแอปพลิเคชัน

ภาพที่ 3 หน้าจอการเข้าแอปพลิเคชัน

(a) แสดงหน้าจอลงทะเบียนใช้งาน และ (b) แสดงหน้าจอลงทะเบียนใช้งาน

ภาพที่ 4 หน้าจอการยืนยันการลงทะเบียนใช้งาน

ภาพที่ 5 หน้าจอการเลือกบริการ

[illegible]

ภาพที่ 6 หน้าจอการจองคิวรับส่งผู้ป่วย

ภาพที่ 7 หน้าจอการเรียกรถฉุกเฉิน

ภาพที่ 8 หน้าจอการเคลื่อนย้ายผู้ป่วยติดเตียง

แอปพลิเคชันในการการบริหารจัดการการรับ-ส่งผู้สูงอายุไปรักษาที่สถานพยาบาลสำหรับเทศบาลตำบล ประกอบด้วย หน้าจอการเข้าแอปพลิเคชัน หน้าจอการเรียกรถฉุกเฉิน และการเคลื่อนย้ายผู้ป่วย และหน้าจอเมนูแอปพลิเคชันฯ และการจองคิวรถ รับ-ส่ง ซึ่งคาดว่าจะส่งผลให้เกิดความรวดเร็วในการช่วยเหลือประชาชนที่ต้องการใช้รถรับ-ส่งไปสถานพยาบาล

2. การประเมินผลแอปพลิเคชันในการการบริหารจัดการการรับ-ส่งผู้สูงอายุไปรักษาที่สถานพยาบาลสำหรับเทศบาลตำบล พบว่า เทศบาลตำบลสามารถบริหารจัดการรับ-ส่งผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ หลังจากการสร้างแอปพลิเคชันฯ เสร็จสิ้นแล้ว ได้นำไปติดตั้งทดลองใช้งาน และได้ทำการประเมินแอปพลิเคชันจากผู้ใช้งาน จำนวน 30 คน โดยแบบประเมินแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถของแอปพลิเคชันต่อผู้ใช้งาน ด้านการออกแบบแอปพลิเคชัน และด้านประสิทธิภาพ ผลการประเมินความพึงพอใจต่อแอปพลิเคชันแต่ละด้านมีดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมาย ด้านความสามารถของแอปพลิเคชันต่อผู้ใช้งาน

ด้านความสามารถของแอปพลิเคชันต่อผู้ใช้งาน	$\bar{X}$	SD	ระดับ
ความสามารถของแอปพลิเคชันในด้านการจัดการผู้ใช้	4.17	0.84	มาก
ความสามารถของแอปพลิเคชันในด้านการจัดการแอปพลิเคชันรับ-ส่งผู้สูงอายุ	4.20	0.71	มาก
ความสามารถของแอปพลิเคชันในด้านการนำเสนอรายงานข้อมูล	4.23	0.69	มาก
ความเหมาะสมของแอปพลิเคชันในการเข้าใช้งาน	4.20	0.64	มาก
ค่าเฉลี่ย	4.20	0.72	มาก

จากตารางที่ 1 ด้านความสามารถของแอปพลิเคชันต่อผู้ใช้งาน โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.72) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ความสามารถของแอปพลิเคชันในด้านการนำเสนอรายงานข้อมูล ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.69) ความสามารถของแอปพลิเคชันในด้านการจัดการแอปพลิเคชันรับ-ส่งผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.71) ความเหมาะสมของแอปพลิเคชันในการเข้าใช้งาน ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.64) และความสามารถของแอปพลิเคชันในด้านการจัดการผู้ใช้ ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.84)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมาย ด้านการออกแบบระบบ

ด้านการออกแบบแอปพลิเคชัน	$\bar{X}$	SD	ระดับ
รูปแบบการใช้งานแอปพลิเคชันความง่ายในการเข้าถึงข้อมูล	4.23	0.83	มาก
กระบวนการทำงานของแอปพลิเคชันมีความรวดเร็วในการเรียกใช้บริการ	4.13	0.67	มาก
การออกแบบให้ใช้งานง่าย เมนูไม่ซับซ้อน	4.17	0.61	มาก
ความเหมาะสมในการวางตำแหน่งของส่วนประกอบบนจอภาพ	4.20	0.47	มาก
ความสะดวกในการใช้งานแอปพลิเคชันรูปแบบและวิธีการนำเสนอข้อมูล	4.17	0.47	มาก
ค่าเฉลี่ย	4.18	0.61	มาก

จากตารางที่ 2 ด้านการออกแบบแอปพลิเคชัน โดยภาพรวมผู้ใช้งานมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.61) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า รูปแบบการใช้งานแอปพลิเคชันความง่ายในการเข้าถึงข้อมูล ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.83) ความเหมาะสมในการวางตำแหน่งของส่วนประกอบบนจอภาพ ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.47) การออกแบบให้ใช้งานง่าย เมนูไม่ซับซ้อน ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.61) ความสะดวกในการใช้งานแอปพลิเคชันรูปแบบและวิธีการนำเสนอข้อมูล ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.47) และกระบวนการทำงานของแอปพลิเคชันมีความรวดเร็วในการเรียกใช้บริการ ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.67)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมาย ด้านประสิทธิภาพ

ด้านประสิทธิภาพ	$\bar{X}$	SD	ระดับ
ระบบใช้งานสะดวกและไม่ซับซ้อน	4.20	0.89	มาก
สามารถค้นหาหรือเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้ง่าย	4.17	0.69	มาก
ประสิทธิภาพ/ความรวดเร็วในการตอบสนองของระบบ	4.23	0.69	มาก
มีข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์และครบถ้วน	4.07	0.67	มาก
มีข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อผู้ใช้งาน	4.20	0.55	มาก
ข้อมูลที่เผยแพร่สู่ภายนอกมีความเหมาะสม	4.17	0.61	มาก
มีการจัดการระดับความปลอดภัยหรือกำหนดสิทธิ์ในการเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเหมาะสม	4.20	0.85	มาก
ค่าเฉลี่ย	4.18	0.71	มาก

จากตารางที่ 3 ด้านประสิทธิภาพ โดยภาพรวมผู้ใช้มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.71) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ประสิทธิภาพ/ความรวดเร็วในการตอบสนองของระบบ ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.69) ระบบใช้งานสะดวกและไม่ซับซ้อน ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.89) มีข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อผู้ใช้งาน ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.55) มีการจัดการระดับความปลอดภัยหรือกำหนดสิทธิ์ในการเข้าถึงข้อมูล ได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.85) สามารถค้นหาหรือเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้ง่าย ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.69) ข้อมูลที่เผยแพร่สู่ภายนอกมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.55) และมีข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์และครบถ้วน ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.67)

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมาย ผลการประเมินแอปพลิเคชันภาพรวม

ด้านความสามารถของแอปพลิเคชันต่อผู้ใช้งาน	$\bar{X}$	SD	ระดับ
ด้านความสามารถของแอปพลิเคชันต่อผู้ใช้งาน	4.20	0.72	มาก
ด้านการออกแบบแอปพลิเคชัน	4.18	0.61	มาก
ด้านประสิทธิภาพ	4.18	0.71	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.19	0.68	มาก

จากตารางที่ 4 ผลการประเมินแอปพลิเคชันภาพรวม โดยภาพรวมผู้มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.68) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสามารถของแอปพลิเคชันต่อผู้ใช้งาน ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.72) ด้านการออกแบบแอปพลิเคชัน ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.61) และด้านประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.71)

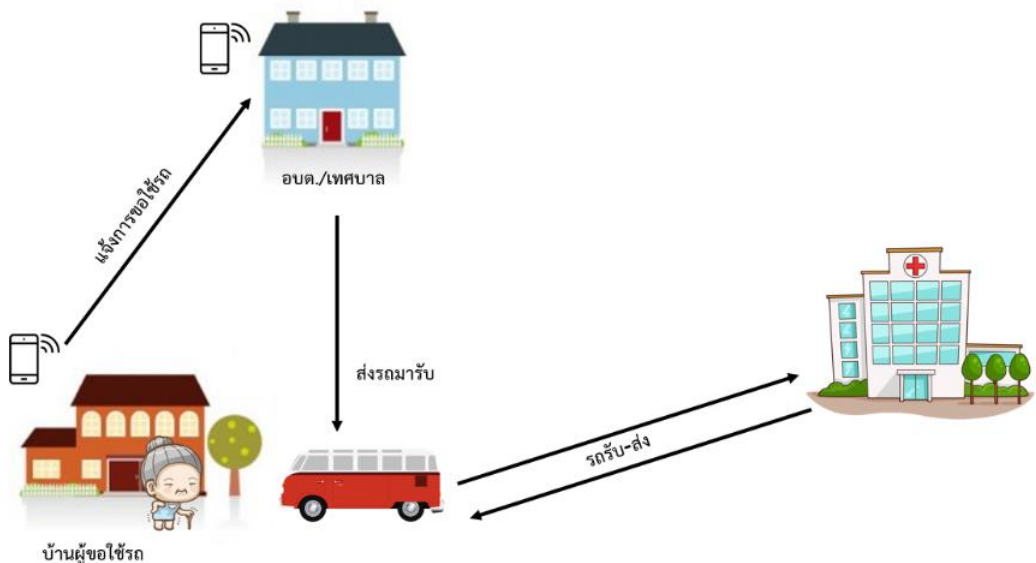
อภิปรายผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการรับ-ส่งผู้สูงอายุและป่วยเรื้อรังไปรักษาที่สถานพยาบาล โดยการสร้างแอปพลิเคชันเพื่อบริหารจัดการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสามารถบริหารจัดการข้อมูลการสื่อสารระหว่างผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยที่ไม่มีรถเดินทางไปยังสถานพยาบาล สามารถนำไปใช้ประโยชน์กับเทศบาลตำบล ทำให้เทศบาลตำบลมีการดูแลด้านการบริการรับส่งผู้สูงอายุได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ เป็นเพราะผู้วิจัยได้มีการออกแบบและพัฒนาแอปพลิเคชันตามหลักการของวงจรการพัฒนากระบวนการ (System Development Life Cycle: SDLC) โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์ (2555) ทำให้แอปพลิเคชันสามารถทำงานตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ได้ ด้านการจัดรับส่งผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง ผู้ช่วยเรื้อรัง เป็นไปด้วยความรวดเร็วลดปัญหาการดูแลบริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของพิชญา นิลรุ่งรัตน์ (2556) ด้านความสะดวกในการใช้งานและความถูกต้องของผลลัพธ์ในรูปแบบรายงานความรวดเร็วในการประมวลผล และแนวโน้มของการออกแบบโมบายแอปพลิเคชัน เพื่อตอบสนองความต้องการผู้ใช้งานในปัจจุบันมากที่สุด (สุชาติดา พลาชัยภิรมย์ ศิล, 2554)

2. การประเมินผลแอปพลิเคชันในการการบริหารจัดการรถรับ-ส่งผู้สูงอายุไปรักษาที่สถานพยาบาลสำหรับเทศบาลตำบล พบว่า คุณภาพของแอปพลิเคชันให้กับเทศบาลตำบลเพื่อการบริหารจัดการรถรับ-ส่งผู้สูงอายุไปรักษาที่สถานพยาบาลสะดวกกับผู้ใช้งาน และใช้งานง่าย จากการประเมินจากผู้ใช้ออปพลิเคชันจำนวน 30 คน ภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านความสามารถของแอปพลิเคชันต่อผู้ใช้งาน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.72) ด้านการออกแบบแอปพลิเคชันมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.61) และด้านประสิทธิภาพ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.71) จากวัตถุประสงค์ที่ศึกษาเกี่ยวกับระบบบริหารจัดการข้อมูลผู้ใช้งานแอปพลิเคชันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรวิญญ์ ดีเจริญชิตพงศ์ และคณะ (2559) พบว่า ด้านความต้องการการใช้งาน ด้านการใช้งานระบบ ด้านอัตราประโยชน์ และด้านความปลอดภัย ภาพรวมของระบบมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ทั้งหมดเท่ากับ 3.94 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) 0.56 สามารถอธิบายได้ว่าระบบมีการตอบสนองต่อการใช้งานจริงและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาระบบ

องค์ความรู้ใหม่

จากการทำงานวิจัย สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 9 องค์ความรู้ใหม่ในการวิจัย

จากแผนภาพเทศบาลตำบลมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนางานบริการด้านสาธารณสุขทำให้เกิดการพัฒนาองค์กรส่งการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ที่การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้

ซึ่งจะพัฒนาไปส่งการเป็น Smart City ที่มีระบบสื่อสาร ด้วยเทคโนโลยี ที่ทำให้คุณภาพในการใช้ชีวิตในดำเนินงานนั้นดีขึ้น และจะกลายเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีความทันสมัย มีการจัดการบริหารชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความเชื่อถือให้กับชุมชน รวมไปถึงชุมชนยังมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียงได้โดยแอปพลิเคชัน เกิดการพัฒนาอย่าสร้างสรรค์ในการบริหารจัดการเชิงสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานเทศบาลตำบลควรมีนโยบายในการนำแอปพลิเคชันเพื่อการบริหารจัดการ การจัตกรับ-ส่งผู้สูงอายุและผู้ป่วยเรื้อรัง ไปรักษาที่สถานพยาบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลไปใช้กับส่วนงานเทศบาลตำบลอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ด้านสาธารณสุข ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุยากจนสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพได้อย่างเท่าเทียมและยกระดับการสนับสนุนทางสังคม ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการบริการทางสุขภาพในผู้สูงอายุ และตอบรับกับความต้องการที่เพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุในปัจจุบัน
2. ด้านสังคมและชุมชน กระทรวงสาธารณสุข และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย สามารถนำแอปพลิเคชันไปใช้ในการบริหารจัดการ การรับส่งผู้สูงอายุและผู้ป่วยเรื้อรังไปสถานพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- จิรวินัญญ์ ดีเจริญชิตพงศ์, เพชรวัลย์ ธีระวัฒน์พงศ์, ปัญจพัชรกร บุญพร้อม. (2559). การพัฒนา แอปพลิเคชันสำหรับระบบการขนส่งของ บริษัท สีสหายขนส่ง จำกัด บนระบบปฏิบัติการ แอนดรอยด์. *สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี*, 5(1), 60-68.
- พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2545 มาตรา 47. (2545, 18 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 119 ตอนที่ 116 ก, หน้า 1.
- พิชญา นิลรุ่งรัตน. (2556) *การศึกษาและออกแบบแอปพลิเคชันแบบอินเตอร์แอคทีฟสำหรับไอแพดเพื่อเป็นกรณีศึกษาสื่อแนะนำการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สถาบันการแพทย์ฉุกเฉิน. (2557). *การปฏิบัติการส่งต่อผู้ป่วยฉุกเฉินระหว่างสถานพยาบาล*. นนทบุรี: อัลติเมท พรินติ้ง.
- สุชาดา พลาชัยภิรมย์ศิลป์. (2554). แนวโน้มการใช้โมบายแอปพลิเคชัน. *วารสารนักบริหาร*, 31(4), 110-115.
- โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์. (2555). *การวิเคราะห์และออกแบบระบบ*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

mangoconsultant. (2015) *Application แอปพลิเคชัน คืออะไร*. เข้าถึงได้จาก <https://www.mangoconsultant.com/>

ปัจจัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการกระจายอำนาจกับการเมืองภาคประชาชน ของเทศบาลตำบล ในจังหวัดชัยภูมิ

Factors for Strengthening the Decentralization and the People's Politics of
the Sub-District Municipality in Chaiyaphum Province

พิทักษ์พงศ์ กางการ¹

Pitukpong Kangkarn

Received: February 22, 2022

Revised: April 19, 2022

Accepted: April 21, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.58

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการกระจายอำนาจกับการเมืองภาคประชาชนของเทศบาลตำบลในจังหวัดชัยภูมิ และ 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการกระจายอำนาจกับการเมืองภาคประชาชนของเทศบาลตำบลในจังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาวิจัยจาก (1) การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาชุมชน ได้แก่ หนังสือ งานวิจัยต่าง ๆ บทความวารสาร เอกสาร กฎและข้อบังคับทั้งที่เป็นเอกสารภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ตลอดจนติดต่อบุคคลที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น เพื่อรวบรวมข้อมูลมาอ้างอิงประกอบการศึกษา (2) การศึกษาภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มประชากรที่กำหนดไว้ จำนวน 12 คน และการเข้าไปสังเกตการณ์และมีส่วนร่วมในกระบวนการ นำข้อมูลมาหาค่านัยสำคัญเพื่อสรุปอภิปราย ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการกระจายอำนาจกับการเมืองภาคประชาชนของเทศบาลตำบล ในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย 1.1) ปัจจัยผู้นำชุมชน อุทิศตนและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 1.2) ปัจจัยสมาชิกในชุมชนยอมรับบทบาทของกรรมการชุมชน 1.3) ปัจจัยชุมชนมีกระบวนการบริหารงานในชุมชนที่ชัดเจน 1.4) ปัจจัยชุมชนมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองสูง 1.5) ปัจจัยชุมชนได้รับการจัดสรรงบประมาณจากเทศบาล 1.6) ปัจจัยชุมชนมีลักษณะพื้นที่ทางกายภาพที่เอื้ออำนวยต่อการรวมกลุ่ม และ 1.7) ปัจจัยชุมชนกับเทศบาลมีความร่วมมือกัน และ 2) ปัญหาอุปสรรคที่มีต่อผลต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน คือ 2.1) ยังขาดการ

¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ; Chaiyaphum Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: ptk_10@hotmail.com, Tel.082-1341311

สนับสนุนจากหน่วยงานรัฐอื่น ๆ ในพื้นที่ และ 2.2) การกำหนดกรอบในการใช้งบประมาณสำหรับเงินอุดหนุนชุมชนยังมีจำกัด

คำสำคัญ: การเสริมสร้างความเข้มแข็ง, การกระจายอำนาจ, การเมืองภาคประชาชน

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the factors affecting the strengthening of decentralization and the people's politics of the sub-district municipality in Chaiyaphum Province; and 2) to study the problems and obstacles of strengthening the decentralization and the People's Politics of Sub-District Municipality in Chaiyaphum Province. This was a qualitative research by studying (1) study from related documents to know the guidelines for community development, such as books, research papers, articles, journals, documents, rules and regulations both in Thai and foreign languages as well as contacting people who had experience in community and local development to collect data for reference in the study; (2) field study by conducting in-depth interviews with a designated population of 12 people and observing and participating in the process. Then data were brought to find significance to conclude the discussion. The results of the research found that 1) the factors for strengthening the decentralization and the people's politics of the sub-district municipality In Chaiyaphum Province consisted of: 1.1) the community factors with dedication and good human relations; 1.2) the community member factors accepted the role of community committee; 1.3) the community factors had a clear administrative process in the community; 1.4) the community factors had high self-reliance potential; 1.5) the community factors had been allocated a budget from the municipality; 1.6) the community factors had physical space characteristics that facilitated integration; and 1.7) the community factors were cooperating with the municipality; and 2) the obstacles affecting the strength of the community were 2.1) lack of support from other government agencies in the area; and 2.2) the budget framework for community subsidies was limited.

Keywords: Strengthening, Decentralization, People's Politics

บทนำ

ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย คือ หลักการถือว่าการปกครองของประชาชนโดยประชาชน และเพื่อประชาชนประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นอำนาจ

สูงสุดในการปกครอง โดยยึดหลักการ คือ อำนาจอธิปไตยของปวงชนและการมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองของประชาชน (บุญยรงค์ นิลงค์, 2548) นับตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลง การปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) มาเป็นระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ในปี พ.ศ. 2475 นั้น การปกครองประเทศเป็นแบบเน้นการรวมศูนย์อำนาจการปกครองเข้าสู่ส่วนกลาง (Centralization) การรวบอำนาจการปกครองดังกล่าว ก่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นในทางการปกครองก็จริง แต่ก็ส่งผลให้เกิดปัญหาในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนทางปกครองอยู่เป็นอย่างมาก อันเป็นอุปสรรคสำคัญของการปกครองท้องถิ่นสมัยใหม่ที่เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางทางการปกครอง โดยมีความเชื่อว่าหากประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการปกครองแล้วก็จะทำให้ระบบการปกครองนั้นสามารถ ตอบสนองผลประโยชน์ และความเป็นอยู่ที่ดี (Well-Being) (John-Mary Kazuya, 2003)

การพัฒนาประเทศโดยยึดพื้นที่ชุมชนเขตเมืองเป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้เป็นเมืองที่น่าอยู่เหมาะสมต่อการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมให้ทั่วถึงและเป็นการสร้างฐานทางเศรษฐกิจและรายได้จากพื้นที่เศรษฐกิจใหม่มากขึ้น สอดคล้องตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) (ราชกิจจานุเบกษา, 2559) การพัฒนาพื้นที่ โดยเฉพาะในเขตเมืองเพื่อเชื่อมโยง เชิงกายภาพสู่การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจและชุมชนตามแนวระเบียงเศรษฐกิจต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการกระจายความเจริญในการพัฒนาชุมชน จังหวัดและเมือง ตามแนวระเบียงเศรษฐกิจ รวมถึงพื้นที่จังหวัดที่กำลังเติบโตเป็นเมืองซึ่งจะเชื่อมโยงกับจังหวัดอื่น ภายในประเทศและตามยุทธศาสตร์ที่ 9 การพัฒนาภาค เมืองและพื้นที่เศรษฐกิจ โดยการขับเคลื่อนทุกภาคส่วนในระดับพื้นที่ท้องถิ่นและชุมชน เพื่อรองรับการขยายตัวของประชากร ไปสู่การพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองน่าอยู่และมีศักยภาพรองรับการค้า การลงทุนการพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองที่น่าอยู่ได้ โดยการดำเนินการของภาครัฐนั้นอาจไม่เพียงพอ ต้องอาศัยความเข้มแข็งของชุมชนเป็นฐานสำคัญในการลดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม และสร้าง กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต โดยต้องใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในทุก ภาคส่วนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ชุมชน” ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่จะพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งของเมือง ให้น่าอยู่ได้อย่างยั่งยืน โดยคำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” นั้น เป็นคำจำกัดความที่หมู่บ้านหรือชุมชนต่าง ๆ ต้องการที่จะพัฒนาชุมชนตนเองไปสู่สิ่งนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของคนในชุมชนว่ามีความสามารถบริหารจัดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง โดยชุมชนเข้มแข็ง นั้นคือชุมชนที่ประชาชนมีความสามัคคี มีส่วนร่วมในการดำเนินการของชุมชน สมาชิกในชุมชนใช้ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ประชาชนใน ชุมชนให้ความร่วมมือในการทำงานระหว่างชุมชนกับเทศบาล สมาชิกในชุมชนมีจิตอาสาและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น เพราะทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความรับผิดชอบร่วมกันกล่าวคือ “ชุมชน” คือ กลุ่มคนที่อยู่รวมกันตามพื้นที่ตามภูมิศาสตร์ หรือกลุ่มคนที่อยู่รวมตัวกัน ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่งที่ทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน โดยมีโครงสร้างและวัตถุประสงค์การดำเนินการของสมาชิกในชุมชนที่ชัดเจนและต่อเนื่อง โดยสมาชิกในชุมชนมีความตระหนักในเอกลักษณ์ของชุมชน และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน

ซึ่งสมาชิกในชุมชนเองมีส่วนในการกระทำต่อสภาวะแวดล้อมทางกายภาพให้สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของตนโดยปรับปรุงแก้ไข สร้างที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์หรือทำลายความเป็นชุมชน ในความเป็นชุมชนก็มีบริบทที่แตกต่างหลากหลายกันไปตามสภาพของสังคมและความเจริญของชุมชนนั้น ๆ โดยสามารถแบ่งความเจริญเติบโตของชุมชนได้เป็น 2 ประเภทตามจำนวนประชากรและความเข้มข้นทางเศรษฐกิจของชุมชน คือ ชุมชนชนบท และชุมชนในเมือง ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนหากไม่มีการแก้ไขอย่างจริงจัง หรือขาดแนวทางการ ส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในตนเอง ชุมชนก็จะไม่สามารถสะท้อนปัญหาที่แท้จริงออกมาได้อย่างชัดเจน การแก้ไขปัญหาที่จะทำแค่เฉพาะบางเรื่อง บางจุดที่เร่งด่วน ไม่มีการบูรณาการแก้ไขปัญหใน ระยะเวลาแบบภาพรวม (Holistic) จึงทำให้ระบบความคิดในการแก้ไขปัญหาไม่ได้เชื่อมโยงไปสู่แนวคิดที่จะแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง ดังนั้นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ “ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง” เป็นชุมชนที่มีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการรวมกลุ่มองค์กรในชุมชน ผู้นำมีคุณธรรม มีวิสัยทัศน์และรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน มีโอกาสหาความรู้เพิ่มเติม มีอาชีพสามารถเลี้ยงตัวเองได้ ครอบครัวมีความอบอุ่น รักใคร่ปรองดองกัน มีความอบอุ่น รักใคร่ปรองดองกัน อยู่พร้อมหน้าและมีสุขภาพที่แข็งแรง สามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาภายในชุมชนได้ด้วยการมีส่วนร่วม ร่วม นอกจากนั้น ชุมชนเข้มแข็ง สมาชิกในชุมชนจะต้องมีความตระหนักถึงการมีส่วนร่วมและมีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาหรือร่วมกันพัฒนา เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกในชุมชน โดยสามารถบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ หรือดำเนินกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ได้ด้วย ชุมชนเองรวมถึงความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตในชุมชนได้

จากสภาพและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับทำให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องศึกษาปัจจัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการกระจายอำนาจของการเมืองภาคประชาชนเทศบาลตำบลในจังหวัดชัยภูมิเนื่องจากมองเห็นว่าประชาชนมีอาชีพที่หลากหลายขนาดของชุมชนเป็นชุมชนใหญ่ มีความแตกต่างกันทางด้านอาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และแนวคิดทางการเมือง ตลอดจนความแตกต่างของชั้นทางสังคมและเศรษฐกิจ มีช่องทางการรับรู้ข่าวสารหลายช่องทาง ที่มีคุณภาพในการตัดสินใจ มีกลุ่มองค์กรหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มสหกรณ์บริการ เป็นต้นซึ่งผลการวิจัย ครั้งนี้เทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลลาดใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ ให้มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการกระจายอำนาจกับการเมืองภาคประชาชนของเทศบาลตำบลในจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการกระจายอำนาจกับการเมืองภาคประชาชนของเทศบาลตำบลในจังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาชุมชน ได้แก่ หนังสือ งานวิจัยต่าง ๆ บทความ วารสาร เอกสาร กฎ และข้อบังคับทั้งที่เป็นเอกสารภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ตลอดจนติดต่อบุคคลที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนา ชุมชนและท้องถิ่น เพื่อรวบรวมข้อมูลมาอ้างอิงประกอบการศึกษา

2. การศึกษาภาคสนาม (Field Survey) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชุมชน ทั้งสองแห่ง โดยการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) กับกลุ่มประชากรที่กำหนดไว้ และการเข้าไปสังเกตการณ์และมีส่วนร่วมในกระบวนการ (Participant Observation) นำข้อมูลมาหาคำสำคัญเพื่อสรุปอภิปรายผลการศึกษา

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ทำการวิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีผู้ประสานงานในแต่ละชุมชนเป็นผู้ช่วยโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้อเท็จจริง ผู้วิจัยจะเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการตอบแบบสอบถามกับผู้ประสานงานในชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) แบบเป็นคำถามแบบมีโครงสร้างเพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาวิจัยที่ต้องการศึกษา

2. การสังเกตการณ์ แบบไม่กำหนดกรอบไว้ล่วงหน้า (Unstructured Observation) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแนวคิดในการพัฒนาชุมชนเมืองของชุมชนต้นแบบ (Best Practice)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายการเก็บข้อมูล

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยกรรมการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ จำนวน 12 คน โดยผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. ผู้บริหารเทศบาล ได้แก่ นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี และปลัดเทศบาล และหัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนในฐานะเป็นผู้กำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลการสนับสนุนชุมชนในด้านงบประมาณต่าง ๆ

2. ประชาชนในชุมชนเทศบาลตำบลลาดใหญ่ ได้แก่ ประธานชุมชน และกรรมการชุมชนในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนที่ศึกษาและมีส่วนร่วมในสนับสนุน การตัดสินใจ ในนโยบายหรือการกระทำของชุมชน เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามผู้วิจัยมีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลพื้นฐานของชุมชนมาวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลที่ได้รับจากการลงวิจัยภาคสนามแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และหาคำความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการกระจายอำนาจกับการเมืองภาคประชาชนของเทศบาลตำบลในจังหวัดชัยภูมิ มีวิธีการและขั้นตอนโดยผู้วิจัยจะนำข้อมูล พื้นฐานที่

ได้รับจากผลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ ผู้วิจัยก็จะนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Inductive) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการกระจายอำนาจกับการเมืองภาคประชาชนของเทศบาลตำบลในจังหวัดชัยภูมิ และปัญหาและอุปสรรคการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการกระจายอำนาจกับการเมืองภาคประชาชนของเทศบาลตำบลในจังหวัดชัยภูมิ

สรุปผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการกระจายอำนาจกับการเมืองภาคประชาชนของเทศบาลตำบลในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย

1.1 ปัจจัยผู้นำชุมชนอุทิศตนและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี พบว่า ผู้นำชุมชนที่ทำงานด้วยการอุทิศตนและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี จะส่งผลต่อสมาชิกในชุมชนให้เกิดความรัก ความสามัคคี เกื้อหนุนกันระหว่างสมาชิกในชุมชน เพราะมีการให้เกียรติในการทำหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชน ดังคำกล่าวต่อไปนี้ “การมีผู้นำชุมชนที่เสียสละ มีคณะกรรมการชุมชนที่เข้มแข็งและสมาชิกในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อีกทั้งเทศบาลตำบลลาดใหญ่ที่เข้ามามีส่วนร่วมต่อการสนับสนุน กิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน”

1.2 ปัจจัยสมาชิกในชุมชนยอมรับในบทบาทของคณะกรรมการชุมชน พบว่า สมาชิกในชุมชนได้ให้การยอมรับต่อบทบาทของสมาชิกในชุมชน เนื่องจากการให้เกียรติต่อกันและการใช้วาทะที่สุภาพของกรรมการชุมชนทำให้ สมาชิกมีความเกรงใจต่อคณะกรรมการชุมชน และการเลือกคณะกรรมการชุมชนโดยเลือกมาจากหลายช่วงอายุ ไม่มีการเล่นพรรคเล่นพวกมาทำงานชุมชน โดยจะต้องมีการคัดเลือกคณะกรรมการ ชุมชนที่มาจากองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ได้แก่ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการชมรม ผู้สูงอายุ ชมรมแอโรบิก คณะทำงานอาสาสมัคร สาธารณสุขพื้นฐาน อาสาสมัครทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยการเลือกผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งกรรมการชุมชนที่ได้รับ ส่งผลให้ชุมชนมีความรักความสามัคคี เกื้อหนุนกัน เพราะสมาชิกในชุมชนจะให้ความเคารพใน คณะกรรมการชุมชนและให้ความช่วยเหลือ คณะกรรมการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

1.3 ปัจจัยชุมชนมีกระบวนการบริหารงานในชุมชนที่มีความชัดเจน พบว่า กระบวนการบริหารงานในชุมชนมีผลต่อการประสานงานระหว่างสมาชิกของชุมชนในเขตเมือง โดยในสังคมชุมชนที่มีข้าราชการเป็นเจ้าบ้านในพื้นที่ทั้งหมด โดยอาศัยการทำงานในลักษณะไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุยแลกเปลี่ยน การประสานงานจะใช้ได้ผลมากกว่าการดำเนินการแบบเป็นทางการ โดยเฉพาะการนำระบบอาวุโสมาใช้ในชุมชน และการให้เกียรติซึ่งกันและกันจะทำให้การติดต่อระหว่างสมาชิกในชุมชนจะทำให้มีการทวงเหน็บในชุมชน ส่งผลให้ชุมชนมีการแก้ไขปัญหา ร่วมกันโดย ส่วนรวม

1.4 ปัจจัยชุมชนมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองสูง พบว่า เป็นชุมชนที่เน้นการลด การพึ่งพาจากหน่วยงานของรัฐ โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน หรือการจัดซื้อ/จัดจ้างในชุมชน

จะมีวิธีการโดยการปรึกษาหารือกับสมาชิกในชุมชนของตนเอง และขอความร่วมมือสมาชิกในชุมชน เพื่อร่วมแรงร่วมใจในการทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย

1.5 ปัจจัยชุมชนได้รับการจัดสรรงบประมาณจากเทศบาล พบว่า ก่อนที่ชุมชนจะได้รับการจัดสรรงบประมาณจากเทศบาล จะมีการจัดประชุมคณะกรรมการชุมชนและสมาชิกเพื่อตัดสินใจแก้ไขปัญหาในชุมชนอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม เพราะการจัดทำโครงการต่าง ๆ ต้องสามารถสนองตอบต่อปัญหาของชุมชนหรือความต้องการของชุมชน

1.6 ปัจจัยที่ชุมชนมีลักษณะพื้นที่ทางกายภาพของชุมชนที่เอื้ออำนวยต่อการรวมกลุ่ม พบว่า เทศบาลตำบลลาดใหญ่มีพื้นที่ทางกายภาพในการรวมกลุ่มที่หลากหลาย ได้แก่ สนามฟุตบอล ศาลาประชาคม ที่ทำการหมู่บ้าน ซึ่งสามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

1.7 ปัจจัยชุมชนกับเทศบาลตำบลลาดใหญ่มีความร่วมมือกัน พบว่า มีการทำงานร่วมมือกันในลักษณะแบบร่วมมือร่วมใจกัน (Collaborative) เทศบาลตำบลลาดใหญ่จะให้บริการพื้นฐานกับชุมชนเมื่อชุมชนขอความช่วยเหลือ และเทศบาลจะมอบให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนดำเนินการต่าง ๆ ในโครงการตั้งแต่ออกแบบโครงการ เสนอโครงการและดำเนินการตามโครงการ โดยสมาชิกในชุมชนจะเป็นผู้ที่เข้าไปเป็นผู้ดำเนินการ ตรวจสอบ และรายงานผลเทศบาล เช่น โครงการซ่อมแซมรางระบาย น้ำทิ้งของชุมชน โดยเริ่มตั้งแต่เขียนโครงการ จนถึงขั้นประเมินผลโครงการ ดังคำกล่าวที่ว่า “เทศบาลกับชุมชนมีความร่วมมือกันดีมาก โดยเฉพาะการที่เทศบาลเข้า มาให้ความรู้ และสร้างกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนทำให้การบริหารงานชุมชนนั้นง่าย และประชาชนในชุมชน ได้เรียนรู้การทำงานในองค์กรต่าง ๆ ซึ่งต้องประสานงานกับเทศบาลโดยตรง ยิ่งเป็นเป็นการรวมกลุ่มชุมชน ใครที่มีหน้าที่อะไรก็จะประสานงานกับเทศบาลในหน้าที่ของตน”

2. ปัญหาและอุปสรรคการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการกระจายอำนาจกับการเมืองภาคประชาชนของเทศบาลตำบลในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย การขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐอื่น ๆ ในพื้นที่ และการกำหนดกรอบในการใช้งบประมาณสำหรับเงินอุดหนุนชุมชนยังมีจำกัด

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการกระจายอำนาจกับการเมืองภาคประชาชนของเทศบาลตำบลในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย

1.1 ปัจจัยผู้นำชุมชนอุทิศตนและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งมีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ในด้านชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ผู้วิจัยพบว่า บุคลิกภาพของผู้นำชุมชนแบบ ประชาธิปไตยซึ่งยอมรับความคิดเห็นของสมาชิก และยินดีรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกจะส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำชุมชนกับองค์กรภายนอกซึ่งจะเข้ามาช่วยเหลือในการพัฒนาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวีระชัย ชันรุ่ง (2553) พบว่า ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมืองและปัจจัยด้านสิ่งรื้อทางการเมือง เป็นปัจจัย

หลักที่ส่งผลกระทบต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่น เทศบาลของจังหวัดนนทบุรีนอกเหนือจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมือง

1.2 ปัจจัยสมาชิกในชุมชนยอมรับบทบาทของคณะกรรมการชุมชน ซึ่งมีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในด้านชุมชนมีความรักความสามัคคี เกื้อหนุนกัน, ชุมชนมีความมั่นคง และปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน, สมาชิกในชุมชนมีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยพบว่าชุมชน เมืองที่มีขนาดใหญ่สมาชิกในชุมชนจะให้ความสนใจต่อการบริหารจัดการของชุมชนตนเองน้อยมาก การตัดสินใจส่วนใหญ่จึงเกิดจากการทำงานของคณะกรรมการชุมชน ซึ่งหากผลงานของคณะกรรมการ ชุมชนแสดงให้เห็นความตั้งใจจริงในการทำงานก็ทำให้ได้รับการยอมรับในบทบาทของคณะกรรมการชุมชน ทำให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับกรรมการชุมชน เกิดเป็นความสามัคคีในชุมชนและเกิดความไว้วางใจกันในการดูแลความปลอดภัยในชุมชน จนเกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและช่วยให้สมาชิกในชุมชนเกิดการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อแสดงพลังในการทำงานของตนเองในแต่ละด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกุหลาบรัตนสังธรรม (2535) พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชน คือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ชุมชนจะต้องมีความสามัคคี มีการรวมกลุ่ม มีการประสานงานระหว่างกลุ่ม เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น สามารถใช้ได้ถึงลูกหลาน ประชาชนสามารถพบคนที่สามารถเป็นผู้นำมากขึ้น มีโอกาสแสดงความสามารถและมีความรู้เรื่องการบริหารจัดการมากขึ้น

1.3 ปัจจัยชุมชนมีกระบวนการบริหารงานในชุมชนที่ชัดเจน ซึ่งมีผลต่อความเข้มแข็งของ ชุมชน ชุมชนมีความทั่วถึงทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ผู้วิจัยพบว่าชุมชนที่มีระบบการ บริหารงานในชุมชนที่ชัดเจนจะทำให้สมาชิกให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนในการแก้ไขปัญหา สาธารณูปโภคและสาธารณูปการของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาพื้นฐานในการอยู่อาศัยของสมาชิกใน ชุมชนร่วมกันอย่างดีที่สุดซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบรรศักดิ์ อูวรรณโณ และคณะ (2550) พบว่า การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมือง ทั้งในด้านการริเริ่มหาปัญหา การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ การติดตามและประเมินผล

1.4 ปัจจัยชุมชนมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองสูง ซึ่งมีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนใน ด้านชุมชนมีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยพบว่าชุมชนมีความในการพึ่งพาตนเอง โดยจะอาศัยความสามารถของคณะกรรมการชุมชนและสมาชิกในชุมชนช่วยเหลือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน และการดำเนินงานของชุมชนจะมีเครือข่ายองค์กรชุมชนอื่น ๆ เข้ามาให้ความช่วยเหลือ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพรหมธีระ พรหมสกลิต (2557) ได้กล่าวไว้ว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น กระบวนการมีส่วนร่วม นั้น มีความสำคัญที่จะช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ทั้งนี้กระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาไปจนถึงขั้นร่วมรับผลประโยชน์ และจะต้องทำควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพของคน หรือสมาชิกที่เข้าร่วม ทั้งด้านความรู้ คุณธรรม ความเสียสละ ความเป็นผู้นำ ตลอดจนการฟื้นฟูทางสังคมโดยอาศัยสื่อ กิจกรรมชุมชนท้องถิ่น เวทีประชุมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการอยู่เป็นประจำ

1.5 ปัจจัยชุมชนได้รับการจัดสรรงบประมาณจากเทศบาลซึ่งมีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในด้านชุมชนมีการตัดสินใจแก้ไขปัญหาร่วมกันโดยส่วนรวม, ชุมชนมีความทั่วถึงทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ผู้วิจัยพบว่างบประมาณจากเทศบาลตำบลลาดใหญ่ จำนวน 60,000 บาท ส่งผลให้ชุมชนมีการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาคือเป็นปัญหาส่วนรวมของชุมชน ได้แก่ การแก้ไขปัญหาคือพื้นฐานทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เพื่อให้เกิดเป็นโครงการจะสามารถช่วยเหลือสมาชิกได้อย่างทั่วถึงซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอมรรัตน์ มัททวิวงศ์ (2553) พบว่า 1) แนวทางการจัดการชุมชนด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 2) แนวทางการจัดการชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม 3) แนวทางการจัดการชุมชนด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน และ 4) แนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหามุมชนร่วมกัน คือ 1) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน 2) ผู้นำชุมชนที่มีความเสียสละ อดทน และสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม และ 3) การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์

1.6 ปัจจัยชุมชนมีลักษณะพื้นที่ทางกายภาพที่เอื้ออำนวยต่อการรวมกลุ่มซึ่งมีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ในด้านชุมชนมีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยพบว่า ชุมชนที่มีสถานที่ในการจัดกิจกรรมของชุมชน เช่น ศาลาประชาคม หรือที่ทำการชุมชน จะส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีศูนย์กลางในการรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน นอกจากนั้นหากชุมชนมีสถานที่ออกกำลังกายหรือสนามกีฬาของชุมชน จะทำให้เกิดการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชนที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปรียาภา เมืองนก (2557) ได้กล่าวว่า กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งมีดังต่อไปนี้ ได้แก่ 1) กระบวนการเรียนรู้ 2) กระบวนการกลุ่ม และ 3) กระบวนการมีส่วนร่วม ในการศึกษานี้ได้เสนอแนะถึง ความจำเป็นของการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย เนื่องจากการทำงานในชุมชนเมืองนั้น กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งต่าง ๆ จะดำเนินไปได้ด้วยความล่าช้า เนื่องจากชุมชนเมืองมีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง ความสัมพันธ์ร่วมกันในชุมชนมีน้อยทำให้ต้องมีภาคีเครือข่ายเข้ามาเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการกลุ่ม และกระบวนการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในชุมชนก่อน นอกจากนี้ความโปร่งใสเป็นเรื่องสำคัญในการบริหารจัดการชุมชนเมืองนั้น ต้องมีการเก็บเอกสารสำคัญทุกอย่างไว้ เพื่อความถูกต้องและสามารถตรวจสอบได้ อีกทั้งต้องมีการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ที่ดีเพื่อความเข้าใจที่ตรงกันของสมาชิกในชุมชน และเพื่อเป็นการขัดข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้

1.7 ปัจจัยชุมชนกับเทศบาลมีความร่วมมือกัน ซึ่งมีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในด้านชุมชนมีความทั่วถึงทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ผู้วิจัยพบว่า ชุมชนเทศบาลตำบลลาดใหญ่ ซึ่งเป็นชุมชนที่ให้ความร่วมมือกับเทศบาลตำบลลาดใหญ่ จะส่งผลให้ได้รับการดูแลทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในชุมชน โดยเทศบาลจะเข้ามาให้ความช่วยเหลือและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เช่น การตัดต้นไม้ การซ่อมแซมถนน การดูแลการจัดเก็บขยะ การดูแลความสะอาดของลำคลองรวมถึงการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมอาชีพในชุมชน เช่น การจัดฝึกอบรมอาชีพ การส่งเสริมด้านเศรษฐกิจ พอเพียงในชุมชน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรัชย์ เลี้ยงบุญเลิศชัย (2558) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนกับหลักประชาธิปไตยในสังคมไทย การ

คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างเป็นรูปธรรม เป็นส่วนสำคัญยิ่งในการผลักดันให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยในประเทศนั้น ๆ กลุ่มการมีส่วนร่วมที่แท้จริงหรือสูงในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย

2.1 ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลลาดใหญ่ พบว่า ยังขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่อยู่พื้นที่ เช่น อำเภอเมืองชัยภูมิ และมหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ใกล้ชุมชน ทำให้ขาดความรู้ทางด้านวิชาการในการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างยั่งยืน เช่น การแก้ไขปัญหาหน้าท่วม การแก้ไขปัญหาน้ำ เสียการแก้ไขปัญหาทางด้านรายได้และความมั่นคงในอาชีพซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยา จันทรแดงและจางงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ (2556) พบว่า 1) นโยบายการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง มีการดำเนินการในด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้และการเรียนรู้ของคนในชุมชน 2) ชุมชนมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการชุมชน การประกอบอาชีพการจัดการทรัพยากรในชุมชนและการพัฒนาองค์กรในชุมชน 3) รูปแบบใหม่ที่ค้นพบ คือ การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการวิจัยในครั้งนี้้นำไปสู่ข้อค้นพบใหม่ คือ 1) การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน 2) ระบบสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ และมีแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง 3) แนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือ แนวทางด้านการฟื้นฟูชุมชน แนวทางด้านการปรับตัวของชุมชนและแนวทางการดำรงอยู่ของชุมชน

2.2 การสนับสนุนงบประมาณให้กับชุมชนมีการกำหนดกรอบในการแก้ไขปัญหาของชุมชนไว้ ทำให้การนำงบประมาณไปใช้ประโยชน์ในชุมชนมีจำกัดชุมชนจึงขาดแนวทางในการพัฒนาชุมชนของตนเองให้สอดคล้องกับปัญหาของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชลธิ์ เจริญรัฐ (2542) พบว่า 1) ด้านการจัดการชุมชนพบว่ามีการจัดตั้งกลุ่มให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อการวางแผนการดำเนินงานและการแก้ไขอุปสรรค ปัญหาของชุมชน คือ การขาดงบประมาณ ขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพ การขาดเอกสารสิทธิ์ในที่ดินและการขาดสาธารณูปโภคพื้นฐาน 2) ด้านการวางแผนชุมชน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐบาลและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมในการวางแผนงานชุมชนระยะ 5 ปีขององค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยความรู้ด้านต่าง ๆ แก่ประชาชน แผนพัฒนาเส้นทางคมนาคม แผนพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการบริโภคและการเกษตร การตรวจสอบกิจกรรมของแผนต่าง ๆ 3) ด้านการพัฒนาชุมชนพบว่ามี การปรับปรุงถนนในเขตหมู่บ้านให้เป็นถนนคอนกรีตหรือถนนลาดยาง การปรับปรุงแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรการปรับปรุงระบบประปาประจำหมู่บ้านเพื่อการบริโภคและการเกษตร การปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชน การแก้ไขปัญหาขยะและความสะอาดของชุมชน การเสริมสร้างการรวมกลุ่มและความสามัคคี ผลการศึกษาด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก

พบว่า จุดแข็ง คือ เป็นแหล่งผลิตดอกไม้ประดับ กลุ่มเกษตรกรมีความรู้ มีแหล่งน้ำในการผลิต จุดอ่อนคืออุปกรณ์ลำสมัย ไม่มีแบบแผนการผลิตขาดทักษะในการจัดมาตรฐานและแปรรูป โอกาส คือ มีหน่วยงานรัฐสนับสนุนทางวิชาการและเงิน มีการเรียนรู้ระหว่างชุมชนผลิตแหล่งอื่น อุปสรรค คือ มีโรคพืชหลายชนิด สภาพอากาศไม่อำนวยตลอดปี

องค์ความรู้ใหม่

ปัจจัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการกระจายอำนาจกับการเมืองภาคประชาชนของเทศบาลตำบล ในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ปัจจัยชุมชน คือ ชุมชนมีกระบวนการบริหารงานในชุมชนที่ชัดเจน ชุมชนมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองสูง ชุมชนได้รับการจัดสรรงบประมาณจากเทศบาล ชุมชนมีลักษณะพื้นที่ทางกายภาพที่เอื้ออำนวยต่อการรวมกลุ่มและชุมชนกับเทศบาลมีความร่วมมือกัน ส่วนที่ 2 ปัจจัยบุคคล คือ ผู้นำชุมชนอุทิศตนและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สมาชิกในชุมชนยอมรับบทบาทของกรรมการชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. กระทรวงมหาดไทย ควรให้การสนับสนุนการกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น มีวิธีการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีการตั้งองค์กรชุมชนการแต่งตั้งให้ประธานกรรมการชุมชนและกรรมการชุมชน เป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีการให้เบี้ยเลี้ยงรายเดือน ตอบแทน มีสวัสดิการในการปฏิบัติหน้าที่ หรือหลังจากพ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ และมีการจัดทำระเบียบที่ชัดเจนในการให้เงินอุดหนุนกับชุมชน เพื่อลดปัญหาการตรวจสอบของสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินและเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนในทุก ๆ เทศบาลได้อย่างยั่งยืน

2. การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในบทบาทของตำแหน่งคณะกรรมการชุมชนให้กับสมาชิกในชุมชน จะทำให้การทำงานของคณะกรรมการชุมชนมีบทบาทที่ชัดเจนมากขึ้น และทำให้กรรมการชุมชนสามารถทำหน้าที่ได้ตามที่ได้รับมอบหมายได้ดี ลดปัญหาความขัดแย้งกันระหว่างสมาชิกในชุมชนกับคณะกรรมการชุมชน และได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชน เกิดความมั่นใจในการทำงานของคณะกรรมการชุมชนมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความสุขแก่สมาชิกในชุมชนและคณะกรรมการชุมชน

3. การนำทุนทรัพยากรบุคคลในระดับชุมชนและท้องถิ่นมาสนับสนุนในการทำงานร่วมกับชุมชนและเทศบาล ซึ่งจะทำให้ได้ทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ ทักษะความสามารถ เครือข่ายความเชี่ยวชาญงานด้านอื่น ๆ ที่หลากหลายมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาพื้นที่ เช่น ประธานกรรมการ ชุมชนที่เป็นกรรมการบริหารของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็จะมีเครือข่ายเป็นเจ้าหน้าที่ในการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งเทศบาลสามารถให้บุคคลดังกล่าวมาช่วยเหลือในการวางแผน พัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จได้ หรือการมีกรรมการชุมชนที่เป็นข้าราชการ กรมชลประทานมาสนับสนุนการแก้ไขปัญหาลำคลองสาธารณะในพื้นที่ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กุหลาบ รัตนสังธรรม และคณะ. (2535). *การพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมในวิธีดำเนินงานวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานในระดับหมู่บ้าน*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชลธิ์ เจริญรัฐ. (2547). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก ตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 7(7), 19-24.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ. (2550). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญยรงค์ นิลวงศ์. (2548). *หัวข้อหลักการบริหารทั่วไป*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สไทย.
- ปรียาภา เมืองนก. (2557). กระบวนการบริหารจัดการชุมชนเมืองที่นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษา ชุมชน หมู่บ้านจัดสรรเขตปริมณฑล. (วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน). คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรหมธีระ พรหมสถิต. (2557). บทบาทของธนาคารต้นไม้ต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา ธนาคารต้นไม้สาขาบางแค ตำบลวังตะกอก อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร. (วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน). คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิทยา จันทรแดง และจ่านอง อติวัฒน์สิทธิ์. (2557). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน. *สัปดาห์วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 18(2), 23-40.
- วีระชัย ชันรุ่ง. (2553). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในระดับท้องถิ่นเทศบาล ในจังหวัดนนทบุรี. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). (2559, 30 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 133 ตอนที่ 115 ก, หน้า 1.
- สุรัชย์ เลี้ยงบุญเลิศชัย. (2558). *การมีส่วนร่วมของประชาชนกับหลักประชาธิปไตยในสังคมไทย*. (รายงานการอบรมหลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 3). วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- อมรรัตน์ มัททวิวงศ์. (2553). แนวทางการจัดการชุมชนหมู่บ้านจัดสรรโครงการ “บ้านฉางเพลส” เพื่อนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง. (สารนิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน). คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Kauzya, J.-M. (2003). *Local Governance Capacity-Building for Full-Range Participation: Concepts, Frameworks and Experiences in African Countries*. West Hartford, Conn: Uumarian Press.

ประวัติ ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ การถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแล

History, Traditions, Rituals and Beliefs Offering Baisri to Chao Pho Phaya
Lae

सानนท์ ด้านภักดี¹

Sanon Danpakdee

Received: February 14, 2022

Revised: March 31, 2022

Accepted: April 05, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.59

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติและความสำคัญของการถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแล และ 2) ศึกษาประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อการถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแล วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยการสัมภาษณ์จากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองชัยภูมิ จำนวน 380 คน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเทคนิคการสร้างข้อสรุป ผลการวิจัย พบว่า 1) ประวัติของการถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแลโดยเมื่อปีพ.ศ. 2369 หลังจากเจ้าพ่อพญาแลถูกประหารชีวิตแล้ว มีชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างศาลเพียงตาขึ้น โดยตั้งชื่อศาลว่า “ศาลเจ้าพ่อพญาแล” พอถึงฤดูกาลเดือน 6 วันพุธแรกได้นำเครื่องบวงสรวงสังเวยมาเช่นไหว้พร้อมคนเป่าแคนรำถวาย โดยหาร่างทรงเจ้าพ่อ (จ้าว) นำกล่าวถวายเครื่องเช่นไหว้ทั้งหมด ความสำคัญของการถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแลคือเป็นการแสดงออกถึงความศรัทธาที่มีต่อเจ้าพ่อพญาแลและเป็นการส่งเสริมความรักความสามัคคีของคนในชุมชนเป็นการอนุรักษ์ประเพณีที่ดั้งเดิมให้คงอยู่ และ 2) ประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อการถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแลจะมีการอัญเชิญดวงวิญญาณของเจ้าพ่อพญาแลมารับเครื่องสังเวย ขอให้ท่านปกป้องรักษาให้อยู่เย็นเป็นสุข พอถึงฤดูกาลทำไร่ ทำนา ขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลให้พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ ความศักดิ์สิทธิ์ได้แพร่กระจายไปยังผู้ที่เคารพศรัทธาอย่างกว้างขวาง ทำให้ผู้คนศรัทธามากขึ้น เมื่อถึงฤดูกาลเดือน 6 วันพุธแรกก็จะมีการเช่นไหว้ ต่อมามีการจัดงานสมโภชขึ้น มีการรำผีฟ้า ล่ากลอนฉลอง จนเกิดประเพณีบุญเดือน 6 และการถวายบายศรีแด่เจ้าพ่อพญาแลในเทศกาลงานบุญเดือน 6 ต่อเนื่องเป็นประจำทุกปีมาจนถึงปัจจุบัน

¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ; Chaiyaphum Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: Sanon@gmail.com, Tel 087-3319999

คำสำคัญ: ประเพณี, พิธีกรรม, ความเชื่อ, บายศรี, เจ้าพ่อพญาแล

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the history and importance of offering Baisi to Chao Pho Phaya Lae; and 2) to study the traditions, rituals and beliefs of offering Baisi to Chao Pho Phaya Lae. The research was a mixed methods research by interviewing 380 residents in Chaiphum Municipality using content analysis techniques. The results of the research were 1) the history of offering Baisri to Chao Pho Phaya Lae in B.E. 2369 after Chao Pho Phaya Lae was executed. The villagers joined together to build a shrine by naming "the Spirit House of Chao Pho Phaya Lae". When sixth month season on the first Wednesday, the villagers had brought sacrifices to offer sacrifices with people blowing the Can and dance for Chao Pho by finding the medium (Cham) to present all the offerings. The importance of offering Baisri to Chao Pho Phaya Lae was to show faith in Chao Pho Phaya Lae and to promote the love and unity of the people in the community to preserve good traditions; and 2) according to traditions, rituals and beliefs of offering Baisri to Chao Pho Phaya Lae, the villagers will have to invite the spirit of Chao Pho Phaya Lae to receive the sacrifice to ask Chao Pho Phaya Lae to protect them and keep them cool and happy. When it's the season of farming, let the rain be in season for the crops to be plentiful. The holiness had spread to the devotees widely. It made people believe more. When it came to the 6th month of the season on the first Wednesday, there will be an offering. Subsequently, a celebration was held. There will be the Phi Fa Dance and Lam Klon until it became the 6th month merit tradition and the offering Baisri to Chao Pho Phaya Lae in the 6th month merit ceremony every year until the present.

Keywords: Traditions, Rituals, Beliefs, Baisri, Chao Pho Phaya Lae

บทนำ

ปัจจุบันคนไทยมีความเชื่อและนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งเทพเจ้าในลัทธิต่าง ๆ กันอย่างกว้างขวาง และมีศรัทธาว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเทพเจ้าที่ตนนับถือนั้นจะสามารถดลบันดาลให้มีความสุข ความเจริญรุ่งเรือง และประสบความสำเร็จในชีวิตได้ ดังนั้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า คนไทยนับถือเทพเจ้าบนสรวงสวรรค์ที่อยู่ในระดับชั้นพรหม และชั้นเทพ ที่มีทั้งเทพฝ่ายชายและเทพฝ่ายหญิง เทพเจ้าในลัทธิของจีนตามนิกายมหายาน ตลอดจนเทวดาอารักษ์และสมมติเทพที่

เป็นสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชในอดีตของไทยหลายพระองค์ผู้ที่นับถือศรัทธาเทพเจ้าองค์ใดก็สักการะเทพเจ้าองค์นั้น ตามความเชื่อในลัทธิของตน ในบรรดาเทพเจ้าเหล่านั้นจะมีเทพเจ้าชั้นสูงของพราหมณ์รวมอยู่ด้วยหลายองค์ ผู้ที่สืบเชื้อสายจากพราหมณ์ หรือผู้ที่เชื่อว่าสามารถสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้มักจัดทำบายศรีเป็นเครื่องสักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ ประกอบกับบายศรีเป็นสิ่งที่ได้รับอติพลาจากพราหมณ์โดยตรง (พรหม แสนบัว, 2563) ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นการบวงสรวงสังเวย สักการะ หรือไหว้ครูประจำปี เพื่อขอความเป็นสิริสวัสดิมงคลแก่ตน จึงมักนำบายศรีไปเป็นเครื่องบูชา คติพราหมณ์มีความเชื่อว่าเขาพระสุเมรุเป็นที่สถิตของพระอิศวร เทพเจ้าของพราหมณ์เมื่อทำบายศรีซึ่งเปรียบเหมือนรูปแบบจำลองเขาพระสุเมรุจึงเปรียบเสมือนอัญเชิญพระอิศวรมาเป็นประธานในพิธี (สุทธิ เหล่าฤทธิ์, 2545)

การทำบายศรีนี้มักทำขึ้นเป็นการเฉพาะเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีทั้งระดับชั้นพรหมและชั้นเทพที่เรียกกันว่า บายศรีพรหม และบายศรีเทพ บายศรีเหล่านี้จะมีความงดงามอลังการ และวิจิตรบรรจง ตามความคิดสร้างสรรค์จินตนาการของผู้ประดิษฐ์ และตามความสำคัญของเทพเจ้า โดยมีหลักเกณฑ์ในการทำบายศรีแต่ละต้น ส่วนใหญ่มักนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาเป็นแนวคิดประดิษฐ์ตกแต่ง เช่น อริยสัจ 4 มรรค โพธิปักขิยธรรม 37 หรือนำความเชื่อเรื่องระบบจักรวาล หรือไตรภูมิ ที่มีเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางแวดล้อมด้วยทิวเขาสำคัญ หรือความเชื่อในเรื่องพรหมโลกตามคติพระพุทธศาสนา สำหรับรูปแบบการทำบายศรีนั้น จะแตกต่างกันไปในแต่ละสำนัก เช่น การถือหลักนับตัวแม่ตัวลูกบายศรีเป็นเกณฑ์ ตัวอย่างเช่น บายศรีพรหมและบายศรีเทพ มีจำนวนตัวแม่ตัวลูกบายศรีเป็นเลขคู่ และเป็นที่ยึดกันว่า จะนำบายศรีแบบใดไปสักการะพรหม หรือเทพองค์ใด อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าสำนักใดจะทำบายศรีเป็นรูปแบบใด บายศรีเหล่านั้นก็ล้วนแต่มีความหมายเป็นมงคลทั้งสิ้น บายศรีที่นิยมใช้ในการสักการะเจ้าพ่อพญาแล ที่นิยมมาตั้งแต่อดีตจะเป็นบายศรีปากขาม 1 คู่ ต่อมาก็มีการพัฒนาให้ดูสวยงามและใหญ่ขึ้น จึงมีการสักการะบายศรีในลักษณะอื่นในการสักการะเจ้าพ่อพญาแลด้วย เช่น บายศรีเทพ บายศรีพรหม หรือบายศรีบัลลังก์ แต่ในปัจจุบันคนรุ่นหลังจำนวนมากยังไม่รู้จักประวัติ ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อการถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแลและยังไม่เห็นถึงความสำคัญของประเพณีและพิธีกรรมดังกล่าว

ผู้วิจัยชุมชนและสังคมจึงมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับประวัติ ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อการถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแล เพื่อศึกษาประวัติการถวายบายศรี พิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแล ตลอดจนการส่งเสริม อนุรักษ์การถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแล และการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเทศกาลถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแลเพื่อรักษาไว้คู่กับลูกหลาน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติและความสำคัญของการถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแล
2. เพื่อศึกษาประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อการถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแล

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองชัยภูมิ จำนวน 380 คน เนื่องจากงานประเพณีบุญเดือน 6 และการถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแลจัดงานในเขตเทศบาลเมืองชัยภูมิ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ (สุรพล พรหมกุล, 2554) ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับคุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ประกอบไปด้วย เพศ อายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา ที่พักอาศัย ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติ ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ การถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแล ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด และ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นเพิ่ม ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิดสรุปผลการวิจัยตามสมมติฐานการวิจัย (ณัฐดนัย แก้วโพนงาม, 2560)

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิควิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเทคนิคการสร้างข้อสรุป

สรุปผลการวิจัย

1. ประวัติและความสำคัญของการถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแล พบว่า

1.1 ประวัติการถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแล พบว่าหลังจากเจ้าพ่อพญาแลแบ่งปันแนวเขตจังหวัดระหว่างจังหวัดชัยภูมิและจังหวัดเพชรบูรณ์ นางบุญมี ภรรยาของเจ้าพ่อพญาแล พร้อมด้วยบริวารได้ร่วมกันจัดทำบายศรีรับขวัญเจ้าพ่อพญาแลและทหารรับใช้หรือบริวารที่ร่วมปฏิบัติหน้าที่ ครั้นเมื่อเจ้าพ่อพญาแลได้เสียชีวิตลง พอถึงฤดูเดือน 6 วันพุธแรกของเดือนได้พร้อมใจกันจัดทำบายศรีมาสักการะดวงวิญญาณเจ้าพ่อพญาแลก่อนที่จะลงมือ ทำไร่นา เพื่อบอกให้เจ้าพ่อพญาแล ได้ลดบันดาลให้อยู่เย็นเป็นสุข และการทำไร่นา ก็จะได้อุดมสมบูรณ์ซึ่งถือปฏิบัติอย่างนี้มาทุก ๆ ปีตั้งแต่บัดนั้นมาจนถึงปัจจุบัน ต่อมาประชาชนชาวชัยภูมิได้ร่วมกันจัดงานประเพณีบุญเดือน 6 โดยถือเอาวันจันทร์แรกของเดือน 6 (ทางจันทรคติ) ของทุกปี บางปีตรงกับเดือนเมษายน บางปีตรงกับเดือนพฤษภาคม ซึ่งในช่วงแรก ๆ ได้จัดงาน 3 วัน 5 วัน 7 วัน แต่ตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 จนถึงปัจจุบันจัดงาน 9 วัน 9 คืน และในวันที่ 3 ของการจัดงานในงานประเพณีบุญเดือน 6 จะมีการจัดให้มีการแห่บายศรีสักการะเจ้าพ่อพญาแลทุกปี โดยเป็นบายศรีที่จัดทำขึ้นของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองชัยภูมิและเขตนอกเทศบาลเมืองชัยภูมิ ตลอดทั้งบายศรีของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในช่วงที่ผ่านมาได้จัดทำบายศรีใหญ่สวยงาม ขนาดฐานบายศรี 1.50 เมตร ความสูงไม่ต่ำกว่า 2.00 เมตร มีการประกวดต้นบายศรีและขบวนแห่ โดยทางศาลเจ้าพ่อพญาแลและเทศบาลเมืองชัยภูมิได้ให้การสนับสนุนในการจัดทำบายศรีและเงินรางวัลของการประกวดเป็นประจำทุกปี

1.2 ความสำคัญของการถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแล พบว่าเมื่อปีพ.ศ. 2369 หลังจากพระยาภักดีชุมพล (แล) หรือเจ้าพ่อพญาแลถูกประหารชีวิตแล้ว มีชาวบ้านซึ่งเป็นราษฎรที่อยู่ในความปกครองของเจ้าพ่อพญาแล ให้ความเคารพศรัทธา เลื่อมใสคุณงามความดีของเจ้าพ่อพญาแล ผู้ซึ่งเสียสละชีวิตเพื่อปกป้องไพร่พลและจรรโลงรักษาดีต่อผืนแผ่นดินไทยได้ร่วมกันสร้างศาล

เพียงตา (ศาลตาปู่) ขึ้น 1 หลัง ขนาดกว้าง 1 เมตร ยาว 1 เมตร สูง 2 เมตร เสาไม้ 4 ต้น มุงด้วยไม้กระดาน ณ บริเวณที่ท่านถูกประหารชีวิตโดยตั้งชื่อศาลตาปู่ว่า “ศาลเจ้าพ่อพญาแล” พอถึงฤดูกาลเดือน 6 วันพุธแรกได้ชักชวนกันนำเครื่องบวงสรวงสังเวยมาเช่นไหว้ จะมี ไก่ต้ม เหล้าขาว (เหล้าเด็ด) ยาสูบ (ยาใบตอง) หมาก พลุ ผ้าจีน บายศรีซ้ายขวา (บายศรีปากชาม) ดอกไม้ ธูปเทียน พร้อมคนเป่าแคนรำถวาย โดยหาร่างทรงเจ้าพ่อ (จ้ำ) นำกล่าวถวายเครื่องเช่นไหว้ทั้งหมด ตลอดทั้งอัญเชิญดวงวิญญาณของเจ้าพ่อพญาแลมารับเครื่องสังเวย ครั้นเมื่อบริโภครแล้วขอให้ท่านปกปักษ์รักษาให้ลูกหลานอยู่เย็นเป็นสุข ทำไร่ ทำนา ก็ขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลให้พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์

2. ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อการถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแลพบว่า เมื่อปีพ.ศ. 2369 หลังจากพระยาภักดีชุมพล (แล) หรือเจ้าพ่อพญาแลถูกประหารชีวิตแล้ว มีชาวบ้านซึ่งเป็นราษฎรที่อยู่ในความปกครองของเจ้าพ่อพญาแล ให้ความเคารพศรัทธา เลื่อมใสคุณงามความดีของเจ้าพ่อพญาแล ผู้ซึ่งเสียสละชีวิตเพื่อปกป้องไพร่พลและจงรักภักดีต่อผืนแผ่นดินไทยได้ร่วมกันสร้างศาลเพียงตา (ศาลตาปู่) ขึ้น 1 หลัง ณ บริเวณที่ท่านถูกประหารชีวิตโดยตั้งชื่อศาลตาปู่ว่า “ศาลเจ้าพ่อพญาแล” พอถึงฤดูกาลเดือน 6 วันพุธแรกได้ชักชวนกันนำเครื่องบวงสรวงสังเวยมาเช่นไหว้ จะมี ไก่ต้ม เหล้าขาว (เหล้าเด็ด) ยาสูบ (ยาใบตอง) หมาก พลุ ผ้าจีน บายศรีซ้ายขวา (บายศรีปากชาม) ดอกไม้ ธูปเทียน พร้อมคนเป่าแคนรำถวาย โดยหาร่างทรงเจ้าพ่อ (จ้ำ) นำกล่าวถวายเครื่องเช่นไหว้ทั้งหมด ตลอดทั้งอัญเชิญดวงวิญญาณของเจ้าพ่อพญาแลมารับเครื่องสังเวย ครั้นเมื่อบริโภครแล้วขอให้ท่านปกปักษ์รักษาให้ลูกหลานอยู่เย็นเป็นสุข ทำไร่ ทำนา ก็ขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลให้พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ ความศักดิ์สิทธิ์ได้แพร่กระจายไปยังผู้ที่เคารพศรัทธาอย่างกว้างขวาง ทำให้ผู้คนศรัทธามากขึ้น เมื่อถึงฤดูกาลเดือน 6 วันพุธแรกก็จะมี การเช่นไหว้ ต่อมา มีการจัดงานสมโภชขึ้น มีการรำผีฟ้า ล่ากลอนฉลอง ประชาชนผู้เลื่อมใสศรัทธาเมื่อมีอาการเจ็บป่วยก็ได้บนบานศาลกล่าวเจ้าพ่อพญาแลรักษาให้หายป่วย บางคนมีคติความเชื่อที่ได้รับชัยชนะ บางคนไม่มีบุตรก็ขอให้ได้บุตร มีบุตรหลานไปทำงานต่างจังหวัดต่างประเทศก็ขอให้สำเร็จ มีความสุขมีเงินมีทอง เป็นต้น เมื่อผู้บนบานเจ้าพ่อพญาแลได้ประสบผลสำเร็จก็ได้นำเครื่องเช่นไหว้ที่ตนเองบนไว้กับเจ้าพ่อพญาแลมาถวายแก้บน บางคนนำหมรสพลถวาย บางคนก็บนของบริโภคต่าง ๆ กันไปและบนถวายกองบุญเจ้าพ่อพญาแล โดยประชาชนต่างมีเจ้าพ่อพญาแลเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจโดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีความทุกข์ยากลำบากในชีวิตก็จะบนบานเจ้าพ่อพญาแลให้สมหวังในเรื่องจากต่าง ๆ เมื่อสมหวังแล้วต่างก็พร้อมใจกันมาแก้บน จนกลายเป็นความเชื่อและความศรัทธาที่เพิ่มมากขึ้นในเจ้าพ่อพญาแล

สรุปผลการวิจัยตามสมมติฐานของการวิจัย พบว่า ทั้งประวัติ ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ การส่งเสริมและอนุรักษ์ การท่องเที่ยว ล้วนส่งผลต่อการถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแลโดยจะเห็นได้จากความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อพญาแลในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น ประชาชนผู้เลื่อมใสศรัทธาเมื่อมีอาการเจ็บป่วยก็ได้บนบานศาลกล่าวเจ้าพ่อพญาแลรักษาให้หายป่วย บางคนมีคติความเชื่อที่ได้รับชัยชนะ บางคนไม่มีบุตรก็ขอให้ได้บุตร มีบุตรหลานไปทำงาน

ต่างจังหวัดต่างประเทศก็ขอให้สำเร็จ มีความสุขมีเงินมีทอง เป็นต้น เมื่อผู้บบานเจ้าพ่อพญาแลได้ประสบผลสำเร็จก็นำเครื่องเช่นไห้ที่ตนเองบนไว้กับเจ้าพ่อพญาแลมาถวายแก่บน บางคนนำมหรสพถวาย บางคนก็นบนของบริโศคต่าง ๆ กันไปและบนถวายกองบุญเจ้าพ่อพญาแล โดยประชาชนต่างมีเจ้าพ่อพญาแลเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจโดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีความทุกข์ยากลำบากในชีวิตก็จะบนบนเจ้าพ่อพญาแลให้สมหวังในเรื่องจากต่าง ๆ เมื่อสมหวังแล้วต่างก็พร้อมใจกันมาแก่บน จนกลายเป็นความเชื่อและความศรัทธาที่เพิ่มมากขึ้นในเจ้าพ่อพญาแล

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้พบว่าประวัติ ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ การส่งเสริมและอนุรักษ์ การท่องเที่ยว ส่งผลต่อการถวายบาศรีเจ้าพ่อพญาแล โดยจะเห็นได้จากประวัติของการถวายบาศรีเจ้าพ่อพญาแลนั้นเกิดขึ้นจากความเชื่อและความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อเจ้าพ่อพญา โดยได้แสดงออกผ่านประเพณีและพิธีกรรมการถวายบาศรี ที่มีความเชื่อว่ามีศักดิ์สิทธิ์ ยกตัวอย่างเช่น เมื่อมีอาการเจ็บป่วยก็ได้บนบนศาลกล่าวเจ้าพ่อพญาแลรักษาให้หายป่วยบางคนมีคติความก็ช่วยให้ได้รับชัยชนะ บางคนไม่มีบุตรก็ขอให้บุตร มีบุตรหลานไปทำงานต่างจังหวัดต่างประเทศก็ขอให้สำเร็จ มีความสุขมีเงินมีทอง เป็นต้น เมื่อผู้บบานเจ้าพ่อพญาแลได้ประสบผลสำเร็จก็นำเครื่องเช่นไห้ที่ตนเองบนไว้กับเจ้าพ่อพญาแลมาถวายแก่บน บางคนนำมหรสพถวาย บางคนก็นบนของบริโศคต่าง ๆ กันไปและบนถวายกองบุญเจ้าพ่อพญาแล โดยประชาชนต่างมีเจ้าพ่อพญาแลเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจโดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีความทุกข์ยากลำบากในชีวิตก็จะบนบนเจ้าพ่อพญาแลให้สมหวังในเรื่องจากต่าง ๆ เมื่อสมหวังแล้วต่างก็พร้อมใจกันมาแก่บน จนกลายเป็นความเชื่อและความศรัทธาที่เพิ่มมากขึ้นในเจ้าพ่อพญาแล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพิธีกรรมและความเชื่อที่ส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ จากความเชื่อกลายเป็นความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อเจ้าพ่อพญาแล โดยความเชื่อที่เกิดขึ้นไม่ได้มีการบีบบังคับหรือครอบงำทางความคิดแต่เป็นความเชื่อด้วยความสมัครใจที่เกิดจากความศรัทธาต่อเจ้าพ่อพญาแล ซึ่งความเชื่อนี้เชื่อมโยงเกี่ยวกับศาสนา (กรมการศาสนา, 2552) โดยความเชื่อในศาสนาแสดงออกในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้นับถือศาสนานั้น ๆ ซึ่งมีกฎหรือบัญญัติ ที่เรียกชื่อต่าง ๆ กันเป็นแนวทางอย่างเช่น พุทธศาสนามีศีล 5 และหลักศีลธรรม จริยธรรม หลายประการตามในพระไตรปิฎก ศาสนาคริสต์มีบัญญัติ 10 ประการ และบทบัญญัติอื่น ๆ ที่ปรากฏในพระคัมภีร์ไบเบิล ศาสนาอิสลามมีหลักเกณฑ์อย่างละเอียด ในการดำเนินชีวิต ในทุกด้าน เหล่านี้เป็นต้น เมื่อมีความเชื่อก็ส่งผลให้เกิดพิธีกรรมที่ตอบสนองต่อความเชื่อนั้น ๆ ซึ่งพิธีกรรม หมายถึง การกระทำที่คนเราสมมติขึ้น เป็นขั้นเป็นตอน มีระเบียบวิธีเพื่อให้เป็นสื่อหรือหนทางที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวังไว้ ซึ่งทำให้เกิดความสบายใจและมีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป เช่น พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา (มานะชัย วงษ์ประชา, 2556)

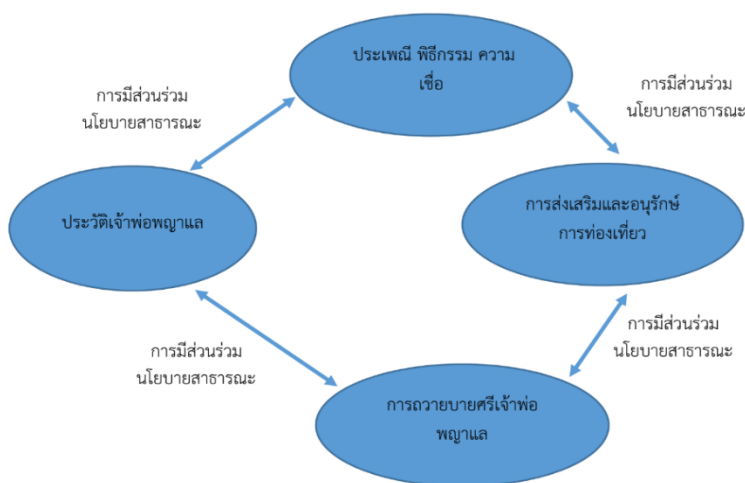
เมื่อเกิดพิธีกรรมก็เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงออกถึงพิธีกรรมการถวายบาศรีเจ้าพ่อพญาแล ซึ่งการมีส่วนร่วมนี้เริ่มตั้งแต่ การกำหนดวันในการจัดงานประเพณีบุญ

เดือน 6 การสร้างศาลเจ้าพ่อพญาแลหลังใหม่ทดแทนหลังเดิม การถวายนครเครื่องสักการบูชา การถวายนครบุญ เป็นต้น รวมถึงการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์งานประเพณีบุญเดือน 6 ที่มีพิธีกรรมการถวายนครบายศรีให้คนโดยทั่วไปได้รู้จักแพร่หลายและเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิด้วย ซึ่งการมีส่วนร่วมหมายถึง การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ การประเมินผลร่วมกัน แล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข เมื่อปฏิบัติเป็นประจำต่อเนื่องทุกปี และส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ก็กลายเป็นนโยบายสาธารณะที่ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการต่าง ๆ และประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ ต้องร่วมมือกันในการที่จะให้การจัดงานประเพณีบุญเดือน 6 ในแต่ละปีออกมาสมบูรณ์ มีการถวายนครบายศรีที่สวยงามและเป็นการอนุรักษ์และสืบสานช่างที่จัดทำพานบายศรีให้คงอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับวงจรมติของนโยบายสาธารณะที่เริ่มตั้งแต่การก่อตัวนโยบาย การกำหนดนโยบาย การตัดสินใจนโยบาย การนำไปปฏิบัติ และการประเมินผลนโยบาย โดยจากงานวิจัยของอาหมัดอัลซารี (2559) พบว่า ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อมีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก โดยมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการทำมาหากิน ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านความเป็นอยู่

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย สามารถสรุปได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรนำเสนองานการวิจัยแก่หน่วยงานราชการ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไปเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม และเป็นนโยบายสาธารณะที่ทุกคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ควรนำผลการวิจัยที่ได้นำเสนอคณะกรรมการการศาลเจ้าพ่อพญาแลในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดงานประเพณีบุญเดือน 6 การถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแล การส่งเสริมการท่องเที่ยวในเทศกาลถวายบายศรี เจ้าพ่อพญาแล และควรนำเสนองานการวิจัยแก่หน่วยงานราชการ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไปเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องประวัติ ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ การถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแล จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาประวัติและความสำคัญของการถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแล เพื่อให้ผู้ที่สนใจในเรื่องราวเกี่ยวกับการถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแลได้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแล และเผยแพร่งานประเพณีบุญเดือน 6 ที่มีการถวายบายศรีเจ้าพ่อพญาแล ให้คนโดยทั่วไปรู้จักอย่างแพร่หลาย ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดีเพราะได้รับความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นประชาชนในเขตเทศบาลเมืองชัยภูมิ ผู้บริหาร นักการเมืองท้องถิ่น ครู อาจารย์ และอีกหลากหลายอาชีพ รวมถึงผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิที่ได้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2552). *พิธีกรรมและประเพณี*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.
- ณัฐดนัย แก้วโพนงาม. (2560). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์*. ชัยภูมิ: มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- พรหม แสนบัว. (2563). *ประวัติพระยาภักดีชุมพล (แล) หรือเจ้าพ่อพญาแล พิธีกรรม ปาฏิหาริย์ และอิทธิฤทธิ์เจ้าพ่อพญาแล*. ชัยภูมิ: ไทยเสรีการพิมพ์.
- มานะชัย วงษ์ประชา. (2556). *พาวชัญ พานบายศรี*. (วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลปศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุทธิ เหล่าฤทธิ์. (2545). *ประวัติเมืองชัยภูมิ*. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- สุรพล พรหมกุล. (2554). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อาหมัดอัลซารีย์ มูเก็ม. (2559). *ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ที่มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของชนกลุ่มชาติพันธุ์เขมรบน พื้นที่บ้านจารย์ อำเภอสว่าง จังหวัดสุรินทร์*. (งานวิจัยเฉพาะเรื่องหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาบัณฑิตอาสาสมัคร). วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทย

The Guidelines for the Personnel Competency Development of airlines in Thailand

ตระกูล จิตวัฒนากร¹

Trakul Chitwattanakorn

Received: January 24, 2022

Revised: March 28, 2022

Accepted: March 30, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.60

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทย 2) ศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทย และ 3) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ การวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและหัวหน้าส่วนงานองค์กรการบินแห่งหนึ่ง จำนวน 8 คน ที่มาจากหน่วยงานหลักและหน่วยงานสนับสนุนขององค์กร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพทั่วไปของการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทย มีการสร้างความรู้ต่าง ๆ ให้กับพนักงาน โดยมีการจัดการเรียนรู้แบบ Online บุคลากรจะมีความรู้ทางด้านเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น มีการวัดและประเมินผลเพิ่มขึ้นได้ชัดเจน ประกอบกับการสร้างขวัญกำลังใจ 2) องค์ประกอบของการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทย จะมีการมุ่งพิจารณา ดังนี้ องค์ความรู้ ทักษะ แนวความคิดส่วนบุคคล ทักษะ และแรงจูงใจ และ 3) แนวทางในการพัฒนาทุนมนุษย์ของสายการบินจะมีแนวทางในการให้การฝึกอบรมพนักงานผ่านกระบวนการทางเทคโนโลยี และ Online ในสถานการณ์ปัจจุบันรวมถึงการพัฒนาบุคลากรให้เรียนรู้ด้วยตนเองภายใต้มาตรฐานภายใต้กฎหมายสมาคมสายการบินระหว่างประเทศ และการบินพลเรือนอย่างเคร่งครัด

คำสำคัญ: บุคลากร, สมรรถนะของบุคลากร, สายการบิน

¹ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ; Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University
Corresponding author, e-mail: trakul@hotmail.com, Tel. 083-9123123

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the general conditions of the personnel competency development of airlines in Thailand; 2) to study the components of the personnel competency development of airlines in Thailand; and 3) to study the guidelines for the personnel competency development of airlines in Thailand. This was a qualitative research by using the interview form as a tool. This research consisted of eight executives and heads of an aviation organization who came from the organization's main agency and support agency. Data were analyzed by using content analysis techniques. The results of the research showed that 1) in terms of the general conditions of the personnel competency development of airlines in Thailand, various knowledge was created for employees by online learning management. Personnel will have more technological knowledge. There was a clear increase in measurement and evaluation as well as to build morale; 2) in the aspect of components of the personnel competency development of airlines in Thailand, the focus will be on the following: knowledge, skills, personal concepts, attitudes, and motivations; and 3) the airline's human capital development guidelines provided guidelines for staff training through technological processes and online in the current situations including the development of personnel to learn on their own under the standards of the International Airline Association Law and civil aviation strictly.

Keywords: Personnel, Personnel Competency, Airlines

บทนำ

ระบบกลไกในการพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ทุกระดับในประเทศได้รับการพัฒนา ทั้งใน ด้านองค์ความรู้ ทักษะคุณธรรม ค่านิยมและวัฒนธรรมในการทำงาน ให้เป็นผู้ที่ทรงความรู้ มี ทักษะ มีคุณภาพ มีคุณธรรมเหมาะสมสอดคล้องกับทิศทางของการพัฒนาประเทศย่อมจะเป็นการ สร้างมูลค่าเพิ่มให้ประเทศชาติมีสมรรถนะขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น และเพื่อเพิ่มขีด ความสามารถในการแข่งขันของประเทศรัฐบาลจึงได้มีนโยบายปฏิรูปประเทศไทยสู่ “Thailand 4.0” มุ่งให้ประเทศไทยมีเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม มุ่งเน้นการพัฒนาไปสู่ความมั่นคง มั่ง คั่ง และยั่งยืน ด้วยการสร้างความเข้มแข็งตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านกลไกภาครัฐ มีความมุ่งมั่นจะนำพาประชาชนสู่การปฏิรูปประเทศในรูปแบบใหม่ เพื่อให้สามารถรับมือกับโอกาส ความเสี่ยงและภัยคุกคามที่เปลี่ยนแปลงไปในศตวรรษที่ 21 และมีเป้าหมายปรับเปลี่ยนให้ประเทศ ไทยก้าวสู่ประเทศในโลกที่หนึ่ง ซึ่งประเทศไทยจะต้องเผชิญกับการปรับเปลี่ยนทั้งโครงสร้างทาง

เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งจะมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตและการทำงานและการประกอบอาชีพของประชาชนรวมไปถึงภาคผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (วิจารณ์ พานิช, 2556)

ทุนมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพจะเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร การทำงานเป็นทีมการแสดงออกถึงความรับผิดชอบ รวมไปถึงการสร้างผลงานที่มีประสิทธิภาพ ปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนองค์กรให้ประสบความสำเร็จตามเป้าประสงค์ที่วางไว้ ดังนั้น การใช้ความรู้แต่เพียงอย่างเดียว แต่ขาดซึ่งความสร้างสรรค์อันเกิดจาก “ความมุ่งมั่น” ทำให้การผลิตสินค้าและบริการขาดชีวิตชีวา แรงงานหรือองค์กรในระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนโดยนวัตกรรมจึงแตกต่างจากระบบสังคมฐานความรู้ตรงที่ว่า แรงงานหรือองค์กรจะใช้ความรักและน้ำใจเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน (Passion) ประกอบกับพรสวรรค์ (Talent) มากกว่าการใช้ทักษะการผลิตขั้นสูง โดยการทำงานภายใต้กรอบของ “ความรักและน้ำใจ” ทำให้เกิด “ความมุ่งมั่น” นอกเหนือจากการทำงานที่มีความชำนาญ แต่เป็นการใช้แรงบันดาลใจและความสุขเป็นแรงจูงใจมากกว่าเงินหรือตัวชี้วัดที่มีลักษณะตายตัวอีกทั้งเป็นการทำงานที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์มากกว่าเน้นทำงานเพียงเพื่อให้สำเร็จ ดังนั้น การสร้างความมุ่งมั่นและพลังขับเคลื่อนของคนในสังคมเป็นการพัฒนาในลักษณะที่เป็นนามธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งถ้ามีการใช้เศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาคุณภาพแรงงาน (พิริยะ ผลพิรุฬห์, 2556)

ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า หลายองค์กรมีการปรับเปลี่ยน ปรับตัวขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ธุรกิจการบิน นอกจากนี้ยังส่งผลไปยังทุนมนุษย์ที่กำลังทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพภายในองค์กร ปัญหาอันเนื่องมาจากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจทำให้เกิดการวิตกกังวล จนนำไปสู่ปัญหาภายในชีวิตประจำวัน เช่น ด้านครอบครัว การทำงานการวางแผนอนาคต เป็นต้น สิ่งเหล่านั้นสะท้อนให้เห็นถึงการไม่มีความสุขในการทำงานภายในองค์กรดังนั้นการพัฒนาทุนมนุษย์ภายในองค์กรให้มีการเรียนรู้ รับรู้ และปรับตัว เพื่อให้ตนเองเป็นส่วนหนึ่งในองค์กรแห่งการเรียนรู้จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนให้องค์กรไปสู่เป้าหมายและประสบความสำเร็จได้ เช่น หากมีการศึกษาและวิเคราะห์สมรรถนะในระดับบุคคล ปัจจัยดังกล่าวเป็นสิ่งที่แต่ละคนมีและติดตัวมาซึ่งจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการทำงาน ดังนั้นในการศึกษาศักยภาพในระดับบุคคลจึงมีความจำเป็นต้องทำการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะที่แตกต่างแต่ละคนอย่างละเอียด เพราะปัจจัยดังกล่าวมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคคลและความสามารถในการทำงานในองค์กร (นิติพล ภูตะโชติ, 2556) ในการที่จะก่อให้เกิดการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสร้างแนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ภายในองค์กรโดยใช้แนวคิดการพัฒนาสมรรถนะในสายการบินที่มีความต้องการบุคลากรที่มีสมรรถนะและความสามารถในการทำงานที่เฉพาะทางสำหรับการบริการ ซึ่งเป็นหลักการที่ช่วยส่งเสริมด้านเสริมสร้างศักยภาพของทุนมนุษย์ในการสร้างความสำคัญที่จะพัฒนาตนเองและองค์กรอันเป็นเบื้องต้นของการพัฒนาทุนมนุษย์โดยจะส่งผลให้เกิดความสามารถที่ดีต่อองค์กรและพร้อมที่จะทำงานตามท้องถื่นครบถ้วนอย่างเต็มที่อันจะก่อให้เกิด ผลของการทำงานภายในองค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง “แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทย” ในครั้งนี้เป็นการศึกษาตามระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วนำมาประมวลผลเพื่อวิเคราะห์ มุ่งนำผลวิจัยไปพัฒนาอย่างมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน มีกระบวนการที่ต่อเนื่อง มีแบบแผนการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการตรวจสอบประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลของสิ่งที่พัฒนาขึ้นมา และมีการเผยแพร่ทางวิชาการ ดังนั้นเพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามระเบียบวิธีการผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรและหัวหน้าส่วนงาน จำนวน 8 คน ที่บริหารสายการบินแห่งหนึ่ง โดยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)
2. เครื่องที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการ และจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทยโดยใช้เครื่องมือในการวิจัย 2 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) 2) การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure)
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (In-depth Interview Structure) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

3.1 การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) ในการกำหนดกรอบที่เกี่ยวข้องกับแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทยโดยศึกษาวิเคราะห์ ทบทวนวรรณกรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานในการทำความเข้าใจเบื้องต้น เพื่อสามารถต่อยอดแนวความคิด ในการกำหนดกรอบเพื่อทำการวิจัยในขั้นต่อไป โดยค้นหาคำประกอบรูปแบบมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) โดยเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ด้วยวิธีการจัดเตรียมโครงสร้างคำสัมภาษณ์ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความ

คิดเห็น โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อการศึกษารวบรวมข้อมูล ในการวิเคราะห์ด้านองค์ประกอบ และความสอดคล้องของแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทย เพื่อสร้างนโยบายที่เหมาะสมกับการพัฒนาการเรียนรู้ การพัฒนาทุนมนุษย์ที่เหมาะสมในปัจจุบัน ตรวจสอบความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ ด้วยแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกปลายเปิด เกี่ยวกับความเป็นไปได้ วิธีการ และกลไกการหาแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทย เพื่อหาลักษณะร่วม (Common Character) ของแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทยที่ควรจะเป็นในปัจจุบันของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งข้อคำถามที่นำมาใช้ จะได้จากกระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการตอบ โดยเป็นการสัมภาษณ์ที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ภายใต้รูปแบบการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบกึ่งทางการ เพื่อให้ประเด็นในการสนทนาง่ายขวาง และครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.3 การสร้างกระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยนำรูปแบบกลับไปใช้ปฏิบัติการ การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) จากเอกสารผู้บริหาร นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นการใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถาม ถึงการค้นหาแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทย พร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย มีวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า โดยใช้วิธีการดังนี้ 1) วิธีตรวจสอบโดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่ต่างกันออกไป (Methodological Triangulation) 2) วิธีตรวจสอบโดยใช้แหล่งข้อมูลที่ต่างกัน (Data Triangulation) ใช้วิธีการโดยเปลี่ยนแหล่งที่เป็นบุคคลเวลาหรือสถานที่ที่ให้ข้อมูล 3) วิธีตรวจสอบโดยใช้ผู้เก็บข้อมูลที่ต่างกัน (Investigator Triangulation) ของกิจกรรมตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Acting) การสังเกตผล (Observing) และการประเมินสะท้อนกลับ (Reflecting) โดยจะมีการกระทำซ้ำกิจกรรมในเส้นเวียนกันหอยทั้งหมด จนกว่าจะบรรลุวัตถุประสงค์เป็นความพยายามในการหาความรู้เพื่อแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ ด้วยการนำความรู้ที่มีอยู่ไปใช้ปฏิบัติจริงในบริบทของพื้นที่ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า ความรู้สามารถเกิดขึ้นจากความมุ่งมั่นร่วมใจที่จะปฏิบัติและเรียนรู้ร่วมกัน กระบวนการหาความรู้ใหม่ในลักษณะนี้ไม่จำเป็นจะต้องดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญภายนอกเท่านั้น แต่สามารถสร้างกลไกเพื่อการสร้างความรู้ใหม่โดยผู้ปฏิบัติได้เอง เป็นการนำแนวคิดไปสู่การปฏิบัติโดยมีเจตจำนงที่จะปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสภาพของการพัฒนามาตรฐานการเรียนการสอนด้วยการเพิ่มองค์ความรู้ขึ้น ทั้งนี้จะเป็นการใช้งานองค์ความรู้ภายใต้บริบทที่เป็นจริง มีการศึกษาสถานการณ์ในสังคมโดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้นเพื่อเพิ่มความเข้าใจในปรากฏการณ์ อันจะนำไปสู่การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงตนเองได้ รูปแบบของกิจกรรมในการสร้างความรู้ใหม่ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ จะเป็นกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ กิจกรรมเพื่อค้นหาความรู้เชิงลึก ใช้วิธีการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วม เน้นความร่วมมือโดยเสมอภาค สร้างความรู้เพื่อการ

ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงขององค์กร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสังคมที่ดีขึ้น ผลที่ได้จากการวิจัยจะได้ทั้งองค์ความรู้ใหม่

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์โดยการจำแนกถ้อยคำหรือข้อความ ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แสดงความคิดเห็น สภาพทั่วไปและแนวทางการพัฒนา แล้วนำมาวิเคราะห์ ดีความ และสังเคราะห์ ด้วยหลักแห่งเหตุผล อภิปรายถึงข้อเท็จจริงที่ค้นพบตามสภาพการณ์ ปรากฏการณ์ ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญ เพื่อหาลักษณะร่วม (Common Character) ของพฤติกรรมการเรียนรู้ของทุนมนุษย์ที่ควรจะเป็นในปัจจุบัน เพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

การวิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) จากการทบทวนวรรณกรรมทางวิชาการ โดยศึกษาวิเคราะห์จากเอกสาร กฎหมาย ระเบียบ บทความ และงานวิจัย ในหน่วยงาน ที่เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษา ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้นัยสำคัญของคำในข้อมูลมาวิเคราะห์หาแนวคิดที่ปรากฏขึ้นตามประเด็นที่กำหนด และสรุปตามประเด็นของกรอบการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเชิงคุณภาพ (In-depth Interview Semi-Structure) วิเคราะห์โดยการจำแนกถ้อยคำหรือข้อความ ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แสดงความคิดเห็น สภาพทั่วไปและแนวทางการพัฒนา แล้วนำมาวิเคราะห์ ดีความ และสังเคราะห์ ด้วยหลักแห่งเหตุผล อภิปรายถึงข้อเท็จจริงที่ค้นพบตามสภาพการณ์ ปรากฏการณ์ ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญ เพื่อหาลักษณะร่วม (Common Character) ของแนวทางการพัฒนาสมรรถนะฯ ที่ควรจะเป็นในปัจจุบัน เพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique)

การวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผลจากการวิจัย จากผลการทำวิจัย ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทำการจำแนกถ้อยคำหรือข้อความที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแสดงความคิดเห็น แล้วนำมาวิเคราะห์ ดีความ และสังเคราะห์ ด้วยหลักแห่งเหตุผล อภิปรายถึงข้อเท็จจริงที่ค้นพบตามสภาพการณ์ ปรากฏการณ์ ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญเพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากผลการวิจัยในแต่ละขั้นตอน มาวิเคราะห์จัดรวบรวมข้อมูล พร้อมอธิบายความหมาย แล้วทำการสร้างข้อสรุป (Conclusions) ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) ดีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากผลการวิจัย ด้วยการวิเคราะห์โดยการจัดระบบจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) เปรียบเทียบ (Constant Comparison) และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้การสรุปข้อมูลผลการวิจัยให้เกิดความสมบูรณ์ สามารถนำมาตีความ สร้างข้อสรุปจากผลการวิจัย สามารถสร้างรูปแบบเพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทย ให้สามารถใช้ได้จริงอย่างเป็นรูปธรรมได้ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาในเรื่องแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทยผู้วิจัยจะแบ่งการสรุปผลการวิจัยไว้ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทยเป็นหนึ่งในภารกิจสำคัญที่ฝ่ายทรัพยากรบุคคลต้องการพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ทรัพยากรมนุษย์คือปัจจัยสำคัญรวมถึงเป็นกลยุทธ์ที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งที่จะสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันกับองค์กรอื่น ๆ ตลอดจนเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ ทั้งในด้าน 1) ความรู้ (Knowledge) 2) ทักษะ (Skill) 3) บทบาททางสังคม (Social Role) 4) ภาพพจน์หรือมโนทัศน์เกี่ยวกับตัวเอง (Self-image) 5) แรงจูงใจ/เจตคติ (Motive/Attitude) อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีจุดแข็ง ได้แก่ 1) การปรับรูปแบบการบริการจากการขนส่งผู้โดยสาร เป็นการขนส่งสินค้า 2) การจัดการเรียนรู้แบบ Online บุคลากรจะมีความรู้ทางด้านเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น 3) การวัดและประเมินผลเพิ่มขึ้นได้ชัดเจน 4) การสร้างขวัญกำลังใจ จุดอ่อน ได้แก่ 1) การฝึกอบรม Onsite ทำได้ยาก 2) คุณภาพการปฏิบัติงานอาจพร่องประสิทธิภาพ โอกาส ได้แก่ 1) เป็นองค์กรขนาดเล็กที่สามารถเตรียมความพร้อมในการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม 2) พนักงานเรียนรู้ได้ต่อเนื่องเพิ่มขึ้นในด้านต่าง ๆ เช่น กฎหมายการบิน การเรียนรู้ อุปสรรค ได้แก่ 1) สภาพการระบาดของ COVID-19 2) การแข่งขันอย่างเข้มข้น

2. องค์ประกอบของการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทยจะมีการมุ่งพิจารณา ดังนี้

2.1 องค์ความรู้ (Knowledge) คือ ความรู้ที่บุคคลนั้นมีอยู่ เป็นความรู้ที่เกิดจากการศึกษาเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ

2.2 ทักษะ (Skill) คือ ความสมารถที่ได้รับการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญเฉพาะตัวขึ้น และสามารถนำไปปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะนี้เกิดขึ้นได้ทั้งจากพรสวรรค์ ตลอดจนการศึกษาและฝึกฝนเป็นประจำ

2.3 แนวความคิดส่วนบุคคล (Self-concept) คือ กรอบความคิด ค่านิยม การรับรู้ และสิ่งที่ยึดถือส่วนตัวที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นการตีความส่วนบุคคล

2.4 ทักษะคติ (Attitude) คือ การตีความความคิดเห็นตลอดจนมุมมองของบุคคลนั้นต่อสิ่งๆ หนึ่งตามแนวความคิดและความเชื่อ ตลอดจนบรรทัดฐานของตน ซึ่งส่งผลต่อการกระทำ คำพูด และพฤติกรรมที่แสดงออกมาได้

2.5 แรงจูงใจ (Motivation) คือ สิ่งที่ตั้งใจและกระตุ้นให้เกิดการกระทำที่คนคนนั้นพึงใจจะกระทำ

3. แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรสายการบินในประเทศไทยมุ่งเน้นพัฒนาความรู้ ได้แก่ ความรู้ที่เป็นไปตามมาตรฐานองค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ (ICAO) กฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับงานด้านบริการ ความสามารถด้านภาษาต่างประเทศ ซึ่งมุ่งเน้นความสามารถที่เป็น Core Competency อาทิเช่น นักบิน ช่าง และ

ความสามารถทั่วไปทั้งทางด้านภาษา การสื่อสาร รวมไปถึงการมีทัศนคติที่มีจิตสำนึกบริการ ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวเป็นไปเพื่อสนับสนุนในการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและสนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการบินชั้นนำของเอเชีย เสริมสร้างขีดความสามารถของประเทศในการเป็นศูนย์กลางการศึกษา ฝึกอบรม การวิจัย และพัฒนาในระดับภูมิภาครวมทั้งเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ดำรงรักษาคุณภาพ และมาตรฐานทางการศึกษาของบุคลากรด้านการบิน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาในเรื่องแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทยผู้วิจัยจะแบ่งการสรุปผลการวิจัยไว้ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทยเป็นหนึ่งในภาระกิจสำคัญที่ฝ่ายทรัพยากรบุคคลต้องการพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ทรัพยากรมนุษย์คือปัจจัยสำคัญรวมถึงเป็นกลยุทธ์ที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งที่จะสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันกับองค์กรอื่น ๆ ตลอดจนเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ ทั้งในด้าน 1) ความรู้ (Knowledge) 2) ทักษะ (Skill) 3) บทบาททางสังคม (Social Role) 4) ภาพพจน์หรือมโนทัศน์เกี่ยวกับตัวเอง (Self-image) 5) แรงจูงใจ/เจตคติ (Motive/Attitude) อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติพิชญ์ หนูทอง และไพฑูรย์ มนต์พานทอง (2562) พบว่า แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการบริการของพนักงานต้อนรับภาคพื้นดินสายการบินต้นทุนต่ำสามารถนำผลมาพัฒนาสมรรถนะการบริการของพนักงานต้อนรับภาคพื้นดินเพื่อคุณภาพการบริการในด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคล ให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาให้เกิดภาวะการเป็นผู้นำในองค์กรสายการบิน โดยถือได้ว่าเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) พฤติกรรมที่พึงปรารถนา (Attributes) แล้วนำไปสู่การจัดการปฏิบัติให้มีการพัฒนาให้เกิดการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องทันต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขัน

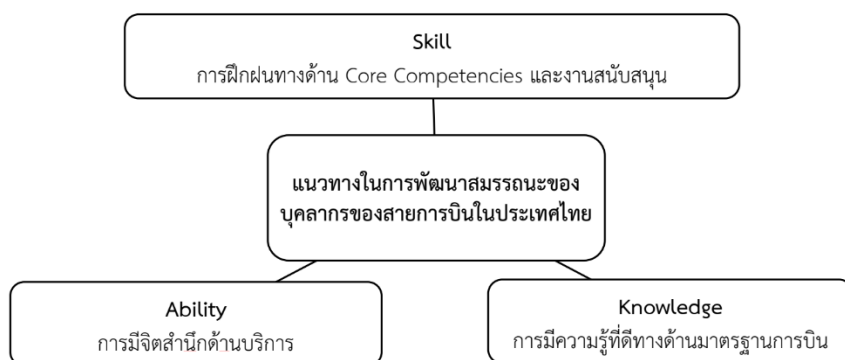
2. องค์ประกอบของการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทยฝ่ายพัฒนาและฝึกอบรมบุคลากร มีการจัดอบรมในด้านต่าง ๆ ที่จะช่วยสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรของบริษัทฯ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองต่อการพัฒนาตาม Competency Model และแผนกลยุทธ์ของบริษัทฯ กำกับดูแลหลักสูตร Professional Skills หรือ Hard Skills โดยฝ่ายฝึกอบรมธุรกิจการบิน และหลักสูตร Soft Skills ได้แก่ ภาษาและวัฒนธรรมโดยฝ่ายพัฒนาการเรียนรู้และนวัตกรรมการสอนสอดคล้องกับงานวิจัยของชลธิชา น้าพาและญาณัญญา ศิริภักษ์ธาดา (2564) พบว่า องค์ประกอบสมรรถนะของพนักงานต้อนรับในอากาศยานในประเทศไทย ได้แก่ ความปลอดภัย คุณภาพการบริการ การทำงานร่วมกัน การติดต่อสื่อสาร ความตระหนักในสถานการณ์และการตัดสินใจด้านการบินเป็นองค์ประกอบของสมรรถนะของพนักงานต้อนรับในอากาศยานในประเทศไทย

3. การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรของสายการบินในประเทศไทยจะเป็นการเพิ่มความรู้อาสาสมัครและทัศนคติที่ดี เพื่อสนับสนุนในการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและ

สนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการบินชั้นนำของเอเชีย เสริมสร้างขีดความสามารถของประเทศไทยในการเป็นศูนย์กลางการศึกษา ฝึกอบรม การวิจัย และพัฒนาในระดับภูมิภาค รวมทั้งเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ดำรงรักษาคุณภาพ และมาตรฐานทางการศึกษาของบุคลากรด้านการบิน สอดคล้องกับงานวิจัยของกัลยาณี คุณมี (2552) พบว่า ปัญหาและข้อเสนอแนะต่อการจัดสรรสิ่งจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างของหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ปัญหาการจัดสรรสิ่งจูงใจไม่ได้ให้ตามระดับผลงานอย่างแท้จริงซึ่งควรดำเนินการปรับปรุงระบบการประเมินผลงานให้มีความชัดเจนจนถึงระดับที่บุคลากรต้องการ ปัญหาความเหลื่อมล้ำของสิ่งจูงใจของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติซึ่งควรปรับปรุงโดยจูงใจและสนับสนุนให้ข้าราชการและลูกจ้างของหน่วยงานภาครัฐปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพและสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติพิชญ์ หนูทองและไพฑูรย์ มนต์พานทอง (2562) พบว่า แนวทางในการสร้างความเชื่อมั่นเพื่อคุณภาพการบริการของสายการบินต้นทุนต่ำ ผู้โดยสารให้ความสำคัญในด้านการสร้างความน่าเชื่อถือ (Reliability) มากที่สุด เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาขีดความสามารถของพนักงานต้อนรับภาคพื้นดินเพื่อเพิ่มคุณภาพการบริการของสายการบินต้นทุนต่ำ ในแต่ละด้านให้สอดคล้องตามผลการวิจัยและการพัฒนาสมรรถนะการบริการในด้านต่าง ๆ ของพนักงานต้อนรับภาคพื้นดินสายการบินต้นทุนต่ำ ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) พนักงานตรวจสอบเอกสารการเดินทางข้อมูลอย่างถูกต้องและแม่นยำ 2) พนักงานมีความใส่ใจข้างสังเกตและพร้อมที่ดูแลตลอดเวลาขณะที่ท่านรอในห้องพักผู้โดยสาร 3) ผู้โดยสารรู้สึกปลอดภัยและมั่นใจเมื่อใช้บริการกับพนักงานสายการบินต้นทุนต่ำ 4) พนักงานใส่ใจการบริการตามมาตรฐานและเวลาตรงตามที่ตกลงไว้กับผู้โดยสาร 5) พนักงานควรมีความรู้การคิดการวิเคราะห์และการพิจารณาต่อความต้องการของผู้โดยสาร

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาทุนมนุษย์ของสายการบินจะฝึกอบรมให้สอดคล้องกับด้านกิจการบินพลเรือนระหว่างประเทศให้ได้มาตรฐานตามที่องค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ (ICAO) ผ่านการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาบุคลากรซึ่งจะเป็นกระบวนการตามแผนภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารสายการบินนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะให้กับบุคลากรในส่วนที่เกี่ยวข้อง

2. ผู้บริหารสายการบิน ฝ่ายบุคคล นำไปเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาสมรรถนะให้กับบุคลากรของสายการบิน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สายการบินสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของทุนมนุษย์ด้านธุรกิจการบินในประเทศ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

2. สายการบินสามารถนำไปเป็นแนวทางสำหรับการดำเนินการตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการบิน

เอกสารอ้างอิง

กิตติพิชญ์ หนูทองและไพฑูรย์ มนต์พานทอง. (2562). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการบริการของพนักงานต้อนรับภาคพื้นดินสายการบินต้นทุนต่ำท่าอากาศยานนานาชาติภูเก็ต. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 14(1), 191-210.

กัลยาณี คุณมี. (2552). *การบริหารผลงานและการจัดสรรสิ่งจูงใจต่อการพัฒนาระบบราชการและข้าราชการไทย*. (รายงานการวิจัย). คณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ชลธิชา นำพาและญาณัญญา ศิริภัทร์ธาดา. (2564). ตัวแบบสมรรถนะที่เป็นเลิศของพนักงานต้อนรับในอากาศยานในประเทศไทย. *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 7(1), 44-65.

นิติพล ภูตะโชติ. (2556). *พฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิริยะ ผลพิรุฬห์. (2556). เศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการพัฒนาประเทศไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์ สถาบันพัฒนศาสตร์*, 7(1), 22-23.

วิจารณ์ พานิช. (2556). *การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: ส.เจริญการพิมพ์.

แนวทางการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี

The Guidelines of Building and Environment Management According to
Ditthadhammikattapayojana of the Secondary School Administrators
in Uthai Thani Province

อภิสิทธิ์ พรหมศิริ¹ อานนท์ เมธีวรฉัตร² และวินัย ทองมัน³
Apisit Promsiri, Anond Metheewarachatra and Winai Thongman

Received: January 23, 2022

Revised: March 02, 2021

Accepted: March 02, 2021

DOI: 10.14456/jra.2022.61

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและหาแนวทางการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น .89 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีสุ่มส่วน และการสุ่มอย่างง่าย ได้แก่ ผู้บริหาร ครูและประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 254 คน สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้จากการเลือกเฉพาะเจาะจงจำนวน 9 รูป/คน ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.61) โดยมีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการควบคุมดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.59) 2) แนวทางการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ คือ 2.1) หลักอุทฺธานะสัมปทา ผู้บริหารควรมีการวางแผนในการจัดหางบประมาณเพื่อใช้ในการจัดสร้าง การใช้งาน การควบคุม การบำรุงรักษา และกำหนดกรอบตัวชี้วัดวิธีการเพื่อใช้ในการประเมินผล 2.2) หลักอารักขสัมปทา ผู้บริหารควรรักษามาตรฐานในการดำเนินงาน หมั่นคอยตรวจสอบการจัดสร้าง

¹ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท; The Secondary Education Service Area Office Uthaithani Chainat

^{2,3} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding author, e-mail: pn_biker@hotmail.com, Tel. 099-3856661

การใช้งาน การควบคุม การบำรุงรักษา และติดตามประเมินผลการใช้งานให้เป็นปัจจุบัน 2.3) หลักกัลยาณมิตตตา ผู้บริหารควรประสานขอความร่วมมือจากชุมชนร่วมกันดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในเรื่องการจัดสร้าง การใช้งาน การซ่อมบำรุง การควบคุม และการประเมินผล 2.4) หลักสมชีวิตา ผู้บริหารควรบริหารงานอาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตามความพอเพียง พอดี และพอประมาณ นำผลการประเมินที่ได้ไปพัฒนางานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในปีถัดไป

คำสำคัญ: แนวทางการบริหาร, งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม, หลักทฤษฎีธรรมิกัตถประโยชน์

Abstract

The objective of this research article was to study the condition and to find the guidelines of buildings and the environment management according to Ditthadhammikathapayojana of the secondary school administrators in Uthai Thani province. This study was a mixed methods research. For quantitative research, a questionnaire with a confidence value of .89 was used. The samples used in the research were selected by proportional method. A simple random sampling consisted of 254 persons, such as administrators, teachers and chairman of Basic Education Board. The statistics used were frequency, percentage, mean and standard deviation. Qualitative research was done by in-depth interview with 9 key informants by using content analysis techniques. The results of the research showed that 1) the condition of the building and the environment management of the secondary school administrators in Uthai Thani Province overall, was at a high level ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.61). The highest performances were building and environment supervision ($\bar{X} = 4.35$, S.D.=0.59); 2) building and environment management guidelines according to Ditthadhammikathapayojana, namely 2.1) in terms of Utthanasampada, the administrators should have a plan to provide a budget for the building, usability, control, maintenance and set indicators of evaluation method; 2.2) for Arakkhsampada, the administrators should maintain operational standards, regularly monitor the building, usability, control, maintenance and follow up and evaluate the usage to be up-to-date; 2.3) in the aspect of Kalyanamittata, the administrators should seek cooperation from the community to work together on the building and environment in terms of building, usability, control, maintenance; and 2.4) in the aspect of Samajivita, the building should be built for maximum benefit based on sufficiency, appropriateness, and moderation. The administrators should apply the

results of the assessment in order to use them to develop the building and environment work in the next year.

Keywords: Management Guidelines, Building and Environment,
Ditthadhammikathapayojana

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาเยาวชนของชาติ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชาติในอนาคต การศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดหนึ่งในสิ่งสำคัญคือต้องมีการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อสนับสนุน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ จากยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ รวมถึงการปลูกฝังและพัฒนาทักษะนอกห้องเรียน และการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) รวมทั้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดนโยบายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 มีแนวทางการดำเนินการให้สถานศึกษาจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อม และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนแสดงออกถึงความรักในสถาบันหลักของชาติ ยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562)

อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม มีความสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งในปัจจุบันมักพบปัญหาในการบริหารอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม จากรายงานการสังเคราะห์ผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม พ.ศ.2554-2558 ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน(สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2560) ได้เสนอแนะว่าควรมีการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้และสถานที่ให้เพียงพอ ควรจัดสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้โดยจัดพื้นที่ในห้องเรียนสำหรับจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สอดคล้องกับรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษาโรงเรียนทัพทันอนุสรณ์ พบว่า มีจุดควรพัฒนา คือ ปรับปรุงซ่อมแซมอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้มีความสะอาดร่มรื่น พร้อมทั้งดำเนินการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนอย่างยั่งยืน สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันได้ตลอดเวลา ทั้งครู ผู้ปกครองนักเรียน และรวมไปถึงหน่วยงานราชการอื่น ๆ ที่ใกล้เคียง (โรงเรียนทัพทันอนุสรณ์, 2562) และจากรายงานสรุปโครงการประจำปี 2562 โรงเรียนบ้านไรรักษา โครงการพัฒนาปรับปรุงสถานที่และสิ่งแวดล้อม พบว่า ขาดอุปกรณ์ในการบำรุงรักษา และการควบคุม ดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม (โรงเรียนบ้านไรรักษา, 2562)

การนำหลักพุทธธรรม ที่เป็นหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา นำมาบูรณาการในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม รู้จักการจัดหางบประมาณ การวางแผนเพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้ การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในงานอาคารสถานที่และ

สิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุด การสร้างเครือข่ายในชุมชนและนอกชุมชนเพื่อร่วมมือกันพัฒนา
งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งหลักพุทธธรรมดังกล่าว คือ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ แปลว่า ประโยชน์ที่เห็นได้ในปัจจุบัน หรือประโยชน์ในปัจจุบันเป็น อันได้แก่ 1) อุฏฐาน
สัมปทา คือ เป็นผู้หมั่นขยันในกิจการที่ทำ 2) อารักขสัมปทา คือ ถึงพร้อมด้วยการรักษา 3) กัลยาณ
มิตตตา คือ ความเป็นผู้มีเพื่อนดี 4) สมชีวิตา คือ สม่่าเสมอหรือพอเหมาะพอดี (พระพรหมคุณา
ภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554)

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าสภาพการบริหารงานอาคารสถานที่และ
สิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เพื่อ
นำผลที่ได้ไปใช้ในการพัฒนางานด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพและ
ประสิทธิผล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ของผู้บริหารโรงเรียน
มัธยมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ตามหลักทฤษฎีธัม
มิกัตถประโยชน์ ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ได้ทำการแจกแบบสอบถามศึกษาสภาพการบริหารงานอาคาร
สถานที่และสิ่งแวดล้อม ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี ประชากรที่ใช้ในการวิจัย
คือ โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี
ชัยนาท จำนวน 21 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารจำนวน 37 คน ครูจำนวน 660 คน ประธาน
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 21 คน รวมทั้งสิ้น 718 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการ
วิจัยได้เลือกด้วยวิธีเทียบสัดส่วนและสุ่มอย่างง่าย ประกอบด้วย ผู้บริหารจำนวน 13 คน ครูจำนวน
234 คน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 7 คน รวมทั้งสิ้น 254 คน

แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย
เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง แบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการดำเนินการเกี่ยวกับอาคารสถานที่และ
สิ่งแวดล้อมโดยยึดเอาข่ายงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 5 ด้าน คือ ด้านการจัดสร้างอาคาร
สถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านการบำรุงรักษาอาคาร
สถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านการควบคุมดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านการประเมินผลการใช้
อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547)

เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 รูป/คน แล้วหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแต่ละข้อคำถาม ซึ่งมีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.6-1.00 ค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับค่าอยู่ที่ .89 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 9 รูป/คน มีคุณสมบัติดังนี้

- 1) เป็นผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
- 2) เป็นผู้บริหารสถานศึกษา
- 3) เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านหลักพุทธธรรม

เพื่อหาแนวทางการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดคำถามปลายเปิด โดยนำสภาพการปฏิบัติการณ์ที่มีระดับต่ำที่สุดของแต่ละด้าน มาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สูงสุด คือ ด้านการควบคุมดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.59) รองลงมา คือ ด้านการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.63) ด้านการจัดสร้างอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.65) ด้านการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.60) ส่วนต่ำสุด คือ ด้านการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.73) ผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุทัยธานี พบว่า

1.1 ด้านการจัดสร้างอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม สูงสุด คือ ผู้บริหารจัดสร้างอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐาน ปลอดภัยและเกิดประโยชน์สูงสุด รองลงมา คือ ผู้บริหารแต่งตั้งบุคลากรในโรงเรียนรับผิดชอบงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน ต่ำสุด คือ ผู้บริหารมีการจัดทำงบประมาณสำหรับจัดสร้างอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามความต้องการและความจำเป็น

1.2 ด้านการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม สูงสุด คือ ผู้บริหารจัดให้มีการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมมีความเพียงพอต่อความต้องการของบุคลากรในโรงเรียน ต่ำสุด คือ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรในโรงเรียน ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดวางแผน กฎระเบียบในการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

1.3 ด้านการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม สูงสุด คือ ผู้บริหารส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญในการช่วยกันบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม รองลงมา คือ ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ต่ำสุด คือ ผู้บริหารดำเนินการจัดหางบประมาณ ในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอ

1.4 ด้านการควบคุมดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม สูงสุด คือ ผู้บริหารแต่งตั้งเวรยามและคณะกรรมการควบคุมเวรยาม ดูแลความปลอดภัยของอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม อยู่เป็นประจำ รองลงมา คือ ผู้บริหารสร้างความตระหนักให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ต่ำสุด คือ ผู้บริหารดำเนินการประสานงานกับชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลความปลอดภัยของอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน

1.5 ด้านการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม สูงสุด คือ ผู้บริหารจัดให้มีการสรุปและรายงานผลการปฏิบัติงาน ด้านการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ให้บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ รองลงมา คือ ผู้บริหารแต่งตั้งคณะกรรมการ ในการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ต่ำสุด คือ ผู้บริหารนำผลการประเมิน การใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม มาพัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอน ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้อย่างคุ้มค่า

2. แนวทางการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกันของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 9 รูป/คน มาสังเคราะห์เป็นแนวทางการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ดังนี้

2.1 ด้านการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักอุทฺธานะสัมปทา มีแนวทางการบริหาร คือ 1) ผู้บริหารควรจัดทำ SWOT กำหนดโครงการงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ในแผนปฏิบัติการของโรงเรียน 2) ผู้บริหารควรวางแผนการใช้งบประมาณ การจัดหางบประมาณตามลำดับขั้นตอน 3) ผู้บริหารควรวางแผน การใช้งานงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมร่วมกันทั้งบุคลากรภายในและภายนอก 4) ผู้บริหารควรจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้บริการจากภายในและภายนอก 5) ผู้บริหารควรวางแผน จัดหางบประมาณการซ่อมบำรุงรักษา งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 6) ผู้บริหารควรพิจารณาซ่อมบำรุงในสิ่งที่จำเป็นและคุ้มค่า 7) ผู้บริหารควรวางแผนการควบคุม ป้องกันและรักษาความปลอดภัยของอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชน 8) ผู้บริหารควรมอบหมายกลุ่มบริหารงานทั่วไป ควบคุมงานอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามระเบียบของทางราชการ 9) ผู้บริหารควรวางแผนจัดให้มีการสรุปการประเมินผลการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 10) ผู้บริหารควรกำหนดตัวชี้วัด วิธีการประเมินผลที่ครอบคลุมและเหมาะสม

2.2 ด้านการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักอารักขสัมปทา มีแนวทางการบริหาร คือ 1) ผู้บริหารควรควบคุมจัดหางบประมาณงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เป็นปัจจุบัน 2) ผู้บริหารควรรักษามาตรฐานในการดำเนินงานตามแผนงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่ได้กำหนดเอาไว้ 3) ผู้บริหารควรมีการบริหารการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ใช้ให้มากที่สุด 4) ผู้บริหารควรตรวจสอบ จัดหางบประมาณ เพิ่มเติม ในการบำรุงรักษางานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เป็นปัจจุบัน 5) ผู้บริหารควรบริหารการบำรุงรักษางานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามแผนงานที่วางไว้ 6) ผู้บริหารควรจัดให้มีการควบคุม ความเรียบร้อยงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เป็นปัจจุบัน 7) ผู้บริหารควรขอความร่วมมือชุมชน จัดตั้งคณะกรรมการนักเรียน ร่วมควบคุมงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 8) ผู้บริหารควรจัดให้มีการสรุปผลการดำเนินงาน ผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนางานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 9) ผู้บริหารควรติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการใช้งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เป็นปัจจุบัน

2.3 ด้านการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักกัลยาณมิตตตา มีแนวทางการบริหาร คือ 1) ผู้บริหารควรประสานขอความร่วมมือจากชุมชนในการสนับสนุนงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 2) ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ชุมชนร่วมวางแผนการใช้งาน สามารถใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ 3) ผู้บริหารควรขอสนับสนุนงบประมาณช่วยเหลือจากผู้ให้การสนับสนุนเพื่อใช้ในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 4) ผู้บริหารควรจัดตั้งครูเวร ร่วมกับชุมชน รักษาความปลอดภัยในโรงเรียน 5) ผู้บริหารควรขอความร่วมมือกับทางชุมชน เพื่อสนับสนุนอุปกรณ์ จัดอบรมผู้ที่เกี่ยวข้องถึงการป้องกัน วิธีการปฏิบัติเมื่อเกิดเหตุผิดปกติในโรงเรียน 6) ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วน เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และรายงานผลต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทราบ

2.4 ด้านการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักสมชีวิตา มีแนวทางการบริหาร คือ 1) ผู้บริหารควรจัดสร้างอาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งงบประมาณ ทั้งวัสดุอุปกรณ์ที่ประหยัดพลังงานเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 2) ผู้บริหารควรดำเนินการให้ใช้ทรัพยากรในโรงเรียนอย่าง ทะนุถนอมให้มากที่สุด 3) ผู้บริหารควรบริหารจัดการอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้มีการใช้งานหลากหลาย เกิดประโยชน์ 4) ผู้บริหารควรดำเนินการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามความพอเพียง พอดี และพอประมาณ 5) ผู้บริหารควรสร้างความสามัคคีระหว่างชุมชนกับโรงเรียน นำมาสู่การช่วยกันซ่อมบำรุงอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 6) ผู้บริหารควรมีทีมงานรับผิดชอบงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ร่วมวางแผน คาดการณ์เพื่อควบคุมความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น 7) ผู้บริหารควรสรุป ตรวจสอบผลการประเมิน เพื่อนำผลการประเมินที่ได้ไปพัฒนางานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในปีถัดไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ตามหลักทฤษฎีธรรมาภิบาลประโยชน์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี” เป็นการสอบถามและเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร ครู ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี สามารถอภิปรายผลในแต่ละด้านได้ ดังนี้

1.1 ด้านการจัดสร้างอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้บริหารจัดสร้างอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐาน ปลอดภัยและเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้เพราะการที่ผู้บริหารดำเนินการจัดสร้างสิ่งก่อสร้างใด ๆ ในโรงเรียนขึ้นนั้น สิ่งที่ต้องมองเป็นประเด็นพิจารณาสำคัญในลำดับต้น ๆ ก็คือการสร้างที่ได้มาตรฐานความปลอดภัย เมื่อผู้บริหารให้ความสำคัญที่ความปลอดภัยแล้วจะนำไปสู่การเลือกใช้วัสดุที่ดี มีคุณภาพ คงทนถาวร เพื่อความปลอดภัยของคนในโรงเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของกิตติมา ปรีดีติลล (2532) ได้กล่าวว่า การจัดการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ตั้งแต่ขั้นเริ่มแรก ผู้บริหารควรพิจารณาหลักสถาปัตยกรรมให้ทนทานใช้ประโยชน์ได้ดี และพิจารณาถึงความปลอดภัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hikmat H. Ali, Hind M. Almomani and Muna Hindeih (2009) พบว่า การออกแบบอาคารควรคำนึงถึงปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของการออกแบบและการก่อสร้าง

1.2 ด้านการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้บริหารจัดให้มีการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมมีความเพียงพอต่อความต้องการของบุคลากรในโรงเรียน ทั้งนี้เพราะการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม จำเป็นที่จะต้องให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์มากที่สุด คุ้มค่ากับการที่ต้องลงทุนเพื่อจัดสร้างเกิดประโยชน์ในการเรียนรู้หรือใช้สอยอื่น ๆ ให้ได้มากที่สุด อีกทั้งผู้บริหารจำเป็นที่จะต้องบริหารจัดการอาคารสถานที่ให้เพียงพอต่อทุกคนในโรงเรียนและชุมชน เพื่อใช้ในการทำประโยชน์ต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของสุทธิ เพ็งปาน (2537) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารต้องวางแผนการใช้อาคารสถานที่ให้รอบคอบและเกิดประโยชน์ในการใช้สอยให้มากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของอาภาพร ห่วงมาก (2560) พบว่า ด้านการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม มีการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นอันดับแรก

1.3 ด้านการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้บริหารส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญในการช่วยกันบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพราะนักเรียนเป็นผู้ที่ใช้งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมมากที่สุด อีกทั้งนักเรียนมีอัตราส่วนมากกว่าครูและบุคลากรในโรงเรียน การที่นักเรียนทุกคนช่วยกันบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เท่ากับว่าโรงเรียนจะมีอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่ดี สวยงาม สมบูรณ์ในระดับหนึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของสุทธิ เพ็งปาน (2537) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีภาระหน้าที่ต้องส่งเสริมและ

ปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนรู้สรีระรับผิดชอบต่อการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้มีความปลอดภัยและสะอาดสวยงาม สอดคล้องกับงานวิจัยของทรงพล ศรีนวล (2558) พบว่า โรงเรียนมีการส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม จึงทำให้เอื้อต่อการเรียนการสอนเหมาะสมเป็นแหล่งเรียนรู้

1.4 ด้านการควบคุมดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้บริหารแต่งตั้งเวรยามและคณะกรรมการควบคุมเวรยาม ดูแลความปลอดภัยของอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมอยู่เป็นประจำ ทั้งนี้เพราะหน้าที่นอกเหนือจากภาระการสอน หรืองานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายแล้ว หน้าที่อย่างหนึ่งที่ข้าราชการทุกคนพึงปฏิบัติ คือ การอยู่เวรยามเพื่อรักษาทรัพย์สินของทางราชการมิให้สูญหายหรือเสียหายโดยใช่เหตุ สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547) ได้อธิบายถึงขอบข่ายหน้าที่การควบคุมดูแลอาคารสถานที่เอาไว้ว่า จัดเวรยามดูแลอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามระเบียบว่าด้วยความปลอดภัย สอดคล้องกับงานวิจัยของเสริมชัย เลิศศักดิ์พนิชย์ (2556) การจัดให้มีเวรยามรักษาความปลอดภัยของอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมเป็นประจำ มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

1.5 ด้านประเมินผลการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้บริหารจัดให้มีการสรุปและรายงานผลการปฏิบัติงาน ด้านการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ให้บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพราะในแต่ละปีการศึกษา ฝ่ายงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม จะต้องมีการสรุปการดำเนินโครงการในปีการศึกษานั้น ซึ่งเมื่อสรุปโครงการแล้ว งานอาคารสถานที่มักจะต้องรายงานผลการดำเนินงานกับคณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน หรือแม้แต่เขตพื้นที่การศึกษา เพื่อนำไปสู่การวางแผนในการดำเนินโครงการปีต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของวิรัตน์ ชมตะคุ (2557) พบว่า ผู้บริหารควรนำเสนอผลประเมินผลการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ผ่านที่ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Natasha Khalil, Syahrul Nizam Kamaruzzamanb, Mohamad Rizal Baharumb and Husrul Nizam Husina (2015) พบว่า การประเมินผลการปฏิบัติงานของอาคารเรียนมีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงประสิทธิภาพของอาคารเรียนเป็นอย่างสูง

2. แนวทางการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี

2.1 ด้านการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักอุทฺธานะสัมปทา มีแนวทางการบริหาร คือ 1) ผู้บริหารควรจัดทำ SWOT กำหนดโครงการงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ในแผนปฏิบัติการของโรงเรียน 2) ผู้บริหารควรวางแผนการใช้งบประมาณ การจัดหางบประมาณตามลำดับขั้นตอน 3) ผู้บริหารควรวางแผน การใช้งานงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมร่วมกันทั้งบุคลากรภายในและภายนอก 4) ผู้บริหารควรจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้บริการจากภายในและภายนอก 5) ผู้บริหารควรวางแผน จัดหางบประมาณการซ่อมบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 6) ผู้บริหารควรพิจารณาซ่อมบำรุงในสิ่งที่จำเป็นและคุ้มค่า 7) ผู้บริหารควรวางแผนการควบคุม ป้องกันและรักษาความปลอดภัยของอาคารสถานที่และ

สิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชน 8) ผู้บริหารควรมอบหมายกลุ่มบริหารงานทั่วไป ควบคุมงานอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามระเบียบของทางราชการ 9) ผู้บริหารควรวางแผนจัดให้มีการสรุปการประเมินผลการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 10) ผู้บริหารควรกำหนดตัวชี้วัด วิธีการประเมินผลที่ครอบคลุมและเหมาะสม ทั้งนี้เพราะหลักภูมูฐานะสัมปทา คือ ความขยันความหมั่นเพียรในสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการหาทรัพย์ ความรู้ กระบวนการ ซึ่งการที่จำนำไปสู่การดำเนินการเหล่านี้ได้จำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนเอาไว้ก่อน สอดคล้องกับอุดมพร อมรธรรม (2559) ได้กล่าวถึงหลักภูมูฐานะสัมปทาเอาไว้ว่า รู้จักปัญญาสอดส่อง ตรวจตราหาวิธีการที่เหมาะสมที่ดี จัดการและดำเนินการให้ได้ผลดี

2.2 ด้านการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักอารักขสัมปทา มีแนวทางการบริหาร คือ 1) ผู้บริหารควรควบคุม จัดหางบประมาณงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เป็นปัจจุบัน 2) ผู้บริหารควรรักษามาตรฐานในการดำเนินงานตามแผนงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่ได้กำหนดเอาไว้ 3) ผู้บริหารควรมีการบริหารการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้ เกิดประโยชน์ต่อผู้ใช้ให้มากที่สุด 4) ผู้บริหารควรตรวจสอบ จัดหางบประมาณเพิ่มเติม ในการบำรุงรักษางานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เป็นปัจจุบัน 5) ผู้บริหารควรบริหารการบำรุงรักษางานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามแผนงานที่วางไว้ 6) ผู้บริหารควรจัดให้มีการควบคุม ความเรียบร้อยงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เป็นปัจจุบัน 7) ผู้บริหารควรขอความร่วมมือชุมชนจัดตั้งคณะกรรมการนักเรียน ร่วมควบคุมงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 8) ผู้บริหารควรจัดให้มีการสรุปผลการดำเนินงาน ผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนางานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 9) ผู้บริหารควรติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการใช้งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เป็นปัจจุบัน สอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2554) ได้กล่าวว่า อารักขสัมปทา หมายถึง การรักษาทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร การรักษาทรัพย์ไม่ได้หมายความว่าเก็บไว้โดยไม่ใช้สอย แต่เก็บไว้ให้มีใช้สอยตลอดไป

2.3 ด้านการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักกัลยาณมิตตตา มีแนวทางการบริหาร คือ 1) ผู้บริหารควรประสานขอความร่วมมือจากชุมชนในการสนับสนุนงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 2) ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ชุมชนร่วมวางแผนการใช้งาน สามารถใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ 3) ผู้บริหารควรขอสนับสนุนงบประมาณช่วยเหลือจากผู้ให้การสนับสนุนเพื่อใช้ในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 4) ผู้บริหารควรจัดตั้งครูเวร ร่วมกับชุมชน รักษาความปลอดภัยในโรงเรียน 5) ผู้บริหารควรขอความร่วมมือกับทางชุมชน เพื่อสนับสนุนอุปกรณ์ จัดอบรมผู้ที่เกี่ยวข้องถึงการป้องกัน วิธีการปฏิบัติเมื่อเกิดเหตุผิดปกติในโรงเรียน 6) ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วน เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และรายงานผลต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทราบ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูโพธิธรรมานุกุล (บรรเทา ชุตินฺธ) (2554) พบว่า ต้องมีกัลยาณมิตรที่ดี คือ มีผู้แนะนำสั่งสอนที่ปรึกษาเพื่อนที่คบหาและบุคคลที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคลหรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญา มีความสามารถ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนชักจูงชี้ช่องทาง เป็น

แบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอดหนุนเกื้อกูลแก่กัน ให้ดำเนินการไปด้วยดี ในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการ และธรรมปฏิบัติทางสังคมที่ดี

2.4 ด้านการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักสมชีวิตา มีแนวทางการบริหาร คือ 1) ผู้บริหารควรจัดสร้างอาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งงบประมาณ ทั้งวัสดุอุปกรณ์ที่ประหยัดพลังงานเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 2) ผู้บริหารควรดำเนินการให้ใช้ทรัพยากรในโรงเรียนอย่าง ทะนุถนอมให้มากที่สุด 3) ผู้บริหารควรบริหารจัดการอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้มีการใช้งานหลากหลาย เกิดประโยชน์ 4) ผู้บริหารควรดำเนินการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามความพอเพียง พอดี และพอประมาณ 5) ผู้บริหารควรสร้างความสามัคคีระหว่างชุมชนกับโรงเรียน นำมาสู่การช่วยกันซ่อมบำรุงอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 6) ผู้บริหารควรมีทีมงานรับผิดชอบงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ร่วมวางแผนคาดการณ์เพื่อควบคุมความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น 7) ผู้บริหารควรสรุป ตรวจสอบผลการประเมิน เพื่อนำผลการประเมินที่ได้ไปพัฒนางานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในปีถัดไป สอดคล้องกับพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) (2548) ได้กล่าวว่า หลักสมชีวิตา คือรู้จักใช้สอยทรัพยากรสมบัติ กินอยู่พอเพียง ไม่ฟุ่มเฟือยเกินไป ไม่ผิดเคืองเกินไป

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี ประกอบด้วย

1. การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักอุทฺธานะสัมปทา ผู้บริหารควรถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร การรู้จักวิธีได้มาซึ่งงบประมาณ มีการวิเคราะห์วางแผนใช้ปัญญาไตร่ตรองพิจารณาหาวิธีการในการทำงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักดำเนินการด้านงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

2. การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักอารักขสัมปทา ผู้บริหารควรถึงพร้อมด้วยการรักษา สามารถคุ้มครอง ทำนุบำรุงทรัพย์สินต่าง ๆ ของโรงเรียน ไม่ให้สูญหายพินาศไปด้วยภัยต่าง ๆ

3. การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักกัลยาณมิตตตา ผู้บริหารควรบริหารงานโดยใช้กัลยาณมิตร มีทีมงานที่มีคุณภาพ มีเครือข่ายการสนับสนุนที่ดี ทั้งคณะกรรมการสถานศึกษา สมาคมครูและผู้ปกครอง

4. การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักสมชีวิตา ผู้บริหารควรยึดหลักความเป็นอยู่พอดี หรือความเป็นอยู่สมดุล ใช้วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณตามโครงการอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในสิ่งที่จำเป็น ไม่ฟุ่มเฟือยกับสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ควรใส่ใจในการนำหลักหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ มาใช้ในการบริหารจัดการงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ให้ครอบคลุมขอบข่ายทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการจัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านการควบคุมดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

2. สถาบันและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการรณรงค์ให้มีการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ มาบูรณาการใช้ในการบริหารจัดการภาระงานในหน่วยงาน ฝ่าย แผนกเพื่อเป็นการช่วยสร้างหลักฐานในชีวิตให้มั่นคง มีเกียรติ เป็นแบบอย่างผู้อื่น มีมิตรที่ดี ได้บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม สร้างความเจริญทางเศรษฐกิจทางอ้อมในสังคม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. จากการศึกษาสภาพการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุทัยธานี พบว่า การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมทั้ง 5 ด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก จึงควรปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ และมีการพัฒนาปรับปรุงงานให้ดีขึ้น เพื่อส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน

2. ควรศึกษาหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ให้เข้าใจเพื่อการนำแนวการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ตามหลักหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ให้เกิดประโยชน์ในการใช้สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- กิตติมา ปรีดีติลล. (2532). *การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: อักษรพัฒนา.
- ทรงพล ศรีนวล. (2558). *การบริหารจัดการงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม โรงเรียนพะทายพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
- พระครูโพธิธรรมมานุกูล (บรรเทา ชุตินัน). (2554). *ศึกษาแนวทางการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เพื่อแก้ปัญหาชีวิตของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยปัจจุบัน*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). *ควาวัตร*. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- โรงเรียนทัพทันอนุสรณ์. (2562). *รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ประจำปีการศึกษา 2562*. เข้าถึงได้จาก <http://thapthan.ac.th/newweb/sar-school>

- โรงเรียนบ้านไร่วิทยา. (2562). *ข้อมูลสารสนเทศโรงเรียน*. เข้าถึงได้จาก http://banraiwiththaya.ac.th/datashow_39380
- วิรัตน์ ชมตะลุ. (2557). *การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 3*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). *เกณฑ์การขอใช้อาคารสถานที่*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 OBEC'S POLICY 2020*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2560). *รายงานการสังเคราะห์ผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ.2554-2558) ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. เข้าถึงได้จาก <http://www.onesqa.or.th/upload/download/201704271505239.pdf>
- สุทธิ เฟื่องปาน. (2537). *โรงเรียนในฝัน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วัฒนาพานิช.
- เสริมชัย เลิศศักดิ์พนิชย์. (2557). *การบริหารอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาเขต 6 อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อาภาพร ห่วงมาก. (2560). *การศึกษาสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียนโพธิ์สัมพันธ์พิทยาคาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อุดมพร อมรธรรม. (2559). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพระเจ้าอยู่หัว*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- Hikmat H. Ali, Hind M. Almomani and Muna Hindeih. (2009). Evaluating Indoor Environmental Quality of Public School Buildings in Jordan. *Indoor and Built Environment*, 18(1), 66-76.

Natasha Khalil, Syahrul Nizam Kamaruzzamanb, Mohamad Rizal Baharumb and Husrul Nizam Husina. (2015). Benchmarking Users' Feedback as Risk Mitigation in Building Performance for Higher Education Buildings (HEB). *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 7(4), 171-180.

แนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 7

The Guidelines of Relationship between Schools and Communities based
on Sangahavatthu 4 of Special Education Centre Region 7

จริยพร แต่งชุด¹ ปฏิธรรม สำเนียง² และพระมหาอุดร อุตตโร³
Jariyaporn Tangkhud, Prathitham Samniang and Phramaha Udorn Uttaro

Received: January 24, 2022

Revised: March 02, 2021

Accepted: March 02, 2021

DOI: 10.14456/jra.2022.62

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และศึกษาแนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 7 ดำเนินการวิจัยแบบผสานวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่น .97 เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีเทียบสัดส่วนและสุ่มอย่างง่าย วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดย t-test, F- test ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทั้ง 4 ด้าน ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.40) พิจารณาจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการให้บริการชุมชน ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น และด้านการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน 2) ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่าผู้บริหารและครูที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) แนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 7 พบว่า 3.1) ด้านการให้บริการชุมชน ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูแบ่งปันเพื่อให้บริการชุมชนทุกด้าน และลงพื้นที่อย่างต่อเนื่อง 3.2) ด้านการประชาสัมพันธ์

¹ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ; Nakhonsawan Special Education Centre/ Special Education Bureau

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding author, e-mail: Jariyaporn0252@gmail.com, Tel. 083-9618632

ผู้บริหารสร้างองค์ความรู้ด้านการสื่อสาร ชี้แนะให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรม มีการประชาสัมพันธ์สองทาง 3.3) ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ผู้บริหารให้แนวปฏิบัติกับครูในการทำงาน เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมโดยการสร้างเครือข่าย 3.4) ด้านการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน ผู้บริหารมีแผนงานที่ชัดเจน มีการรายงานผลการดำเนินงานเพื่อความโปร่งใส

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน, ศูนย์การศึกษาพิเศษ, หลักส้งคหัตถ 4

Abstract

This research article aimed to study and compare the relationship between schools and community management and to study the guidelines of the relationship management between the schools and the communities according to Sangahavattthu 4 of the Special Education Center Region 7. This research was a mixed methods research. For quantitative research, a questionnaire with a confidence value of .97 was used. Samples were selected using a simple proportional and random sampling method. Data were analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation. The hypothesis was tested by t-test, F- test. And the qualitative research was done with a group of 9 key informants using content analysis techniques. The tool used was a semi-structured interview. The results of the research found that 1) the condition of relationship management between the schools and the communities in all 4 aspects, overall average was at a high level ($\bar{X} = 4.20$, S.D.=0.40). Considering from most to least, they were public relations. community service, creating relationships with communities and other agencies and getting support from the community; 2) the level of opinion towards the relationship management between the schools and the communities found that the administrators and teachers with different personal factors had not different opinions at the statistical significance at the level of 0.05; 3) guidelines of the relationship management between schools and communities according to Sangahavattu 4 of the Special Education Centers Region 7 found that 3.1) in case of community service, administrators should encourage teachers to share in order to serve the community in all aspects and continually visit the area; 3.2) in the aspect of public relations, administrators should create a body of knowledge in communication, point out the objectives of the activities and have two-way public relations; 3.3) regarding creating relationships with communities and other agencies, administrators should provide guidelines for teachers in their work

and provide opportunities for the community to participate by networking; 3.4) for support from the community, administrators should have a clear plan, report the results for transparency.

Keywords: Relationship between Schools and Communities, Special Education Center, Sanghavattu 4

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 กำหนดกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ โดยมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ พัฒนาคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการมีส่วนร่วมของสังคม โรงเรียนจึงมีส่วนสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากชุมชน เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเป็นเครื่องชี้้นำในการขับเคลื่อนสังคมให้เจริญก้าวหน้าต่อไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นงานที่จะต้องปฏิบัติร่วมกัน และจะต้องทำตามขั้นตอนอย่างถูกต้อง ซึ่งจากรายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 12 ประจำปี 2561 พบว่า ศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 12 มีแนวทางการดำเนินงานในด้านการพัฒนาคุณภาพการบริหารและการจัดการ มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งสนับสนุนการให้บริการแก่เด็กพิการยังไม่เป็นไปตามขั้นตอนและไม่ต่อเนื่อง (ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 12, 2561)

หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่ใช้ผูกไมตรีผู้อื่น มี 4 ประการ ได้แก่ 1) ทาน คือ การให้เพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น 2) ปิยวาจา คือ การพูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และสุภาพ 3) อตถจริยา คือ การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ 4) สมานัตตตา คือ การวางตนเหมาะสมปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหา ซึ่งหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักแห่งการสงเคราะห์ที่จะช่วยให้คนในสังคมดำเนินชีวิตอย่างเป็นปกติสุข (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2559)

ศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 7 ดำเนินการจัดกระบวนการทางการศึกษาโดยใช้ครอบครัวและชุมชนเป็นแกนหลักในการดูแลคนพิการ ตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลและแผนให้การช่วยเหลือเฉพาะครอบครัวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ศูนย์ให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มและเตรียมความพร้อม ศูนย์การเรียนรู้เฉพาะความพิการ และการจัดการศึกษาโดยวิธีการปรับบ้านเป็นห้องเรียนเปลี่ยนพ่อแม่เป็นครู เป็นต้น (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2559) ซึ่งศูนย์การศึกษาพิเศษในแต่ละจังหวัดยังให้บริการเป็นไปตามแนวทางที่แตกต่างกัน ขั้นตอนเหมือนกันแต่

การดำเนินการจะแตกต่างกันตามความเข้าใจของผู้ปฏิบัติ อีกส่วนหนึ่งคือผู้ปฏิบัติงานยังขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดการให้ความสำคัญ และการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ซึ่งส่งผลให้ไม่สามารถดำเนินงานสัมพันธ์ชุมชนให้เป็นไปตามรูปแบบได้อย่างเป็นระบบได้ อันประกอบด้วย 1) การให้บริการชุมชน 2) การประชาสัมพันธ์ 3) การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น 4) การได้รับการสนับสนุนจากชุมชน (ประกาย แก้วหัตถ์, 2556) และยังไม่มีข้อค้นพบว่า ภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นอย่างไร จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาและหาแนวทางเพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาความสัมพันธ์ชุมชนของศูนย์การศึกษาพิเศษให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดนครสวรรค์, 2563)

จากปัญหาที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพและเปรียบเทียบการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามหลักสังคหวัตถ์ 4 ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 7 เพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา การบริการ รวมถึงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อีกทั้งยังเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหาร และครูศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 7 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 7
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 7 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามหลักสังคหวัตถ์ 4 ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 7

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ทำการแจกแบบสอบถามศึกษาสภาพการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 7 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร จำนวน 60 คน ครู จำนวน 338 คน รวมทั้งสิ้น 397 คน จากศูนย์การศึกษาพิเศษ จำนวน 9 แห่ง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเลือกด้วยวิธีเทียบสัดส่วนและสุ่มอย่างง่าย ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 60 คน ครู จำนวน 166 คน รวมทั้งสิ้น 226 คน แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน แบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 4 ด้าน คือ ด้านการให้บริการชุมชน ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ชุมชนและหน่วยงานอื่น ด้านการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2562) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา โดย

ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน แล้วหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแต่ละข้อคำถาม ซึ่งมีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.6-1.00 ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ที่งัดมาใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ .97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 9 รูป/คน มีคุณสมบัติดังนี้ 1) ผู้มีความรู้ทางด้านหลักพุทธธรรม 2) ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ 3) ผู้บริหารการศึกษาหรือบุคลากรทางการศึกษาหรือนักวิชาการหรือตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความรู้ด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยนำสภาพการบริหารที่มีระดับต่ำสุดของแต่ละด้านมาเป็นข้อคำถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.40) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สูงสุด คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ รองลงมา คือ ด้านการให้บริการชุมชน ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ส่วนต่ำสุด คือ ด้านการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 7 ตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้บริหารและครูที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. แนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 7 ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ความความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกันของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 9 รูป/คน มาสังเคราะห์เป็นแนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ดังนี้

3.1 ด้านการให้บริการชุมชน ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูแบ่งปันกำลังทรัพย์ กำลังความรู้ กำลังกาย กำลังใจ เพื่อให้บริการชุมชนในทุกด้าน และลงพื้นที่พบปะกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง

3.2 ด้านการประชาสัมพันธ์ ผู้บริหารต้องสร้างองค์ความรู้เบื้องต้นด้านการสื่อสาร ชี้แนะให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ในแต่ละกิจกรรม มีการประชาสัมพันธ์สองทาง (ร่วมให้ข้อมูลและรับฟัง)

3.3 ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ผู้บริหารต้องให้แนวปฏิบัติกับครูในการทำงานร่วมกับชุมชน และควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ร่วมกิจกรรมกับศูนย์การศึกษาพิเศษ โดยการสร้างเครือข่ายในการดำเนินงาน

3.4 ด้านการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน ผู้บริหารต้องมีแผนการดำเนินงานอย่างชัดเจน ปรับปรุงการดำเนินงานกับชุมชน มีการรายงานผลการดำเนินงานที่ได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนด้านงบประมาณ เพื่อความโปร่งใสและให้สาธารณชนรับทราบ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 7” ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 7 โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการประชาสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการให้บริการชุมชน ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ส่วนด้านการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญใจ พุ่มโอ (2562) พบว่า สภาพการบริหารงานเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6 โดยรวมอยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารให้ความสำคัญและรู้ความต้องการของชุมชน ส่งเสริมให้ครูสร้างเครือข่ายในการติดต่อกับชุมชน ส่งผลให้ศูนย์การศึกษาพิเศษมีการบริหารความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 7 ตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ไม่ส่งผลต่อการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ สอดคล้องกับงานวิจัยของวาสนา ชูแสง (2557) พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะศูนย์การศึกษาพิเศษ ได้ให้ความสำคัญต่อบุคลากร โดยการให้ความรู้และอบรมเตรียมความพร้อมของบุคลากรก่อนการปฏิบัติงาน ซึ่งผู้ปฏิบัติงานทุกคนจะต้องรู้บทบาทหน้าที่และบริบทของศูนย์การศึกษาพิเศษในการให้บริการแก่เด็กพิการ นอกจากนี้ศูนย์การศึกษาพิเศษยังมีการดำเนินงานตามโครงสร้างของสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ทำให้บุคลากรที่มีปัจจัยส่วนบุคคล มีผลการเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 7 พบว่า จากผลการสังเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 9 รูป/คน โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการให้บริการชุมชน ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น และด้านการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

3.1 ด้านการให้บริการชุมชน ผู้บริหารจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของชุมชน มีเจตคติที่ดีในการเข้าใจชุมชน ยอมรับและเข้าถึงชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนแสดงออกถึงความต้องการในด้านต่าง ๆ ตระหนักถึงการให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน โดยต้องดูศักยภาพขององค์กรของตนเอง ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูแบ่งปันกำลังใจ กำลังใจ ความรู้ กำลังใจ ใจ เพื่อให้บริการชุมชนในทุกด้าน มีการประชุมวางแผนและกำหนดเป้าหมายร่วมกันในการให้บริการ จนถึง การสรุปและรายงานผล มีการลงพื้นที่พบปะกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้โรงเรียนได้เป็นส่วนหนึ่งกับชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการที่ผู้บริหารเข้าใจและเข้าถึงบริบทของชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการดำเนินงานให้บริการชุมชน ส่งผลให้ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูมีการให้บริการตรงตามความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของนาวัน แกละสมุทร (2562) พบว่า การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามาทำกิจกรรมในโรงเรียนและให้โรงเรียนได้มีส่วนร่วมในชุมชนในทุก ๆ โอกาสสำคัญ ส่งเสริมบทบาทหน้าที่ในการให้บริการแก่ชุมชนมากยิ่งขึ้น

3.2 ด้านการประชาสัมพันธ์ ผู้บริหารต้องสร้างความตระหนักให้กับผู้ปกครอง เห็นความสำคัญของการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ผู้บริหารต้องสร้างองค์ความรู้เบื้องต้นด้านการสื่อสารให้กับผู้ปกครอง ให้การชี้แนะให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ในกิจกรรมที่จัดขึ้น มีการประสานงานกับผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง มีการเรียบเรียงคำพูดที่เหมาะสม ใช้การประชาสัมพันธ์สองทาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีการประสานงานและการประชาสัมพันธ์ที่สร้างความเข้าใจแก่ชุมชน โดยการใช้การสื่อสารทั้งสองคือการรับฟังและการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจน ทำให้ชุมชนได้รับทราบข่าวสารและความเคลื่อนไหวของศูนย์การศึกษาพิเศษอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ นำไปสู่การให้ความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชนในการร่วมกันพัฒนาศักยภาพของเด็กพิการ สอดคล้องกับงานวิจัยของโสภา เหล่าตระกูลสวัสดิ์ (2559) พบว่า งานด้านประชาสัมพันธ์ โรงเรียนจะต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันกับผู้ปกครอง เพื่อวางแผนการดำเนินงานให้ตรงตามความต้องการของชุมชน

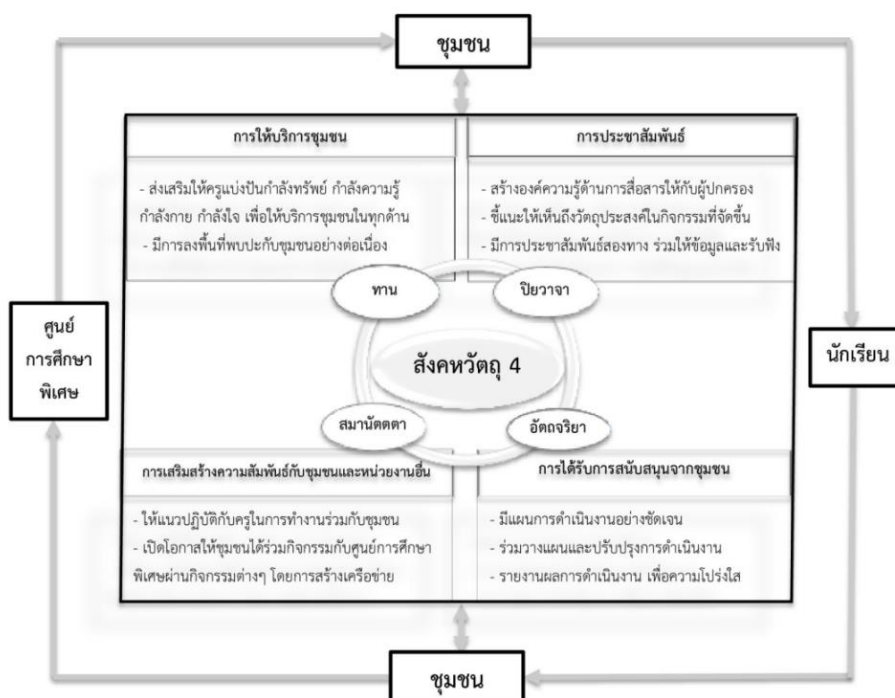
3.3 ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ผู้บริหารต้องสร้างความเข้าใจให้เห็นถึงประโยชน์ของเทคโนโลยีต่าง ๆ โดยการพูดคุยทำความเข้าใจกับชุมชน ซึ่งจะต้องใช้ความเป็นกัลยาณมิตร ใช้คำพูดที่เข้าถึงและเข้าใจง่าย ผู้บริหารต้องพัฒนาองค์ความรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน โดยการให้แนวปฏิบัติกับครูในการทำงานร่วมกับชุมชน ควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมให้ชุมชนและหน่วยงานอื่นได้มีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ชุมชนได้ร่วมกิจกรรมกับศูนย์การศึกษาพิเศษ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์การศึกษาพิเศษ โดยการสร้างเครือข่ายกับชุมชนที่เข้มแข็ง ในการดำเนินงานตั้งแต่การประชุมวางแผน กำหนดเป้าหมายและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ชุมชนเห็นถึงความสำคัญของการทำกิจกรรมร่วมกัน และมุ่งเน้นพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์การศึกษาพิเศษและชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งจะช่วยสร้างความสามัคคีและส่งผลดีต่อความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์การศึกษาพิเศษและชุมชน คล้องกับงานวิจัยของรณกร ไช่นาค (2561) พบว่า โรงเรียนมีการสร้างความสัมพันธ์อันดี

ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยการประชุมผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อชี้แจงนโยบายต่าง ๆ ของโรงเรียน โดยยึดถืออุดมคติหรือจุดหมายสูงสุดเดียวกัน คือวางแผนและพัฒนาการจัดการศึกษาด้วยความหวังดีต่อโรงเรียนและชุมชน

3.4 การได้รับการสนับสนุนจากชุมชน ผู้บริหารต้องรู้จักบทบาทของการเป็นผู้ให้ก่อน ชี้แจงให้ชุมชนเข้าใจเหตุผลของการให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ เพื่อให้เกิดการไว้วางใจ ผู้บริหารควรสร้างเครือข่ายผู้มีอุปการะคุณที่ช่วยเหลือศูนย์การศึกษาพิเศษ มีการสานสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อติดต่อสื่อสารกัน มีแผนการดำเนินงานและรายงานผลอย่างชัดเจนและโปร่งใส เพื่อให้ชุมชนได้รับทราบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสามารถสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจในชุมชน โดยการลงมือปฏิบัติจริง มีแผนการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม และการรายงานความก้าวหน้าของผลการดำเนินงานของศูนย์การศึกษาพิเศษที่ได้รับความอนุเคราะห์หรือการรับการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ จากชุมชน ส่งผลให้ชุมชนนั้นให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการ สอดคล้องกับงานวิจัยของอภิสิทธิ์ ภาชนะวรรณ และสุพจน์ เกิดสุวรรณ (2564) พบว่า การได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน ผู้บริหารต้องสร้างความเชื่อถือไว้วางใจและศรัทธา หากโรงเรียนขาดสิ่งเหล่านี้ จะทำให้ชุมชนขาดความเชื่อมั่นและไม่ให้ความร่วมมือ

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังแผนภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภาพแสดงให้เห็นว่า แนวทางที่จะพัฒนาการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 7 ทั้ง 4 ด้าน คือ

1. ด้านการให้บริการชุมชน ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูแบ่งปันกำลังใจ ทรัพยากร กำลังกาย กำลังใจ เพื่อให้บริการชุมชนในทุกด้าน มีการลงพื้นที่พบปะกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านการประชาสัมพันธ์ ผู้บริหารต้องสร้างองค์ความรู้เบื้องต้นด้านการสื่อสาร ชี้แนะให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ในแต่ละกิจกรรม มีการประชาสัมพันธ์สองทาง (ร่วมให้ข้อมูลและรับฟัง)

3. ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ผู้บริหารต้องให้แนวปฏิบัติกับครูในการทำงานร่วมกับชุมชน และควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ร่วมกิจกรรมกับศูนย์การศึกษาพิเศษ โดยการสร้างเครือข่ายในการดำเนินงาน

4. ด้านการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน ผู้บริหารต้องมีแผนการดำเนินงานอย่างชัดเจน ร่วมวางแผน ปรับปรุงการดำเนินงานกับชุมชน ควรมีการรายงานผลการดำเนินงานในกิจกรรมที่ได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนด้านงบประมาณ เพื่อความโปร่งใสและให้สาธารณชนได้รับทราบ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารควรมีแผนการดำเนินงานหรือปฏิทินการดำเนินงานอย่างชัดเจน เพื่อให้ชุมชนหรือสาธารณชนรับทราบถึงการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์การศึกษาพิเศษในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา เพื่อการขอรับช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชนในด้านต่าง ๆ

2. ผู้บริหารควรกำหนดกลยุทธ์ในด้านการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรของศูนย์การศึกษาพิเศษได้พัฒนาตนเอง เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพขององค์กรในการให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารควรมีการส่งเสริมและสนับสนุน ด้านการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของศูนย์การศึกษาพิเศษผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างสม่ำเสมอ

2. ผู้บริหารควรมีการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยการเปิดโอกาสให้โรงเรียนและชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์การศึกษาพิเศษอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

ขวัญใจ พุ่มโอ. (2562). รูปแบบการบริหารเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. (คุุณิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

- ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2562). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.
- นาวัน แกละสมุทร. (2562). *การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประกาย แก้วหัสดี. (2556). *การบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชนโรงเรียนวัดทองคั้งไฟโรจน์ประชาสรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1*. (งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 34). กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพพระธรรมปิฎก.
- รณกร ไข่นาค. (2561). *แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วาสนา ชูแสง. (2557). *การดำเนินงานการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 12. (2561). *รายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา ประจำปี 2561*. เข้าถึงได้จาก <http://secchonburi.go.th>
- ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดนครสวรรค์. (2563). *รายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา ประจำปี 2562*. เข้าถึงได้จาก <http://site.google.com/site/nsecsite>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. (2559). *คู่มือการปฏิบัติงานศูนย์การศึกษาพิเศษ*. ราชบุรี: ธรรมรักษ์การพิมพ์.
- โสภา เหล่าตระกูลสวัสดิ์. (2559). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามความคิดเห็นของผู้ปกครอง โรงเรียนเมืองพัทยา 1 สังกัดสำนักการศึกษาเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี*. (งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อภิสรร์ ภาชนะวรรณ และสุพจน์ เกิดสุวรรณ. (2564). *การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2*. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(3), 210-224.

การสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสารานีธรรม 6 ของ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

Human Relations Creating between the School Administrators and
the Communities according to Saraniyadhamma 6 of the Opportunity
Expansion Schools in Nong Bua District, Nakhon Sawan Province

ธนานนท์ แสงทองทาบ¹ ปฐิธรรม สำเนียง² และพระมหาอุดร อุตโตโร³
Thananon Saengthongthab, Phramaha Udorn Uttaro and Patitham Samniang

Received: November 30, 2021

Revised: January 03, 2022

Accepted: January 24, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.63

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาโดยจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล และ 3) หาแนวทางการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสารานีธรรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง เครจซี่ และมอร์แกน จำนวน 167 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามชนิดประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น 0.95 และ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดทางเดียว หาแนวทางการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนตามหลักสารานีธรรม 6 โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 รูป/คน และนำมาวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ใน

¹ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3; Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 3

^{2,3} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: thananon56111606013@gmail.com, Tel. 085-7310920

ระดับมาก ทั้ง 3 ด้าน 2) กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ต่างกัน มีระดับความคิดเห็น แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ และตำแหน่งต่างกัน มีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน 3) แนวทางการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสาราณียธรรม 6 มีดังนี้ ด้านการเข้าใจตนเอง ผู้บริหารควรศึกษาบทบาท หน้าที่ของตนให้เข้าใจ นำคณะกรรมการสถานศึกษา ร่วมดำเนินการ ยึดหลักประโยชน์สุขของสังคมหรือชุมชน ด้านการเข้าใจผู้อื่น ผู้บริหารควรรู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อยอมรับหรือปฏิบัติต่อบุคคลตามความแตกต่าง ควรจัดฝึกอบรมความรู้ ทักษะ ให้กับผู้ที่บังคับบัญชา ด้านการมีสภาพแวดล้อมที่ดี ควรพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้สะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย เอื้อต่อเรียนรู้

คำสำคัญ: การสร้างมนุษยสัมพันธ์, ชุมชน, โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา, หลักสาราณียธรรม 6

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the condition of human relations between administrators and the communities of opportunity expansion schools; 2) to compare the opinions of teachers and the basic education committees on the human relations between administrators and communities of opportunity expansion schools classified by personal data; and 3) to look for ways to create human relations between administrators and the communities according to Saraniyadhamma 6 of the opportunity expansion schools in Nong Bua District, Nakhon Sawan Province. This study was a mixed methods research. A sample group was determined by using Craigsie and Morgan tables of 167 persons and 12 key informants. The instruments used were a 5-level estimation questionnaire with 0.95 confidence values and a semi-structured interview. The statistics used to analyze the data consisted of frequency, percentage, mean, standard deviation and one-way variance analysis to find a way to create human relations between the administrators and the communities according to Saraniyadhamma 6 by using in-depth interviews from 12 key informants and analyzing the content. The results of the research found that 1) the condition of human relations between the administrators and the communities of opportunity expansion schools, overall, was at a high level. When considering each aspect, it was found that it was at a high level in all 3 aspects; 2) a sample group with different gender, education level and experiences had different opinion levels while a sample group with different age and positions different positions had no different levels of opinion; and 3) the guidelines to create human relations between administrators and the communities according to Saraniyadhamma 6 were as

follows: in terms of self-understanding, the administrators should study and understand their roles and duties to lead the board of education to jointly operate by adhering to the principles of benefit and happiness of society or community; in the aspect of understanding others, the administrators should know the differences among people to accept or treat individuals based on their differences. Knowledge and skills training should be provided to subordinates; in terms of having a good environment, the environment should be developed to be clean, shady, safe, conducive to learning.

Keywords: Creating Human Relations, Community, Opportunity Expansion Schools, Saraniyadhamma 6

บทนำ

บ้าน วัด โรงเรียน หรือที่เรียกว่า “บวร” คือ สามเสาหลักคู่สังคมไทยซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่เกื้อกูลประเทศไทยมายาวนาน การสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารโรงเรียนกับชุมชนที่ผ่านมากียึดหลักการนี้มาโดยตลอด เพราะทั้งบ้านและวัดโดยรวมแล้วก็คือ ชุมชนที่แวดล้อมโรงเรียนนั่นเอง “โรงเรียนกับชุมชนเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้” การร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย คือ สถานศึกษาได้พลังจากชุมชนมาช่วยในการจัดการศึกษา การศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน การพัฒนามนุษยสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ช่วยลดและแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกัน และช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย (ชูชาติ พวงสมจิตร, 2560)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวดที่ 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา มาตรา 58 ว่าด้วย “ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุน ด้านงบประมาณ การเงิน ทั้งจากทางรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัวยุทธ ชุมชน องค์กรชุมชนเอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศ ซึ่งเป็นผู้จัดและเพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา” อย่างไรก็ตามการสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างสถานศึกษา โดยผู้บริหารของสถานศึกษากับชุมชน จึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยในการดำเนินงานของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือการละเลยไม่เห็นความสำคัญของชุมชน เป็นการมองข้ามทรัพยากร ที่จะอำนวยความสะดวกต่อการดำเนินงานของสถานศึกษาได้

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นโรงเรียนที่เปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับนักเรียนที่ด้อยในเรื่องของความพร้อมทางการเรียน การเดินทาง และ

ปัจจัยด้านต่าง ๆ ทั้งนี้การสร้างความสัมพันธ์อาจะยังไม่เกิดมากนัก ตลอดจนอาจจะเกิดบ้างแต่ก็ยังไม่สามารถนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้ดีมากนัก

หลักสราณียธรรม 6 คือ หลักธรรมแห่งความประสานเชื่อมต่อกันสามัคคี สำหรับผู้บริหารที่ต้องพึ่งมีต่อชุมชน ประกอบด้วย เมตตามโนกรรม คือ การคิดดี เมตตาจริกรรม คือ การพูดในสิ่งที่ดีงาม เมตตากายกรรม คือ การกระทำดีต่อกัน สาธารณโภคี คือ การรู้จักแบ่งปันผลประโยชน์ต่อกันด้วยความยุติธรรม สีสสามัญญตา คือ การปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับหรือวินัยต่าง ๆ แบบอย่างเดียวกัน และทัญญูสามัญญตา คือ มีความคิดเห็นเป็นอย่างเดียวกัน คิดในสิ่งที่ตรงกัน รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอยู่เสมอ (กัลยาณมิตร เพื่อนแท้สำหรับคุณ, 2560) หลักสราณียธรรม 6 เป็นพุทธวิธีที่สามารถนำมาใช้ในการอยู่ร่วมกันให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความเห็นอก เห็นใจซึ่งกันและกันและพร้อมที่จะให้อภัยกัน (ณฐา แยมสรวล, 2559)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนตามหลักสราณียธรรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารหรือผู้เกี่ยวข้องในการนำไปใช้เป็นแนวทางการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนให้มีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลและเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาาร่วมกันต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล
3. เพื่อหาแนวทางการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสราณียธรรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ประกอบด้วย เชิงคุณภาพ (Qualitative Method) และเชิงปริมาณ (Quantitative Method) ผู้วิจัยได้ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีขอบเขตเนื้อหา ดังนี้

1. องค์ประกอบของการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ประกอบด้วย 1) การเข้าใจตนเอง 2) การเข้าใจผู้อื่น 3) การมีสภาพแวดล้อมที่ดี
2. หลักสราณียธรรม 6 ประกอบด้วย 1) หลักเมตตากายกรรม 2) หลักเมตตาวจกรรม 3) หลักเมตตามโนกรรม 4) หลักสาธารณโภคี 5) หลักสีลสามัญญตา 6) หลักทัญญูสามัญญตา

ดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาสภาพมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ และเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามชนิดประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 2 ตอน มีค่าความเชื่อมั่น .95 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 277 คน ได้แก่ ครูผู้สอน 11 โรงเรียน จำนวน 200 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 11 โรงเรียน จำนวน 77 คน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปีการศึกษา 2563 กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง เครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 167 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย และวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดทางเดียว

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อหาแนวทางการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสารานุกรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการเสนอแนวทางการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนตามหลักสารานุกรม 3 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 12 รูป/คน ประกอบด้วย นักวิชาการด้านพุทธศาสนา จำนวน 3 รูป/คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 ครูผู้สอน จำนวน 3 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก ทั้ง 3 ด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการรู้จักตนเอง ด้านการเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ดี และด้านการเข้าใจผู้อื่น ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน ได้ผลดังนี้

1.1 ด้านการรู้จักตนเองอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับสูงสุด คือ ผู้บริหารให้ความเคารพต่อผู้บังคับบัญชาต้นสังกัด เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีต่อชุมชน อันดับ 2 คือ ผู้บริหารมีความวิริยะ อุตสาหะ ในการบริหารโรงเรียนและสนองความต้องการของชุมชน อันดับ 3 คือ ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามพระบรมราโชวาทเป็นกิจวัตรปกติ อันแสดงออกให้เห็นถึงการมีความจงรักภักดีและเทิดทูนในสถาบัน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีกับชุมชน และระดับต่ำ

ที่สุด อันดับ คือ ผู้บริหารมีการนำระบบควบคุมภายในและตรวจสอบภายในมาใช้ในหน่วยงานเพื่อสะดวกต่อการให้บริการกับชุมชน

1.2 ด้านการเข้าใจผู้อื่น อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับสูงสุด คือ ผู้บริหารเป็นผู้มีจิตสำนึกที่ดีในหน้าที่การให้บริการ การช่วยเหลือ แนะนำในสิ่งที่ดี สนองต่อความต้องการของชุมชน อันดับ 2 คือ ผู้บริหารอำนวยความสะดวกโดยมีน้ำใจ ช่วยเหลือ และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน สนองความต้องการของชุมชน อันดับ 3 คือ ผู้บริหารเป็นผู้มีความสามารถในด้านองค์ความรู้และทักษะในการคิดและเสนอเหตุผล ให้ความเห็น คำปรึกษา และให้ข้อเสนอแนะในหน้าที่งานที่ผู้อื่นรับผิดชอบอย่างเป็นกัลยาณมิตรในการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับชุมชน และระดับต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น อันเป็นแบบอย่างที่ดีกับชุมชน

1.3 ด้านการเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ดี อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับสูงสุด คือ ผู้บริหารสามารถปฏิบัติงานในภาวะที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันดับ 2 คือ ผู้บริหารมีความตั้งใจปฏิบัติงานที่สนองงานสถานศึกษาและชุมชนเพื่อให้ประสบความสำเร็จ อันดับ 3 คือ ผู้บริหารเป็นผู้มีความกระตือรือร้น ต้องการที่จะปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ และระดับต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารปฏิบัติงานโดยยึดหลักผลประโยชน์ส่วนรวม และชุมชนเป็นสำคัญ และสอดคล้องกับความต้องการของส่วนรวมและชุมชน โดยคำนึงถึงการใช้วัสดุ อุปกรณ์และสาธารณูปโภคได้อย่างประหยัดและเหมาะสม

2. การเปรียบเทียบสภาพมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า

2.1 กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม แตกต่างกัน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ และตำแหน่งต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย

3.1 ด้านการรู้จักตนเอง ผู้บริหารควรดำเนินการ ดังนี้

1) ศึกษาบทบาท หน้าที่ ของผู้บริหารโรงเรียน ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ในเรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้อง นโยบายของรัฐบาล และความต้องการของชุมชน โดยนำคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้าร่วมดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ ในการบริหารงาน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไป โดยยึดหลักประโยชน์สุขของสังคม หรือชุมชน ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส และตรวจสอบได้

2) รู้จักการใช้วาจาที่ดีงามในการสื่อสาร การทักทาย ยิ้มแย้มแจ่มใส กับทุกคน แสดงความเป็นกันเอง สุภาพ อ่อนหวาน มีเหตุผล ไม่ให้ร้ายผู้อื่น ไม่ถือยศ ถือศักดิ์ว่าตนเองเป็นผู้บริหาร

3) สร้างมนุษยสัมพันธ์ทั้งในและนอกโรงเรียน เมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือ แบ่งปัน เช่น การแนะนำงานผู้ใต้บังคับบัญชา การจัดหาทุนการศึกษาให้กับนักเรียน การให้ความอนุเคราะห์ใช้งานอาคารสถานที่กับชุมชน การช่วยเหลืองานชุมชน เป็นพิธีกร เป็นวิทยากรให้ความรู้ การนำบุคลากรและนักเรียนช่วยงานประเพณีของชุมชน เป็นต้น

4) ฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เป็นแบบอย่างที่ดี เช่น รู้หลักการบริหารงานที่ดี การวางแผน การมอบหมายงาน การติดตาม มีบุคลิกภาพดี มีภาวะผู้นำ รวมถึงการปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรม จริยธรรมที่ดีงาม นำเคารพ นับถือของผู้ใต้บังคับบัญชาและชุมชน

5) รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้วยความเป็นกลาง รู้จักระงับอารมณ์โกรธเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ตนเองไม่พอใจ

2. ด้านการเข้าใจผู้อื่น ผู้บริหารควรดำเนินการ ดังนี้

2.1 รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคล ในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางกาย ทางใจ การกระทำ อารมณ์ สติปัญญา ประสบการณ์ เป็นต้น เพื่อให้สามารถมอบหมายงานได้ถูกต้อง ตรงตามความสามารถ หรือความถนัด และปฏิบัติต่อบุคคลตามความต่างนั้นได้

2.2 ให้คำแนะนำ หรือการจัดฝึกอบรมความรู้ ทักษะเพิ่มเติมให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อมอบหมายงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานแล้วเกิดปัญหาหรือความผิดพลาด ให้โอกาสเขาในการพิสูจน์ตนเอง เพื่อทำให้เกิดการยอมรับเกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชา

2.3 ต้องมีความยุติธรรม มีความเป็นกลาง เช่น เมื่อเกิดปัญหา ต้องพยายามเข้าใจในสถานการณ์นั้น ๆ อย่างรอบด้านว่าเพราะเหตุใด ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น และที่สำคัญต้องให้โอกาสกับทุก ๆ คนได้พูดคุยก่อนการพิจารณาตัดสินใจ

2.4 นำชุมชน เข้ามามีส่วนในการกำหนดนโยบาย โครงการ กิจกรรม การใช้จ่ายงบประมาณที่จะดำเนินการ การจัดทำหลักสูตร และมีการรายงานผลการดำเนินงานเสนอให้ชุมชนทราบ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษา

2.5 ผู้บริหารควรสื่อสารประชาสัมพันธ์การดำเนินงานโครงการ กิจกรรม ของโรงเรียนให้ชุมชนได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง

3. ด้านการมีสภาพแวดล้อมที่ดี ผู้บริหารควรดำเนินการ ดังนี้

3.1 พัฒนاتนเอง และบุคลากรในโรงเรียนตามหลักสราณียธรรม 6 ให้ได้ในทุกข้อ เพราะตัวบุคคลเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะต้องสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีก่อนเป็นอันดับแรก

3.2 พัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เป็นสถานที่ภายในโรงเรียนให้สะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย เอื้อต่อเรียนรู้ และการมาเยือนของบุคคลภายนอกนั้นคือ ชุมชน โดยใช้ความร่วมมือร่วม

ใจทั้งบุคลากรภายในโรงเรียนและภายนอกคือ ชุมชน ได้เข้ามามีส่วนช่วยกันในการพัฒนาโรงเรียน และสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้

3.3 พัฒนาโรงเรียนบนพื้นฐานของความสุขที่ได้อยู่ร่วมกัน เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ โดยการจัดกิจกรรมสร้างความรักความสามัคคีภายในโรงเรียน และระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เช่น การแข่งขันกีฬาสานสัมพันธ์ การร่วมงานด้านศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพมนุษย์สัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า

1.1 ด้านการรู้จักตนเอง ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับสูงสุด คือ ผู้บริหารให้ความเคารพต่อผู้บังคับบัญชาต้นสังกัด เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีต่อชุมชน ทั้งนี้เพราะว่า ผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว มีวัฒนธรรมองค์กร และประเพณีที่ยึดถือกันมา ตามวัฒนธรรมที่ดิงามของสังคมไทย คือ การให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่หรือผู้บังคับบัญชา การให้ความเคารพซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ มงคลชีวิต 38 ประการ ข้อที่ 3 บุษาคุศลที่ควรบูชา คือ การแสดงความเคารพบุคคลที่เรานับถือ ยกย่อง เลื่อมใสในบุคคลคนนั้น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา พิมพ์สุข (2556) พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน ในพื้นที่อำเภอมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ด้านเมตตาการุณยธรรม ผู้บริหารมีอหิยาตัยอ่อนน้อมไม่แสดงอาการรังเกียจหรือดูหมิ่นเหยียดหยามต่อเพื่อนร่วมงาน อยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านการเข้าใจผู้อื่น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับสูงสุด คือ ผู้บริหารเป็นผู้มีจิตสำนึกที่ดีในหน้าที่การให้บริการ การช่วยเหลือ แนะนำในสิ่งที่ดี ทั้งนี้เพราะว่าผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว มีการแนะนำช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาในเรื่องการปฏิบัติงาน การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การบริการชุมชน เช่น ด้านอาคารสถานที่ การเป็นพิธีกร วิทยากร การนำนักเรียนเข้าร่วมช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน เป็นต้น ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล หรือ Good Governance ในเรื่องหลักสำนึกรับผิดชอบ ตระหนักในสิทธิหน้าที่ สำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจต่อปัญหาสาธารณะ ความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาสาธารณะ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของปรีชา บุญยัง (2556) พบว่าแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาใน อำเภอสครีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน รองลงมา คือ ด้านการให้บริการชุมชน ด้านการได้รับความสนับสนุนจากชุมชน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวางแผนงานสร้างความสัมพันธ์

1.3 ด้านการเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ดี ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับสูงสุด คือ ผู้บริหารสามารถปฏิบัติงานในภาวะที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะว่าโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนนักเรียนน้อย ทำให้งบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอ แต่ผู้บริหารสามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการสร้างความร่วมมือในการช่วยพัฒนาการศึกษาจากการระดมทรัพยากรจากชุมชน และหน่วยงานอื่น เพื่อนำมาใช้ในการบริหารงาน และการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ที่กำหนดไว้ในเรื่องหลักการจัดการศึกษาให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา (ราชกิจจานุเบกษา, 2553) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา พิมพ์สุข (2556) พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน ในพื้นที่อำเภอมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ด้านสาธารณโภคิ การบริหารสถานศึกษา มีการใช้เครื่องใช้และอุปกรณ์ต่าง ๆ ของสถานศึกษาอย่างประหยัด และเหมาะสม อยู่ในระดับมาก

2. แนวทางการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย

2.1 ด้านการรู้จักตนเอง ผู้บริหารควรดำเนินการ ดังนี้

ผู้บริหารควรศึกษาบทบาท หน้าที่ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ในเรื่องกฎหมาย นโยบาย รัฐบาล และความต้องการของชุมชน โดยนำคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้าร่วมดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ และยึดหลักประโยชน์สุขของสังคม หรือชุมชน ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส และตรวจสอบได้ รู้จักการใช้วาจาที่ดีงามในการสื่อสาร ทักทาย ยิ้มแย้มแจ่มใส กับทุกคน เป็นกันเอง สุภาพ มีเหตุผล ไม่ให้ร้ายผู้อื่น ไม่ถือยศถือศักดิ์ว่าตนเองเป็นผู้บริหาร สร้างมนุษยสัมพันธ์ทั้งในและนอกโรงเรียน เมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือแบ่งปัน เช่น แนะนำงานผู้ใต้บังคับบัญชา จัดหาทุนการศึกษาให้กับนักเรียน การให้ความอนุเคราะห์ใช้งานอาคารสถานที่กับชุมชน การช่วยเหลืองานชุมชน เป็นพิธีกร เป็นวิทยากรให้ความรู้ การนำบุคลากรและนักเรียนช่วยงานศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรมของชุมชน เป็นต้น ผึกฝนตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เป็นแบบอย่างที่ดี มีบุคลิกภาพที่ดี มีภาวะผู้นำรวมถึงการปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรม จริยธรรมอันดี นำเคารพนับถือ รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้วยความเป็นกลาง ระงับอารมณ์โกรธเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ตนเองไม่พอใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา พิมพ์สุข (2556) พบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนในเขตพื้นที่ อำเภอมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ควรส่งเสริมวัฒนธรรมที่ดีในสถานศึกษา โดยเฉพาะการ

เคารพซึ่งกันและกันความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกันและกัน ความสามัคคี ความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สร้างขวัญและกำลังใจ การแสดงออกถึงความซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อหน้าที่ช่วยเหลือผู้ร่วมงานด้วยความเต็มใจแสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ในการทำงานร่วมกันในสถานศึกษาอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการนำไปปรับปรุงและพัฒนาการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2 ด้านการเข้าใจผู้อื่น ผู้บริหารควรดำเนินการ ดังนี้

ผู้บริหารควรรู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้สามารถมอบหมายงานได้ถูกต้อง ตรงตามความสามารถหรือความถนัด และทำให้สามารถยอมรับ หรือปฏิบัติต่อบุคคลแต่ละคนตามความต่างต่างนั้นได้ ควรให้คำแนะนำ หรือการจัดฝึกอบรมความรู้ ทักษะเพิ่มเติม ให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อมอบหมายงานไปแล้วเกิดปัญหาหรือความผิดพลาด รู้จักให้ออกาสเขาในการพิสูจน์ตนเอง เพื่อทำให้เกิดการยอมรับเกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน มีความยุติธรรม มีความเป็นกลาง เช่น เมื่อเกิดปัญหาต้องพยายามเข้าใจในสถานการณ์นั้น ๆ อย่างรอบด้านว่าเพราะเหตุใดทำไมจึงเป็นเช่นนั้น และที่สำคัญต้องให้ออกาสกับทุก ๆ คนได้พูดคุยก่อนการพิจารณาตัดสินใจ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย โครงการ กิจกรรม การใช้จ่ายงบประมาณ และมีการรายงานผลเพื่อให้ทราบความต้องการของชุมชน และเกิดความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษา ควรสื่อสารประชาสัมพันธ์การดำเนินงานโครงการ กิจกรรม ของโรงเรียนให้ชุมชนได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปัทมาพร แสงแจ่ม (2559) พบว่า ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร ด้านบทบาทร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 1) ส่งเสริมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้ตรงความต้องการของชุมชน 2) ส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมจัดทำหลักสูตรของโรงเรียน และ 3) ส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารด้านการเงินของโรงเรียน

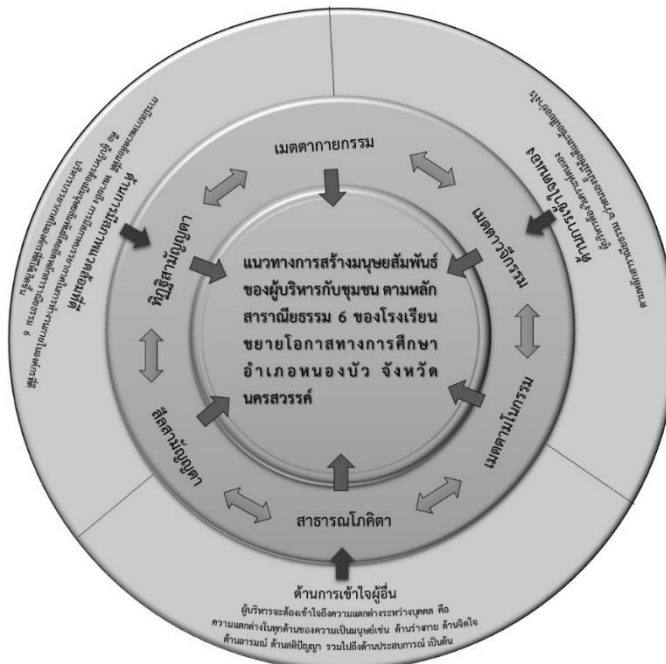
2.3 ด้านการมีสภาพแวดล้อมที่ดี ผู้บริหารควรดำเนินการ ดังนี้

ผู้บริหารควรพัฒนาตนเอง และบุคลากรในโรงเรียนตามหลักสารานิยธรรม 6 ให้ได้ในทุกข้อ เพราะตัวบุคคลเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะต้องสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีก่อนเป็นอันดับแรก พัฒนาสิ่งแวดล้อมให้สะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย เอื้อต่อเรียนรู้ และการมาเยือนของบุคคลภายนอก โดยใช้ความร่วมมือร่วมใจทั้งภายในและภายนอก ได้เข้ามามีส่วนช่วยกันในการพัฒนาโรงเรียนและสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ พัฒนาโรงเรียนบนพื้นฐานของความสุขที่ได้อยู่ร่วมกัน เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ จัดกิจกรรมสร้างความรักความสามัคคีภายในโรงเรียน และระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนาวัน แกละสมุท (2562) พบว่า 1) ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ามามีบทบาทหน้าที่มากขึ้นเพื่อจะช่วยเหลือส่งเสริมให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนดีขึ้น 2) แนวทางการส่งเสริมสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน โรงเรียนควรมีส่วนร่วมในชุมชนทุกวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ 3) โรงเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรับรู้ข่าวสารภายในโรงเรียน เพื่อให้ทราบข้อมูลและกิจกรรมต่าง ๆ 4)

โรงเรียนควรเปิดให้ชุมชนเข้ามาใช้สถานที่ภายในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นอาคารเรียนหรือสนามกีฬา เพื่อให้ชุมชนได้รู้จักโรงเรียนมากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสาราณียธรรม 6 มีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสาราณียธรรม 6

วงกลมชั้นในสุด คือ สิ่งที่ผู้วิจัยได้ตั้งเป้าประสงค์ไว้เป็นข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยชื่อว่า แนวทางการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

วงกลมชั้นที่ 2 คือ หลักพุทธธรรมที่นำมาบูรณาการ คือ หลักสาราณียธรรม 6 ดังนี้

- 1) เมตตาทายกรรม 2) เมตตาวจีกรรม 3) เมตตามโนกรรม 4) สาราณโภคิตา 5) สีสสามัญญตา 6) ทิฏฐิสามัญญตา

วงกลมชั้นที่ 3 คือ ข้อค้นพบเกี่ยวกับแนวทางการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่

ด้านการเข้าใจตนเอง ตามหลัก เมตตาทายกรรม ผู้บริหารควรศึกษาบทบาทหน้าที่ ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ในเรื่องกฎหมาย นโยบายรัฐบาล และความต้องการของชุมชน โดยนำ

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้าร่วมดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ โดยยึดหลักประโยชน์สุขของสังคมหรือชุมชน ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ ตามหลัก เมตตาวชิรธรรม ผู้บริหารควรรู้จักการใช้วาจาที่ดีงามในการสื่อสาร ทักทาย ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นกันเอง สุภาพ มีเหตุผล ไม่ให้ร้ายผู้อื่น ตามหลัก เมตตาโมกกรรม ผู้บริหารไม่ควรถือยศถือศักดิ์ว่าตนเองเป็นผู้บริหาร สร้างมนุษยสัมพันธ์ทั้งในและนอกโรงเรียน ด้วยการมีเมตตา ตามหลัก สาธารณโภคิตา ผู้บริหารควรเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือแบ่งปัน เช่น แนะนำงานผู้ได้บังคับบัญชา จัดหาทุนการศึกษาให้กับนักเรียน การให้ความอนุเคราะห์ให้ใช้งานอาคารสถานที่กับชุมชน การช่วยเหลืองานชุมชน เป็นพิธีกร วิทยากรให้ความรู้ นำบุคลากรและนักเรียนช่วยงานศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน เป็นต้น ตามหลัก สีสามัญญตา ผู้บริหารควรฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เป็นแบบอย่างที่ดี มีบุคลิกภาพที่ดี มีภาวะผู้นำรวมถึงการปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรม จริยธรรมอันดี นำเคารพนับถือ ตามหลัก ทิฏฐิสามัญญตา ผู้บริหารควรรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้วยความเป็นกลาง ระงับอารมณ์โกรธเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ตนเองไม่พอใจ

ด้านการเข้าใจผู้อื่น ตามหลัก เมตตากายกรรม ผู้บริหารควรรู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้สามารถมอบหมายงานได้ถูกต้อง ตรงตามความสามารถหรือความถนัด และทำให้สามารถยอมรับ หรือปฏิบัติต่อบุคคลแต่ละคนตามความต่างต่างนั้นได้ ตามหลัก สาธารณโภคิตา ควรให้คำแนะนำ หรือการจัดฝึกอบรมความรู้ ทักษะเพิ่มเติม ให้กับผู้ได้บังคับบัญชา เมื่อมอบหมายงานไปแล้วเกิดปัญหาหรือความผิดพลาด รู้จักให้ออกสาขในการพิสูจน์ตนเอง เพื่อให้ให้เกิดการยอมรับเกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน มีความยุติธรรม มีความเป็นกลาง เช่น เมื่อเกิดปัญหาต้องพยายามเข้าใจในสถานการณ์นั้น ๆ อย่างรอบด้านว่าเพราะเหตุใด ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น และที่สำคัญต้องให้ออกสาขกับทุก ๆ คนได้พูดคุยก่อนพิจารณาตัดสินใจ ตามหลัก ทิฏฐิสามัญญตา ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย โครงการ กิจกรรม การใช้จ่ายงบประมาณ และมีการรายงานผลเพื่อให้ทราบความต้องการของชุมชน และเกิดความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษา ควรสื่อสารประชาสัมพันธ์การดำเนินงานโครงการ กิจกรรม ของโรงเรียนให้ชุมชนได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง

ด้านการมีสภาพแวดล้อมที่ดี ผู้บริหารควรพัฒนาตนเอง และบุคลากรในโรงเรียน ตามหลักสาราณียธรรม 6 ให้ได้ในทุกข้อ เพราะตัวบุคคลเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะต้องสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีก่อนเป็นอันดับแรก พัฒนาสิ่งแวดล้อมให้สะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย เอื้อต่อเรียนรู้ และการมาเยือนของบุคคลภายนอก โดยใช้ความร่วมมือร่วมใจทั้งภายในและภายนอก ได้เข้ามามีส่วนช่วยกันในการพัฒนาโรงเรียนและสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ พัฒนาโรงเรียนบนพื้นฐานของความสุขที่ได้อยู่ร่วมกัน เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ จัดกิจกรรมสร้างความรักความสามัคคีภายในโรงเรียน และระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรดำเนินการกำหนดนโยบายในด้านการป้องกันการทุจริต โดยฝึกอบรมเรื่องการตรวจสอบภายในให้กับผู้บริหารโรงเรียน และบุคลากรในโรงเรียน และมีการกำกับ ติดตาม โรงเรียนในสังกัด โดยนำชุมชนเข้ามามีส่วนตรวจสอบ อย่างต่อเนื่องทุกปี เพื่อให้เกิดความโปร่งใส สามารถตรวจสอบทำให้ชุมชนเกิดความเชื่อถือและเกิดความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียน

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน ให้เป็นผู้มีความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชาและชุมชน โดยการฝึกทักษะการสื่อสาร ทักษะการรับฟังความคิด รวมถึงการพัฒนาผู้บริหารให้มีความสามารถบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรกำกับ ติดตาม โรงเรียนให้นำหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชน หรือคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย โครงการ กิจกรรม และนำเสนอผลการดำเนินงานให้ทราบ เพื่อสร้างความร่วมมือ และแสดงถึงการทำงานด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารโรงเรียนควรพัฒนา ฝึกฝนทักษะของตนเอง ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ มนุษย์สัมพันธ์ ทักษะการสื่อสาร บุคลิกภาพ และภาวะผู้นำ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาและชุมชน

2. ผู้บริหารโรงเรียนควรปฏิบัติงานโดยยึดถือประโยชน์ของทางราชการและชุมชนเป็นที่ตั้ง และควรยึดหลักการมีส่วนร่วม โดยรับฟังความคิดเห็นอย่างรอบด้านก่อนตัดสินใจดำเนินงานต่าง ๆ

3. ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการรายงานผลการดำเนินงานต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกครั้ง เพื่อให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้

4. ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดโครงการหรือกิจกรรม สานสัมพันธ์ทั้งภายในโรงเรียน และระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความรักความสามัคคีในองค์กรและชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความร่วมมือกันในการพัฒนาการศึกษาาร่วมกันได้อย่างดีต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กัลยาณมิตร เพื่อนแท้สำหรับคุณ. (2560). *หลักสารานียธรรม 6*. เข้าถึงได้จาก https://kalyana mitra.org/th/article_detail.php?i=15409

กาญจนา พิมพ์สุข. (2556). *การประยุกต์ใช้หลักสารานียธรรม 6 ในการบริหารสถานศึกษาของ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2560). การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 10(2), 1342-1354.
- ณฐา แยมสรวล. (2559). การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อเสริมสร้างความปรองดองในการปฏิบัติงานวิชาชีพพยาบาลในโรงพยาบาลบางไทรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารมจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 1(1), 49-58.
- นาวัน แกละสมุทร. (2562). การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร (สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปรีชา บุญยัง. (2556). แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- ปัทมาพร แสงแจ่ม. (2559). การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนวัดพวงนิมิต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. (2553, กรกฎาคม 22). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 127 ตอนที่ 45 ก, หน้า 1-2.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

แนวทางการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ของบุคลากรตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหาร สถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

The Guidelines for Human Relations Enhancement of Personnel in
Accordance with Sangahavatthu 4 of Primary School Administrators
in Takfa District, Nakhon Sawan Province

บุญธิดา แก้วทอง¹ วรกรุต ถือนช้าง² และวินัย ทองมัน³
Boontida Kaewtong, Worakrit Thuenchang and Winai Tongmun

Received: November 26, 2021

Revised: January 22, 2022

Accepted: January 24, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.64

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ 2) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ และ 3) หาแนวทางการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ของบุคลากรตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยผสนวิธี กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูและบุคลากรผู้ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 118 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบความคิดเห็นจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ไม่แตกต่างกัน และ 3) แนวทางการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ของบุคลากรตามหลักสังคหวัตถุ 4 มีดังนี้ 3.1) ด้านการสื่อสาร ผู้บริหารควรมีการสื่อสารที่ชัดเจนเพื่อให้เกิดการรับรู้ และปฏิบัติตรงกัน 3.2) ด้านการรู้เท่าทันตนเอง ผู้บริหารควรจัดให้ครูและบุคลากรในโรงเรียน

¹ โรงเรียนวัดประชาสรรค์; Watprachasan School

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: k.boontida@gmail.com, Tel. 097-9188662

แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับจุดเด่นและจุดด้อยของตนเองเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน 3.3) ด้านการยอมรับตนเอง ผู้บริหารควรยอมรับข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากตนเอง 3.4) ด้านการจูงใจ ผู้บริหารควรให้กำลังใจในการปฏิบัติงาน การรู้จักพูดเชิงบวก เพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการทำงาน การจัดให้มีสวัสดิการอย่างเหมาะสม 3.5) ด้านการเปิดเผยตนเอง ผู้บริหารควรปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสม รู้จักการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่ครูและบุคลากรด้วยความเป็นกัลยาณมิตร 3.6) ด้านความไว้วางใจ ผู้บริหารควรให้ความไว้วางใจในการมอบหมายงานตามศักยภาพของบุคลากรด้วยปริมาณที่เหมาะสม 3.7) ด้านการจัดการความขัดแย้ง ผู้บริหารควรรับฟังทุกฝ่ายอย่างเข้าใจและเป็นกลาง

คำสำคัญ: แนวทางการสร้างมนุษยสัมพันธ์, มนุษยสัมพันธ์, หลักสังคหวัตถุ 4

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the condition of enhancing human relations; 2) to compare the opinion levels towards enhancing human relations; and 3) to find the guidelines to enhance human relations of personnel according to Sangahavatthu 4 of primary school administrators in Tak Fa District, Nakhon Sawan Province. This was a mixed methods research. The sample consisted of 118 teachers and personnel working in primary schools and 7 key informants. The tools used were questionnaires and semi-structured interviews. The statistics used to analyze the data were frequency, percentage, mean and standard deviation. The hypothesis was tested by t-test, One-way ANOVA and content analysis. The results of the research showed that 1) the condition of enhancing human relations of the primary school administrators in Tak Fa District, Nakhon Sawan Province, overall average was at a high level; 2) the comparison of opinions classified by personal factors found that different gender, age, educational level and position had no different opinions on enhancing human relations; and 3) the guidelines of creating human relations of personnel according to Sangahavatthu 4 were as follows: 3.1) in case of communication, the administrators should have clear communication to create awareness and the same practice; 3.2) in terms of self-awareness, the administrators should arrange for teachers and school personnel to exchange knowledge about their strengths and weaknesses for the benefit of their work performance; 3.3) in the aspect of self-acceptance, the administrators should accept their own mistakes; 3.4) for motivation, the administrators should encourage their subordinates in their work by positive speaking to create morale and morale at work

as well as providing appropriate welfare; 3.5) regarding self-disclosure, the administrators should perform their duties appropriately, transfer knowledge and experience to teachers and personnel with goodwill; 3.6) in terms of trust, the administrators should rely on the capacity-based assignments of their personnel with the right amount of work; and 3.7) in the aspect of conflict management, the administrators should listen to all parties with an understanding and impartiality.

Keywords: Guidelines of Creating Human Relations, Human Relations, Sangahavatthu 4

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) และตามกฎหมายกระทรวงได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 โดย “ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการหรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณาดำเนินการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาในด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือสถานศึกษาในอำนาจหน้าที่ของตน แล้วแต่กรณี ซึ่งในด้านการบริหารงานบุคคลนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทำให้การดำเนินกิจการของสถานศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์ และการดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นตัวแปรสำคัญที่จะผลักดันก่อให้เกิดความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาในภาพรวม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

นักทฤษฎีหลายท่าน ได้แสดงความเห็นว่า ในการบริหารงานนั้นจำเป็นต้องใช้หลักการและวิธีการที่หลากหลายต่อการบริหารทรัพยากรทุกด้านให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรบุคคล โดยการบริหารอย่างเป็นธรรมและมีความเท่าเทียมทั้งในด้านขวัญกำลังใจ และสิ่งตอบแทน หรือแม้กระทั่งการสร้างแรงจูงใจต่าง ๆ ล้วนส่งผลต่อการบริหารทรัพยากรบุคคลในสถานศึกษาทั้งสิ้น โดยรดาชม พรหมนิवास (2561) ได้กล่าวถึงหลักของมนุษยสัมพันธ์ว่า ประกอบไปด้วย 1) การสื่อสาร (Communication) 2) การรู้เท่าทันตนเอง (Self-Awareness) 3) การยอมรับตนเอง (Self-Acceptance) 4) การจูงใจ (Motivation) 5) ความไว้วางใจ (Trust) 6) การเปิดเผยตนเอง (Self-Disclosure) 7) การจัดการความขัดแย้ง (Conflict Management) การมีมนุษยสัมพันธ์และมิตรภาพที่ดีนั้น นอกเหนือจากทักษะมนุษยสัมพันธ์แล้วสิ่งที่ควรนำมาบูรณาการในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ คือ หลักคุณธรรม และเป็นหลักธรรมที่ว่าด้วยการสงเคราะห์ซึ่งกันและ

กัน จึงจะทำให้การสร้างมนุษยสัมพันธ์ในสถานศึกษาเป็นไปอย่างราบรื่น ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในองค์กร และเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานของผู้บริหารดังผลการวิจัยของอำนวย เดชชัยศรี และสุทธิพงษ์ ศรีวิชัย (2560) พบว่า หลักธรรมในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ช่วยเสริมสร้างความมีมนุษยสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา คือ หลักสังคหวัตถุธรรม 4 ธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนประสานหมู่มวลชนไว้ให้สามัคคี และเป็นการปฏิบัติตามหลักการสงเคราะห์ 4 ประการ ดังนี้ 1) ทาน คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน 2) ปิยวาจา คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่ารัก 3) อุตถจริยา คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย 4) สมานัตตตา คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ดังนั้น เราสามารถนำหลักธรรมดังกล่าวนี้มาใช้เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตได้ ซึ่งก็จะทำให้เรานั้นสามารถยึดเหนี่ยวหรือครองใจผู้อื่นได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นหลักธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวบุคคล ให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข สามารถใช้เป็นตัวแบบแผนในการดำเนินชีวิต

อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์นั้น ประกอบไปด้วยสถานศึกษาระดับประถมศึกษาทั้งหมด 23 โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 ซึ่งรายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 พบว่า มีการกำหนดวิสัยทัศน์โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา มีการกำหนดพันธกิจในการพัฒนาและบริหารจัดการให้มีคุณภาพโดยเน้นการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อคุณภาพการศึกษาและบูรณาการการจัดการศึกษา และนอกจากนี้ผลการติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามยุทธศาสตร์และตัวชี้วัด พบว่า ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา และยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาระบบบริหารจัดการและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับดีขึ้น (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3, 2563) แต่ในขณะเดียวกันกลับ พบว่า การบริหารงานตามยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษา ซึ่งเป็นการพัฒนาบุคลากรโดยตรงมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1 (ระดับคุณภาพ เท่ากับ พอใช้) สอดคล้องกับผลคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 1.89 (ระดับคุณภาพ เท่ากับ ดี) อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าการบริหารงานบุคคลไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร และสมควรอย่างยิ่งในการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างการมีมนุษยสัมพันธ์ในองค์กรเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารการศึกษา

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำการศึกษาวิจัยภายใต้หัวข้อ แนวทางการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ของบุคลากรตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อศึกษาสภาพ เปรียบเทียบ และหาแนวทางการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ของบุคลากรตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในการเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการบริหารงานบุคคลให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ของบุคลากรตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอดงพิกุล จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ของบุคลากรตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอดงพิกุล จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อหาแนวทางการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ของบุคลากรตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอดงพิกุล จังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพและเปรียบเทียบการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ของบุคลากรตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอดงพิกุล จังหวัดนครสวรรค์ 3 โดยการศึกษเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับงานวิจัย เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดและสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยกรอบแนวคิดที่นำมาใช้เป็นแนวคิดของ กิจจา บานชื่น เรื่องหลักมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งมี 7 ประการ ดังนี้ การสื่อสาร การรู้เท่าทันตนเอง การยอมรับตนเอง การตั้งใจ ความไว้วางใจ การเปิดเผยตนเอง และการจัดการความขัดแย้ง (กิจจา บานชื่น, 2560) หลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ของบุคลากรโรงเรียนประถมศึกษา คือ หลักสังคหวัตถุ 4 อันประกอบไปด้วย ทาน คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ปิยวาจา คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่ารัก อติจริยา คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และสมานัตตตา คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย และสร้างแบบสอบถามโดยเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความเหมาะสม สอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์ ใช้เกณฑ์ในการวัดค่าดัชนี คือ IOC (Item Objective Congruence) รวมทั้งตรวจสอบความถูกต้องในการใช้ภาษา และความครอบคลุมในเนื้อหา จากนั้นทดลองใช้ (Try out) กับครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน มีค่าความเชื่อมั่น .99 ประชากร คือ ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษา ในกลุ่มโรงเรียนฟ้าอุดม อำเภอดงพิกุล จังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 จำนวน 23 โรงเรียน รวมทั้งหมด 164 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย โดยใช้ตาราง Krejcie & Morgan กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 118 คน สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติ การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบค่าเอฟ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test/One way ANOVA) จากนั้นจึงสร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุม

วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำมาวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 2 หาแนวทางการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ของบุคลากรตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอดงหลวง จังหวัดนครสวรรค์โดยเลือกผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 ที่อยู่ในระดับต่ำสุดของแต่ละด้านมาหาแนวทาง โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structure Interview) และวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ของบุคลากรตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอดงหลวง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า

1.1 ด้านการสื่อสาร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดย ผู้บริหารใช้การสื่อสารเชิงบวกในการสั่งการบุคลากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ ผู้บริหารมีเทคนิคการใช้คำถามเพื่อรับฟังความเห็นของบุคลากร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนผู้บริหารสามารถสื่อสารให้บุคลากรเกิดความเข้าใจตรงกัน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านการรู้เท่าทันตนเอง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้บริหารแสดงออกถึงการมีวุฒิภาวะในการตัดสินใจยามคับขัน หรือเร่งด่วน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาได้แก่ ผู้บริหารมีปฏิภาณไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผู้บริหารรู้และเข้าใจศักยภาพของตนเองในการพัฒนาสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ด้านการยอมรับตนเอง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดย ผู้บริหารมีความเคารพและเชื่อมั่นในการตัดสินใจของตนเอง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ ผู้บริหารเป็นผู้มีหลักการ มีจุดยืนเป็นของตนเองโดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อข้อผิดพลาดที่เกิดจากตนเอง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านการจงใจ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดย ผู้บริหารให้กำลังใจชื่นชม เมื่อบุคลากรปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงด้วยดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ ผู้บริหารมีเทคนิคการสื่อสารที่ดี ในการมอบหมายงานแก่ครูและบุคลากร มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก ส่วนผู้บริหารจัดสวัสดิการอย่างหลากหลายและเหมาะสมแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก

1.5 ด้านความไว้วางใจ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยผู้บริหารอนุมัติการใช้งบประมาณตามแผนงานโครงการตามที่ครูและบุคลากรเสนอ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรภายในสถานศึกษาเป็นผู้นำทางวิชาการแก่

สถานศึกษาอื่นหรือหน่วยงานภายนอก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนผู้บริหารมอบหมายงานให้แก่ครูและบุคลากรด้วยความเชื่อมั่นอย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก

1.6 ด้านการเปิดเผยตนเอง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดย ผู้บริหารมีทักษะการสื่อสารและสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ครูและบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ ผู้บริหารให้คำปรึกษาและรับฟังปัญหาของครูและบุคลากรได้อย่างรอบด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนผู้บริหารมีการแสดงออกถึงความพอใจและไม่พอใจอย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับปานกลาง

1.7 ด้านการจัดการความขัดแย้ง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยผู้บริหารใช้ความสุขเมื่อพิจารณาแล้วว่าการใช้ความเจ็บเป็นกลยุทธ์ที่ดีกว่าการพูด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ ผู้บริหารแสดงออกถึงความเสียสละเมื่อเกิดความขัดแย้งในเรื่องเล็กน้อย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนผู้บริหารมีบรรทัดฐานในการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ของของบุคลากรตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอดงดง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน ต่อการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ของบุคลากรตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอดงดง จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ของบุคลากรตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอดงดง จังหวัดนครสวรรค์ จากผลการสังเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 7 รูป/คน ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อมูลการสังเคราะห์ได้ ดังนี้

3.1 ด้านการสื่อสาร ตามหลักปิยวาจา ผู้บริหารควรมีการสื่อสารด้วยวาจาที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดการรับรู้ รับทราบและปฏิบัติตรงกันในสถานศึกษา ด้วยถ้อยคำที่สุภาพ จริงใจ เลือกใช้คำพูดที่เข้าใจง่าย และตรงไปตรงมา

3.2 ด้านการรู้เท่าทันตนเอง ตามหลักสมานัตตตา ผู้บริหารควรให้โอกาสตนเองและครูได้รับการพัฒนา ต่อยอดสิ่งที่เป็นจุดเด่น และปรับปรุงแก้ไขส่วนที่เป็นจุดด้อย จัดให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับจุดเด่นและจุดด้อยของตนเอง ควรพัฒนาหรือปรับปรุงการใช้ถ้อยคำในการมอบหมายงานให้เป็นจุดเด่น

3.3 ด้านการยอมรับตนเอง ตามหลักสมานัตตตา ผู้บริหารควรยอมรับข้อผิดพลาดที่เกิดจากตนเองและแสดงความรับผิดชอบเมื่อเกิดข้อผิดพลาด เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา ควรใช้วาจาที่สุภาพและมีสติเมื่อเกิดความผิดพลาดในโรงเรียน ควรยอมรับข้อผิดพลาดและให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลบุคลากรเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาในโรงเรียนให้สำเร็จลุล่วง

3.4 ด้านการจูงใจ ตามหลักทฤษฎี โดยผู้บริหารควรรู้จักการให้อย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะ เป็นสวัสดิการหรือให้โอกาสในการทำงาน ตลอดจนให้กำลังใจในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากร ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ตรง รวมทั้งข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับระบบสวัสดิการ เพื่อให้ครูและบุคลากรมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และตามหลักปิยวาจา ควรรู้จักการพูดเชิงบวก ควรรู้จักใช้คำพูดโน้มน้าว กระตุ้น สร้างแรงขับเคลื่อน เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานให้บรรลุผลตามเป้าหมาย

3.5 ความไว้วางใจ ตามหลักอรรถจริยา โดยผู้บริหารควรให้ความไว้วางใจในการมอบหมายภาระงานตามศักยภาพของบุคลากรในโรงเรียนด้วยปริมาณงานที่เหมาะสม คอยให้คำปรึกษาและรับฟังปัญหาอันเนื่องจากการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อสร้างความไว้วางใจ ควรรู้จักการใช้ทักษะการพูดเชิงจิตวิทยาในการสร้างความไว้วางใจด้วยความปรารถนาดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ชื่นชมด้วยคำพูด น้ำเสียง สีสหน้า แววตา กิริยาท่าทาง ด้วยความจริงใจ

3.6 ด้านการเปิดเผยตนเอง ตามหลักอรรถจริยา ผู้บริหารควรมีความเป็นกันเอง ปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเท่าเทียมเป็นธรรม ไม่มีอคติ แสดงออกอย่างเหมาะสมแม้จะมีความรู้สึกพอใจ หรือไม่พอใจ ให้คำปรึกษา รับฟังปัญหาของครูและบุคลากรได้

3.7 ด้านการจัดการความขัดแย้ง ตามหลักทฤษฎี โดยผู้บริหารควรให้ความเป็นธรรม และให้อภัยเป็นอันดับแรกเพื่อลดอคติในการตัดสินใจ มีภาวะผู้นำและให้ความชัดเจนในการตัดสินใจ ปัญหา ตามหลักสมานัตตตา จัดให้มีกิจกรรมสานสัมพันธ์ในโรงเรียนเพื่อสร้างความสามัคคี ตามหลักปิยวาจา ควรใช้คำพูดที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้ง สุภาพและใจเย็นในการไต่ถามความจริง รู้จักการใช้ทักษะการเจรจาต่อรอง และตามหลักอรรถจริยา ควรให้การช่วยเหลือด้วยการรับฟังทุกฝ่าย

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ของบุคลากร ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอดงดง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน ยกเว้นด้านการรู้เท่าทันตนเอง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความไว้วางใจ ด้านการจูงใจ ด้านการยอมรับตนเอง ด้านการสื่อสาร ด้านการจัดการความขัดแย้ง ด้านการรู้เท่าทันตนเอง และด้านการเปิดเผยตนเอง ตามลำดับ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารบริหารงานด้วยความไว้วางใจ มอบหมายภาระงานอย่างเหมาะสม เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรได้ร่วมพูดคุยและแลกเปลี่ยนความเห็นเกี่ยวกับแผนงานโครงการของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของขุนทอง สุขทวี (2562) พบว่า มนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษาภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ด้านความไว้วางใจ มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดยผู้บริหารอนุมัติการใช้งานงบประมาณตามแผนงานโครงการตามที่ครูและบุคลากรเสนอ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรภายในสถานศึกษาเป็นผู้นำทางวิชาการแก่สถานศึกษาอื่นหรือหน่วยงานภายนอก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนผู้บริหารมอบหมายงานให้แก่ครูและบุคลากรด้วยความเชื่อมั่นอย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ด้านความไว้วางใจ เป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญซึ่งทำให้เกิดความพึงพอใจ เนื่องจากมีความไว้วางใจในตัวผู้บริหารเช่นกัน ส่งผลให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ ภารกิจที่ได้รับเกิดความสำเร็จตามที่วางเป้าหมายไว้

ด้านการจูงใจ มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดยผู้บริหารให้กำลังใจ ชื่นชม เมื่อบุคลากรปฏิบัติงานสำเร็จลงด้วยดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ ผู้บริหารมีเทคนิคการสื่อสารที่ดี ในการมอบหมายงานแก่ครูและบุคลากร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนผู้บริหารจัดสวัสดิการอย่างหลากหลายและเหมาะสมแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการการสร้างแรงจูงใจเป็นส่วนสำคัญในการปฏิบัติงานร่วมกันให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ซึ่งแรงจูงใจมีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพและปริมาณการปฏิบัติงาน ซึ่งนับว่าเป็นการสร้างแรงบันดาลใจอย่างหนึ่งในการทำงานและแสดงถึงความมีน้ำใจและเอื้ออาทรต่อกัน และ

ด้านการยอมรับตนเอง โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดย ผู้บริหารมีความเคารพและเชื่อมั่นในการตัดสินใจของตนเอง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ ผู้บริหารเป็นผู้มีหลักการ มีจุดยืนเป็นของตนเองโดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อข้อผิดพลาดที่เกิดจากตนเอง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การยอมรับตนเองเป็นทักษะหนึ่งที่สำคัญของผู้บริหารในการแสดงถึงความนับถือในตนเอง อันเป็นส่วนหนึ่งของภาวะผู้นำที่ดี ส่งผลต่อความเชื่อถือ ความเชื่อมั่น ก่อให้เกิดความไว้วางใจในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใต้บังคับบัญชา และส่งผลดีต่อการทำงานเป็นทีม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Armagan, Yasir; Öz, Muhammed; Sever, Mustafa (2020) ที่พบว่า การสร้างความไว้วางใจและการยอมรับเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษยสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเกิดขึ้นบนความเห็นอกเห็นใจและการเมือง

ด้านการสื่อสาร มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดย ผู้บริหารใช้การสื่อสารเชิงบวกในการสั่งการบุคลากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ ผู้บริหารมีเทคนิคการใช้คำถามเพื่อรับฟังความเห็นของบุคลากร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนผู้บริหารสามารถสื่อสารให้บุคลากรเกิดความเข้าใจตรงกัน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสื่อสารภายในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกพื้นฐานของผู้บริหารซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องมีและใช้ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อหวังผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นสำคัญ ส่งผลให้สภาพการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ด้านการสื่อสารมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของแพมาลา วัฒนเสถียรสินธุ์ (2559) ได้กล่าวไว้ว่า การสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารงานและจัดการองค์กร เป็นปัจจัยกระบวนการที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ข้อเสนอแนะ

และข้อคิดเห็นต่าง ๆ ระหว่างกันสร้างความเข้าใจในกฎระเบียบต่าง ๆ นโยบายและเป้าหมายร่วมกันในองค์กร

ด้านการจัดการความขัดแย้ง มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดยผู้บริหารใช้ความสุ่มเมื่อพิจารณาแล้วว่าการใช้ความเงียบเป็นกลยุทธ์ที่ดีกว่าการพูด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ ผู้บริหารแสดงออกถึงความเสียสละเมื่อเกิดความขัดแย้งในเรื่องเล็กน้อย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนผู้บริหารมีบรรทัดฐานในการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ การจัดการความขัดแย้งเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหาร เพราะในการทำงานทีมย่อมมีความเป็นที่ไม่ตรงกัน และมันเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการความขัดแย้งที่ดี ใช้หลักการประนีประนอม และเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์เพื่อลดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของรดาชม พรหมนิวาส (2561) พบว่า รูปแบบภาวะผู้นำประกอบด้วย 4 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบภาวะผู้นำแบบชี้แนะ รูปแบบภาวะผู้นำแบบสนับสนุน รูปแบบภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม รูปแบบภาวะผู้นำแบบมุ่งเน้นความสำเร็จ และการทักษะมนุษยสัมพันธ์ของผู้นำซึ่งประกอบด้วย การสื่อสาร การรู้เท่าทันตนเอง การยอมรับตนเอง การจูงใจด้านความไว้วางใจ การเปิดเผยตนเอง และที่สำคัญคือการจัดการความขัดแย้ง

ด้านการรู้เท่าทันตนเอง มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้บริหารแสดงออกถึงการมีวุฒิภาวะในการตัดสินใจยามคับขัน หรือเร่งด่วน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา ได้แก่ ผู้บริหารมีปฏิภาณ ไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผู้บริหารรู้และเข้าใจศักยภาพของตนเองในการพัฒนาสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการรู้เท่าทันตนเองเป็นภาวะผู้นำแห่งตนที่นำมาซึ่งมนุษยสัมพันธ์ของผู้นำอันส่งผลต่อความเหนียวแน่นของทีมงาน และก่อให้เกิดการขับเคลื่อนสถานศึกษาเป็นไปด้วยความราบรื่นภายใต้การบริหารงานที่เข้าใจถึงศักยภาพของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นศักยภาพสถานศึกษา ผู้บริหาร ครู ตลอดจนผู้เรียนสอดคล้องกับผลการวิจัยของรดาชม พรหมนิวาส (2561) ที่พบว่า ทักษะมนุษยสัมพันธ์ด้านการรู้เท่าทันตนเอง ปัจจัยทางด้านรูปแบบภาวะผู้นำและทักษะมนุษยสัมพันธ์มีความสัมพันธ์ต่อความเหนียวแน่นของทีมงาน

ด้านการเปิดเผยตนเอง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดย ผู้บริหารมีทักษะการสอนงานและสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ครูและบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ ผู้บริหารให้คำปรึกษาและรับฟังปัญหาของครูและบุคลากรได้อย่างรอบด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนผู้บริหารมีการแสดงออกถึงความพอใจ และไม่พอใจอย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการที่ผู้บริหารจะเข้าถึงครูและบุคลากร รวมถึงการสร้างใจไว้วางใจในการทำงานจำเป็นต้องเปิดเผยตนเองก่อน จึงจะได้รับความไว้วางใจ ปัจจัยนี้เป็นสิ่งที่จะช่วยผู้บริหารสามารถเข้าใจบุคลากรรวมถึงสามารถสั่งการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของรดาชม พรหมนิวาส (2561) พบว่า รูปแบบภาวะผู้นำแบบมุ่งเน้นความสำเร็จ และทักษะมนุษยสัมพันธ์ของผู้นำด้านการรู้เท่าทันตนเองมีความสัมพันธ์ต่อความเหนียวแน่นของทีมงาน

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ของบุคลากรตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอดงพิกุล จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ระดับความคิดเห็นจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างในด้าน เพศ อายุ ตำแหน่ง และประสบการณ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียน ปฏิบัติต่อครูและบุคลากรโรงเรียนอย่างเท่าเทียม ไม่ว่าผู้ใต้บังคับบัญชาจะมีความแตกต่างทั้งในด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตลอดจนประสบการณ์การทำงาน ผู้บริหารมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อการปฏิบัติงานในโรงเรียน แสดงให้เห็นถึงการเอาใจใส่ต่อครูและบุคลากรของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธีรวัชร แสงจง และคณะ (2562) พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1 จำแนกตามสถานภาพพบว่า โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ของบุคลากรตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอดงพิกุล จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

3.1 ด้านการสื่อสาร ตามหลักปิยวาจา ผู้บริหารควรมีการสื่อสารที่ชัดเจนเพื่อให้เกิดการรับรู้ และปฏิบัติตรงกัน สื่อสารด้วยถ้อยคำที่สุภาพ จริงใจ เข้าใจง่าย ตรงไปตรงมา รับฟังความเห็นของบุคลากร และใช้การสื่อสารเชิงบวกในการสั่งการ มีการประชุมชี้แจงต่อครูและบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพราะว่าการสื่อสารถือเป็นการสร้างความสัมพันธ์ในองค์กร ให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เข้าใจตรงกันโดยการสื่อสารนั้นต้องเป็นไปอย่างสุภาพและมีความเป็นกัลยาณมิตรอันจะทำให้เกิดผลดีต่อองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญช่วง ศรีธีรราชกูร์ (2559) พบว่า มนุษยสัมพันธ์ที่ดีด้านการพัฒนาศักยภาพของตน มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับประสิทธิภาพการทำงานโดยรวม

3.2 ด้านการรู้เท่าทันตนเอง ตามหลักสมานัตตตา ผู้บริหารควรพัฒนาต่อยอดสิ่งที่เป็นจุดเด่น และปรับปรุงแก้ไขส่วนที่เป็นจุดด้อย อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การนำทักษะและความสามารถอันโดดเด่นของตนเองมาเป็นจุดเด่นในการพัฒนาสถานศึกษา แก้ไขหรือปรับปรุงสิ่งที่เป็นจุดด้อย เช่น การไม่ใช้คำหยาบคายในการมอบหมายงาน ใช้จุดเด่นหรือศักยภาพที่ตนเองมีในการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนครูและบุคลากร รวมทั้งส่งเสริมครูและบุคลากรให้นำจุดเด่นของตนเองมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพและผู้บริหาร ทั้งนี้เพราะว่า ผู้บริหารถือเป็นผู้นำทางความคิดและผู้นำขององค์กร จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยและบริบทของทั้งของสถานศึกษาและของตนเองเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาสถานศึกษาให้ควบคู่ไปกับการพัฒนาความสัมพันธ์ในองค์กรโดยในการสร้างความสัมพันธ์ในองค์กรนั้น ผู้บริหารควรรู้เท่าทันอารมณ์ของของตนเอง มีการมอบหมายงานหรือสื่อสารด้วยถ้อยคำที่สุภาพอันจะทำให้งานดำเนินไปอย่างลุล่วงด้วยดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญช่วง ศรีธีรราชกูร์ (2559) พบว่า มนุษยสัมพันธ์ที่ดีด้านการพัฒนาศักยภาพของตน มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับประสิทธิภาพการทำงานโดยรวม

3.3 ด้านการยอมรับตนเอง ตามหลักสมานัตตตา ผู้บริหารควรมีภาวะผู้นำ ยอมรับข้อผิดพลาดที่เกิดจากการบริหารของตนเองและแสดงความรับผิดชอบต่อข้อผิดพลาดนั้น เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับความผิดพลาดที่เกิดขึ้น เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาให้สำเร็จลุล่วง และนำมาเป็นกรณีศึกษาในการปฏิบัติงาน ตลอดจนเรียนรู้และเข้าใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยความเป็นกลาง และพร้อมที่จะพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะว่าการยอมรับข้อผิดพลาดที่เกิดจากการบริหารของตนเองเป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อข้อผิดพลาดที่เป็นผลจากการกระทำของตนเอง และการเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับความผิดพลาดถือเป็นการร่วมกันแก้ไขปัญหาให้สำเร็จลุล่วง สอดคล้องกับงานวิจัยของบุญช่วง ศรีธรรมาภรณ์ (2559) พบว่า นักบัญชีธุรกิจอุตสาหกรรม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ด้านการเรียนรู้ความรับผิดชอบต่ออยู่ในระดับมากและมีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับประสิทธิภาพการทำงานโดยรวม

3.4 ด้านการจูงใจ ตามหลักทาน ผู้บริหารควรรู้จักการให้อย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นสวัสดิการหรือให้ออกสาในการทำงาน ตลอดจนให้กำลังใจ การให้คำปรึกษาและคำแนะนำ การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ และตามหลักปิยวาจา การรู้จักพูดเชิงบวก รู้จักใช้คำพูดโน้มน้าว กระตุ้น สร้างแรงขับเคลื่อน เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานให้บรรลุผลตามเป้าหมาย และได้รับผลตอบแทนตามความเหมาะสม ทั้งนี้เพราะว่าการให้สวัสดิการที่เหมาะสมกับวาระและโอกาสถือเป็นขวัญกำลังใจอย่างหนึ่งในการทำงานอันจะทำให้งานต่าง ๆ สำเร็จด้วยดีตามเป้าหมายที่กำหนดร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Armagan, Yasir; Öz, Muhammed; Sever, Mustafa (2020) พบว่า มนุษย์สัมพันธ์ของมนุษย์เกิดขึ้น บนความเห็นอกเห็นใจและการเมตตา กล่าวคือ การสร้างความเป็นเจ้าของ การสร้างความไว้วางใจ การเข้าถึง การปรึกษาหารือ และแนวทางการฟื้นฟู การยอมรับ การให้บทบาทที่สมดุล การเป็นตัวแทนอำนาจ และที่สำคัญคือการสร้างแรงจูงใจ

3.5 ความไว้วางใจ ตามหลักอหิงสา ผู้บริหารควรให้ความไว้วางใจ มอบหมายภาระงานตามศักยภาพของบุคลากรด้วยปริมาณงานที่เหมาะสม ติดตามงานเป็นระยะ ๆ คอยให้คำปรึกษาและรับฟังปัญหาของผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อสร้างความไว้วางใจ รู้จักการใช้ทักษะการพูดด้วยความปรารถนาดี ขึ้นชมด้วยคำพูด น้ำเสียง สีหน้า แววตา กิริยาท่าทาง ด้วยความจริงใจ ปฏิบัติตนเหมาะสม น่าเชื่อถือ เสมอต้นเสมอปลายเป็นที่พึ่งในยามเกิดปัญหา ทั้งนี้เพราะว่า การไว้วางใจซึ่งกันและกันย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้แสดงออกต่อผลสำเร็จของงานได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ต้องให้อิสระในการทำงานโดยที่ ต้องมีการติดตามเป็นระยะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Armagan, Yasir; Öz, Muhammed; Sever, Mustafa (2020) พบว่า มนุษย์สัมพันธ์ของมนุษย์เกิดขึ้น บนความเห็นอกเห็นใจและการเมตตา กล่าวคือ การสร้างความเป็นเจ้าของ การเป็นตัวแทนและการสร้างความไว้วางใจ

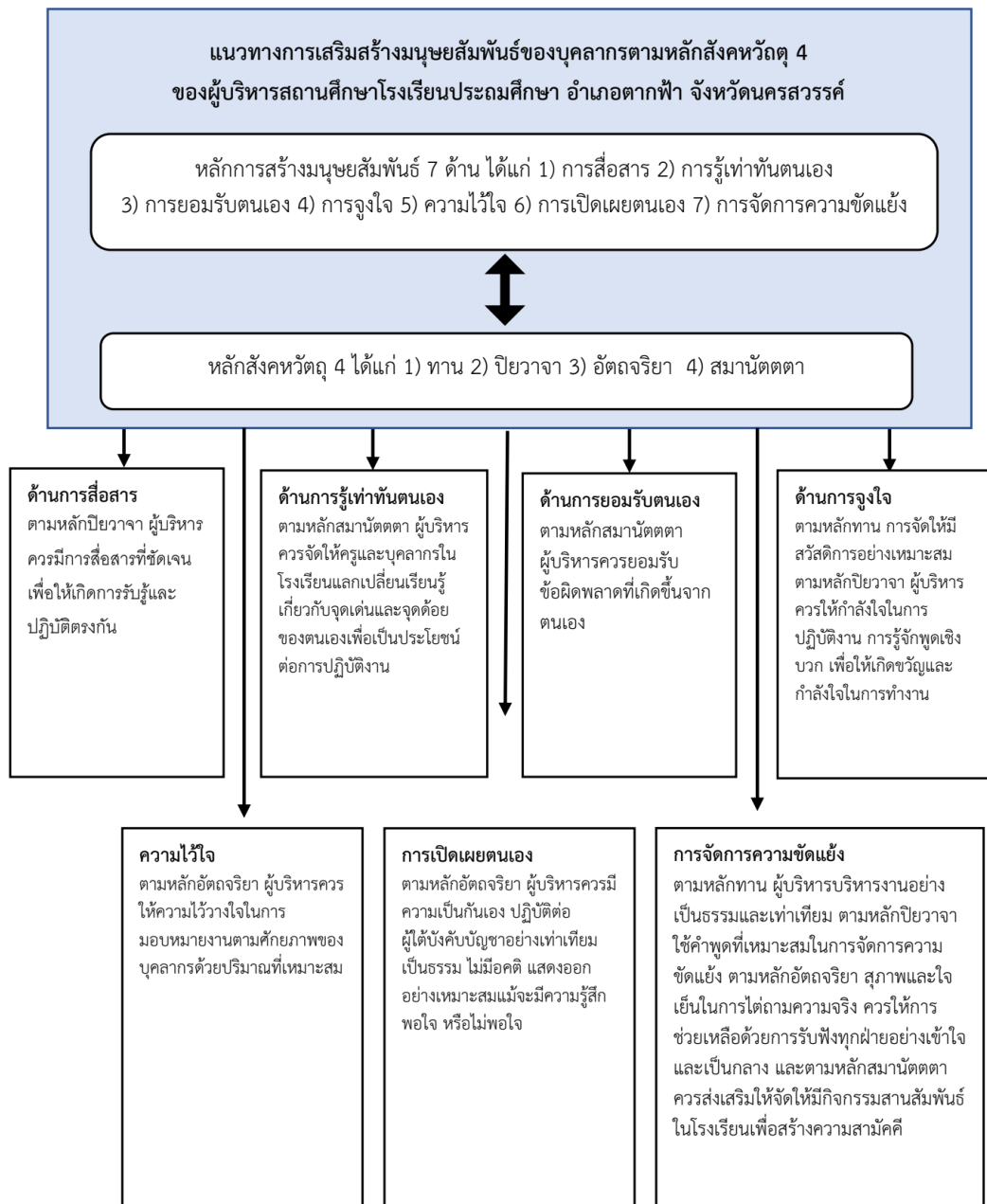
3.6 ด้านการเปิดเผยตนเอง ตามหลักอหิงสา ผู้บริหารควรมีความเป็นกันเอง ปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเท่าเทียมเป็นธรรม ไม่มีอคติ แสดงออกอย่างเหมาะสมแม้จะมีความรู้สึกรังเกียจ หรือไม่พอใจ ให้คำปรึกษา รับฟังปัญหาของครูและบุคลากรได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของขุนทอง สุขทวี (2562) พบว่า ผู้บริหารควรรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้ร่วมงานและนำมา

วิเคราะห์ก่อนตัดสินใจ และท่านผู้บริหารควรยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นผู้ที่ให้คำปรึกษาที่ดีได้ ดูแลทุกข์สุขของผู้ร่วมงาน มีการเสริมแรงให้รางวัลชมเชยต่อบุคลากรที่ทำความดีตามโอกาสอันควร และผู้บริหารที่ดีต้องเป็นผู้มีความเสียสละ มีน้ำใจ รักองค์กร มีความเมตตาต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เหมือนคนในครอบครัวเดียวกัน

3.7 ด้านการจัดการความขัดแย้ง ตามหลักทาน ผู้บริหารควรให้เป็นธรรม ไม่มีอคติ ในการตัดสินปัญหา ตามหลักปิยวาจา ควรใช้คำพูดที่เหมาะสม ตามหลักอหัตถจริยา ควรสุภาพและใจเย็น การสอบถามความจริงโดยการรับฟังจากทุกฝ่าย จัดพื้นที่ให้คู่ขัดแย้งได้มีโอกาสพูดคุยกันอย่างเปิดใจ ใช้เหตุผลประกอบการตัดสินใจ และควรจัดให้มีการแสดงความคิดเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงานอย่างต่อเนื่องในการประชุมประจำเดือน ตามหลักสมานัตตตา จัดให้มีกิจกรรมสานสัมพันธ์เพื่อสร้างความสามัคคี ทั้งนี้เพราะว่า ผู้บริหารที่ดีควรมีใจเป็นกลางและยึดมั่นในความถูกต้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของลักขณา กำแพงแก้ว (2564) พบว่า การบริหารความขัดแย้งและการทำงานเป็นทีม ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของมนุษยสัมพันธ์ของบุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษา และมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญสอดคล้องกันทุกคนว่ามีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ มีความถูกต้อง ครอบคลุม และมีประโยชน์ในการนำไปใช้

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยสรุปเป็นองค์ความรู้และนำเสนอเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารสามารถนำไปเป็นแนวทางการกำหนดนโยบาย กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมศักยภาพในการปฏิบัติงานของผู้ได้บังคับบัญชา
2. ผู้บริหารการศึกษาสามารถนำแนวทางจากการวิจัยครั้งนี้ไปกำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการและด้านอื่น ๆ ตลอดจนการบริหารสถานศึกษาที่มีบริบทใกล้เคียงอย่างมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารควรนำแนวทางเหล่านี้ไปเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนการบริหารงานบุคคล เพื่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ และเป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนสถานศึกษาด้วยบุคลากรคุณภาพ ภายใต้ความร่วมมือรวมใจภายในสถานศึกษา
2. การเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ในองค์กรสามารถช่วยให้การบริหารสถานศึกษามีความคล่องตัว เนื่องจากมีความเป็นศาสตร์และศิลป์ หากผู้บริหารมีศิลปะในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ไม่ว่าจะเป็นการจูงใจ การโน้มน้าวใจ หรือการปลุกใจ ล้วนทำให้การสั่งการเป็นไปด้วยความราบรื่น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- กิจจา บานชื่น. (2560). *มนุษยสัมพันธ์กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ขุนทอง สุขทวี และคณะ. (2562). มนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, 13(2), 35-44.
- ธีรวัชร แสงจง และคณะ. (2562). การศึกษามนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 10(2), 163-177.
- บุญช่วง ศรีธรรมาภรณ์. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีธุรกิจอุตสาหกรรมในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 11(2), 29-48.
- แพมมาลา วัฒนเสถียรสินธุ์. (2559). *ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาการสื่อสารภายในองค์กร กรณีศึกษาบริษัทยูไนเต็ด แสตนด์การ์ด เทอร์มินัล จำกัด (มหาชน)*. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- รดาชม พรหมนิวาส. (2561). รูปแบบภาวะผู้นำแห่งตนและทักษะมนุษยสัมพันธ์ของผู้นำที่ส่งผลต่อความเหนียวแน่นของทีมงาน. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป). คณะบริหารธุรกิจ: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- ลักขณา กำแพงแก้ว.(2564) ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของการมีมนุษยสัมพันธ์ของบุคลากร ในโรงเรียนประถมศึกษา. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 9(1), 17-33.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 3. (2563). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2563*. (อัสสำเนา).
- อำนวย เดชชัยศรี และสุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. (2560). ทักษะการบริหารมนุษยสัมพันธ์ตามแนวพุทธ. *วารสารมหาวิทยาลัยวิชาการ*, 4(1), 49-64.
- Yasir, A., Muhammed, Ö. and Mustafa, S. (2020). School Principals and Human Relations = Okul Müdürü ve İnsani İlişkiler. *Educational Administration: Theory & Practice*, 26(1), 1-58.

แนวทางการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักสัปติธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3

The Guidelines for Local Wisdom According to Sappurisdhamma 7 of Administrators of Small Schools Under Nakornsawan Primary Educational Service Area Office 3

รัชณี ดวงแก้ว¹ วินัย ทองมัน² และวิรัช จงอยู่สุข³

Ratchanee Duangkaew, Winai Tongmun and Wirat Jongyusuk

Received: November 26, 2021

Revised: January 03, 2022

Accepted: January 24, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.65

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก และ 2) หาแนวทางการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักสัปติธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประชากร คือ ผู้บริหาร ข้าราชการครู พนักงานราชการ และครูอัตราจ้าง ในโรงเรียนขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 จำนวน 805 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดย โดยใช้ตาราง Krejcie & Morgan ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 351 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .99 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) แนวทางการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักสัปติธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก มีดังนี้ 1) ด้านการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้บริหารควรสร้างความเข้าใจให้กับครูและบุคลากรในโรงเรียน ถึงเหตุผลและความสำคัญในการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในสถานศึกษา 2) ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้บริหารควรมีการ

¹ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3; Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 3

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding author, e-mail: ratchaneed59@gmail.com, Tel. 095-1254779

ประชุมชี้แจงถึงสาเหตุที่จำเป็นต้องมีการจัดการเรียนรู้ร่วมกับท้องถิ่น ควรสร้างความตระหนักให้ครูได้เห็นถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในการนำท้องถิ่นมาเป็นส่วนช่วยในการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านการประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้บริหารควรชี้แจงให้ครูมีความเข้าใจสาเหตุที่ต้องมีการกำหนดระยะเวลาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ด้านการปรับปรุงการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้บริหารควรสร้างความเข้าใจ และสร้างความตระหนักให้กับครูและบุคลากร ถึงสาเหตุและความจำเป็นในการเผยแพร่ผลงานการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำสำคัญ: การบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่น, โรงเรียนขนาดเล็ก, หลักสัปปุริสธรรม 7

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the condition of local wisdom management of small school administrators; and 2) to find the guidelines of local wisdom management according to Sappurisdhamma 7 of small school administrators under the Nakhon Sawan Primary Educational Service Area 3. This research was a mixed methods research. 805 people were the population consisting of administrators, government teachers, government employees and contract teachers in small schools under the Nakhon Sawan Primary Educational Service Area 3. A sample group consisted of 351 people by using the Krejcie & Morgan table and 9 key informants. The instrument used was a questionnaire with confidence of .99. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation and a semi-structured interview form. Data were analyzed using content analysis techniques. The results of the research showed that 1) the condition of local wisdom management of small school administrators, overall was at a high level; 2) the guidelines of local wisdom management according to Sappurisdhamma 7 of small school administrators were as follows: 1) in terms of planning the use of local wisdom, the administrators should create an understanding of teachers and school personnel on the reasons and importance of setting goals for success in applying local wisdom in schools; 2) in case of local wisdom use, the administrators should have a meeting to explain why learning management was needed with the local area, and create awareness for teachers to see the benefits that will occur in bringing local people to help in learning management; 3) in terms of assessment of local wisdom use, the administrators should explain to the teachers to understand the reasons for the need to determine the time period for using local wisdom; and 4) in case of the improvement of local wisdom use, the administrators should create an understanding

and awareness among teachers and staff about the causes and necessity of disseminating works of local wisdom.

Keywords: Local Wisdom Management, Small Schools, Sappurisdhamma 7

บทนำ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ชาติและชุมชนผ่านพ้นวิกฤติ สามารถดำรงความเป็นชาติหรือชุมชนได้ ภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและความดีงาม ที่จรรโลงชีวิตและวิถีชุมชนให้อยู่ร่วมกันกับธรรมชาติและสภาวะแวดล้อมได้อย่างกลมกลืนสมดุล ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพเป็นรากฐานการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาเพื่อพึ่งพาตนเอง การพัฒนาเพื่อพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการพัฒนาที่เกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้สากลบนฐานภูมิปัญญาเดิมเพื่อเกิดเป็นภูมิปัญญาใหม่ที่เหมาะกับยุคสมัย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นจัดได้ว่าเป็นองค์ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถจัดเจนของคนในท้องถิ่นที่ได้จากการสั่งสมประสบการณ์และการเรียนรู้มาในระยะเวลายาวนาน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้ให้ความสำคัญต่อภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการจัดการศึกษา โดยระบุไว้ใน มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (ราชกิจจานุเบกษา, 2542) จากสาระบัญญัติดังกล่าว สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องนำไปปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ จะเป็นการสร้างความมั่นใจแก่ผู้ปกครองว่าบุตรหลานจะ ได้รับการศึกษาและมีคุณภาพชีวิตที่ดี เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว และกระทรวงศึกษาธิการ ได้ปรับแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2562-2564) มีหลักการสำคัญคือ “ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรม ภายใต้วิสัยทัศน์ “มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในสังคม” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดลักษณะของภูมิปัญญาไทยไว้ 11 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเกษตรกรรม 2) ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม 3) ด้านการแพทย์แผนไทย

4) ด้านจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5) ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน 6) ด้านสวัสดิการ 7) ด้านศิลปกรรม 8) ด้านการจัดการองค์กร 9) ด้านภาษาและวรรณกรรม 10) ด้านศาสนาและประเพณี 11) ด้านการศึกษา (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2563) การนำภูมิปัญญาไทยกลับสู่การศึกษาสามารถทำได้โดยการส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาในสถานศึกษา โดยเปิดกว้างให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาในรูปของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการนำภูมิปัญญาไทยถ่ายทอดให้กับนักเรียน ทั้งในด้านการจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย การให้คำปรึกษาในแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น หรือการนำบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่นเข้ามาเป็นวิทยากรให้ความรู้กับนักเรียนในโอกาสต่าง ๆ หรือการที่โรงเรียนนำองค์ความรู้ในท้องถิ่น เข้ามาสอนสอดแทรกในทุกเนื้อหาวิชา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกให้สถานศึกษาเกิดการบริหารจัดการศึกษาร่วมกับท้องถิ่นเพื่อให้นักศึกษามีเอกภาพ และเป็นไปตามบริบทของสถานศึกษา รวมทั้งสนับสนุนให้สถานศึกษานำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการร่วมกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อเกิดการอนุรักษ์ รื้อฟื้น ประยุกต์ และพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาของแต่ละพื้นที่ลงสู่สถานศึกษา โดยการบริหารงานผ่านผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด ซึ่งจำเป็นต้องมีการบริหารอย่างเป็นระบบด้วยหลักธรรมอันเป็นสิ่งนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ซึ่งพบว่า ปัจจุบันการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 มีการบริหารงานโดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนสถานศึกษาแต่ยังไม่มีชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นด้านนโยบายในการบูรณาการภูมิปัญญา ร่วมกับการดำเนินงานของสถานศึกษา การส่งเสริมให้ครูและบุคลากรนำภูมิปัญญาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนนำเสนอการจัดการศึกษาภายใต้บริบทภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม เป็นที่ประจักษ์ต่อบุคคลภายนอก ดังเห็นได้จากการวางแผนการดำเนินการตามจุดเน้นของโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ประกอบไปด้วยโครงการที่เน้นทักษะด้านวิชาการ ขาดการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเหมาะสม

หลักสัปปุริสธรรม 7 คือ คุณธรรมคุณงามความดีเป็นตัวคอยกำหนดให้ผู้บริหารในฐานะเป็นหัวหน้าต้องปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาสมควรต้องกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคลากรอื่น และจะต้องบังคับใจตนเองให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดีงาม 1) อัมมัญญตา รู้หลักการ เมื่อดำรงตำแหน่งมีฐานะหรือจะทำอะไรก็ตามต้องรู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ 2) อัตถัญญตา รู้จุดหมาย ผู้นำถ้าไม่รู้จุดหมายก็ไม่รู้ว่าจะนำคนและกิจการไปในทิศทางใด 3) อุตตัญญตา รู้ตน คือ ต้องรู้ว่าตนเองคือใครมีภาวะเป็นอะไรอยู่ในสถานะใดมีคุณสมบัติ มีความพร้อมมีความถนัด สติปัญญา ความสามารถอย่างไร 4) มัตตัญญตา รู้ประมาณ คือ รู้จักความพอดีหมายความว่าต้องรู้จักขอบเขตขีดชั้นความพอเหมาะที่จะจัดทำในเรื่องต่าง ๆ 5) กาลัญญตา รู้กาลคือ รู้จักเวลา รู้จักการวางแผนงาน 6) ปริสสัญญตา รู้ชุมชน คือ รู้สังคม เพื่อสนองความต้องการได้ถูกต้องหรือแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด 7)

บุคคลัญดา รู้บุคคล คือ รู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้ร่วมงานเพื่อการปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสม (พระมหาจรัญ อภิธมฺมจิตฺโต และคณะ, 2564) ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สอดคล้องกับการบริหารจัดการในแง่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยภายใต้หัวข้อ แนวทางการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 และเพื่อหาแนวทางการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ในการส่งเสริมการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรมภายใต้บริบทของชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3
2. เพื่อหาแนวทางการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบวิธีผสมผสาน (Mixed Methods Research) ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพทางการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับงานวิจัย เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดและสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยกรอบแนวคิดที่นำมาใช้ คือ การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ด้านการประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ด้านการปรับปรุงการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ คือ หลักสัปปุริสธรรม 7 ได้แก่ 1) ธัมมัญญาตา เป็นผู้รู้จักเหตุ 2) อัตถัญญาตา รู้จักจุดมุ่งหมายและผล 3) อัตตัญญาตา รู้จักตน 4) มัตตัญญาตา รู้จักประมาณ 5) กาลัญญาตา รู้จักกาล 6) ปริสสัญญาตา รู้จักชุมชน 7) ปุคคัลัญญาตา รู้จักบุคคล และเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความเหมาะสมของปริมาณข้อคำถาม ความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์ ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดค่าดัชนี คือ IOC (Item Objective Congruence) รวมทั้งตรวจสอบความถูกต้องในการใช้ภาษา และความครอบคลุมในเนื้อหา จากนั้น นำแบบสอบถามทดลองใช้ (Try out) กับครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการ

วิจัย จำนวน 30 คน ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.99 ประชากร คือ ผู้บริหาร และข้าราชการครู พนักงานราชการ และครูอัตราจ้าง ที่ปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 จำนวน 805 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย โดยใช้ตาราง Krejcie & Morgan ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 351 คน สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สร้างข้อคำถามให้สัมพันธ์กับแนวทางการบริหาร ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามหลักปรัศธรรม 7 ของผู้บริหารในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 เพื่อหาแนวทางการบริหาร ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามหลักปรัศธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3

ขั้นตอนที่ 2 หาแนวทางการบริหาร ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามหลักปรัศธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structure Interview) และวิเคราะห์ค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) เพื่อหาแนวทางการบริหาร ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามหลักปรัศธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการบริหาร ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 พบว่า สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 49.10 ตำแหน่ง ครู จำนวน 306 คน คิดเป็นร้อยละ 87.90 มีประสบการณ์การทำงานระหว่าง 5-10 ปี จำนวน 127 คิดเป็นร้อยละ 36.20 และด้านประเภท ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า สถานศึกษาที่ผู้ตอบแบบสอบถามปฏิบัติงานอยู่มีการดำเนินการเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นสาขาเกษตรกรรม จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 45.70 รองลงมา คือ สาขาศิลปกรรม จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 21.40 ถัดมา คือ สาขาภาษาและวรรณกรรม จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 19.40 น้อยที่สุด คือ สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 13.40 และไม่มีโรงเรียนใดดำเนินการด้านสาขากองทุนและธุรกิจชุมชน คิดเป็นร้อยละ 0 และสภาพการบริหาร ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 จากการวิจัยระดับการบริหาร ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการปรับปรุงการใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้าน

การประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สภาพการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่น ของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 แยกเป็นรายด้าน ดังนี้

ด้านการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้บริหารส่งเสริมให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงาน โดยคัดเลือกจากผู้เกี่ยวข้องที่มีส่วนได้ส่วนเสีย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก

ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สถานศึกษากำหนดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาใช้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก

ด้านการประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้บริหารสนับสนุนมีการกำหนดชั่วโมงเรียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นตามที่หลักสูตรกำหนด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก

ด้านการปรับปรุงการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า สถานศึกษามีการนำปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด

2. แนวทางการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 พบว่า จากการวิจัยแนวทางการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 รูป/คน ประกอบไปด้วย 4 ด้าน โดยมีแนวทางการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ดังนี้

2.1 ด้านการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้บริหารควรสร้างความเข้าใจให้ครูและบุคลากรในโรงเรียน เข้าใจถึงเหตุผลและความสำคัญในการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้ในสถานศึกษา ควรให้ครูได้วิเคราะห์ข้อดีของการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จร่วมกัน เพื่อให้เห็นประโยชน์ได้ชัดเจนขึ้น ควรให้ครูและบุคลากรได้วิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการจัดการเรียนรู้ของตนเอง แล้วกำหนดเป้าหมายความสำเร็จเชิงปริมาณในรายวิชาที่ตนเองสอนให้มีความเหมาะสม แนะนำให้ครูและบุคลากรพิจารณาค่าความสำเร็จเชิงปริมาณในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนรู้ให้ มีความเหมาะสมกับศักยภาพของตนเอง นักเรียน และเครือข่าย ควรกำหนดเป้าหมายเชิงปริมาณในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ให้เหมาะสมกับกรอบระยะเวลา ควรจัดให้มีการระดมความคิดให้ครูและบุคลากรได้ร่วมกันวิเคราะห์แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ควรให้คำแนะนำแก่ครูและบุคลากรให้รู้จักกับปราชญ์ชาวบ้าน หรือวิทยากรท้องถิ่น ว่ามีความสามารถ ความถนัด และมีศักยภาพในระดับใดก่อนการกำหนดเป้าหมายเชิงปริมาณการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้บริหารควรมีการประชุมชี้แจงถึงสาเหตุที่จำเป็นต้องมีการจัดการการเรียนรู้ร่วมกับท้องถิ่น ควรสร้างความตระหนักให้ครูได้เห็นถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในการนำท้องถิ่นมาเป็นส่วนช่วยในการจัดการเรียนรู้ ควรสนับสนุนให้ครูและบุคลากรได้พิจารณาเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง ควรมีการวางแผนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการร่วมกับการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาร่วมกับครูและบุคลากร ควรแนะนำให้ครูกำหนดขอบเขตของเนื้อหาพอประมาณที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ ควรชี้แจงให้ครูและบุคลากรได้ศึกษาช่วงเวลาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเวลาเรียน ควรให้คำแนะนำ และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับครูในการพิจารณาเลือกปราชญ์ชาวบ้าน หรือวิทยากรภายนอก ที่จะเป็นผู้สอนให้แก่ักเรียนเพื่อให้ักเรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มที่และเต็มศักยภาพ

2.3 ด้านการประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้บริหารควรชี้แจงให้ครูมีความเข้าใจสาเหตุที่ต้องมีการกำหนดระยะเวลาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของระยะเวลาในการประเมินผลภูมิปัญญาโดยใช้เหตุผลประกอบการพิจารณา ควรร่วมวางแผนในการกำหนดระยะเวลาการประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับครูฝ่ายวิชาการเพื่อให้การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีกรอบระยะเวลาที่ชัดเจน ควรให้ข้อมูลกับครูและบุคลากรได้พิจารณาตนเองเพื่อกำหนดกรอบระยะเวลาในการใช้ภูมิปัญญาในการจัดการเรียนรู้ โดยพิจารณาหลักสูตร และวิเคราะห์เวลาเรียนของผู้เรียนที่ตนรับผิดชอบ ควรให้ข้อมูลที่เพียงพอในการให้ครูและบุคลากรได้วิเคราะห์ความเป็นไปของชุมชนในการให้ความร่วมมือกับโรงเรียน ควรให้ครูจัดทำรายนามผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.4 ด้านการปรับปรุงการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้บริหารสร้างความเข้าใจและสร้างความตระหนักให้กับครูและบุคลากรถึงสาเหตุและความจำเป็นในการเผยแพร่ผลงานการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรยกย่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาผลงานทางวิชาการเพื่อสร้างความกระตือรือร้นให้ครูได้เห็นถึงข้อดี และประโยชน์ของการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ชัดเจน ควรเป็นที่ปรึกษาในแก่ครู และส่งเสริมให้ครูพิจารณาเลือกนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับความสามารถ ความถนัดของตนเองมาเผยแพร่แก่บุคคลภายนอก ควรจัดพื้นที่ให้ครูและบุคลากรได้มีโอกาสในการเผยแพร่ผลงานภูมิปัญญา ควรให้ความรู้ คำชี้แนะแก่ครูและบุคลากรในการเผยแพร่ภูมิปัญญาภายใต้ความเหมาะสม และควรกำหนดระยะเวลาในการให้ครูและบุคลากรได้เผยแพร่ผลงานการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมและเอื้อประโยชน์ให้แก่ครูและโรงเรียนในคราวเดียวกันในโอกาสต่าง ๆ ควรเป็นผู้นำให้แก่ครูในการเข้าสังคมทางวิชาการ ควรแนะนำครูให้รู้จักองค์กรทางการศึกษา ควรส่งเสริมให้ครูได้อบรมหรือประชุมเพื่อสร้างเครือข่ายทางวิชาการในการเผยแพร่ผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาจัดการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่น ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 4 ด้าน โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการปรับปรุงการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1.1 ด้านการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับสูงสุด คือสถานศึกษา มีการนำปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวันทนี ใจเฉพา (2562) พบว่า ชุมชนวัดเกษมีผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 4 ท่าน ที่ได้รับการยืนยันจากชุมชนว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญและมีความรู้ความสามารถจริง จากข้อมูลที่ได้มาประชุมผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นฐานในการพัฒนาเป็นคู่มือสำหรับการบริหารจัดการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษามีความเห็นชอบโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในการจัดการศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น การวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสิ่งที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดคือ ตัวบุคคลหรือปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ จากประสบการณ์ จากการเรียนรู้ที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน

1.2 ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับสูงสุด ผู้บริหารสนับสนุนมีการกำหนดชั่วโมงเรียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นตามที่หลักสูตรกำหนด อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิชานันท์ ต้นสุริยา (2558) พบว่า มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนของครูในสถานศึกษา ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับ คือ ด้านคติ ความคิด ความเชื่อ รองลงมา คือ ด้านศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี ด้านแนวทางปฏิบัติและเทคโนโลยีชาวบ้าน และด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารให้ความสำคัญกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยในการจัดการเรียนรู้ ให้กับนักเรียนในสังกัด ซึ่งนอกจากเป็นการระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาช่วยพัฒนาการศึกษาแล้ว ยังเป็นการสร้างความร่วมมือ สร้างความรักความผูกพัน และความภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

1.3 ด้านการประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับสูงสุด คือ สถานศึกษากำหนดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาใช้ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศรีจันทร์ธน์ กันทะวัง (2558) พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวการสอนเชิงประสบการณ์โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) การจัดการเรียนการสอน 5) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีขั้นตอนจัดการเรียนการสอน 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ ขั้นเรียนรู้จากครูผู้สอนหรือครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ขั้นปฏิบัติกิจกรรมในสภาพจริง ขั้นนำเสนอ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ได้ปฏิบัติกิจกรรม ขั้นสรุปผลการเรียนรู้ ขั้นประยุกต์ใช้โดยการจัดนิทรรศการ และจากการถอด

บทเรียนที่ได้จากการใช้รูปแบบการเรียนการสอน พบว่า เป็นการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและจัดประสบการณ์ภาคสนามให้แก่ผู้เรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุข สอดคล้องกับพื้นฐานหรือวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจและมีความผูกพันกับท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการที่นักเรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ จะทำให้เรียนรู้อย่างมีความสุข และมีผลการเรียนที่ดี การกำหนดหลักสูตรหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญ

1.4 ด้านการปรับปรุงการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับสูงสุด คือ ผู้บริหารส่งเสริมให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงาน โดยคัดเลือกจากผู้เกี่ยวข้องที่มีส่วนได้ส่วนเสีย อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมาลี แวเพ็ชร (2558) พบว่า สภาพการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ในภาพรวม สภาพการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การปรับปรุงการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องอาศัยความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันพัฒนาส่วนดีและการแก้ไขส่วนที่เป็นปัญหา เพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดียิ่งขึ้นไป

2. แนวทางการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่น ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 พบว่า

2.1 ด้านการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ผู้บริหารควรสร้างความเข้าใจให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนเข้าใจถึงเหตุผลและความสำคัญในการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้ในสถานศึกษา ควรให้ครูได้วิเคราะห์ข้อดีของการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จร่วมกัน ควรให้ครูและบุคลากรได้วิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการจัดการเรียนรู้ของตนเอง แล้วกำหนดเป้าหมายความสำเร็จเชิงปริมาณในรายวิชาที่ตนเองสอนให้มีความเหมาะสม แนะนำให้ครูและบุคลากรพิจารณาความสำเร็จเชิงปริมาณในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมกับศักยภาพของตนเองและนักเรียน ควรกำหนดเป้าหมายเชิงปริมาณในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ให้เหมาะสมกับรอบระยะเวลา ควรจัดให้มีการระดมความคิดให้ครูและบุคลากรได้ร่วมกันวิเคราะห์แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ควรให้คำแนะนำแก่ครูและบุคลากรให้รู้จักกับปราชญ์ชาวบ้าน หรือวิทยากรท้องถิ่น ว่ามีความสามารถ ความถนัด และมีศักยภาพในระดับใดก่อนการกำหนดเป้าหมายเชิงปริมาณการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารจำเป็นต้องส่งเสริมให้มีการจัดทำกรอบหลักสูตรท้องถิ่นในรูปของคณะทำงาน มีการวิเคราะห์หลักสูตรท้องถิ่นในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกัน รวมถึงส่งเสริมให้มีการวิเคราะห์ผลที่คาดว่าจะได้รับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในสถานศึกษา ตลอดจนวิเคราะห์ผลที่คาดว่าจะผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะได้รับจากการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการกำหนดการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสายสุตา เตียเจริญ และคณะ (2560) พบว่า ในการวางแผนภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องมีการสำรวจความต้องการของถิ่นฐานในระดับท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน ประกอบด้วย การสร้างความตระหนัก การแสวงหา

และการสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบ การเข้าถึงและการแลกเปลี่ยนความรู้ และการนำความรู้ไปใช้

2.2 ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ผู้บริหารควรมีการประชุมชี้แจงถึงสาเหตุที่จำเป็นต้องมีการจัดการเรียนรู้ร่วมกับท้องถิ่น ควรสร้างความตระหนักให้ครูได้เห็นถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในการนำท้องถิ่นมาเป็นส่วนช่วยในการจัดการเรียนรู้ ควรสนับสนุนให้ครูและบุคลากรได้พิจารณาเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง ควรมีการวางแผนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการร่วมกับการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาร่วมกับครูและบุคลากร ควรแนะนำให้ครูกำหนดขอบเขตของเนื้อหาพอประมาณที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ ควรชี้แจงให้ครูและบุคลากรได้ศึกษาช่วงเวลาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเวลาเรียน ควรให้คำแนะนำ และให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์สำหรับครูในการพิจารณาเลือกปราชญ์ชาวบ้าน หรือวิทยากรภายนอก ที่จะเป็นผู้สอนให้แก่ นักเรียนเพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้ อย่างเต็มที่ และเต็มศักยภาพ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครสวรรค์เขต 3 ได้มีการกำหนดภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้อย่างชัดเจน นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาในการร่วมจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครูบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมาลี แวเพ็ชร (2558) พบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหามีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง สรุป คือ ขั้นการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ควรมีการแต่งตั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นคณะกรรมการร่วมประชุมวางแผนในการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษากำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ให้ผู้เรียนเลือกเรียน ตามความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ขั้นการออกแบบการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกำหนดและออกแบบการเรียนรู้ ร่วมจัดหาสื่อจัดทำสื่อ และการใช้แหล่งเรียนรู้ ทั้งในและนอกสถานศึกษา และขั้นการจัดทำคำอธิบายรายวิชา เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อวางแผนในการจัดทำคำอธิบาย รายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐาน การเรียนรู้

2.3 ด้านการประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ผู้บริหารควรชี้แจงให้ครูมีความเข้าใจสาเหตุที่ต้องมีการกำหนดระยะเวลาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของระยะเวลาในการประเมินผลภูมิปัญญาโดยใช้เหตุผลประกอบการพิจารณา ควรร่วมวางแผนในการกำหนดระยะเวลาการประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับครูฝ่ายวิชาการ เพื่อให้การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีกรอบระยะเวลาที่ชัดเจน ควรให้ข้อมูลกับครูและบุคลากรได้พิจารณาตนเองเพื่อกำหนดกรอบระยะเวลาในการใช้ภูมิปัญญาในการจัดการเรียนรู้ โดยพิจารณาหลักสูตร และวิเคราะห์เวลาเรียนของผู้เรียนที่ตนรับผิดชอบ ควรให้ข้อมูลที่เพียงพอในการให้ครูและบุคลากรได้วิเคราะห์ความเป็นไปของชุมชนในการให้ความร่วมมือกับโรงเรียน ควรให้ครูจัดทำรายงานผู้ให้ ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต 3 มีการ

วัดและประเมินผลการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับการกำหนดนโยบายทางการศึกษา และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นลงสู่การจัดการเรียนการสอน โดยมีการกำหนดเครื่องมือที่หลากหลายในการประเมินผลและกำหนดระยะเวลาในการวัดและประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นระยะ ตลอดจนรายงานผลการจัดการศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้รับทราบ สอดคล้องกับงานวิจัยของจิราภรณ์ ขยัน (2558) พบว่า บทบาทการนำแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียน ใน 5 ด้าน โดยหนึ่งในด้านนั้น ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผลในการนำแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ซึ่งมีความจำเป็นในการขับเคลื่อนภูมิปัญญาท้องถิ่นลงสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 ด้านการปรับปรุงการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ผู้บริหารสร้างความเข้าใจและสร้างความตระหนักรู้ให้กับครูและบุคลากรถึงสาเหตุและความจำเป็นในการเผยแพร่ผลงานการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรยกย่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาผลงานทางวิชาการเพื่อสร้างความกระตือรือร้นให้ครูได้เห็นถึงข้อดี และประโยชน์ของการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ชัดเจน ควรเป็นที่ปรึกษาในแก่ครู และเปิดโอกาสให้ครูได้เผยแพร่ผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่น ภายใต้อาจารย์ที่เหมาะสม และควรกำหนดระยะเวลาในการให้ครูและบุคลากรได้เผยแพร่ผลงานการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมและเอื้อประโยชน์ให้แก่ครูและโรงเรียนในคราวเดียวกันในโอกาสต่าง ๆ ควรเป็นผู้นำให้แก่ครูในการเข้าสู่ชมทางวิชาการ ควรแนะนำครูให้รู้จักองค์กรทางการศึกษา ควรส่งเสริมให้ครูได้อบรมหรือประชุมเพื่อสร้างเครือข่ายทางวิชาการในการเผยแพร่ผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาจัดการศึกษาให้เป็นที่รู้จัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่นจำเป็นต้องได้รับการยอมรับตั้งแต่ระดับผู้เรียน ซึ่งจัดว่าเป็นผู้รับบริการ ชุมชน และหน่วยงานภายนอก ผู้บริหารจำเป็นต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้จากการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนที่ได้มานั้นเป็นข้อมูลสารสนเทศอันเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อทุกฝ่ายมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิชานันท์ ต้นสุริยา (2558) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในสถานศึกษา ควรสร้างองค์กรเครือข่ายผู้ปกครองในชุมชน เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 รายงานผลการดำเนินงานและเผยแพร่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยแนวทางการแนวทางการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหาร ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าในการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นซึ่งประกอบไปด้วย 4 ด้านอันได้แก่ 1) ด้านการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ด้านการประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ด้านการปรับปรุงการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งการบริหารดังกล่าวทั้ง 4 ด้าน

ผู้บริหารต้องมีคุณธรรม และใช้พุทธธรรมดังหลักสัปปริสธรรม 7 มาเป็นส่วนช่วยในการบริหาร เพื่อให้เกิดความสุขในการทำงานร่วมกัน ส่งผลให้การบริหารภูมิปัญญาเป็นไปอย่างราบรื่นและตอบสนองความต้องการของชุมชน ดังนี้

ด้านการวางแผนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย

1. ธัมมัญญตา (รู้หลักการ) คือ ผู้บริหารควรสร้างความเข้าใจให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนเข้าใจถึงเหตุผลและความสำคัญในการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้ในสถานศึกษา
2. อตถัญญตา (รู้จุดหมาย) คือ ผู้บริหารควรชี้แจงอธิบายให้ครูและบุคลากรเข้าใจและทราบถึงผลดีของการกำหนดความสำเร็จเชิงปริมาณของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้
3. อัตตัญญตา (รู้ตน) คือ ผู้บริหารควรให้ครูและบุคลากรได้วิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการจัดการเรียนรู้ของตนเอง แล้วกำหนดเป้าหมายความสำเร็จ
4. มัตตัญญตา (รู้ประมาณ) คือ ผู้บริหารควรกำหนดให้มีการวางแผนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้อย่างเหมาะสมกับศักยภาพของครู นักเรียน และเครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. กาลัญญตา (รู้กาล) คือ ผู้บริหารควรวางแผนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาบูรณาการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเวลาเรียน
6. ปริสัญญตา (รู้ชุมชน) คือ ผู้บริหารควรสำรวจความต้องการของนักเรียนว่ามีความต้องการเรียนรู้ หรือสนใจในสาขาใด และชุมชนมีความต้องการให้มีการจัดการเรียนรู้ในสาขาใดตามบริบทของชุมชน
7. ปุคคัลญตา (รู้บุคคล) คือ ผู้บริหารควรรู้จักภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชนว่ามีความสามารถในสาขาด้านใดบ้าง

ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย

1. ธัมมัญญตา (รู้หลักการ) ผู้บริหารควรมีการประชุมชี้แจงถึงสาเหตุที่จำเป็นต้องมีการจัดการเรียนรู้ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างความเข้าใจให้แก่ครูและบุคลากรในการประสานความร่วมมือกับชุมชนในการจัดการศึกษา
2. อตถัญญตา (รู้จุดหมาย) ผู้บริหารควรอธิบายและสร้างความตระหนักให้ครูได้เห็นถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นส่วนช่วยในการจัดการเรียนรู้
3. อัตตัญญตา (รู้ตน) คือ ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ครูและบุคลากรได้พิจารณาเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียนและบริบทชุมชน
4. มัตตัญญตา (รู้ประมาณ) คือ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการร่วมกับการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาร่วมกับครูอย่างเหมาะสม
5. กาลัญญตา (รู้กาล) คือ ผู้บริหารควรกำหนดช่วงเวลาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเวลาเรียน

6. ปริสัญญูตา (รู้ชุมชน) คือ ผู้บริหารควรเน้นย้ำให้ครูและบุคลากร ประสานความร่วมมือกับชุมชนว่ามีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใดบ้างสามารถจะนำมาใช้จัดการเรียนรู้ให้ตรงกับความต้องการ

7. ปุคคลัญตา (รู้บุคคล) คือ ผู้บริหารควรจัดทำข้อมูลแหล่งเรียนรู้ ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

ด้านการประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย

1. ัมมัญญูตา (รู้หลักการ) คือ ผู้บริหารควรชี้แจงให้ครูมีความเข้าใจสาเหตุที่ต้องมีการกำหนดระยะเวลาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม

2. อัตถัญญูตา (รู้จุดหมาย) คือ ผู้บริหารควรอธิบายให้ครูและบุคลากรได้ทราบถึงผลดีของการกำหนดระยะเวลาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. อัตตัญญูตา (รู้ตน) คือ ผู้บริหารควรให้ข้อมูลกับครูและบุคลากรได้พิจารณาตนเองเพื่อกำหนดกรอบระยะเวลาในการใช้ภูมิปัญญาในการจัดการ

4. มัตตัญญูตา (รู้ประมาณ) คือ ผู้บริหารควรให้คำแนะนำครูและบุคลากรในการกำหนดระยะเวลาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าสามารถทำได้เพียงใด เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อจัดการเรียนรู้ในส่วนอื่น

5. กาลัญญูตา (รู้กาล) คือ ผู้บริหารควรให้ครูและบุคลากรกำหนดระยะเวลาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนการเปิดภาคเรียนเพื่อให้ทันต่อการจัดการเรียนรู้

6. ปริสัญญูตา (รู้ชุมชน) คือ ผู้บริหารควรให้ข้อมูลที่เพียงพอในการให้ครูและบุคลากรได้วิเคราะห์ความเป็นไปของชุมชนในการให้ความร่วมมือกับโรงเรียน ก่อนการกำหนดระยะเวลาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

7. ปุคคลัญตา (รู้บุคคล) คือ ผู้บริหารควรให้ครูจัดทำรายนามผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้วพิจารณาเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านการปรับปรุงการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย

1. ัมมัญญูตา (รู้หลักการ) คือ ผู้บริหารควรสร้างความเข้าใจและสร้างความตระหนักรู้ให้กับครูและบุคลากรถึงสาเหตุและความจำเป็นในการเผยแพร่ผลงานการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทราบและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพัฒนาต่อไป

2. อัตถัญญูตา (รู้จุดหมาย) คือ ผู้บริหารควรยกย่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาผลงานทางวิชาการเพื่อสร้างความกระตือรือร้นให้ครูได้เห็นถึงข้อดี และประโยชน์ของการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ชัดเจน

3. อัตตัญญูตา (รู้ตน) คือ ผู้บริหารควรเป็นที่ปรึกษาในแก่ครู และส่งเสริมให้ครูพิจารณาเลือกนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน

4. มัตตัญญูตา (รู้ประมาณ) คือ ผู้บริหารควรมีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ปรับปรุงการดำเนินงานอย่างเหมาะสม

5. กาลัญญตา (รู้กาล) คือ ผู้บริหารควรกำหนดให้มีการปรับปรุงเมื่อดำเนินการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนไปแล้วในระยะเวลาหนึ่ง

6. ปริสัญญตา (รู้ชุมชน) คือ ผู้บริหารควรเป็นผู้ช่วยให้แก่ครูในการเข้าถึงสังคมทางวิชาการ เพื่อสร้างเครือข่ายทางวิชาการ ควรเป็นผู้ชี้แนะให้ครูและบุคลากรรู้จักกับบุคคลสำคัญในวงการการศึกษา ที่สามารถเอื้อเฟื้อพื้นที่ในการเผยแพร่ผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาจัดการศึกษาให้เป็นที่รู้จัก

7. ปุคคัลญตา (รู้บุคคล) คือ ผู้บริหารควรนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาในการจัดการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาควรส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในด้านการวางแผนการการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับผู้บริหารและครูในสถานศึกษาขนาดเล็ก

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาควรส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาประสานความร่วมมือกับชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการศึกษา โดยบูรณาการจัดการเรียนรู้ร่วมกับครู และกำหนดช่วงเวลาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเวลาเรียน

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีการปรับปรุงการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการจัดทำสื่อเรียนรู้ที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่น และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นตัวอย่างให้กับโรงเรียนที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน และเปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อนำข้อมูลไปใช้พัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงาน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์และบูรณาการการกำหนดนโยบายและแผนที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดแนวทางที่ชัดเจนและให้การดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปสร้างแนวทางการดำเนินการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นระบบ มีการจัดการระบบข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนอย่างเป็นระเบียบและง่ายต่อการนำไปใช้อย่างหลากหลาย ภายใต้แนวทางการบริหารภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษา หรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561) แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). เข้าถึงได้จาก <http://www.bpp.mua.go.th/main/download/plan/EducationPlan12.pdf>
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2564) นโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. เข้าถึงได้จาก http://backoffice.onec.go.th/uploaded/Information/2017-02-06-PolicyTeach_erwisdom.pdf
- จิราภรณ์ ขยัน. (2558). การศึกษาบทบาทการนำแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- นินานันท์ ต้นสุริยา (2558). การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอนของครูในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3. (การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- พระมหาจรรยา อภิธมมจิตโต และคณะ. (2564). รูปแบบการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 10(4), 54-65
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. (2542, 19 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 116 ตอนที่ 74 ก, หน้า 1.
- มาลี แวเพ็ชร. (2558). การศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง. วารสารวิจัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2(2), 39-46.
- วันทนีย์ ใจเฉพา. (2562). แนวทางการบริหารจัดการศึกษาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลวัดเกต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลนครเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ศรีจันทร์รัตน์ กันทะวัง. (2558). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวการสอนเชิงประสบการณ์ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา. วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ, 8(1), 1-14.
- สายสุดา เตียเจริญ และคณะ. (2560). รูปแบบการบริหารจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1

The Guidelines for academic administration according to
Sappurisdhamma 7 of Small school administrators under
Phichit Primary Educational Service Area Office 1

จุฑารัตน์ ทศไกร¹ วรกฤต เถื่อนช้าง² และปฐิธรรม สำเนียง³

Pawinee Wattanaprom, Worakrit Thuenchang and Prathitham Samniang

Received: November 14, 2021

Revised: December 23, 2021

Accepted: January 24, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.66

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการ และ 2) เสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี ประชากรคือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการ จำนวนทั้งหมด 164 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น .95 และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารงานวิชาการต่ำสุดในแต่ละด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการมีการนิเทศ กำกับติดตามผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้มีการวางแผนการจัดทำกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนรู้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อผลิตสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ด้านการวัดประเมินผลมีระเบียบการวัดผลและประเมินผลการเรียนโดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ด้านการนิเทศการศึกษามีการจัดระบบการนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ และด้านระบบประกันคุณภาพภายในมีการประชุมสัมมนาเพื่อสร้างความตระหนักในเรื่องการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และมาตรฐานการศึกษา 2) แนว

¹ โรงเรียนบ้านตะคร้อ (รัฐประชาอนุทิศ); Bantakhro (Ratprachachanutid)

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: jutaratthodsagai@gmail.com, Tel. 085-2737860

ทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร พบว่า 2.1) หลักอัมมัญญา ผู้บริหารควรรู้หลักเกณฑ์ แนวทางปฏิบัติ วิธีการขั้นตอนในขอบข่ายงานวิชาการ 2.2) หลักอัตถัญญา ผู้บริหารควรมีการวางแผนการทำงาน การนิเทศ กำกับ ติดตามผลการพัฒนาหลักสูตร กำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์ในการดำเนินการ 2.3) หลักอัตตัญญา ผู้บริหารควรรู้จักตนเอง จุดเด่น จุดด้อย ความรู้ ความสามารถของตนเอง 2.4) หลักมัตตัญญา ผู้บริหารควรวางแผนการใช้งบประมาณ ให้พอดีกับทรัพยากรที่มีอยู่ 2.5) หลักกาลัญญา ผู้บริหารควรวางแผนการนิเทศอย่างเป็นระบบ ในเวลาที่เหมาะสมกับงาน 2.6) หลักปริสสัญญา ผู้บริหารควรแนะนำให้บุคลากรรู้จักบุคคล ชุมชน ที่เป็นเครือข่ายทางวิชาการ 2.7) หลักบุคคลัญญา ผู้บริหารควรรู้จัก นิยัความสามารถและความแตกต่างของบุคคล

คำสำคัญ: แนวทางการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก, โรงเรียนขนาดเล็ก, หลักสัปปุริสธรรม 7

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the condition of academic administration; and 2) to propose the guidelines of academic administration according to Sappurisdhamma 7 of the small schools administrators under Phichit Primary Educational Service Area Office 1. This was a mixed methods research. The population was the school administrators and academic teachers totaling 164 people and 9 key informants. The instruments used were questionnaires with confidence value of .95 and semi-structured interview forms. Statistics used were frequency, percentage, mean and standard deviation. The results of the research found that 1) the lowest condition of academic administration in each aspect was as follows: for administration, there were supervision, and follow-up the curriculum development; in terms of learning management, there was a plan for organizing learning activities; regarding the development of learning media, there were studies and research to produce learning media in accordance with the needs of the learners; in terms of assessment, there was a method for measuring and evaluating learning outcomes by allowing relevant people to participate; in the field of educational supervision, there was a systematic system of supervision within schools; and for internal quality assurance systems, there were seminars to raise awareness about Internal Quality Assurance and educational standards. 2) academic administration guidelines according to Sappurisdhamma 7 in curriculum administration found that 2.1) Dhammanyuta: the administrators should know the rules, guidelines, methods, and

procedures in the academic framework; 2.2) Atthanyuta: the administrators should have work planning, supervision, and follow-up curriculum development, set goals and objectives in action; 2.3) Attanyuta: the administrators should know their strengths, weaknesses, knowledge, and abilities; 2.4) Mattanyuta: the administrators should plan the use of the budget to fit the existing resources; 2.5) Kalanyuta: the administrators should have a systematic supervision plan at the right time for the job; 2.6) Parisanyuta: the administrators should introduce personnel to people , communities that were academic networks; and 2.7) Puggalanyuta: the administrators should know the habits, abilities and differences of individuals.

Keywords: Guidelines of Academic Administration of Small School Administrators, Small Schools, Sappurisadhamma 7

บทนำ

การศึกษาจะทำให้ประสบความสำเร็จต้องมีกฎหมายรองรับเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 ระบุไว้ว่า มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญา ไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

โรงเรียน เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่จัดการศึกษาให้กับประชาชน และจะต้องจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ตามมาตรฐานของการศึกษาของชาติ โดยในการบริหารงานประกอบไปด้วยภารกิจงาน 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป โดยถือว่าการบริหารงานด้านวิชาการ เป็นหัวใจสำคัญและเป็นภารกิจหลักในการบริหาร ส่วนการบริหารงานด้านอื่น ๆ นั้นถือว่าเป็นส่วนช่วยสนับสนุนให้การบริหารงานด้านวิชาการประสบผลสำเร็จ โดยภิญโญ สาธร (2552) ได้กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ เป็นงานหลักสำคัญของการบริหารสถานศึกษา เพราะเป็นงานเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาของผู้บริหารโดยตรง ผู้บริหารการศึกษาของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาทุกแห่งคือ การให้การศึกษแก่ผู้เรียน ผู้บริหาร

โรงเรียนควรเป็นผู้นำทางวิชาการ โดยปฏิบัติงานร่วมกับครู จะต้องกระตุ้นให้ครูพัฒนานตนเอง ให้คำแนะนำและประสานงานให้ครูทุกคนร่วมกันทำงานด้านการสอนให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะโรงเรียนในระดับประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่าง ๆ ยังต้องให้ความสำคัญต่อการจัดการด้านวิชาการ เพราะการบริหารงานวิชาการในระดับประถมศึกษาเป็นพื้นฐานเริ่มแรกของการศึกษาและมีความสำคัญต่อการศึกษาต่อในระดับต่าง ๆ หากการบริหารงานวิชาการในระดับประถมเกิดความผิดพลาดหรือไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ อาจทำให้ผู้เรียนพลาดโอกาสทางการศึกษาในระดับสูงขึ้นไปได้

จากสภาพการบริหารงาน ของโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 นั้นพบปัญหาการบริหารงานวิชาการเป็นอันดับแรกของการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน โดยดูจากผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติ หรือ (O-NET) ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ได้มีการจัดกลุ่มคุณภาพของโรงเรียนจากคะแนนค่าเฉลี่ยของผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติหรือ (O-NET) ซึ่งผลคะแนนของโรงเรียนขนาดเล็กนั้น อยู่ในกลุ่มคะแนนพอใช้ไปจนถึงปรับปรุง มากกว่าร้อยละ 80 ของโรงเรียนขนาดเล็กทั้งหมด (กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1, 2563) ทั้งนี้ เป็นเพราะบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กนั้น มีข้อจำกัดในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านงบประมาณในการบริหารงาน ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้านจำนวนครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีไม่ครบตรงตาม 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือปัญหาครูไม่ครบชั้นเรียน และยังเกิดปัญหาขาดความต่อเนื่องในการบริหารงานโรงเรียนและการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากมีการย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมของครู และผู้อำนวยการโรงเรียนตามเหตุจำเป็นต่าง ๆ หรือเกิดจากการเปลี่ยนสายงาน เช่น เปลี่ยนจากสายผู้สอนเป็นสายงานบริหารสถานศึกษา สายงานอื่น หรือหน่วยงานอื่น เป็นต้น

การบริหารงานวิชาการมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการบริหารโรงเรียนทุกระดับ ทุกขนาด โดยเฉพาะกับโรงเรียนที่มีขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 โดยเฉพาะปัญหาด้านการวางแผนงานวิชาการ ด้านการบริหารงานหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา สาเหตุอันเนื่องมาจาก จำนวนครูหรือบุคลากรที่มีน้อย ไม่เพียงพอต่อภาระงานที่ได้รับมอบหมายที่มีจำนวนมาก และยังขาดแคลนครูที่มีความรู้ความสามารถหรือความถนัดเกี่ยวกับงานวิชาการที่จะมารับหน้าที่เป็นหัวหน้างานหรือทำเรื่องงานวิชาการในโรงเรียน จึงทำให้เห็นว่า การบริหารงานวิชาการมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปปรับใช้ในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 และของโรงเรียนขนาดเล็กอื่น ๆ สืบต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1
2. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบวิธีผสมผสาน (Mixed Methods Research) ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับงานวิจัย เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดและเพื่อสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) เก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 จำนวน 82 โรงเรียน รวมประชากรทั้งหมด จำนวน 164 คน สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นนำผลการศึกษาจากข้อคำถามในแบบสอบถามที่มีระดับคะแนนต่ำสุด มาวิเคราะห์เพื่อสร้างข้อคำถามเป็นแบบสัมภาษณ์ เพื่อหาแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1

ขั้นตอนที่ 2 หาแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structure Interview) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) เพื่อหาแนวทาง การบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu=3.87$, $\sigma=0.72$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่ 1 การบริหารจัดการหลักสูตรอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu=3.64$, $\sigma=0.85$) ต่ำสุด คือ มีการนิเทศ กำกับ ติดตามผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านที่ 2 การจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\mu=4.12$, $\sigma=0.67$) ต่ำสุด คือ มีการวางแผนการจัดทำกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านที่ 3 การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ในระดับปานกลาง ($\mu=3.77$, $\sigma=0.66$)

ต่ำสุด คือ มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อผลิตสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ด้านที่ 4 การวัดประเมินผล อยู่ในระดับมาก ($\mu=4.06$, $\sigma=0.55$) ต่ำสุด คือ มีระเบียบการวัดผล และประเมินผลการเรียนโดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ด้านที่ 5 การนิเทศการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu=3.85$, $\sigma=0.70$) ต่ำสุด คือ มีการจัดระบบการนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ และด้านที่ 6 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu=3.78$, $\sigma=0.77$) ต่ำสุด คือ มีการประชุมสัมมนาเพื่อสร้างความตระหนักในเรื่องการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และมาตรฐานการศึกษา

2. แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 พบว่า

2.1 ตามหลักอัมมัญญา ดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ผู้บริหารควรรู้จักเหตุ หลักการ กฎเกณฑ์ แนวทางปฏิบัติ วิธีการ รู้ขั้นตอนในขอบข่ายของงานบริหารจัดการหลักสูตร 2) ด้านการจัดการเรียน ผู้บริหารควรศึกษาเรียนรู้หลักการนิเทศ กำกับ ติดตาม ผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ผู้บริหารควรส่งเสริมสนับสนุนให้ครูรู้วิธีการผลิต พัฒนา สื่อนวัตกรรมที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา 4) ด้านการวัดประเมินผล ผู้บริหารควรส่งเสริมสนับสนุนให้ครูรู้วิธีการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ได้มาตรฐาน 5) ด้านการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารควรศึกษาเรียนรู้หลักการนิเทศ กำกับ ติดตาม ผลการนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอน โดยการใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ และดำเนินการนิเทศกำกับ ติดตามอย่างต่อเนื่อง 6) ด้านระบบประกันคุณภาพภายใน ผู้บริหารควรรู้หลักการควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพ การประเมินและรับรองคุณภาพ

2.2 ตามหลักอัสตัญญา ดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ผู้บริหารรู้จักผลการวางแผนการทำงาน การนิเทศ กำกับ ติดตามการพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารต้องประชุมทำความเข้าใจผลการนิเทศ 2) ด้านการจัดการเรียน ผู้บริหารควรรู้ผลของการจัดทำแผนการเรียนรู้อของครูทุกคน 3) ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ผู้บริหารควรรู้ผลของการนำสื่อไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน 4) ด้านการวัดประเมินผล ผู้บริหารควรรู้ผลของการพัฒนาและนำเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน 5) ด้านการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารรู้เป้าหมายวัตถุประสงค์ในการดำเนินการนิเทศ มีรายงานผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษา (SAR) และครูทุกคน และ 6) ด้านระบบประกันคุณภาพภายใน ผู้บริหารนำผลการนิเทศ กำกับ ติดตามการพัฒนาหลักสูตรมาปรับปรุงอยู่เสมอ

2.3 ตามหลักอัสตัญญา ดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ผู้บริหาร รู้ว่าตน มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการหลักสูตรและสามารถปรับเปลี่ยนตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ 2) ด้านการจัดการเรียน ผู้บริหารรู้จุดเด่น จุดด้อยของแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้น และปรับปรุงแก้ไขพัฒนาให้เหมาะสม 3) ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ผู้บริหารควรรู้ความสามารถ

ของครูในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ และส่งเสริมให้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อผลิตสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง 4) ด้านการวัดประเมินผล ผู้บริหารควรรู้ความสามารถของครูในการสร้างเครื่องมือในการวัดผลประเมินผลของผู้เรียน 5) ด้านการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารนิเทศ กำกับ ติดตามครูให้รู้จักรับผิดชอบงาน ทำงานตามกำลังความสามารถของตน และ 6) ด้านระบบประกันคุณภาพภายใน ผู้บริหารมีการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพ ทั้งด้านความสามารถในการนิเทศ กำกับ ติดตามและคุณภาพด้านจิตใจที่มีคุณความดีงาม

2.4 ตามหลักมัตตัญญูตา ดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ผู้บริหารวางแผนการใช้งบประมาณให้พอดีพอประมาณกับทรัพยากรที่มีอยู่ในการบริหารจัดการหลักสูตร 2) ด้านการจัดการเรียน ผู้บริหารพิจารณาการนิเทศการจัดการเรียนรู้ด้วยความเหมาะสมและเกิดผลดี 3) ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ผู้บริหารควรนิเทศการใช้ทรัพยากรในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้อย่างคุ้มค่า ยึดหลักประโยชน์ ประหยัด 4) ด้านการวัดประเมินผล ผู้บริหารควรจัดทำระเบียบการวัดผลและประเมินผลการเรียนโดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม 5) ด้านการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารนิเทศการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 6) ด้านระบบประกันคุณภาพภายใน ผู้บริหารควรใช้งบประมาณที่เหมาะสมในการควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพ การประเมินและรับรองคุณภาพ

2.5 ตามหลักกาลัญญูตา ดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ผู้บริหารวางแผนบริหารหลักสูตรอย่างเป็นระบบ ในเวลาที่เหมาะสมกับงานแต่ละขั้นตอน 2) ด้านการจัดการเรียน ผู้บริหารต้องรู้จักกาลเวลาเกี่ยวกับการดำเนินงานนิเทศการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ผู้บริหารควรนิเทศให้มีการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับยุคสมัย นำเทคนิคนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ 4) ด้านการวัดประเมินผล ผู้บริหารควรมีการจัดระบบการวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับเวลาเรียน 5) ด้านการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารจัดระบบการนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ รู้จักคุณค่าของเวลาและบริหารเวลาในการนิเทศให้เหมาะสม และ 6) ด้านระบบประกันคุณภาพภายใน ผู้บริหารควรมีการตรวจสอบ ประเมินและปรับปรุงคุณภาพในเวลาที่เหมาะสม

2.6 ตามหลักปริสัญญูตา ดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ผู้บริหารนิเทศการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการ 2) ด้านการจัดการเรียน ผู้บริหารนิเทศแนะนำให้บุคลากรรู้จักบุคคล และชุมชนเป็นเครือข่ายทางวิชาการ 3) ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ผู้บริหารนิเทศให้มีการพัฒนาสื่อการเรียนรู้โดยนำภูมิปัญญาในท้องถิ่นบูรณาการร่วม 4) ด้านการวัดประเมินผล ผู้บริหารศึกษาถึงระเบียบกลไกของสังคมนำข้อมูลมานิเทศและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 5) ด้านการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารนิเทศให้เข้ากับบริบท สภาพแวดล้อม และชุมชนสังคม และ 6) ด้านระบบประกันคุณภาพภายใน ผู้บริหารมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีในการนิเทศกำกับ ติดตาม

2.7 ตามหลักบุคคลัญญูตา ดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ผู้บริหารรู้จักบุคลากร รู้นิสัย ความสามารถของบุคคล เพื่อใช้เป็นข้อมูลมอบหมายงานให้ตรงกับความสามารถของ

แต่ละบุคคล 2) ด้านการจัดการเรียน ผู้บริหารควรรู้ความสามารถของครูแต่ละคนว่ามีความถนัดในการจัดการเรียนการสอนด้านใดและมอบหมายงานให้ตรงกับความสามารถ 3) ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ผู้บริหารควรรู้ความสามารถในการพัฒนาสื่อของครูและพัฒนาให้ครูสามารถสร้างสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย 4) ด้านการวัดประเมินผล ผู้บริหารควรรู้ความสามารถในการใช้เครื่องมือวัดประเมินผลของครู และพัฒนาให้ได้มาตรฐาน 5) ด้านการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารใช้หลักการบริหาร put the right man on the right job นิเทศ กำกับ ติดตามงานให้ตรงกับความสามารถของบุคคล และ 6) ด้านระบบประกันคุณภาพภายใน ผู้บริหารควรรู้ความสามารถในการพัฒนาผู้เรียนของครู และส่งเสริมพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และมีสภาพการบริการงานวิชาการตามขอบข่ายงานวิชาการทั้ง 6 ด้าน คือ

1) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร มีวิธีการดังนี้ สถานศึกษาประชาสัมพันธ์ให้กับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ทราบถึงการใช้ และการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา คณะกรรมการบริหารหลักสูตรในสถานศึกษามีการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ มีประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจในแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สอดคล้องกับศิริินภา เมรัตน์ โสภณ เพ็ชรพวง และบรรจง เจริญสุข (2561) พบว่า แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชุมพร เขต 1 ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ควรมีการจัดประชุมวางแผนการใช้คู่มือเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาและจัดประชุมสัมมนาให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมกันจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา วิเคราะห์ความต้องการของชุมชนนำมาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและกำกับ ติดตาม ประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ มีวิธีการดังนี้ สถานศึกษาวางแผนนิเทศภายในสถานศึกษาด้านการสอนและนำผลการนิเทศไปปรับปรุงงานในสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครูเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพ ให้มีความสามารถปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานวิชาชีพ มีเวลาในการปฏิบัติการสอนและงานในหน้าที่ที่เหมาะสม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีกาส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของครู และมีการนิเทศ กำกับ ติดตามผลอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปพัฒนาให้มีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับศิริินภา เมรัตน์ โสภณ เพ็ชรพวง และบรรจง เจริญสุข (2561) พบว่า แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชุมพร เขต 1 ด้าน

พัฒนากระบวนการเรียนรู้ ควรมีการส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อจัดทำแผนการเรียนรู้ ผู้บริหารโรงเรียนควรกระตุ้นให้ครูปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมถึงโรงเรียนมีการจัดทำโครงการส่งเสริมให้ครูจัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ มีวิธีการดังนี้ สถานศึกษาจัดให้มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาสื่อ และ การใช้สื่อเทคโนโลยีเป็นระยะ ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอน ใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตัวเอง สร้างความตระหนักให้บุคลากรในสถานศึกษาเห็นความสำคัญของการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความ เข้าใจ และทักษะในการผลิต และใช้สื่อเทคโนโลยี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสื่อการเรียนการสอน เป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ที่จะช่วยนักเรียนมีความสนใจเรียนรู้ สอดคล้องกับ สอดคล้องกับศิริภา เมรัตน โสภณ เพ็ชรพวง และบรรจง เจริญสุข (2561) พบว่า แนวทางในการ พัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ชุมพร เขต 1 ด้านสื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีการเรียนการสอน ควรมีการระดมทรัพยากรจากทุก ส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อการจัดหาสื่อ ควรใช้สื่อให้คุ้มค่าที่สุด มีการจัดอบรมทำสื่อเทคโนโลยี ผู้บริหาร มองว่าศึกษานิเทศก์ต้องให้ความรู้และให้ครูได้จัดทำสื่อเพื่อช่วยในการสอนมากขึ้น ควรมีการอบรม ควรจัดงบประมาณในการจัดหาสื่อให้เพียงพอกับโรงเรียนขนาดเล็ก จัดอบรมสื่อเพื่อแก้ปัญหา ผู้เรียน และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ 4) ด้านการวัดประเมินผล มีวิธีการดังนี้ สถานศึกษานำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีกระบวนการวัดผลและประเมินผลทั้งการวัดผล และประเมินผลเพื่อปรับปรุงและการวัดผลและประเมินผลเพื่อตัดสิน จัดทำและพัฒนาเครื่องมือเพื่อ การวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเครื่องมือวัดผลประเมินผลที่ ได้มาตรฐานจะทำให้ทราบข้อมูลคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนที่แท้จริงสามารถนำไปใช้ใ้ การปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีคุณภาพต่อไป สอดคล้องกับจารุณี อิมวงษ์ และทีปพิพัฒน์ สัน ตะวัน (2555) พบว่า แนวทางการดำเนินงานวิชาการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2 ด้านการวัดผลและประเมินผล จัดทำเครื่องมือและ เอกสารเพียงพอ หาหน่วยงานสนับสนุนงบประมาณสร้างเครื่องมือ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับ แนวการสร้างเครื่องมือตามสภาพจริงสร้างกลุ่มเครือข่ายกำหนดเกณฑ์และการใช้เครื่องมือ จัดให้มี การประชุมร่วมกันกับผู้ปกครองเพื่อนำผลมาวิเคราะห์แก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน มีผู้นิเทศ กำกับ ติดตามในการจัดทำเครื่องมืออย่างมีคุณภาพจัดทำคลังข้อสอบระดับสถานศึกษา 5) ด้านการนิเทศ การศึกษา มีวิธีการดังนี้ มีการดำเนินการนิเทศงานวิชาการ และการจัดการเรียนการสอนจาก ศึกษานิเทศก์ ของเขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในรูปแบบที่หลากหลายและ เหมาะสมกับสถานศึกษา ได้รับคำแนะนำหรือแนวทางในการบริหารงานวิชาการหรือการจัดการ เรียนการสอน ภายหลังจากการนิเทศการศึกษา มีการติดตามประสานงานเพื่อพัฒนาระบบและ กระบวนการนิเทศกับเขตพื้นที่การศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การนิเทศ ติดตาม จะทำให้ครูได้รับ คำแนะนำแนวทางในการใช้ปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพได้ สอดคล้องกับ

จารย์ อิมวังก์ และทีปพิพัฒน์ สันตะวัน (2555) พบว่า แนวทางการดำเนินงานวิชาการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ด้านการนิเทศการศึกษาผู้บริหารและครูร่วมกันสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญของการนิเทศ ส่งเสริมให้ครูเข้าอบรมสัมมนากับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเสมอ การจัดระบบการนิเทศอย่างต่อเนื่องโดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมวางแผนและดำเนินการนิเทศ จัดครูเข้าอบรมตามความสนใจและความสามารถเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบงานให้ทันสมัย สถานศึกษาร่วมกับสำนักงานเขตฯ เพื่อให้มีการนิเทศที่หลากหลาย และใช้สื่อ เทคโนโลยีที่ทันสมัย สม่าเสมอ 6) ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน มีวิธีการดังนี้ สถานศึกษามีการจัดโครงสร้างการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และมีการกำหนดมาตรฐานตัวบ่งชี้และวัตถุประสงค์ในการประกันคุณภาพภายใน และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาอย่างชัดเจน โดยการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม มีการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร ทรัพยากรในการจัดระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและมาตรฐานการศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนได้มีการวางแผนในการบริหารงานวิชาการ ทั้ง 6 ด้าน ด้วยการใช้หลักการบริหาร PDCA โดยการประชุมวางแผนและให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผน การมอบหมายงานคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน ทำให้ผู้รับผิดชอบงานบริหารงานวิชาการ ทุกคนได้ทำงานตามความถนัดตามที่วางแผนไว้ เมื่อทำงานพบปัญหาอุปสรรค ก็ช่วยกันทำงานพัฒนาแก้ปัญหา นั้น ๆ จนปัญหาเหลือน้อยหรือหมดไป บุคลากรได้รับการพัฒนาทุกคน มีการนิเทศ กำกับติดตาม เพื่อปรับปรุงงานในโรงเรียน ปฏิบัติการสอนตามเวลาได้เหมาะสม จัดทำผลผลิตสื่อประกอบการเรียนการสอนโดยมีการใช้เทคโนโลยีประกอบการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนจัดทำคู่มือการวัดผลประเมินผลเป็นของโรงเรียนมีเครื่องมือวัดผลประเมินผลที่หลากหลาย และปรับปรุงเครื่องมือเป็นระยะ ๆ ผู้บริหารนิเทศครูด้วยตนเองและมอบหมายให้นิเทศกันเองได้ หลังการนิเทศมีการติดตามงานและความก้าวหน้าของงานที่ได้รับมอบหมาย โรงเรียนได้วางแผนระบบประกันคุณภาพภายในมีมาตรการของโรงเรียน นอกจากนั้นการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนยังได้ชุมชนสังคมและกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนางานวิชาการ มีการจัดแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน และได้จัดทำทะเบียนแหล่งเรียนรู้ทำให้รูปแบบการบริหารงานวิชาการมีความเหมาะสมเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของปรีชาติ ชมชื่น (2555) พบว่า ได้แนวคิดและข้อมูลเพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบหลักในการบริหารงานวิชาการ 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา 4) การวางแผนและพัฒนากการส่งเสริมทางวิชาการ 5) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 6) การนิเทศภายใน และ 7) การวัดและประเมินผล

2. แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลัก สปฐิธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 พบว่า

2.1 ตามหลักธัมมัญญาตา มีวิธีการดังนี้ ผู้บริหารควรรู้จักเหตุ หลักการ กฎเกณฑ์ แนวทางปฏิบัติ วิธีการ รู้ขั้นตอนในขอบข่ายของงานบริหารจัดการหลักสูตร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะงานบริหารจัดการหลักสูตรเป็นสิ่งที่สำคัญอันดับแรกของการบริหารโรงเรียนที่ผู้บริหารจะต้องรู้แนวปฏิบัติ ขั้นตอนและนำไปใช้ในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดคุณภาพกับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของจารย์ณี อิมวงษ์ และ ทิปพิพัฒน์ สันตะวัน (2555) พบว่า แนวทางการดำเนินงาน วิชาการโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านการบริหารหลักสูตร เชิญวิทยากรที่มีความรู้ ความชำนาญมาศึกษา วิเคราะห์และร่วมกันจัดทำหลักสูตรกับคณะครูและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย สำรวจความต้องการในการใช้เอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดหา บุคลากรช่วยในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาด้านหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน จัดสรรงบประมาณในการจัดหา จัดทำวัสดุประกอบหลักสูตร กำกับ ติดตาม ประเมินผล การใช้หลักสูตรเพื่อนำมาปรับปรุงในครั้งต่อไป ลดภาระงานอื่น

2.2 ตามหลักอัตถัญญาตา มีวิธีการดังนี้ ด้านการจัดการเรียน ผู้บริหารควรรู้ผลของการจัดทำแผนการเรียนรู้ของครูทุกคน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การจัดทำแผนการเรียนรู้ โดยการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของตรีสุคนธ์ คุณาเอก และประสาธ เนืองเฉลิม (2562) พบว่า การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก ควรมีการวิเคราะห์ หลักสูตรเพื่อจัดทำแผนการจัดการเรียนการสอน มีการวิเคราะห์ผู้เรียน เพื่อนำสู่การออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยส่งเสริมให้ชุมชน หน่วยงานราชการและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นผู้ให้ความรู้ เป็นแหล่งเรียนรู้ ช่วยดูแลนักเรียน เป็นการลดภาระครู และส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนระหว่างโรงเรียนขนาดเล็กและชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานหรือกิจกรรมของสถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ ของสถานศึกษาจัดการส่งเสริม ช่วยเหลือกันของผู้เกี่ยวข้องที่จะผลักดันให้แผนยุทธศาสตร์ของสถานศึกษาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่วางไว้

2.3 ตามหลักอัตถัญญาตา มีวิธีการดังนี้ ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ผู้บริหารควรรู้ความสามารถของครูในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ และส่งเสริมให้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อผลิตสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผลของคุณภาพผู้เรียนนอกจากหลักสูตรที่ดีแล้ว สื่อการเรียนรู้ก็เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้ผู้เรียนมีความสนใจอยากเรียนรู้ การพัฒนาครูให้สามารถผลิตสื่อการเรียนรู้ที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนางานด้านวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอารีย์ ธรรมไคร่ง (2559) พบว่า การนำสื่อการเรียนการสอนสมัยใหม่มาเป็นเครื่องมือในการถ่ายโอนความรู้ในลักษณะของการบูรณาการเพื่อสื่อความหมายเชื่อมโยงกับเนื้อหาวิชาแทนการบรรยายเพียงอย่างเดียวสามารถสร้างแรงจูงใจ กระตุ้นให้ผู้เรียนเพิ่มความสนใจในความแปลกใหม่เปิดโลกทัศน์ให้ผู้เรียนทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนได้มากขึ้น ทั้งยังสามารถเชื่อมโยงความเป็นนามธรรมสู่สิ่งที่สามารถเข้าถึงได้มากกว่าการจินตนาการจากการฟังบรรยาย

2.4 ตามหลักมัตตัญญูตา มีวิธีการดังนี้ ด้านการวัดประเมินผล ผู้บริหารควรจัดทำระเบียบการวัดผลและประเมินผลการเรียนโดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินงานโดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมจะทำให้เกิดความคิดที่หลากหลายสำหรับการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาผู้เรียน และเกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุณี อิมวงษ์ และทีปพิพัฒน์ สันตะวัน (2555) พบว่า แนวทางการดำเนินงานด้านวิชาการโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านการวัดผลประเมินผล จัดหาเครื่องมือและเอกสารเพียงพอ หาหน่วยงานสนับสนุนงบประมาณสร้างเครื่องมือ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับกับแนวทางการสร้างเครื่องมือตามสภาพจริง สร้างกลุ่มเครือข่ายกำหนดเกณฑ์และการใช้เครื่องมือ จัดให้มีการประชุมร่วมกันกับผู้ปกครอง เพื่อนำผลมาวิเคราะห์แก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน มีผู้นิเทศ กำกับ ติดตามในการจัดทำเครื่องมืออย่างมีคุณภาพจัดทำคลังข้อสอบระดับสถานศึกษา

2.5 ตามหลักกาลัญญูตา มีวิธีการดังนี้ ผู้บริหารมีการจัดระบบการนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การนิเทศติดตามควรเป็นระบบที่ชัดเจนและไม่ควรกระทบกับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของตรีสุคนธ์ คุณาเอก และประสาธน์ เนิ่งเฉลิม (2562) พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กควรออกแบบและวางแผนระบบการนิเทศการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก ให้สอดคล้องกับวิธีการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน และบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยไม่เพิ่มภาระของครูผู้สอน ไม่กระทบต่อการจัดการเรียนการสอนและนักเรียน

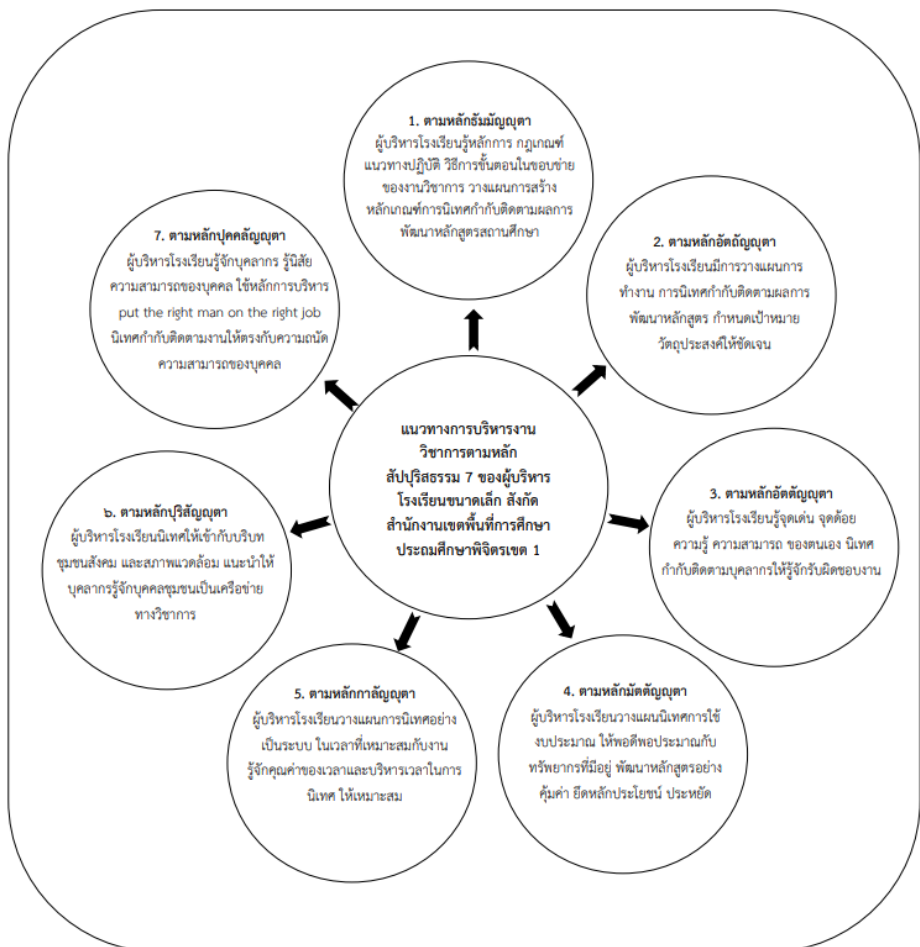
2.6 ตามหลักปริสัญญูตา มีวิธีการดังนี้ ผู้บริหารควรมีการประชุมสัมมนาเพื่อสร้างความตระหนักในเรื่องการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และมาตรฐานการศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาระบบประกันคุณภาพและจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาเพื่อจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา จะต้องรับฟังความคิดเห็นและดำเนินการร่วมกันของบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภายนอกและภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธนันท์ ธรรมชาติกรมย์โชค และจิราภรณ์ กาแก้ว (2557) พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กในชุมชน ประกอบด้วย 1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านบุคลากร 3) ด้านการจัดการเรียนรู้ และ 4) อาคารสถานที่ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมของชุมชน และ 2) การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ และ 2. วิธีการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ทำให้การบริหารงานวิชาการดีขึ้น ส่งผลดีต่อสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ การพัฒนาวิชาการ การพัฒนาครูและบุคลากรรวมทั้งการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.7 ตามหลักปุกคัลญูตา มีวิธีการดังนี้ ผู้บริหารรู้จักบุคลากร รู้นิสัย ความสามารถของบุคคล เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการนิเทศ กำกับ ติดตามผลการปฏิบัติงาน ใช้หลักการบริหาร put the right man on the right job นิเทศ กำกับ ติดตามงานให้ตรงกับความสามารถของ

บุคคล และส่งเสริมพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในด้านการนิเทศงานที่ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษารู้จักบุคลากรที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของตนเอง รู้จักความรู้ความสามารถและลักษณะนิสัย และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อมอบหมายงานให้ตรงกับความรู้ความสามารถของบุคลากร หรือรู้จักใช้บุคคลให้เหมาะสมกับงานกับความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกมลวรรณ รอดจ่าย (2552) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็กที่ศึกษาขึ้นประกอบด้วย 8 ตัวแปร ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร สมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษาการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชนการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ และประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพ สามารถอธิบายเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยที่ประกอบไปด้วย การบูรณาการกันซึ่งมีความสัมพันธ์ดังนี้

วงกลมชั้นในสุด คือ สิ่งที่ผู้วิจัยได้ตั้งเป้าประสงค์ไว้เป็นข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย

วงกลมชั้นที่ 2 คือ แนวทางการบริหารงานวิชาการด้านการบริหารจัดการหลักสูตร โดยมีแนวทางการนิเทศ กำกับ ติดตามผลการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตรเขต 1 ได้แก่ หลักอัมมมัญญา มีวิธีการดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนรู้หลักการ กฎเกณฑ์แนวทางปฏิบัติ วิธีการขั้นตอน ในขอบข่ายของงานวิชาการ วางแผนการสร้างหลักเกณฑ์การนิเทศ กำกับ ติดตามผลการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา หลักอตัตมัญญา มีวิธีการดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนมีการวางแผนการทำงาน การนิเทศ กำกับ ติดตามผลการพัฒนาหลักสูตร กำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน หลักอตัตมัญญา มีวิธีการดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนรู้จุดเด่น จุดด้อย ความรู้ ความสามารถ ของตนเอง นิเทศกำกับติดตามบุคลากรให้รู้จักรับผิดชอบงาน หลักมัตตมัญญา มีวิธีการดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียน วางแผนนิเทศการแข่งขันประมาณ ให้พอดีพอประมาณกับทรัพยากรที่มีอยู่ พัฒนาหลักสูตรอย่าง คุ่มค่า ยึดหลักประโยชน์ ประหยัด หลักกาลัญญา มีวิธีการดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนวางแผนการนิเทศ อย่างเป็นระบบ ในเวลาที่เหมาะสมกับงาน รู้จักคุณค่าของเวลาและบริหารเวลาในการนิเทศ ให้ เหมาะสม หลักปรัสนัญญา มีวิธีการดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนนิเทศให้เข้ากับบริบทและชุมชนสังคม และสภาพแวดล้อม แนะนำให้บุคลากรรู้จักบุคคลชุมชนเป็นเครือข่ายทางวิชาการ หลักบุคคลัญญา มีวิธีการดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนรู้จักบุคลากร รู้นิสัย ความสามารถของบุคคล ใช้หลักการบริหาร put the right man on the right job นิเทศกำกับติดตามงานให้ตรงกับความถนัดความสามารถของ บุคคล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารโรงเรียนควรมีนโยบายบริหารงานวิชาการอย่างชัดเจน ควรกำหนด นโยบายที่จะส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนให้มีความพร้อมในการบริหารงาน วิชาการอย่างต่อเนื่อง
2. หน่วยงานต้นสังกัดที่โรงเรียนสังกัดควรสร้างหลักสูตรการบริหารเพื่อการบริหารงาน วิชาการของโรงเรียนขนาดเล็กอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ
3. หน่วยงานที่รับผิดชอบควรนำผลการวิจัยนี้ไปจัดทำเป็นนโยบายส่งเสริมการบริหารงาน วิชาการในโรงเรียนขนาดเล็กโดยนำหลักธรรมมาบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม
4. โรงเรียนควรสร้างหลักสูตรการบริหารงานวิชาการเชิงพุทธโดยเฉพาะเพื่อนำมาใช้พัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพและเป็นคนดีมีคุณธรรมอย่างยั่งยืน

5. จัดทำหลักสูตรการบริหารงานวิชาการเชิงพุทธโดยเฉพาะ เพื่อนำไปพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรนำผลการวิจัยนี้ไปเป็นประโยชน์จัดทำเป็นนโยบายที่จะส่งเสริมการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็กโดยนำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม
2. ผู้บริหารและครู บุคลากรควรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการอย่างชัดเจน เพื่อนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานในโรงเรียนได้
3. ควรประยุกต์แนวคิด ทฤษฎีการบริหารการศึกษา และการบริหารงานวิชาการมาใช้ในสถานศึกษาให้มากขึ้น
4. ควรจัดให้มีการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถด้านการบริหารงานวิชาการอย่างรอบด้าน ให้กับผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนขนาดเล็ก
5. จัดให้ครู บุคลากรได้ศึกษาดูงานโรงเรียนขนาดเล็กที่ประสบผลสำเร็จในการบริหาร งานวิชาการที่นำหลักธรรมมาบูรณาการอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ รอดจ่าย. (2552). *การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก*. (วิทยานิพนธ์ดุขภูมบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา). คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิจิตร เขต 1. (2563). *การจัดกลุ่มคุณภาพของโรงเรียนจากคะแนนค่าเฉลี่ยของผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติ หรือ (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2/2562*. หนังสือที่ ศธ 04099/ว1785, วันที่ 15 มิถุนายน 2563. (อึดสำเนา).
- จารุณี อิมวงษ์ และ ทิพย์พัฒน์ สันตะวัน (2555). *แนวทางการดำเนินงานวิชาการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2*. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*, 2(2), 63-74.
- ตรีสุคนธ์ คุณาเอก และประสาธ เนืองเฉลิม (2562). *แนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24*. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 10(1), 474-489.

- ปรีชาติ ชมชื่น. (2555). รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- พัทธนันท์ หารษาภิรมย์โชค และ จิราภรณ์ กาแก้ว (2557). แนวทางการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กในชุมชน. วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 6(12): 95-108.
- ภิญโญ สารธาร. (2552). หลักการบริหารโรงเรียน. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริินภา เมรัตน์ โสภณ เพ็ชรพวง และบรรจง เจริญสุข (2561). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 11(1), 141-153.
- อารีย์ ธรรมโคร่ง (2559). ทศนคติและพฤติกรรมของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยการบูรณาการเชิงเนื้อหาผ่านสื่อการเรียนการสอนสมัยใหม่. วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 12(1), 123-146.

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนตามหลักสัปติธรรม 7 ของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชน จังหวัดกำแพงเพชร

The Guidelines of Sustainable Leadership Development according to
Sappurisdhamma 7 of Private School Administrators in
Kamphaeng Phet Province

ภาวิณี วัฒนพรหม¹ วินัย ทองมัน² และวรกรฤต เกื่อนช้าง³
Pawinee Wattanaprom, Winai Tongmun and Worakrit Thuenchang

Received: November 16, 2021

Revised: December 23, 2021

Accepted: January 30, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.67

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืน และ 2) หาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารตามหลักสัปติธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน จังหวัดกำแพงเพชร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประชากร คือ ผู้บริหารโรงเรียนเอกชน รองผู้อำนวยการ ครูหัวหน้าฝ่าย และครูผู้สอน จากโรงเรียนเอกชนภายในจังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 36 แห่ง จำนวนทั้งสิ้น 786 คน โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 266 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามชนิดประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านความทนทาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านความยุติธรรม ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการกระจาย และ 2) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนตามหลักสัปติธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ผู้บริหารควรชี้แจงให้ครูและบุคลากร ที่บรรจุเข้าทำงานใหม่เข้าใจถึงความจำเป็นและความสำคัญของการหลักปฏิบัติงาน ผู้บริหารควรอธิบายถึงผลที่ได้รับจากการอบรม ควรให้ครูได้ร่วมกันวิเคราะห์ผลดีของการมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของผู้บริหาร ควรให้ครูและบุคลากร ได้วิเคราะห์ตนเองถึงภาระงานที่ปฏิบัติอยู่ ทั้ง

¹ โรงเรียนภูมิบัณฑิตศึกษา; Poombordinuksa School

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: pawinee570124@gmail.com, Tel. 097-9281299

คุณวุฒิของตนเองและเพศ ส่งเสริมให้ครูรู้จักการลำดับความสำคัญในการใช้จ่ายงบประมาณ ควรสร้างแนวทางในการพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบตามแนวทางที่โรงเรียนได้วางเป้าหมายการบริหารไว้

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, ภาวะผู้นำแบบยั่งยืน, หลักสัปบุริธรรม 7

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the condition of sustainable leadership development; and 2) to find the guidelines for sustainable leadership development of administrators according to Sappurisdhamma 7 of private school administrators in Kamphaeng Phet Province. This was a mixed methods research. The population was private school administrators, deputy directors, department heads and teachers from 36 private schools in Kamphaeng Phet Province, totaling 786 people. A total of 266 participants and 11 key informants were used. The instrument used in this research was a 5-level estimation questionnaire. The statistics used to analyze the data consisted of mean, percentage, standard deviation and a semi-structured interview by analyzing data with content analysis. The results of the research found that 1) the condition of sustainable leadership development of private school administrators in Kamphaeng Phet Province, overall, was at a high level. In terms of durability, it was at the highest average followed by justice. The aspect with the lowest mean was the distribution; and 2) the guidelines of sustainable leadership development according to Sappurisdhamma 7 of private school administrators in Kamphaeng Phet Province found that the administrators should clarify the necessity and importance of operating principles to teachers and personnel who were recruited into new jobs. The administrators should describe the results of the training and allow teachers to jointly analyze the benefits of taking part in the responsibility arising from the performance of the administrators. The administrators should allow teachers and personnel to self-analyze their workload both their qualifications and gender and encourage them to know the priorities in budget spending. In addition, the administrators should create a systematic approach to self-development in accordance with the guidelines set by the school's administrative goals.

Keywords: Guidelines of Development, Sustainable Leadership, Sappurisdhamma

บทนำ

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยในแต่ละช่วง แต่จะอย่างไรให้คนในสังคมมีความรู้ ความสามารถ และประกอบสัมมาอาชีพที่ตนเองถนัด ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่ทำให้คนในสังคมบรรลุเป้าหมายในชีวิตได้ (สุกฤตา บัวนาค, 2563) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 9 ว่าด้วยการจัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ที่การกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น ครอบคลุมถึงการกระจายอำนาจในด้านบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านบริหารงานงบประมาณ และด้านการบริหารงานทั่วไป ซึ่งอำนาจการจัดการศึกษาดังกล่าวของสถานศึกษาเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดในสถานศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญ ที่จะนำพาสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ด้วยบทบาทของสถานศึกษาเอกชนที่มีต่อประเทศไทย จึงทำให้สถานศึกษาเอกชนมีอาจปฏิเสธกระแสการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาได้ สถานศึกษาเอกชนจำเป็นต้องมีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่เหมาะสม เพื่อบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิผล มั่นคง ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ มากกระทบก็ตามจำเป็นต้องอาศัยความมีภาวะผู้นำของผู้บริหารเพื่อพัฒนาสถานศึกษา พัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษา พัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ได้มาตรฐานให้สูงอยู่ในระดับสากล (พา อักษรเสื่อ และเอกราช โฆจิตพิมานเวช, 2562) ข้อมูลของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ในปี พ.ศ. 2560-2562 มีจำนวนโรงเรียนเอกชน 3,834 3,712 และ 3,577 โรงเรียนตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าแนวโน้มโรงเรียนเอกชนมีจำนวนลดลงอย่างเห็นได้ชัด แต่ถ้าย่เปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนในปี พ.ศ. 2560-2562 มีจำนวนนักเรียน 1,012,363 933,370 และ 1,044,612 คน ตามลำดับ จำนวนนักเรียนของโรงเรียนเอกชนสวนทางกับจำนวนโรงเรียนที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนเอกชนยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงของปัจจัยและเงื่อนไขต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ได้ก่อให้เกิดโอกาสและข้อจำกัดใหม่ ๆ ต่อการดำเนินงานของโรงเรียนเอกชน ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ทำให้สถานศึกษาของเอกชนต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดและเพื่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน การยุบกิจการโรงเรียนเอกชนหลายแห่งชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนเอกชนเหล่านั้นประสบปัญหาในการดำเนินกิจการที่ได้รับการส่งเสริมมาเป็นเวลานาน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการถูกคุกคามจากภายนอก ตลอดจนปัญหาด้านการบริหารจัดการ ขาดการวางแผนที่ชัดเจน ขาดประสิทธิภาพด้านการบริหารการเงินและสินทรัพย์ หรือแม้แต่ปัญหาการบริหารงานบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตำแหน่งครูผู้สอน ซึ่งปัญหาข้างต้นล้วนเป็นปัญหาที่มีสาเหตุมาจากการบริหารงานที่ขาดประสิทธิภาพ แม้ว่าสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนได้มีความพยายามในการแก้ไขปัญหา ด้วยการจัดโครงการฝึกอบรมผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนเป็นการอบรมเจ้าของ ผู้จัดการ และครูใหญ่ ทั้งในเรื่องแนวคิดในการบริหาร ความรู้ทางพฤติกรรม

ศาสตร์ บริหารศาสตร์ พัฒนาศึกษาศาสตร์ ตลอดจนกิจกรรมเสริมสร้างสมรรถภาพทางกาย (รุ่ง แก้วแดง, 2563)

แผนพัฒนาการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกำแพงเพชร (พ.ศ. 2562-2565) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ “คนกำแพงเพชรเป็นคนดี มีคุณภาพ ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาการศึกษาในระยะ 20 ปี คือ ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาผู้เรียนได้บรรลุขีดความสามารถและเต็มศักยภาพ (Quality) ผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมายมีโอกาสดำเนินการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐาน เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ ทักษะ ความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะของแต่ละบุคคลตามศักยภาพและความสามารถ แต่ด้วยสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของจังหวัดกำแพงเพชร ที่ต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 ที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ซับซ้อนและคาดการณ์ได้ยาก ผลการจัดการศึกษาของจังหวัดกำแพงเพชรในทุกระดับ ยังคงมีปัญหาทั้งในด้านคุณภาพผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษาระดับต่าง ๆ ที่ยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา คุณลักษณะ และทักษะอยู่ในระดับที่ยังไม่น่าพึงพอใจ มีหน่วยงานทางการศึกษารอบคอบตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา มีสถานศึกษาให้บริการด้านการศึกษารอบคอบทั้งจังหวัดผลการจัดการศึกษา ยังไม่เป็นที่พึงพอใจของผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษา ทั้งนี้สาเหตุมาจากสถานศึกษาขาดความคล่องตัวและใช้จ่ายเงินงบประมาณไม่เป็นตามแผน สถานศึกษามีทรัพยากรในการบริหารจัดการศึกษาไม่เพียงพอ วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีไม่ทันสมัย ขาดการเชื่อมโยงในการนำข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการศึกษาไปใช้ ผู้บริหารขับเคลื่อนงานวิชาการเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนยังไม่บรรลุเป้าหมาย (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกำแพงเพชร, 2563) ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้ล้วนเชื่อมโยงไปยังการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารทั้งสิ้น

โรงเรียนเอกชนในจังหวัดกำแพงเพชร ได้ดำเนินการจัดการศึกษาภายใต้แผนพัฒนาการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลเพื่อการขับเคลื่อนการส่งเสริมในด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงจำเป็นต้องมีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่สามารถบริหารโรงเรียนให้เป็นไปตามนโยบายดังกล่าว โดยอาศัยความเป็นภาวะผู้นำแบบยั่งยืนซึ่งเป็นภาวะผู้นำที่กำลังได้รับความสนใจจากวงการต่าง ๆ ทั่วโลก เพราะผู้นำทุกคนต่างมีเป้าหมายว่าจะบริหารเพื่อน้ององค์กรให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร แต่เหนือขึ้นไปกว่านั้นคือการต้องการให้องค์กรประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนและยังคงอยู่เมื่อเวลาผ่านไป ทำอย่างไรให้องค์กรประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนไม่ว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงถ่ายอำนาจในการบริหารสถานศึกษาโดยบุคคลใดก็ตาม โดยภาวะผู้นำแบบยั่งยืนตามทัศนคติของกนกอร์ สมปราชญ์นั้นประกอบด้วยหลักการ 7 ประการ ประกอบด้วย 1) ความมุ่งมั่น 2) ความทนทาน 3) การกระจาย 4) ความยุติธรรม 5) ความหลากหลาย 6) การอนุรักษ์ และ 7) การทำตัวให้เป็นประโยชน์ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าในการมีภาวะผู้นำแบบยั่งยืนนั้นไม่เพียงแต่บริหารสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จเพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องมีความสามารถในการจัดระบบการบริหารงานที่มีความยั่งยืนและสอดคล้องกับบริบท ความต้องการของสถานศึกษา ตลอดจนเป็นที่พึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษานั้น และในการ

เป็นผู้มีภาวะผู้นำที่ยั่งยืนนั้น นอกจากจำเป็นต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถแล้ว ยังต้องเป็นผู้มีคุณธรรมในการบริหารสถานศึกษา

ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนประกอบด้วยหลักสัปตริสธรรม 7 ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ผู้บริหารควรได้รับการพัฒนาศักยภาพให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาวะการบริหารโรงเรียนเอกชนที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน เนื่องจากผู้บริหารจำเป็นต้องรับภาระและความรับผิดชอบในการบริหารเพิ่มมากขึ้น เพราะผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นหัวใจสำคัญของหน่วยงานและองค์กรที่บุคคลภายในองค์กรย่อมปรารถนา คาดหวัง และให้การยอมรับนับถือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพในการทำงานรวมทั้งมีคุณธรรมและจริยธรรม ถือเป็นสิ่งส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบริหารงานได้เป็นอย่างดี นำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญ และเห็นว่าการที่จะทำให้โรงเรียนเอกชนมีการบริหารจัดการที่ดี และประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องนำภาวะผู้นำแบบยั่งยืนมาปรับใช้ในการบริหารเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนสามารถถ่ายทอดได้จากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่ง ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิจัย “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารตามหลักสัปตริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน จังหวัดกำแพงเพชร” เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนให้มีความยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารตามหลักสัปตริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน จังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบวิธีผสมผสาน ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืน ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน จังหวัดกำแพงเพชร โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับงานวิจัย เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดและเพื่อสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) ในการสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารโรงเรียนเอกชน ครูหัวหน้าฝ่าย ครู หัวหน้าฝ่าย และครูผู้สอน จากโรงเรียนเอกชนทั้ง 36 แห่ง ภายในจังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 266 คน โดยผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางเครจซี่ และ มอร์แกน (Krejcie and Morgan) แล้ว สุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามสัดส่วนของจำนวนประชากรในแต่ละสถานศึกษา ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นนำผลการศึกษาจากข้อคำถามในแบบสอบถามที่มีระดับคะแนน

ต่ำสุดในแต่ละด้านมาวิเคราะห์เพื่อสร้างข้อคำถาม เพื่อหาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของโรงเรียนเอกชน จังหวัดกำแพงเพชร

ตอนที่ 2 หาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของโรงเรียนเอกชน จังหวัดกำแพงเพชร โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 11 รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structure Interview) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของโรงเรียนเอกชน จังหวัดกำแพงเพชร

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพภาวะผู้นำแบบยั่งยืนโดยรวมของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน จังหวัดกำแพงเพชร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.31$, S.D.=0.44) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านความยุติธรรม และด้านการทำตัวให้เป็นประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.33$, S.D.=0.50) ส่วนด้านความหลากหลาย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.28$, S.D.=0.56)

2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนจังหวัด ดังนี้

2.1 ด้านความลุ่มลึก พบว่า ผู้บริหารควรชี้แจงให้แก่ครูและบุคลากรที่บรรจุเข้าทำงานใหม่เข้าใจถึงความจำเป็นและความสำคัญของหลักการปฏิบัติงาน ควรชี้แจงผลที่ได้รับจากการอบรม ควรแนะนำให้ผู้ที่บรรจุเข้าทำงานใหม่ทราบถึงจุดเด่นของตนเองและใช้จุดเด่นั้นนั้นให้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารควรอธิบายให้ผู้บรรจุเข้าทำงานใหม่เข้าใจถึงความสำคัญในการบริหารจัดการเวลาของตนเอง นอกจากนี้ยังควรแนะนำให้ผู้บรรจุเข้าทำงานใหม่รู้จักบุคลากรทุกฝ่ายก่อนการปฏิบัติงานเพื่อให้ง่ายต่อการประสานงาน ให้เข้าใจวัฒนธรรมองค์กรของโรงเรียน และเข้าใจถึงธรรมชาติการทำงานภายใต้ความแตกต่างของบุคคล รวมถึงเข้าใจเลือกคบเพื่อนร่วมงาน ให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2.2 ด้านความทนทาน พบว่า ผู้บริหารควรชี้แจงหลักการและเหตุผลให้ครูและบุคลากรได้เข้าใจถึงสาเหตุที่ผู้บริหารต้องมีส่วนในการรับผิดชอบผลงานและผลการปฏิบัติงานของครู ควรให้ครูได้ร่วมกันวิเคราะห์ผลที่จะได้รับหากผู้บริหารมีส่วนในความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน ควรให้ครูแต่ละฝ่ายร่วมระดมความคิดเกี่ยวกับกรอบภาระงานของตนเองที่ผู้บริหารต้องรับผิดชอบร่วมกัน ควรให้ครูแจกแจงรายละเอียดงานของตนเองที่มีความเกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของผู้บริหาร สร้างความเข้าใจร่วมกับครูเกี่ยวกับความรับผิดชอบของตนเองเท่าที่จะสามารถรับผิดชอบผลที่เกิดขึ้นได้ ควรสร้างความตระหนักรู้ให้แก่ครูและบุคลากรในความรับผิดชอบของผู้บริหารต่อการปฏิบัติงานของครู ผู้บริหารควรแนะนำให้ครูและบุคลากรรู้จักหน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกรอบการปฏิบัติงาน เพื่อให้ครูและบุคลากรทราบถึงแนวทางในการดำเนินการตามความรับผิดชอบของผู้บริหารได้ชัดเจนขึ้น

2.3 ด้านการกระจาย พบว่า ผู้บริหารควรประชุมชี้แจงให้ครูให้ทราบถึงเหตุผลในการสร้างระบบครูพี่เลี้ยงและการให้คำปรึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อให้ง่ายต่อการให้คำปรึกษา และการช่วยเหลืองานต่าง ๆ ควรอธิบายให้ครูได้เข้าใจถึงประโยชน์ในการกระจายอำนาจให้แก่ฝ่ายในการดูแลและให้คำปรึกษาแก่ครู ควรให้ครูและบุคลากรได้วิเคราะห์ตนเอง ถึงภาระงานที่ปฏิบัติอยู่ คุณวุฒิของตนเอง และเพศ เพื่อพิจารณาเลือกครูพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาที่เหมาะสม ผู้บริหารควรแนะนำให้ครูและบุคลากรผู้ทำหน้าที่ครูพี่เลี้ยงถึงความเหมาะสมของเวลาในการให้คำปรึกษา ผู้บริหารควรจัดสรรเวลาให้เหมาะสม ควรแนะนำให้ครูและบุคลากรรู้จักกับองค์กรทางวิชาชีพในการให้คำปรึกษา คำแนะนำเพิ่มเติม ควรชี้แนะให้ครูและบุคลากรเลือกที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยงที่ตนเองรู้สึกไว้นั่นเอง มีภาวะผู้นำและคุณวุฒิที่ทำให้เชื่อได้ว่าสามารถเป็นที่ปรึกษาและพี่เลี้ยงให้แก่ตนเองได้ดี

2.4 ด้านความยุติธรรม พบว่า ผู้บริหารควรอธิบายหลักการและสาเหตุที่จำเป็นต้องกำหนดมาตรฐานการทำงาน ควรสร้างความเข้าใจ และอธิบายถึงผลดีที่ครูและบุคลากรจะได้รับหากมีการกำหนดมาตรฐานการทำงานอย่างยุติธรรม ควรแจกแจงถึงผลดีของงานแต่ละด้านที่เหมาะสมกับบุคคลิก และความสามารถของครูและบุคลากร ควรจัดให้มีการประชุม หรือสัมมนา ให้ครูได้วิเคราะห์ความสามารถของตนเองที่สอดคล้องกับมาตรฐานการทำงานของโรงเรียน ควรชี้แนะเครือข่าย องค์กร หรือฝ่ายงาน ที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานของครูและบุคลากรอย่างครบถ้วน และควรแนะนำครูและบุคลากรให้เลือกเพื่อนครูที่มีศักยภาพเหมาะสมกับมาตรฐานการปฏิบัติงาน ในกลุ่มงานเดียวกัน เพื่อให้การทำงานสามารถทำได้ง่ายและประสบผลสำเร็จได้เร็วขึ้น

2.5 ด้านความหลากหลาย พบว่า ผู้บริหารควรชี้แจงให้ครูได้ทราบถึงความจำเป็นและหลักการในการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อการศึกษาให้ครูได้ทราบ จัดประชุมร่วมกับครูและบุคลากรในการวิเคราะห์หลักการและเหตุผล ลำดับความจำเป็นในการใช้จ่ายงบประมาณ ควรให้คำปรึกษาแก่ครูและบุคลากรโดยชี้ให้เห็นถึงผลดี และผลเสียของการใช้จ่ายงบประมาณตามที่ครูและบุคลากรได้วางแผน และวิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้งบประมาณสำหรับโครงการตามภาระงานของตนเองอย่างเหมาะสม เน้นย้ำให้ครูพิจารณาความจำเป็นในการใช้งบประมาณ

2.6 ด้านการอนุรักษ์ พบว่า ผู้บริหารควรจัดประชุมชี้แจงถึงสาเหตุและความจำเป็นในการจัดองค์การ โครงสร้างการบริหารที่เป็นระบบ ควรอธิบายถึงผลดีของการจัดการองค์การ และการจัดโครงสร้างการบริหารที่เป็นระบบ ควรสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของตนเอง และสร้างแนวทางในการพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบ ควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรพิจารณาระบบการทำงานของตนเองตามกรอบโครงสร้างการบริหารว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ รู้จักเวลาในการจัดระบบองค์การที่เหมาะสม ควรจัดระบบโครงสร้างการบริหารด้วยความยืดหยุ่น ผู้บริหารควรทำความเข้าใจกับครูและบุคลากร รวมถึงวัฒนธรรมองค์กรในการปฏิบัติงานของครู ก่อนการตัดสินใจจัดการองค์การ

2.7 ด้านการทำให้เป็นประโยชน์ พบว่า ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์ให้แก่ครูและบุคลากร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ครูได้ตระหนัก และเข้าใจถึงหลักความสามัคคีในการ

อยู่ร่วมกัน ผู้บริหารควรพบปะ พูดคุยให้ครูและบุคลากรเข้าใจถึงการทำงานเป็นทีมเพื่อเป้าหมายความสำเร็จของโรงเรียนในระยะยาว สร้างความเข้าใจแก่ครูและบุคลากรเกี่ยวกับผลดีของการทำงานเป็นทีม ควรใช้คำพูดเชิงบวกในการกระตุ้นให้ครูและบุคลากรรับรู้และเห็นคุณค่าของตนเอง ผู้บริหารควรเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจให้แก่ครูในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ควรให้คำแนะนำ และสร้างความเข้าใจให้ครูมีความรับผิดชอบต่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างเหมาะสม ภายใต้ขอบเขตของตนเอง ผู้บริหารควรรู้จักให้ออกาสครูและบุคลากรได้ทำงานร่วมกันบ่อยครั้ง เพื่อให้ครูและบุคลากรเกิดภาระงานที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน ควรแนะนำให้ครูและบุคลากรได้รู้จักบุคคลต้นแบบด้านความเสียสละและมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้ศึกษาวิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. สภาพการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน จังหวัดกำแพงเพชร จากการวิจัยระดับการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านความยุติธรรม และด้านการทำตัวให้เป็นประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านความหลากหลาย และด้านการอนุรักษ์ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนเอกชน ในจังหวัดกำแพงเพชรมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และมีความเป็นผู้นำไม่ว่าจะเป็นความสุขุม นุ่มลึก มีความอดทนในการบริหารโรงเรียนโดยมุ่งหวังความสำเร็จ กระจายอำนาจอย่างเหมาะสม บริหารงานด้วยความยุติธรรม ด้วยวิธีการและรูปแบบการพัฒนาที่หลากหลาย เป็นแบบอย่างที่ดี และทำตัวให้เป็นประโยชน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของทิวากานต์ ศรีสวัสดิ์และกนกอร สมปราชญ์ (2562) พบว่า ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน จังหวัดกำแพงเพชร ประกอบด้วย

1) ด้านความกล้าหาญ ผู้บริหารควรชี้แจงให้แก่ครูและบุคลากรที่บรรจุเข้าทำงานใหม่ เข้าใจหลักการปฏิบัติงาน แนะนำให้ผู้บรรจุเข้าทำงานใหม่รู้จักบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อให้ง่ายต่อการประสานงาน ให้เข้าใจวัฒนธรรมองค์กรของโรงเรียน และเข้าใจถึงธรรมชาติการทำงานภายใต้ความแตกต่างของบุคคล สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดกำแพงเพชร มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูงอย่างหลากหลาย มีความรู้ ความสามารถ ทักษะและความชำนาญที่ก่อให้เกิดทักษะด้านการคิด แลกเปลี่ยนให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานให้แก่ผู้ที่บรรจุเข้าทำงานใหม่ มีการวางแผน พัฒนา และปฏิบัติตามแผนเพื่อสร้างคุณลักษณะของผู้เรียนนำประสบการณ์ในการทำงานไปช่วยบูรณาการ และเพิ่มพูนความรู้เพื่อปรับสู่สถานการณ์ใหม่ ๆ ได้อย่างสร้างสรรค์ ให้ความสำคัญกับความสำเร็ของของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของทิวากานต์ ศรีสวัสดิ์ และกนกอร สมปราชญ์ (2562) พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ 1) ผู้บริหารควรมีปฏิสัมพันธ์

เชิงแลกเปลี่ยน สร้างเครือข่ายที่มีเป้าหมายชัดเจนร่วมกัน 2) ผู้บริหารควรใช้การวิเคราะห์สถานการณ์ เพื่อปรับปรุงการให้บริการให้เหมาะสม สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน 3) ผู้บริหารต้องใช้ทักษะความสามารถในการติดต่อประสานงาน

2) ด้านความทนทาน ผู้บริหารควรชี้แจงหลักการและเหตุผลให้ครูและบุคลากรได้เข้าใจถึงสาเหตุที่ผู้บริหารต้องมีส่วนในการรับผิดชอบผลงานและผลการปฏิบัติงานของครู ควรให้ครูได้ร่วมกันวิเคราะห์ผลที่จะได้รับหากผู้บริหารมีส่วนในความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน ควรให้ครูแต่ละฝ่ายร่วมระดมความคิดเกี่ยวกับกรอบภาระงานของตนเองที่ผู้บริหารต้องรับผิดชอบร่วมกัน ควรให้ครูแจกแจงรายละเอียดงานของตนเองที่มีความเกี่ยวข้องกับงานรับผิดชอบของผู้บริหาร สร้างความเข้าใจร่วมกับครูเกี่ยวกับความรับผิดชอบของตนเองเท่าที่จะสามารถรับผิดชอบผลที่เกิดขึ้นได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออกถึงการมีวิสัยทัศน์ที่คำนึงถึงอนาคตของส่วนรวมมากกว่าความต้องการของตนเอง มีการถ่ายทอดวิสัยทัศน์และพัฒนาภาวะผู้นำของครู สร้างผู้นำที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนร่วมกันมากกว่าการสร้างผู้นำที่เป็นเพียงผู้นำอย่างเดียวมีความรับผิดชอบต่องานและผลการปฏิบัติงานของครู นำความรู้และทักษะมาบูรณาการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับพา อักษรเสื่อ และเอกราช โฆษิตพิมานเวช (2562) พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน จำเป็นต้องมีกลยุทธ์ในการบริหาร มุ่งเน้นกระบวนการแทนเน้นที่แผน เป็นผู้บริหารมืออาชีพ สร้างเสริมศักยภาพการมีส่วนร่วม มีการวัดประเมินผลการปฏิบัติงาน สร้างความยั่งยืนมั่นคงในองค์กร

3) ด้านการกระจาย ผู้บริหารควรประชุมชี้แจงให้ครูให้ทราบถึงเหตุผลในการสร้างระบบครูพี่เลี้ยงและการให้คำปรึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อให้ง่ายต่อการให้คำปรึกษา และการช่วยเหลืองานต่าง ๆ ควรอธิบายให้ครูได้เข้าใจถึงประโยชน์ในการกระจายอำนาจให้แก่ฝ่ายในการดูแลและให้คำปรึกษาแก่ครู ควรแนะนำให้ครูและบุคลากรรู้จักกับองค์กรทางวิชาชีพในการให้คำปรึกษา คำแนะนำเพิ่มเติม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษา สร้างระบบการให้คำปรึกษาและพี่เลี้ยงอย่างเป็นระบบ และมุ่งมั่นสู่การนำไปปฏิบัติอย่างแท้จริงในสถานศึกษา ให้การสนับสนุนครู เกี่ยวกับนวัตกรรมการเรียนการสอนใหม่ ๆ มีการวางแผนเพื่อกระจายความเป็นผู้นำให้เกิดขึ้นในโรงเรียน มอบอำนาจให้บุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างอิสระและสร้างสรรค์ สนับสนุนให้บุคลากรสามารถวางแผนการปฏิบัติงาน บริหารจัดการตามบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบ สอดคล้องกับงานวิจัยของอภิญญา แก้วชื่น (2549) พบว่า การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้หลักธรรมาภิบาล 6 ประการ คือ นิติธรรม คุณธรรม รับผิดชอบ ความโปร่งใส ความคุ้มค่าและการใช้ทรัพยากรที่ยั่งยืน 4 ประการได้แก่ การสร้างยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่รอบด้าน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การสร้างองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง และการมีวัฒนธรรมองค์กรเพื่อการพัฒนา

4) ด้านความยุติธรรม ผู้บริหารควรอธิบายหลักการและสาเหตุที่จำเป็นต้องกำหนดมาตรฐานการทำงาน สร้างความเข้าใจ และอธิบายถึงผลดีที่ครูและบุคลากรจะได้รับหากมีการกำหนดมาตรฐานการทำงานอย่างยุติธรรม ควรจัดให้มีการประชุมหรือสัมมนา ให้ครูได้วิเคราะห์

ความสามารถของตนเองที่สอดคล้องกับมาตรฐานการทำงานของโรงเรียน และการจัดสรรผลตอบแทนตามความสามารถในการปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานการทำงานของโรงเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดกำแพงเพชรใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารโรงเรียน กำหนดมาตรฐานการทำงานอย่างเป็นธรรม ให้รางวัลแก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายตามข้อตกลง ส่งเสริมสนับสนุนให้กำลังใจ ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน ให้ความสำคัญกับความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว คำนึงถึงความยุติธรรมของกระบวนการตัดสินใจและวิธีการในการจัดสรรผลตอบแทน ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเป็นธรรมในการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งช่วยส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้สึกเป็นเกียรติ สอดคล้องกับงานวิจัยของวิไลภรณ์ เตชะ (2561) พบว่าระดับภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีระดับการแสดงออกของภาวะผู้นำแบบยั่งยืน อยู่ในระดับมาก มาจากปัจจัยเชิงสาเหตุ ความยุติธรรม ด้านผลลัพธ์ การเสริมพลังอำนาจ ด้านการรับรู้ความหมายของงาน และด้านสมรรถนะในการทำงาน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความยุติธรรมในการบริหาร

5) ด้านความหลากหลาย บริหารควรชี้แจงให้ครูได้ทราบถึงความจำเป็น และหลักการในการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อการศึกษาให้ครูได้ทราบ จัดประชุมร่วมกับครูและบุคลากรในการวิเคราะห์หลักการและเหตุผล ลำดับความจำเป็นในการใช้จ่ายงบประมาณ และใช้จ่ายงบประมาณตามที่ครูและบุคลากรได้วางแผน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โรงเรียนมีแผนปฏิบัติการ มีการนิเทศติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา เพื่อทบทวนการจัดสรรงบประมาณในปีต่อไปให้เหมาะสมและเพียงพอ ค้นหาต้นทุนเดิมที่สถานศึกษามีอยู่ และนำทรัพยากรเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จัดรูปแบบการบริหารงบประมาณให้ชัดเจน จัดลำดับความต้องการตามความจำเป็นในการใช้จ่ายงบประมาณต่าง ๆ อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของทิวากานต์ ศรีสวัสดิ์และกนกอร สมปราชญ์ (2562) พบว่า ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีความหลากหลายในวิธีการเพื่อให้ประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นด้านการแสวงหาแนวทาง หรือการปฏิบัติที่มีความหลากหลายและเหมาะสมกับสภาพสถานศึกษา

6) ด้านการอนุรักษ์ ผู้บริหารควรจัดประชุมชี้แจงถึงสาเหตุและความจำเป็นในการจัดองค์การ โครงสร้างการบริหารที่เป็นระบบ ควรอธิบายถึงผลดีของการจัดการองค์การ และการจัดโครงสร้างการบริหารที่เป็นระบบ ควรสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของตนเอง และสร้างแนวทางในการพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบ ควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรพิจารณาระบบการทำงานของตนเองตามกรอบโครงสร้างการบริหารว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ รู้จักเวลาในการจัดระบบองค์การที่เหมาะสม ควรจัดระบบโครงสร้างการบริหารด้วยความยืดหยุ่น ผู้บริหารควรทำความเข้าใจครูและบุคลากร รวมถึงวัฒนธรรมองค์การในการปฏิบัติงานของครู ก่อนการตัดสินใจจัดการองค์การ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ วิเคราะห์สถานการณ์ เพื่อปรับปรุงการให้บริการอย่างเหมาะสม มีการจัดองค์การ โครงสร้างการบริหารอย่างเป็นระบบ ครบวงจรให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพิ่มช่องทางในการติดต่อสื่อสารให้รวดเร็ว สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริม ให้ครูทุกคนรู้จักการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เป็นผู้นำในการริเริ่มการใช้นวัตกรรมในการเรียนการสอน แสวงหาความรู้ใหม่ๆ มาปรับใช้ตลอดเวลา เพิ่มการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับขั้นตอน และวิธีการ ให้บริการของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของนินาวาลย์ ปานากาเซ็ง แมงกาจิ (2553) พบว่า แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่สาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่สร้างขึ้นจากองค์ประกอบที่เกิดจากกลุ่มตัวแปรที่มีความสอดคล้องกับ หลักการพัฒนาที่ยั่งยืนให้มีความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมทางการศึกษา มีการจัด กระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามวิถีอิสลามอย่างสอดคล้องกับบริบททางสังคม

7) ด้านการทำตัวให้เป็นประโยชน์ ผู้บริหารควรสร้างความเข้าใจให้ครูมีความ รับผิดชอบต่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างเหมาะสม ผู้บริหารควรรู้จักให้ออกาสครูและบุคลากรได้ทำงาน ร่วมกันบ่อยครั้ง เพื่อให้ครูและบุคลากรเกิดภาระงานที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน ควรแนะนำให้ครูและ บุคลากรได้รู้จักบุคคลต้นแบบด้านความเสียสละและมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงาน เพื่อสร้าง ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา ส่งเสริมและสร้าง แรงจูงใจ เพื่อกระตุ้นให้ครูมีความรับผิดชอบต่อประโยชน์ส่วนรวม มีลักษณะการปฏิบัติงานที่ทำให้ ผู้ร่วมงานรู้สึกผูกพันกับองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของทิวากานต์ ศรีสวัสดิ์และกนกอร สม ปราชญ์ (2562) พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารควรมีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน สร้างเครือข่ายที่มีเป้าหมายชัดเจนร่วมกัน ผู้บริหารควรใช้ การวิเคราะห์สถานการณ์ เพื่อปรับปรุงการให้บริการให้เหมาะสม สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงใน ปัจจุบัน ผู้บริหารต้องใช้ทักษะความสามารถในการติดต่อประสานงาน ต้องสร้างระบบให้คำปรึกษา และพี่เลี้ยงในสถานศึกษา และนำไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง จนกลายเป็นวัฒนธรรมขององค์กร

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ประกอบด้วย 7 ด้านสำคัญ โดยมีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

1. ด้านความลุ่มลึก ผู้บริหารควรชี้แจงให้แก่ครูและบุคลากรที่บรรจุเข้าทำงานใหม่ เข้าใจถึงความจำเป็นและความสำคัญของหลักการปฏิบัติงาน ควรชี้แจงผลที่ได้รับจากการอบรม เพื่อให้ผู้บรรจุเข้าทำงานใหม่ได้ทราบถึงเป้าหมาย และทิศทางการดำเนินงาน อันส่งผลให้การทำงาน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ด้านความทนทาน ผู้บริหารควรชี้แจงหลักการและเหตุผลให้ครูและบุคลากรได้ เข้าใจถึงสาเหตุที่ผู้บริหารต้องมีส่วนในการรับผิดชอบผลงานและผลการปฏิบัติงานของครู ควรให้ครู ได้ร่วมกันวิเคราะห์ผลที่จะได้รับหากผู้บริหารมีส่วนในความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน ของครู ควรให้ครูแต่ละฝ่ายร่วมระดมความคิดเกี่ยวกับกระบวนการงานของตนเองที่ผู้บริหารต้อง รับผิดชอบร่วมกับครู ควรให้ครูแจกแจงรายละเอียดงานของตนเองที่มีความเกี่ยวข้องกับ ความ รับผิดชอบของผู้บริหาร ควรสร้างความเข้าใจร่วมกับครูเกี่ยวกับความรับผิดชอบของตนเองเท่าที่จะ สามารถรับผิดชอบผลที่เกิดขึ้นได้

3. ด้านการกระจาย ผู้บริหารควรประชุมชี้แจงให้ครูได้ทราบถึงเหตุผลในการสร้างระบบครูพี่เลี้ยงและการให้คำปรึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อให้ง่ายต่อการให้คำปรึกษา และการช่วยเหลืองานต่าง ๆ ควรอธิบายให้ครูได้เข้าใจถึงประโยชน์ในการกระจายอำนาจให้แก่ฝ่ายในการดูแลและให้คำปรึกษาแก่ครู เพื่อให้ครูได้พูดคุยปัญหาในการทำงานได้อย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา ควรให้ครูและบุคลากรได้วิเคราะห์ตนเอง ถึงภาระงานที่ปฏิบัติอยู่

4. ด้านความยุติธรรม ผู้บริหารควรอธิบายหลักการและสาเหตุที่จำเป็นต้องกำหนดมาตรฐานการทำงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานของครูและบุคลากรเกิดการกระจาย และมีภาระงานอย่างเท่าเทียมกัน ควรสร้างความเข้าใจ และอธิบายถึงผลดีที่ครูและบุคลากรจะได้รับหากมีการกำหนดมาตรฐานการทำงานอย่างยุติธรรม

5. ด้านความหลากหลาย ผู้บริหารควรชี้แจงให้ครูได้ทราบถึงความจำเป็น และหลักการในการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อการศึกษาให้ครูได้ทราบ จัดประชุมร่วมกับครูและบุคลากรในการวิเคราะห์หลักการและเหตุผล ลำดับความจำเป็นในการใช้จ่ายงบประมาณ ควรให้คำปรึกษาแก่ครูและบุคลากรโดยชี้ให้เห็นถึงผลดี และผลเสียของการใช้จ่ายงบประมาณตามที่ครูและบุคลากรได้วางแผนไว้

6. ด้านการอนุรักษ์ ผู้บริหารควรจัดประชุมชี้แจงถึงสาเหตุและความจำเป็นในการจัดองค์กร โครงสร้างการบริหารที่เป็นระบบ ควรอธิบายถึงผลดีของการจัดการองค์กร และการจัดโครงสร้างการบริหารที่เป็นระบบ ให้ครูได้เห็นถึงความสำคัญอันส่งผลให้ครูปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบสามารถตรวจสอบการทำงานได้ตลอดเวลา ควรสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของตนเองที่เป็นอยู่

7. ด้านการทำตัวให้เป็นประโยชน์ ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์ให้แก่ครูและบุคลากร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ครูได้ตระหนัก และเข้าใจถึงหลักความสามัคคีในการอยู่ร่วมกัน ผู้บริหารควรพบปะ พูดคุยให้ครูและบุคลากรเข้าใจถึงการทำงานเป็นทีมเพื่อเป้าหมายความสำเร็จของโรงเรียนในระยะยาว สร้างความเข้าใจแก่ครูและบุคลากรเกี่ยวกับผลดีของการทำงานเป็นทีม เพื่อให้ครูเกิดความคิดในการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมความสามัคคีขององค์กร ควรใช้คำพูดเชิงบวกในการกระตุ้นให้ครูและบุคลากรรับรู้และเห็นคุณค่าของตนเอง ให้ครูและบุคลากรรู้จักพิจารณาการปฏิบัติงานของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ควรส่งเสริม สนับสนุน ให้มีระบบการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เข้ามาปฏิบัติงานใหม่ก่อนการปฏิบัติงานในโรงเรียน

2. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ควรส่งเสริม สนับสนุนให้มีการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะใน

ด้านการบริหารงานอย่างต่อเนื่อง และการส่งเสริมให้บุคลากรของโรงเรียนมีส่วนร่วมกันวางแผนงานแผนงบประมาณ การกระจายอำนาจ และการร่วมกันรับผิดชอบต่อการดำเนินงานที่เกิดขึ้น

3. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ควรส่งเสริม สนับสนุนให้โรงเรียนในสังกัด จัดกิจกรรมสร้างความสามัคคีของบุคลากร และการสื่อสารเชิงบวก ที่จะทำให้เกิดการทำงานเป็นทีม มุ่งสู่เป้าหมายความสำเร็จของโรงเรียนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ด้านความลุ่มลึก ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความลุ่มลึกทั้งในด้านการวางตัวและการตัดสินใจ ซึ่งการวางตัวให้เหมาะสมกับฐานะแต่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นมิตร ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ให้อันดีในองค์กรและง่ายต่อการประสานงาน

2. ด้านความทนทาน ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความภาวะผู้นำอยู่ตลอดเวลาเนื่องจาก การคิด การปฏิบัติ รวมถึงการตัดสินใจของผู้บริหารส่งผลต่อความเชื่อมั่นของผู้ใต้บังคับบัญชา

3. ด้านการกระจาย การกระจายอำนาจที่ดี และมีความเหมาะสมเป็นธรรมชาติ ผู้บริหารมีการนำไปปรับใช้ ผู้บริหารจะสามารถแบ่งเบาภาระของตนเอง ซึ่งส่งผลดีต่อการบริหารในภาพรวม

4. ด้านความยุติธรรม ผู้บริหารที่มีการนำหลักความยุติธรรมไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาย่อมสร้างความเชื่อมั่นและลดความขัดแย้งในการทำงานได้ ส่งผลให้การบริหารสถานศึกษาเป็นไปด้วยความราบรื่น

5. ด้านความหลากหลาย ผู้นำที่มีการบริหารงานภายใต้ความหลากหลาย และนำความหลากหลายมาเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารอย่างมีส่วนร่วม จะเป็นส่วนช่วยให้ผู้บริหาร มีการบริหารงานในรูปแบบที่หลากหลาย มีแนวทางพัฒนาและแก้ไขปัญหาการบริหารได้อย่างสร้างสรรค์

6. ด้านการอนุรักษ์ การคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ วัฒนธรรมทั้งที่เป็น วัฒนธรรมองค์กร หรือวัฒนธรรมตามบริบทของสถานศึกษาและชุมชน เป็นสิ่งสำคัญในการบริหารสถานศึกษาเพื่อชุมชน สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ นอกจากนี้ด้านการอนุรักษ์ยังหมายรวมถึงแง่การอนุรักษ์ไว้ซึ่งทรัพยากรบุคคล

7. ด้านการทำตัวให้เป็นประโยชน์ ผู้บริหารต้องปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา สร้างความรักและศรัทธาให้เกิดขึ้นภายในสถานศึกษา ในการนำมาซึ่งความสามัคคีและความเต็มใจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังและความสามารถ

เอกสารอ้างอิง

ทิวากานต์ ศรีสวัสดิ์ และกนกอร สมปราชญ์. (2562). ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 38(4), 57-64.

- นินาวาลย์ ปานากาแข็ง แมงกานจี. (2550). *การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พา อักษรเสือ และเอกราช โฆษิตพิมานเวช. (2562). ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น. *วารสารบัณฑิตมหาจุฬาลงกรณ*, 6(3), 634-644.
- รุ่ง แก้วแดง. (2563). *โรงเรียนเอกชน : แม้จะอยู่ด้วยใจรัก แต่ก็ต้องสวมวิญญาณนักบริหารชั้นเซียน*. เข้าถึงได้จาก <http://info.gotomanager.com/news/details.aspx?id=7900>.
- วิไลภรณ์ เตชะ. (2561). *โมเดลสมการโครงสร้างเชิงเส้นภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกำแพงเพชร. (2563). *แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร พ.ศ. 2562-2565*. เข้าถึงได้จาก <https://sites.google.com/site/supervisorkhonkaenpeo/nyobay>.
- สุกฤตา บัวนาค. (2563). *การบริหารโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จโดยมีองค์ประกอบ 5 ด้าน*. เข้าถึงได้จาก <https://sukritab.wordpress.com/2013/10/06>.
- อภิญญา แก้วชื่น. (2549). *รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักธรรมาภิบาลและการพัฒนาที่ยั่งยืน*. (วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

Satisfaction of People towards the Service of Wiang Phrao Sub-district
Municipality, Phrao District, Chiang Mai Province

ธนวัฒน์ กิดา¹ สมยศ ปัญญามาก² และสหัททยา วิเศษ³

Thanawat Kida, Somyot Panyamak and Sahathya Wises

Received: November 13, 2021

Revised: December 10, 2021

Accepted: December 17, 2021

DOI: 10.14456/jra.2022.68

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว 2) เปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว และ 3) ประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยผานวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงพร้าว 2 ตำบล 12 หมู่บ้าน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 5,436 คน คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาร์โร ยามาเน่ ได้ประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 373 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวนทั้งสิ้น 10 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าวโดยองค์รวมทั้ง 3 ด้านมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก = 3.86 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = 3.98 ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = 3.95 และด้านขั้นตอนในการให้บริการอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = 3.86 2) การเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้ง 4 ปัจจัย และ 3) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา; Mahachulalongkornrajavidyalaya

Universsity, Phayao Campus

Corresponding author, e-mail: somyot_pan@hotmail.co.th, Tel. 089-9989987

เสริมสร้างความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว ได้แก่
หลักสังกัดวัตถุ 4 ประกอบด้วยทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตทา

คำสำคัญ: ความพึงพอใจของประชาชน, การให้บริการ, สังกัดวัตถุ 4, เทศบาลตำบลเวียงพร้าว

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the level of people's satisfaction towards the services of Wiang Prao Sub-district Municipality; 2) to compare the people's satisfaction towards the services of Wiang Prao Subdistrict Municipality; and 3) to apply Buddhaddhamma in enhancing people's satisfaction towards the services of Wiang Phrao Subdistrict Municipality, Phrao District, Chiang Mai Province. This was a mixed methods research. For quantitative research, the population used in this research was people in the municipality area of Wiang Phrao consisting of 2 Sub-districts and 12 Villages, total population of 5,436 people. The sample size was calculated from Taro Yamane's formula. The sample population was 373 people. And the qualitative research was done with the group of 10 key informants. The tools used were questionnaires and in-depth interviews. The results of the research found that 1) the level of people's satisfaction towards the services of Wiang Prao Subdistrict Municipality as a whole of the 3 aspects was an overall average at a high level = 3.86 and when considering each aspect, it was found that all 3 aspects were at the high level. In terms of facility, it was at a high level with an average of 3.98; in terms of service personnel, It was at a high level with an average = 3.95; and in the aspect of service procedures, It was at a high level with an average = 3.86; 2) comparison of people's satisfaction level towards the service of Wiang Prao Sub-district Municipality found that the people with different gender, age, education and occupation satisfied with the service of the Wiang Phrao Subdistrict Municipality were no different, therefore it rejected the hypothesis set for all 4 factors; and 3) the application of Buddhaddhamma to enhance people's satisfaction towards the services of Wiang Prao Sub-District Municipality was Sangahavatthu 4 consisting of Dana, Piyavaca, Atthacariya and Samanattata.

Keywords: People's Satisfaction, Service, Sangahavatthu 4, Wiang Prao Sub-district Municipality

บทนำ

การปกครองท้องถิ่นเป็นการปกครองตามหลักการกระจายอำนาจปกครองโดยรัฐบาล มอบอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นไปดำเนินการปกครองตนเอง และจัดทำบริการสาธารณะ บางอย่างเพื่อสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น โดยมีอิสระภายในขอบเขตของกฎหมาย การมอบอำนาจให้ท้องถิ่นนี้ทำให้เกิดสภาพการปกครองตนเอง หรือการปกครองตนเองในท้องถิ่น นับตั้งแต่พ.ศ. 2440 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้ริเริ่มส่งเสริมให้มีการ จัดตั้งทดลองหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนได้รู้จักการปกครองตนเอง ในด้านการ จัดทำความสะดวกในชุมชนของตน และการใดควรจัดทำเพื่อเป็นการบูรณะ หรือจัดสร้างขึ้นเพื่อ ความสะดวกแห่งชุมชน เช่น การติดประทีปโคมไฟตามถนนหนทางที่ดี ควรเป็นหน้าที่ของชุมชนนั้น และโดยพระราชประสงค์ดังกล่าวนี้ ก็ได้มีการทดลองจัดตั้งระบบสุขาภิบาลขึ้นเป็นครั้งแรกได้แก่ สุขาภิบาลกรุงเทพ เป็นเวลากว่า 113 ปี ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ถือกำเนิดขึ้นมาในประเทศไทย (ประทาน คงฤทธิศึกษากร, 2542) ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย พ.ศ.2540 แล้ว จึงมีการปรับปรุงรูปแบบขององค์กรปกครองท้องถิ่น เพิ่มหน้าที่ กระจาย อำนาจด้านการเงิน การคลัง งบประมาณ และการจัดเก็บภาษีต่าง ๆ มากขึ้น และเพิ่มมิติใหม่ในการ ควบคุมตัวผู้บริหารท้องถิ่นโดยประชาชน ด้วยการเข้าชื่อเสนอ ข้อบังคับท้องถิ่น และเข้าชื่อถอด ถอนผู้บริหารท้องถิ่นได้ด้วย ซึ่งเมื่อมีการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ท้องถิ่นก็จะมีอำนาจอิสระในการบริหารงานของตนเองได้มากขึ้น โดย ส่วนกลางก็ยังมีกลไกในการกำกับดูแลการดำเนินการของท้องถิ่นผ่าน คณะกรรมการระดับต่าง ๆ ในรูปแบบไตรภาคี ทำให้การใช้อำนาจจากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น เกิดดุลยภาพที่ เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงนับได้ว่า เป็นหน่วยงานพื้นฐานในท้องถิ่นซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับ ประชาชนมากที่สุด มีภารกิจในการที่จัดการที่บริการสาธารณะที่เป็นสอดคล้องกับความต้องการของ ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ มีฐานะเป็นนิติบุคคลที่มีหน้าที่ตาม รัฐธรรมนูญ ซึ่งระบุไว้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่โดยทั่วไป ในการดูแลจัดทำ บริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนที่ย่อมมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายบริหาร การจัดบริการสาธารณะ การบริหารงานบุคคล การเงิน การคลัง และอำนาจหน้าที่ของตนโดยเฉพาะ โดยต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับการพัฒนาของจังหวัดและประเทศเป็นส่วนร่วมด้วย ด้วยการ กำกับดูแลของผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งระบุว่า การกำกับดูแล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องทำที่จำเป็น และมีหลักเกณฑ์วิธีการเงื่อนไขที่ชัดเจนสอดคล้อง และ เหมาะสมกับรูปแบบขององค์กรส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติโดยต้องเป็นไป เพื่อการ ค้ำครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ของประเทศเป็นส่วนร่วม (โกวิท พวงงาม, 2550)

เทศบาลตำบลเวียงพร้าวได้รับการยกฐานะจากสุขาภิบาลเวียงพร้าว เป็นเทศบาลตำบล เวียงพร้าว เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็น

เทศบาล พ.ศ. 2542 ประกอบกับ กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศยุบรวมองค์การบริหารส่วนตำบล หุ่นหลวง เข้ากับเทศบาลตำบลเวียงพร้าว ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาทั่วไป เล่ม 121 ตอน พิเศษ 102 ง วันที่ 15 กันยายน 2547 และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป ทำให้มีพื้นที่ในเขตรับผิดชอบ ประมาณ 12.30 ตารางกิโลเมตร มีบทบาทหน้าที่สำคัญในด้านการจัดการบริการสาธารณะให้กับประชาชนในท้องถิ่น ทั้งในด้านสาธารณูปโภค เช่น การไฟฟ้า การประปา การเดินรถประจำทาง และด้านสาธารณสุขการ เช่น การศึกษา ศาสนา ความปลอดภัย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนด สอดคล้องกับปัญหา และความ ต้องการของประชาชนในท้องถิ่น (เทศบาลตำบลเวียงพร้าว, 2564) ดังนั้น ภารกิจที่สำคัญของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว ในการบริหารจัดการด้านบุคลากร เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และระบบขั้นตอนการให้บริการแก่ประชาชน ให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนด และสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการ กลางข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด และคณะกรรมการกลางพนักงานเทศบาล ได้เล็งเห็น ความสำคัญในเรื่องการปฏิบัติราชการอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลของเทศบาลตำบล เวียงพร้าว ซึ่งครอบคลุมถึงคุณภาพในการให้บริการ การสร้างความพึงพอใจ และตอบสนองความ ต้องการของประชาชน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เบื้องต้นในตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ และได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นต่อ การบริหารของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว และในการให้บริการถือเป็นด้านแรกที่จะสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นกับประชาชน เพราะบริการที่ดีย่อมทำให้ประชาชนมี ความพึงพอใจ มีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษา ความพึงพอใจขอประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัด เชียงใหม่ ในด้าน 1) ด้านขั้นตอนการให้บริการ 2) ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ 3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกกว่าบริการเป็นอย่างไร อีกทั้งสามารถนำผลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง และ พัฒนาการให้บริการให้เกิดประสิทธิภาพ และสร้างความพึงพอใจให้เกิดแก่ประชาชนผู้ใช้บริการได้ อย่างสูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบล เวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบล เวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อ การให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ได้แก่ การวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการวิจัยตามแหล่งของผู้ให้ข้อมูลกลุ่มต่าง ๆ โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาในพื้นที่เทศบาลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วยตำบลเวียง หมู่ที่ 1 บ้านช่างคำ หมู่ที่ 2 บ้านขามสุมเวียง หมู่ที่ 3 บ้านป่าเลี้ยว หมู่ที่ 4 บ้านแจ่งกู๋เรือง หมู่ที่ 5 บ้านหนองอ้อ และหมู่ที่ 6 บ้านแม่กอย ตำบลทุ่งหลวงประกอบด้วย หมู่ที่ 1 บ้านทุ่งหลวง หมู่ที่ 2 บ้านป่าจี้ หมู่ที่ 3 บ้านสันมะนะ หมู่ที่ 4 บ้านแม้งัด หมู่ที่ 5 บ้านหม้อบน และหมู่ที่ 6 บ้านหม้อล่าง

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร (Population) ได้แก่ ประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ 2 ตำบล 12 หมู่บ้าน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 5,436 คน (เทศบาลตำบลเวียงพร้าว, 2564)

กลุ่มตัวอย่าง (Samples) เป็นการกำหนดจากประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ 2 ตำบล 12 หมู่บ้าน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 5,436 คน ได้ประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 372.58 คน คิดเป็นจำนวนเต็มได้ประชากรจำนวน 373 คน โดยคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาโรยามาเน ความคลาดเคลื่อนสัดส่วนประชากรที่ยอมให้เกิดขึ้นได้กำหนดไว้ที่ .05 (สุวิมล ติรกันันท์, 2546) ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยสุ่มแบบชั้นภูมิ และสุ่มอย่างง่ายกับประชากร ให้กระจายไปตามจำนวนประชากร ตามแต่ละตำบล และหมู่บ้าน โดยวิธีการอย่างง่าย (Random Simple Sampling) (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2546)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน หรือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 3 คน และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นลักษณะคำถามโดยมีมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) (บุญใจ ศรีสถิตนรากร, 2555) เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) โดยพิจารณาจากขอบเขตของคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการแบบสอบถามผลที่ได้จากการแปลผล (สำเร็จ จันทรสวรรณ, 2550) สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) และการทดสอบค่า t-test, F-test (บุญชม ศรีสะอาด, 2554)

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้วิธีการบันทึกเทปจดบันทึก และสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์วิเคราะห์โครงสร้าง สรุปแบบอุปนัย (Inductive Approach) และการตีความ (Interpretation) จากปรากฏการณ์ในพื้นที่ (อนุสรณ์ ลิมมณี และวรวลัญช์ โรจนพล, 2561) และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

สรุปผลการวิจัย

ผู้มาใช้บริการ ณ เทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 242 คน คิดเป็นร้อยละ 64.90 มีอายุระหว่าง 46-60 ปี จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 36.60 มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 42.90 และมีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 34.90

1. ระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าวโดยรวมทั้ง 3 ด้านมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.98$) ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.95$) และด้านขั้นตอนในการให้บริการอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.86$) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ด้านขั้นตอนในการให้บริการ พบว่า ระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ด้านขั้นตอนในการให้บริการ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.95$) ได้แก่ ข้อที่ 4 มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน เช่น ให้ข้อมูลผ่านระบบโทรศัพท์อัตโนมัติ พิมพ์แบบฟอร์มจากระบบอินเทอร์เน็ต ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.76$) ได้แก่ ข้อที่ 1 ความชัดเจนของแผนผังแสดงขั้นตอนการให้บริการ

1.2 ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ พบว่า ระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.97$) ได้แก่ ข้อที่ 3 เจ้าหน้าที่มีความรู้ความสามารถในการอธิบายข้อมูล และข้อที่ 4 เจ้าหน้าที่มีความรู้ความสามารถในการอธิบายข้อมูล ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.76$) ได้แก่ ข้อที่ 5 เจ้าหน้าที่มีอัธยาศัยไมตรี ยิ้มแย้ม วาจาสุภาพ และบุคลิกภาพน่าเชื่อถือ เช่น แต่งกายสะอาดเรียบร้อย

1.3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด

($\bar{X} = 4.07$) ได้แก่ ข้อที่ 2 สถานที่จอดรถมีจำนวนเพียงพอ สะดวก และไม่แออัด ไม่เบียดเสียด ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.94$) ได้แก่ ข้อที่ 1 มีป้ายบอกสถานที่ชัดเจนง่ายต่อการเดินทางมารับบริการ จุดที่รับผิดชอบมีความสะอาด อยู่บริเวณด้านหน้าของหน่วยงาน และข้อที่ 3 บริเวณภายในสำนักงาน และห้องน้ำ มีความสะอาด มีที่นั่งรอเพียงพอ ไม่แออัด ไม่เบียดเสียด และเพียงพอต่อการให้บริการ

ตารางที่ 1 ระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวม

ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว	ผลการประเมิน			
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านขั้นตอนในการให้บริการ	3.86	1.03	มาก	3
2. ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ	3.95	0.92	มาก	2
3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	3.98	0.89	มาก	1
รวม	3.93	0.95	มาก	

2. การเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ การทดสอบสมมติฐาน เป็นการวิเคราะห์ความแตกต่างโดยการจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ แตกต่างกัน จากการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 2 ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ แตกต่างกัน จากการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 3 ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ แตกต่างกัน จากการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 4 ประชาชนที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ แตกต่างกัน จากการวิจัย

พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ จากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

3.1 ด้านทาน พบว่า การให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ในด้านทานนั้น เป็นการให้บริการแก่ประชาชนด้วยการทำงานเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง อุทิศเวลาในการทำงานอย่างเต็มที่ ตลอดถึงการชี้แจงสิ่งต่าง ๆ ที่ประชาชนสงสัยเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการในด้านเอกสาร ซึ่งมีความยุ่งยากเพราะต้องใช้เอกสารเป็นจำนวนมาก การให้คำแนะนำแก่ประชาชนจึงถือเป็นการให้ทานด้วยอย่างหนึ่ง

3.2 ด้านปิยวาจา พบว่า การให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ในด้านปิยวาจานั้น เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการให้บริการเป็นอันดับแรก คำพูดที่เป็นปิยวาจานั้นต้องสุภาพ อ่อนหวาน เรียบร้อย ไพเราะ แสดงถึงความให้เกิดใจแก่ประชาชนผู้มาใช้บริการ ให้คำแนะนำต่าง ๆ ด้วยคำพูดที่เป็นมิตร และเต็มใจที่จะแนะนำต่าง ๆ และที่สำคัญคำพูดทุกคำพูดนั้น ต้องแสดงถึงความจริงใจ ไม่พูดเท็จ หรือพูดเพี่ยงเพื่อให้พ้นหน้าที่ไปเท่านั้น

3.3 ด้านอถจกริยา พบว่า การให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านอถจกริยานั้น เป็นการเอาตัวเข้าไปประสานในการให้บริการ เป็นการอาสาเพื่อเข้าไปเป็นธุระในการดำเนินการต่าง ๆ อันเป็นการช่วยเหลือประชาชนทั้งในด้านความคิด และการกระทำ ซึ่งเป็นการช่วยเหลือด้วยจิตอาสาอย่างเต็มที่และเต็มใจเพื่อมุ่งประโยชน์ให้กับผู้อื่นอย่างแท้จริง

3.4 ด้านสมานัตตตา พบว่า การให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ในด้านสมานัตตตานี้ เป็นหลักแห่งความเสมอภาค ซึ่งการให้บริการจำเป็นต้องมีความเสมอภาคในการให้บริการ และต้องให้บริการด้วยความเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติเฉพาะใครเป็นพิเศษ ความเท่าเทียมทางสิทธิในการรับบริการมีเสมอเหมือนเท่ากันทุกคน การให้บริการตามหลักสมานัตตตานี้ มีความสำคัญในการให้บริการที่สร้างความไว้วางใจให้กับประชาชนมากที่สุด เพราะประชาชนจะไว้วางใจได้ว่าจะได้รับบริการที่เท่าเทียมกัน

อภิปรายผลการวิจัย

ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่มีการให้บริการที่ดี มีคุณภาพในระดับหนึ่ง และหากมีการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 อันได้แก่ ทาน ปิยวาจา อถจกริยา และสมานัตตตา อาจทำให้การบริการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเมื่อพิจารณาจากปัจจัยส่วนบุคคล มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ด้านขั้นตอนในการให้บริการ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.95$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ที่มีความตั้งใจในการให้บริการแก่ประชาชนเป็นอย่างดี เป็นความตั้งใจในการให้บริการนั้นเป็นการให้ทานอย่างหนึ่งเช่นกัน ซึ่งถือได้ว่าการให้ทานด้วยการให้บริการอย่างตั้งใจนั้นย่อมนำมาซึ่งความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน เช่น ให้ข้อมูลผ่านระบบโทรศัพท์อัตโนมัติ พิมพ์แบบฟอร์มจากระบบอินเทอร์เน็ต เป็นความตั้งใจในการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในเรื่องอัตถจริยาอย่างหนึ่งเช่นกัน และการให้บริการเป็นไปตามลำดับก่อนหลังอย่างยุติธรรม มีกระบวนการรับฟังข้อร้องเรียนของประชาชน เป็นไปตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในเรื่องของสมานัตตตา สอดคล้องกับงานวิจัยของพรกมล ชูกุลพงษ์ (2554) พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ด้านทานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าหน้าที่คอยให้บริการในเวลาเร่งด่วน และเพิ่มช่องทางการให้บริการมากขึ้นทำให้เป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาติดต่อ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของศิวพร สัจจวัฒนา (2555) พบว่า การใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการให้บริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนผึ้ง ตามการรับรู้ของประชาชน ด้านสมานัตตตา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งหนึ่งในนั้นคือ เจ้าหน้าที่ให้บริการแก่ผู้มารับบริการทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ และจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ พบว่าการให้บริการในด้านทานนี้เป็นการให้บริการประชาชนด้วยการอุทิศเวลาให้กับการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ และเต็มความสามารถ ตลอดถึงคอยชี้แจง แนะนำขั้นตอนการให้บริการต่าง ๆ แก่ประชาชน

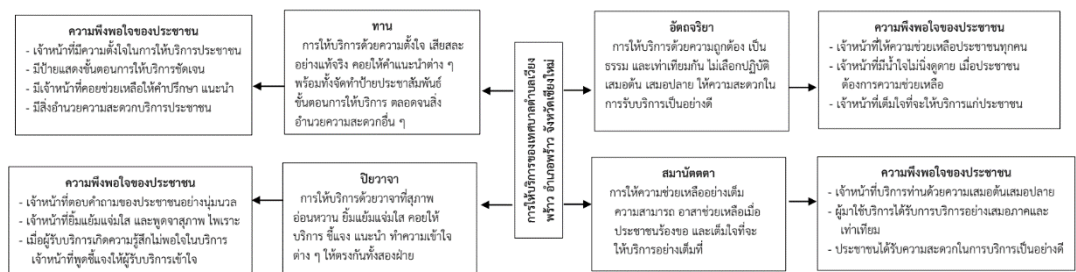
2. ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.86$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่บริการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ลัดคิว และบริการทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เจ้าหน้าที่มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส และพูดจาสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ให้บริการด้วยความเต็มใจ ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักสังคหวัตถุ 4 ในเรื่องของปิยวาจา ซึ่งมีความสำคัญต่อการให้บริการเป็นอย่างมาก เพราะเป็นขั้นตอนแรกของการให้บริการซึ่งจะต้องมีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ให้บริการ และผู้รับบริการ เป็นสิ่งเริ่มต้นของการให้บริการที่ดี ที่จะสร้างความประทับใจให้กับผู้รับบริการได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดปิยศักดิ์ ปิยธมโม (พินิจวงศ์) (2553) พบว่า แนวทางในการพัฒนา และการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านปิยวาจา ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลใน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ต้องพูดจาที่ไพเราะ สุภาพ นอบน้อม และจริงใจต่อกัน เป็นข้อธรรมที่ช่วยผู้ประพฤติปฏิบัติสามารถผูกจิตใจประชาชน และสร้างมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ได้

3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ผลรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.98$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การให้บริการของเทศบาลในด้านนี้ประชาชนมีความพึงพอใจมาก ในเรื่องสถานที่จอดรถมีจำนวนเพียงพอ สะดวก และไม่แออัด ไม่เปื้อนเสียดย มีการจัด

พื้นที่สำหรับกรอกแบบฟอร์มต่าง ๆ และมีอุปกรณ์ อย่างเพียงพอ การให้บริการของเจ้าหน้าที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักสังคหวัตถุ 4 ว่าด้วยเรื่อง ทาน อุตถจริยา และสมานัตตตา ซึ่งมีความเหมาะสมกับการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐตามความคาดหวัง ซึ่งการให้บริการด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 นี้เป็นการทำด้วยจิตอาสาในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น เป็นการมุ่งประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้อื่นด้วยความเต็มใจที่จะให้บริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของอนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์ (2554) พบว่า ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของฝ่ายทะเบียนที่ว่าการอำเภอเมืองจังหวัดนครสวรรค์ ด้านอุตถจริยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ที่คอยดูแลเอาใจใส่ต่อการให้บริการประชาชนตลอดเวลา เจ้าหน้าที่มีน้ำใจ ไม่นิ่งดูดายเมื่อประชาชนต้องการความช่วยเหลือ ส่วนณัฐพล พาณิชัยวิบูลย์ (2555) พบว่า การจะทำให้ระดับความพึงพอใจมากขึ้น จึงควรมีการวางแผนพัฒนาอย่างเป็นระบบโดยให้แต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องรวมทั้งผู้นำชุมชนร่วมกันวางแผน จัดให้มีการรวบรวมข้อมูล ปัญหาความต้องการของประชาชน มีการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปความจำเป็นก่อน-หลัง มีการจัดสรรงบประมาณ กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการ และการติดตามประเมินผลงานได้อย่างชัดเจนแล้วก็ดำเนินการตามแผน หรือโครงการของแต่ละด้านอย่างเป็นรูปธรรม และจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ พบว่า การให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 นี้เป็นการให้บริการประชาชนอย่างเต็มที่ เต็มใจและเต็มกำลังความสามารถ คอยช่วยเหลือการติดต่อประสานงานฝ่ายต่าง ๆ มีป้ายบอกสถานที่ชัดเจนง่ายต่อการเดินทางมารับบริการจุดที่รับผิดชอบมีความสะดวก อยู่บริเวณด้านหน้าของหน่วยงาน มีการจัดพื้นที่สำหรับกรอกแบบฟอร์มต่าง ๆ และมีอุปกรณ์ อย่างเพียงพอ

องค์ความรู้ใหม่

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักสังคหวัตถุธรรมในการเสริมสร้างความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย ทาน ปิยาวจา อุตถจริยา และสมานัตตตา ดังผลการสรุปข้อมูลที่ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

บทความวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทางการวิจัย ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เทศบาลตำบลเวียงพร้าวควรเพิ่มขีดความสามารถในการให้บริการประชาชนเพิ่มมากขึ้น ให้ความสำคัญต่อประชาชนที่มาใช้บริการของเทศบาล โดยการปรับปรุงคุณภาพของการให้บริการ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในระดับมากที่สุดในงานทุก ๆ ด้าน
2. ควรสร้างจิตอาสาให้เกิดขึ้นกับเจ้าหน้าที่ทุกคน ในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้มารับบริการต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนรับรู้ได้ว่าเจ้าหน้าที่มีความจริงใจ และเต็มใจที่จะให้บริการ และควรสร้างจิตสำนึกด้านการให้บริการที่เป็นธรรม เพื่อให้ประชาชนมั่นใจว่าจะได้รับความยุติธรรมในการได้รับบริการจากเจ้าหน้าที่ของเทศบาล

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. เจ้าหน้าที่ของเทศบาลควรพูดจาด้วยความไพเราะ รู้จักควบคุมอารมณ์ตนเอง ไม่ให้เกิดความเครียด ซึ่งอาจส่งผลต่อคำพูดที่ไม่เป็นปียาวจาในการให้บริการแก่ประชาชนได้ ควรให้คำแนะนำขั้นตอนต่าง ๆ แก่ผู้มารับบริการอย่างเป็นขั้นเป็นตอนด้วยถ้อยคำที่เข้าใจง่าย ไม่สลับซับซ้อน หากเกิดปัญหาใด ๆ ก็สามารรถแก้ไขได้อย่างทันท่วงที และควรให้บริการด้วยความรวดเร็ว ลดขั้นตอนการให้บริการในกรณีจำเป็น
2. เจ้าหน้าที่ของเทศบาลควรมีความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือประชาชนให้มากขึ้น คอยให้คำแนะนำต่าง ๆ แก่ผู้มารับบริการ โดยเฉพาะด้านเอกสารต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้จำนวนมาก ซึ่งผู้มารับบริการอาจเกิดความสับสน อาจทำให้ประชาชนผู้มาติดต่อเสียเวลา และควรให้บริการด้วยความเท่าเทียมกันทุกคน ให้เกียรติผู้มารับบริการและการทำงานควรปฏิบัติให้ความเหมือนกันอย่างสม่ำเสมอ

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2546). *การใช้ SPSS for Window ในการวิเคราะห์ข้อมูล*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2550). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- ณัฐพล พาณิชนวิบูลย์. *ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลหมอนนาง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี*. (งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ). คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เทศบาลตำบลเวียงพร้าว (2564). *ข้อมูลพื้นฐาน*. เข้าถึงได้จาก <http://www.Wiangphrao.go.th/address.php>
- บุญใจ ศรีสถิตนรากร. (2555). *การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย: คุณสมบัติของการวัดเชิงจิตวิทยา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประทาน คงฤทธิศึกษากร. (2542). *การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่นเปรียบเทียบ: สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พรกมล ชุนกุลพงษ์. (2554). *การให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของศาลเยาวชน และครอบครัวกลาง*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดปิยศักดิ์ ปิยธมโม (ไพรมณังค์). (2553). *ความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักสังคหวัตถุ 4: กรณีศึกษาองค์กรบริหารส่วนตำบลใน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิวพร สัจจวัฒนา. (2555). *การใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการให้บริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนผึ้งตามการรับรู้ของประชาชน*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำเร็จ จันทรสวรรณ. (2550). *สถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุวิมล ติรภานนท์. (2546). *การเลือกใช้สถิติในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์. (2554). *ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของฝ่ายทะเบียนที่ว่าการอำเภอเมืองจังหวัดนครสวรรค์*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อนุสรณ์ ลิ้มมณี และวรวิทย์ ไรจนพล. (2561). *ปรัชญาและวิธีการแสวงหาความรู้ทางรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 10

Guidelines for Participatory Administration in Schools under the Secondary
Educational Service Area Office 10

อรอนงค์ แจ่มจำรัส¹ และชัยอนันต์ มั่นคง²

Ornanong Jamjumrach and Chaianan Mankong

Received: September 24, 2021

Revised: December 06, 2021

Accepted: December 10, 2021

DOI: 10.14456/jra.2022.69

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 และ 2) ศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 จำนวน 285 คน และผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน และการตั้งเป้าหมาย มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด โดยมีแนวทางดังต่อไปนี้ คือ ผู้บริหารควรมีความพร้อมให้คำปรึกษา ยอมรับฟังความคิดเห็น ของผู้ได้บังคับบัญชาเสมอ ผู้ได้บังคับบัญชาควรมีส่วนร่วมในการปรับปรุง พัฒนาเป้าหมายของสถานศึกษา ผู้บริหารและผู้ได้บังคับบัญชาควรร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานของสถานศึกษาไปในทิศทางทิศทางเดียวกัน เพื่อขจัดความขัดแย้ง ผู้ได้บังคับบัญชาควรมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน การกำหนดวัตถุประสงค์ การกำหนดเป้าหมาย กลยุทธ์ของสถานศึกษา

¹⁻² มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี; Rajamangala University of Technology Thanyaburi
Corresponding author, e-mail: Ornanong_j@mail.rmUTT.ac.th, Tel. 092-2603730

คำสำคัญ: การบริหารแบบมีส่วนร่วม, สถานศึกษา, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the current and desirable condition of participatory management in schools under the Office of Secondary Educational Service Area Office 10; and 2) to study the guidelines of participatory administration in schools under the Office of Secondary Educational Service Area Office 10. The research samples were 285 teachers under the Secondary Educational Service Area Office 10, and the key informants were 5 school administrators. The tools used to collect data were questionnaires and interview forms. The statistics used in the content analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation and content analysis. The results of the research showed that 1) the current and desirable condition of participatory management in schools under the Secondary Educational Service Area Office 10, overall was at a high level; 2) guidelines of participatory management in schools under the Office of Secondary Educational Area Office 10 found that in terms of participation in planning and goal setting, there was the highest need index with the following guidelines: the administrators should be ready to give advice, accept the opinion of the subordinates regularly. The subordinates should be involved in the improvement and development of goals of schools. The administrators and subordinates should jointly set goals for the schools' operations in the same direction to eliminate conflict. The subordinates should be involved in planning, setting objectives, setting goals and strategies of schools.

Keywords: Participatory Administration, Schools, Secondary Educational Service Area Office 10

บทนำ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 จัดตั้งขึ้นตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการประกาศ ณ วันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2553 เรื่อง การกำหนดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 กำหนดให้มีเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยให้เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต

10 ประกอบด้วย จังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 10 รับผิดชอบดูแลการจัดการศึกษาโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาที่เปิดสอนทั้งระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายที่มีสถานศึกษาตั้งในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสาครและสมุทร สงคราม รวมทั้งสิ้น 60 โรงเรียน

ปัญหาของการบริหารแบบมีส่วนร่วมมักเกิดปัญหาการขาดแนวทางในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรในสถานศึกษาไม่เห็นความสำคัญ รวมทั้งไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของฝ่ายบริหารสถานศึกษา บุคลากรภายในสถานศึกษาขาดความสัมพันธ์ต่อกัน เกิดความขัดแย้งในองค์กร การดำเนินงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่มองเห็นว่าบุคลากรทุกคนมีความสามารถที่แตกต่างกัน โดยนำความสามารถของแต่ละบุคคลมาใช้ประโยชน์ให้คุณค่าภายใต้บริบทของสถานศึกษานั้น ๆ ทั้งนี้โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่าตามลำพังเพียงแต่ผู้บริหารผู้เดียวย่อมมีข้อจำกัดภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าว สามารถแก้ไขได้โดยการบริหารแบบมีส่วนร่วมซึ่งมีศักยภาพทางการบริหาร (สันติ บุญภิรมย์, 2552) ดังนั้นการบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้ได้บังคับบัญชาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญต่อการบริหารหน่วยงานอยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดของการแบ่งอำนาจหน้าที่ จัดให้มีการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน และให้ความเป็นอิสระต่อความรับผิดชอบในงาน (โสภิตา คล้ายหนองสรวง, 2558) การบริหารงานที่เปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีอิสระ โดยกระทำด้วยความเต็มใจเพื่อให้งานนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ (ทับทิม แสงอินทร์, 2559)

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทราบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาเป็นเช่นไร และมีแนวทางใดบ้างที่จะพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา และนำข้อมูลผลการวิจัยที่ได้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ การศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 จำนวน 60 โรงเรียน จำนวน 3,389 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของ Robert V. Krejcie & Daryle W. Morgan (1970) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ครูผู้สอน จำนวน 285 คน เลือกด้วยวิธีแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และมีค่าความเชื่อมั่น ทั้งฉบับได้เท่ากับ .91 ประกอบด้วย 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคำถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และตำแหน่งหน้าที่ในสถานศึกษาแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) และตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ การศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน ได้มาจากการเลือกโดยมีเกณฑ์ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ดังนี้ 1.1 เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่บริหารสถานศึกษาผ่านการประกันคุณภาพการศึกษาภายนอกระดับ ดีมาก 1.2 เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลด้านการบริหารสถานศึกษา และ 1.3 เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 10 ปี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 สถานภาพผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ และตอนที่ 2 แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 พบว่า ในภาพรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน และการตั้งเป้าหมาย มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด และการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์การบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ในภาพรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน และการตั้งเป้าหมาย มีความต้องการจำเป็นสูง รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด

2. แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน และการตั้งเป้าหมาย มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด และด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน และการตั้งเป้าหมาย มีแนวทางดังต่อไปนี้ (1) ผู้บริหารควรมีความพร้อมให้คำปรึกษา ยอมรับฟังความคิดเห็น ของผู้ใต้บังคับบัญชาเสมอ (2) ผู้ใต้บังคับบัญชาควรมีส่วนร่วมในการปรับปรุง พัฒนาเป้าหมายของสถานศึกษา (3) ผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชาควรร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานของสถานศึกษาไปในทิศทางทิศทางเดียวกัน เพื่อขจัดความขัดแย้ง (4) ผู้ใต้บังคับบัญชาควรมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน การกำหนดวัตถุประสงค์ การกำหนดเป้าหมาย กลยุทธ์ของสถานศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ให้ความสำคัญกับการบริหารมีส่วนร่วมในการเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาในการร่วมกันในเรื่องการตัดสินใจ การวางแผน การตั้งเป้าหมาย การดำเนินงาน และการประเมินผล เนื่องจากการดำเนินงานในสถานศึกษาผู้บริหารเล็งเห็นถึงความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความหลากหลาย ดังนั้นผู้บริหารจึงเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมเสนอแนวคิด วิเคราะห์ถึงปัญหาในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ได้แนวทางในการดำเนินงานในหลายมุมมอง และนำข้อมูลเหล่านั้นมากำหนดเป้าหมายของสถานศึกษาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อลดปัญหาการขัดแย้งในสถานศึกษา และเพื่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญาพัชร พงษ์ดี, ไพโรภ รัตนชวงศ์, สุชาติ ลีตระกูลและประเวศ เวชชะ (2559) พบว่า สภาพปัจจุบันในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของภาคีในการยกระดับคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบน ในภาพรวมพบว่า ครู ผู้ปกครอง และประธานกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของอุทัยรัตน์ ปัญญาสิมและดวงใจ ชนะสิทธิ์ (2560) พบว่า 1) การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา อยู่ระดับมากในภาพรวมและรายด้าน 2) ประสิทธิภาพของการบริหารสถานศึกษา อยู่ระดับมากที่สุด ในภาพรวม 3) ในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 โดยร่วมกันได้ร้อยละ

ละ 15.90 อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของสิทธิชัย อุตทาสา และพิมลพรรณ เพชรสมบัติ (2563) พบว่า 1) การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 2.1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อระดมความคิดที่จำเป็นในการพัฒนาองค์กร 2.2) ด้านการปฏิบัติ ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดประสงค์ เป้าหมาย นโยบาย จัดทำและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ 2.3) ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนให้ครูมีส่วนร่วมในผลประโยชน์จากกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ไปพัฒนาครูและบุคลากรในการจัดการเรียนการสอน และ 2.4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมิน ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนให้ครูมีการกำหนดขอบข่ายการประเมินผลการบริหารจัดการของสถานศึกษาเป็นแบบชัดเจน โปร่งใส

2. แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน และการตั้งเป้าหมาย (Planning and Setting-goal) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Operation) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ผู้บริหารให้ความสำคัญและมีแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนี้

2.1 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ผู้บริหารสถานศึกษาให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง และเป็นปัจจุบันอย่างครบถ้วนต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อใช้ในการวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการของสถานศึกษาก่อนการดำเนินงาน และผู้บริหารควรมีการกระจายอำนาจการบริหารให้กับหัวหน้างาน หัวหน้าฝ่ายงานต่าง ๆ ในการดำเนินงานบนพื้นฐานของความถูกต้อง และผลประโยชน์ของส่วนรวม การแบ่งหน้าที่ของคณะกรรมการการดำเนินงานในแต่ละหน้าที่ตามความเหมาะสมของบุคคลในคณะทำงาน ในการแต่งตั้งคณะกรรมการการดำเนินงานต่าง ๆ ในสถานศึกษา ให้อิสระแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาในการคิด การตัดสินใจในการดำเนินงาน เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนางานที่ได้รับมอบหมาย รวมถึงเรื่องการใช้ทรัพยากรที่มีของสถานศึกษาในการสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ที่สถานศึกษาดำเนินการ

2.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน และการตั้งเป้าหมาย (Planning and Setting-goals) ผู้บริหารสถานศึกษาการให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการวางแผนงาน การกำหนดวัตถุประสงค์ การกำหนดเป้าหมาย กลยุทธ์ ของสถานศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อขจัดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน ทั้งนี้ผู้บริหารพร้อมให้คำปรึกษา ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างสม่ำเสมอ และผู้ใต้บังคับบัญชาควรมีส่วนร่วมในการปรับปรุงพัฒนาเป้าหมายของสถานศึกษาเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ

2.3 ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Operation) ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้เกียรติ ให้ความไว้วางใจและความเชื่อใจต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในการดำเนินงาน ให้ความเป็นอิสระ

ต่อการดำเนินงานของผู้ใต้บังคับบัญชาในงานที่ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้ผู้บริหารต้องให้ขวัญกำลังใจ เพื่อเป็นแรงเสริมในการดำเนินงานของผู้ใต้บังคับบัญชา และควรติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานเป็นระยะ ผู้บริหารควรส่งเสริมการทำงานเป็นทีม หรือคณะกรรมการการทำงานในการดำเนินงาน

2.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ใต้บังคับบัญชามีการกำหนดเครื่องมือวัดผลในการประเมินผล การตั้งผลลัพธ์ที่คาดหวังในการดำเนินงานโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน มีการติดตาม วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ และกำกับ ติดตามในการประเมินผลในการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ มีการสรุปผลการดำเนินงานและประเมินผลจากการดำเนินโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ทุก ๆ โครงการ เพื่อนำผลนั้นไปปรับปรุง

การบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา ทั้ง 4 ด้าน สามารถใช้เป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาได้ โดยการที่สมาชิกได้มีโอกาสร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงานตามโครงการ ร่วมติดตามประเมินผลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ร่วมกันกำหนดไว้ และให้เกิดผลลัพธ์ในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ John M. Cohen and Norman T. Uphoff (1977) ได้ประมวลแนวทางและได้จำแนกแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้นประการแรกสุดที่ต้องกระทำคือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นได้มาจากคำถามว่าใครทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารการงาน และการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นสิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น ความชอบ และความคาดหวัง ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มได้

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา

เพื่อเป็นแนวทางให้การบริหารงานในสถานศึกษานั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณาแนวทางรายด้าน พบว่า

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) มีแนวทางการพัฒนาดังนี้

1.1 ผู้บริหารต้องให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง และเป็นปัจจุบันอย่างครบถ้วนต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชานำไปใช้ในการวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการของสถานศึกษา ก่อนการดำเนินงานทุกครั้ง 1.2 ผู้บริหารควรให้อิสระในการคิด การตัดสินใจในการดำเนินงาน เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนางานที่ได้รับมอบหมาย 1.3 ผู้บริหารควรมีการกระจายอำนาจการบริหารให้กับหัวหน้างาน หัวหน้าฝ่ายงานต่าง ๆ ในการดำเนินงาน 1.4 ผู้บริหารควรมีการกระจายอำนาจการตัดสินใจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาในงานที่ได้รับมอบหมาย บนพื้นฐานของความถูกต้องและผลประโยชน์ของส่วนรวม 1.5 ผู้บริหารต้องมีการแบ่งหน้าที่ของคณะกรรมการการดำเนินงานในแต่ละหน้าที่ตามความเหมาะสมของบุคคลในคณะทำงาน ในการแต่งตั้งคณะกรรมการการดำเนินงานต่าง ๆ ในสถานศึกษา และ 1.6 ผู้ใต้บังคับบัญชาควรเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีของสถานศึกษา เช่น งบประมาณ หรือการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการสนับสนุนโครงการที่สถานศึกษาดำเนินการ

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน และการตั้งเป้าหมาย (Planning and Setting-goals) มีแนวทางการพัฒนาดังนี้ 2.1 ผู้บริหารควรมีความพร้อมให้คำปรึกษา ยอมรับฟังความคิดเห็น ของผู้ใต้บังคับบัญชาเสมอ 2.2 ผู้ใต้บังคับบัญชาควรมีส่วนร่วมในการปรับปรุง พัฒนาเป้าหมายของสถานศึกษา 2.3 ผู้บริหาร และผู้ใต้บังคับบัญชาควรร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานของสถานศึกษาไปในทิศทางที่ตรงกัน เพื่อขจัดความขัดแย้ง และ 2.4 ผู้ใต้บังคับบัญชาควรมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน การกำหนดวัตถุประสงค์ การกำหนดเป้าหมายกลยุทธ์ ของสถานศึกษา

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Operation) มีแนวทางการพัฒนาดังนี้ 3.1 ผู้บริหารควรให้ความสำคัญแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาในการดำเนินงานที่ได้รับมอบหมาย 3.2 ผู้บริหารควรให้เกียรติ ให้ความไว้วางใจและความเชื่อใจต่อผู้ใต้บังคับบัญชา 3.3 ผู้บริหารควรมีการติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานเป็นระยะ 3.4 ผู้บริหารควรส่งเสริมการทำงานเป็นทีม หรือคณะกรรมการการทำงาน และ 3.5 ผู้บริหารควรให้ขวัญกำลังใจเพื่อเป็นแรงเสริมในการดำเนินงานของผู้ใต้บังคับบัญชา

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) มีแนวทางการพัฒนาดังนี้ 4.1 ผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชาควรร่วมกันกำหนดเครื่องมือวัดผลในการประเมินผลการดำเนินงาน โครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษา 4.2 ผู้บริหารควรกำกับ ติดตามในการประเมินผลในการดำเนินงานโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ 4.3 ผู้บริหารควรติดตาม วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ 4.4 ผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชาควรมีการสรุปผลการดำเนินงานและประเมินผลจากการดำเนินโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ และทุก ๆ โครงการ และ 4.5 ผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชาควรมีการตั้งผลลัพธ์ที่คาดหวังร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน และการตั้งเป้าหมาย มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ผู้บริหารจะต้องนำไปพัฒนาในการบริหารสถานศึกษา จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาให้แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน และการตั้งเป้าหมาย ดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการวางแผนงาน การกำหนดวัตถุประสงค์ การกำหนดเป้าหมาย กลยุทธ์ ของสถานศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อขจัดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นระหว่างการทำงาน ทั้งนี้ผู้บริหารพร้อมให้คำปรึกษา ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ได้บังคับบัญชาอย่างสม่ำเสมอ และผู้ได้บังคับบัญชาควรมีส่วนร่วมในการปรับปรุงพัฒนาเป้าหมายของสถานศึกษาเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ผู้บริหารจะต้องนำไปพัฒนาในการบริหารสถานศึกษา จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาให้แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ได้บังคับบัญชาควรกำหนดเครื่องมือวัดผลในการประเมินผล การตั้งผลลัพธ์ที่คาดหวังในการดำเนินงานโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน มีการติดตาม วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ และกำกับติดตามในการประเมินผลในการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ มีการสรุปผลการดำเนินงานและประเมินผลจากการดำเนินโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ทุก ๆ โครงการ เพื่อนำผลนั้นไปปรับปรุง

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ผู้บริหารจะต้องนำไปพัฒนาในการบริหารสถานศึกษา จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาให้แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้เกียรติ ให้ความไว้วางใจและความเชื่อใจต่อผู้ได้บังคับบัญชาในการดำเนินงาน ให้ความเป็นอิสระต่อการดำเนินงานของผู้ได้บังคับบัญชาในงานที่ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้ผู้บริหารต้องให้ขวัญกำลังใจเพื่อเป็นแรงเสริมในการดำเนินงานของผู้ได้บังคับบัญชา และควรติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานเป็นระยะ ผู้บริหารควรส่งเสริมการทำงานเป็นทีม หรือคณะกรรมการการทำงานในการดำเนินงาน

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผู้บริหารจะต้องนำไปพัฒนาในการบริหารสถานศึกษา จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาให้แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง และเป็นปัจจุบันอย่างครบถ้วนต่อผู้ได้บังคับบัญชา เพื่อใช้ในการวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการของสถานศึกษาก่อนการดำเนินงาน และผู้บริหารควรมีการกระจายอำนาจการบริหารให้กับหัวหน้างาน หัวหน้าฝ่ายงานต่าง ๆ ในการดำเนินงานบนพื้นฐานของความถูกต้อง และผลประโยชน์ของส่วนรวม การแบ่งหน้าที่ของคณะกรรมการการดำเนินงานในแต่ละหน้าที่ตามความเหมาะสมของบุคคลในคณะทำงาน ในการแต่งตั้งคณะกรรมการการดำเนินงานต่าง ๆ ในสถานศึกษา ให้อิสระแก่ผู้ได้บังคับบัญชาในการ

คิด การตัดสินใจในการดำเนินงาน เพื่อแก้ปัญหา และพัฒนางานที่ได้รับมอบหมาย รวมถึงเรื่องการใช้ทรัพยากรที่มีของสถานศึกษาในการสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ที่สถานศึกษาดำเนินการ

เอกสารอ้างอิง

- กัญญาพัชร พงษ์ดี, ไพโรภ รัตนชูวงศ์, สุชาติ ลีตระกูล, ประเวศ เวชชะ. (2559). กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของไตรภาคีในการยกระดับคุณภาพผู้เรียนไปโรงเรียนพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 10(1), 162-179.
- ทับทิม แสงอินทร์. (2559). *การบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสรวงสุทธาวิทยา จังหวัดสุพรรณบุรี*. (การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ฤทัยรัตน์ ปัญญาสิมและดวงใจ ชนะสิทธิ์. (2560). การบริหารรวมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 9(1), 229-313.
- โศภิตา คล้ายหนองสรวง. (2558). *การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 3*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สันติ บุญภิรมย์. (2552). *นวัตกรรมการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: บั๊ค พอยท์.
- สิทธิชัย อุตทาสา และพิมลพรรณ เพชรสมบัติ. (2563). การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 5(3), 30-42.
- Cohen, J. M and Uphoff, T. N. (1977). *Rural development participation: concepts and measures for project design, implementation and evaluation*. New York: Cornell University.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

การจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมชุมชนไทหล่มในเขตเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

Participatory Tourism Management of Tai Lom Community in Lom Sak
Municipality, Lom Sak District, Phetchabun Province

พัชรมณต์ พร้อมเพียรพันธ์¹ และสยาม ดำปรีดา²

Patcharamon Prompeanpan and Sayam Dampreeda

Received: September 29, 2021

Revised: November 22, 2021

Accepted: November 24, 2021

DOI: 10.14456/jra.2022.70

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารนิยธรรม 7 กับการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชนไทหล่ม และ 2) ศึกษาแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชนไทหล่ม เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีโดยการแจกแบบสอบถามที่มีความเชื่อมั่น .737 กับกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น จำนวน 387 คน จากประชากรจำนวนทั้งสิ้น 11,817 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 17 รูป/คน และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารนิยธรรม 7 กับการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชนไทหล่ม พบว่า ภาพรวมมีค่าความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับต่ำ และ 2) แนวทางในการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชนไทหล่ม ประกอบด้วย 2.1) สิ่งดึงดูดใจ ควรกระตุ้นให้เกิดความสนใจ ทั้งสถานที่ทางวัฒนธรรม และสังคม การแต่งกายแบบดั้งเดิมที่เชิญชวนท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มนุษย์สร้างขึ้น 2.2) การเข้าถึง ควรเพิ่มจำนวนให้มียานพาหนะ ในจำนวนที่เพียงพอ รวดเร็วในการเดินทาง 2.3) สิ่งอำนวยความสะดวก จัดให้มีระบบสาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยวควรให้มีจำนวนเพียงพอ 2.4) ที่พัก จัดให้มีในด้านที่พักแรมให้มีจำนวนเพียงพอ การบริการมีความเหมาะสมต่อสถานที่พักไม่อยู่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยว เดินทางมาได้ง่ายและมีความปลอดภัย และ 2.5) กิจกรรม จัดให้มีกิจกรรมนันทนาการ มีการจัดสรรบุคคลากรและ

¹⁻² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: faii48945@gmail.com, Tel. 082-2040536

เจ้าหน้าที่ไปให้ความรู้ เพิ่มทักษะความรู้แก่ชุมชน จัดหาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพในการถ่ายทอด กิจกรรมนันทนาการ ฝึกทักษะ ในการทำกิจกรรมทางวัฒนธรรม ทำให้เกิดความทรงจำของนักท่องเที่ยว ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ของชุมชน

คำสำคัญ: การจัดการการท่องเที่ยว 5A's, การจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชน, หลักการบริหารนิยธรรม 7

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the relationship between Aparihaniyadhamma 7 and participatory tourism management of Tai Lom community; and 2) to study the guidelines for participatory tourism management of Tai Lom community. This was a mixed method research by distributing questionnaires with confidence .737. A sample of 387 people was obtained by stratified random sampling out of a total population of 11,817 people. The statistics used in this research were frequency, percentage, mean, standard deviation and Pearson's correlation coefficient and in-depth interviews with 17 key informants selected through the purposive sampling method and using descriptive content analysis techniques. The results of the research found that 1) the relationship between Aparihaniyadhamma 7 and the participatory tourism management of Tai Lom community overall was at a low level of positive correlation; 2) guidelines for participatory tourism management of Tai Lom community consisted of 2.1) in terms of attraction, interest should be aroused in both cultural and social places and traditional dress that invited tourists to see natural attractions created by man; 2.2) in terms of access, vehicles should be increased in sufficient numbers for the speed of travel; 2.3) in the aspect of facilities, there should be a sufficient number of utilities in tourist attractions; 2.4) for accommodation, there should be enough accommodation and suitable service for accommodation not far from tourist attractions. Traveling was easy and safe; and 2.5) in the field of activities, there should be recreational activities. Personnel and staff were allocated to provide knowledge to enhance knowledge skills to community and to provide personnel with efficiency in transferring recreational activities, practicing skills in cultural activities causing the memory of tourists, which generated income for the community

Keywords: 5A's Tourism Management, Community Participatory Tourism Management, Aparihaniyadhamma 7

บทนำ

การจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชนไทหล่มในเขตเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นที่มาขององค์ความรู้ที่เกิดขึ้นเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา และการปรับตัวให้สอดคล้องความเปลี่ยนแปลง จากแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วม กับชุมชนไทหล่มทั้งในด้านการใช้ประโยชน์ การจัดการการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ ประเพณี ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรม ซึ่งภูมิปัญญาของชุมชน เป็นองค์ความรู้ของชุมชนที่สะท้อนถึงโลกทัศน์ในการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนที่เหนือธรรมชาติในการเอื้อต่อการดำรงชีวิต และการใช้ประโยชน์ แต่เนื่องจากผ่านมา พบว่า วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และประเพณี บางอย่างได้สูญหายไปและไม่ได้กล้านำมา ทำให้เกิดประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยวในการแก้ไขปัญหา การดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งเกิดเป็นปัญหาสำคัญ ดังนี้ 1) ขาดการจดบันทึก อย่างเป็นระบบ ไม่มีการถ่ายทอดออกมาเป็นลายลายลักษณ์อักษร หรือขาดการจัดระบบสารสนเทศ ในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ 2) การหวงวิชาของผู้รู้ ไม่มีการบอกกล่าว เล่าให้ผู้ไม่รู้ฟัง ทาง การเล่าสู่กันฟัง 3) ขาดการสืบทอด วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี อย่างต่อเนื่องเพราะรับอิทธิพลอารยธรรมต่าง ๆ มาจากชาวต่างชาติเข้ามาทั้งในรูปแบบบันทึก และการปฏิบัติ 4) การจัดการท่องเที่ยว มีแค่รฟผู้รู้ โดยนำเอาอิทธิพลจากภายนอกเข้ามา โดยขาดความเชื่อมโยงกับบริบทของสังคมและท้องถิ่นไทย ซึ่งภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะเวลา 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) กล่าวคือ ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นจึงนับเป็นโอกาสอันดีที่ประเทศไทย จะได้กำหนดกรอบแนวคิด และปัจจัยแห่งความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวระยะ 20 ปีให้ตอบสนองกับ เจตนารมณ์ตามหลักการ และวิสัยทัศน์ภายใต้ กรอบยุทธศาสตร์ อย่างเป็นรูปธรรม และสอดคล้องกัน การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรม ที่ช่วยสร้างรายได้ และมีความสามารถที่จะกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วน อย่างแท้จริง หลายหน่วยงานจึงได้ให้ความสำคัญกับการร่วมพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ระยะ 20 ปี (กรมการท่องเที่ยว, 2564) ที่ว่าประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีคุณภาพของบนพื้นฐานของความเป็นไทย เพื่อส่งเสริมพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และการกระจายรายได้สู่ ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน จึงได้มีการวางแนวทางการพัฒนา มีจุดมุ่งหมายเพื่อวางรากฐาน และแก้ไขปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาท่องเที่ยว เพื่อเตรียมความพร้อม ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่การเจริญเติบโตในอนาคต การให้ความสำคัญจึงเป็น การสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ในระดับมหภาคเป็นหลักภายใต้แนวคิดการพัฒนาที่เกิดขึ้น จึงให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อสร้างมาตรฐานความเจริญและการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอันเนื่องมาจาก การท่องเที่ยวสามารถนำไปสู่รายรับจำนวนมากที่ดูดซับจากการจับจ่ายของนักท่องเที่ยว การสนับสนุน และส่งเสริมชุมชนสามารถบริหารจัดการใช้ประโยชน์ จากกองทุนเศรษฐกิจทุน ทางทรัพยากรธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนจึงเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ยุทธศาสตร์หนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ตลอดจนการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน โดยการนำเสนอแนวทางการจัดการ การท่องเที่ยวในชุมชน ตามแนวทางการพัฒนาในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (ราชกิจจานุเบกษา, 2562)

จังหวัดเพชรบูรณ์ได้มีการตอบสนองต่อนโยบายที่รัฐบาล ได้วางแนวทางไว้ข้างต้นและ บริการให้เกิดรายได้จาก การส่งเสริมการท่องเที่ยว ตามแนวทางไทยแลนด์ 4.0 และสนองตอบนโยบายของรัฐบาล จังหวัดเพชรบูรณ์ในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งพื้นที่ทุกอำเภอมีศักยภาพทางกายภาพ มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม ที่เป็นอัตลักษณ์ของตัวเอง มีการจัดทำเกษตรแปลงใหญ่ และฐานการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันจะสามารถส่งเสริม ต่อยอดเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว และการสร้างความตระหนัก ในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี และการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดการท่องเที่ยว ส่วนในเขต ของเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แบ่งเป็น 11 ชุมชนด้วยกัน เรียกโดยรวมว่า ชุมชนไทหล่ม เป็นชุมชนที่มีความเก่าแก่มากมาย มีความเจริญทางด้านการค้าขาย ในเขตชุมชน และ ตำบลข้างเคียง เพราะชุมชนไทหล่มเป็นทางผ่าน ของหลายพื้นที่ที่มีจุดศูนย์รวมที่ค่อนข้างใหญ่ ในการค้าขายเป็นแหล่งเศรษฐกิจต่าง ๆ เช่น การค้าขายสมุนไพรจีน การค้าขายเสื้อผ้า การค้าขายของใช้ในครัวเรือน การค้าขายอาหาร ในชุมชนไทหล่ม มีการจัดกิจกรรมสงกรานต์พระพุทธสิริหังค์ ในเดือนเมษายนของทุกปี มีการตักบาตรเทโวโรหนะเป็นประจำ ในวันออกพรรษา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เป็นพิพิธภัณฑสถานเก่าแก่ ภายในมีภาพจิตรกรรมผนัง ที่แสดงเรื่องราววิถีชีวิตของชุมชนไทหล่ม ตั้งแต่เรื่องในประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน (มิวเซียมไทยแลนด์, 2564) ในชุมชนไทหล่ม มีศาลเจ้าพ่อกกไทร สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพกราบไหว้ มีการเลี้ยงกลองล่องโคมไฟ ไหว้พ้อขุนผาเมือง มีถนนคนเดิน ตลาดน้ำไทหล่ม จำหน่ายอาหารพื้นเมือง มะขามหวาน และผลไม้ตามฤดูกาล ในปัจจุบัน ถ้าไม่มีการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน ในการฟื้นฟูอนุรักษ์ และพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าเรียนรู้ เพราะเป็นสถานที่ที่มีความเก่าแก่ และสำคัญตลอดจนประเพณี วิถีชีวิตวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชน ก็จะถูกกลืนหายไปตามกาลเวลาของสังคมในปัจจุบัน ตลอดจนถึงวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ก็จะเลือนรางหายไป ตามกาลเวลา โดยไม่เหลือคุณค่า ทางวัฒนธรรมในการศึกษาเรียนรู้ได้อีกต่อไป

จากความเป็นมา และความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษา เรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนไทหล่มกับการจัดการการท่องเที่ยว เทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าสามารถนำไปกำหนดแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยว โดยเป็นการเพิ่มศักยภาพความเข้มแข็ง ของชุมชน ตามหลักการจัดการท่องเที่ยว 5A's การมีส่วนร่วมของชุมชนไทหล่มกับการจัดการการท่องเที่ยว เทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวม ให้ประสบผลสำเร็จ เป็นรูปธรรม มีความชัดเจนในการจัดการท่องเที่ยว เพิ่มรายได้ให้กับชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในชุมชน ทำให้มีรายได้เพิ่ม หรือเป็นรายได้หลักของครอบครัว และชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารนิยธรรม 7 กับการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชนไทหล่ม ในเขตเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชนไทหล่ม ในเขตเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ ได้ออกแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้
2. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการแจกแบบสอบถามที่มีความเชื่อมั่นเท่ากับ .737 กับกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น จำนวน 387 คน จากประชากรจำนวนทั้งสิ้น 11,817 คน ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ตัวแปรต้น คือ อปนิทานิธรรม 7 และตัวแปรตาม คือ หลักการท่องเที่ยว 5A's สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน
3. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 17 รูป/คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ผู้ขับเคลื่อนด้านการท่องเที่ยว 1 รูป ผู้นำองค์กรส่วนท้องถิ่น 2 คน ผู้นำชุมชน 11 คน ประชาชนท้องถิ่น 1 คน และตัวแทนผู้ปฏิบัติงานด้านรักษาความปลอดภัย และด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนไทหล่ม 2 คน และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

1. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารนิยธรรม 7 กับการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชนไทหล่ม ในเขตเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า โดยภาพรวมมีค่าความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับต่ำ โดยด้านที่มีค่าความสัมพันธ์สูงที่สุด คือ ด้านให้ความเคารพผู้อาวุโสกับด้านไม่บัญญัติกฎระเบียบ ($r = 0.680^{**}$) ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์กับด้านพร้อมเพรียงกันประชุม ($r = 0.656^{**}$) และด้านเคารพสถานที่กับด้านให้ความเคารพผู้อาวุโส ($r = 0.610^{**}$) ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลางเหมือนกัน ตามลำดับ และด้านที่มีค่าความสัมพันธ์น้อยที่สุด คือ ด้านรักษาสีตังามกับด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ($r = 0.328^{**}$) ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับต่ำ
2. แนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมชุมชนไทหล่ม เทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า

2.1 ด้านสิ่งดึงดูดใจ แนวทางการมีส่วนร่วมในด้านสิ่งดึงดูดใจ คือ การจัดการประชุมบ่อย ๆ ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการพัฒนาประเพณีและวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญ การเชื่อมโยงกับวิถีชุมชน หรือการสร้างแลนด์มาร์คใหม่ให้เป็นสิ่งดึงดูดใจต่อนักท่องเที่ยวในการทำงานประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานตามแผนในการพัฒนาชุมชนในสถานที่ที่มีความเก่าแก่ แต่ยังไม่ได้รับการพัฒนา เช่น ถนนคนเดินไทหล่ม พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ และสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการให้เป็นสิ่งดึงดูดใจต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนจะมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในการขายอาหาร และสิ่งของที่เป็เอกลักษณ์ของชุมชนไทหล่ม เช่น ขนมจีนน้ำยา มะขาม และมะขามแปรรูปที่เป็นอาหารขึ้นชื่อประจำชุมชนไทหล่ม ประชาชนจะร่วมประเมินผลในการสังเกตผู้ที่เข้ามาเที่ยวชมว่ามีความสนใจที่มีความสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อจะนำไปสู่แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน ให้ดีขึ้น

2.2 ด้านการเข้าถึง แนวทางการมีส่วนร่วมในการเข้าถึง คือ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดทำแผนที่หรือผังเส้นทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว และการตั้งกฎระเบียบ ข้อบังคับ ในการติดป้ายประชาสัมพันธ์ในแหล่งท่องเที่ยว มีส่วนร่วมปฏิบัติงานในด้านการประชาสัมพันธ์ ให้ข้อมูลสื่อสาร ด้านเฟสบุ๊ค วิทยุ และจัดทำเพจท่องเที่ยวในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารประชาชนและผู้ที่เข้ามาเที่ยวชมได้รับการดูแลระบบสาธารณูปโภค เพื่อให้เกิดความสะดวกสบาย ด้านประปา ไฟฟ้า และอินเทอร์เน็ต มีส่วนร่วมดูแลสภาพปัญหาเส้นทาง การจัดภูมิทัศน์ การกระจายข้อมูลข่าวสาร และความปลอดภัยและจากกลุ่มอาสาสมัครดูแลการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อให้เกิดการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

2.3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก แนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะ แสดงความคิดเห็น ในการจัดตั้งศูนย์ให้ข้อมูลข่าวสารและสื่อประชาสัมพันธ์ในสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้ที่เข้ามาเที่ยวชมให้เกิดความสะดวก ต่อการมาเที่ยวชม มีส่วนร่วมควบคุมในการดำเนินงานการท่องเที่ยวในด้านการสัญจร โดยทำป้ายให้นักท่องเที่ยวเข้าใจถึงเส้นทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้เข้ามาเที่ยวชม และเส้นทางที่ไปสู่สถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง มีส่วนร่วมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนในการจัดตั้งร้านขายอาหารและร้านค้า เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มาเที่ยวชม มีส่วนร่วมพัฒนาพื้นที่ที่มีความเหมาะสม ในการสร้างทางลาดห้องน้ำคนพิการให้มีความสะดวก และสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้พิการที่มาเที่ยวชม

2.4 ด้านที่พัก แนวทางการมีส่วนร่วมในด้านที่พัก คือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากร สร้างความสะดวกในด้านที่พักให้ มีความเป็นธรรมชาติ บริการดี มีการร่วมมือกัน ไม่สร้างมลพิษ ไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อมบริเวณที่พัก มีอากาศสดชื่น มีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีการดูแลผู้ที่เข้ามาพัก ในด้านชีวิตและทรัพย์สิน มีส่วนร่วมสร้างธุรกิจใหม่ ๆ โฮมสเตย์ แบบครัวเรือน ให้มีความเป็นเอกลักษณ์ มีกลิ่นวิถีชีวิต ความเป็นชนบท มีส่วนร่วมดูแล ความพึงพอใจของผู้เข้ามาเที่ยวชม มีการจัดที่พักอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว มีความสะดวก และมีความสะดวก เกิดความประทับใจ

2.5 ด้านกิจกรรม แนวทางการมีส่วนร่วมในด้านการกิจกรรม คือ ประชาชนจะมีส่วนร่วมคิดในด้านกิจกรรมของชุมชน ทุกฝ่ายจะเข้ามามี ส่วนร่วมปรึกษากันในการจัดกิจกรรมของชุมชนให้ดีขึ้นทุกปี ให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมเรียนรู้กับชุมชนมากขึ้นในกิจกรรมของชุมชน ด้านการอนุรักษ์ วัฒนธรรม และประเพณีของชุมชนที่บรรพบุรุษ กระทำสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน ร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมที่ชุมชนได้จัดขึ้นทำให้ชุมชน เกิดความรักความสามัคคีในชุมชนและยังทำให้เศรษฐกิจในชุมชนขับเคลื่อน โดยการจัดกิจกรรม ร่วมประเพณีผล ในกิจกรรมของชุมชน เพื่อพัฒนากิจกรรมให้ดีขึ้นต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

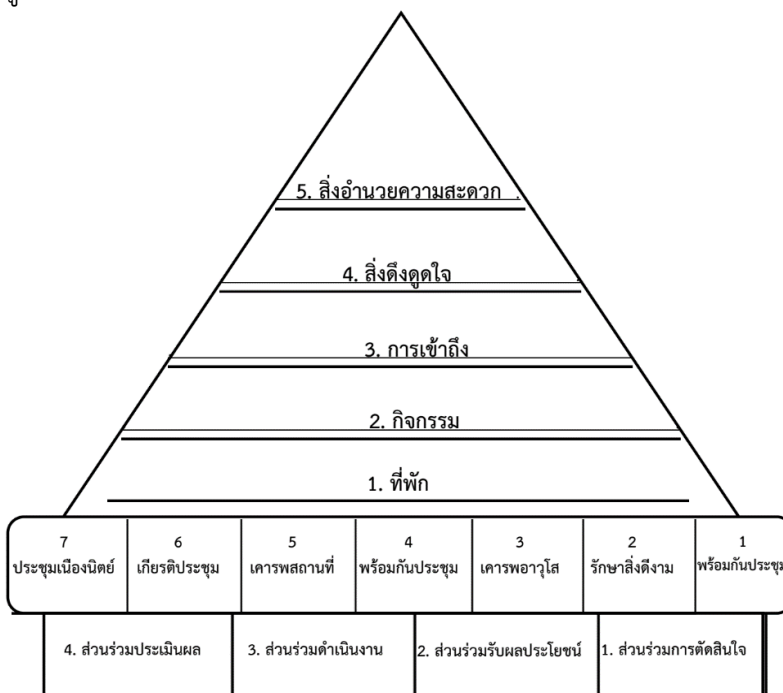
1. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารนิยธรรม 7 กับการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชนไทหล่ม ในเขตเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า โดยภาพรวมมีค่าความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับต่ำ โดยด้านที่มีค่าความสัมพันธ์สูงสุด คือ ด้านให้ความเคารพผู้อาวุโสกับด้านไม่บัญญัติกฎระเบียบ ($r = 0.680^{**}$) ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิยต์กับด้านพร้อมเพรียงกันประชุม ($r = 0.656^{**}$) และด้านเคารพสถานที่กับด้านให้ความเคารพผู้อาวุโส ($r = 0.610^{**}$) ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลางเหมือนกัน ตามลำดับ และด้านที่มีค่าความสัมพันธ์น้อยที่สุด คือ ด้านรักษาสีสิ่งดงามกับด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิยต์ ($r = 0.328^{**}$) ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับต่ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสาธิต สุดเทศ และคณะ (2562) พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชนกับหลักการบริหารนิยธรรม 7 และการจัดการท่องเที่ยวในตำบลท่าฬ่ออำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างน้อยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์กันในทางบวกหรือมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้ายตามกันเป็นคู่โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง (Pearson Correlation (r) = 0.74^{**}) ขณะที่งานวิจัยของนพพร จันทรนาชู และคณะ (2560) กล่าวว่า รูปแบบการท่องเที่ยวมีการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับวิถีชุมชน

2. แนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมชุมชนไทหล่ม เทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย 2.1 สิ่งดึงดูดใจ ทำให้เกิดความสนใจ ทั้งสถานที่ทางวัฒนธรรม และสังคม การแต่งกายแบบดั้งเดิมที่ชวนท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มนุษย์สร้างขึ้น เช่น การมีถนนคนเดินในทุกวันเสาร์เพื่อเป็นการเพื่อรายได้ของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของกรกช ตราชู และคณะ (2560) พบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ การพัฒนาสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายกับช่วงวัยเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยว 2.2 การเข้าถึง รวดเร็วในการเดินทาง 2.3 สิ่งอำนวยความสะดวก ระบบสาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยวควรให้มีจำนวนเพียงพอ เช่น ที่พักแรม ร้านอาหาร และสถานบริการอื่น ๆ ระบบไฟฟ้า ประปา การสื่อสาร ป้อมตำรวจ ดูแลความปลอดภัย สอดคล้องกับงานวิจัยของนิรัตน์ กลิ่นจันทร์และคณะ (2555) พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ มีบริการอำนวยความสะดวก

ความสะดวก ด้านน้ำประปา ไฟฟ้า การสื่อสาร การขนส่ง อาหาร นันทนาการ จำหน่ายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น 2.4 ที่พัก ด้านที่พักแรมให้มีจำนวนเพียงพอ การบริการมีความเหมาะสมต่อสถานที่พักไม่อยู่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยว เดินทางมาได้ง่ายและมีความปลอดภัย เช่น โรงแรม รีสอร์ท สอดคล้องกับงานวิจัยของปฐม หงส์สุวรรณ และคณะ (2560) พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนการพักค้างคืนแบบโฮมสเตย์ ที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายสิ่งของ และของที่ระลึก แนวทางการจัดการดังกล่าวนี้วางอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วม และ 2.5 กิจกรรม จัดให้มีกิจกรรมนันทนาการนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ มีการทำกิจกรรมทางวัฒนธรรม ทำให้เกิดความทรงจำของนักท่องเที่ยว ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ของชุมชนถือเป็นการเพื่อรายได้ของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของนราวดี บัวขวัญ (2556) พบว่า ปัจจัยและองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวประกอบด้วย 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) การส่งเสริมการตลาด 4) การมีส่วนร่วม

องค์ความรู้ใหม่

บทความวิจัยเรื่อง “ การจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมชุมชนไทหล่มตามหลักอปปรานิชธรรม 7 ในเขตเทศบาลเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ” ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

การจัดการการท่องเที่ยวโดยมีการประชุมบ่อย ๆ เพื่อร่วมกันจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทั้งในการจัดทำแผนที่ การตั้งกฎระเบียบ ข้อบังคับ และ

ประชาสัมพันธ์ และร่วมกันเสนอแนะในการให้ข้อมูล และประชาสัมพันธ์แก่ผู้ที่เข้ามาเที่ยวชม มีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากรในด้านที่พึงให้คงความเป็นธรรมชาติ ไม่สร้างมลพิษ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและมีส่วนร่วมคิด วางแผนจัดกิจกรรมของชุมชน มีดำเนินการและร่วมกันประเมินผล

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จังหวัดควรมีการวางแผน แผนพัฒนาขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยวอย่าง
ต่อเนื่อง
2. จังหวัดควรมีการจัดตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในชุมชน
3. จังหวัดควรมีการจัดสรรงบประมาณในการจัดการท่องเที่ยว
4. จังหวัดควรมีตัวแทนผู้นำชุมชนต้องเป็นแกนนำหลักในการพัฒนาขับเคลื่อนการ
จัดการท่องเที่ยว
5. จังหวัดควรมีพัฒนา ปรับปรุง บูรณะสถานที่ท่องเที่ยว ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้วิถี
ชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี ประจำชุมชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. เทศบาลเมืองหล่มสักควรมีการประชาสัมพันธ์ จัดให้ประชาชนไทหล่มมีส่วนร่วม
ร่วมการทำความสะอาดเส้นทางไปสู่สถานที่ท่องเที่ยว
2. เทศบาลเมืองหล่มสักควรมีการจัดให้ประชาชนและเยาวชน ในชุมชนมีส่วนร่วม
การเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์ในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนทางสื่อออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์
วิทยุ และโทรทัศน์ และมีการประสานงานทั้งทางภาครัฐ และภาคเอกชน ในเรื่องการจัดจัดการการ
ท่องเที่ยว ตามหลักมาตรฐานสากล
3. กรรมการชุมชน ควรจัดให้ประชาชนมีส่วนร่วมการจัดทำป้ายและแผนที่บอก
ทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว
4. เทศบาลเมืองหล่มสักควรจัดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์
วัฒนธรรมประเพณีจะสูญหายไปจากชุมชน
5. ประธานชุมชนศรีบุญเรืองควรจัดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมดูแลรักษา
ความสะอาดในสถานที่ท่องเที่ยว เช่น วัด ศาลเจ้า ตลาดเก่า และสะพานแขวน ข้ามแม่น้ำป่าสัก
6. กรรมการชุมชน ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดสถานที่พักรับรอง
นักท่องเที่ยว
7. ประธานชุมชนศรีมงคล ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม
ความเป็นธรรมชาติและวิถีชีวิตความเป็นชนบท
8. ประธานชุมชนน้ำพุ ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนมี
ส่วนร่วมในการดูแลรักษาสถานที่เก่าแก่ของชุมชนและวัฒนธรรมประเพณีให้ดำรงอยู่สืบไป

9. ประธานชุมชนเมตตา ควรมีการนำหลักอภิธานิธรรม 7 มาบูรณาการปรับใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน

10. ประธานชุมชนสัγγอย ควรนำผลการศึกษาในครั้งนี้ไปเป็นฐานข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนให้เกิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีคุณภาพยิ่งขึ้นไป

เอกสารอ้างอิง

- กรกช ตราชู และคณะ. (2560). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บ้านด่านเกวียนอำเภอ โขกชัย จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 11(24), 162-177.
- กรมการท่องเที่ยว. (2561). *แผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ.2561-2564 ของกรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: วิไอพี ก๊อปปีปรินต์.
- นพพร จันทรนาชู. (2560). รูปแบบและเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 15(1), 51-64.
- นราตี บัวขวัญ. (2556). *รูปแบบการจัดการตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาตลาดน้ำ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*. (ดุฎฐินิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ. (2555). *กระบวนการจัดการพุทธสถานเพื่อการท่องเที่ยวของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปฐม หงส์สุวรรณ และคณะ. (2560). *การจัดการหมู่บ้านต่อภาคอีสานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดมหาสารคาม*. (รายงานการวิจัย). สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562. (2562, 19 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 67 ก, หน้า 160.
- พระสาธิต สุดเทศและคณะ. (2562). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวในตำบลท่าพ้อ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 2(3), 99-112.
- มิวเซียมไทยแลนด์. (2564). *ประวัติความเป็นมาเมืองหล่มสัก*. เข้าถึงได้จาก <https://www.museumthailand.com/th/museum/Lomsak-Museum>

พฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรี

Political Behavior of Citizens under the Democratic Way in Nonthaburi Province

ยุทธนา ปรานีต¹

Yuttana Praneet

Received: April 08, 2022

Revised: April 18, 2022

Accepted: April 20, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.71

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อพฤติกรรมทางการเมือง 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมือง และ 3) นำเสนอแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรี วิธีดำเนินการวิจัยแบบผสมผสานวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ และการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .891 จากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน จากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี จำนวน 992,850 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) พฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$) ด้านการสังเกตการณ์ทางการเมือง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$) และด้านการเป็นหุ้นส่วนทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$) ตามลำดับ 2) ปัจจัยด้านการเลือกตั้ง (X_1), ด้านวัฒนธรรมทางการเมือง (X_2), ด้านการกล่อมเกลางานทางการเมือง (X_3) ด้านการเลือกตั้ง (X_4) และด้านพฤติกรรมทางการเมืองตามหลักพุทธธรรม ส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย (Y) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.002 ซึ่งทั้ง 5 ปัจจัยสามารถอธิบายความผันแปรของพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรี (Y) ได้ร้อยละ 97.0 โดยมีสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน ($\beta_4, \beta_3, \beta_5, \beta_1, \beta_2$) เท่ากับ 0.652, 0.479, 0.413, 0.313 และ 0.309 ตามลำดับ และ 3) แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมทาง

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: yutana.pra@mcu.ac.th, Tel.065-8688855

การเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรี โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วม เพื่อการสื่อสารทางการเมือง เพิ่มการเรียนรู้สร้างบทบาททางการเมืองแก่ประชาชน

คำสำคัญ: พฤติกรรมทางการเมือง, วิถีประชาธิปไตย, พลเมือง

Abstract

The objectives of this research were 1) to study opinions towards political behavior; 2) to study factors affecting political behavior; and 3) to present guidelines for the development of political behavior of citizen according to a democratic way in Nonthaburi Province. This study was a mixed method research. Qualitative research was done by interviewing 18 key informants. In quantitative research, data were collected by using a questionnaire with a confidence value of .891 from a sample of 400 people who were the electorate in the Nonthaburi area of 992,850 people. The statistics used in the research were mean and standard deviation. The results of the research showed that 1) the political behavior of citizens in accordance with the democratic way in Nonthaburi Province, overall, was at a high level ($\bar{X} = 3.76$). When considering the average from highest to lowest, it was found that regarding political participation, it was at a high level ($\bar{X} = 4.03$); in terms of political observation, it was at a high level ($\bar{X} = 3.99$) and in case of the political partnership, it was at a moderate respectively; 2) factors in terms of election factors (X_1), political culture (X_2), political socialization (X_3), election (X_4) and political behavior according to Buddhaddhamma affected the political behavior of citizens based on the democratic way (Y) at a statistically significant level of 0.002. All 5 factors could explain the variation of the political behavior of citizens according to the democratic way in Nonthaburi Province (Y) by 97.0 percent. The standardized regression coefficients ($\beta_4, \beta_3, \beta_5, \beta_1, \beta_2$) were 0.652, 0.479, 0.413, 0.313 and 0.309, respectively; and 3) the guidelines for the development of political behavior of citizens in the democratic way in Nonthaburi Province by promoting participation for political communication to Increase learning, create political roles for people.

Keywords: Political Behavior, Democratic Way, Citizen

บทนำ

ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้มุ่งเน้นให้เกิดการปฏิรูปการเมือง โดยการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การปกครองในระบอบประชาธิปไตยสิ่งสำคัญก็คือ “พลเมือง” และความสมบูรณ์แบบของระบอบประชาธิปไตยก็คือ การที่ประชาชนสามารถ เข้ามา มีสิทธิ มีเสียงในการปกครอง

พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสำคัญ ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการยอมรับในความสามารถของประชาชน เป็นการยอมรับว่าประชาชนสามารถตัดสินใจได้ที่จะกำหนดอนาคตของตนเองและสังคมได้ การแสดงออกทางการเมืองเพื่อกดดันหรือสนับสนุนนโยบายของรัฐหรือรัฐบาลนั้นย่อมเป็นการกำหนดอนาคตตนเองด้วย เป็นการยอมรับว่าประชาชนมีความสามารถมากพอที่จะทราบและว่ารัฐควรทำอะไรอันมีเป็นเป็นผลต่อการดำรงชีวิตตน 2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการยอมรับความเป็นพลเมือง (Citizenship) ของประชาชน ความเป็นพลเมืองมีลักษณะที่สำคัญแตกต่างไปจากการเป็นราษฎรธรรมดาหรือการเป็น “ไพร่ฟ้า” (Subject) การเป็นไพร่ฟ้านั้นเป็นการยอมรับอำนาจ คำสั่งของผู้ปกครองประเทศเพียงอย่างเดียว ถือว่าประชาชนเป็น “ข้า” คือไม่มีสิทธิแสดงความคิดเห็นแต่อย่างใด ไม่มีสิทธิที่จะกำหนดอนาคตของตนเองหรือกดดันให้ผู้ปกครองตัดสินใจอย่างหนึ่งอย่างใดหรือประโยชน์ในการดำรงชีวิตของตน (รสนัน ศิริยะพันธุ์ และคณะ, 2552) แต่ความเป็นพลเมืองนั้นถือว่าการยอมรับว่าประชาชนเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเมืองและสิทธิในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของรัฐบาล 3) การมีส่วนร่วมทางการเมืองช่วยสร้างความชอบธรรม (Legitimacy) แก่รัฐบาลรัฐบาลจะมีความชอบธรรมมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ การยอมรับของสังคมและประชาชนที่มีต่อรัฐบาลการมีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้ประชาชนยอมรับในรัฐบาลด้วยเพราะประชาชนได้มีส่วนในการตัดสินใจนั้น ๆ แม้แต่ในกรณีที่ตัดสินใจดังกล่าวไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนบางกลุ่มบางพวก การมีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้พวกที่ไม่เห็นด้วยมีโอกาสที่จะเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจนั้นได้ 4) การมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจจะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของอำนาจการเมือง หรือเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม กลุ่มผู้ที่ต้องการปฏิรูปหรือการเปลี่ยนแปลงในตอนแรกมักมีอิทธิพลหรืออำนาจน้อยกว่ากลุ่มที่ควบคุมรัฐบาล ซึ่งเป็นกลุ่มที่รักษาสภาพคงเดิม ดังนั้นกลุ่มที่ต้องการการเปลี่ยนแปลงมักจะดึงกลุ่มทางสังคมใหม่ที่เกิดขึ้นมารวมกลุ่มต่อสู้ (จำลอง พรมสวัสดิ์, 2554) ในทางการเมืองระบบการเมืองจะต้องมีระบบการสื่อสารและการเชื่อมโยงเพื่อเชื่อมสังคมประชาชนกับรัฐบาลให้เข้ากัน และเพื่อให้เส้นทางการสื่อสารภายในสังคมประชาชนภายในรัฐบาลหรือระหว่างรัฐบาลและสังคมประชาชนได้เกิดขึ้น การสื่อสารจึงเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่สำคัญอย่างหนึ่ง เพราะสามารถทำหน้าที่เสริมสร้างระบบการเมืองและสังคมการเมืองให้มีความเข้มแข็งและมั่นคงได้ ไม่ว่าประเทศนั้นจะมีการปกครองระบอบเสรีนิยมหรือสังคมนิยม ความเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ก็ตาม (องอาจ จิตกุล, 2552)

การศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย ที่แสดงออกถึงพลังทางความคิดเห็นตามสิทธิ และอำนาจอันพึงมีพึงได้ ในเรื่องนโยบาย การพัฒนา การตรวจสอบนักการเมือง เป็นต้น รวมไปถึงการรวมตัวกันใช้สิทธิและอำนาจของประชาชน ในการแสดงออกซึ่งจำเป็นต้องคำนึงถึงแนวทางสันติวิธีกฎหมายและวัฒนธรรมประเพณีที่ดำรงในท้องถิ่นโดยไม่ละเมิดสิทธิและอำนาจของผู้อื่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นที่มีต่อพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี หลักธรรมจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ต่อกันมาสร้างเครื่องมือสัมภาษณ์ และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ คือ จากพระไตรปิฎก และข้อมูลทุติยภูมิ โดยศึกษาจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านทั้ง 6 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองนนทบุรี อำเภอปากเกร็ด อำเภอบางกรวย อำเภอบางใหญ่ อำเภอบางบัวทอง และอำเภอไทรน้อย รวมจำนวนทั้งสิ้น 992,850 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ จากการคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1967) และตามสัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง จากประชากรแต่ละกลุ่ม ใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยสุ่มขั้นภูมิเป็นอำเภอ และสุ่มเลือกสัดส่วนแบบโควตา และเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างจากประชากรในพื้นที่กลุ่มเขตตัวอย่าง และสุ่มตัวอย่างตามโควตาที่กำหนดตามสัดส่วนจนครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง คือ 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่มีค่าความสอดคล้องทั้งฉบับจำนวน 36 ข้อ ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.60-1.00 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .891 ประกอบด้วยคำถามและคำถามปลายเปิด 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อให้ทราบคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 3 ประเด็น ดังนี้คือ 1) ด้านการสังเกตการณ์ทางการเมือง 2) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ 3) ด้านการเป็นหุ้นส่วนทางการเมือง

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย 3 ประเด็น ดังนี้คือ 1) ด้านอุดมการณ์ทางการเมือง 2) ด้านวัฒนธรรมทางการเมือง 3) ด้านการกล่อมเกลางานทางการเมือง 4) ด้านการเลือกตั้ง และ 5) ด้านพฤติกรรมทางการเมืองตามหลักธรรม

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3. การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลเชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการหลักพุทธธรรม 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการเมือง 3) ผู้นำองค์กรท้องถิ่น 4) ตัวแทนภาคประชาชน รวมทั้งสิ้นจำนวน 18 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเป็นกระบวนการเริ่มต้นในการศึกษาเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปและการจัดทำรายงาน ซึ่ง Creswell อ้างว่า การได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลในเวลาเดียวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลจะเป็นประโยชน์ในด้านการช่วยให้เห็นภาพหรือโครงสร้างของการศึกษา ดังนั้นเมื่อสัมภาษณ์เสร็จ จึงมีการถอดเทปออกมาให้รวดเร็วและทำการวิเคราะห์เพื่อให้ข้อมูลสามารถสนับสนุน และอ้างอิงในส่วนต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กัน โดยใช้คำถามการวิจัยเป็นตัวตั้ง ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลโดยทั่ว ๆ ไปต้องมีความเชื่อมโยง และบูรณาการสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การตีความและอภิปรายผลที่เป็นเอกภาพ

สรุปผลการวิจัย

1. พฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$, S.D.=0.43) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่าดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D.=0.57) รองลงมาได้แก่ ด้านการสังเกตการณ์ทางการเมือง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D.=0.61) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการเป็นหุ้นส่วนทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$, S.D.=0.68) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, S.D.=0.46) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการเลือกตั้ง ($\bar{X} = 4.08$, S.D.=0.62) รองลงมาได้แก่ ด้านการกล่อมเกลางานทางการเมือง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$, S.D.=0.56) ด้านพฤติกรรมทางการเมืองตามหลักพุทธธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$, S.D.=0.68)

ด้านอุดมการณ์ทางการเมือง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$, S.D.=0.62 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านวัฒนธรรมทางการเมือง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D.=0.73) ตามลำดับ และปัจจัยด้านการเลือกตั้ง (X_1), ด้านวัฒนธรรมทางการเมือง (X_2), ด้านการกล่อมเกลางานทางการเมือง (X_3) ด้านการเลือกตั้ง (X_4) และด้านพฤติกรรมทางการเมืองตามหลักพุทธธรรม ส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย (Y) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.000 ซึ่งทั้ง 5 ปัจจัย สามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรี (Y) ได้ร้อยละ 97.0 โดยมีสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน ($\beta_4, \beta_3, \beta_5, \beta_1, \beta_2$) เท่ากับ 0.652, 0.479, 0.413, 0.313 และ 0.309 ตามลำดับ

3. แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรี โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วม เพื่อการสื่อสารทางการเมือง เพิ่มการเรียนรู้สร้างบทบาททางการเมืองแก่ประชาชน ทั้งนี้เพราะการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมือง การให้โอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรม ของพรรคการเมืองให้มากกว่านี้ทั้งในเรื่องของการเลือกตั้ง การเป็นอาสาสมัครประจำพรรคการเมือง และการเข้าร่วมประชุมรับฟังการแถลงนโยบายของพรรคการเมือง การให้ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมเกี่ยวกับการเมือง ซึ่งจะทำให้เข้าใจและเพิ่มระดับของการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

เสนอเป็นความเรียงและให้เชื่อมโยงกับผลการวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน

1. พฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ติดตามนโยบายของพรรคการเมือง การเป็นหุ้นส่วนทางการเมือง มีการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองบ้างตามโอกาส เช่น ก่อนการเลือกตั้ง หลายประเทศในโลกเห็นว่าการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่ดีที่สุทธาระบอบหนึ่ง เนื่องจากถือว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ประชาธิปไตยมีความหมายในมิติที่หลากหลายทั้งรูปแบบการปกครอง หลักการปกครอง ตลอดถึงการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งประชาธิปไตยในความหมายอย่างกว้าง หมายถึง วิถีชีวิตของพลเมืองอีกแบบหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสัญญา เคนาภูมิ และกษพร ประทุมวัน (2558) ที่กล่าวว่า แบบแผนแห่งพฤติกรรมในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เรียกว่า “วิถีประชาธิปไตย” มีองค์ประกอบ 3 มิติ ได้แก่ (1) ความเข้าใจในหลักแห่งประชาธิปไตย พลเมืองของรัฐประชาธิปไตยต้องเข้าใจในกฎ กติกาของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขโดยต้องเรียนรู้ถึงบทบาทหน้าที่ และเสรีภาพของตนเอง รวมถึงการเคารพในเสรีภาพของผู้อื่น (2) อุดมการณ์แบบประชาธิปไตย เป็นความเชื่ออย่างแรงกล้าในคุณค่าความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนว่ามีค่ามีศักยภาพที่จะเรียนรู้ มีอิสระภาพ มีความรักความเอื้ออาทรต่อกัน และร่วมมือกันพัฒนาสังคมจนเกิดประโยชน์ต่อทุกคนในสังคม และ (3) การดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย เป็นการดำเนินชีวิตของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยยึดหลักความเสมอภาค เสรีภาพ ภารดรภาพ และศักดิ์ศรีแห่งความเป็น

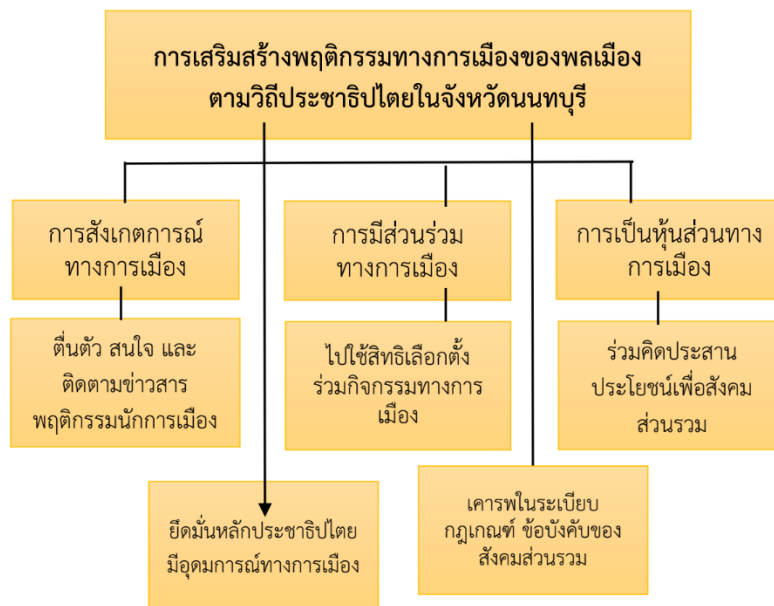
มนุษย์ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสิทธิชัย อินทร์บุญ (2555) พบว่า ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับมาก

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย พบว่า ด้านการเลือกตั้ง, ด้านวัฒนธรรมทางการเมือง, ด้านการกล่อมเกลางานทางการเมือง ด้านการเลือกตั้ง และด้านพฤติกรรมทางการเมืองตามหลักพุทธธรรม ส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย ซึ่งทั้ง 5 ปัจจัย สามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรี ทั้งนี้เพราะการเลือกตั้งเป็นพื้นฐานการของปกครองในระบอบประชาธิปไตย วัฒนธรรมทางการเมืองมีความสำคัญกับการถ่ายทอดทัศนคติของผู้คนในทางการเมือง ณ แต่ละช่วงเวลา สถาบันทางสังคม เช่น ครอบครัว เพื่อนฝูง ชุมชน สถาบันการศึกษา สื่อสารมวลชน เป็นพฤติกรรมที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรพล พรหมกุล (2559) พบว่า ปัจจัยทางสังคมบุคคลที่มีส่วนสำคัญที่สุดที่ทำให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งคือ สามัญ/ภรรยา ปัจจัยทางการเมือง พบว่า โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

3. แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรี โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วม เพื่อการสื่อสารทางการเมือง เพิ่มการเรียนรู้สร้างบทบาททางการเมืองแก่ประชาชน ทั้งนี้เพราะการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมือง การให้ออกาสเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรม ของพรรคการเมืองให้มากกว่านี้ ทั้งในเรื่องของการเลือกตั้ง การเป็นอาสาสมัครประจำพรรคการเมือง และการเข้าร่วมประชุมรับฟังการแถลงนโยบายของพรรคการเมือง การให้ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมเกี่ยวกับการเมือง ซึ่งจะทำให้เข้าใจและเพิ่มระดับของการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และสอดคล้องกับงานวิจัยของพิกุล มีมานะ (2560) พบว่า ลักษณะพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมือง เป็นการกระทำที่แสดงออกของปัจเจกบุคคลที่สื่อถึงหรือที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเมืองในลักษณะต่าง ๆ รวมไปถึงกระบวนการทางความคิด การตัดสินใจ รวมทั้งการกระทำใด ๆ ก็ตามที่เกิดจากความเต็มใจของปัจเจกบุคคลที่สื่อถึงการเมือง การเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมทางการเมือง การตัดสินใจเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และรับผิดชอบในโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น การเรียกร้องทางการเมือง การสนับสนุนทางการเมืองการผลักดันนโยบายสาธารณะและการต่อต้านรัฐบาล

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

พฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรี ทำให้มีแนวทางในการส่งเสริม โดยการให้ประชาชนสนใจ และร่วมสังเกตการณ์ทางการเมือง มีความตื่นตัวติดตามข่าวสาร เข้าร่วมกิจกรรม และเข้ามาเป็นหุ้นส่วนทางการเมืองเพื่อประสานประโยชน์และความต้องการของชุมชนได้ โดยยึดกฎระเบียบของสังคมมีอุดมการณ์ทางการเมืองเป็นที่ตั้ง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การสังเกตการณ์ทางการเมือง รัฐ หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สร้างการรับรู้ให้ประชาชนร่วมติดตามข่าวสารทางการเมือง
2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง รัฐ หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมเครือข่ายทางการเมือง เปิดเวที ให้โอกาส ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น
3. การเป็นหุ้นส่วนทางการเมือง รัฐ หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนการจัดกิจกรรมทางการเมืองแก่ประชาชน

2. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมให้ประชาชนได้แสดงออกทางการเมือง และให้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2564). การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2562. เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดนนทบุรี>
- จำลอง พรหมสวัสดิ์. (2554). พฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางกับการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลช่วงพุทธศักราช 2551-2552. (ดุสิตนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารการเมือง). วิทยาลัยสื่อสารการเมือง: มหาวิทยาลัยเกริก.
- พิกุล มีมานะ. (2560). รูปแบบพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตย. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 4(2), 135-149.
- รสลิน ศิริยะพันธุ์ และคณะ. (2562). พฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางกับพัฒนาการทางการเมืองไทย: ศึกษากรณีภาคเหนือ. (รายงานการวิจัย). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สัญญา เคนาภูมิ และกชพร ประทุมวัน. (2558). วิถีประชาธิปไตยของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 5(2), 181-199.
- สิทธิชัย อินทร์บุญ. (2555). พฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ต่อการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 3 กรกฎาคม 2554. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุรพล พรหมกุล. (2559). พฤติกรรมเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2557 ในจังหวัดขอนแก่น. *วารสารธรรมทรรศน์*, 15(3), 103-118.
- องอาจ จัตตุกุล. (2552). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองแวง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- Yamane, T. (1967). *Statistic: An Introductory Analysis*. New York: Harpen and Row.

ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการลงโทษพระสงฆ์กับกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ไทย

The Relations between the Pattern of Punishment and Justice Process of Thai Sangha

พระมหาเสาร์คำ ธมมธีโร (ใส่แก้ว)¹

Phramaha Saokum Dhamateero (Saikaew)

Received: April 01, 2021

Revised: May 14, 2021

Accepted: May 18, 2021

DOI: 10.14456/jra.2022.72

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบกฎหมาย รวมถึงการลงโทษ (นิคหกรรม) ทั้งในส่วน of คณะสงฆ์ และ ส่วนของฝ่ายบ้านเมือง ในมิติที่มีความสัมพันธ์ หรือเกี่ยวเนื่องกัน อันปรากฏในกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ภายใต้กฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ 11 พุทธศักราช 2521 ว่าด้วยการลงนิคหกรรม โดยเป็นการอธิบายถึงลักษณะ การนำมาปฏิบัติใช้ การนำกฎหมายมาบังคับใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะความผิด และความเชื่อมโยงกัน ในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมของระบบกฎหมาย รวมถึงโทษที่จะได้รับการกระทำผิดที่มีลักษณะเป็นความผิดเดียวกรรมเดียว แต่ผิดกฎหมายหลายฉบับ ทั้งในพระธรรมวินัย ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535 และกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ 23 พุทธศักราช 2541 จึงนำมาสู่ระบบกฎหมายคณะสงฆ์ที่นำมาปฏิบัติใช้อยู่ในปัจจุบัน ทั้งในรูปแบบลายลักษณ์อักษร และคำสั่งทางการปกครองที่เรียกว่า คำสั่งผู้บังคับบัญชา แต่อย่างไรก็ดี ลักษณะการลงโทษ (นิคหกรรม) นั้น ก็ยังมีช่องว่างของกฎหมาย หรือการให้อำนาจแก่ฝ่ายบ้านเมือง มากอยู่พอสมควร จึงเกิดความเหลื่อมล้ำในการใช้กฎหมาย ส่งผลให้พระภิกษุที่ได้รับโทษจากช่องว่างของกฎหมาย ไม่สามารถกระทำกิจของสงฆ์ได้ตามปกติ ทั้งนี้จึงมีการเสนอรูปแบบแนวทางการลงโทษที่ไม่ต้องสิ้นสุดลงด้วยการสละสมณเพศ เพื่อจุดประสงค์สำคัญที่จะปกครองคณะสงฆ์ให้เกิดความสงบเรียบร้อยและปฏิบัติกิจการของคณะสงฆ์ต่อไปได้ สามารถนำไปบังคับใช้ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภายในประเทศที่มีความแตกต่างหลายหลายทางประเพณีและวัฒนธรรมทางสังคม ให้เกิด

¹ นักวิชาการอิสระ; Independent Academic.

ประสิทธิภาพมากที่สุด และสามารถลดความอยุติธรรมที่เกิดกับการลงโทษพระภิกษุสงฆ์ให้น้อยลงได้ในอนาคต

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์, การลงโทษ, กระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์

Abstract

This academic paper aimed to study legal patterns including the punishment (Niggahakamma) both in the part of Sangha and part of the civilian in the relational or related dimension which appears in the judicial process of Sangha under the Sangha Supreme Council of Thailand (no 11) B.E. 2521 on the Suppression Law (Niggahakamma). It described the nature of the implementation and applied the law to suit the nature of the offense and the concrete practical interconnection of the legal system including the penalties that will be received from committing offenses that were characterized as one offense, one crime, but they were many illegal ones both in the Dharma Vinaya, criminal code, Sangha Act B.E.2505, amendment (NO. 2), B.E. 2535 and the Sangha Supreme Council of Thailand (no 23) B.E. 2541. Therefore, it had led to the system of Sangha law that is in practice today both in written form and an administrative order called command supervisor. However, the nature of the punishment (Niggahakamma) still had gaps in the law or gave enough power to the civilian side causing disparities in the use of the law. As a result, monks who were punished by the gap in the law were unable to perform the duties of the monks as usual. Thus, a form of punishment was proposed that did not end with the renunciation for the important purposes to rule the Sangha for peace and order and continue to carry out the activities of Sangha that can be enforced in the Sangha area within the country which had a wide variety of traditions and social cultures to be the most efficient and can reduce the injustices of the monks' punishment in the future.

Keywords: Relationship, Punishment, Sangha Justice Process

บทนำ

เมื่อสังคมมีความเจริญขึ้นอาชญากรรมย่อมเกิดขึ้นตามมาเสมอ เป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธได้ ซึ่งในแง่ของศาสตร์วิชาอาชญาวิทยาตามทฤษฎีวงแหวน (Concentric Zone Theory) มักกล่าวถึงอาชญากรรมไว้ว่า ในโซนที่มีความเจริญมากเป็นใจกลาง หรือศูนย์รวมของแหล่งธุรกิจ (The Central Business District : C.B.D.) จะมีระดับการเกิดอาชญากรรมสูงกว่า

โซนอื่น ๆ เนื่องจากเป็นพื้นที่เหมาะแก่การก่ออาชญากรรม มีความหนาแน่นไปด้วยแรงงาน และหลากหลายด้วยวัฒนธรรม ดังนั้นเมื่อไม่สามารถปฏิเสธอาชญากรรมได้ สังคมจึงเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับอาชญากรรม โดยการนำกระบวนการยุติธรรม ที่เป็นวิธีการดำเนินการแก่ผู้ที่ประพฤติดลิดเมิด หรือฝ่าฝืนกฎหมาย โดยอาศัยองค์กร และบุคลากรที่กฎหมายให้อำนาจไว้เป็นผู้ดำเนินการกระบวนการ มีจุดประสงค์เพื่อระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในสังคมตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะอยู่ 2 รูปแบบ คือ กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ซึ่งเริ่มต้นจากการสืบสวนจับกุม การฟ้องร้องคดี เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี และลงโทษผู้กระทำความผิด ส่วนกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ที่มุ่งเน้นการเจรจาไกล่เกลี่ยและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (เพลินตา ตันรังสรรค์, 2553) เมื่อสังคมประกอบด้วยบุคคลที่หลากหลายด้วยสถานะและพฤติกรรม ทำให้ในแต่ละสังคมย่อมมีระเบียบปฏิบัติ หรือกติกาเฉพาะของกลุ่มสังคมนั้น เช่นเดียวกับคณะสงฆ์ที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ซึ่งมีทั้งพระภิกษุที่ประพฤติดีและประพฤติไม่ดี จึงเกิดกระบวนการยุติธรรมของคณะสงฆ์เพื่อเป็นระบบควบคุมดูแลพระภิกษุ โดยประเภทโทษและความผิดของพระภิกษุสงฆ์แบ่งออกเป็นสามประเภท ได้แก่ ประเภทแรกตามพระธรรมวินัย ประเภทที่สองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน และประเภทที่สามตามกฎหมายบ้านเมือง (พระมหาอุทัย นิลโกสีย์, 2544) เมื่อความผิดเกิดขึ้นแล้วตามกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ 11 ได้แบ่งขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ไว้ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการปฏิบัติเบื้องต้น ขั้นตอนการฟ้องร้อง ขั้นตอนการไต่สวนมูลฟ้อง และขั้นตอนการลงนิคหกรรม (ลงโทษ) ซึ่งโทษที่จะได้รับนั้นแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ถวายคำแนะนำ ทำทัณฑ์บน และให้สละสมณเพศทั้งนี้ ผู้ที่มีอำนาจลงนิคหกรรมได้นั้น จะเป็นเจ้าอาวาส เจ้าคณะปกครองสงฆ์ พระวินยาธิการ พระภิกษุผู้พิจารณา หรือคณะผู้พิจารณา และหากมีความผิดที่เนื่องด้วยกฎหมายอาญา ก็ต้องรับโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์ (สมชาย บุญคงมาก และภุณณช รัตนชัย, 2562) และสำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์นั้น แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ พระวินยาธิการ พระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ มหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พระครูปลัดทะเล มหณณโว, 2553)

ดังนั้นจากกระบวนการข้างต้น ความผิดที่เกิดขึ้นในคณะสงฆ์ ไม่เพียงแต่ฝ่ายสงฆ์เท่านั้นที่มีอำนาจในการชำระข้อพิพาท ยังรวมถึงฝ่ายบ้านเมืองด้วยที่มีอำนาจในการเข้ามารวมชำระข้อพิพาทนั้น หรือทำให้กระบวนการฝ่ายคณะสงฆ์สิ้นสุดลง ตามมาตรา 29 ที่ให้อำนาจดุลยพินิจของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ มาตรา 30 ให้อำนาจคำพิพากษาของศาล มีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุสละสมณเพศได้ ทำให้พระภิกษุผู้เป็นจำเลยไม่สามารถกระทำการกิจของสงฆ์ได้ดังเดิมเมื่อพ้นจากคดี หรือมีการยกฟ้อง จึงถือว่ากระบวนการยุติธรรมฝ่ายคณะสงฆ์และฝ่ายบ้านเมืองเป็นกระบวนการที่มีทั้งความเป็นรูปธรรม สามารถชำระความผิด หรือข้อพิพาทได้รวดเร็ว แต่ก็เกิดข้อกังขาที่ทำให้ฝ่ายบ้านเมืองมีอำนาจเหนือคณะสงฆ์ไม่น้อย ทั้งนี้กระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์จะดำเนินไปด้วยความเที่ยงตรง หรือเอนเอียง รวมไปถึงโทษที่ลงแก่พระภิกษุผู้กระทำ

ความผิดจะมีความยุติธรรมหรือไม่ พระภิกษุผู้ที่ทำหน้าที่เป็นตุลาการต้องมีความเข้าใจในระบบกฎหมายของคณะสงฆ์เป็นอย่างดี เนื่องจากคณะสงฆ์ไม่เพียงแต่รักษาพระวินัยเท่านั้น ยังมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายอาญาซึ่งเป็นกฎหมายหลักที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมที่ไม่ดีของพระภิกษุในสังคม จึงเป็นแรงผลักดันที่ต้องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายทั้งฝ่ายศาสนาและฝ่ายบ้านเมือง ที่มา และแนวทางการนำไปใช้ให้ถูกต้องกับรูปแบบความผิด เพื่อให้เกิดความยุติธรรมสูงสุด แก่โจทก์ และจำเลย ในกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ไทยต่อไป

รูปแบบกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์

สังคมรู้จักกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาผ่านช่องทางสื่อสารมวลชนต่าง ๆ แต่สำหรับกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์นั้น น้อยคนที่จะได้รู้จักขั้นตอนการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการ (ตำรวจพระ) เป็นคำใหม่ที่ใช้เรียกพระภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งจากเจ้าคณะจังหวัดให้มีหน้าที่ช่วยเหลือด้านการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัด โดยเฉพาะหน้าที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยด้านการปฏิบัติวินัยของพระภิกษุสามเณร หรือภาษาปากว่า ตำรวจพระ หมายถึง พระภิกษุชาวไทยผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามพระวินัย หน้าที่ของพระวินยาธิการ คือ ตรวจตรา แนะนำ ตักเตือน และชี้แจงระเบียบปฏิบัติแก่พระภิกษุสามเณรในจังหวัดหรือที่เข้ามาในจังหวัด บรรดาที่ประพฤติน่าเกลียดและไม่เรียบร้อย และหากไม่ปฏิบัติตามหรือพบการกระทำความผิดก็มีอำนาจจับกุมตัวส่งเจ้าคณะผู้รับผิดชอบหรือเจ้าหน้าที่บ้านเมืองให้ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่แต่ไม่มีอำนาจในการให้ละสมณเพศ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2548) ซึ่งปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์จะอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 18 และมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 เพื่อตรากฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม โดยเป็นแบบแผนหลักในการปฏิบัติงานให้แก่พระวินยาธิการในปัจจุบัน สามารถแบ่งกระบวนการยุติธรรมออกเป็น 4 ขั้นตอนคือ

1. ขั้นตอนปฏิบัติเบื้องต้น (Conducts The Preliminary Hearing) เริ่มจากมีโจทก์หรือผู้เสียหายแจ้งความผิดแก่พระวินยาธิการ หรือเจ้าคณะปกครองประจำเขต ว่ามีพระภิกษุกระทำความผิด หรือพระวินยาธิการออกตรวจพื้นที่และได้พบความผิด หรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม จึงทำการตรวจสอบเบื้องต้น หากพบว่ามีการกระทำความผิดจริง จะทำการควบคุมตัวส่งเจ้าคณะปกครอง แต่หากมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาร่วมด้วย จะประสานไปยังเจ้าพนักงานตำรวจ เมื่อเจ้าพนักงานต้องการควบคุมตัว คณะสงฆ์ต้องทำการละสมณเพศให้จำเลยเท่านั้น เพื่อนำตัวไปดำเนินคดี เป็นอันสิ้นสุดกระบวนการ แต่ถ้าจำเลยไม่มีความผิดทางอาญา และยอมรับสารภาพ (Pleaded Guilty) ตามที่ถูกฟ้องร้องมา รวมถึงมีหลักฐานเพียงพอจะพิสูจน์ว่ามีความผิด เจ้าคณะปกครองจะลงนิคหกรรม ให้ตามความผิด ลงบันทึกพฤติกรรมพร้อมด้วยนิคหกรรมไว้เป็นเอกสาร ถือว่าสิ้นสุดกระบวนการเช่นกัน อย่างไรก็ตามหากจำเลยไม่ยอมรับสารภาพ (Pleaded Not Guilty) และหลักฐานไม่เพียงพอต่อการพิสูจน์ว่ามีความผิด เจ้าคณะปกครองจะทำการตั้งคณะพิจารณาขึ้นมาเพื่อทำการไต่สวนมูลฟ้องต่อไป

2. ขั้นตอนไต่สวนมูลฟ้อง (Prima Facie) เป็นการให้โจทก์ผู้ได้พบเห็นพฤติกรรมความผิด ได้ยื่นคำบอกเล่า หรือมีเหตุสงสัยในตัวจำเลย มาทำการสอบถามเรื่องราวที่เกิดขึ้น เจ้าคณะปกครองในฐานะผู้ชี้ขาดในการพิพากษา จะทำการพิจารณาคดี แบบระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ซึ่งเจ้าคณะปกครองจะเป็นผู้แสวงหาหลักฐานเอง หรือมอบหมายให้พระวินยาธิการเป็นผู้แสวงหา ซึ่งตามมาตรา 55 แห่งกฎหมายธรรมนูญฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) ระบุไว้ 3 อย่าง คือ พยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ เพื่อพิสูจน์ความผิดและพิจารณาด้วยตนเอง ในขั้นนี้คดีอาจสิ้นสุดได้ใน 3 กรณี คือ กรณีแรกจำเลยเสียชีวิต กรณีที่สองจำเลยรับสารภาพ กรณีที่สามมูลเหตุไม่มีน้ำหนักพอจึงยกฟ้อง ถือว่ากระบวนการจะสิ้นสุดลงทันที แต่อย่างไรก็ดีหากมูลเหตุเพียงพอต่อการเอาผิด จะทำการส่งสำนวนเข้าสู่การพิจารณาขั้นต่อไป ทั้งนี้ความผิดต้องเป็นครุโทษ คือ สละสมณเพศเท่านั้น จึงจะเข้าสู่ขั้นตอนต่อไปได้

3. ขั้นตอนวินิจฉัยพิจารณาคดี (Trial) แต่งตั้งตุลาการขึ้นมา โดยเป็นเจ้าคณะปกครองที่มีตำแหน่งสูงกว่าจำเลยขึ้นไปทั้งหมด 3 รูป โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับเจ้าคณะขึ้นไป ในการพิจารณาอาจมีการขอความเห็นเพิ่มนอกเหนือจากหลักฐาน เช่น ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญในด้านที่เกี่ยวข้องกับคดี เป็นต้น และอาจให้เจ้าหน้าที่ตำรวจคอยควบคุมเหตุการณ์ขณะพิจารณา หากคดีไม่สิ้นสุดลงในการพิจารณาขั้นต้น สามารถส่งเรื่องขึ้นไปพิจารณาในชั้นอุทธรณ์ได้ แต่ต้องเป็นครุโทษเท่านั้น ซึ่งหากไม่สิ้นสุดในชั้นอุทธรณ์ และคำตัดสินของชั้นต้น และชั้นอุทธรณ์เกิดแย้งกัน สามารถส่งเข้าไปพิจารณาในชั้นฎีกาได้ และให้ถือว่าคำวินิจฉัยของชั้นฎีกาเป็นที่สิ้นสุดในทุกกรณี ทั้งนี้การที่กระบวนการจะสิ้นสุดได้ในแต่ละชั้น อาจเกิดจากจำเลยเสียชีวิต ศาลทำการยกฟ้อง คำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว หรือจำเลยรับสารภาพ จึงเข้าสู่ขั้นตอนต่อไป

4. ขั้นตอนการบังคับตามคำวินิจฉัยลงนิคกรรม (Punishment) ภายหลังจากการพิจารณาตัดสินแล้ว จะทำการลงโทษแก่พระภิกษุผู้กระทำความผิด ซึ่งหากโทษที่ได้รับมี โทษทางประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 ร่วมด้วย เฉพาะโทษประหารชีวิต จำคุก และกักขัง จะลงโทษทางพระวินัยก่อน คือ สละสมณเพศก่อน จากนั้นจึงทำการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 2505 แก้ไขเพิ่มเติม 2535 ว่าด้วยนิคกรรมและการสละสมณเพศ มาตรา 29 และมาตรา 30 หากไม่มีโทษทางประมวลกฎหมายทางอาญา จะได้รับเพียงโทษทางพระธรรมวินัย ตั้งแต่การตักเตือน จนถึงการสละสมณเพศ ทั้งนี้หากไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัย ถือว่ามีความผิดตามมาตรา 43 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งมีโทษทางประมวลกฎหมายอาญา ต้องโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี (ราชกิจจานุเบกษา, 2535)

กล่าวโดยสรุป กระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ไม่เพียงแต่คณะสงฆ์เท่านั้นที่มีบทบาทในกระบวนการ แต่ยังรวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้เชี่ยวชาญในด้านอื่น อาจมีส่วนช่วยให้กระบวนการสิ้นสุดลงขึ้นอยู่กับลักษณะความผิดที่เกิดขึ้นแต่ละกรณี ซึ่งถือเป็นจุดเชื่อมโยงที่มอบอำนาจให้ฝ่ายบ้านเมืองมีส่วนร่วมในกระบวนการของคณะสงฆ์ ทั้งในแง่กฎหมาย การสอบสวน และการลงโทษ จึงสามารถนำมาแสดงตามโมเดล ดังนี้

ภาพที่ 1 ภาพรวมของกระบวนการยุติธรรมของคณะสงฆ์

ลักษณะของกฎหมายที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์

ปัจจุบันการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการในกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ภายใต้กฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) จะนำกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ มาใช้ควบคุมพฤติกรรมของพระภิกษุอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะแบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law System) ในกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์มีลักษณะกฎหมายประเภทนี้อยู่ 3 แบบ คือ รูปแบบที่ 1 ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายหลักของประเทศ คณะสงฆ์จึงต้องยึดตามหลักของกฎหมายสากลเป็นอันดับแรก ซึ่งมีโทษ 5 อย่างตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์ รูปแบบที่ 2 ความผิดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายลูกที่อาศัยอำนาจพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2535 ตราขึ้น ได้แก่ กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ซึ่งปรับโทษตามหมวดที่ 4 นิคหกรรมและการสละสมณเพศ มาตรา 24 ถึง 30 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2535 และรูปแบบที่ 3 ความผิดตามพระธรรมวินัย คือ ศีลของพระภิกษุ 227 ข้อ ซึ่งเป็นระเบียบข้อบังคับทั่วไปของพระภิกษุในปัจจุบัน มีโทษเป็นสภาพบังคับ 3 อย่าง คือ โทษอย่างหนักการขาดจากความเป็นพระภิกษุคล้ายกับการประหารชีวิต โทษอย่างกลางด้วยการอยู่ปริวาสกรรมคล้ายกับการกักขัง และโทษอย่างเบาการประจานต่อหน้าภิกษุรูปอื่น

2. ลักษณะแบบคำสั่งทางปกครอง หรือคำสั่งผู้บังคับบัญชา ตามกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ 23 จะแบ่งระเบียบการปกครองไว้ 2 ส่วน คือ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง มีเจ้าคณะใหญ่เป็นผู้ออกคำสั่งทางปกครอง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค มีเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล เป็นผู้ออกคำสั่งทางปกครอง หรือคำสั่ง

ผู้บังคับบัญชา เป็นรูปแบบที่ถูกตราขึ้นเพราะเหตุว่า ความผิดบางกรณีอาจไม่ปรากฏในพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศมหาเถรสมาคม ที่ได้ตราเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ก่อนหน้านั้น แต่ความผิดของพระภิกษุที่เกิดขึ้นกระทบต่อความเลื่อมใสของประชาชน และทำให้ประชาชนเกิดความเดือดร้อน ดังนั้นเพื่อความเรียบร้อยดีงามของสังคมพลจึงใช้อำนาจตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ.2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ มาตรา 7, 10, 15, 20 และ 25 โดยสรุป คือ เจ้าคณะปกครองตั้งแต่ระดับเจ้าคณะตำบลจนถึงเจ้าคณะใหญ่ เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ในเขตรับผิดชอบของตนให้เกิดความเรียบร้อย จึงมีอำนาจในการออกกฎระเบียบเพื่อปกครองคณะสงฆ์ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาได้ แต่ต้องไม่ขัดหลักกฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ หรือพระธรรมวินัย โดยอาศัยหลักมหาประเทศ 4 เป็นแบบในการออกกฎระเบียบเพื่อควบคุมพฤติกรรมของพระภิกษุ สรุปคือ ประการแรก สิ่งใดที่ไม่ได้ทรงห้ามว่าควรทำหรือไม่ควรทำ แต่ดูไม่เหมาะสม พฤติกรรมดังกล่าวนั้นจึงไม่ควรกระทำถือว่าเป็นผิด เช่น การจัดกิจกรรมทางศาสนาภายในวัด ในช่วงที่โรคระบาดโควิด 19 กำลังระบาดหนักในประเทศ ถือเป็นสิ่งที่ห้ามกระทำ เป็นต้น ประการที่สอง สิ่งใดไม่ได้ทรงห้ามว่าควรทำ หรือไม่ควรทำ แต่ดูเหมาะสม พฤติกรรมดังกล่าวจึงกระทำได้อย่างไม่ผิด เช่น การออกมารับนิมนต์ของพระภิกษุในเขตกรุงเทพมหานคร ต้องไม่เกินเวลา 08.30 นาฬิกา แต่ปริณทลสามารถล่วงเวลาได้ แต่ไม่เกินเที่ยงวันเนื่องจากอยู่ในเขตพุทธคันธาร เป็นต้น ด้วยเหตุนี้เมื่อพฤติกรรมของพระภิกษุก่อความเดือดร้อนหรือทำให้ประชาชนเกิดความไม่เลื่อมใส หรือขัดต่อประเพณีนิยมที่ดีงามของสังคม เจ้าคณะปกครองจึงต้องออกประกาศให้เป็นกฎหมายเพื่อนำมาใช้เฉพาะพื้นที่ เพื่อสร้างความเรียบร้อยให้เกิดขึ้นแก่คณะสงฆ์ จึงเป็นกฎหมายในลักษณะจารีตประเพณีที่ยึดหยุ่นสูงปรับใช้ได้กับพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม

กล่าวโดยสรุป กระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์มีการใช้กฎหมายลักษณะแบบลายลักษณ์อักษร ที่มีการบันทึกไว้ชัดเจนทั้งภาคความผิด และโทษที่จะได้รับ ทั้งนี้ยังมีการออกคำสั่งทางปกครอง หรือคำสั่งผู้บังคับบัญชา จากเจ้าคณะปกครองในชั้นต่าง ๆ เพื่อป้องกันพฤติกรรมบางประการที่มีได้ปรากฏในกฎหมาย รวมถึงป้องกันการลำสมัยของตัวกฎหมาย จึงมีการใช้กฎหมายในรูปแบบลักษณะของคำสั่งผู้บังคับบัญชา ที่ออกมาภายใต้กฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ 23 บุรณการกับวัฒนธรรมประเพณีของสังคมในพื้นที่ และทางพระธรรมวินัย ทำให้ได้มาซึ่งกฎหมายที่มีความยืดหยุ่น ยุติธรรม และง่ายต่อการนำไปใช้ในแต่ละท้องถิ่น

ลักษณะความผิด และการนำกฎหมายมาบังคับใช้

เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ใช้กฎหมายหลายฉบับในการจัดการกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับพระภิกษุ อย่างไรก็ตามพฤติกรรมบางอย่างอาจมีความผิดตามกฎหมายฉบับใด ฉบับหนึ่ง หรือหลายฉบับ จึงต้องมีการแยกความผิดออกเป็นส่วน ๆ เพื่อจะได้นำกฎหมายมาใช้บังคับโทษ ซึ่งปัจจุบันจะเห็นได้ว่า โทษทางอาญาในกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์จะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะตามทฤษฎีความรับผิดชอบทางอาญา ในแง่ของกฎหมาย คือ

1. ความผิดในตนเอง (Mala in Se) เรียกว่า โลกวัชชะ เป็นความผิด หรือความชั่วร้าย ในตัวเอง (Wrong in Itself /Evil in Itself) การกระทำผิดของพระภิกษุที่ฝ่าฝืนหลักธรรมชาติ มิโน ธรรม ศีลธรรม หรือหลักสาธารณะของสังคมที่เป็นอารยะ หรือเป็นสากล (Public Principles of a Civilized Society) ซึ่งนอกจากจะผิดพระธรรมวินัยแล้ว ยังเป็นความผิดที่กระทบต่อความรู้สึกทาง ศีลธรรมของคนในสังคม เป็นความผิดพื้นฐาน (Traditional) ที่ต้องรับโทษตามประมวลกฎหมาย อาญาที่เป็นกฎหมายสากลซึ่งบังคับใช้ภายในประเทศ ซึ่งแม้ผู้กระทำความผิดจะเป็นพระภิกษุก็ตาม เช่น ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและทรัพย์สิน ความผิดเกี่ยวกับเพศ เป็นต้น ซึ่งนอกจากจะผิดพระธรรมวินัย แล้ว ยังต้องรับผิดทางประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 ด้วย เพื่อแสดงถึงศักดิ์ของกฎหมายอาญา ที่มีอำนาจสูงสุดในประเทศ (Supremacy of Law) (คณิต ณ นคร, 2549)

2. ความผิดเพราะกฎหมายห้าม (Mala Prohibit) หรือในทางพระวินัย เรียกว่า ปณณัติ วัชชะ เป็นการกระทำที่เป็นความผิดเพราะมีพระวินัยกำหนดให้พฤติกรรม หรือการกระทำดังกล่าว เป็นความผิด (Evil Because Prohibited) เช่น การฉ้อฉลในเวลาวิกาล ซึ่งไม่ผิดกฎหมาย แต่ ผิดพระธรรมวินัย เป็นต้น หรือเป็นความผิดที่กฎหมายห้าม (Wrong Due to Being Prohibited) ซึ่งเป็นกฎหมายที่ถูกตราขึ้นโดยอำนาจของรัฐ และพระวินัยแบบผสมผสาน ในรูปแบบ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายลูกที่อาศัยอำนาจพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ตราขึ้น เช่น กฎ มหาเถรสมาคม คำสั่งมหาเถรสมาคม เป็นต้น อย่างไรก็ตามพฤติกรรมความผิดบางประการของ พระภิกษุอาจไม่ปรากฏว่าผิดในทางพระธรรมวินัย หรือกฎหมายทางอาญา แต่เพื่อให้คณะสงฆ์มี ความเรียบร้อย และเป็นที่ยอมรับของสังคม หรือเป็นสากล จึงสามารถนำมาบังคับใช้ และมีโทษทั้ง ทางพระวินัย และทางอาญาแก่ผู้ละเมิด หรือไม่ปฏิบัติตาม เช่น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2535 มาตรา 27 ระบุว่า “พระภิกษุไม่สังกัด อยู่วัดใดวัดหนึ่ง หรือไม่มีวัดเป็นที่อยู่หลักแหล่ง ต้องสละสมณเพศ ภายในสามวันนับตั้งแต่วันที่ ได้รับทราบคำวินิจฉัย หากไม่ปฏิบัติตามจะมีความผิดทางอาญา คือ จำคุกไม่เกิน 1 ปี ตามมาตรา 43 ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2535 เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ภายใต้กระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ จะมีการกล่าวถึงความผิดอยู่ 2 ประเภท คือ โทษโลกวัชชะ ซึ่งเป็นความผิดที่สากลยอมรับว่าเป็นสิ่งไม่ดีในสังคม เป็นความผิดใน ตัวเอง และโทษปณณัติวัชชะ โทษที่ผิดตามพระวินัย หรือความผิดที่มีได้มีความชั่วร้ายในตนเอง เพียงแต่กฎหมาย ระเบียบระบุว่ามีความผิดเท่านั้น โดยโทษที่ได้รับในทางกระบวนการยุติธรรม คณะสงฆ์หนักสุดคือการสละสมณเพศซึ่งก็อาจได้รับโทษทางอาญาร่วมด้วยหากความผิดเป็น ลักษณะโลกวัชชะ (เป็นความผิดทางโลกแต่ไม่ผิดพระวินัย)

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของระบบกฎหมายและการลงโทษ

ปัจจุบันพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของพระภิกษุ มีรูปแบบที่แตกต่างออกไป ทั้งที่เป็น ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา หรือเป็นความผิดทางกฎหมายคณะสงฆ์อย่างใดอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตามบางกรณีอาจมีลักษณะความผิดเดียวแต่ผิดทั้งสองกฎหมาย จึงทำให้ขั้นตอนใน

กระบวนการยุติธรรมเกิดความซับซ้อน เนื่องจากมีความผิดทางบ้านเมืองร่วมด้วย กระบวนการจึงไม่ได้เป็นของคณะสงฆ์เพียงฝ่ายเดียว เมื่อความผิดเดียว แต่ผิดตามกฎหมายสองบท จึงเกิดประเด็นที่ว่า จะยึดเอากฎหมายฉบับไหนเป็นหลัก และกฎหมายฉบับไหนเป็นฉบับรอง ที่เรียกว่า “ศักดิ์นาของกฎหมาย” ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเหตุว่า ความผิดที่เกิดขึ้นหากได้รับการลงโทษตามกฎหมายที่ไม่ถูกวิธี จะทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมขึ้น ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ เมื่อมีความผิดเกิดขึ้น จึงต้องมีการจัดลำดับกฎหมายที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ ดังนี้

1. ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา เมื่อความผิดเกิดขึ้นพระวินยาศึกษา จะประเมินความผิดโดยใช้ประมวลกฎหมายอาญาเป็นกรอบในการจำกัดความผิดเป็นเบื้องต้นก่อนที่จะดำเนินกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ เพื่อให้แน่ชัดว่าความผิดที่เกิดขึ้นไม่มีโทษตามประมวลกฎหมายอาญา จะได้ดำเนินกระบวนการแต่ทางฝ่ายคณะสงฆ์ หรือหากความผิดใดที่เป็นไปตามกฎหมายอาญาและมีโทษประหารชีวิต จำคุก และกักขัง กระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์จะต้องถือตามกฎหมายบ้านเมือง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 90 กล่าวคือ ความผิดที่มีโทษหนักที่สุดนั้น ชี้นำความผิดอื่น ๆ ที่มีโทษเบากว่าเอาไว้ ตามหลักซึมซับ (Absorption Sprinzip) ทั้งในทางพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2535 ตามมาตรา 29 ให้อำนาจพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ ดำเนินการให้พระภิกษุสละสมณเพศได้ เมื่อเห็นว่าไม่ควรปล่อยตัว หรือเจ้าอาวาสของพระภิกษุไม่ยอมรับไว้ควบคุม และ 30 ให้อำนาจศาล เป็นผู้ออกคำสั่ง โดยมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น คณะสงฆ์จะต้องทำการสละสมณเพศให้เสียก่อน จึงจะนำตัวไปดำเนินคดี ซึ่งจะเห็นได้ว่า ถึงแม้ความผิดทางพระวินัยจะมีโทษไม่ถึงการสละสมณเพศ แต่หากมีความผิดทางกฎหมายอาญาร่วมด้วย ก็ต้องลงโทษสละสมณเพศให้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่กระบวนการยุติธรรมฝ่ายบ้านเมือง

2. ความผิดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2535 และกฎหมายที่ออกโดยอำนาจพระราชบัญญัติฉบับนี้ เหตุที่ต้องพิจารณากฎหมายฉบับนี้เป็นลำดับที่สอง เพราะเป็นกฎหมายสำคัญที่จะเชื่อมระหว่าง ความผิดทางพระธรรมวินัย กับความผิดทางประมวลกฎหมายอาญาเข้าด้วยกันเมื่อมีพฤติกรรมที่ไม่ดีของพระภิกษุเกิดขึ้น ทั้งนี้ความผิดที่เกิดขึ้นอาจมีโทษไม่รุนแรงในทางพระวินัย และผู้กระทำความผิดก็มีได้สำนึกต่อพฤติกรรมหรือไม่ปฏิบัติตัวให้ดีขึ้นได้ จึงต้องใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในการช่วยดึงกฎหมายอาญาเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยมี 2 ประการ คือ

ประการแรก การใช้อำนาจที่มีอยู่ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2535 โดยตรง ในหมวดที่ 4 นิคหกรรมการสละสมณเพศ มาตรา 26 ถึง มาตรา 28 กล่าวคือ พระภิกษุที่ประพฤติผิดพระวินัยอยู่บ่อยครั้งก็ดี การถูกเจ้าคณะปกครองสั่งลงนิคหกรรมให้ลาสิกขาตามโทษในพระวินัยก็ดี พระภิกษุที่ไม่มีสังกัด ที่อยู่เป็นหลักแหล่งก็ดี ต้องถูกลงนิคหกรรมสละสมณเพศ ซึ่งเมื่อผู้กระทำความผิดไม่ยอมสละสมณเพศ จะถูกมาตรา 43 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2535 กล่าวคือ

ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 15 จัตวา กล่าวคือ “เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัย และเพื่อความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมจะตรากฎหมายมหาเถรสมาคม เพื่อกำหนดโทษหรือวิธีลงโทษทางการปกครอง สำหรับพระภิกษุ และสามเณรที่ประพฤติให้เกิดความเสียหายแก่พระศาสนา และการปกครองของคณะสงฆ์ก็ได้” มาตรา 26 กล่าวคือ “พระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุด ให้ได้รับนิคหกรรมให้สึก ต้องสึกภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น” มาตรา 27 กล่าวคือ “พระภิกษุผู้ต้องคำวินิจฉัยให้สละสมณเพศตามวรรคสอง ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำวินิจฉัยนั้น” หรือมาตรา 28 กล่าวคือ “พระภิกษุรูปใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นบุคคลล้มละลาย ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด” ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี ถือเป็นการลงโทษทางพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ให้มีสภาพบังคับตามกฎหมายอาญา

ประการที่สอง การใช้กฎหมายลูกที่เกิดจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2535 มาตรา 15 กล่าวคือ “เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัย และเพื่อความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมจะตรากฎหมายมหาเถรสมาคม เพื่อกำหนดโทษหรือวิธีลงโทษทางการปกครอง สำหรับพระภิกษุและสามเณรที่ประพฤติให้เกิดความเสียหายแก่พระศาสนา และการปกครองของคณะสงฆ์ก็ได้” จึงถูกใช้ในลักษณะกฎหมายมหาเถรสมาคม ซึ่งที่พบอยู่บ่อยครั้ง คือ กฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ 11 ว่าด้วยการลงนิคหกรรม ซึ่งเมื่อพระภิกษุที่ถูกนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์แล้ว ถูกพิพากษาให้คดีสิ้นสุดลง จะเข้าสู่กระบวนการบังคับตามคำวินิจฉัยลงนิคหกรรม (การบังคับคดี) ซึ่งหากขัดขึ้น หรือไม่ยอมรับ จะมีความผิดตามมาตรา 43 มีโทษทางอาญาจำคุก 1 ปี นอกจากนี้ในกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ 23 ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ยังมีรูปแบบการเชื่อมโยงกฎหมายพระธรรมวินัย กับกฎหมายอาญาเข้าด้วยกัน โดยผ่านคำสั่งเจ้าคณะปกครอง ตามข้อ 7, 10, 15, 20 และ 25 ใจความโดยสรุปคือ เจ้าคณะปกครองสามารถออกกฎระเบียบบังคับแก่ผู้ใต้ปกครองได้ หากกฎระเบียบนั้นเป็นไปเพื่อความเรียบร้อยแก่หมู่คณะ ซึ่งไม่ขัดต่อหลักพระธรรมวินัย หรือระเบียบปฏิบัติของสังคม ซึ่งกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับนี้อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 15 ตี มาตรา 20 และมาตรา 20 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ตราขึ้น นั้นแสดงว่า หากพระภิกษุรูปใดขัดคำสั่งเจ้าคณะปกครองที่สั่งโดยชอบธรรม จะต้องได้รับโทษตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 43 ที่ระบุว่า ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 15 จัตวา วรรคสอง มาตรา 26 มาตรา 27 วรรคสาม หรือมาตรา 28 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี ถือเป็นการดึงเข้าสู่การรับโทษทางประมวลกฎหมายอาญาเช่นกัน

3. ความผิดตามพระธรรมวินัย หรือศีลของพระภิกษุ เมื่อความผิดของพระภิกษุที่เกิดขึ้นไม่มีความผิดตามกฎหมายอาญา หรือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ รวมถึงกฎหมายลูกที่อาศัยอำนาจตามมาตรา 15 แห่ง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ตราขึ้น ก็จะนำมาพิจารณากับพระธรรมวินัย คือ ศีลของพระภิกษุ 227 ข้อ โดยทั่วไปจะนำมาพิจารณาอยู่ 2 ประการ คือ

ประการแรก ความผิดเกี่ยวกับครุภาพที่ปรากฏในอาบัติปาราชิก มีโทษสละสมณเพศ เป็นความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ความผิดเกี่ยวกับชีวิต และความผิดเกี่ยวกับการฉ้อโกง

ประการที่สอง ความผิดที่มีโทษไม่ถึงสละสมณเพศ มีอาบัติสังฆาติเสสบางข้อ ที่เกี่ยวข้องกับการรอนาจารทั้งการพุดจาเกี่ยวกับเรื่องเพศ และทางกายภาพ อาบัติปาจิตตีย์บางข้อ ที่เกี่ยวข้องกับการทะเลาะวิวาท และอื่น ๆ

ทั้งนี้โทษทางพระวินัยที่จะนำมาเข้ากระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์นั้นจะสังเกตได้ว่าเป็นโทษที่อาจมีความผิดทางอาญาร่วมด้วย รวมไปถึงหากตัดสินว่ามีโทษแล้วแต่ไม่ยินยอมรับโทษ อาจถูกยกขึ้นตีความตามมาตรา 43 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มีโทษจำคุก 1 ปี หรือพระภิกษุมีความประพฤติผิดอยู่บ่อยครั้งในเรื่องเดิม ๆ ไม่แก้ไขให้ดีขึ้น ถึงแม้จะมีโทษไม่ถึงขั้นสละสมณเพศ แต่อาจถูกนำขึ้นไปตีความในมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กล่าวคือ มีการประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจณ ซึ่งมิโทษให้สละสมณเพศได้

กล่าวโดยสรุป กระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ เมื่อเกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมขึ้น ต้องนำความผิดในประมวลกฎหมายอาญามาพิจารณาก่อน เพื่อพิจารณาว่าเป็นความผิดเดียว แต่ผิดกฎหมายหลายฉบับหรือไม่ เมื่อความผิดที่ต้องควบคุมตัว จำคุก หรือกักขัง จะได้ทำการสละสมณเพศ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่กระบวนการยุติธรรมฝ่ายบ้านเมืองได้ทันที หากไม่มีโทษทางกฎหมายอาญา จะดำเนินขั้นตอนตามระเบียบของคณะสงฆ์ และพระธรรมวินัยต่อไป ตามลำดับขั้นของกฎหมาย หรือที่เรียกว่า ศักดิ์ของกฎหมาย

ลักษณะการบังคับโทษตามกฎหมายที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์

เมื่อความผิดเข้าสู่ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมความผิดแล้ว จะนำตัวกฎหมายมาพิจารณาเปรียบเทียบกับความผิด ว่ามีความผิดที่เป็นการกระทำผิดเดียว แต่ผิดกฎหมายหลายฉบับหรือไม่ หากมีความผิดเฉพาะฝ่ายคณะสงฆ์อย่างเดียวกัทำการบังคับโทษตามคำวินิจฉัยลงนิคหกรรมในกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ 11 ซึ่งมี 2 รูปแบบ คือ “การบังคับตามปกติ” เมื่อพระภิกษุที่กระทำผิดยินยอมรับนิคหกรรม (โทษ) โดยไม่มีการขัดขืนก็จะให้เจ้าคณะปกครองที่รับผิดชอบคดีทำการลงนิคหกรรม โดยส่วนใหญ่คือการให้สละสมณเพศ และ “การบังคับแบบพิเศษ” จะเกิดขึ้นในกรณีที่พระภิกษุไม่ยอมรับนิคหกรรม ซึ่งโทษที่ได้รับอาจให้ลาสิกขา หรือไม่ก็ตาม เจ้าคณะปกครองต้องถือว่า การขัดขืน หรือไม่ยอมรับนิคหกรรมนั้นละเมิดพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มาตรา 26 และ 27 โดยพระภิกษุที่มีคำวินิจฉัยให้ลาสิกขา แต่ไม่ปฏิบัติตามภายในวันและเวลาที่กำหนดให้ ผู้บังคับบัญชาใกล้ชิดสามารถขออารักขาต่อหน้าที่ฝ่ายราชอาณาจักร เพื่อจะได้ดำเนินการตามกฎหมายต่อไป ผู้นั้นจะต้องรับโทษอาญาในเมื่อพิพากษาด้วยความยุติธรรมแล้ว

ส่วนของความผิดเดียว แต่ผิดกฎหมายหลายฉบับ คือ ความผิดกรรมเดียว แต่ผิดทั้งกฎหมายของคณะสงฆ์ และกฎหมายอาญา ลักษณะเช่นนี้จะถือว่าโทษทางประมวลกฎหมายอาญามีศักดิ์ที่สูง

กว่ากฎของคณะสงฆ์ เมื่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาลผู้พิพากษา มีความเห็นอย่างไร คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติตาม หรืออำนวยความสะดวกแก่กระบวนการยุติธรรมของฝ่ายบ้านเมือง ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 29 กล่าวคือ “พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว และเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุมหรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้” และมาตรา 30 กล่าวคือ “เมื่อจะต้องจำคุก กักขัง หรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาล มีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น” จึงถือว่ากระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์เป็นอันถึงที่สุดทันที หากมีโทษทางประมวลกฎหมายอาญาร่วมด้วย ซึ่งความผิดนั้นอาจผิดตามพระวินัยแต่ไม่มีโทษให้ถึงกับสละสมณเพศ แต่เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินไปได้ ก็จำเป็นต้องนิรกรรมสละสมณเพศให้พระภิกษุรูปนั้น เพื่อสิ้นสุดกระบวนการยุติธรรมฝ่ายคณะสงฆ์

กล่าวโดยสรุป กระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ ถึงแม้จะใช้กฎหมายบ้านเมืองในการวิเคราะห์ความผิดเบื้องต้น แต่การลงโทษจะเริ่มจากโทษฝ่ายศาสนา ก่อน ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 29 ให้อำนาจพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ และ มาตรา 30 ให้อำนาจศาล มีอำนาจดำเนินการให้สละสมณเพศแก่พระภิกษุ มีจุดประสงค์ในการอำนวยความสะดวกแก่กระบวนการยุติธรรมฝ่ายบ้านเมือง จึงต้องลงโทษสละสมณเพศให้ก่อน จึงจะดำเนินการต่อไปในขั้นตอนอื่น ๆ ทั้งนี้คณะสงฆ์ยังต้องกำหนดโทษให้เป็นไปตามกฎหมายอาญา หากเป็นความผิดที่มีโทษทางกฎหมายอาญารวมอยู่ด้วย

บทสรุป

กระบวนการยุติธรรมของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ดำเนินขั้นตอนตามกฎหมายอาญา มาตรา 11 (พ.ศ.2521) ว่าด้วยการลงโทษ ซึ่งกำหนดขั้นตอนไว้ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการปฏิบัติเบื้องต้น ขั้นตอนการฟ้องร้อง ขั้นตอนการไต่สวนมูลฟ้อง และขั้นตอนการลงโทษ (ลงโทษ) ซึ่งกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในกระบวนการนั้น ถือเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินการกระบวนการ ซึ่งหากพระวินัยการ (ตำรวจพระ) ไม่มีความเข้าใจในรูปแบบกฎหมาย ความผิดที่เกิดขึ้นจะไม่ถูกแก้ไข หรือลงโทษ ด้วยกระบวนการที่เหมาะสม ซึ่งรูปแบบกฎหมาย จึงมี 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law System) อันได้แก่ กฎหมายอาญา พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และพระธรรมวินัย โดยทั้ง 3 มีโทษทั้งทางอาญา และทางพระวินัย ขึ้นอยู่กับสถานการณ์จะอำนวย โดยจะถูกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เชื่อมกฎหมายอาญา และพระธรรมวินัยเข้าด้วยกัน ทำให้การลงโทษเป็นลักษณะพึ่งพาอาศัย โดยถือโทษทางกฎหมายอาญาเป็นใหญ่ ส่วนลักษณะแบบคำสั่งทางปกครอง หรือคำสั่งผู้บังคับบัญชา ได้แก่ การบูรณาการของหลักประเพณีวัฒนธรรมใน

พื้นที่ กฎมหาเถรสมาคมฉบับที่ 23 ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ และหลักมหาประเทศ 4 ตามพุทธศาสนา เกิดเป็นกฎหมายจารีตประเพณี ในรูปแบบคำสั่งเจ้าคณะปกครอง หรือคำสั่งผู้บังคับบัญชา ทำให้ความผิดที่เกิดจากพฤติกรรมของพระภิกษุเหล่านั้นสามารถนำมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้แทบจะทั้งหมด แต่ทั้งนี้ยังมีข้อที่ควรพิจารณาอยู่ว่า เมื่อกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ดำเนินไปนั้นอะไรจะเป็นเกณฑ์บ่งบอกได้ว่าเจ้าคณะปกครองผู้ทำหน้าที่ศาลตัดสิน จะทำการดำเนินการอย่างตรงไปตรงมาโดยปราศจากระบบอุปถัมภ์ ระบบการถ่วงดุลอำนาจของคณะสงฆ์มีลักษณะเป็นเช่นไร การเข้ามาของตำแหน่งตุลาการมีอะไรเป็นกฎเกณฑ์ที่จะเชื่อได้ว่าตุลาการจะมีความรู้ความเข้าใจมากพอจะวินิจฉัยความผิด และหากเกิดความผิดพลาดขึ้นในกระบวนการ เจ้าคณะปกครองในฐานะตุลาการในกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์จะมีความรับผิดชอบต่อเหตุการณ์นั้นอย่างไร ยังถือเป็นช่องว่างที่ยังน่าศึกษาในกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์ต่อไปในอนาคต

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิเคราะห์สังเคราะห์กฎหมายทั้ง 3 รูปแบบ ทั้งกฎหมายในประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และหลักการทางพระธรรมวินัย ทำให้ทราบถึงจุดเชื่อมโยงกันของโทษตามระบบกฎหมายอย่างมีนัยสำคัญ และน่าสนใจ ซึ่งทำให้ทราบถึงช่องว่างของกฎหมายคณะสงฆ์ที่ให้อำนาจฝ่ายบ้านเมืองเข้ามากำกับดูแลกระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์มากเกินไป และเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมคณะสงฆ์สิ้นสุดลงโดยที่ยังไม่ได้เริ่มการสืบสวน จึงอาจเกิดความไม่ยุติธรรมแก่พระภิกษุผู้เป็นจำเลย ผู้เขียนจึงต้องการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังนี้

1. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน (Retributive Justification) ในลักษณะการเปรียบเทียบปรับ มาทดแทนโทษสะสมแพ่งที่เกิดจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 29 จากเดิมที่ให้อำนาจพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ สามารถดำเนินการให้พระภิกษุผู้เป็นจำเลยสะสมแพ่งได้ เมื่อเห็นว่าไม่ควรปล่อยตัวชั่วคราว หรือผู้บังคับบัญชาของพระภิกษุรูปนั้นไม่รับผิดชอบดูแล ผู้เขียนมองว่า เป็นการให้อำนาจไว้กับเจ้าหน้าที่รัฐในการกำหนดว่าพระภิกษุผู้เป็นจำเลยเห็นควรจะถูกสะสมแพ่งหรือไม่ควร ขัดกับหลักพระธรรมวินัย ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของเจ้าพนักงานโดยอาจถูกเลือกปฏิบัติ ในกรณีเดียวกันหากต่างสถานที่ต่างช่วงเวลาอาจไม่ได้รับโทษเหมือนกัน เพราะความไม่เที่ยงตรงของดุลยพินิจของมนุษย์ ทั้งนี้ยังมีแนวทางที่ไม่ต้องทำการสะสมแพ่ง โดยการเปรียบเทียบปรับตามมาตรา 23 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ว่าหากพระภิกษุรูปนั้นมีโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน, เป็นการกระทำโดยประมาท, เป็นความผิดลหุโทษ หรือไม่เคยมีประวัติถูกต้องโทษจำคุกมาก่อน ก็สามารถเปรียบเทียบปรับได้ หรือการยื่นหลักประกันไว้โดยไม่ต้องให้สะสมแพ่ง ซึ่งจะทำให้พระภิกษุสามารถกระทำความผิดของสงฆ์ได้ตามปกติ

2. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitative Theory) มาทดแทนโทษสะสมแพ่งที่เกิดจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 30 จากเดิมเมื่อจะต้องจำคุก กักขัง หรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาล ให้สามารถดำเนินการสะสมแพ่งพระภิกษุรูป

นั้นได้ โดยการให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด ผู้เขียนมองว่าเมื่อมีเหตุต้อง จำคุก หรือกักขัง สามารถปฏิบัติตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 24 สามารถกักขัง กักตัวไว้ในที่ไม่ใช่เรือนจำ หรือสถานีดำรง สามารถกักขังผู้กระทำความผิดไว้ในที่อาศัยของผู้นั้นเอง หรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับผู้นั้นไว้ หรือสถานที่อื่นที่อาจกักขังได้ เพื่อให้เหมาะสมกับประเภทหรือสภาพของผู้ถูกกักขังก็ได้ แต่ต้องมีเจ้าพนักงานคอยกำกับดูแล ดังนั้นเจ้าอาวาสจึงสามารถรับตัวมากักขังไว้ที่วัดได้ ซึ่งตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 มาตรา 45 ถือว่าเจ้าอาวาสเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา พระภิกษุจึงไม่จำเป็นต้องสละสมณเพศ และยังประพฤติตนให้ดีขึ้นตามลำดับ รวมถึงปฏิบัติตามกิจของสงฆ์ได้ตามปกติ ถือเป็นการใช้แนวความคิดการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูเข้ามาช่วยให้กระบวนการยุติธรรมให้มีทางออกมากขึ้น ให้โอกาสพระภิกษุได้กลับพฤติกรรมและทำประโยชน์ให้สังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กฎหมายอาญา มาตรา 24 พุทธศักราช 2521 ว่าด้วยการลงโทษนิเทศกรรม.
- กฎหมายอาญา มาตรา 23 พุทธศักราช 2541 ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์.
- คณิต ณ นคร. (2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ปกรณ์ มณีปกรณ์. (2555). *ทฤษฎีอาชญาวิทยา*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม.ที.เพรส.
- พระครูปลัดทะเล มหณณโว. (2553). *บทบาทของพระวินยาศีลตามทัศนะของพระสงฆ์ในเขตพัฒนาไท กรุงเทพฯ (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). *คำวัด: พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ช่อระกา.
- พระมหาอุทัย นิลโกสีย์. (2544). *กระบวนการยุติธรรมของคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535”. (2535, 4 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 109, ตอน 106 ก. หน้า 5-11.
- เพลินตา ตันรังสรรค์. (2553). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการกระทำความผิดอาญาของเด็กหรือเยาวชน. *จุลนิติ*, 7(3), 54-62.
- สมชาย บุญคงมาก และภุณณัช รัตนชัย. (2562). ปัญหาการสละสมณเพศของพระภิกษุ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 : ศีลภาครณี การใช้อำนาจดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นายเรืออากาศ*, 6(2), 11-26.

สังคมไทยป่วยด้วยโควิดแก้ไขด้วยสามจิตกับหนึ่งทัศน์

Solving Thai Society Sick of Covid Through Three Minds and One Vision

พระครูสิริภุริณิทัศน์¹ สุพรต บุญอ่อน² และธีรพันธ์ เชิญรัมย์³

Phrakhrusiriphurinithat, Suprot Boon-on and Thiraphan Choenram

Received: February 27, 2022

Revised: April 21, 2022

Accepted: April 21, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.73

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของสังคมไทยที่กำลังป่วยด้วยวิกฤตการณ์ไวรัสโควิด-19 แต่สามารถแก้ไขด้วยสามจิต ได้แก่ จิตสำนึก จิตสาธารณะ และจิตอาสา และหนึ่งทัศน์ ได้แก่ นำมาบูรณาการกับโลกทัศน์ พบว่า สังคมไทยในปัจจุบันเกิดวิกฤตการณ์ด้วยไวรัสโควิด-19 โดยกระทรวงสาธารณสุขได้ออกประกาศในราชกิจจานุเบกษา มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2563 กำหนดให้โรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 เป็นโรคติดต่ออันตราย ลำดับที่ 14 ตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 เพื่อประโยชน์ในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคติดต่ออันตราย ซึ่งการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วและมีพิษที่ร้ายแรงทำให้ประชาชนเกิดความวิตกกังวลไปทั่วประเทศเศรษฐกิจทรุดลง แม้รัฐบาลจะใช้มาตรการแก้ไขปัญหา และกักเงินมาเยียวยาให้แก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบทั่วประเทศในรอบแรก ซึ่งดูเหมือนสถานการณ์จะดีขึ้น แต่แล้วในเดือนมกราคม 2564 วิกฤตในรอบสองมีการแพร่ระบาดหนักกว่าในรอบแรก ทำให้เกิดประเด็นปัญหาหลัก ๆ คือ ปัญหาทางกาย ได้แก่ การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 และปัญหาทางจิต ได้แก่ ความเครียด ผู้เขียนจึงได้เสนอการนำสามจิตกับหนึ่งทัศน์มาช่วยแก้ไขปัญหา เพราะอาการป่วยเริ่มที่จิตของคนแล้วลุกลามไปสู่สังคม ดังนั้น การแก้ไขก็ควรแก้ที่ต้นเหตุ คือ จิต เริ่มที่จิตสำนึก จิตสาธารณะ และจิตอาสา นำมาบูรณาการกับโลกทัศน์ เพราะถ้าคนมีจิตสำนึกก็จะทำให้รู้ผิดชอบชั่วดี ว่าอะไรควร อะไรไม่ควร รู้จักรับผิดชอบตนเองและสังคมได้ ถ้ามีจิตสาธารณะ ก็จะทำให้คิดถึงคนอื่นและสังคม ถ้ามีจิตอาสา ก็จะทำให้ได้บุคคลที่สมัครใจมาช่วยสังคมและประเทศชาติโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และเมื่อนำมาบูรณาการกับโลกทัศน์ ก็จะทำให้มองเห็นโลกนี้ตามสภาวะของความเป็นจริง

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: suprot555@gmail.com, Tel. 081-9726426

คำสำคัญ: จิตสำนึก, จิตสาธารณะ, จิตอาสา, โลกทัศน์

Abstract

This academic article aims to study the current situation of Thai society that is suffering from the Covid-19 crisis. We can solve it with three minds, namely consciousness, public mind, and volunteer as well as one view that integrated with the worldview. It found that the current Thai society is in crisis with the Covid-19 virus. The Ministry of Public Health has issued an announcement in the Government Gazette. It is effective from March 1, 2020 that stipulates that the infectious disease of COVID-19 is the 14th dangerous communicable disease under the Communicable Diseases Act B.E. 2558 for the purpose of surveillance, prevention and control of dangerous communicable diseases. The rapid epidemic and the deadly poisoning caused people to panic across the country. The economy was collapsing. Though the government has taken measures to solve problems and borrowed money to heal those affected throughout the country in the first round which seems the situation has improved already, but in January 2021, the second crises were more widespread than the first. The main problem was the physical problem, namely the spread of the COVID-19 virus and mental problems such as stress. The author therefore proposes the use of three minds and one view to help solve problems because the sickness starts in the mind of the person and then spreads to society. Therefore, the remedy should be solved at the root cause, namely the mind, starting with the consciousness, the public mind, and the volunteer to be integrated with the worldview. If people have conscience, they will know what is right and wrong, what is right and what is not, and can be responsible for themselves and society. If there is a public mind, it will make you think about other people and society. If you have a volunteer mind, you will get people who voluntarily come to help the society and the country without expecting anything in return. And when three minds are integrated with the worldview, it will make you see this world according to the state of reality.

Keywords: Consciousness, Public Mind, Volunteer, World View

บทนำ

สังคมป่วยด้วยโควิดพิษร้ายกาจ	มันสามารถอาจหาญผลาญทรัพย์สิน
เศรษฐกิจก็ป่วยรยรรริน	แม้ชีวิตแทบวางวายตายก็มี...
บ้างวิตกกังวลจนเพ้อคลั่ง	บ้างระแวงแคลงระว่างกระทั่งผี
บ้างวิตกกอกสั่นหวั่นก็มี	บ้างก็หนีมีหลายอย่างแตกต่างกัน...
จะพิชิตคิดอย่างไรให้ใจสุข	บรรเทาทุกข์ทรมานกาลโศกศัลย์
ให้กลับฟื้นคืนดีมีสุขกัน	ทางแก่นั่นอ่านทางนี้ชี้ทางเอ๋ย...

โลกในสถานการณ์ที่ไม่ปกติด้วยปัญหาวิกฤตการระบาดของโควิด-19 จนทำให้เกิดความระส่ำระสายไปทั่ว โดยที่ไม่มีที่ท่าว่าจะยุติลงเมื่อไร ด้วยวิธีไหน หลายประเทศก็มีวิธีการของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการเฝ้าระวัง การป้องกัน หรือการรักษา มีทั้งผู้รอดชีวิตและผู้สูญเสียชีวิต ประเทศสหรัฐอเมริกาที่ขึ้นชื่อว่าเป็นประเทศมหาอำนาจ มีความเจริญด้านเทคโนโลยีและการแพทย์เป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศ ก็ยังมีการแพร่ระบาดอย่างไม่หยุดยั้ง มีผู้เสียชีวิตไปแล้วไม่น้อย จะกล่าวไปไปถึงประเทศไทย ที่ความเจริญด้านเทคโนโลยีและการแพทย์ยังห่างไกลกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งประเทศไทยพบผู้ติดเชื้อรายแรก เมื่อช่วงเดือนมกราคม 2563 ที่ผ่านมา โดยเป็นหญิงชาวจีนที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย และเมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2563 ประเทศไทยมีรายงานผู้ป่วยชาวไทยรายแรก อาชีพขับรถแท็กซี่ ซึ่งไม่เคยมีประวัติเดินทางไปต่างประเทศ แต่มีประวัติขับรถแท็กซี่ให้บริการกับผู้โดยสารชาวจีน ในระยะต่อมาจำนวนผู้ป่วยได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งผู้ป่วยที่เดินทางมาจากต่างประเทศและผู้ป่วยที่ติดเชื้อภายในประเทศ กระทรวงสาธารณสุขจึงได้ออกประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2563 กำหนดให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ COVID-19 เป็นโรคติดต่ออันตราย ลำดับที่ 14 ตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 เพื่อประโยชน์ในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคติดต่ออันตราย แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ด้วยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและประชาชนคนไทย ได้ออกมาตรการต่าง ๆ จนสามารถควบคุมสถานการณ์ให้ดีขึ้นในระลอกแรก แต่สถานการณ์การแพร่ระบาดระลอกใหม่ของโรค COVID-19 ในประเทศไทยมีลักษณะการแพร่ระบาดเป็นกลุ่มก้อนในหลายพื้นที่ ทำให้เกิดการแพร่กระจายเชื้อไปในหลายจังหวัดทั่วประเทศ โดยเริ่มจากช่วงกลางเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 ที่ผ่านมา (กระทรวงสาธารณสุข, 2564) ดูเหมือนจะสาหัสสากรรจ์และยังไม่มีท่าทีว่าจะยุติลงได้เมื่อไร คนที่ติดเชื้อแล้วก็วิตกกังวลกับอาการที่เป็นอยู่ว่าจะรอดหรือไม่ รอดแล้วจะกลับมาเหมือนเดิมหรือไม่ อนาคตจะเป็นอย่างไร ส่วนคนที่ยังไม่ติดเชื้อก็วิตกกังวลว่าเชื้อจะมาติดเมื่อไร จะไปไหนมาไหนก็หวาดระแวงคนรอบข้าง แคได้ยินเสียงคนไอ คนจาม ก็ตกใจ กลัwn้ำลาย หรือเชื้อจะมาติด เห็นคนไม่สวมหน้ากากก็หวาดระแวงไม่กล้าเข้าไปใกล้ เริ่มจากความหวาดระแวงคนในครอบครัวที่ออกไปทำงานข้างนอกมาว่าจะนำเชื้อมาติดคนในบ้านหรือเปล่า ลูกไปโรงเรียนก็วิตกกังวลว่าจะติดเชื้อมาจากเพื่อน ลูกกลับมาบ้านก็หวาดระแวงว่าลูกจะเอาเชื้อมาติดหรือเปล่า แม่บ้านไปตลาดนัด ตลาดสด ไปห้างสรรพสินค้า ไปซื้อของปากซอยก็ยังอดวิตกกังวลไม่ได้ว่าจะไปรับเชื้อมา

หรือเปล่า พ่อบ้านออกไปทำงานนอกบ้าน ก็ต้องมีหน้ากากอนามัยเป็นเกราะป้องกันตัว มีแอลกอฮอล์เป็นอาวุธ นี่ขนาดยังไม่ได้กล่าวถึงต้นตอการแพร่ระบาดในระลอกแรก คือ การแพร่ระบาดในสนามมวยและสถานบันเทิงในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และระลอกใหม่ คือ กลุ่มแรงงานต่างด้าว จังหวัดสมุทรสาคร และสถานบริการ ผับ บาร์ คาราโอเกะ สถานบันเทิง บ่อนการพนันรูปแบบต่าง ๆ ในพื้นที่ภาคตะวันออก ภาคกลาง และภาคเหนือ ทำให้เกิดการแพร่ระบาดกระจายตัวเป็นกลุ่มขนาดใหญ่และขนาดกลางในวงกว้างอีกหลายจังหวัด (กระทรวงสาธารณสุข, 2564) และยิ่งไปกว่านั้นบางคนติดเชื้อมาแล้วกลับไม่แจ้งเจ้าหน้าที่ตามความเป็นจริง ทำให้การเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคเป็นไปได้ยาก การประกอบอาชีพ การทำมาหากินก็ยากขึ้น กระทบกับรายรับ รายจ่ายภาคครัวเรือน โรงเรียน สถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนต้องปิดการเรียนการสอน หลายแห่งเปิดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ สถานที่ทำงานบางแห่งต้องปิดทำการชั่วคราว โรงแรม รีสอร์ท สถานที่ท่องเที่ยว รวมไปถึงวัดวาอาราม พระสงฆ์ได้รับกระทบกันถ้วนหน้า แม้แต่โรงพยาบาลก็ได้รับผลกระทบ บุคลากรทางการแพทย์ต้องทำงานหนักมากขึ้น เสี่ยงกับการติดเชื้อมากขึ้น สิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จึงเป็นอาการของสังคมไทยที่ป่วย ออกอาการให้เราได้เห็นเป็นรายวัน บางคนถึงกับวิตกกังวลจนฆ่าตัวตาย บางคนแทบจะเป็นโรคประสาท ความสุขที่เคยมีลดลงอย่างเห็นได้ชัด และสถานการณ์เช่นนี้ก็ไม่มีใครรับรองได้ว่าจะกลับมาเป็นปกติเมื่อไร และในช่วงที่เป็นอยู่อย่างนี้สถานการณ์จะดีขึ้นหรือแย่ลง ใครบ้างที่จะติดเชื้อเป็นรายต่อไป ใครบ้างที่จะต้องสังเวยชีวิตให้กับการติดเชื้อในครั้งนี้ ซึ่งพอสรุปประเด็นปัญหาหลัก ๆ ที่ทำให้สังคมไทยป่วย (ศิริกร โพธิจักร, 2564) ดังนี้ 1) ปัญหาทางกาย ได้แก่ การแพร่ระบาดของโควิด-19 และ 2) ปัญหาทางจิต ได้แก่ ความเครียด

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการนำเสนอบทความที่แสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหาจากต้นเหตุ โดยการนำเสนอจิตกับหนึ่งทัศนมาบูรณาการในการแก้ไขอาการป่วยของสังคมว่า จิตสำนึกทำหน้าที่อะไร จิตสาธารณะทำหน้าที่อะไร จิตอาสาทำหน้าที่อะไร และโลกทัศน์คืออะไร ทำไมจึงต้องนำมาบูรณาการเข้ากับสามจิต และสุดท้ายจะเกิดผลอย่างไร บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอให้เห็นถึงการทำหน้าที่ของจิตสำนึก จิตสาธารณะ จิตอาสา และโลกทัศน์ที่นำมาบูรณาการในการแก้ไขสังคมที่ป่วยในปัจจุบันได้อย่างไร

แนวคิดเกี่ยวกับจิตสำนึก จิตสาธารณะ จิตอาสาและโลกทัศน์

การที่เราจะสู้ก็ต้องสู้อย่างมีสติ แล้วจะเอาอะไรมาเป็นเป็นเกราะกำบัง มีอะไรที่จะเป็นอาวุธไปต่อสู้ให้สังคมที่ป่วยอยู่ในขณะนี้กลับคืนสู่ปกติ ผู้เขียนใคร่เสนอเครื่องมือที่จะใช้พิชิตโควิด 4 อย่าง ได้แก่ 3 จิต กับ 1 ทัศน์ ก่อนอื่นเรามารู้จักกับเครื่องมือเหล่านี้ก่อนว่ามีอะไรบ้าง 3 จิตมี จิตสำนึก 1 จิตสาธารณะ 1 จิตอาสา 1 ส่วน 1 ทัศน์ มีโลกทัศน์ 1 แต่ละอย่างมีหน้าที่อย่างไร เมื่อนำมาบูรณาการกันแล้วจะสามารถแก้ไขอาการป่วยของสังคมไทยได้อย่างไร

จิตสำนึก (Awareness) มาจาก คำว่า จิต + สำนึก ซึ่ง จิต แปลว่า ใจ และสำนึก แปลว่า ความรู้สึก หรือรู้สึกตัว คำว่า “จิตสำนึก” มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ให้ความหมาย จิตสำนึก ว่าหมายถึง ภาวะที่จิตตื่นและรู้สึกตัว สามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ รูป รส กลิ่น เสียง และสิ่งสัมผัสได้

กรมสุขภาพจิต (2561) ได้ให้ความหมายของคำว่า จิตสำนึก คือ จิตที่รับรู้จาก ประสบการณ์จริงขณะตื่น ผ่านระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 จิตสำนึกจะรู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักใช้เหตุผล รู้ว่าอะไรควรทำไม่ควรทำ อะไรดีไม่ดี

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2531) ได้ให้ความหมายคำว่า จิตสำนึก หมายถึง การรู้ตัว (Awareness) ใกล้เคียงกับคำว่า ความเชื่อ (Beliefs) เป็นสภาวะจิตที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด ความปรารถนาต่าง ๆ เกิดจากการประเมินค่าความสำคัญที่ได้จากทัศนคติ (Attitude) ความเชื่อ (Beliefs) ค่านิยม (Values) ความเห็น (Opinion) ความสนใจ (Interests)

สุพจน์ ทรายแก้ว (2546) ได้ให้ความหมายคำว่า จิตสำนึกต่อสังคม หมายถึงคุณลักษณะ ทางจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่า หรือการให้คุณค่าแก่การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและ สิ่งต่าง ๆ

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2549) ได้ให้ความหมายคำว่า จิตสำนึก (Conscious) หมายถึง ความรู้สึกส่วนลึกของบุคคลที่ไม่เปลี่ยนแปลงง่าย ๆ คงทน เป็นความคิดที่ติดตัวติดใจอยู่ตลอดเวลา

Raj Madhu (1996) กล่าวว่า คำว่า จิตสำนึก ยังไม่อาจให้ความหมายที่ชัดเจนได้ แต่ อาจจะอธิบายเป็นความหมายได้ 2 แนวทาง คือ (1) คือความคิดที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง (2) หมายถึงจิตสำนึกของบุคคล เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีอยู่ตลอดเวลาแม้ช่วงว่างของเวลา เช่น การนอนหลับ

พอสรุปได้ว่า “จิตสำนึก” หมายถึง จิตของการตระหนักรู้ เป็นกระบวนการสื่อสารที่มี อยู่ภายในจิตใจของมนุษย์ ทำหน้าที่แสดงออกถึงสภาวะทางจิตใจเกี่ยวกับความรู้สึก ความคิดนึก ความต้องการต่าง ๆ เป็นสภาวะทางจิตที่ตื่นตัวและรู้ตัวอยู่เสมอ ดังนั้นจึงตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มา จากประสาทสัมผัสทั้งห้าได้ตลอดเวลา จิตสำนึกถูกหล่อหลอมมาจากประสบการณ์ทั้งมวลของ มนุษย์ที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อสิ่งแวดล้อม แล้วจึงสรุปผลออกมาเป็นจิตสำนึกที่ส่งผลต่อการมีพฤติกรรม การรู้จักผิดชอบชั่วดี ว่าอะไรควร อะไรไม่ควร ทั้งต่อตนเองและสังคม พร้อมทั้งให้ความสำคัญต่อ ความรับผิดชอบที่ตนเองกระทำ

จิตสาธารณะ มีผู้ให้ความหมาย ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ให้ความหมายคำว่า จิตสาธารณะ หมายถึง จิตสำนึกเพื่อ ส่วนรวม เพราะคำว่า “สาธารณะ” คือสิ่งที่มีได้เป็นของผู้หนึ่งผู้ใด จิตสาธารณะจึงเป็นความรู้สึกถึง การมีสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแลและบำรุงรักษาร่วมกัน เช่น การช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การ ดูแลรักษาสารณะสมบัติของส่วนรวม โดยให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ตลอดจนช่วยดูแลรักษาให้ความ ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก หรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือตลอดจนร่วมมือกระทำเพื่อป้องกันปัญหา หรือช่วยกันแก้ปัญหา ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Public Mind

พระไพศาล วิสาโล (2544) ให้ความหมายคำว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความสำนึกใส่ใจ และพร้อมจะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ รวมถึงความเคารพและหวงแหนในสมบัติส่วนรวมซึ่ง

มิใช่เฉพาะครอบครัวญาติมิตรคนรอบข้างหรือชุมชนละแวกบ้านเท่านั้น หากคลุ้มไปถึงบุคคลอื่นที่ไม่รู้จัก ไม่เคยพบ แต่ก็รู้อยู่ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนสังกัด

หลุยส์ อาจเปรู (2544) ให้ความหมายคำว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว ความตระหนักรู้ของบุคคลถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม ต้องการเข้าไปแก้วิกฤตการณ์ พยายามฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจัง และมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง โดยรับรู้ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบ สำนึกถึงพลังของตนเองจะสามารถร่วมแก้ไขปัญหาคือได้ และลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกันกับคนในสังคม

สุนทรี จุงวงศ์สุข (2548) ให้ความหมายคำว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การที่บุคคลกระทำการบางอย่างเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญคือความช่างสังเกต ความไม่เห็นแก่ตัว การรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม

อัญชลี ยิ่งรักพันธ์ (2550) ให้ความหมายคำว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความเป็นพลเมือง ที่ตื่นรู้ ตระหนักในสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะสร้างสรรค์สังคมส่วนรวมของคนสามัญ พลเมืองที่เรียกร้องการมีส่วนร่วมและต้องการที่จะจัดการดูแลกำหนดชะตากรรมของตนและชุมชน การมีจิตที่คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อเรื่องของส่วนรวม

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552) ให้ความหมายคำว่า จิตสาธารณะ หมายถึง จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เพราะคำว่า “สาธารณะ” คือ สิ่งที่มีได้เป็นของผู้หนึ่งผู้ใด จิตสาธารณะจึงเป็นความรู้สึกการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็สาธารณะในสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแลและบำรุงรักษาาร่วมกัน

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) ให้ความหมายคำว่า จิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นชุมชนและสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้นโดยไม่หวังผลตอบแทน ผู้ที่มีจิตสาธารณะคือผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้ และช่วยเหลือแบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจเห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อนอาสาช่วยเหลือสังคม

มัลลิกา มัลติโก (2541) ให้ความหมายของคำว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความรู้สึกและความคิดที่มีต่อปรากฏการณ์ในด้านต่าง ๆ ทางสังคม ได้แก่ มิติทางสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง สุขภาพและสภาพแวดล้อม รวมถึงการตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่มีผลกระทบต่อตนเองและสังคมโดยรวม ตลอดจนแนวทางการแก้ไขสถานการณ์นั้น

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552) ให้ความหมายของคำว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การกระทำด้วยจิตวิญญาณที่มีความรักความห่วงใย ความเอื้ออาทรต่อคนอื่นและสังคมโดยรวม การมีคุณธรรมจริยธรรม และการไม่กระทำที่เสื่อมเสียหรือเป็นปัญหาต่อสังคม ประเทศชาติ การมีจิตที่คิดสร้างสรรค์ เป็นกุศล และมุ่งทำกรรมดีที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คิดในทางที่ดี ไม่ทำลายเบียดเบียนบุคคล สังคม วัฒนธรรมประเทศชาติและสิ่งแวดล้อม การกระทำและคำพูดที่มาจากความคิดที่ดี การลดความขัดแย้งและการให้ขวัญและกำลังใจต่อกันเพื่อให้สังคมโดยส่วนรวมมีความสุข

พอสรุปได้ว่า “จิตสาธารณะ” หมายถึง จิตแห่งการตระหนักรู้และการปฏิบัติที่สร้างสรรค์ เป็นกุศล ปราศจากอคติ มุ่งทำความดี สร้างเสริมประโยชน์แก่ตนเอง วัฒนธรรม สังคม และประเทศชาติด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้นโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นจิตที่คิดช่วยเหลือผู้อื่น หรือสังคมโดยไม่คำนึงว่าผู้นั้นจะเป็นใคร สามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เพียงเพื่อต้องการให้เกิดผลประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมด้วยความจริงใจ

จิตอาสา มีความหมายไว้ ดังนี้

พระไพศาล วิสาโล (2559) ให้ความหมายของคำว่า จิตอาสา หมายถึง การเป็นอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือส่วนรวมหรือผู้ทุกข์

ดุขฎิ ไชยชนะ (2550) ให้ความหมายของคำว่า จิตอาสา หมายถึง ความสำนึกของบุคคลที่มีต่อสังคมส่วนรวมโดยการเอาใจใส่และการช่วยเหลือ ผู้ที่มีจิตอาสาจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมจิตอาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น การเสียสละเงิน สิ่งของ เวลา ร่างกาย และสติปัญญา เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน

สุภาพร ทศพระรินทร์ (2556) ให้ความหมายของคำว่า จิตอาสา หมายถึง จิตแห่งการให้ความดีงามทั้งปวงแก่เพื่อนมนุษย์โดยเต็มใจ สมครใจ อิ่มใจ ซาบซึ้งใจ ปิติสุข ที่พร้อมจะเสียสละแรงกาย และสติปัญญาเพื่อสาธารณประโยชน์ในการทำกิจกรรมหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูตาย เมื่อพบเห็นปัญหาหรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้คน เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดีและเห็นน้ำตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้ม เป็นจิตที่เปี่ยมบุญ คือความสงบเย็นและพลังแห่งความดี อีกทั้งยังช่วยลด “อัตตา” หรือความเป็นตัวตนของตนเองลงได้บ้าง

พอสรุปได้ว่า “จิตอาสา” หมายถึง ความสำนึกของบุคคลที่มีต่อส่วนรวม เป็นจิตที่เป็นผู้ให้ คิดดี คิดทางบวก มีความหวังดีต่อผู้อื่น เป็นความสมครใจ เต็มใจ ตั้งใจทำ อยากช่วยเหลือโดยไม่หวังผลตอบแทน และส่งผลให้เกิดความสุขทางจิตใจ ผู้ที่มีจิตอาสาจะแสดงพฤติกรรมที่อาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม สมครใจที่จะเสียสละแรงกายและสติปัญญาพร้อมลงมือช่วยเหลือสังคมด้วยความเต็มใจ การงดเว้นการกระทำที่จะส่งผลให้เกิดความชำรุดเสียหาย การมีส่วนร่วมดูแลรักษาและเคารพสิทธิของบุคคลอื่นในการใช้ทรัพยากรส่วนรวม

เมื่อนำคำว่า จิตสำนึก จิตสาธารณะ และจิตอาสา มารวมกันพอจะสรุปความหมายได้ว่าการตระหนักรู้ว่าตนเองควรจะทำอะไร ทั้งต่อตนเองและสังคม พร้อมทั้งให้ความสำคัญต่อความรับผิดชอบที่ตนเองกระทำ คิดช่วยเหลือผู้อื่นหรือสังคมโดยไม่คำนึงว่าผู้นั้นจะเป็นใครสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เพียงเพื่อต้องการให้เกิดผลประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมด้วยความจริงใจ แล้วสมครใจที่จะเสียสละแรงกายและสติปัญญาพร้อมลงมือช่วยเหลือสังคมและประเทศชาติด้วยความเต็มใจสุขใจโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

คำว่า “โลกทัศน์” มีความหมายตามรูปศัพท์ว่าความคิดเห็นหรือมุมมองที่มนุษย์มีต่อโลก ความคิดเห็นหรือมุมมองนี้เป็นความคิดในระดับลึกกว่าความคิดทั่ว ๆ ไป เพราะถือว่าเป็นความคิดที่เป็นบทสรุปอันเกิดจากมวลประสบการณ์ทั้งหมดในชีวิตหรือถือเป็นความคิดรวบยอด

เกี่ยวกับตนเองและโลก โลกทัศน์ไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด แต่เป็นผลมาจากประสบการณ์และการเรียนรู้ของมนุษย์แต่ละคน ดังนั้นภาพโลกในใจของมนุษย์แต่ละคนจึงมีทั้งความเหมือนและความแตกต่าง ความแตกต่างนี้เองทำให้แต่ละคนแสดงออกและโต้ตอบต่อสิ่งต่าง ๆ แตกต่างกันไป

คำว่า “โลกทัศน์” มีผู้ให้ความหมายและความสำคัญ ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ให้ความหมายโลกทัศน์ว่า โลกทัศน์ มาจากคำ 2 คำ คือ โลก หมายถึง แผ่นดินโดยปริยาย หมายถึงมนุษย์ ทัศน์ (ทรรศนะก็ใช้) หมายถึง ความเห็น การเห็นสิ่งที่เห็น เครื่องรู้เห็น

พระนพบุรี มหาวรรณ (2549) ให้ความหมายของคำว่า โลกทัศน์ หมายถึง ความคิด ความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตซึ่งมนุษย์มีความสัมพันธ์ ฉะนั้น โลกทัศน์จึงเป็นการมองปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม

กิริติกันต์ บุญฤทธิ์ และคณะ (2551) ให้ความหมายของคำว่า โลกทัศน์ หมายถึง ระบบรวมทั้งหมดของความคิด ความเชื่อ และทัศนคติที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคมหนึ่ง ๆ มีร่วมกันอันเกี่ยวข้องกับปัญหาทั้งหมดของชีวิตมนุษย์อีกทั้งสิ่งอันพึงประสงค์และควรจรรโลงรักษาไว้

กาญจนา แก้วเทพ (2557) ให้ความหมายของคำว่า โลกทัศน์ หมายถึง ชุดของความเชื่อที่เกี่ยวกับธรรมชาติของชีวิต เป้าหมายของชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับจักรวาล ฯลฯ เช่น คนพุทธมีโลกทัศน์ว่าชีวิตนั้นเป็นทุกข์ เป้าหมายของชีวิตคือการล่วงทุกข์ และมนุษย์เราเป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย กับสัตว์โลกอื่น ๆ เป็นต้น

ศิริพัชร ฆานะชาวรรธร และมิ่ง ดันดา เสง (2557) ให้ความหมายของคำว่า โลกทัศน์ หมายถึง ทัศนะในการมองโลกและสังคมของบุคคลเป็นภาพของโลกหรือสังคมที่บุคคลรับรู้โดยผ่านกระบวนการและระบบวิธีคิดในการประเมินคุณค่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยมีพื้นฐานอันหล่อหลอมจากวัฒนธรรมแวดล้อมในสังคมที่บุคคลนั้นเติบโตมา ได้แก่ ทัศนะ ความคิด ความเชื่อ และค่านิยมทั้งของบุคคลและของสังคมนั้น ๆ โลกทัศน์จึงเป็นตัวกำหนดทิศทางชีวิตของแต่ละคน อีกทั้งเป็นตัวกำหนดทิศทางสังคมของมนุษย์ด้วย

พอสรุปได้ว่า “โลกทัศน์” หมายถึง การมองโลกตามความเป็นจริงว่าโลกนี้มีสภาพอย่างไร ตนเองมีความเกี่ยวข้องกับใคร เหตุผลต้นปลายเป็นมาอย่างไร อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดอะไร เราควรจะทำอะไรให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุด

สถานการณ์โรคโควิด 19 ในปัจจุบัน

การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 โดยพบครั้งแรกในนครอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเป็นเมืองที่มีประชากรมากที่สุดในภาคกลางของประเทศจีน กว่า 19 ล้านคน วันที่ 30 ธันวาคม 2562 สำนักงานสาธารณสุขเมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ ได้ออกประกาศเป็นทางการ พบโรคปอดอักเสบไม่ทราบสาเหตุ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับตลาดอาหารทะเลที่เมืองอู่ฮั่น โดยสาเหตุที่เป็นไปได้มากที่สุดในการติดต่อสู่คน คือ การสัมผัสกับเนื้อสัตว์ประเภทต่าง ๆ ที่วางขายในตลาด และ

เนื่องจากเมืองอู่ฮั่นเป็นเมืองใหญ่ที่มีประชาชนอยู่หนาแน่น จึงทำให้การระบาดแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว มีผู้ป่วยหนักและผู้เสียชีวิตจำนวนมาก วันที่ 11 มีนาคม 2563 องค์การอนามัยโลก (WHO) ประกาศโรค COVID-19 ระบาดใหญ่ (Coronavirus Pandemic) มีจำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้น นอกเหนือจากประเทศจีนเป็นจำนวนมากอย่างรวดเร็ว เช่น เกาหลีใต้ อิตาลี อิหร่าน สเปน ฝรั่งเศส พบผู้ป่วยรายใหม่ทั่วโลกเพิ่มขึ้นวันละประมาณ 3,000-4,000 ราย มีผู้เสียชีวิต เพิ่มขึ้นวันละประมาณ 200-300 ราย อัตราการเสียชีวิตจากโรคประมาณร้อยละ 3.5 กลุ่มผู้ป่วยที่มีอาการรุนแรงส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ ผู้สูบบุหรี่ และผู้ที่มีโรคประจำตัว เช่น โรคหัวใจ โรคเบาหวาน เป็นต้น ซึ่งทวีปยุโรป ประเทศอิตาลี ฝรั่งเศส อังกฤษ สเปน เป็นต้น สหรัฐอเมริกา บราซิล รัสเซีย อินเดีย แอฟริกาใต้ ได้ทยอยเป็นศูนย์กลางการระบาดและเป็นพื้นที่ระบาดต่อเนื่องหรือระลอกใหม่ ซึ่งพบว่าการเกิดวิกฤติกลายพันธุ์ของเชื้อโควิด 19 เป็นสาเหตุของการแพร่กระจายที่รวดเร็วมากขึ้น (กระทรวงสาธารณสุข , 2564)

ในปัจจุบัน จากรายงานสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ฉบับที่ 731 วันที่ 7 มกราคม 2565 (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2565) พบว่า

1. สถานการณ์และประเด็นที่น่าสนใจทั่วโลก จากการติดตามสถานการณ์ผู้ติดเชื้อโควิด 19 ทั่วโลกระหว่างวันที่ 31 ธันวาคม ถึงวันที่ 7 มกราคม 2565 มีจำนวน 11,244,199 ราย เฉลี่ยพบผู้ติดเชื้อวันละ 1,874,033 ราย มีจำนวนประเทศที่มีรายงานพบผู้ติดเชื้อโควิด 19 สายพันธุ์โอมิครอน จำนวน 141 ประเทศ มีจำนวนผู้ติดเชื้อรวม 495,630 ราย โดยจำนวนผู้ติดเชื้อทั่วโลกเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในวันที่ 1 มกราคม 2565 จากการติดตามประเด็นที่น่าสนใจจากต่างประเทศในช่วงสัปดาห์ที่ผ่านมา พบว่า หลายประเทศ กำลังประสบกับภาวะการระบาดของเชื้อโควิด 19 สายพันธุ์โอมิครอน ทำให้จำนวนผู้ติดเชื้อภายในประเทศสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสหรัฐอเมริกา ก่อให้เกิดความกดดันทางด้านสาธารณสุข นอกจากนี้ นักระบาดวิทยาของ Washington DC ยังเชื่อว่าเชื้อไวรัสสายพันธุ์ดังกล่าวยังคงเป็นสายพันธุ์ที่น่ากังวล เนื่องจากมีอัตราการแพร่เชื้อมากกว่าสายพันธุ์เดลต้าถึง 4 ถึง 6 เท่า ถึงแม้ว่าความรุนแรงจะน้อยกว่าเชื้อสายพันธุ์เดลต้า แต่ก็อาจก่อให้เกิดความล้มเหลวทางด้านสาธารณสุขได้

2. สถานการณ์และประเด็นที่น่าสนใจในประเทศ จำนวนผู้ติดเชื้อในประเทศในช่วง 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา 24,926 ราย เสียชีวิต 108 ราย โดยรายละเอียดของผู้ติดเชื้อแบ่งเป็นการติดเชื้อภายในประเทศ 1,081 ราย และการติดเชื้อภายในประเทศ 23,845 ราย อายุเฉลี่ย 33 ปี (ต่ำสุด 7 วัน สูงสุด 102 ปี) อัตราส่วนเพศชายต่อเพศหญิงเท่ากับ 1:1.15 สัญชาติที่พบผู้ติดเชื้อสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ ไทย พม่า อังกฤษ อเมริกา และกัมพูชา จำนวน 19,411, 201, 193, 134 และ 122 รายตามลำดับ สำหรับจังหวัดที่มีการพบผู้ติดเชื้อสูงสุด 10 จังหวัดแรก ได้แก่ ชลบุรี กรุงเทพมหานคร อุบลราชธานี สมุทรปราการ ภูเก็ต เชียงใหม่ ขอนแก่น นครศรีธรรมราช อุดรธานี และระยอง โดยมีจำนวนผู้ติดเชื้อ 3,391, 3,037, 1,909, 1,345, 1,086, 954, 934, 780, 626 และ 464 ราย ตามลำดับ ซึ่งจำนวนของผู้ติดเชื้อเริ่มเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในวันที่ 6 มกราคม 2565 สำหรับประเด็นที่น่าสนใจในประเทศ เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2565 กระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศ

ยกระดับเตือนภัยโควิด 19 จากเดิมระดับ 3 เป็นระดับ 4 หลังจากที่จำนวนของผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และมีการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด 19 สายพันธุ์โอมิครอนในหลายจังหวัด โดยมีข้อแนะนำให้ทุกคน งดไปรับประทานอาหารร่วม/ดื่มสุราในร้าน งดเข้าสถานที่เสี่ยงทุกประเภท เลี่ยงเข้าใกล้ผู้อื่นนอกบ้าน งดรวมกิจกรรมกลุ่ม งดโดยสารขนส่งสาธารณะทุกประเภท งดไปต่างประเทศ เข้าประเทศกักตัว และอาจมีการปิดสถานที่เสี่ยงที่อาจทำให้เกิดการแพร่เชื้อ รวมถึงชะลอการเดินทาง เช่น การไปทำงานก็ให้ทำงานที่บ้าน (Work From Home) การเดินทางข้ามจังหวัด การเคลื่อนย้ายของคน และการจำกัดการรวมกลุ่ม ทั้งนี้ขอความร่วมมือประชาชนและสถานประกอบการปฏิบัติตามมาตรการ VUCA อย่างเคร่งครัด คือ รับการฉีดวัคซีนตามที่กำหนด ป้องกันตนเองครบวงจรตลอดเวลา สถานประกอบการมีระบบ COVID-19 Free Setting และตรวจ ATK สม่ำเสมอ

3. การพยากรณ์สถานการณ์ในประเทศไทย จากการติดตามสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศ คาดว่าจะพบจำนวนผู้ติดเชื้อเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ แต่จำนวนผู้เสียชีวิตอาจเพิ่มสูงขึ้นเล็กน้อยหรือคงที่ และจะมีการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด 19 สายพันธุ์โอมิครอนอย่างต่อเนื่อง และอาจครอบคลุมทุกจังหวัดของประเทศ ทำให้อาจพบจำนวนผู้ติดเชื้อมากกว่า 10,000 รายในอีก 7 วันข้างหน้า และอาจประสบกับปัญหาเดียวกันกับการระบาดของเชื้อในระลอกเดือนเมษายน 2564 ที่ผ่านมา แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าความรุนแรงของเชื้ออาจไม่เท่ากับเชื้อสายพันธุ์เดลต้า แต่เพื่อเป็นการป้องกันจำนวนการรักษาพยาบาลที่มากเกินไปจนเกินความสามารถที่จะรองรับได้ ประชาชนจึงยังคงต้องป้องกันการติดเชื้อโดยการปฏิบัติตามมาตรการอย่างเคร่งครัด รวมถึงเข้ารับการฉีดวัคซีนเข็มกระตุ้น เพื่อให้ประชากรมีภูมิคุ้มกันโดยเร็ว

ส่วนสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทั่วโลก ข้อมูลประจำวันวันที่ 30 มกราคม 2565 พบว่า ทั่วโลกมีผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ที่ 373,006,494 ราย รักษาตัวหายแล้ว 294,606,481 ราย และมียอดสะสมผู้เสียชีวิตอยู่ที่ 5,676,020 ราย โดยมียอดผู้ติดเชื้อรายใหม่เพิ่มขึ้นมา 2,648,971 ราย และมีผู้เสียชีวิตจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เพิ่มขึ้น 7,671 ราย โดยอันดับประเทศที่มีผู้ติดเชื้อสูงสุด ได้แก่ 1) สหรัฐอเมริกา จำนวน 75,481,122 ราย 2) อินเดีย จำนวน 41,087,817 ราย 3) บราซิล จำนวน 25,247,477 ราย 4) ฝรั่งเศส จำนวน 18,808,625 ราย และ 5) สหราชอาณาจักร จำนวน 16,406,123 ราย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าสถานการณ์ผู้ติดเชื้อโควิด 19 ในปัจจุบัน ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ มีจำนวนเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะสายพันธุ์โอมิครอน ที่มีแนวโน้มจะเป็นสายพันธุ์หลักที่แพร่ไปทั่วโลกในตอนนี้ ซึ่งสายพันธุ์นี้สามารถแพร่ระบาดได้รวดเร็ว และอันตรายมากกว่าสายพันธุ์อื่น ๆ ก่อนหน้านี้เป็นอย่างมาก

การแก้ปัญหาอาการป่วยโควิดด้วยสามจิตกับหนึ่งทัศน

ในสภาวะการณ์ของโรคโควิด-19 ปัจจุบัน ที่กลายพันธุ์และกำลังแพร่ระบาดอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ทำให้เกิดความหวาดระแวงของผู้คนทั้งในครอบครัว ชุมชนและสังคมเป็น

อย่างมาก การดำรงชีวิตขาดความเป็นปกติสุขเหมือนเมื่อก่อน เกิดความวิตกกังวลและหวาดระแวง ซึ่งกันและกันว่าใครจะเป็นพาหะนำเชื้อมาสู่ตนเองและครอบครัวบ้าง อีกทั้งการเสพข้อมูลข่าวสาร ทั้งทางทีวี หนังสือพิมพ์ และสื่อออนไลน์โดยทั่วไป ยิ่งทำให้เกิดความตระหนกและวิตกกังวลมากขึ้น ไปอีก ไม่กล้าแม้แต่จะออกจากบ้าน ทำให้เกิดผลกระทบต่อการประกอบอาชีพเพื่อหาเงินมาเลี้ยงดู ตนเองและครอบครัว ครั้นออกไปประกอบอาชีพแล้วก็ไม่รู้ชะตากรรมว่า จะเป็นพาหะนำเชื้อมาติด คนในครอบครัวหรือเปล่า เกิดความหวาดระแวงวิตกกังวลสารพัด ซึ่งอาการเหล่านี้เมื่อมันสั่งสมนาน เข้าก็นำมาซึ่งความเครียด เป็นปัญหาในระดับบุคคล ครอบครัว สังคม และระดับชาติ ซึ่งพอจะ วิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาและการแก้ปัญหา ดังนี้

1. ปัญหาทางกายที่เกิดจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ซึ่งวิเคราะห์แล้วสาเหตุมาจากการขาดจิตสำนึกในการขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ไม่ว่าจะเป็นการไม่ยอมกักตัวของ บุคคลที่ต้องสงสัยว่าจะเป็นพาหะ การไม่ยอมอยู่ในกฎเกณฑ์กติกาของสังคม การปกปิดข้อมูล ฯลฯ การเห็นแก่ได้ที่ปล่อยให้ต่างดาวเข้ามาโดยคำนึงประโยชน์ส่วนตน การลักลอบเปิดบ่อนในรูปแบบ ต่าง ๆ ที่ผิดกฎหมาย และยังมีสาเหตุต่าง ๆ อีกมากมาย วิธีการแก้ไขปัญหาคือ โลกทัศน์ จะทำ หน้าที่มองโลกตามความเป็นจริงว่า การแพร่ระบาดของโควิดมาจากอะไร จิตสำนึกก็จะทำหน้าที่ รู้ตัวว่าผิดแล้วเกิดจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม เพราะเห็นโทษและประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับสังคม อย่างน้อยก็จะลดการแพร่ระบาดลงได้

2. ปัญหาทางจิตที่เกิดจากความเครียด ซึ่งวิเคราะห์แล้วสาเหตุมาจากการเสพข่าวที่ไม่ ถูกต้อง การตีตนไปก่อนไข้ การวิตกกังวลเกินกว่าเหตุ การตกงาน การมีรายได้ลดลง การทำมาหา กินที่ฝืดเคือง ทำให้เกิดความเครียด วิธีการแก้ไขปัญหาคือโลกทัศน์ จะทำหน้าที่มองโลกตามความ เป็นจริงว่า สถานการณ์จริงในปัจจุบันเป็นเช่นไร จิตสำนึก ก็จะทำหน้าที่รู้ตัวว่าควรจะทำอะไร และ อะไรที่ไม่ควรทำ ในสถานการณ์เช่นนี้ ก็จะสามารถบรรเทาความเครียดลงได้

เหตุผลที่สามจิตกับหนึ่งทัศนสามารถแก้ไขปัญหาก็ได้เพราะ จิตสำนึกจะทำหน้าที่ กระตุ้นให้คนรู้จักผิดชอบชั่วดีรู้ว่าอะไรควรอะไรไม่ควร เกิดความละอายที่จะกระทำผิดต่อตนเอง และสังคม และเมื่อเกิดผิดพลาดก็พร้อมที่จะรับผิดชอบต่อสังคม จิตสาธารณะก็จะทำหน้าที่กระตุ้น ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม จิตอาสาที่จะทำหน้าที่สมัครใจลงมือช่วยเหลือผู้อื่น สังคม และประเทศชาติในรูปแบบต่าง ๆ โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ส่วนโลกทัศน์ก็จะทำหน้าที่ให้คนเรา ตาสว่างมองเห็นโลกนี้ตามสภาวะที่เป็นจริงตาม สัจธรรมว่า อะไรเป็นเหตุให้เกิดผล เมื่อจะแก้ก็ต้อง แก้ที่เหตุ รู้จักกำหนดทิศทางในการแก้ไขปัญหาก็ถูกทิศถูกทาง ดังคำกลอนที่ว่า

โลกทัศน์ ชัดเจน มองเห็นแจ้ง
อะไรจึงต้องแจ้งแจ้งประเด็น
จิตสำนึกตรึงตรองสิ่งมองเห็น
อะไรควรไม่ควรล้วนที่ใจ
จิตสาธารณะนั้นจะคิด

ทุกอย่างแจ้งแจ้งชัดสัตว์ควรเห็น
มองให้เห็นเป็นลัทธิจะชนะใจ...
ควรจะเป็นควรจะทำนำสดใส
ตัดสินใจได้ไม่ยากหากจะทำ....
สังคมติดขัดอะไรไม่ถล่า

ใช้ความคิดจิตอยากช่วยด้วยหลักธรรม
จิตอาสาช่วยด้วยดวงจิต
เมืงตอบแทนมุ่งกระทำเมืงคำชม

หวังจะนำทำด้วยช่วยสังคม..
จากความคิดสู่การนำทำเหมาะสม
ช่วยสังคมสนใจได้สุขเฮย....

บทสรุป

ถ้าเรานำจิตสำนึก จิตสาธารณะ จิตอาสา และโลกทัศน์ มาบูรณาการเข้าด้วยกันอย่างสมดุล จะสามารถช่วยสังคมที่ป่วยอยู่ในปัจจุบันให้คลี่คลายลงได้ โดยต้องเริ่มที่ตนเองก่อนเสมอ เพราะถ้าทุกคนหรือคนส่วนมากทำได้แล้ว เชื่อว่าสถานการณ์ในปัจจุบันจะสามารถกลับคืนสู่ปกติได้ในเวลาไม่นานนัก งบประมาณต่าง ๆ ที่รัฐบาลต้องกุมมาแก้ไขปัญหาจะไม่บานปลาย ความตระหนกตกใจของประชาชนคนในชาติ จะกลับกลายเป็นความตระหนักในหน้าที่ของความเป็นคนไทย ก็จะปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และยังสามารถช่วยเหลือทางราชการตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว สังคม และประเทศชาติได้ การที่จะรักษาอาการที่ป่วยของสังคมได้นั้น จำเป็นต้องรักษาอาการป่วยที่จิตเราก่อน จึงจะมีพลังพิชิตโควิด-19 ได้ โดยไม่ยากนักเพราะคนไทยตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบันมีความรักความสามัคคีมีสติปัญญา มีจิตสำนึก จิตสาธารณะ จิตอาสา และโลกทัศน์ จึงสามารถแก้ไขปัญหาใหญ่ ๆ ให้ผ่านพ้นด้วยดีมาโดยตลอดไม่แพ้ชนชาติใด ๆ ในโลก และในครั้งนี้ก็เหมือนกันคงไม่ต่างจากที่ผ่านมา ที่คนไทยทั้งชาติจะผนึกกำลังเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันช่วยกันรักษาสังคมที่ป่วยด้วยโควิดสามารถพิชิตได้ด้วยสามจิตและหนึ่งทัศน์อย่างชัดเจน หรือว่าท่านมีความเห็นเป็นเช่นไร

จิตสำนึกควรนับรับผิชอบ	อยู่ในกรอบชอบด้วยกฎไม่หุดหาย
จิตสาธารณะนั้นชัดจัดใจกาย	คิดคลี่คลายช่วยสังคมให้สมควร...
จิตอาสาช่วยด้วยดวงจิต	หมายพิชิตโควิดหายไม่ให้วน
โลกทัศน์ชัดเจนเห็นที่ควร	รวมกันล้วนช่วยรักษาตามอาการ...
เมื่อคนไทยใช้สามจิตคิดเจเนจัด	กับหนึ่งทัศน์ชัดเจนเห็นอาภาย
สังคมป่วยช่วยรักษาไม่ช้านาน	แก้อาการกลับฟื้นคืนดีเฮย...

องค์ความรู้ใหม่

สถานการณ์โรคระบาด Covid 19 ในปัจจุบัน กำลังทวีความรุนแรงและกระจายไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว และเพิ่มขึ้นทุกวัน ดังจะเห็นได้จากข่าวสารทั้งทางทีวี หนังสือพิมพ์ และสื่อออนไลน์โดยทั่วไป ทั้งสายพันธุ์เดิมและสายพันธุ์ใหม่ที่กลายพันธุ์จากสายพันธุ์เดิม ทำให้ประชากรทั่วโลกติดง่ายและเร็วขึ้น ซึ่งนำไปสู่ปัญหาระดับบุคคล ครอบครัว สังคม และระดับชาติหลัก ๆ 2 อย่าง คือ (1) ปัญหาทางกาย และ (2) ปัญหาทางจิต ดังนั้นการจะช่วยแก้ปัญหาให้แก่สังคมได้นั้น จะต้องนำหลักสามจิตกับหนึ่งทัศน์มาบูรณาการดังนี้

(1) จิตสำนึก เป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนจะต้องมี โดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบัน ทุกคนต้องมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม รู้จักผิดชอบชั่วดี รู้ว่าอะไรควร อะไรไม่ควร ทั้งต่อตนเองและสังคม

(2) จิตสาธารณะ นอกจากมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมแล้ว จะต้องมีการตระหนักรู้และการปฏิบัติที่สร้างสรรค์ เป็นกุศล ปราศจากอคติ มุ่งทำความดี สร้างเสริมประโยชน์แก่ตนเอง สังคม และประเทศชาติ ด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน

(3) จิตอาสา นอกเหนือจากจิตสำนึกและจิตสาธารณะแล้ว ทุกคนต้องมีจิตที่เป็นผู้ให้ ทั้งให้ความช่วยเหลือทางกายหรือกำลังทรัพย์ในการช่วยเหลือสังคม ต้องมีจิตที่ดี คิดทางบวก มีความหวังดีและทำประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมส่วนรวม

(4) โลกทัศน์ ทุกคนต้องเป็นคนที่มีมองโลกตามความเป็นจริงว่าโลกนี้มีสภาพอย่างไร สถานการณ์ปัจจุบันเป็นอย่างไร เหตุผลต้นปลายเป็นมาอย่างไร อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดอะไร และเราควรจะทำอะไรให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2565). รายงานสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ฉบับที่ 731 วันที่ 7 มกราคม 2565. เข้าถึงได้จาก/https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/file/situation/situation-no731-070165.pdf.
- กรมสุขภาพจิต. (2561). เร่งสร้างจิตสำนึกที่ดีให้ลูกท่อมกลางสังคมป่วย. เข้าถึงได้จาก/https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=27607
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2564). ยุทธศาสตร์การจัดการการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ระลอกใหม่. กรุงเทพฯ: บริษัท รับผิดชอบ จำกัด.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2557). ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- กิริติกันต์ บุญฤทธิ์ และคณะ. (2551). โลกทัศน์ในรวมบทกวีนิพนธ์มำก้านกล้วย. วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 4(2), 7-34.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2552). สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ. พิษณุโลก: วี พรินท์.
- ดุษฎี ไชยชนะ. (2550). ความสำนึกของคน. กรุงเทพฯ: วี พรินท์.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2531). ข่าวสารทางการเมืองของคนไทย. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์.
- พระนพบุรี มหารัณ. (2549). ภาพสะท้อนโลกทัศน์ชาวล้านนาในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระไพศาล วิสาโล. (2544). วิถีสังคมไทย ชุดที่ 4 ประชาสังคมและวัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- พระไพศาล วิสาโล. (2559). เครือข่ายจิตอาสา คู่มือจิตอาสาโครงการจิตอาสาเพื่อในหลวง. กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก.

- มัลลิกา มัติโก. (2541). จิตสำนึกทางสังคมของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: บริษัทนามมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์ จำกัด.
- ศิริพัชร ฌานเชาว์วรรณ และมิ่ง ตันดา เตง. (2557). โลกทัศน์ของคนพม่าจากภาษิต. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศิริกร โพธิจักร. (2564). เครียด ซึมเศร้า หดไฟ ปัญหาทางใจยุคโควิดระบอบ. เข้าถึงได้จาก/ <https://www.dmh.go.th/news/view.asp?id=2409>
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2549). จิตสำนึกเพื่อส่วนรวมเชิงพุทธ. ในการประชุมวิชาการประจำปีของเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษา เขตภาคกลางเพื่อพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย (น.41-45). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุนทรี จูวงศ์สุข. (2548). การใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุพจน์ ทราญแก้ว. (2546). จิตสำนึกสาธารณะการก่อรูปและกระบวนการเสริมสร้าง. วารสารเพชรบุรีวิทยาการ, 4(1), 45-47.
- สุภาพร ทศะรินทร์. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุจังหวัดนนทบุรี. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการแนะแนว). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- หฤทัย อาจเปรู. (2544). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลภาวะผู้นำรูปแบบการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลเขตกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี ยิ่งรักษพันธ์. (2550). ผลการใช้สถานการณ์จำลองกับเทคนิคการประเมินจากสภาพจริงเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Raj, M. (1996). *Consciousness, Encyclopedia Dictionary of Psychology and Education*. New Del hi: Anmol.

หลักสังฆสามัคคีแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคม

Principles of Sangha Unity to Solve Social Conflicts

พระครูนิรมิตสังฆกิจ¹ พระศรีสุทธิพงษ์² พระครูนิวตน์ประชากร³ และกิตติพัทธ์ โมราสุข⁴
Phrakhru Niramit Sangkhakit, PhraSriSuthipong, PhraKruNiwut Prachakorn and
Kittipat Morasuk

Received: March 01, 2022

Revised: April 22, 2022

Accepted: April 27, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.74

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประยุกต์ใช้หลักสังฆสามัคคีในการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมไทย พบว่า ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสังคมไทยเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะปัญหาของความขัดแย้งทางสังคมถือว่าเป็นปัญหาเรื้อรัง และทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลกระทบอย่างมหาศาลต่อการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า และการพัฒนาประเทศที่ล่าช้า ซึ่งสาเหตุของความขัดแย้งเกิดจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ เช่น เป้าหมาย ความคิด ทัศนคติ ความรู้สึก ค่านิยม ตลอดจนความเชื่อ เป็นต้น จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคมไทยในมิติต่าง ๆ เช่น ความขัดแย้งทางการเมือง การแย่งชิงอำนาจความเป็นใหญ่ ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ การแสวงหาผลประโยชน์ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมระหว่างคนรวยคนจน เป็นต้น การจัดการปัญหาความขัดแย้งในสังคม ซึ่งกระบวนการในการแก้ปัญหาความขัดแย้งคือ การหันหน้าเข้าหากัน พุดคุยตกลงกัน ร่วมกันแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ภายใต้กรอบอันเป็นปกติกาของสังคม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวแท้ที่จริงก็คือหลักการอันเป็นเนื้อหาสาระของสังฆสามัคคีนั่นเอง โดยยึดหลักสาราณียธรรม 6 ได้แก่ 1) เมตตาทายกรรม 2) เมตตาวจีกรรม 3) เมตตา मनกรรม 4) สาธารณโภคิตา 5) สีลสามัญญตา 6) ทิฏฐิสามัญญตา เมื่อคนในสังคมปราศจากความขัดแย้ง สังคมก็จะเกิดความสงบสุข มีความสามัคคี รักใคร่ กลมเกลียว อันนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและความผาสุกทางสังคมอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: สังฆสามัคคี, ความขัดแย้งในสังคมไทย, สาราณียธรรม 6

¹⁻⁴ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: king417399@gmail.com, Tel: 081-0364173

Abstract

This academic article aims to apply the principle of Sangha unity in solving social conflicts. It was found that human beings cannot live in this world alone, but they must coexist with two or more people and expand into a wider society. The effects of social integration were both positive and negative. The positive effects were the safety of life, having the morale to do more than one person can do, having the power of creative thinking that came from the exchange of ideas with each other, etc. At the same time, it also had negative effects, such as causing conflicts in various dimensions whether conflicts within the family, conflicts in the community, conflicts in the workplace as well as conflicts that occurred in society and the nation, etc. In eliminating conflicts in society, the process of solving conflicts was facing each other, talking to each other, working together to find common ways to solve problems under the framework of the rules of society. This process was actually the essence of Sangha unity by adhering to the principles of Saraniyadhamma 6, namely 1) Mettakayakamma, 2) Mettavacikamma, 3) Mettamanokamma, 4) Sadharanabhogita, 5) Silasamanyata and 6) Ditthisamanyata. When people in society were free from conflict, society will be peaceful, unity, love, and harmony leading to real progress and social well-being.

Keywords: Sangha Unity, Conflict, Saraniyadhamma 6

บทนำ

ปัจจุบันโลกได้มีการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วแบบก้าวกระโดดทำให้ผู้คนบางส่วนไม่สามารถพัฒนาตัวเองตามความเปลี่ยนแปลงของโลกสังคมโลกได้ทัน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา นวัตกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้นแทบทุกวัน และมนุษย์ก็นำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ เหล่านั้นมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกสบายให้กับตัวเอง เสริมฐานะทางสังคมให้กับตัวเอง ตลอดจนกระทั่งใช้ในการเอารัดเอาเปรียบคนอื่น ใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ต่าง ๆ ให้กับตัวเองและพวกพ้อง เป็นต้น จนกระทั่งก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาโดยที่ไม่ทันได้ตั้งตัวและเตรียมตัวรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในชีวิตประจำวัน ผลกระทบที่เกิดจากการที่มนุษย์ไม่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกก่อให้เกิดปัญหาท้าทายใหม่ ๆ เกิดขึ้นในสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาครอบครัว ปัญหาการใช้ความรุนแรง ปัญหาความขัดแย้ง เป็นต้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวมานี้ล้วนแล้วแต่เกิดจากสาเหตุของการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการใช้ชีวิตประจำวัน และปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ก็มีแนวโน้ม

ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ และกลายเป็นปัญหาหลัก ๆ ของสังคมที่ยังไม่มีวิธีการหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรม

ความขัดแย้งกันเป็นธรรมชาติของโลก เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้ความขัดแย้งที่หาข้อยุติไม่ได้ ก็ไม่ใช่ปัญหาโดยตัวของมันเอง ความขัดแย้งนั้นทำให้สังคมเกิดความคิด และมุมมองที่เปิดกว้างมากขึ้น มีการถ่วงดุล ให้เกิดการสำรวจตรวจสอบ เป็นพลังขับเคลื่อนที่ผลักดันให้สังคมเคลื่อนไหวด้วยความระมัดระวัง แต่หากคนในสังคมไม่รู้จักร่วมกับความขัดแย้ง พยายามที่จะยุติความขัดแย้งโดยการกำจัดคู่ขัดแย้งด้วยการใช้กำลัง ก็จะกลายเป็นปัญหาการใช้ความรุนแรง ซึ่งอาจบานปลายเป็นวิกฤตสังคมได้ในที่สุด เช่น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างยูเครน-รัสเซีย ที่เกิดปัญหาความขัดแย้งแล้วเลือกที่จะแก้ปัญหาด้วยวิธีการใช้กำลังความรุนแรง เป็นต้น ในส่วนของสังคมไทยเองก็ประสบกับปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว ครอบครัวแตกแยกจากการขัดแย้งของสมาชิกในครอบครัว ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง การแย่งชิงอำนาจความเป็นใหญ่ เช่น กระตั้งมีอุปสรรคการทำงานของภาครัฐ เรียกร้องความเป็นธรรม เรียกร้องสิทธิเสรีภาพ เป็นต้น และกลายเป็นปัญหาหลัก ๆ ของสังคมไทย ที่ยังไม่มีวิธีการหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นการจะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมจำเป็นต้องเสริมสร้างความรัก ความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคมเป็นอันดับแรก และจะต้องแก้ไขที่ตัวของมนุษย์เองให้มีความรัก เมตตาต่อบุคคลอื่นทั้งที่เป็นญาติและที่ไม่ได้เป็นญาติ มีความโอ้อ้อมอารีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ดังนั้นความสามัคคีจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมคลี่คลายลงและหมดไปจากสังคมในที่สุด

แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง

ในส่วนนี้ผู้เขียนจะได้นำเสนอแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้ง เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นความขัดแย้งในสังคม ที่เป็นปัญหาและก่อให้เกิดผลกระทบมากมายมหาศาลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวก็ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ทุกคนทั้งในด้านบวกและด้านลบ เช่น ผลกระทบในด้านบวกที่เกิดจากความขัดแย้ง อาจก่อให้เกิดการสร้างสรรคสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นรวมทั้งการคิดสร้างสรรค์ที่เป็นผลมาจากการโต้แย้งและหาข้อสรุปร่วมกันของทุกฝ่าย เป็นต้น ส่วนผลกระทบทางด้านลบ อาจจะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาความรุนแรง ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการล่องละเมิดทางเพศ ปัญหายาเสพติด เป็นต้น

ความหมายของความขัดแย้ง

ความขัดแย้ง หมายถึง สภาวะการณ์ที่บุคคลสองฝ่ายมีความแตกต่างทางความคิดความเชื่อ ความเห็น การรับรู้ ค่านิยม ทศนคติ เป้าหมาย และประสบการณ์ ผลประโยชน์ และทรัพยากรทำให้เกิดพฤติกรรมที่ตกลงกันไม่ได้ โดยอีกฝ่ายหนึ่งไม่เห็นพ้องด้วย ไม่พอใจ พยายามกีดกัน และต่อต้านอีกฝ่ายหนึ่ง (ศิริวรรณ มนอัคระผดุง, 2559)

ความขัดแย้ง หมายถึง ความคิดเห็นและพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกันของบุคคลกลุ่มคน และองค์กร ที่มีทั้งปิดบังซ่อนเร้น หรืออาจจะแสดงออกอย่างชัดเจนเปิดเผย และในส่วนที่มีความเห็นไม่สอดคล้องกันในด้านของการมองความขัดแย้ง ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มได้ ดังนี้คือ กลุ่มที่ 1 มองความขัดแย้งในด้านลบ ว่าทำให้เกิดการต่อต้าน หรือแสดงพฤติกรรมที่รุนแรงเป็นสิ่งที่ต้องหลีกเลี่ยง ส่วนกลุ่มที่ 2 มองว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่มิสองด้าน หากจัดการได้อย่างเหมาะสมก็สามารถนำไปสู่ความสร้างสรรค์ได้ (พระมหาศิเว ญาณเมธี (กาญจนาพร), 2561)

ความขัดแย้งเป็นภาวะบีบคั้นทางจิตที่แสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึกและพฤติกรรมที่ไม่ลงรอยกัน เข้ากันไม่ได้ ไม่มีความสามัคคีกัน ความขัดเคืองใจ การถูกทำให้รู้สึกด้อยความสำคัญ และทัศนคติหรือความต้องการของตนไม่ได้รับการสนองตอบ โดยมีความขัดแย้งภายในซึ่งเป็นความขัดแย้งที่ไม่ปรากฏรูป ส่วนความขัดแย้งภายนอกซึ่งเป็นความขัดแย้งที่แสดงออกมาเป็นรูปธรรม หากเป็นความขัดแย้งเชิงคุณค่าจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ความขัดแย้งเชิงบวก ส่วนความขัดแย้งที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำลายหรือใช้ความรุนแรงเป็นความขัดแย้งเชิงลบ โดยพื้นฐานของความขัดแย้งมาจากการได้รับข้อมูลที่ไม่ตรงกัน การแบ่งปันผลประโยชน์ที่ไม่เป็นธรรม ระบบความสัมพันธ์บกพร่อง โครงสร้างที่ไม่เป็นธรรม ค่านิยมที่แตกต่าง ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ การแย่งชิงอำนาจและอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน (พระอาจารย์วิมาน คัมภีร์ปัญญา, 2559) ความขัดแย้งเป็นกระบวนการทางสังคม ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อแต่ละฝ่ายมีจุดยืน จุดมุ่งหมายที่ไปด้วยกันไม่ได้และมีค่านิยมที่ต่างกัน การรับรู้ที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งเป็น การปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร หรือระหว่างประเทศตั้งแต่ 2 ฝ่ายขึ้นไป ความขัดแย้งเป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้โดยอาจเป็นคำพูดหรือไม่ใช่คำพูด แสดงออกโดยพยายาม ขัดขวาง บีบบังคับต่อต้านทำอันตรายฝ่ายตรงข้าม (Alan Filley, 1975 อ้างถึงในศิริวรรณ มนอัคระผดุง, 2559)

สรุปจากความหมายของความขัดแย้งดังที่ได้นำเสนอแล้วในเบื้องต้นนั้น ผู้เขียนสรุปได้ว่า ความขัดแย้ง หมายถึง กระบวนการของการมีปฏิสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวนี้มีหลายลักษณะ เช่น การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกับกลุ่ม การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล ซึ่งถ้าเป็นการปฏิสัมพันธ์ที่มีความสอดคล้องหรือคล้ายตามกันก็จะไม่เรียกว่าความขัดแย้ง แต่หากเมื่อใดการมีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวไม่เป็นไปในทางเดียวกันหรือสอดคล้องกันจะถือว่าเป็นความขัดแย้ง เพราะฉะนั้นความขัดแย้งจึงเป็นได้ทั้งความขัดแย้งแบบสร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ก็ได้ หรือความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดความเสียหายเกิดโทษตามมาก็ได้ ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวนี้เกิดจากทัศนคติ มุมมอง ความคิดเห็น ตลอดจนความเชื่อที่ไม่ตรงกัน และพยายามหาข้อตกลงร่วมกัน

สาเหตุความขัดแย้ง

การที่มนุษย์มารวมกันเพื่อการดำรงชีวิตเป็นสังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมขนาดเล็ก เช่น สังคมครอบครัว และขยายออกไปเป็นสังคมที่มีขนาดใหญ่ขึ้น กล่าวคือ เป็นสังคมในระดับชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด ประเทศ ผลกระทบที่ติดตามมาซึ่งไม่อาจสามารถหลีกเลี่ยงได้คือ ความขัดแย้งโดยสามารถแบ่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นออกได้เป็น 3 ประการ คือ

1. ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ใครควรจะได้สัดส่วนเท่าไร? มากน้อยเพียงใด จะมีความขัดแย้งเกิดขึ้น ซึ่งในเบื้องต้นก็มักจะตัดสินกันโดยใช้พลังกำลัง ผู้แข็งแกร่งที่สุดจะได้ผลประโยชน์มากที่สุด

2. ความขัดแย้งในเรื่องสถานะทางสังคม เมื่อรวมเป็นสังคมแล้วจะมีความแตกต่างกันด้านความคิด เกียรติ และศักดิ์ศรี ผู้ซึ่งอยู่ในฐานะได้เปรียบก็จะตั้งตนเองเป็นผู้อยู่ในฐานะสูงกว่า มีโอกาสได้อาศัยอยู่ในถ้าที่ใหญ่โตกว่า และสะดวกสบายกว่า เป็นต้น

3. ความขัดแย้งในเรื่องของอำนาจ ใครเป็นผู้มีอำนาจในการจัดการกับทรัพยากร ใครเป็นผู้มีอำนาจในการตั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นมา เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (ลิชิต อีริเวคิน, 2553)

จากสาเหตุดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ความขัดแย้งนั้นก่อตัวขึ้นด้วยเหตุปัจจัยที่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นถึงลักษณะของความขัดแย้งที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิด เช่น ความขัดแย้งทางการเมือง สาเหตุเกิดจากการแย่งชิงอำนาจ การแบ่งปันผลประโยชน์ การแสวงหาผลประโยชน์ของพวกพ้อง การบริหารงานหรือการใช้อำนาจของรัฐไม่โปร่งใส จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งและไม่ไว้วางใจจากประชาชน เป็น ความขัดแย้งที่เกิดจากความแตกต่างด้านความคิด ทศนคติ มุมมอง ความเชื่อ และความขัดแย้งที่เกิดจากเรื่องของอำนาจ ความขัดแย้งลักษณะนี้ก็จะ เป็นลักษณะของการแย่งชิง ชิงไหวชิงพริบกันระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคน เพื่อแย่งชิงให้ได้อำนาจนั้น ๆ มาครอบครอง

องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งมีด้วยกัน 5 ประการ ได้แก่

1. ความต้องการ (Needs) ความต้องการเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับทุกคนที่ล้วนมีความต้องการ ด้วยกันทั้งสิ้น แต่จะมีความแตกต่างกัน การไม่ตระหนักถึงความต้องการของบุคคลอื่นจะเป็นสาเหตุที่ นำไปสู่ความขัดแย้ง

2. การรับรู้ (Perceptions) ที่จะมองเห็นในมุมมองที่แตกต่างกัน หรือมีการรับรู้ต่อสาเหตุของ ปัญหาและผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน โดยจะมาจากประสบการณ์ ภูมิหลัง บุคลิกภาพ ระดับการศึกษา พื้นฐานของครอบครัว

3. อำนาจ (Power) ขอบเขตและการใช้อำนาจเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าความ ขัดแย้งจะถูกจัดการอย่างไร ความขัดแย้งเกิดขึ้นได้เมื่อแต่ละฝ่ายพยายามที่จะทำให้อีกฝ่ายเปลี่ยนการ กระทำหรือพฤติกรรมตามที่ตนเองต้องการ ซึ่งฝ่ายใดมีอำนาจมากกว่า จะได้รับประโยชน์สูงกว่าและ สามารถควบคุมความขัดแย้งได้มากกว่า

4. ค่านิยม (Values) ความเชื่อเป็นสิ่งสำคัญ ความขัดแย้งที่รุนแรงเกิดขึ้นเมื่อ บุคคลมีค่านิยมที่ แตกต่างกันหรือไม่เท่าเทียมกันหรือไม่ชัดเจนและสามารถเกิดขึ้นได้เมื่อทุกฝ่ายไม่ยอมรับค่านิยมหรือสิ่ง ที่ยึดถือปฏิบัติของอีกฝ่ายหนึ่ง

5. ความรู้สึกและอารมณ์ (Feelings and Emotions) มีบุคคลจำนวนไม่น้อย ปล่อยให้ ความรู้สึกและอารมณ์มีอิทธิพลเหนือตนเอง สาเหตุของความขัดแย้งเกิดขึ้นเพราะบุคคล

ไม่ให้ความสนใจ ต่อความรู้สึกและอารมณ์ของผู้อื่น (Laurie R. Weingart, Julia Bear and Gergana Todorov อ้างใน ธนัสถา โรจนตระกูล, 2562)

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ความขัดแย้งของมนุษย์ในสังคมมาจากความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในเรื่องปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน เช่น ความต้องการอาหาร ความต้องการความปลอดภัยในชีวิต ความต้องการความร่ำรวย เกียรติยศ ชื่อเสียง หน้าตาในสังคม เป็นต้น ความขัดแย้งที่เกิดจากความเชื่อ ค่านิยม ความต้องการอำนาจ ด้วยสาเหตุต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้มนุษย์เกิดความขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากรต่าง ๆ อย่างบ้าคลั่งเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้องของตน และหากพิจารณาให้ลึกลงไปจะพบว่าสาเหตุของความขัดแย้งที่แท้จริงก็คือ ความโลภของมนุษย์นั่นเอง

ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย

การจัดการความขัดแย้งของประเทศไทย (กรุณา มธูลาภรังสรรค์, 2563) กล่าวถึงความขัดแย้งในสังคมไทย มี 5 กลุ่ม ประกอบด้วย

1. ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ (Interest Conflict) พบว่า มักเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเมืองการปกครอง ความเป็นอยู่ และการประกอบอาชีพ ได้แก่ ปัญหาการจัดการน้ำเพื่อ การเกษตรและพื้นที่ราบเชิงเขา ส่วนความขัดแย้งระหว่างผู้นำฝ่ายปกครองท้องถิ่น มักเกิดจากความแตกต่างด้านค่าตอบแทน ของฝ่ายท้องถิ่นกับฝ่ายท้องถิ่น และข้าราชการ (เหลื่อมล้ำและไม่สอดคล้องกับภาระความรับผิดชอบ) และผลประโยชน์ ทับซ้อน จากการเมืองระดับชาติแทรกแซงการเมืองระดับท้องถิ่น

2. ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data Conflict) พบว่า เกิดจากกระบวนการสื่อสารและภาษาที่ใช้สื่อสารมีปัญหา เช่น สื่อชุมชนที่ยังขาดความเป็นกลาง และยึดโยงกับผลประโยชน์ช่องทางเข้าถึงสื่อ และการแทรกแซงสื่อของภาครัฐ การใช้สื่อ โทรทัศน์ วิทยุ และอินเทอร์เน็ตมาใช้เพื่อสร้างความแตกแยก ความเกลียดชัง เพื่อทำลายคู่แข่งทางการเมืองด้วย ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ตามมาด้วย

3. ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structural Conflict) แสดงให้เห็นถึงอำนาจในการมีส่วนร่วมตัดสินใจที่ไม่เท่ากัน เช่น ความไม่สมดุลแห่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ภาครัฐใช้ประโยชน์/อ้าง กฎหมาย ระเบียบ ในการตัดสินใจแก้ปัญหาความขัดแย้งมากเกินไป จนละเลยความเข้าใจในสิทธิมนุษยชน และด้านประชาชนก็เรียกร้องมาก จนเกินไป (บางท้องถิ่น) จนละเลยกฎหมาย

4. ความขัดแย้งด้านค่านิยม และการให้คุณค่า (Value Conflict) เกิดขึ้นจาก “อคติต่อกัน” และการยึดถือศักดิ์ศรี รวมถึงอคติที่เกิดจากความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรและอำนาจการตัดสินใจ และการตีคุณค่าของชาติพันธุ์อื่น จนกลายเป็นคนชายขอบในสังคมประชาธิปไตยที่เน้นความเสมอภาคและเท่าเทียม

5. ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) ปัจจุบันนี้ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ มีความเปราะบาง ความไม่เข้าใจในเรื่องข้อมูล ค่านิยม ย่อมนำมาซึ่งความสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อกัน และยิ่งในยุคเทคโนโลยี สารสนเทศก้าวหน้า ความสัมพันธ์ขัดแย้งกันมากขึ้นจาก “สงครามสื่อ” แพร่กระจายไปทั่วประเทศ แบ่งแยกอุดมการณ์

สรุปจากประเด็นดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนมองว่าปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยหลัก ๆ ประกอบด้วย ปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับผลประโยชน์ การแบ่งปันผลประโยชน์ที่ไม่เป็นธรรม ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างผู้มีอำนาจกับประชาชน ปัญหาความขัดแย้งด้านโครงสร้างของสังคมไทย ความเหลื่อมล้ำระหว่างคนจนคนรวย ระหว่างนายทุนกับประชาชน ตลอดจนระหว่างรัฐกับประชาชน ปัญหาความขัดแย้งด้านค่านิยม โดยเฉพาะในสังคมไทยปัจจุบันค่านิยมในการใช้ชีวิต การประกอบอาชีพ การยึดถือความเป็นตัวตนศักดิ์ศรีของความเป็นพลเมือง ความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่พึงได้ตามสิทธิเสรีภาพของประชาชนคนไทยเหมือนกัน ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวนี้มีสาเหตุมาจาก ความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน ทศนคติมุมมองที่แตกต่าง ค่านิยมความเชื่อ ดังนั้นการจะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยอาจจะต้องใช้เวลา และการนำกระบวนการต่าง ๆ มาบูรณาการให้เหมาะสมเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ให้หมดไป ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย โดยนำหลักสังฆสามัคคีเพื่อส่งเสริมและเสริมสร้างความสามัคคี ประองตองสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

การประยุกต์ใช้หลักสังฆสามัคคีเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางสังคมไทย

ในพระสูตรตันตปิฎก พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงเกี่ยวกับเรื่องของความสามัคคี ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับก่อให้เกิดความสามัคคีปรองดองในหมู่สงฆ์ และเพื่อความพร้อมเพรียง ไม่แตกแยกของหมู่คณะ เพื่อความสมานฉันท์ของหมู่สงฆ์ จึงได้ทรงแสดงเหตุแห่งความสามัคคีไว้ใน สังฆสามัคคีสูตร ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ธรรมอย่างหนึ่ง เมื่อเกิดขึ้นในโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เกิดขึ้นเพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ธรรมอย่างหนึ่ง คืออะไร คือสังฆสามัคคี ภิกษุทั้งหลาย ก็เมื่อสงฆ์พร้อมเพรียงกัน ย่อมไม่มีความบาดหมางกัน ไม่มีการข่มขู่กัน ไม่มีการด่าว่ากัน และไม่มีการขับไล่กัน ในเพราะความสามัคคีของสงฆ์นั้น คนทั้งหลายที่ยังไม่เลื่อมใส ก็เลื่อมใส ส่วนคนทั้งหลายที่เลื่อมใสแล้ว ก็เลื่อมใสยิ่ง ๆ ขึ้นไป” (ขุททก.อติ.ไทย 25/19/362-363)

“พระอุบาลีทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ตรัสว่า “สังฆสามัคคี” สงฆ์จะเป็นผู้สามัคคีกันด้วยเหตุเท่าไรหนอ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า อุบาลี ภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้

1) แสดงธรรมว่า “เป็นธรรม”

2) แสดงธรรมว่า “เป็นธรรม”

- 3) แสดงสิ่งที่มีใช้นัยว่า “มิใช้นัย”
- 4) แสดงวินัยว่า “เป็นวินัย”
- 5) แสดงสิ่งที่ตลาคตไม่ได้ภาษิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้ว่า “ตลาคตไม่ได้ภาษิตไว้ไม่ได้กล่าวไว้”
- 6) แสดงสิ่งที่ตลาคตได้ภาษิตไว้ ได้กล่าวไว้ว่า “ตลาคตได้ภาษิตไว้ ได้กล่าวไว้”
- 7) แสดงกรรมที่ตลาคตไม่ได้ประพฤติมาว่า “ตลาคตไม่ได้ประพฤติมา”
- 8) แสดงกรรมที่ตลาคตได้ประพฤติมาว่า “ตลาคตได้ประพฤติมา”
- 9) แสดงสิ่งที่ตลาคตไม่ได้บัญญัติไว้ว่า “ตลาคตไม่ได้บัญญัติไว้”
- 10) แสดงสิ่งที่ตลาคตได้บัญญัติไว้ว่า “ตลาคตได้บัญญัติไว้ภิกษุเหล่านั้นไม่แตกต่างกัน ไม่แยกกัน ไม่ทำสังฆกรรมแยกกัน ไม่สวดปาติโมกข์แยกกัน ด้วยเหตุ 10 ประการนี้ อุบาสี สงฆ์จะเป็นผู้สามัคคิกันด้วยเหตุเท่านั้นแล” (อง.ทสก.24/38/89)

จากพระสูตรดังกล่าวมาข้างต้นผู้เขียนพอสรุปได้ว่า หลักสังฆสามัคคี เป็นหลักธรรมสำหรับส่งเสริม และสร้างความเข้มแข็งแก่หมู่คณะโดยการยึดถือความถูกต้อง ความดีงาม การรู้จักเคารพกฎ ระเบียบ กติกาของหมู่คณะ การเคารพสิทธิ์ของบุคคลอื่น การประพฤติปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพ เอื้อเฟื้อ สนับสนุนส่งเสริมซึ่งกันและกัน ซึ่งจะเป็นเครื่องทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ และเป็นหลักธรรมที่สามารถจะนำไปประยุกต์ใช้ในมิติของการสร้างความสามัคคีในสังคม และขจัดปัญหาความขัดแย้งในสังคมได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจะเห็นได้ว่าหลักความสามัคคีมีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะทำให้คนในสังคมไทยอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข และปราศจากความขัดแย้ง ซึ่งหลักธรรมที่จะส่งเสริมความสามัคคี ความพร้อมเพรียง ความปรองดอง ความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ สังคม ประเทศชาติ และแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยด้วยกระบวนการเสริมสร้างความสามัคคีตามหลักสาราณียธรรม 6 ประการ ได้แก่

1. เมตตาทายกรรม หมายถึง การตั้งเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง
2. เมตตาวจีกรรม หมายถึง การตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
3. เมตตามโนกรรม หมายถึง การตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
4. สาธารณโภคิตา หมายถึง ได้สิ่งของใดมาก็แบ่งปันต่อกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมบริโภคใช้สอยทั่วกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

5. สีสสามัญญตา หมายถึง มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

6. ทิวฐีสามัญญตา หมายถึง มีทิวฐิตีงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญอันจะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือขจัดปัญหา ทั้งต่อหน้าและลับหลัง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551)

จากหลักสาราณียธรรม 6 ข้างต้นผู้เขียนเห็นว่าเป็นหลักธรรมสำคัญที่จะสามารถเสริมสร้างความพร้อมเพรียง ความสมานฉันท์ ความสามัคคี ความปรองดองให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ได้ถ้าหากนำหลักธรรมดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เคารพนับถือให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีจิตที่ปรารถนาดีต่อบุคคลอื่นถึงไม่ใช่นญาติ ร่วมแบ่งปันแก่บุคคลอื่นที่ลำบาก เคารพกฎระเบียบกติกาของสังคม ไม่ถูกเหยียดหยามกัน รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่ต่างจากเรา หากคนในสังคมไทยสามารถปฏิบัติได้ดังนี้ สังคมไทยก็จะเกิดความสงบสุข มั่นคง และปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยก็จะหมดไปอย่างแท้จริง

บทสรุป

จากการศึกษาสังฆสามัคคีกับการแก้ปัญหาคความขัดแย้งทางสังคม พบว่า สังฆสามัคคี พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสไว้ในพระไตรปิฎก ชื่อว่า สังฆสามัคคีสูตร เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยเรื่องข้อปฏิบัติที่ทำให้คณะสงฆ์หรือหมู่คณะมีความสามัคคีปรองดอง พร้อมเพรียง ซึ่งจะทำให้สังคมสงฆ์มีเจริญและความมั่นคง ซึ่งหลักการดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาคความขัดแย้งทางสังคมได้ โดยกระบวนการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งจากการศึกษาผู้เขียนพบว่า หลักธรรมที่จะเสริมสร้างความสามัคคีในสังคมและเป็นหลักธรรมที่จะช่วยขจัดความขัดแย้งทางสังคมได้อย่างแท้จริง คือ หลักสาราณียธรรม 6 ประกอบด้วย

1. เมตตาทายกรรม การกระทำหรือการแสดงออกต่อบุคคลอื่นในสังคม ทั้งที่รู้จักและไม่รู้จักด้วยความปรารถนาดีต่อกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่อิจฉาริษยากัน เป็นต้น
2. เมตตาวจีกรรม การใช้ภาษา หรือคำพูดในการสื่อสารกับบุคคลอื่นในสังคม ด้วยวาจาหรือภาษาที่ไพเราะ อ่อนน้อม พูดแต่ความจริง ซื่อสัตย์ต่อสิ่งที่พูด เป็นต้น
3. เมตตาโมหกรรม การไม่คิดอาฆาตมาดร้ายต่อบุคคลอื่น ไม่คิดประทุษร้ายกัน ไม่พยายาบปองร้าย อยู่ร่วมกันและปฏิบัติต่อกันด้วยความบริสุทธิ์ใจ เป็นต้น
4. สาธารณโภคิตา การรู้จักเสียสละแบ่งปันแก่เพื่อนมนุษย์ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามกำลังของตน ไม่เอารัดเอาเปรียบคนอื่นที่ด้อยกว่า เป็นต้น
5. สีสสามัญญตา การเคารพกฎระเบียบ การปฏิบัติตามกติกาของสังคม ให้เกียรติเคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นในการอยู่ร่วมกัน เป็นต้น
6. ทิวฐีสามัญญตา เคารพสิทธิเสรีภาพของคนอื่น ยอมรับและรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างจากตัวเอง ยอมรับในความแตกต่างของคนในสังคม เป็นต้น

ดังนั้นหากคนในสังคมไทยสามารถปฏิบัติได้ตามหลักดังกล่าวแล้ว ก็จะสามารถเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างแน่นอน และจะทำให้ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ในสังคมไทยได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้อง เหมาะสม และเบาบางหายไปในที่สุด สังคมไทยก็จะพบความสงบสุขอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาสังขสามัคคีกับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางสังคม พบว่า หลักสังขสามัคคีเป็นพระสูตรหนึ่งที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงแก่พระอุบาลีที่ว่าด้วยเรื่องความสามัคคีแห่งหมู่สงฆ์ ในการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข เป็นหลักธรรมข้อหนึ่งในการเสริมสร้างและทำให้หมู่คณะเกิดความสามัคคี ประองตอง สมานฉันท์ พร้อมเพรียงกันในการทำกิจการต่าง ๆ และจากการศึกษายังพบว่าหลักธรรมสำคัญที่เกื้อหนุนและส่งเสริมความสามัคคีทางสังคม คือ สาราณียธรรม 6 ผู้เขียนขอสรุปองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 1 กระบวนการเสริมสร้างความสามัคคีเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางสังคม

เอกสารอ้างอิง

- ธনীสตา โรจนตระกูล. (2562). การจัดการความขัดแย้งเชิงสร้างสรรค์. *วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 6(2), 69-83.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาศีวะ ญาณเมธี (กาญจนาบุตร). (2561). *รูปแบบการบริหารจัดการความขัดแย้งในพระพุทธศาสนา*. (ดุสิตนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสยาม.
- พระอาจารย์วิมาน คัมภีร์ปัญญา. (2565). *ความขัดแย้ง: ทางเลือกสู่ความรุนแรงหรือทางเลือกอย่างสันติ*. เข้าถึงได้จาก <https://sites.google.com/site/santiphaph2559/home/khwam-khad-yaeng>.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2553). ความขัดแย้งและการแก้ปัญหา. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 8(1), 5-15.
- ศิริวรรณ มนอัคระผดุง. (2559). การจัดการความขัดแย้งในองค์การอย่างสร้างสรรค์. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 6(2), 193-208.
- Filley, A. (1975). *Organization Behavior developing Management Skill*. New York: Herper & Row Publisher.

“การนิเทศการศึกษา” หนึ่งตัวช่วยในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21

“Educational Supervision” an Assistance to Develop of Learning
Management Competencies in 21st Century

สถาพร สมอุทัย¹
Sataporn Somuthai

Received: April 08, 2021

Revised: June 13, 2021

Accepted: July 14, 2021

DOI: 10.14456/jra.2022.75

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พบว่า สังคมโลกในปัจจุบันต้องเผชิญกับความผันผวนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วหรือที่เราเรียกว่า “VUCA World” รวมทั้งความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการติดต่อสื่อสารที่ไร้พรมแดนส่งผลให้เกิดวิทยาการและความรู้ใหม่ ๆ ขึ้นมากมาย มนุษย์ในยุคปัจจุบันจึงต้องมีความพร้อมในรับมือกับความผันผวนเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ครูจะต้องปรับวิธีคิดเปลี่ยนการสอนปรับบทบาทจากเดิมที่ครูเป็นศูนย์กลางของความรู้มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกคอยชี้แนะเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ด้วยตนเอง สอนเนื้อหาให้น้อยลงให้ผู้เรียนศึกษาเรียนรู้มากขึ้น เนื่องจากเมื่อผู้เรียนเป็นผู้รับฟังจากครูฝ่ายเดียว ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้น้อย แต่ถ้าผู้เรียนได้ปฏิบัติลงมือทำด้วยตนเอง ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้แบบคงทนถาวร วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เป็นที่นิยมแพร่หลายในปัจจุบัน คือ การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติและการนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ด้วย ดังนั้นการนิเทศการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการร่วมมือทางวิชาการระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ จะเป็นตัวช่วยหนึ่งในการกระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาและช่วยเหลือครูให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนของตนเองให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีความทันยุคทันสมัยอยู่เสมอและสามารถตอบสนองผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้ นอกจากนั้นยังจะต้องส่งเสริมผู้เรียนเกิดการเรียนด้านความรู้ ทักษะหรือกระบวนการและคุณลักษณะหรือเจตคติจนผสมผสานกันออกมาเป็นสมรรถนะของผู้เรียนและพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคลโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

¹ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ: Srinakharinwirot University

Corresponding author, e-mail: sornortarn@gmail.com, Tel. 061-3261616

คำสำคัญ: การนิเทศการศึกษา, สมรรถนะการจัดการเรียนรู้, ศตวรรษที่ 21

Abstract

This academic article aimed to study and create a body of knowledge about educational supervision in the development of learning management competencies in the 21st century. It was found that the present world society faced volatility and rapid change, or what we call it “VUCA World” as well as the advancement of technology and communication without borders that had resulted in many new technologies and knowledge. Human beings of modern today need to be prepared to deal with these fluctuations. For education in the 21st century, teachers must adjust their thinking, change teaching, change the role of the teacher as a center of knowledge to be a facilitator and guide to encourage learners to create their own body of knowledge, teach less content for learners to learn more. If the learner was the only one who listened from the teacher, learner will learn less. But, if the learners had practiced doing it by themselves, the learners will be able to learn that was permanent. The methods of teaching and learning that were widely used today were hands-on learning and the application of technology. Therefore, educational supervision which was a process of academic cooperation between supervisors and teachers. It will be one of the aids to motivate, encourage, support, develop and help teachers to develop their own teaching-learning performance to achieve maximum efficiency. There always were up-to-date and able to respond to learners in the 21st century. It must also encourage learners to learn knowledge, skills or processes and attributes or attitudes until blending together to become the competence of learners and develop learners to the fullest potential of each individual by taking the learner as the priority

Keywords: Educational Supervision, Learning Management Competency, 21st Century

บทนำ

ปัจจุบันโลกต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนและเหตุการณ์ที่ไม่อาจคาดการณ์ล่วงหน้า ปรากฏการณ์นี้ถูกเรียกว่าเป็นยุค UCA World หรือโลกแห่งความผันผวน คำว่า VUCA ย่อมาจาก Volatility ความผันผวนหรือสภาวะแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว Uncertainty ความไม่แน่นอนหรือเหตุการณ์ที่คาดการณ์ได้ยาก Complexity ความซับซ้อนและ Ambiguity ความ

คลุมเครือและขาดความชัดเจน (ขวัญใจ เตชเสนสกุล, 2562) ในกระแสโลกที่ผันผวนนี้ การศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญในการวางรากฐานเพื่อพัฒนาคนให้มีทักษะและสมรรถนะที่จำเป็น สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นถึงเวลา que การศึกษาต้องปรับเปลี่ยนจากการให้ความสำคัญกับความรู้มาเป็นการให้ความสำคัญกับกระบวนการคิดของผู้เรียน ซึ่งหนึ่งในทักษะที่ถูกหยิบยกขึ้นมากล่าวถึง คือ ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (ศศิมา สุขสว่าง, 2562) การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นการเตรียมคนไปเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว รุนแรงพลิกผันและคาดไม่ถึง คนยุคใหม่จึงต้องมีทักษะที่สูงในการเรียนรู้และปรับตัว ซึ่งครูต้องพัฒนาตนเองให้มีทักษะของการเรียนรู้ด้วยและในขณะเดียวกันต้องมีทักษะในการทำหน้าที่ครูในศตวรรษที่ 21 ซึ่งไม่เหมือนการทำหน้าที่ครูในศตวรรษก่อน ๆ (วิจารณ์ พานิช, 2556) ครูในศตวรรษที่ 21 ต้องยึดหลักสอนน้อยเรียนมาก (Teach Less Learn More) เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เป็นผู้ชี้แนะ (Mentor) ปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้เป็นแบบ Active Learning เชื่อมโยงนักเรียนกับบริบทของสังคมและคิดหาวิธีแก้ปัญหาหรือพัฒนาโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อสร้างความรู้และใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการในการแนะนำช่วยเหลือครูให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถใช้นวัตกรรมทางการศึกษาเข้ามาช่วยในกระบวนการเรียนการสอนให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นเมื่อการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนการนิเทศการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนด้วยเช่นกัน

ความหมายของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศ (Supervision) คือ การพัฒนาหรืออองงาม การให้บริการทางเทคนิคจากผู้เชี่ยวชาญ การร่วมมือและประสานงานซึ่งมีความหมายโดยสรุปดังนี้ S คือ การสนับสนุน (Support) การมีส่วนร่วม (Share) การบริการ (Service), U คือ ความสามัคคี (Unity) ความเข้าใจ (Understanding) การยกฐานะ (Upgrading), P คือ การวางแผน (Planning) การเลื่อนขั้น (Promotion) การแก้ปัญหา (Problem-solving), E คือ การศึกษาหาความรู้ (Education) การประเมินผล (Evaluation) การทดลอง (Experiment), R คือ การวิจัย (Research) การรายงาน (Report) การบันทึก (Record), V คือ การเยี่ยมเยียน (Visiting) การรู้คุณค่า (Value) การมีคุณธรรม (Virtue), I คือ การปรับปรุง (Improvement) การให้ข่าวสาร (Information) การอบรม (Inservice Training), S คือ การปรับตนเอง (Self-adjustment) ความมั่นใจตนเอง (Self-confidence) การรับผิดชอบตนเอง (Self-responsibility), I คือ นวัตกรรม (Innovation) ความฉลาดรอบรู้ (Intelligence) ความสนใจ (Interest), O คือ การสังเกต (Observation) การจัดรูปงาน (Organization) การตั้งจุดประสงค์ (Objective), N คือ ความต้องการ (Needs) การประนีประนอม (Negotiation) ความจำเป็น (Necessity) (S.P. Aggarwal, 1967) และการนิเทศการศึกษายังเป็นกระบวนการส่งเสริม แนะนำ ชื่นนำ ปรึกษาหารือ ประสาน มอบหมายความรับผิดชอบและปรับปรุงพัฒนาเพื่อคุณภาพของผู้เรียน (ชุมศักดิ์ อินทรรักษ์, 2551) ซึ่งมีเป้าหมาย

หลักเดียวกัน คือ คุณภาพการศึกษาและตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาที่สำคัญ คือ คุณภาพของนักเรียน หรือประสิทธิผลการเรียนรู้ของนักเรียน ตามความหมายของคำว่า การนิเทศการศึกษา (Educational Supervision) มีความหมายกว้างกว่าการนิเทศการสอน (Supervision of Instruction หรือ Instructional Supervision) โดยที่การนิเทศการสอนนั้นมีความหมายแคบกว่า จากคำว่า การสอนซึ่งหมายถึงการมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนโดยตรง การนิเทศการสอนจึงเป็นส่วนย่อย (Subset) ที่สำคัญส่วนหนึ่งของการนิเทศการศึกษา ซึ่งหมายความว่า การนิเทศการศึกษาต้องมีการนิเทศการสอนรวมอยู่ด้วย จึงจะทำให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาในด้าน การจัดการเรียนการสอนโดยตรงได้ (วัชรรา เล่าเรียนดี, 2550) นอกจากนี้แนวคิดของนักการศึกษา ของต่างประเทศ ประกอบด้วย กลี๊กลแมน (Carl D. Glickman, 1981), โกล์แฮมเมอร์ แอนด์เดอร์สัน และคาจิวิสกี (Robert Goldhammer, Robert H. Anderson, and Robert J. Kajewski, 1980) และแฮร์ริส (Ben M. Harris, 1985) ได้ให้ความหมายของการนิเทศที่พอสรุปได้ว่า การนิเทศเป็น แนวความคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอน การจัดครูเข้าสอน การจัดสื่อการสอน สิ่งอำนวยความสะดวก การเตรียมและพัฒนาครู รวมทั้งการประเมินผลการเรียนการสอน การกระตุ้น ให้ครูในโรงเรียนมีการพัฒนาและนำวิธีสอน สื่อการเรียนการสอนมาใช้ โดยเน้นถึงทักษะในการ ติดต่อสื่อสาร การช่วยเหลือครูแก้ปัญหา ช่วยเหลือครูในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสร้าง บรรยากาศที่ดีระหว่างครูและนักเรียนตลอดจนเป็นสิ่งที่บุคคลในโรงเรียนได้กระทำหรือเปลี่ยนแปลง การปฏิบัติงานของโรงเรียนซึ่งมีอิทธิพลต่อกระบวนการสอนที่จะกระตุ้นและส่งเสริมการเรียนของ นักเรียน การนิเทศเป็นงานที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนของ โรงเรียน (ศิริวรรณ ลี้กิจเจริญผล, 2559)

จากแนวคิดของนักการศึกษาหลาย ๆ ท่านทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ได้ให้ ความหมายของการนิเทศการศึกษาพอจะสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการส่งเสริม สนับสนุน กระตุ้น ช่วยเหลือ ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูเพื่อ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะและคุณลักษณะอย่างเต็มศักยภาพการนิเทศการศึกษาเป็น กระบวนการร่วมมือกันระหว่างผู้นิเทศ ได้แก่ ศึกษาานิเทศก์ ผู้บริหารหรือผู้ที่มีความชำนาญและ เชี่ยวชาญร่วมกับผู้รับการนิเทศ ได้แก่ ครูผู้สอน ตามหลักการของประชาธิปไตย ยอมรับ เคารพ รับ ฟัง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยความเป็นกัลยาณมิตรซึ่งกันและกันเพื่อคุณภาพของผู้เรียนเป็นเป้าหมาย สูงสุด

ความสำคัญและประโยชน์ของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาสามารถจำแนกความสำคัญได้ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นในการให้บริการทางวิชาการแก่ครูผู้สอน เพราะกระบวนการเรียนการสอนมีกิจกรรมที่ซับซ้อนและหลากหลาย
2. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อความเจริญงอกงามของครูผู้สอนเพราะ ครูผู้สอนจะต้องฝึกฝนในสภาพการณ์จริงอยู่เสมอ

3. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูผู้สอนในการเตรียมการสอน เพื่อที่จะสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ

4. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการพัฒนาครูให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยสามารถให้ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิเคราะห์วิจัย

5. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการรักษามาตรฐานการศึกษาเพราะช่วยให้ครูมีความคิดที่กว้างไกลก้าวหน้า ทันท่วงทีความเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการใหม่ ๆ

นอกจากนี้ความสำคัญของการนิเทศการศึกษา ยังประกอบด้วย

1. สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงทุกขณะการศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย การนิเทศการศึกษาจะช่วยทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

2. ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นโดยไม่หยุดยั้ง แม้แนวคิดในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ก็เกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา การนิเทศการศึกษาจะช่วยทำให้ครูมีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ

3. การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาขึ้น จำเป็นต้องได้รับการชี้แนะหรือการนิเทศการศึกษาจากผู้ชำนาญการโดยเฉพาะ จึงจะทำให้แก้ไขปัญหาได้สำเร็จลุล่วง

4. การศึกษาของประเทศเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติจะต้องมีการควบคุมดูแลด้วยระบบการนิเทศการศึกษา

5. การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อน จำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศเพื่อเป็นการให้บริการแก่ครูที่มีความสามารถต่างกัน

6. การนิเทศการศึกษาเป็นงานที่มีความจำเป็นต่อความเจริญงอกงามของครู ไม่ว่าครูจะได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ครูก็ต้องปรับปรุงฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ ในขณะที่ทำงานในสถานการณจริง

7. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการจัดกิจกรรม

8. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอยู่เสมอ (รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ, 2551)

ในศตวรรษที่ 21 การจัดการเรียนการสอนมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจากเดิมด้วยวิทยาการความรู้สมัยใหม่ที่เกิดขึ้นอยู่ทุกวันและความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ครูต้องมีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตนเองเพื่อให้ทันต่อสมัยและปรับตัวตอบสนองกับผู้เรียนในยุคปัจจุบัน การนิเทศการศึกษาจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาการศึกษาอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นกระบวนการบริการทางการศึกษาที่จะช่วยกระตุ้นให้ครูเกิดการพัฒนาตนเองอยู่เสมอในด้านการจัดการเรียนการสอน เมื่อได้รับการนิเทศหรือคำชี้แนะการสะท้อน

กลับจากผู้มีประสบการณ์ ผู้เชี่ยวชาญและบังคับบัญชาแล้วจะเกิดความรู้สึกกระตือรือร้น ปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนการสอนโดยยึดเป้าหมายหลัก คือ ผู้เรียนเป็นสำคัญและผู้เรียนต้องเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพของตนเองซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพโดยรวมของการศึกษานั้นเอง

จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

จุดมุ่งหมายในการนิเทศไว้ว่า การนิเทศเป็นการมุ่งปรับปรุงการเรียนการสอนในโรงเรียน ซึ่งมีดังนี้

1. เพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู กล่าวคือ การนิเทศการสอนช่วยให้ข้อมูลแก่ครูในด้านการสอน เพื่อครูจะได้ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนของตน ช่วยให้ครูได้พัฒนาความรู้ความสามารถในด้านการสอนและช่วยส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพการสอนของครู
  2. เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน กล่าวคือ เพื่อปรับปรุงคุณภาพของการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อคุณภาพของนักเรียนและเพื่อเสริมประสิทธิภาพงานวิชาการในโรงเรียน
  3. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการสอน
  4. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกัน
- (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2548)

สอดคล้องกับแนวคิดของกรองทอง จิรเดชากุล (2550) กล่าวเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการนิเทศในสถานศึกษาไว้ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายทั่วไป
  - 1.1 เพื่อให้ผู้บริหารและคณะกรรมการนิเทศภายในของสถานศึกษามีความรู้และความเข้าใจในการปฏิบัติการนิเทศภายในสถานศึกษาได้
  - 1.2 เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของครู
  - 1.3 เพื่อช่วยเหลือและจัดสรรเครื่องมือ สื่อการเรียนรู้ตลอดจนช่วยเหลือและปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน
  - 1.4 เพื่อให้ครูเกิดความเจริญงอกงามทางวิชาชีพ
2. จุดมุ่งหมายเฉพาะ เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาพฤติกรรมการทำงานในเรื่องต่อไปนี้
  - 2.1 เพื่อให้สถานศึกษามีแผนการนิเทศภายในโรงเรียน
  - 2.2 เพื่อเน้นให้มีการวิเคราะห์ปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาและในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ได้รับมอบหมาย
  - 2.3 เพื่อให้ครูจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การบูรณาการและเน้นทักษะกระบวนการคิด ฯลฯ
  - 2.4 เพื่อปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนการสอนวิธีการจัดการเรียนรู้ของครู

2.5 เพื่อให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม

2.6 เพื่อพัฒนาการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้

2.7 เพื่อให้มีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงและปรับปรุงกระบวนการวัดและประเมินผลให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

นอกจากนี้จุดมุ่งหมายของการนิเทศยังประกอบด้วย

1. เพื่อช่วยผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน สังคมทันต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน

3. เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาปฏิรูประบบบริหารโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบและชื่นชมในผลงาน

4. เพื่อให้เกิดการประสานงานและความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ชุมชน สังคม

ตามแนวคิดของนักการศึกษาหลาย ๆ ท่านได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาในแนวเดียวกันว่าเป็นพัฒนาส่งเสริมการบริหารงานวิชาการในทุกมิติให้เกิดประสิทธิภาพ เช่น ด้านหลักสูตรสถานศึกษา ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล นอกจากนี้ยังมีจุดมุ่งหมายหลัก คือ ช่วยเหลือส่งเสริม กระตุ้น พัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเช่นกัน ซึ่งครูจะเป็นตัวแปรที่สำคัญในการขับเคลื่อนงานวิชาการ ถ้าครูได้รับการสนับสนุนก็จะทำให้ศักยภาพในการสอนของครูมีมากขึ้น สามารถนำหลักสูตรมาใช้ตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจนตอบสนองต่อมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตร สามารถนำเทคนิควิธีการที่หลากหลายมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ ประยุกต์ใช้ สื่อการสอนที่เหมาะสมและสุดท้ายสามารถออกแบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสมและชัดเจน ถ้าครูสามารถจัดการเรียนรู้ได้ครบกระบวนการแล้วก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแน่นอน เหล่านี้อาจสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา มีจุดมุ่งหมายหลัก ๆ คือการพัฒนาครูบุคลากรงานวิชาการทั้งหมดเพื่อให้เกิดคุณภาพต่อสถานศึกษา บุคลากรและผู้เรียน รวมทั้งชุมชน

องค์ประกอบของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการร่วมมือกันระหว่างผู้รับการนิเทศกับผู้นิเทศ องค์ประกอบของการนิเทศการศึกษา ประกอบด้วย ผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศ เนื้อหาสาระที่นิเทศ และรูปแบบของการนิเทศ (อัญชลี ธรรมะวิสิฏฐกุล, 2554) ระบบการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษาประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ คือ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ข้อมูลย้อนกลับและสภาพแวดล้อมภายนอก มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) ปัจจัยนำเข้า หมายถึง สิ่งที่ใช้ในการดำเนินงานตามระบบการนิเทศการศึกษา ได้แก่ หลักการแนวคิดของการนิเทศการศึกษา บุคลากรทางการ

นิเทศการศึกษา ผู้รับการนิเทศการศึกษา รวมทั้งปัจจัยสนับสนุนการนิเทศการศึกษาอื่น ๆ เช่น สื่อ วัสดุอุปกรณ์การนิเทศและงบประมาณ 2) กระบวนการ หมายถึง กระบวนการนิเทศการศึกษาที่แสดงถึงขั้นตอน กิจกรรมและวิธีการในการนิเทศการศึกษา 3) ผลผลิต หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นกับครู อันเนื่องมาจากการนิเทศการศึกษา ได้แก่ ครูมีเจตคติที่ดีต่อการนิเทศการศึกษา มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครูและการจัดการเรียนการสอน ครูมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้สูงขึ้น มีความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน มีทักษะการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ตลอดจนขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานสูงขึ้น 4) ข้อมูลย้อนกลับ หมายถึง กลไกการกำกับ ติดตามและประเมินการนิเทศการศึกษา ซึ่งผู้บริหารหรือผู้นิเทศต้องจัดระบบการกำกับ ติดตามการดำเนินการนิเทศการศึกษาไว้ให้ชัดเจนเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามแผนงานนิเทศ การศึกษาที่กำหนดไว้ ตลอดจนจัดทำผลการประเมินผลการดำเนินการนิเทศการศึกษาอย่างเป็นระบบ มีการประเมินผลที่เกิดขึ้นกับคุณภาพการปฏิบัติงานของครูรวมทั้งประเมินตัวระบบและ กระบวนการดำเนินการนิเทศการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับในการพัฒนาปรับปรุงการ ดำเนินการนิเทศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และ 5) สภาพแวดล้อมภายนอก หมายถึง สภาพแวดล้อม ภายนอกที่สำคัญของระบบการนิเทศการศึกษาที่สำคัญที่ผู้บริหารควรคำนึงถึง คือ ความต้องการ หรือความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องต่อการจัดการศึกษา ได้แก่ ผู้ปกครอง ชุมชน รวมทั้งสภาพ แวดล้อมที่เกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ นโยบายของหน่วยงาน ต้นสังกัด สภาพทางเศรษฐกิจและ สังคม (เก็จนก เอื้อวงศ์, 2555) กล่าวโดยสรุปว่า องค์ประกอบของการนิเทศการศึกษา มี 3 ประการ ประกอบด้วย 1) ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ 2) วิธีการนิเทศ 3) สื่อและเครื่องมือที่ใช้ ในการนิเทศ (ขวลิต จันทรศรี, 2556) และยังประกอบด้วย 1) บุคลากรนิเทศ ประกอบด้วย ผู้ให้ การนิเทศและผู้รับการนิเทศ 2) ขอบข่ายงานนิเทศ และ 3) โครงสร้างการนิเทศ (วรพล ดิลกทวี วัฒนา, 2560)

จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวที่ได้ให้นิยามองค์ประกอบของการนิเทศการศึกษา สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า องค์ประกอบหลัก ๆ ของการนิเทศการศึกษา ประกอบด้วย

1) บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษา ประกอบด้วย ส่วนที่หนึ่ง คือ ผู้นิเทศ ได้แก่ ผู้ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัด ศิษยานิเทศก์ ผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญ ส่วนที่สองผู้รับการนิเทศ ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษา

2) จุดมุ่งหมายการนิเทศ

3) ขอบเขตเนื้อหาที่จะนิเทศ

4) รูปแบบหรือกระบวนการ เทคนิค วิธีการและกิจกรรมที่จะใช้ในการนิเทศ

5) เครื่องมือที่จะใช้ในการนิเทศ

6) การประเมินผลหลังการนิเทศจากผู้รับการนิเทศ

องค์ประกอบทั้งหมดนี้จะทำให้การนิเทศการศึกษามีความสมบูรณ์และเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นให้การนิเทศมีเป้าหมายและขอบเขตเนื้อหาและกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน มีกระบวนการ

ขั้นตอน วิธีการและใช้เครื่องมือที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่ผู้รับการนิเทศซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ดีขึ้น

รูปแบบการนิเทศการศึกษา

สาระสำคัญของวิธีการนิเทศแต่ละวิธี ดังนี้

1. การนิเทศแบบทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Supervision) ซึ่งเป็นทฤษฎีของแมกเกรเกอร์ (Douglas McGregor) เน้นความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เน้นความพึงพอใจในการปฏิบัติงานและบรรยากาศที่เป็นมิตร เป็นกันเอง ให้ความสำคัญต่อความต้องการของมนุษย์และความพึงพอใจต่อผลงานที่เกิดขึ้น ภาวะผู้นำที่ใช้จะไม่ใช้ทั้งการชี้นำหรือการอุปถัมภ์ แต่เป็นการสนับสนุน (Supportive) มากกว่า

2. การนิเทศแบบสนับสนุน (Supportive Supervision) เป็นแนวคิดของ Raymond C. Garuba and Stanley William Rothstein กล่าวว่า เป็นสถานการณ์การเรียนรู้ระหว่างครูหรือผู้ได้รับการนิเทศกับผู้นิเทศโดยการเรียนรู้วิธีคิด และการกระทำใหม่ ๆ ซึ่งผู้นิเทศจะต้องเรียนรู้ที่จะต้องเข้าใจครู เชื่อถือที่ครูเห็นและสิ่งที่ครูได้ยืนนามากขึ้น ขณะเดียวกันครูก็ต้องเรียนรู้ที่จะเข้าใจผู้นิเทศในเรื่องที่ว่าผู้นิเทศจะใช้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาช่วยครูให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาตนเอง ผลของการนิเทศแบบสนับสนุนที่เห็นได้ชัดก็คือ ความเป็นมิตรที่ดีต่อความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนระหว่างผู้นิเทศและครูและความเข้าใจพฤติกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียนดีขึ้น

3. การนิเทศแบบมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations Supervision) เป็นแนวคิดความเชื่อของเอลตัน เมโย (Elton Mayo) นักปรัชญาสังคมและศาสตราจารย์มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด โดยเมโยเชื่อว่า ผลผลิตหรือผลงานของผู้ปฏิบัติงานสามารถจะเพิ่มขึ้นได้จากการให้ผู้ปฏิบัติงานเหล่านั้นมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ทำให้ครูรู้สึกว่ามีค่าสำคัญสำหรับโรงเรียนความรู้สึกส่วนตัวและความสัมพันธ์ที่ดี

4. การนิเทศแบบพัฒนาการ (Developmental Supervision) กลีคแมน กอร์ดอนและรอสกอร์ดอน (Glickman Gordon and Ross-Gordon) กล่าวว่า ผู้นิเทศต้องพิจารณาเลือกใช้ทฤษฎีวิธีการนิเทศแบบพัฒนาการที่เหมาะสมสำหรับการนิเทศครูในองค์ประกอบต่อไปนี้ คือ 1) ระดับพัฒนาการของครูและระดับความสามารถในการคิดเชิงนามธรรม 2) ความรู้ความเชี่ยวชาญ 3) ความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ 4) การยอมรับและผูกพันต่อภาระหน้าที่

5. การนิเทศแบบหลากหลายวิธีการ (Differentiated Supervision) แกลทฮอร์น (Allan Glatthorn, 1984) ได้เสนอระบบการนิเทศแบบหลากหลายวิธีการไว้ 4 วิธีคือ 1) การนิเทศแบบคลินิก (Clinical Supervision) 2) การนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ (Cooperative Professional Development) 3) การนิเทศแบบพัฒนาดตนเอง (Self-directed Development) 4) การนิเทศโดยผู้บริหาร (Administrative Monitoring) (ภิญทิรา สุภาร, 2557)

สอดคล้องกับแกลทฮอร์น (วรพล ดิลกทวีวัฒนา, 2560) ได้เสนอรูปแบบการนิเทศไว้ โดยสรุป ดังนี้

1. การนิเทศทางตรง (Direct Supervision) เป็นการนิเทศที่ผู้นิเทศให้การแนะนำชี้แนะผู้รับการนิเทศหรือครูโดยตรง
2. การนิเทศทางอ้อม (Nondirective Supervision) เป็นการนิเทศที่ยึดหลักว่าครูเป็นผู้รู้ดีที่สุดที่สุดว่าจะต้องปรับเปลี่ยนอะไร ส่วนผู้นิเทศมีหน้าที่เพียงช่วยกระตุ้นให้ครูกิจและทำสิ่งต่าง ๆ เป็นเพื่อคิดในการปรับปรุงการทำงาน
3. การนิเทศเดี่ยว (Individual Supervision) เป็นการให้ความช่วยเหลือครูเป็นรายบุคคล ผู้นิเทศต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญและสามารถให้คำปรึกษาครูได้เป็นรายกรณี
4. การนิเทศกลุ่ม (Group Supervision) ผู้นิเทศเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกกลุ่มสร้างปฏิสัมพันธ์ สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน
5. การนิเทศแบบคลินิก (Clinical Supervision) เป็นการนิเทศที่เน้นการปรับปรุงการสอนของครูอย่างเข้มข้น มีการวางแผนอย่างเป็นระบบนิเทศอย่างครอบคลุมทุกขั้นตอนจนครบวงจรและทำซ้ำหลาย ๆ ครั้ง
6. การนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ (Cooperative Professional Development) เป็นการนิเทศที่ครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาวิชาชีพ โดยสังเกตการสอนซึ่งกันและกันในช่วงเรียน แลกเปลี่ยนเรียนรู้และอภิปรายความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
7. การนิเทศแบบพัฒนาตนเอง (Self-directed Development) เป็นการพัฒนางานในวิชาชีพด้วยตนเองและได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือตามที่ต้องการ การนิเทศแบบนี้จะเหมาะกับครูที่มีความรู้ความสามารถและต้องการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ
8. การนิเทศโดยผู้บริหาร (Administrative Monitoring) เป็นการนิเทศโดยผู้บริหารมุ่งเน้นการช่วยเหลือแนะนำเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนโดยจากรูปแบบของการนิเทศการศึกษาที่นักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศหลาย ๆ ท่านได้บอกไว้ พอสรุปได้ว่ารูปแบบการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ ที่เน้นมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อกันกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศที่สามารถทำงานร่วมกันได้ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ผู้นิเทศอาจจะเป็นผู้ชี้แนะ ให้คำปรึกษากับผู้รับการนิเทศและอาจจะต้องรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้รับการนิเทศเช่นกัน เนื่องจากผู้รับการนิเทศจะเป็นผู้ปฏิบัติโดยตรงจะมีประสบการณ์ตรงมากกว่า ผู้รับการนิเทศจะต้องเคารพ ยอมรับ รับฟังความคิดเห็นจากผู้นิเทศเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาตนเองนั่นเอง รูปแบบการนิเทศจะมีความหลากหลายตามนักการศึกษาหลาย ๆ ท่าน สามารถยึดรูปแบบการนิเทศแบบใดแบบหนึ่งหรือผสมผสานกันหลายรูปแบบได้แล้วแต่ความเหมาะสมโดยคำนึงถึงบริบท สถานการณ์และจุดมุ่งหมายที่จะต้องทำการนิเทศการศึกษาด้วย

กระบวนการนิเทศการศึกษา

กระบวนการที่ใช้การดำเนินการนิเทศที่นิยมใช้อย่างแพร่หลายในประเทศไทยมี 3 ลักษณะ ประกอบด้วย

1. กระบวนการบริหารงานของแอลเลน (Louis A. Allen) ประกอบด้วย กระบวนการหลัก 5 กระบวนการซึ่งนิยมเรียกกันว่า “POLCA” โดยย่อมาจาก P: Planning Processes (กระบวนการวางแผน), O: Organizing Processes (กระบวนการจัดสายงาน), L: Leading Processes (กระบวนการนำ), C: Controlling Processes (กระบวนการควบคุม) และ A: Assessing Processes (กระบวนการประเมินผล)

2. กระบวนการนิเทศของแฮริส (Ben M. Harris) ได้เสนอกระบวนการนิเทศไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ประเมินสภาพการทำงาน (Assessing) ขั้นที่ 2 จัดลำดับความสำคัญของงาน (Prioritizing) ขั้นที่ 3 ออกแบบวิธีการทำงาน (Designing) ขั้นที่ 4 จัดสรรทรัพยากร (Allocating Resources) ขั้นที่ 5 ประสานงาน (Coordinating) และขั้นที่ 6 นำการทำงาน (Directing)

3. กระบวนการนิเทศแบบ PIDRE ของสจ๊วต อูทรานันท์ ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 วางแผนการนิเทศ (Planning-P), ขั้นที่ 2 ให้ความรู้ความเข้าใจในการทำงาน (Informing-I), ขั้นที่ 3 ลงมือปฏิบัติงาน (Doing-D), ขั้นที่ 4 สร้างเสริมกำลังใจ (Reinforcing-R) และขั้นที่ 5 ประเมินการนิเทศ (Evaluating-E) (อัญชลี ธรรมะวิสิฏกุล, 2554)

นอกจากนี้สุจินต์ ภิญญานิลและคณะศึกษานิเทศก์ กลุ่ม 2/3 ภาคใต้ รุ่น 11/2561 (2561) ได้กล่าวถึงกระบวนการนิเทศแบบ PDCA หรือวงจรเดมมิง (Deming Circle) โดยมี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การวางแผน (P: Plan) ขั้นที่ 2 การปฏิบัติงานตามแผน (D: Do) ขั้นที่ 3 การตรวจสอบและประเมินผล (C: Check) และขั้นที่ 4 การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน (A: Act) และยังได้สังเคราะห์กระบวนการนิเทศแบบ APDER ขึ้น ประกอบด้วย ขั้น A: Analysis (วิเคราะห์บริบท) ขั้น P: Plan (วางแผนการนิเทศ) ขั้น D: Do (ดำเนินการนิเทศการศึกษาโดยใช้รูปแบบ LCSR ดังนี้ L: Learning (ให้ความรู้), C: Coaching (ช่วยเหลือชี้แนะ), S: Sharing (แลกเปลี่ยนเรียนรู้), R: Reinforcing (สร้างเสริมกำลังใจ) ขั้น E: Evaluation (ตรวจสอบประเมิน) และขั้น R: Report (สรุปรายงานผล)

จากกระบวนการนิเทศการศึกษาที่ได้กล่าวมาทั้งหมด สามารถแบ่งกระบวนการหรือขั้นตอนการนิเทศการศึกษาโดยรวมออกเป็น 4 ขั้นตอนคล้ายกับกระบวนการนิเทศแบบ APDER แต่จะมีการรวมบางขั้นตอนไว้ด้วยกัน ดังนี้

ขั้น A: Analysis เป็นการวิเคราะห์บริบทต่าง ๆ ทางสังคม นโยบายและข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษารวมทั้งความต้องการจำเป็นต้อง (Need Assessment) เพื่อจะได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

ขั้น P: Planning เป็นการวางแผนการนิเทศทั้งหมด ตั้งแต่จัดทำโครงการนิเทศจัดทำหรือออกแบบแผนการนิเทศ จัดทำเครื่องมือที่ใช้การนิเทศ และกำหนดปฏิทินการนิเทศที่แน่นอนชัดเจน เพื่อจะได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบ

ขั้น D: Doing เป็นการปฏิบัติการนิเทศซึ่งในขั้นนี้ผู้นิเทศนำเทคนิควิธีการนิเทศมาประยุกต์ใช้จริง เช่น เทคนิคการนิเทศแบบการสอนงานและเป็นที่ปรึกษา (Coaching and Mentoring), เทคนิคการนิเทศแบบกัลยาณมิตร, เทคนิคการนิเทศการสะท้อนกลับ (Reflecting),

เทคนิคการนิเทศแบบสาธิต (Demonstration) เป็นต้น ที่สำคัญจะต้องนิเทศให้คำแนะนำในเชิงบวกให้ผู้รับการนิเทศรู้สึกดี เกิดความต้องการพัฒนาและเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ (Reinforcing) ไปด้วย

ขั้น E: Evaluation เป็นการประเมินกระบวนการนิเทศทุกมิติทั้งกระบวนการนิเทศ เครื่องมือที่ใช้ในนิเทศ ประเมินผู้รับการนิเทศและประเมินตัวผู้นิเทศเองแล้วจึงสรุปและรายงานผล (Report) ต่อผู้บังคับบัญชาต่อไป

บทสรุป

การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการในการแนะนำช่วยเหลือครูให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยสามารถใช้นวัตกรรมทางการศึกษามาเป็นตัวช่วย ในกระบวนการเรียนการสอนให้ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระบบการนิเทศอยู่บนหลักการของประชาธิปไตย ได้แก่ การเคารพซึ่งกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ จัดขึ้นเพื่อปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งขึ้นอยู่กับทักษะและความสามารถของศึกษานิเทศก์ผู้ทำงานร่วมกับครู ตลอดจนเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ที่ศึกษานิเทศก์นำมาใช้ในการนิเทศการศึกษา โดยให้ครูมีโอกาสค้นคว้างานที่จะต้องทำด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความงอกงามขึ้นเมื่อได้เรียนรู้และมีความเจริญงอกงามแล้วย่อมจะได้รู้จักปรับปรุงงาน ด้านการเรียนการสอนให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จากการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยและความแปรปรวนผันผวนที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก ซึ่งต้องยอมรับว่าเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตมนุษย์มากขึ้น เปรียบเสมือนหนึ่งปัจจัยหลักในการดำรงชีวิต และเนื่องจากทั่วทุกมุมโลกสามารถเชื่อมโยงกันอย่างทั่วถึงจากติดต่อสื่อสารที่ไร้พรมแดนของโลกออนไลน์มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่และขยายองค์ความรู้มากมายอยู่ตลอดเวลา การศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ปรับให้ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและส่งเสริมผู้เรียนด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจที่คงทน กระบวนการที่จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ อีกวิธีการหนึ่ง คือ การนิเทศการศึกษาจึงมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูให้พัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และยกระดับคุณภาพการศึกษาขึ้นนั่นเอง

องค์ความรู้ใหม่

จากการก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก ในปัจจุบัน ทำให้ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีทักษะที่เราเรียกว่า “3R8C” ครูจึงต้องมีการปรับตัวให้ทันต่อผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อีกทั้งยังมีข้อมูลและองค์ความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทำให้ครูจะต้องพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงนี้และเรียนรู้สิ่งใหม่อยู่เสมอ สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่จะช่วยหรือกระตุ้นครูให้เปิดใจรับสิ่งใหม่ ๆ และพร้อมที่จะพัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลา คือ การนิเทศการศึกษา กล่าวคือ การนิเทศการศึกษาเป็นเสมือนหนึ่งตัวช่วยที่ช่วยส่งเสริม สนับสนุนกระตุ้นให้ครู

เกิดการพัฒนา ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองให้ดีขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศึกษา จัดการเรียน การสอนให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายตามหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษาของชาติ ดังนั้นการนิเทศ การศึกษา จึงเป็นตัวแปรตัวหนึ่งที่มีความจำเป็นและสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มี ประสิทธิภาพ โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้นิเทศและผู้บริหารนิเทศที่ใช้เทคนิค วิธีการ หรือกิจกรรม การนิเทศต่าง ๆ หลากหลายผสมผสานกันโดยกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการนิเทศ ร่วมกัน ดังนั้นผู้นิเทศจึงมีความจำเป็นที่จะพัฒนาตนเองและเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เช่นกัน เพื่อนำไป ถ่ายทอดให้กับผู้รับการนิเทศอย่างถูกต้อง เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้นทั้งระบบต่อไป สอดคล้องกับผู้เรียนและการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรองทอง จิระเชษฐกุล. (2550). *คู่มือการนิเทศภายในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธารอักษร.
- เก็จกนก เอื้อวงศ์. (2555). *การนิเทศในสถานศึกษา*. เข้าถึงได้ จาก <https://mystou.files.wordpress.com/2012/02/23503-8-t.pdf>
- ขวัญใจ เตชเสนสกุล. (2562). เวียดนามกับการก้าวขึ้นแท่นฐานการผลิตสำคัญของโลก. *การเงิน ธนาคาร*, 447, 155-157.
- ขวลิต จันทรศรี. (2556). *การนิเทศภายในโรงเรียน*. เข้าถึงได้จาก http://supervisor-teacher.blogspot.com/2013/07/blog-post_4.html
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. (2551). *การบริหารงานวิชาการและการนิเทศภายในสถานศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2548). *การนิเทศการสอน*. กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.
- ภณทิรา สุภาร. (2557). *รูปแบบการบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21*. (ดุสิตนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2551). *การนิเทศการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- วรพล ดิลกทวีวัฒนา. (2560). *การพัฒนาวิชาชีพครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- วัชร เล่าเรียนดี. (2550). *การนิเทศการสอน*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัท ตาตา พิมพ์ขึ้น.
- ศศิมา สุขสว่าง. (2562). *การคิดเชิงวิเคราะห์ 5 ขั้นตอน*. เข้าถึงได้จาก www.sasimasuk.com/15848561/ การคิดเชิงวิเคราะห์-5ขั้นตอนanalytical-thinking
- ศิริวรรณ ลี้กิจเจริญผล. (2559). *การนิเทศเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนของครู ภาษาอังกฤษ*. (ดุสิตนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- สุจินต์ ภิณฺญาณิล และคณะศึกษานิเทศก์. (2561). *การนิเทศ ติดตาม การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของโรงเรียนในสหวิทยาเขตสุราษฎร์ธานี 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 โดยใช้กระบวนการนิเทศแบบ APDER*. สุราษฎร์ธานี: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11
- อัญชลี ธรรมะวิธิกุล. (2554). *กระบวนการในการจัดการนิเทศการศึกษา*. เข้าถึงได้จาก <https://panchalee.wordpress.com/2009/03/30/process/>
- Aggarwal, S. P. (1967). *Inventory control aspect in warehouses*. New Delhi: Indian National Science Academy.
- Glatthorn, A.A. (1984). *Differentiated Supervision*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum.
- Glickman, C.D. (1981). *Developmental Supervisor: Alternative Practices for Helping Teachers Improve Instruction*. Washington D.C.: Development.
- Goldhammer, R., Anderson, R.t H. and Kajewski, R. J. (1980). *Clinical Supervision: Special Methods for the Supervision of Teachers*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Harris, Ben M. (1985). *Supervisory Behavior in Education*. New Jersey: Prentice-Hall. Supervision and Curriculum Development.

“ติสตูกับพลังพิเศษแห่งการปลูกต้นไม้”: จากการเรียนรู้จากประสบการณ์สู่ การแปรเปลี่ยนและเยียวยาสังคม

“Tistou and His Special Power of Growing Trees”: from Experiential
Learning to Transforming and Healing Society

ศุภชัย โชติทอง¹ และวิชณี สุวรรณสังข์²

Suppachai Chodtong and Witchanee Suwannasang

Received: February 24, 2022

Revised: March 25, 2022

Accepted: March 28, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.76

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอกระบวนการเรียนรู้ของตัวละครชื่อ “ติสตู” ในวรรณกรรมเยาวชนภาษาฝรั่งเศสเรื่อง “Tistou, les pouces verts” พบว่า ติสตูไม่สามารถเรียนในห้องเรียนได้เพราะเกิดอาการง่วงนอนทุกครั้งเมื่อบทเรียนเริ่ม คุณพ่อจึงให้เขาเรียนรู้จากสถานที่จริง การอธิบายกระบวนการเรียนรู้ของติสตูในบทความนี้ใช้กรอบทฤษฎีวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ David Kolb ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่บุคคลจะเกิดพัฒนาการอย่างเป็นองค์รวม ผลการศึกษา พบว่า การเรียนรู้ของติสตูมีลักษณะตามขั้นตอนในวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb กล่าวคือ 1) เปิดรับประสบการณ์จากการไปเรียนรู้ในสถานที่จริงอย่างเต็มที่ 2) สังเกตประสบการณ์อย่างใคร่ครวญ ด้วยการตั้งคำถามและค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจ 3) นำประสบการณ์ที่ผ่านการสังเกตอย่างใคร่ครวญมาประมวลเป็นแนวความคิด โดยติสตูใช้วิธีเปรียบเทียบว่า ความสุขและความทุกข์ของผู้อื่นไม่ต่างจากความสุขและความทุกข์ของตัวเอง จนเกิดเป็นแรงบันดาลใจให้เขาลงมือแก้ปัญหาสังคม 4) นำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาและความทุกข์ในสังคมที่ประมวลได้มาประกอบใช้กับพลังพิเศษแห่งการปลูกต้นไม้ของตนเองเพื่อวางแผนและลงมือแปรเปลี่ยนเยียวยาสังคม การลงมือแก้ปัญหาทำให้ติสตูเกิดประสบการณ์ในการใช้พลังพิเศษแห่งการปลูกต้นไม้ และนำประสบการณ์ไปปรับปรุงการใช้พลังพิเศษนี้เพื่อแก้ปัญหาครั้งต่อไป เกิดเป็นวงจรการเรียนรู้ต่อเนื่อง บทความนี้จึงเป็นการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนร่วมกับทฤษฎีด้านการศึกษาและการเรียนรู้ อีกทั้งยังเป็นการเสนอมุมมองการเสาววรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้ในแง่การเรียนรู้

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี; Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus
Corresponding author, e-mail: suppachai.c@psu.ac.th, Tel. 081-6477176

ทักษะการเรียนรู้ของตัวละครที่มีพัฒนาการอย่างเป็นองค์รวม เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของบุคคลผ่านวรรณกรรมได้อีกทางหนึ่ง

คำสำคัญ: ตีสตู, การแปรเปลี่ยน, การเยียวยา, การเรียนรู้จากประสบการณ์, วรรณกรรมเยาวชน

Abstract

This academic paper focuses on the learning process of the character named “Tistou” in the French youth literature “Tistou, les pouces verts”. It was found that Tistou was unable to study in the classroom because he became drowsy every time when the lesson began. Therefore, father let him learn from the real place. Tistou's description of the learning process in this paper is based on David Kolb's experiential learning cycle theory framework, a learning model in which individuals develop holistically. The results showed that Tistou's learning was characterized by steps in Kolb's experiential learning cycle: 1) fully opening to real-world experiences; 2) carefully observing the experience by asking questions and researching information to understand; 3) taking the experiences that have been observed and processing them into concepts in which Tistou uses a comparative method that the happiness and suffering of others are no different from the happiness and suffering of Tistou himself until it inspired him to take action to solve social problems; 4) bringing the understanding of problems and sufferings in society that has been compiled together with the special power of planting one's own trees to plan and taking action to heal society. Solving problems allows Tistou to experience the special power of planting trees and used the experience to improve the use of this special power to solve the next problem forming a continuous learning cycle. This article is a study of youth literature together with the theory of education and learning. It also presents a perspective of reading this youth literature in terms of learning the learning skills of the characters that have developed holistically as a way to promote and develop the learning skills of individuals through literature that is another way.

Keywords: Tistou, Change, Healing, Learning by Experiences, Youth Literature

บทนำ

“Tistou, les pouces verts” เป็นวรรณกรรมเยาวชนภาษาฝรั่งเศส ประพันธ์โดย Maurice Druon (โมริส ดรูอง) พิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 1957 (พ.ศ. 2500) ได้รับการแปล

เป็นภาษาต่าง ๆ หลายภาษา สำหรับฉบับภาษาไทยพบการแปล 2 ส่วน ได้แก่ “ติสตู พ่อหนูนิ้วโป้งเขียว” แปลโดยกัญญา และ “ติสตู นักปลูกต้นไม้” แปลโดยอำพรรณ โอตระกูล ในบทความนี้ ผู้เขียนบทความจะอ้างอิงเนื้อหาของวรรณกรรมเรื่องนี้จากฉบับของสำนักพิมพ์ Hahette Jeunesse ค.ศ. 1968 (พ.ศ. 2511) ซึ่งเป็นฉบับที่ผู้เขียนบทความได้มีโอกาสอ่านเรื่องราวของติสตู

วรรณกรรมเรื่องนี้เสนอเรื่องราวของติสตู หนูน้อยผู้เกิดมาในครอบครัวมีฐานะ อาศัยอยู่ในคุกหาสน์ ครอบครัวของเขาเป็นเจ้าของโรงงานผลิตอาวุธสงคราม เมื่อติสตูอายุได้ 8 ขวบ คุณพ่อและคุณแม่ได้ให้เขาเข้าเรียนในโรงเรียน อย่างไรก็ตาม ในขณะที่นั่งฟังครูสอนในห้องเรียน ติสตูจะง่วงนอน แม้เขาพยายามฝืน ก็ไม่สามารถเอาชนะความง่วงนอนได้ เขาจึงไม่สามารถบรรลุผลลัพท์การเรียนรู้เหมือนเพื่อนร่วมชั้นเรียนคนอื่นได้ คุณครูจึงเขียนจดหมายถึงครอบครัวเพื่อแจ้งว่า ไม่สามารถสอนติสตูได้ ติสตูจึงต้องออกจากโรงเรียน

คุณพ่อจึงให้ติสตูเรียนรู้จากชีวิตจริง โดยติสตูต้องไปเรียนรู้บทเรียนต่าง ๆ ในสถานที่จริงจากผู้ที่มีประสบการณ์จริง เขาเรียนรู้เรื่องการปลูกต้นไม้จากมุสตาซ ชายชราผู้ดูแลดอกไม้และต้นไม้ของคุณพ่อ ติสตูได้ค้นพบว่านิ้วมือของตนเองมีพลังพิเศษทำให้ดอกไม้และต้นไม้เจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็ว เมื่อเรียนเรื่องกฎระเบียบสังคมจากคุณทฤษฎาติสที่เรือนจำ เขาได้เรียนรู้ความทุกข์ของนักโทษที่ถูกจองจำอยู่ในนั้น นอกจากนี้ ติสตูยังได้เรียนรู้เกี่ยวกับโรคและความทุกข์จากการเจ็บไข้จากคุณหมอโมซ์ติแวนส์ที่โรงพยาบาล เขาได้เรียนรู้ความทุกข์ของสัตว์จากการไปเที่ยวที่สวนสัตว์ เรียนรู้ความโหดร้ายของสงครามที่เกิดขึ้นระหว่างชาววาซีส์และชาววาตองส์ และเรียนรู้ความตายจากการเสียชีวิตของมุสตาซ

เมื่อติสตูได้เรียนรู้บทเรียนต่าง ๆ พร้อมปัญหาจากสถานการณ์จริง เขาจะตั้งคำถามและหาวิธีแก้ไขปัญหาเพื่อเยียวยาความทุกข์ในสังคมด้วยการปรับใช้พลังพิเศษในตัวเอง คือ นิ้วมือที่สามารถทำให้ต้นไม้และดอกไม้เติบโตได้อย่างรวดเร็ว กล่าวได้ว่า การเรียนรู้ของติสตูมีลักษณะตามทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ David Kolb ตามแนวคิดนี้ ประสบการณ์จะได้รับการแปรเปลี่ยนเป็นความรู้ที่มีความหมาย ทำให้บุคคลเกิดการพัฒนาด้านตนเองอย่างเป็นองค์รวม การเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการสำคัญที่จะนำพามนุษย์ไปสู่การเปลี่ยนแปลง เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม บทความนี้จะนำเสนอทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ David Kolb และกระบวนการเรียนรู้ของติสตูตามวงจรการเรียนรู้ของทฤษฎีนี้

การเรียนรู้จากประสบการณ์

1. ที่มาและลักษณะของการเรียนรู้จากประสบการณ์

การเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ในกระบวนการเรียนรู้ David Kolb (2015) กล่าวว่า ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ปรากฏในงานของนักวิชาการหลายท่านที่ได้บุกเบิกแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้และประสบการณ์เอาไว้ ได้แก่ William James, Kurt Lewin, Carl Rogers, Carl Jung, John Dewey,

Jean Piaget, Lev Vygotsky, Paulo Freire, Mary Parker Follet เมื่อ Kolb พิจารณารูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kurt Lewin, John Dewy และ Jean Piaget พบว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์มีลักษณะร่วมกัน 6 ประการ ได้แก่

1) การเรียนรู้ที่ดีที่สุด คือ การเรียนรู้ที่มีลักษณะเป็นกระบวนการ ไม่ใช่เน้นเพียงผลลัพธ์ ความคิดไม่ได้เป็นสิ่งที่หยุดนิ่งและเปลี่ยนแปลงไม่ได้ แต่เป็นสิ่งที่จะถูกสร้างขึ้นผ่านประสบการณ์อยู่ตลอดเวลา ผลลัพธ์การเรียนรู้หนึ่งจึงเป็นเพียงการเก็บบันทึกความรู้ครั้งหนึ่งไว้เท่านั้น แต่ไม่ได้เป็นความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในอนาคตได้โดยไม่ต้องผ่านการปรับเปลี่ยน การเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการสร้างความรู้เพื่อปรับตัวให้เข้ากับโลก

2) การเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่องโดยมีพื้นฐานจากประสบการณ์ การเรียนรู้ทุกอย่าง คือ การเรียนรู้ซ้ำ ความรู้เกิดจากการที่ความเชื่อและความคิดของบุคคลถูกนำมาตรวจสอบและบูรณาการกับความคิดใหม่ที่ลุ่มลึกขึ้นอยู่ตลอดเวลา

3) กระบวนการเรียนรู้จำเป็นต้องเกิดการแก้ไขความขัดแย้งจากรูปแบบการพยายามปรับตัวเข้าหาโลกซึ่งเป็นรูปแบบที่ตรงข้ามกันแต่ส่งเสริมกัน (*Dialectically opposed modes of adaptation to the world*)

การเรียนรู้จากประสบการณ์จะต้องเผชิญกับความขัดแย้งที่เกิดจากวิธีการที่ต้องใช้ในการพยายามหาทางแก้ไขปัญหาที่ประสบ โดยวิธีการเหล่านี้แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบที่เป็นขั้วตรงข้ามกันแต่ช่วยเติมเต็มการเรียนรู้ได้แก่ การรับรู้ประสบการณ์ (การรับรู้และการคิดประมวล) และ การแปรเปลี่ยนประสบการณ์ (การสังเกตอย่างใคร่ครวญและการลงมือกระทำ)

4) การเรียนรู้เป็นกระบวนการปรับตัวเข้าหาโลกอย่างเป็นองค์รวม

การเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของมนุษย์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมและทางกายภาพ การเรียนรู้ไม่ได้มีเพียงเรื่องความรู้หรือการรับรู้ แต่เกี่ยวพันกับกระบวนการทำงานของชีวิตอย่างเป็นองค์รวม ได้แก่ การคิด การรู้สึก การรับรู้ และการกระทำที่แสดงออกมา

5) การเรียนรู้เกิดจากกระบวนการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลและสภาพแวดล้อม

การเรียนรู้ไม่ได้มีองค์ประกอบเพียงหนังสือ ผู้สอน และห้องเรียน แต่ยังมีสภาพแวดล้อมที่เป็นโลกแห่งความเป็นจริงภายนอกด้วย ประสบการณ์ภายในของบุคคลเมื่อพบกับสภาพแวดล้อมแห่งความเป็นจริงภายนอกจะมีอิทธิพลต่อกันและกัน ประสบการณ์ภายในสามารถเปลี่ยนแปลงโลกภายนอก และโลกภายนอกสามารถเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ภายในได้

6) การเรียนรู้ คือ กระบวนการสร้างความรู้

ความรู้เกิดจากกระบวนการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางสังคมและความรู้ส่วนบุคคล ความรู้ทางสังคมเป็นความรู้ภายนอกตัวบุคคล เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ร่วมที่มนุษย์สัมผัสต่อกันมา มีลักษณะเป็นวัตถุวิสัย ส่วนความรู้ส่วนบุคคลเกิดจากประสบการณ์ชีวิตที่บุคคลสะสม มีลักษณะเป็นอัตวิสัย การมาบรรจบกันของความรู้ทั้ง 2 ลักษณะนี้จะทำให้เกิดการคิดค้นและหาคำตอบ จนเกิดเป็นแนวความคิดหรือองค์ความรู้ใหม่ที่มีความเฉพาะขึ้นตามบริบทของปัญหาที่บุคคลประสบ

2. วงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ David Kolb

ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ David Kolb (2015) อธิบายการเรียนรู้ในรูปแบบขั้นตอนที่เป็นวงจร (Jennifer A. Moon, 2006) วงจรนี้ขับเคลื่อนด้วยการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากรูปแบบการแก้ปัญหาเพื่อปรับตัวเข้ากับโลก ซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นข้อตรงข้ามกันแต่เสริมกันและกัน ประกอบด้วย 2 รูปแบบ แต่ละรูปแบบมี 2 ขั้นตอน ดังนี้

1) รูปแบบการเก็บประสบการณ์ (Grasping Experience) หรือการนำข้อมูลเข้ามาสู่ตนเอง ได้แก่

1.1) ขั้นตอนการรับประสบการณ์ที่เกิดกับตนเอง (Concrete Experience)

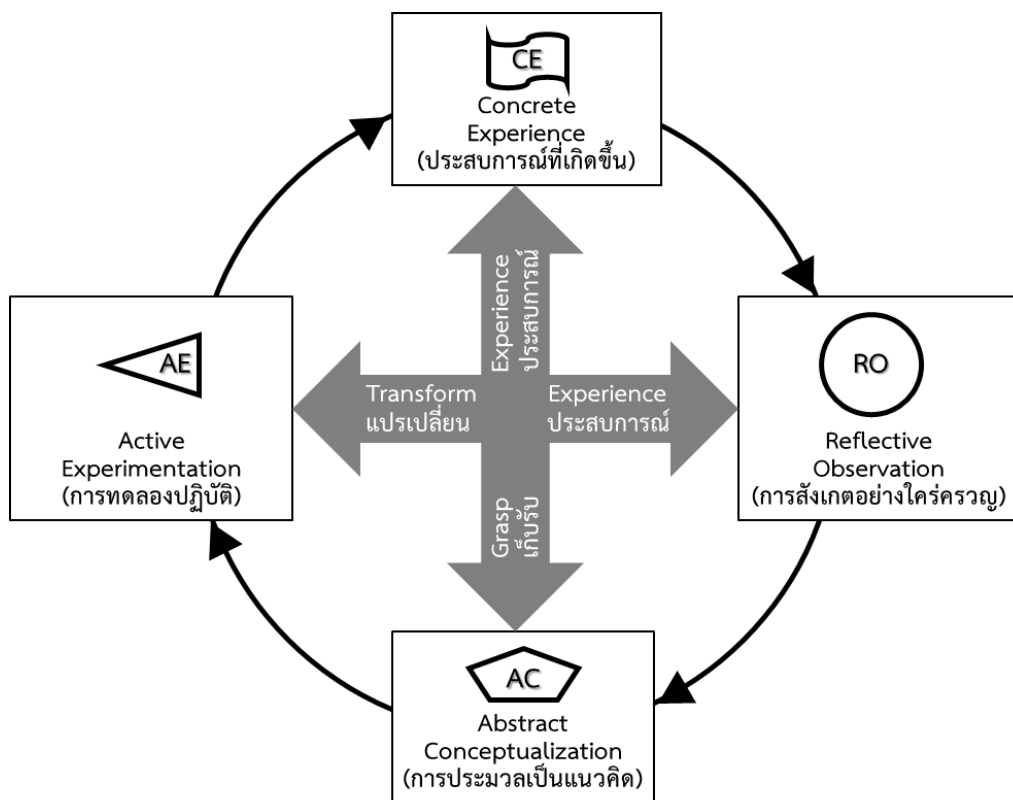
1.2) ขั้นตอนการประมวลประสบการณ์เป็นแนวคิด
(Abstract Conceptualization)

2) รูปแบบการแปรเปลี่ยนประสบการณ์ (Transforming Experience) หรือการตีความข้อมูลและกระทำการตามการตีความนั้น ได้แก่

2.1) ขั้นตอนการเฝ้าสังเกตประสบการณ์อย่างใคร่ครวญ
(Reflective Observation)

2.2) ขั้นตอนการนำไปทดลองปฏิบัติ (Active Experimentation)

ขั้นตอนการเรียนรู้แต่ละขั้นตอนจะเกิดเป็นวงจรตามลำดับดังนี้ (1) ประสบการณ์ที่เกิดกับตัวบุคคล (Concrete Experience) จะทำให้บุคคลนั้นเกิดความรู้สึกและความคิด และรับประสบการณ์เข้ามา (2) ความรู้สึกและข้อมูลเป็นสิ่งที่จะถูกนำมาอธิบายด้วยการเฝ้าสังเกตอย่างใคร่ครวญ (Reflective Observation) (3) รายละเอียดของความรู้สึกและข้อมูลที่ได้จากการเฝ้าสังเกตอย่างใคร่ครวญจะถูกนำไปวิเคราะห์ประมวลเป็นแนวความคิด หลักการ หรือทฤษฎี (Abstract Conceptualization) (4) แนวคิด หลักการ หรือทฤษฎีจะถูกนำไปใช้วางแผนเพื่อการทดลองในสถานการณ์จริง รวมทั้งลงมือใช้จริง (Active Experimentation) ส่งผลให้เกิดเป็นประสบการณ์ครั้งใหม่และเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์นั้นต่อไปตามวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 วงจรการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ David Kolb
(ดัดแปลงจาก David Kolb, 2015, p. 51)

การเรียนรู้จะเกิดประสิทธิภาพได้จำเป็นต้องอาศัยความสามารถ 4 ประการ ตามขั้นตอนในวงจรการเรียนรู้ทั้ง 4 ขั้นตอนข้างต้น ดังนี้

- 1) ความสามารถในการรับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง (Concrete Experience Abilities) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในประสบการณ์ใหม่อย่างเต็มที่ ด้วยใจเปิดกว้าง และปราศจากอคติ
- 2) ความสามารถในการเฝ้าสังเกตประสบการณ์อย่างใคร่ครวญ (Reflective Observation Abilities) ได้แก่ การเฝ้าสังเกตและใคร่ครวญประสบการณ์ใหม่ ๆ จากหลายแง่มุม
- 3) ความสามารถในการประมวลประสบการณ์เป็นแนวคิด (Abstract Conceptualization Abilities) ได้แก่ การนำสิ่งที่สังเกตและใคร่ครวญมาบูรณาการสรุปเป็นแนวคิดที่สมเหตุผล
- 4) ความสามารถในการนำไปทดลองปฏิบัติ (Active Experimentation Abilities) ได้แก่ การนำแนวคิดที่ได้ไปใช้ในการตัดสินใจและแก้ปัญหา

การเรียนรู้ของติสตูตามวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ David Kolb

1. ติสตูกับการรับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง (Concrete Experience)

วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง “Tistou, les pouces verts” (Maurice Druon, 1968) ได้เล่าถึงสถานการณ์ที่ติสตูไม่สามารถเรียนในห้องเรียนได้ เพราะเขาจะรู้สึกง่วงนอนทุกครั้งที่คุณครูเริ่มอธิบายบทเรียน คุณครูจึงเขียนจดหมายแจ้งคุณพ่อและคุณแม่ของติสตูว่า เขาไม่เหมือนเด็กคนอื่น ทางโรงเรียนไม่สามารถดูแลติสตูได้ คุณพ่อจึงตัดสินใจให้เขาเรียนบทเรียนชีวิตจากสถานที่จริง และจากบุคคลที่มีประสบการณ์การทำงานในสถานที่นั้น บทเรียนที่ติสตูได้เรียนรู้ ได้แก่ บทเรียนการปลูกต้นไม้จากมุสตาซซึ่งเป็นผู้ดูแลต้นไม้ให้คุณพ่อของติสตู บทเรียนเรื่ององค์ประกอบของเมืองและกฎระเบียบสังคมกับคุณทรูนาติสซึ่งเป็นผู้ดูแลโรงงานผลิตอาวุธให้คุณพ่อของติสตู บทเรียนเรื่องความยากไร้ที่สัมผัสกับคุณทรูนาติส บทเรียนเรื่องการเจ็บป่วยที่โรงพยาบาลกับคุณหมอโมซีดีแวนส์ นอกจากนี้ ติสตูยังได้เรียนรู้ความทุกข์ของสัตว์จากการไปเที่ยวสวนสัตว์ เรียนรู้การสูญเสียอันโหดร้ายและน่าหดหู่จากสงครามระหว่างชาววาซีส์และชาววาตองส์ และเรียนรู้ความจริงของชีวิตที่ไม่มีใครสามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ นั่นคือ การตายของมุสตาซ

เมื่อไปถึงสถานที่เรียนรู้แต่ละแห่ง ติสตูจะตั้งใจฟังผู้สอนและปฏิบัติตามอย่างเต็มที่ เมื่อมุสตาซบอกให้ติสตูไต่ดินในกระถาง จมึ้นวลลงไปในดินในกระถางสำหรับหยอดเมล็ดในภายหลัง และนำกระถางไปวางเรียงตามแนวกำแพง เขาตั้งใจทำตามนั้นเป็นอย่างดี หลังจากที่ติสตูและมุสตาซกลับมาที่กระถางเพื่อหยอดเมล็ด ทั้งสองเห็นดอกไม้เติบโตออกมาจากกระถางทุกใบ จากเหตุการณ์ครั้งนี้ มุสตาซและติสตูได้ค้นพบว่า นิ้วมือของติสตูมีพลังพิเศษ สามารถเรียกเมล็ดพันธุ์ต้นไม้ให้มาเติบโตบริเวณที่ติสตูใช้นิ้วจิ้มทำหลุมไว้ได้แม้ไม่ได้หยอดเมล็ดก็ตาม อีกทั้งดอกไม้ยังเติบโตได้อย่างรวดเร็วกว่าปกติ พลังพิเศษนี้คือสิ่งที่ติสตูจะปรับใช้เป็นเครื่องมือแก้ปัญหาสังคมที่เขาได้ประสบต่อไป

นอกจากนี้ เขายังใส่ใจรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะภายนอกและอารมณ์ความรู้สึกของบุคคล รวมทั้งลักษณะสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้นเช่นกัน เมื่อไปเรียนบทเรียนเรื่องกฎระเบียบที่เรือนจำ ติสตูสนใจรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของเรือนจำ เขามองว่าเรือนจำดูหดหู่ เพราะมีลูกกรงสีดำ บนสุดของลูกกรงเป็นเหล็กปลายแหลม ติสตูรับรู้ถึงท่าที่ไร้ความสุขของนักโทษ ทั้งที่พวกเขากำลังอยู่ในช่วงเวลาพักผ่อน เมื่อไปเรียนรู้เรื่องความขัดสนยากไร้ที่สลัม ติสตูมองเห็นรายละเอียดบ้านพักของคนในสลัมที่อยู่ในสภาพทรุดโทรมพร้อมจะพังได้ทุกเมื่อ เขาเห็นทางเดินที่เป็นโคลน ไม่มีเสาไฟ ไม่มีทางเท้า อีกทั้งยังตั้งอยู่ใกล้กับย่านคนรวย เมื่อไปเรียนเรื่องโรคและการเจ็บป่วยที่โรงพยาบาล ติสตูเห็นว่า โรงพยาบาลไม่ได้ดูน่ากลัว แต่เขากลับรู้สึกถึงความเศร้าที่หลบซ่อนอยู่ในที่แห่งนั้น เมื่อคุณแม่ต้องการให้ติสตูไปเที่ยวพักผ่อนคลายที่สวนสัตว์บ้างเพราะเห็นติสตูเครียดกับการพยายามทำให้สังคมดีขึ้น เขากลับใส่ใจอาการของสัตว์ที่ไม่มีมีความสุขเหมือนที่เขาคิดไว้ เมื่อได้ยินข่าวสงคราม ติสตูไปหาคุณทรูนาติสเพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสงครามในทันที เมื่อคุณแม่บอกเขาว่า มุสตาซตัดสินใจนอนหลับตลอดกาล ติสตูไม่เข้าใจคำพูดดังกล่าว จึงไปถามแม่บ้านชื่ออา

เมลิ ถามพ่อบ้านชื่อการอลูส์ และถามม้าที่ชื่อ มิมนาสติกที่เขาเลี้ยงไว้ จนได้คำตอบว่ามุสตาซตายแล้ว

พฤติกรรมการณ์สนใจและใส่ใจรายละเอียดเกี่ยวกับบุคคล สัตว์ และสถานที่ที่ติสตูได้พบเห็น รวมทั้งสิ่งที่ตนเองรู้สึกและคิด แสดงให้เห็นว่า ติสตูตั้งใจร่วมรับรู้และเรียนรู้ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเองอย่างเต็มที่ เป็นรูปแบบการเก็บรวบรวมประสบการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมเพื่อนำไปสู่การสังเกตอย่างใคร่ครวญต่อไป

2. ติสตูกับการสังเกตประสบการณ์อย่างใคร่ครวญ (Reflective Observation)

ในงานวรรณกรรมเรื่องนี้ Maurice Druon (1968) ได้นำเสนออุปนิสัยข้างสังเกตและตั้งคำถามของตัวละครติสตูให้เห็นอยู่เสมอ เมื่อติสตูได้เข้าไปเรียนรู้บทเรียนในสถานที่หรือสถานการณ์ใด เขาจะสังเกตความรู้สึกของตนเองในสถานที่หรือสถานการณ์นั้น รวมทั้งสงสัยและตั้งคำถามเกี่ยวกับผู้คน สัตว์ และสภาพแวดล้อมในสถานการณ์นั้นเสมอจนครั้งหนึ่ง คุณทฤษฎาติสเขียนในสมุดรายงานผลการเรียนเพื่อแจ้งคุณพ่อและคุณแม่ของติสตูว่า ต้องคอยจับตาดูเขาให้ดีเพราะเขาเป็นเด็กช่างสงสัย ขณะที่ติสตูไต่ดินในกระถางในช่วงเวลาเรียนการปลูกต้นไม้ เขาสังเกตว่าตัวเองไม่รู้สึกรังงวเหมือนเรียนในห้องเรียน อีกทั้งยังสนุกเหมือนการเล่น เมื่อเห็นลักษณะที่ขวนขวายของเรือนจำ เขาเกิดความรู้สึกอยากร้องไห้ เขามองว่า ถ้าคุณาเกลียดน้อยกว่านี้ นักโทษจะไม่หนี และจะกลับตัวกลับใจเป็นคนดีได้เร็วขึ้น เมื่อไปเรียนเรื่องความยากไร้ที่สลัม นอกจากจะสังเกตสภาพแวดล้อมที่ทรุดโทรมของสลัมแล้ว ติสตูยังเห็นผู้ชายทำร้ายผู้หญิง เขาถามคุณทฤษฎาติสว่า ความยากไร้ทำให้คนโหดร้ายใช่ไหม คุณทฤษฎาติสตอบว่าใช่ เมื่อคุณทฤษฎาติสบอกว่า ต้องแก้ปัญหาความยากไร้ด้วยกฎระเบียบ ติสตูตั้งคำถามกลับว่า กฎระเบียบแบบนั้นมีจริงหรือไม่

เมื่อไปเรียนบทเรียนเรื่องการเจ็บป่วยและโรคต่าง ๆ ที่โรงพยาบาล นอกจากจะสังเกตลักษณะของโรงพยาบาลที่เขารู้สึกว่าไม่น่ากลัวแล้ว ติสตูสังเกตได้ว่า ลักษณะที่ไม่น่ากลัวของโรงพยาบาลนั้นขัดแย้งกับความรู้สึกของตนเอง เพราะติสตูสัมผัสได้ถึงความเศร้าที่ซ่อนอยู่ในโรงพยาบาล เขาหาคำตอบอยู่ตลอดเวลาว่าความเศร้าอยู่ที่ไหนในขณะที่เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ที่โรงพยาบาลกับคุณหมอโมซีดีแวนส์ หลังจากที่ได้เรียนรู้ความทุกข์ยากมาหลายบทเรียน ติสตูยังคงเฝ้าครุ่นคิดต่อไปว่าโลกที่เขาอาศัยอยู่นั้นน่าจะดีกว่านี้ได้อีกมาก ที่สวนสัตว์ ติสตูเห็นบรรดาสัตว์มีความสุข เขาหาสาเหตุจนได้คำตอบจากผู้ดูแลสวนสัตว์ว่า สัตว์เหล่านี้ไม่ได้ยินยอมให้ตัวเองมาถูกกักขังไว้ที่สวนสัตว์ เมื่อได้ยินเรื่องสงคราม ติสตูสืบหาข้อมูลจากคุณทฤษฎาติส และได้รู้ความจริงว่าสงครามอาจลุกลามมาถึงเมืองที่ติสตูอาศัยอยู่ เขายังได้รู้ว่าสาเหตุสงครามมาจากการแย่งชิงน้ำมัน นอกจากนี้ ติสตูค้นพบความจริงว่า โรงงานของคุณพ่อผลิตอาวุธให้กับคู่สงครามในครั้งนี้ ติสตูคิดว่าการผลิตอาวุธเป็นสิ่งเลวร้ายจนถูกคุณทฤษฎาติสตบหน้า

เมื่อสงสัยคำพูดของคุณแม่ที่บอกเขาว่า มุสตาซตัดสินใจที่จะนอนหลับไปตลอดกาล ติสตูจึงไปถามข้อมูลจากแม่บ้านชื่ออามะลิ เธอตอบว่ามุสตาซไปสวรรค์ เมื่อถามพ่อบ้านชื่อการอลูส์ เขาตอบว่ามุสตาซถูกฝังอยู่ใต้ดินที่สุสาน เหตุผลของทั้งสองคนไม่สอดคล้องกันเพราะคนหนึ่งตอบว่ามุสตาซอยู่บนสวรรค์ อีกคนตอบว่าอยู่ใต้ดิน ติสตูจึงไปถามม้ามิมนาสติก จึงได้รู้ว่ามุสตาซตายแล้ว แต่

ติสตูยังคงคิดว่า พลังพิเศษของตัวเองจะแปรเปลี่ยนสถานการณ์จากร้ายให้กลายเป็นดีได้เหมือนที่เขาเคยใช้มันเพื่อเปลี่ยนแปลงปัญหาและความทุกข์อื่น ๆ มาแล้ว

พฤติกรรมการสังเกตความรู้สึกของตนเองเมื่อประสบกับสถานการณ์ต่าง ๆ การตั้งคำถามต่อเหตุการณ์ที่ตนสงสัยเพราะไม่เป็นไปตามเหตุผลที่ตนคิด และการค้นหาข้อมูลเพื่อตอบข้อสงสัย เหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความสามารถในการเฝ้าสังเกตประสบการณ์ด้วยการใคร่ครวญ เป็นรูปแบบการแปรเปลี่ยนประสบการณ์ที่รับเข้ามาให้กลายเป็นความเข้าใจเพื่อนำไปประมวลและสรุปเป็นแนวความคิดต่อไป

3. ทิสตูกับการประมวลประสบการณ์เป็นแนวคิด (Abstract Conceptualization)

พฤติกรรมทางความคิดอีกลักษณะหนึ่งของติสตูที่ปรากฏให้เห็นในวรรณกรรมเรื่อง “Tistou, les pouces verts” (Maurice Druon, 1968) คือ การสรุปประสบการณ์ที่เขาได้สัมผัสเป็นความคิดรวบยอด เมื่อติสตูได้เรียนรู้บทเรียนใดบทเรียนหนึ่ง เขาจะประสบกับปัญหาในสังคมอยู่เสมอ หลังจากสังเกตอารมณ์ ความรู้สึก เหตุการณ์ ผู้คน ที่มาที่ไปของสถานการณ์แล้ว ติสตูจะนำสิ่งเหล่านั้นมาประมวลและสรุปเป็นแนวคิด หลังจากรู้ว่าพลังพิเศษในการปลูกต้นไม้เป็นสิ่งที่คนอื่นไม่มี ติสตูไม่ได้ดีใจเพียงเพราะความสามารถนั้นเป็นสิ่งพิเศษ เขากลับสรุปว่าคนจะมองเขาไม่ปกติ การสรุปเช่นนี้มาจากการเทียบเคียงกับประสบการณ์ก่อนหน้านี้ที่ติสตูเรียนในโรงเรียนไม่ได้เหมือนคนอื่นจนถูกมองว่าผิดปกติ เมื่อติสตูเห็นนักโทษมีท่าทีเศร้าทั้งที่อยู่ในช่วงเวลาพักผ่อน เขาเปรียบเทียบเหตุการณ์ดังกล่าวว่า แม้แต่ในช่วงเวลาพักผ่อน นักโทษยังไม่มีความสุข หากนักโทษต้องเรียนที่โรงเรียนเหมือนที่เขาเคยเรียน ยิ่งต้องเป็นทุกข์มากกว่านี้ เพราะเขาเองเป็นทุกข์เช่นกัน ติสตูจึงสรุปว่า เรือนจำนั้นเป็นสถานที่ที่เศร้ามาก เมื่อฝันว่าม้าฉิมมาสดิกติดคุกแล้วเป็นทุกข์มาก ติสตูคิดว่าถ้าเป็นมนุษย์คงเป็นทุกข์มากเช่นกัน ติสตูจินตนาการตัวเองให้เข้าไปอยู่ในสถานะของนักโทษ เขาคิดว่า ถ้าเขาถูกขัง แม้จะไม่ได้ทำผิด เขาต้องลงเอยด้วยการมีนิสัยโหดร้ายเหมือนนักโทษเช่นกัน

หลังจากเห็นคนในสลัมอยู่อาศัยกันอย่างแออัดในบ้านทรุดโทรม ไร้แสงส่องถึง เขาเปรียบเทียบสภาพเช่นนี้กับการปลูกผักเอ็นโดวในที่มีด ทำให้มันไม่มีสีสัน ถ้าเป็นเขา เขาจะไม่มีความสุข ดังนั้นคนในสลัมไม่มีความสุขเช่นกัน สำหรับการแก้ความยากไร้ด้วยกฎระเบียบ ติสตูสรุปว่า หากกฎระเบียบมีจริง ต้องไม่มีความทุกข์ยาก ติสตูใช้เหตุผลเช่นนี้เพราะเปรียบเทียบกับประสบการณ์ที่เขาเห็นว่า การสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยคือการสร้างความสุข เช่น เมื่อหิวขนและถักเปียให้ม้าฉิมมาสดิกจนเป็นระเบียบเรียบร้อย ฉิมมาสดิกจะมีความสุข เมื่อมุสตาซตัดแต่งต้นไม้อย่างดี ต้นไม้จะยิ้มแย้ม แต่กฎระเบียบที่ใช้อยู่กลับไม่อาจทำให้คนมีความสุขได้ เมื่อได้พูดคุยกับเด็กหญิงที่ป่วยที่โรงพยาบาล จนรู้ว่าเธอไม่สามารถลุกจากเตียงได้ และไม่เคยมารู้จักความเศร้า เพราะไม่เคยมีความสุขมาก่อน ติสตูจึงสรุปได้ว่า ความทุกข์ในโรงพยาบาลที่เขาสัมผัสได้นั้นซ่อนอยู่ในใจของเด็กหญิงคนนี้ และถ้าจะให้เธอหายดี ต้องให้เธอมีความปรารถนาที่จะเห็นวันพรุ่งนี้ ติสตูจึงสรุปว่า ยาไม่อาจรักษาหัวใจที่โศกเศร้าได้

เมื่อได้ฟังประสบการณ์ของผู้คนที่ได้รับความสูญเสียจากสงคราม ดิสตูจะจินตนาการให้ตนเองอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องสูญเสียเช่นนั้นด้วย ในขณะที่มุสตาซเล่าว่าตนเองต้องสูญเสียสวนและต้นไม้ ดิสตูจินตนาการให้ตนเองสูญเสียเช่นนั้นบ้าง จนน้ำตาไหล และเมื่อได้ฟังว่าการอลูส์ต้องเสียประเทศ อาเมลีสูญเสียลูก มีผู้คนสูญเสียแขนขา ดิสตูจึงสรุปว่าสงครามชั่วร้ายที่สุด เป็นการกระทำที่โง่เขลา เขาเปรียบเทียบสงครามเหมือนต้นหญ้าวัชพืชที่ขึ้นปกคลุมลูกกลมบนแผนที่โลก และเปรียบเทียบการสูญเสียจากสงครามของอาเมลีและการอลูส์ว่า ตนเองและคนอื่น ๆ จะต้องสูญเสียเหมือนการอลูส์และอาเมลีทุกครั้งเช่นกันหากมีการใช้ปืนใหญ่ยิงต่อสู้ สำหรับการตายของมุสตาซ ดิสตูเห็นว่ามุสตาซชอบดอกไม้มากและจะต้องตื่นขึ้นมาหากเห็นดอกไม้ ดิสตูจึงปลูกดอกไม้ที่สวยงามและแปลกใหม่อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนบนหลุมศพของมุสตาซ แต่มุสตาซไม่ตื่นขึ้นมาอย่างที่ดิสตูคิด ดิสตูจึงสรุปว่า ความตายเป็นเรื่องที่ดอกไม้ไม่อาจแก้ไขได้

พฤติกรรมการนำประสบการณ์ที่สังเกตมาประมวลและสรุปเป็นแนวคิดนั้นเป็นความสามารถของดิสตูในการเก็บรวบรวมประสบการณ์ในรูปองค์ความรู้หรือแนวความคิด จะสังเกตเห็นว่า ในการสรุปประมวลข้อมูลจากประสบการณ์เป็นแนวคิด ดิสตูจะใช้ประสบการณ์ก่อนหน้ามาเป็นความรู้ประกอบ และใช้การแลกเปลี่ยนตัวเองกับผู้อื่นโดยมองว่า ถ้าตัวดิสตูเองตกอยู่ในสถานการณ์เช่นเดียวกันกับสถานการณ์ของคนที่ประสบปัญหาและความทุกข์ ดิสตูจะทุกข์ไม่ต่างกัน สิ่งนี้ทำให้ดิสตูเข้าใจและรับรู้ปัญหาความทุกข์ของผู้อื่นได้อย่างชัดเจนด้วยความเป็นเหตุเป็นผล จนทำให้เกิดความปรารถนาที่จะแปรเปลี่ยนและเยียวยาสังคม

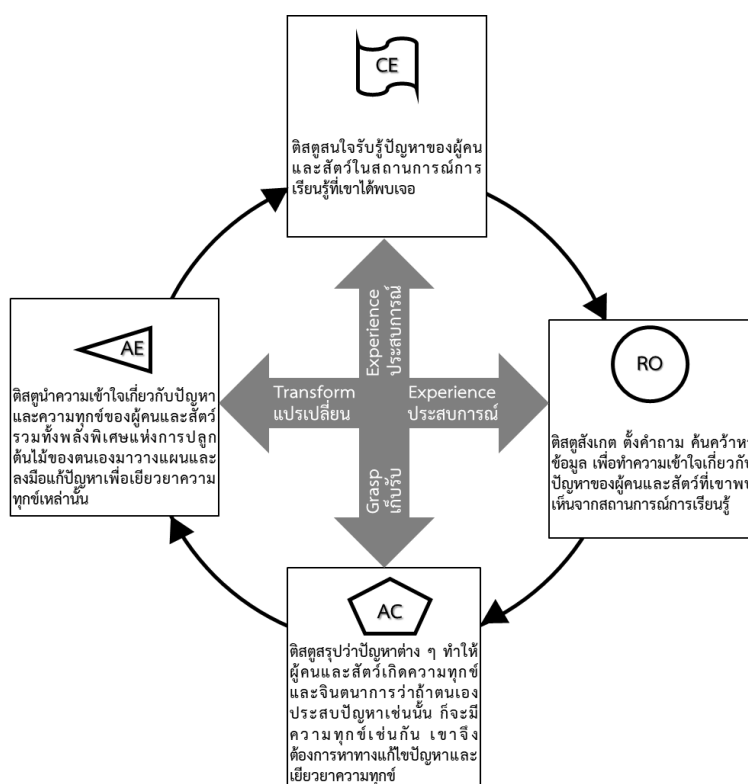
4. ดิสตูกับการนำแนวคิดจากประสบการณ์ไปปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาและเยียวยาสังคม (Active Experimentation)

Maurice Druon (1968) แสดงให้เห็นว่า ตัวละครดิสตูไม่ได้ช่างสังเกตและช่างคิดเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้ที่ลงมือปฏิบัติจริงอีกเช่นกัน เมื่อดิสตูสรุปได้ว่า นักโทษในเรือนจำ ผู้ที่อาศัยในสลัม สัตว์ที่ถูกขังในกรงของสวนสัตว์ และผู้ที่ประสบกับความสูญเสียจากสงคราม ต้องเผชิญกับสภาวะที่เป็นความทุกข์ และหลังจากที่เข้าใจปัญหาความทุกข์เหล่านั้นได้อย่างชัดเจนและเป็นเหตุเป็นผลจากการเปรียบเทียบความทุกข์ของผู้อื่นกับประสบการณ์ความทุกข์ของตัวเองแล้ว เขาจึงนำความคิดและความเข้าใจที่สรุปได้มาใช้ตัดสินใจและวางแผนเพื่อลงมือแก้ปัญหาและเยียวยาสังคม โดยใช้พลังพิเศษของตัวเองเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาความทุกข์ยากเหล่านี้ สำหรับปัญหานักโทษเรือนจำ ดิสตูแอบหนีไปปลูกดอกไม้ที่เรือนจำกลางดึกเพื่อให้เรือนจำมีลักษณะน่าเกลียดน้อยลงและนักโทษจะมีจิตใจดีขึ้น ดิสตูแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยในสลัมให้ดีขึ้นด้วยการปลูกต้นไม้และดอกไม้ โดยวางแผนใช้พันธุ์ดอกไม้ที่เหมาะสมต่อปัญหาแต่ละอย่าง เช่น ปลูกดอกไม้ในบ้านที่ไม่มีแสงส่องถึงเพื่อให้เด็ก ๆ ได้เห็นสีสันทัน และยังแอบปลูกต้นไม้ที่เหมาะสมต่อการแก้ปัญหาบริเวณพื้นที่ต่าง ๆ ในสลัมขณะที่ฟังคุณทรูนาดีสบรรยายเกี่ยวกับสลัม รวมทั้งปลูกดอกไม้ที่ช่วยสร้างบรรยากาศร่าเริงตามคำแนะนำของมุสตาซ ในขณะที่ฟังเด็กหญิงที่นอนป่วยบนเตียงที่โรงพยาบาลเล่าเรื่องของตนเอง ดิสตูใช้นิ้วสัมผัสไปรอบเตียงนั้น โดยวางแผนเรียกเมล็ดดอกไม้พันธุ์ต่าง ๆ ที่เหมาะกับห้องของเด็กหญิงให้เข้ามาเติบโตในที่แห่งนั้น

ที่สวนสัตว์ เพื่อให้สัตว์ที่ดูเศร้ามีความสุข ดิสนูรู้ว่าสามารถปลูกพืชตามถิ่นกำเนิดของสัตว์แต่ละชนิดได้ เพราะเมล็ดพันธุ์พืชในท้องถิ่นที่สัตว์จากมาจะติดตัวสัตว์เหล่านั้นมาด้วย เพื่อยุติสงคราม ดิสนูปลูกต้นไม้ที่อาวู ดิสนูเข้าไปที่โรงงานผลิตอาวูพร้อมดูแลกระดาดที่ถือในมือซึ่ง ดิสนูวางแผนปลูกต้นไม้ชนิดต่าง ๆ ที่เหมาะสมต่อการขัดขวางการใช้อาวูแต่ละชนิดเอาไว้ แต่คุณพ่อคิดว่าดิสนูมาช่วยทำงาน

พฤติกรรมเหล่านี้เป็นการนำความเข้าใจและแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาที่สรุปได้ รวมทั้งทักษะที่ตนมีมาใช้ตัดสินใจ วางแผน และลงมือแก้ปัญหา เป็นการแปรเปลี่ยนประสบการณ์ด้วยการลงมือปฏิบัติโดยปรับใช้ความเข้าใจปัญหาและแนวความคิดที่สรุปได้ในสถานการณ์จริง

จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ของดิสนูข้างต้นเป็นไปตามวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ David Kolb ทั้ง 4 ขั้นตอน กล่าวคือ 1) ดิสนูสนใจเรียนรู้จากสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างเต็มที่ 2) ดิสนูสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวเอง ตั้งคำถาม และหาข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่สงสัย 3) ดิสนูประมวลประสบการณ์ที่สังเกตและใคร่ครวญได้โดยใช้การเปรียบเทียบความทุกข์ของผู้อื่นกับตนเองจนได้ข้อสรุปว่า ปัญหาต่าง ๆ ทำให้เกิดความทุกข์ และเกิดแรงบันดาลใจที่จะแก้ปัญหาสังคม 4) ดิสนูใช้ความเข้าใจและแนวคิดที่ตนเองสรุปได้เรื่องปัญหาความทุกข์ยากและใช้พลังพิเศษแห่งการปลูกต้นไม้ของตนเองมาวางแผนและลงมือแก้ปัญหาสังคม ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 วงจรการเรียนรู้ของดิสนู ตามวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ David Kolb

ผลลัพธ์จากการเรียนรู้จากประสบการณ์ของติสตู

การเรียนรู้ของติสตูที่เป็นไปตามขั้นตอนทั้ง 4 ขั้นตอนในวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ David Kolb ดังแสดงให้เห็นแล้วนั้น ส่งผลให้สังคมที่ติสตูอาศัยอยู่ดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม (Maurice Druon, 1968) ดังนี้

1) การเรียนรู้ความทุกข์ของนักโทษในเรือนจำทำให้ติสตูปลูกดอกไม้ที่เรือนจำจนเรือนจำเปลี่ยนเป็นปราชสาตดอกไม้ ส่งผลให้นักโทษมีสุขภาพจิตดีขึ้น

2) การเรียนรู้ความทุกข์ของคนในสลัมทำให้ติสตูปลูกดอกไม้และต้นไม้ในสลัมจนสลัมกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ผู้คนที่อาศัยในสลัมเกิดรายได้ฐานะทางการเงินดีขึ้น สามารถสร้างตึกคอนโดเป็นที่อยู่อาศัยแทนกระท่อมได้

3) การเรียนรู้ความทุกข์ของเด็กหญิงที่นอนป่วยในโรงพยาบาลทำให้ติสตูปลูกดอกไม้ในห้องของเด็กหญิงจนเธอมีกำลังใจ เริ่มหายป่วย และเริ่มเดินได้

4) การเรียนรู้ความทุกข์ของสัตว์ที่สวนสัตว์ทำให้ติสตูปลูกต้นไม้ที่เหมาะสมกับถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์แต่ละประเภท จนสัตว์มีความสุขเพราะมีต้นไม้ที่คุ้นเคย อีกทั้งสวนสัตว์สวยงามมากขึ้นจนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เกิดผลดีสองต่อ

5) การเรียนรู้เรื่องความทุกข์จากการสูญเสียจากสงครามทำให้ติสตูปลูกต้นไม้และดอกไม้ที่ขัดขวางการใช้อาวุธ จนสงครามระหว่างชาววาซีส์และชาววาตองส์ต้องยุติลง ส่วนโรงงานผลิตอาวุธของคุณพ่อได้เปลี่ยนเป็นโรงงานผลิตสินค้าจากดอกไม้ ทำให้กิจการของครอบครัวติสตูฟื้นขึ้นมาอีกครั้ง

นอกจากนี้ ประสบการณ์จากการลงมือแก้ไขปัญหาเหล่านี้ก็กลับกลายเป็นประสบการณ์ครั้งใหม่ที่ทำให้ติสตูได้เรียนรู้การปรับใช้พลังพิเศษของเขาในการแก้ปัญหาต่อไปผ่านทาง การให้ข้อมูลย้อนกลับและคำแนะนำของมุสตาซ เช่น หลังจากทีติสตูปลูกดอกไม้ที่เรือนจำ มุสตาซได้แนะนำพันธุ์ดอกไม้และปริมาณดอกไม้ที่ควรปลูกเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพปัญหายิ่งขึ้น ติสตูปลูกดอกไม้ที่ช่วยสร้างบรรยากาศสดใสที่สลัมตามคำแนะนำของมุสตาซ มุสตาซยังแนะนำเพิ่มว่าให้ปลูกดอกมะลิเพื่อเพิ่มกลิ่นหอมที่ยังขาดในย่านนั้น หลังจากที่โรงงานผลิตอาวุธของคุณพ่อเปลี่ยนเป็นโรงงานผลิตดอกไม้ ติสตูสามารถพัฒนาพันธุ์ดอกไม้ที่มีสีสันแปลกใหม่ต่อไปอีก เช่น ดอกกุหลาบสีทองฟ้า สีพระอาทิตย์ขึ้น สีพระอาทิตย์ตกดิน

การลงมือแก้ปัญหาเพื่อเยียวยาความทุกข์ด้วยการปลูกต้นไม้และดอกไม้ยังทำให้ติสตูเรียนรู้ความจริงของชีวิตด้วย เขาได้เรียนรู้ว่า ดอกไม้ป้องกันไม่ให้สิ่งไม่ดีเกิดขึ้นได้เพราะนักโทษไม่คิดหลบหนีและมีพฤติกรรมดีขึ้น เมื่อติสตูพยายามปลูกดอกไม้ที่หลุมศพมุสตาซเพราะคิดว่าชายชราจะตื่นขึ้นมาด้วยเหตุว่าเขาชอบดอกไม้มาก แต่มุสตาซกลับไม่ตื่นขึ้นมา ติสตูจึงได้เรียนรู้ว่า ความตายเป็นเรื่องร้ายแรงเดียวที่ดอกไม้ไม่อาจห้ามได้ ท้ายที่สุดของการแก้ปัญหาแต่ละอย่าง ติสตูจะได้เรียนรู้ผลลัพธ์ที่ดีจากการลงมือช่วยเหลือและเรียนรู้ผลลัพธ์ที่ไม่เป็นไปตามที่เขาคาดหวังดังเช่นการปลูกให้คนตื่นจากความตาย เหล่านี้เกิดเป็นวงจรการเรียนรู้ต่อเนื่อง อันเป็นลักษณะของการเรียนรู้จากประสบการณ์

บทสรุป

การเรียนรู้จากประสบการณ์ตามทฤษฎีของ David Kolb (2015) เป็นการเรียนรู้ที่บุคคลจะใส่ใจกับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเองอย่างเต็มที่และด้วยความเปิดกว้าง สังเกตและใคร่ครวญถึงประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง นำข้อมูลที่ใคร่ครวญมาสรุปเป็นแนวความคิด และนำแนวความคิดนั้นไปทดลองใช้จริง เกิดเป็นประสบการณ์ใหม่หมุนวนเป็นวงจรการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ในรูปแบบนี้เป็นการแปรเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ ไม่ได้เป็นการเรียนรู้ที่มีเพียงการรับข้อมูลอย่างเดียว อีกทั้งยังเป็นการเรียนรู้ที่บุคคลจะเกิดการพัฒนาความรู้ การคิด การรับรู้ การรู้สึก และพฤติกรรม ซึ่งเป็นกลไกการทำงานของชีวิตได้อย่างเป็นองค์รวม

ติสตู เด็กชายวัยแปดขวบมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีลักษณะตามวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ David Kolb ติสตูใส่ใจต่อสถานการณ์และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้อย่างเต็มที่ เขาสังเกตสภาพแวดล้อมและสถานการณ์การเรียนรู้ด้วยการตั้งคำถาม หาข้อมูล และมีความรู้สึก ร่วม จากนั้นเขานำข้อมูลจากการสังเกตมาสรุปเป็นแนวคิดผ่านการเห็นใจผู้อื่น เขาใช้แนวคิดและความเข้าใจที่ประมวลได้มาวางแผนประกอบกับการใช้พลังพิเศษในการปลุกต้นไม้เพื่อแก้ปัญหาและเยียวยาสังคมจนสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น การเรียนรู้จากประสบการณ์จึงเป็นการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) (ทริพลีรี เสนิงค์ ณ อยุธยา, สรรฐ ฤทธิ์ธรรณศักดิ์, นิศรา ระวีวัน และวาสนา จักรแก้ว, 2564) นอกจากนี้ ติสตูยังได้รับความรู้และพัฒนาทักษะการใช้พลังพิเศษต่อไปอีกจากการทดลองปฏิบัติแก้ไขปัญหาจริง เกิดเป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม เรื่องราวของติสตูไม่ใช่เรื่องที่จะเกิดขึ้นได้อย่างง่ายดายในโลกที่เราอาศัยอยู่ เพราะโลกของติสตูเป็นโลกที่ผสมเรื่องจริงและเรื่องเหนือจริงเข้าไว้ด้วยกัน อันเป็นคุณลักษณะอย่างหนึ่งของโลกวรรณกรรม แม้กระนั้นก็ตาม วรรณกรรมเป็นสื่อที่ผู้เขียนใช้ส่งสารแห่งความจริงอย่างใดอย่างหนึ่งไปยังผู้อ่านผ่านการสมมติ จินตนาการ การเปรียบเทียบ สัญลักษณ์ การใช้ภาษา เป็นต้น เรื่องของติสตูจึงสามารถเข้าใจในเชิงสัญลักษณ์หรือการเปรียบเทียบได้เช่นกัน กล่าวคือ ดอกไม้สามารถเปรียบได้กับความสามารถพิเศษ ศักยภาพ หรือความดีงามที่ทุกคนมีอยู่ในตัว สิ่งเหล่านี้สามารถค้นพบและพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ ดังเช่นที่ติสตูค้นพบพลังพิเศษแห่งการปลุกต้นไม้ในตัวเอง พลังพิเศษหรือความดีงามนี้จะยังสามารถใช้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นได้หากบุคคลผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบติสตูที่นำประสบการณ์ปัญหาความทุกข์ยากของสังคมมาใคร่ครวญ สรุปเป็นแนวคิดว่าความทุกข์และความสุขของตนเองไม่ต่างจากความทุกข์และความสุขของผู้อื่น จนเกิดเป็นแรงบันดาลใจและลงมือแก้ปัญหาของเพื่อนร่วมสังคมโดยใช้ความสามารถพิเศษหรือความดีงามนี้เป็นเครื่องมือ เกิดผลลัพธ์เป็นการแปรเปลี่ยนและเยียวยาสังคมจนสังคมเกิดความสุขร่มเย็นได้

การศึกษาวรรณกรรมเยาวชน เรื่อง “Tistou, les pouces verts” ในบทความนี้แสดงให้เห็นว่า วรรณกรรมเรื่องนี้สามารถศึกษาได้ด้วยทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ David Kolb (2015) ทำให้เข้าใจและอธิบายกลไกการเรียนรู้อันก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของตัวละครอย่างเป็นระบบและเป็นขั้นตอน ถือเป็น การประยุกต์ใช้ทฤษฎีด้านการเรียนรู้ที่ใช้อธิบายพฤติกรรม

การเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ของบุคคลในโลกแห่งความเป็นจริงมาศึกษาตัวละครในโลกวรรณกรรม อันเป็นโลกสมมติ ทว่าเป็นโลกสมมติที่สะท้อนความจริงและต้องการส่งสารบางประการในสังคมมนุษย์ด้วยกัน การศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของวรรณกรรมเรื่องนี้ในฐานะพื้นที่ที่สามารถใช้ศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลได้อีกแง่มุมหนึ่ง นอกจากนี้ยังเป็นการเสนอมุมมองการเสพวรรณกรรมเรื่องนี้ในมิติการเห็นแบบอย่างของพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมาย ผู้อ่านวรรณกรรมเรื่องนี้สามารถนำลักษณะและขั้นตอนการเรียนรู้ของตัวละครที่ได้อธิบายไว้ตามขั้นตอนในวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ไปประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ที่มีความหมายของบุคคลในบริบทต่าง ๆ ได้ เช่น การจัดการเรียนรู้แบบต่าง ๆ ทั้งในและนอกระบบการศึกษา การทำงาน การใช้ชีวิตประจำวัน เป็นต้น เพราะทุกขณะและทุกบริบทของชีวิตคือประสบการณ์ที่ควรเรียนรู้ และสามารถเรียนรู้ได้อย่างดีด้วยกระบวนการที่เอื้อให้เกิดการแปรเปลี่ยนประสบการณ์

เอกสารอ้างอิง

- ทรัพย์สิริ เสนิงวงศ์ ณ อยุธยา, สรรฐ ฤทธิธรรณศักดิ์, นิศรา ระวียัน และวาสนา จักรแก้ว. (2564). การจัดการเรียนการสอนจากประสบการณ์ตามสภาพจริงตามรูปแบบกิจกรรมประสบการณ์. *วารสารธรรมศาสตร์*, 40(2), 116-129.
- A. Moon, Jennifer. (2006). *A Handbook of Reflective and Experiential Learning, Theory and Practice*. New york: Routledge Falmer.
- Druon, M. (1968). *Tistou, les Pouces verts*. Paris: Hachette Jeunesse.
- Kolb, D. A. (2015). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. (2nd edition). New Jersey: Pearson Education.

กระบวนทัศน์ใหม่กับการจัดการท้องถิ่นของประเทศไทย

A New Paradigm in Thailand's Local Management

ภาราดร แก้วบุตรดี¹ ศศิกิจจ์ อ่ำจ้อย² สมบัติ นวลระยอง³ และอาณัติ เดชจิตร⁴

Pharadon Kaewbutdee, Sasikit Amchui, Sombut Nuanra-ong and Anat Detjit

Received: February 19, 2022

Revised: April 27, 2022

Accepted: April 28, 2022

DOI: 10.14456/jra.2022.77

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนทัศน์ใหม่กับการจัดการท้องถิ่นของประเทศไทย พบว่า การบริหารจัดการท้องถิ่นในปัจจุบันนี้ ซึ่งเป็นผลมาจากแนวคิดการจัดการภาครัฐแบบใหม่ และแนวคิดการจัดการปกครอง แนวโน้มการจัดการท้องถิ่นของไทยที่ได้รับผลจากแนวคิดดังกล่าว ทำให้เริ่มมีการนำแนวทางการบริหารจัดการแบบใหม่มาใช้ โดยที่ไม่ยึดโยงอยู่กับระบบราชการมากเกินไป พยายามลดข้อจำกัดในเรื่องพรมแดน เน้นการสร้างความร่วมมือการเป็นหุ้นส่วน พันธมิตร และความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายกับหน่วยงานที่จะมีพันธกิจร่วมกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ องค์กรปกครองท้องถิ่นไทยเริ่มมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากการที่เคยเป็นผู้จัดทำบริการสาธารณะด้วยตนเอง มาเป็นผู้จัดหา หรือผู้จัดซื้อการบริการดังกล่าวให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง

คำสำคัญ: กระบวนทัศน์ใหม่, การจัดการ, ท้องถิ่น

Abstract

This academic article aims to study a new paradigm in Thailand's local management. It was found that current local government was a result of the new government management concept and the governance concept. Trends in Thailand's local management were affected by such idea. It was an initiative to adopt a new management approach without being too attached to the bureaucracy, trying to reduce border restrictions, emphasizing cooperation, partnerships, alliances, and

¹⁻⁴ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: aofmcu@gmail.com, Tel. 080-1191139

networking relationships with agencies that shared a common mission. In other words, a local government organizations in Thailand tended to change their roles from the former public service providers themselves to becoming a supplier or the purchaser of such services to the people in their own locality.

Keywords: New Paradigm, Management, Local

บทนำ

การปกครองท้องถิ่นซึ่งเป็นผลผลิตจากการกระจายอำนาจนับวันจะมีบทบาทที่สำคัญมากขึ้นทุกขณะและในเกือบทุกประเทศ ทั้งนี้เพราะการปกครองท้องถิ่นเกี่ยวข้องโดยตรงกับวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในแต่ละประเทศ อีกทั้ง สามารถสร้างความแตกต่างจากบทบาทของหน่วยงานรวมอำนาจ อีกทั้ง ประชาชนสามารถเข้าถึงการ บริการสาธารณะจากรัฐโดยผ่านการปกครองท้องถิ่นได้ง่ายขึ้น เป็นต้น (จักรินทร์ ภูเขียวและคณะ, 2563) อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์จากกระแสโลกาภิวัตน์ได้กระทบไปทุกภาคส่วน ไม่เว้นแม้แต่สังคมในชุมชนท้องถิ่น จากกระแสดังกล่าวจึงทำให้เกิดปัญหาและปรากฏการณ์ต่าง ๆ มีความซับซ้อนและเป็นพลวัตมากขึ้น กระบวนทัศน์ของการปกครองท้องถิ่นเดิมจึงไม่อาจ ตอบสนองต่อการแก้ปัญหาของท้องถิ่นได้ดีเช่นเดิม จึงทำให้มีการแสวงหากระบวนทัศน์ใหม่ที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและภารกิจขององค์กรปกครองท้องถิ่นขึ้น

แนวคิดการจัดการปกครอง

“การปกครอง (Government)” เป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริหารงานของภาครัฐ และยังเกี่ยวข้องกับฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายตุลาการ และยังเกี่ยวข้องกับหน่วยงานและกระบวนการที่ดำเนินการของบุคคลที่มาจากทางเลือกตั้งของประชาชน แล้วเข้ามากำหนดนโยบาย และประการสุดท้าย เกี่ยวข้องกับข้าราชการผู้ทำหน้าที่ในการปฏิบัตินโยบาย “การปกครอง (governance)” หมายถึง ความสัมพันธ์ของรัฐบาลกับประชาชนในเรื่องที่สามารถกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติเกี่ยวกับกฎ หน่วยงาน และเครือข่ายที่จะเป็นตัวกำหนดให้ประเทศหรือ องค์การสามารถปฏิบัติงานได้ (อุดม ทุมโฆสิต, 2551) สะท้อนให้เห็นถึงหน่วยงานและกระบวนการบริหารงานของรัฐทั้ง 3 ฝ่าย คือ 1) ฝ่ายบริหารทั้งที่เป็น ฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำ 2) ฝ่ายนิติบัญญัติ และ 3) ฝ่ายตุลาการ ส่วน “การจัดการปกครอง” อันประกอบด้วยลักษณะ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน กฎหมาย หน่วยงาน และเครือข่าย เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า การดำเนินงานในเบื้องต้นต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนในสังคมหรือชุมชนที่มีส่วนได้เสียต่อกิจกรรม นโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม ให้เข้ามามีส่วนร่วมต่อการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม เป้าหมาย และการจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังในสิ่งที่จะดำเนินการให้แก่ชุมชนหรือสังคม แนวคิดการจัดปกครองจะเน้นการกำกับดูแล (Steering) มากกว่าการควบคุม (Control) หน่วยงานอื่นที่ไม่ใช่หน่วยงานภาครัฐ

โดยเฉพาะหน่วยงานภาคเอกชน จะดำเนินงานโดยมุ่งเน้นถึงผลลัพธ์เป็นหลักแต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการหรือขั้นตอน ในการปฏิบัติงาน ดังนั้น กระบวนการจัดการปกครองดังกล่าวจึงต้องให้ความสำคัญกับความ รับผิดชอบต่อการถูกตรวจสอบ (พิสิษฐ์ จอมบุญเรือง, 2556) การบริหารการจัดการปกครองในมิตินี้ ได้นำมาใช้อย่างแพร่หลายในช่วงของกลางทศวรรษที่ 1970 และในช่วงทศวรรษ 1980 ซึ่งเป็นการจัดการปกครองที่เน้นไปถึงเป้าหมายที่ได้กำหนดและเน้นการประเมินผลการดำเนินงาน กล่าวคือ ในการบริหารลักษณะนี้เจ้าหน้าที่หรือว่าผู้ปฏิบัติงานจะต้องรับผิดชอบต่อเป้าหมาย การดำเนินงานซึ่งถูกกำหนดโดยผู้บริหาร รวมทั้งมีการประเมินผลของการดำเนินงาน (จักรินทร์ ภูเขียวและคณะ, 2563)

การปกครองท้องถิ่นในระบอบทักษิณเก่า

ในมุมมองของการปกครองท้องถิ่นนั้น ได้รับผลมาจากแนวคิดทั้งสองแนวคิด กระแสดังกล่าวทั้งทางตรงและทางอ้อม บางประเทศ การปกครองท้องถิ่นนั้นเกิดขึ้นจากกฎหมายระดับมลรัฐ เช่น แคนาดา และปากีสถาน เป็นต้น บางประเทศ การปกครองท้องถิ่นก็เกิดจากคำสั่งของผู้บริหาร ระบบราชการตามแนวความคิดของแมกซ์เวเบอร์ สำคัญ คือ เป็นการบริหารงานที่เน้นกฎระเบียบ และมีลำดับขั้นหรือสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจน การทำงานบนพื้นฐานของเอกสารที่เป็นทางการ เน้นความเชี่ยวชาญ และความมั่นคงในอาชีพ ระบบราชการจึงให้ความสำคัญกับอำนาจที่ใช้ในการบริหารงานมากกว่า เพราะผู้ปกครองหรือผู้บริหารจะต้องมีอำนาจในการปกครอง โดยเฉพาะอำนาจตามกฎหมายที่มีเหตุผล และมีความชอบธรรม อำนาจดังกล่าว สะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจใน แนวตั้งระหว่างผู้ปกครองกับผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง ดังนั้น จึงมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน (จักรินทร์ ภูเขียวและคณะ, 2563) การปกครองของท้องถิ่น จะทำให้รูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่นิยมใช้กันอยู่ทั่วไป แม้ว่าการปกครองท้องถิ่นจะมีหลายรูปแบบ แต่รูปแบบที่เป็นที่นิยมใช้กันอยู่ทั่วไปในหลายประเทศ คือ รูปแบบนายกเทศมนตรีสภา (Mayor-council) (โดยรูปแบบดังกล่าว โครงสร้างการปกครองท้องถิ่น จะถูกแยกเป็นสองส่วนคือฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร กล่าวคือ โดยหลักการมีการแยกกัน ระหว่างอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ คือสภา (Council) ประกอบด้วยสมาชิก ที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายหรือตรากฎหมายที่จะใช้ บังคับในท้องถิ่น เช่น เทศบัญญัติของเทศบาล เป็นต้น และพิจารณางบประมาณประจำปี ส่วนฝ่ายบริหารประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม มีหน้าที่ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ (David Wilson and Chris Game, 2002)

รูปแบบของการปกครองท้องถิ่นนั้น ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในเวลาเกือบศตวรรษ แต่เมื่อสภาพแวดล้อมในด้านต่าง ๆ เปลี่ยนไปจากปัจจัยต่าง ๆ จนถึงระบบราชการที่มีลักษณะแข็งตัวและไม่ยอมยืดหยุ่น ย่อมเหมาะสมกับงานประจำและมีการควบคุม แต่ไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่มีความเป็นพลวัตสูงและมีลักษณะของปัญหาที่ซับซ้อน ซึ่งต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนเชิงกลยุทธ์ให้เหมาะสมและสอดคล้องอยู่เสมอ คำถามเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัว

แบบในการบริหารแบบดั้งเดิมต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงทำให้เกิดการปฏิรูประบบการบริหารงานภาครัฐในประเทศต่าง ๆ (จุฬพล หนิมพานิช, 2548)

การจัดการภาครัฐแบบใหม่

รูปแบบของการบริหารของกระบวนทัศน์ใหม่ (New Public Management) จึงเน้นที่ความคล่องตัว ความประหยัด ความมีประสิทธิภาพ และผลลัพธ์จากการดำเนินงานมากกว่าที่จะเน้นตัวปัจจัยนำเข้า และกระบวนของการบริหารในกระบวนทัศน์ใหม่ เรียกว่า การจัดการภาครัฐแนวใหม่ จึงมีหลักการที่สำคัญ ประกอบด้วย 1) ความเป็นมืออาชีพ 2) มีความชัดเจนในการประเมินผล 3) เน้นที่ผลลัพธ์ 4) ทำให้หน่วยงานเล็กลง 5) สร้างระบบของการแข่งขัน 6) นำเอารูปแบบของการบริหารงานของภาคเอกชนมาปรับใช้ 7) มีความประหยัดและควมมีวินัยในการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (จักรินทร์ ภูเขียวและคณะ, 2563)

จะเห็นได้ว่า จัดการภาครัฐแนวใหม่ จะให้ความสำคัญกับนักบริหารที่มีมือความเป็นมืออาชีพ มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญ และมีวิสัยทัศน์ในงานและองค์การที่ตนเองรับผิดชอบ เข้าสู่ตำแหน่งด้วยความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง ในการปฏิบัติงานจะให้ความสำคัญกับการประเมินผลงาน ที่มีความชัดเจนโปร่งใส กล่าวคือ มีการกำหนดนิยาม วัตถุประสงค์และเป้าหมาย ตลอดจนจนถึงตัวชี้วัดความสำเร็จของงานที่เป็นรูปธรรมซึ่งสามารถ กำหนดนับได้ในเชิงปริมาณ นอกจากนั้น การบริหารกิจการภาครัฐแบบใหม่จะเน้นผลลัพธ์มากกว่าปัจจัยนำเข้าหรือกระบวนการ ดังนั้น จึงให้ความสำคัญกับการควบคุมคุณภาพการผลิต เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดี อีกทั้งเพื่อให้มีการตอบสนองต่อปัญหาหรืองานที่มีความซับซ้อนและเฉพาะเจาะจง การบริหารกิจการภาครัฐแบบใหม่ จึงให้ความสำคัญกับการแยกหน่วยงานภาครัฐให้ออกมาเป็นหน่วยงานย่อยเล็ก ๆ แล้วทำการจัดระบบบริหารของแต่ละหน่วยงานที่ได้ทำการแยกย่อยแล้วนั้นให้มีความเหมาะสมตามลักษณะงานที่รับผิดชอบ ในการกำหนดงบประมาณเช่นเดียวกัน คือ กำหนดงบประมาณให้สอดคล้องกับงานแต่ละอย่างของแต่ละองค์การดังกล่าว และที่สำคัญและมีความแตกต่างจากแนวคิดการบริหารในกระบวนทัศน์เก่า คือ การส่งเสริมให้มีการแข่งขันขึ้นในภาครัฐ เปิดโอกาสให้มีการแข่งขันกันของหลาย ๆ หน่วยงานที่จะเข้ามาดำเนินกิจการภาครัฐ นำวิธีการบริหารจัดการแบบภาคเอกชนที่ผ่านการทดสอบแล้วว่าได้ผลจริง มาประยุกต์ใช้เข้ากับการบริหารกิจการภาครัฐ โดยที่ภาครัฐต้องเปลี่ยนรูปแบบของการบริหารงานจากเดิมที่เน้นการควบคุมสั่งการ (Military-style) มาเป็นการบริหารจัดการในแบบที่ภาคเอกชนบริหาร ที่มีความยืดหยุ่นมากกว่าในการจัดหา ว่าจ้าง กำกับดูแล และให้รางวัล เป็นต้น สิ่งสุดท้าย คือ ให้ความสำคัญกับเรื่องวินัยและการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด กล่าวคือ การใช้ทรัพยากรของภาครัฐที่มีอยู่จะต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าและความประหยัด โดยจะต้องมีวินัยในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น การใช้งบประมาณและทรัพยากรของรัฐที่มีอยู่ จะต้องมีการศึกษาถึงความต้องการและความเป็นไปได้ว่าความคุ้มค่าหรือไม่ และเป็นการใช้อย่างประหยัด แต่เกิดประโยชน์สูงสุด

การจัดการภาครัฐแบบใหม่ (NPM) จึงเป็นแนวทางของการจัดการของภาครัฐที่มีสาระสำคัญไม่แตกต่างจากการจัดการในภาคเอกชน แนวคิดการจัดการภาครัฐแบบใหม่เพื่อช่วยแก้ไขจุดอ่อนของแนวคิดแบบระบบราชการที่จะทำให้การบริหารงานภาครัฐที่มีโครงสร้างที่ใหญ่โต และต้องใช้ทรัพยากรเป็นจำนวนมาก มีสายการบังคับบัญชาที่ยืดยาว เคลื่อนไหวแบบเชื่องช้า และขาดประสิทธิภาพเมื่อต้องพบกับสภาพแวดล้อมที่มีความเป็นพลวัตสูง

การวิเคราะห์การปกครองท้องถิ่นในกระบวนทัศน์ใหม่

เมื่อนำแนวคิดมาบูรณาการร่วมกันแล้วผู้เขียนเห็นว่าการปกครองท้องถิ่นในกระบวนทัศน์ใหม่จะต้องมีลักษณะที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. มีรูปแบบความสัมพันธ์ในแนวราบมากกว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจในแนวดิ่ง ดังที่เคยเป็นมา ทั้งนี้เพราะ จะมีการเรียกร้องและส่งเสริมการกระจายอำนาจจากระดับบนมาสู่ระดับล่าง หรือจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นมากขึ้นตามลำดับ จึงทำให้มีการขยายตัวในแนวราบกล่าวคือ ท้องถิ่นจะเติบโตมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากในประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย พบว่า หน่วยงานปกครองท้องถิ่น (Local Government Bodies) จะมีอัตราส่วนบุคลากรที่ปฏิบัติงานมากกว่ารัฐบาลกลาง และท้องถิ่นเหล่านี้ก็ไม่ได้ได้อยู่ภายใต้สายการบังคับบัญชาของส่วนกลาง หากแต่มีอิสระในการบริหารจัดการทรัพยากรของท้องถิ่นด้วยตนเองตามหลักการกระจายอำนาจ ส่วนกลางมีเพียงการกำกับดูแล แนะนำ และสนับสนุนเท่าที่ควรจะเป็นเท่านั้น ลักษณะความสัมพันธ์ในแนวราบดังกล่าวจึงต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทั้งภายในและภายนอกองค์กร ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของท้องถิ่น

2. มีการให้ความสำคัญกับความเป็นมืออาชีพ เมื่อประชาธิปไตยในท้องถิ่นได้รับการส่งเสริม มากขึ้น ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและมองเห็นความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นที่มีผลต่อ วิถีชีวิตและคุณภาพชีวิตของตนเอง ตลอดจนถึงเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเข้าใจมากขึ้น พัฒนาการของการ เลือกคนที่จะมาเป็นผู้บริหารท้องถิ่นจะมีการเปลี่ยนไป ประชาชนจะให้ความสำคัญในการเลือกผู้บริหารมืออาชีพมากกว่านักการเมืองมืออาชีพ กล่าวคือ จะให้ความสำคัญกับการเลือกคน ที่มีความรู้ ความสามารถ

3. เป็นผู้ดำเนินการเองไปเป็นผู้จัดหา กล่าวคือ องค์กรปกครองท้องถิ่นจะไม่ดำเนินกิจการต่าง ๆ เช่น การจัดทำบริการสาธารณะ เป็นต้น ด้วยตนเองทุกอย่าง ดังที่เคยทำมาในอดีต แต่อาจจะเลือกทำเฉพาะสิ่งที่ตนเองถนัดและทำได้ดี เพื่อดึงเอาทรัพยากรที่มีหรือสมรรถนะของหน่วยงานอื่นมีอยู่เข้ามาช่วยเสริมในการจัดทำบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การทำสัญญาจ้างเหมา เป็นต้น

4. มีการนำรูปแบบการบริหารงานของเอกชนมาปรับใช้ เนื่องจากว่าการบริหารงานแบบเก่าถูกมองว่ามีความล่าช้าและไร้ซึ่งประสิทธิภาพสำหรับสถานการณ์ที่มีความเป็นพลวัตสูง เนื่องจากยังคงยึดติดอยู่กับกรอบของกฎเกณฑ์และขั้นตอนต่าง ๆ ดังนั้น การนำเอารูปแบบของการบริหารงานของภาคเอกชนเพื่อนำมาปรับใช้จะช่วยให้ลดขั้นตอนการดำเนินงานให้สั้นลง และจะทำให้

ให้มีการสร้างระบบของการแข่งขัน และการปรับปรุงของคุณภาพอยู่เสมอเพื่อให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น การวิเคราะห์และนำเอาจุดเด่นของคู่แข่งมาปรับปรุงจุดอ่อนของตน (Benchmarking) เป็นต้น

5. มีการให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อการถูกตรวจสอบ เนื่องจากการปกครองของท้องถิ่นแบบกระบวนทัศน์ใหม่นั้น หน่วยงานภาครัฐไม่ได้จัดทำบริการสาธารณะด้วยตนเอง ดังกล่าวแล้ว เมื่อมอบภารกิจให้หน่วยงานอื่นจัดทำแทน หน่วยงานเหล่านั้นก็จะดำเนินงานบนพื้นฐานของแนวคิดและวัตถุประสงค์ของตน เช่น ภาคเอกชน ก็จะคำนึงถึงกำไรและการลดต้นทุนเป็นสำคัญ ดังนั้นความรับผิดชอบต่อการถูกตรวจสอบจึงมีความจำเป็น หน่วยงานดังกล่าวนั้นจะต้องดำเนินกิจการที่ได้รับมอบหมายจากรัฐด้วยความโปร่งใส ไม่สร้างความเสียหายหรือเอาเปรียบประชาชนผู้บริโภคหรือผู้รับบริการจากรัฐโดยผ่านหน่วยงานที่จัดทำ ดังนั้น หน่วยงานดังกล่าว นั้น จะต้องพร้อมและรับผิดชอบต่อการที่จะถูกตรวจสอบอยู่เสมอ

6. มีการให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ การบริหารงานภาครัฐในกระบวนทัศน์เก่าถูกมองว่าให้ความสำคัญกับปัจจัยนำเข้าและกระบวนการ โดยละเลยการให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ ดังนั้น ผลที่ตาม คือ การใช้ทรัพยากรโดยไม่คำนึงผลที่จะได้รับการประเมินผลงานที่มีเกณฑ์ชีวิตที่สามารถกำหนดนับได้ในเชิงปริมาณ และมีความเป็นรูปธรรม การให้รางวัล หรือค่าตอบแทนจะทำโดยยึดผลงานที่ผ่านการประเมินแล้วเป็นที่ตั้ง ทำให้แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรเปลี่ยนไป คือ จะต้องใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า โดยคำนึงถึงผลที่ได้รับเป็นสำคัญ เช่น การใช้งบประมาณแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

7. มีการให้ความสำคัญกับการนำวิทยาการที่ทันสมัยเข้ามาใช้กับหน่วยงาน คงไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ท้องถิ่นเป็นภาคส่วนหนึ่งของสังคมโลกที่ได้รับผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ ดังนั้น วิทยาการที่ ทันสมัยจึงมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการบริหาร เช่น การจัดทำระบบ ข้อมูล ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น ซึ่งช่วยทำให้การดำเนินงานของท้องถิ่น โดยเฉพาะการ จัดทำบริการสาธารณะมีความรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

จะเห็นได้ว่า การปกครองท้องถิ่นในกระบวนทัศน์ใหม่นั้นมีการแก้ไขจุดอ่อนของการบริหารในกระบวนทัศน์เก่าที่มักมีคำถามเกี่ยวกับการยึดติดอยู่กับขั้นตอน โดยเฉพาะการจัดทำบริการสาธารณะแก่ประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถดำเนินไปได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันประชาชนก็จะสามารถได้รับการบริการที่มาตรฐานจากมืออาชีพที่ได้รับมอบหมายงานจากองค์กรปกครองท้องถิ่นในการจัดทำบริการสาธารณะ อย่างไรก็ตาม การปกครองท้องถิ่นในกระบวนทัศน์ใหม่นั้น อาจมีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมในประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาทั้งหลาย กระบวนทัศน์ดังกล่าว ยังมีข้อคำถามอยู่หลายประเด็น ถึงการที่จะทำให้การบริหารงานของท้องถิ่นตามกระบวนทัศน์ใหม่ประสบความสำเร็จ และเป็นจริงได้ คำถามเหล่านั้น คือ

1. มีระบบมาตรฐานต่าง ๆ ที่รองรับเพียงพอหรือไม่ เช่น ระบบสาธารณูปโภค ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบงบประมาณ ระบบกฎหมาย และระบบธรรมาภิบาล เป็นต้น เนื่องจาก

ระบบมาตรฐานดังกล่าวจะช่วยทำให้การบริหารจัดการและการจัดการบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และมีความเป็นธรรม ประชาชนจะไม่ถูกเอาเปรียบจากผู้ให้บริการ เป็นต้น

2. ประชาชนมีความพร้อม คือ ประชาชนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น โดยเฉพาะในการใช้และการตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิและหน้าที่ของตนเองในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมอย่างเข้าใจ ซึ่งความพร้อมของประชาชนดังกล่าวจะมีผลต่อความตื่นตัวในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในท้องถิ่น สามารถเลือกตัวแทนหรือผู้บริหารท้องถิ่นที่มีความรู้ ความสามารถ และเลือกอย่างเข้าใจโดยปราศจากการชี้นำด้วยอำนาจใด ๆ อีกทั้งเข้าไปมีส่วนร่วมโดยเฉพาะในการตรวจสอบการทำงานของท้องถิ่น และหน่วยงานที่ท้องถิ่นว่าจ้าง ในทุกขั้นตอน

3. มีการพัฒนาระบบการเมืองเพียงพอหรือไม่ ระบบดังกล่าวหมายถึง ระบบการคัดกรอง และตรวจสอบนักการเมืองที่จะเข้ามาสู่ตำแหน่งทางการเมืองในท้องถิ่นว่า มีมาตรฐานมากน้อยเพียงใด

4. คุณภาพและความมีจรรยาบรรณของบุคลากรในท้องถิ่นที่จะต้องทำงานภายใต้ระบบของการบริหารงานในกระบวนทัศน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า โดยต้องคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นเป็นที่ตั้ง แล้วสร้างเงื่อนไขให้ประชาชนในท้องถิ่นต้องเสียผลประโยชน์ หรือถูกเอาเปรียบจากข้อตกลงหรือสัญญาที่ทำขึ้นน้อยที่สุด เป็นต้น

5. มีกลไกในการตรวจสอบที่ดีของกลไกการตรวจสอบดังกล่าว อาจจะมีอยู่ในรูปของสถาบันหรือองค์กรที่เป็นอิสระ หรือองค์กรภาคประชาชน ที่เป็นอิสระ และมีการถ่วงดุลอำนาจ

บทสรุป

การปกครองท้องถิ่นในกระบวนทัศน์ใหม่ มีความเชื่อว่า จะมีความเหมาะสมกับบริบทของสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามการปกครองของท้องถิ่นในกระบวนทัศน์ใหม่ก็ยังถูกมองว่ามีความเหมาะสมกับหลายประเทศ โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาทั้งหลายที่ยังขาดระบบต่าง ๆ ที่ได้มาตรฐาน เนื่องจากการบริหารงานในกระบวนทัศน์ใหม่จะให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพ ความรวดเร็ว และความประหยัด แต่ในขณะเดียวกันก็ยังถูกมองว่าได้ละเลยในการให้ความสำคัญต่อคุณค่าที่สำคัญในบางประการ เช่น ความเที่ยงธรรม (Equity) และความถูกต้อง (Fairness) เป็นต้น ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเกิดปัญหาที่ประเทศกำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนาทั้งหลายกำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ เพื่อให้การปกครองท้องถิ่นในกระบวนทัศน์ใหม่ควรสร้างระบบมาตรฐานที่เป็นกลไกสำคัญต่อการบริหารกิจการภาครัฐ มีการเตรียมความพร้อมของประชาชนโดยเฉพาะในเรื่องการสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นของประชาชนอย่างแท้จริงโดยมีหลักประกันเรื่องงบประมาณในการดำเนินการดังกล่าว นอกจากนี้ จะต้องมีการสร้างระบบการคัดกรองและการตรวจทางการเมืองที่ดีในทุกขั้นตอน ในส่วนบุคลากรของรัฐซึ่งเป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญในฐานะผู้ปฏิบัติจะต้องมีการปลูกฝังค่านิยม สร้างวัฒนธรรมที่ดี และจัดระบบ

คำตอบแทนที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้บุคลากรเหล่านั้น ต้องแสวงหาประโยชน์จากอำนาจและหน้าที่ของตน อันก่อให้เกิดความเสียหายต่อรัฐ ดังที่ในหลายประเทศกำลังประสบอยู่ ประการสุดท้าย จะต้องมีการสร้างระบบการตรวจสอบที่มีความเป็นอิสระไม่ถูกครอบงำจากอำนาจใด ๆ สามารถตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐ และของหน่วยงานอื่นที่ดำเนินกิจการของรัฐได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- จักรินทร์ ภูเขียวและคณะ. (2563). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่นในภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 5(3), 212-223.
- จุมพล หนิมพานิช. (2548). *บริหารจัดการภาครัฐใหม่: หลักการ การแนวคิด และกรณีตัวอย่างของ ไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พิสิษฐ์ จอมบุญเรือง. (2552). แนวโน้มของการปกครองท้องถิ่นในกระบวนทัศน์ใหม่. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 6(1), 93-117.
- อุดม ทุมโฆสิต. (2551). *การปกครองท้องถิ่นสมัยใหม่: บทเรียนจากประเทศที่พัฒนาแล้ว*. กรุงเทพฯ: แชน โพร์ พรีน ดิง.
- Wilson, D. and Game, C. (2002). Local Government in the United Kingdom, *Parliamentary Affairs*, 56(2), 378-379.

บทวิจารณ์หนังสือ: คำสอน 3 ศาสนา

Book Review: Teachings of the 3 Religions

พระอธิการเฉลิม กนตสาโร¹

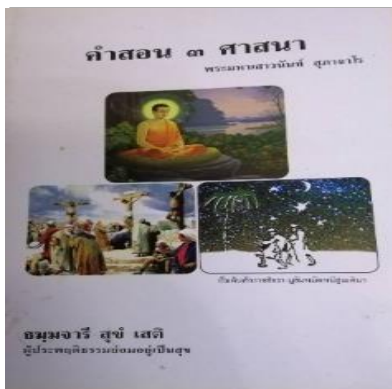
Phraathikarn Chalerm Gandasaro

Received: September 10, 2021

Revised: November 14, 2021

Accepted: November 24, 2021

DOI: 10.14456/jra.2022.78

บทวิจารณ์หนังสือ

ผู้เขียน: พระมหาเสาวนันท สุภาจาโร

จำนวนหน้า: 219

ปีที่พิมพ์: 2560

ครั้งที่พิมพ์: ครั้งที่ 1

สถานที่พิมพ์: โรงพิมพ์ปัดตานีการช่าง

บทคัดย่อ

ศาสนาที่ปรากฏบนโลกนี้ทุกศาสนามีคุณค่าทางด้านจิตใจอันถือว่าสูงกว่าคุณค่าทางวัตถุ นอกจากเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ ศาสนาเป็นบ่อเกิดแห่งความสามัคคีในหมู่มวลมนุษยชาติทั้งปวง ก่อเกิดเป็นวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งคุณความดีด้านจริยธรรม ด้านศีลธรรม และด้านคุณธรรม ที่สำคัญคือ บ่งบอกความแตกต่างของมนุษย์และสัตว์ได้อย่างชัดเจน แม้แต่ในเรื่องของระเบียบการประเพณี ทุกศาสนาจะมีการถ่ายทอด และจารึกคำสอนในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เช่น ตำรา คัมภีร์ และหนังสือ ซึ่งล้วนเป็นพระโอวาทของพระศาสดาในแต่ละศาสนาที่เผยแผ่สู่มวลมนุษยโลกในปฏิบัติในรูปแบบเดียวกัน และคำสอนในแต่ละศาสนาก็มีความคล้ายคลึงกันคือ ให้มวลมนุษยมีความรักความเมตตาต่อกัน พึ่งพาอาศัยกัน ไม่เบียดเบียนกัน ละเว้นการทำชั่ว และทำแต่ความดีตามหลักคำสอนของแต่ละศาสนา บทวิจารณ์หนังสือนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักคำสอนของศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลามได้ถูกต้อง รวมถึงเพื่อศึกษาเปรียบเทียบ

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่; Mahachulalongkornrajavidyalaya Chiangmai campus.

Corresponding author, e-mail: sser_sandee@hotmail.com. Tel.087-0371320

เทียบความแตกต่างของหลักคำสอนของศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลามได้อย่างถ่องแท้ และเพื่อวิเคราะห์นำหลักคำสอนของศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลามไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การศึกษาคำสอน 3 ศาสนา จึงเป็นการวิเคราะห์หลักคำสอนของศาสนาที่แตกต่างกัน โดยมีปัจจัยเกื้อหนุนในเรื่องของสังคมพหุวัฒนธรรม อันเป็นแนวทางการปฏิบัติตนของมวลมนุษยโลก ภายใต้สังคมที่มีความสงบสุขและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

คำสำคัญ: คำสอน, ศาสนาพุทธ, ศาสนาคริสต์, ศาสนาอิสลาม

Abstract

Every religion that appears in this world has a spiritual value that is considered higher than that of a material one. In addition to being the spiritual anchor of the human, religion is also the source of unity among all mankind. It has formed a culture and tradition of ethical and moral virtues. The important thing is to clearly identify the differences between humans and animals as well as the issue of behavioral regulations. Every religion will transmit and inscribe similar teachings, such as textbooks, scriptures, and books, which are all the teachings of the Prophet in each religion that propagate to the world mankind in the same practice. And the teachings in each religion are similar. Let the people have love and compassion for each other, interdependence, nonviolence, refraining from doing evil and doing good according to the teachings of each religion. The purpose of this book review is to study the correct teachings of Buddhism, Christianity and Islam as well as to compare the differences in the teachings of Buddhism, Christianity, and Islam and to analyze and apply the teachings of Buddhism, Christianity, and Islam effectively in daily life. Therefore, the study of the teachings of the three religions is an analysis of the doctrines of different religions with supporting factors in the matter of multicultural society which is a guideline for the conduct of the world mankind under a society that is peaceful and in the same direction.

Keywords: Teachings, Buddhism, Christianity, Islam

บทนำ

หนังสือเรื่อง “คำสอน 3 ศาสนา” เป็นหนังสือในโครงการสื่อธรรมสู่สังคมที่เขียนโดยพระมหาเสาวนันท สุภาจาโร หนังสือเล่มนี้แต่งขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวพุทธได้ศึกษาประวัติของศาสนาต่าง ๆ ที่ปรากฏบนโลก เพราะช่วยให้เข้าใจถึงชีวิตจิตใจของผู้ที่นับถือศาสนาอื่นได้ชัดเจน

และศาสนาพุทธมีความแตกต่างจากศาสนาอื่นอย่างไร และจุดมุ่งหมายสูงสุดของแต่ละศาสนาเป็นอย่างไร โดยมีการเปรียบเทียบให้เห็นความชัดเจนของแต่ละศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม โดยเนื้อหาของหนังสือนั้น ผู้ประพันธ์ได้เขียนแบ่งเป็น 3 บท คือ บทที่หนึ่ง เน้นการศึกษาศาสนาพุทธ ประกอบด้วย พระองค์ทรงพบอะไร พบแล้วพระองค์เป็นอย่างไร เราจะได้รู้อย่างไรว่าพระองค์ตรัสรู้จริง พระองค์ทรงสอนอะไร เพื่อประโยชน์อะไร และคำสอนที่เป็นหลักธรรม บทที่สอง เน้นการศึกษาศาสนาคริสต์ ประกอบด้วย นิยายทางศาสนา และคำสอนทางศาสนา และ บทที่สาม เน้นการศึกษาศาสนาอิสลาม ประกอบด้วย คำสอนศาสนาอิสลาม นิยายในศาสนาอิสลาม ฐานะของอัลเลาะห์ ฐานะของพระนบี ฐานะของคัมภีร์อัลกุรอาน ฐานะของศรัทธา ฐานะของผู้ไม่ศรัทธา เกี่ยวกับรูปเคารพ โลกนี้โลกหน้า การสู้รบ และพิชัย

อนึ่ง การศึกษาในเรื่องของศาสนานั้นเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะศาสนา คือ อาหารของมนุษย์ เพราะมนุษย์มีอาหาร เครื่องยังตนให้เจริญเติบโต 2 อย่าง คือ อาหารทางร่างกายอย่างหนึ่ง (Physical Needs) และอาหารทางใจอย่างหนึ่ง (Moral Needs) ขาดเสียอย่างหนึ่งอย่างใดไม่ได้ เพราะฉะนั้น ศาสนากลับอีกนัยหนึ่งคือ ศรัทธาจะเกิดขึ้นแก่ใคร ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ดึกดำบรรพ์หรือมนุษย์ปัจจุบันเป็นเรื่องทางจิตใจของแต่ละคน เป็นอาหารหล่อเลี้ยงใจ เป็นแรงอำนาจอันเร้นลับอยู่ภายในใจของคน ๆ นั้น และเป็นพื้นฐานทางใจของคนทั้งหลายเหล่านั้นด้วย (เสฐียร พันธรักษ์, 2521)

จะเห็นได้ว่า การเขียนหนังสือเล่มนี้ ผู้ประพันธ์ได้ตั้งประเด็นคำถามเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงเชิงลึกในหลายประการ เช่น ศาสนาทุกศาสนาสอนให้คนเป็นดีจริงหรือ และที่ว่าดินนั้นหมายถึงอย่างไร อย่างไรที่เรียกว่าดี ดีเท่าเทียมกันหรือเปล่า ระดับความดีนั้นดีถึงไหน เท่ากันไหม และในประเทศไทยนั้น ชาวพุทธจำนวนไม่น้อยที่ลดค่าความเป็นมนุษย์ลง กล่าวคือ ไม่ใช่ใช้หลักธรรมชีวิตเพื่อการพัฒนาชีวิต แต่มุ่งเพื่อทำมาหากินอย่างเดียว นอกจากนี้มีการนับถือเทพเจ้า และผีมากขึ้น และทำอย่างไรถึงจะให้ผู้ที่นับถือศาสนาในแต่ละศาสนาหลักธรรมไปพัฒนาชีวิตตนเอง เพื่อชีวิตที่ดีงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ดังคำกล่าวที่ว่า มนุษย์กระทำความดี ละเว้นความชั่ว ให้ปฏิบัติต่อกันอย่างมีคุณธรรม ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน (กำธร เพี้ยเฮี้ย, ชาญพัฒน์ ชำชน, สุขชาติ อ่อนสร้อย, ทวี เลี้ยวประโคน และเอกวุฒิ บุตรโคษา, 2562, น.358)

อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างทางศาสนาที่ปรากฏในประเทศไทย แสดงให้เห็นถึงความ เป็นจริงทางสังคมที่สำคัญคือ ในทุกวันนี้ประเทศไทยมีการอาศัยอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนที่ต่างเชื้อชาติ ต่างศาสนา ต่างวัฒนธรรม และสามารถเรียนรู้การใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างมีความสุข มีการพึ่งพาอาศัยกัน ไม่เบียดเบียนกัน ซึ่งพฤติกรรมนี้เรียกว่า “สังคมพหุวัฒนธรรม” หรือ “Multicultural Society” นั่นเอง สังคมพหุวัฒนธรรมนี้ เป็นแนวคิดที่มีการพัฒนาเพื่อให้สังคมเกิดการเรียนรู้ เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมหลายหลาย และช่วยลดความรู้สึกรังเกียชชังเรื่องเชื้อชาติและศาสนา จึงช่วยให้สังคมเข้าใจซึ่งกันและกัน

เนื้อเรื่อง

เนื้อหาในหนังสือ “คำสอน 3 ศาสนา” ผู้ประพันธ์ได้สรุปออกมาให้เห็นประเด็นและแก่นสำคัญของเนื้อหาในแต่ละบท ดังนั้น โดยเนื้อหาในหนังสือนั้นได้แบ่งออกเป็น 3 บท คือ บทที่หนึ่งเน้นการศึกษาศาสนาพุทธ ประกอบด้วย พระองค์ทรงพบอะไร พบแล้วพระองค์เป็นอย่างไร เราจะรู้ได้อย่างไรว่าพระองค์ตรัสรู้จริง พระองค์ทรงสอนอะไร เพื่อประโยชน์อะไร และคำสอนที่เป็นหลักธรรม บทที่สอง เน้นการศึกษาศาสนาคริสต์ ประกอบด้วย นิกายทางศาสนา และคำสอนทางศาสนา และบทที่สาม เน้นการศึกษาศาสนาอิสลาม ประกอบด้วย คำสอนศาสนาอิสลาม นิกายในศาสนาอิสลาม ฐานะของอัลเลาะห์ ฐานะของพระนบี ฐานะของคัมภีร์อัลกุรอาน ฐานะของศรัทธา ฐานะของผู้ไม่ศรัทธา เกี่ยวกับรูปเคารพ โลกนี้โลกหน้า การสู้รบ และพิธียัย

บทที่ 1 เนื้อหาในบทนี้ผู้ประพันธ์ได้อธิบายถึงศาสนาพุทธ ตั้งแต่ในยุคพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติในชมพูทวีป จนถึง การค้นพบแนวทางในการดับทุกข์และปรินิพพาน ซึ่งผู้ประพันธ์ได้ตั้งประเด็นคำถามที่สำคัญในเรื่องของการค้นพบของพระพุทธเจ้าว่าพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้อย่างไร พระองค์พบแล้วพระองค์เป็นอย่างไรทรงสั่งสอนอะไร เพื่อประโยชน์อะไร โดยใช้หลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนาวิเคราะห้ ซึ่งหลักธรรมที่กล่าวถึง คือ “อริยสัจ 4” โดยได้อธิบายถึงคำว่า อริยสัจ 4 ตามพุทธพจน์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ความว่า “ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย รอยเท้าของสัตว์ทั้งหลายที่เหยียบไปในบนผืนแผ่นดินทั้งสิ้นทั้งปวง ย่อมประชุมลงในรอยเท้าช้าง รอยเท้าช้างนั้นกล่าวได้ว่าเป็นยอดเยี่ยมในบรรดารอยเท้าเหล่านั้น โดยความมีขนาดใหญ่ฉัณใด กุศลธรรมทั้งสิ้นทั้งปวง ก็สงเคราะห์ลงในอริยสัจ 4 ฉะนั้น” (ม.มู. 12/340/349) และได้อธิบายความหมายของ อริยสัจ 4 ซึ่งประกอบไปด้วย ทุกข์ ทุกขสมุทัย ทุกขนิโรธ และทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา นอกจากนี้ผู้ได้อธิบายถึงลักษณะของกิจในอริยสัจที่ต้องกระทำและเข้าถึง 4 อย่างได้แก่ 1) ทุกข์ อริยสัจจ ปริณญะย หน้าที่ต่อทุกข์ อริยสัจ คือ ควรกำหนดรู้ 2) ทุกขสมุทัย อริยสัจจ ปหาตพพ หน้าที่ต่อทุกขสมุทัย อริยสัจจควรละ 3) ทุกข นิโรธ อริยสัจจ สจฺจิกาดพพ หน้าที่ต่อทุกขนิโรธอริยสัจ ควรทำให้แจ้ง และ 4) ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา อริยสัจจ ภาเวตพพ หน้าที่ต่อทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ ควรเจริญ ทั้งนี้ การที่จะสำเร็จแห่งอริยสัจ 4 ได้นั้น ต้องมีความเกี่ยวเนื่องกับญาณ 3 คือ สัญญาณ กิณญาณ กตญาณ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการเข้าถึงนิพพาน ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายภาวะของผู้เข้านิพพานว่า มีมูลเหตุที่ให้เข้าถึงนิพพาน 3 แนวทาง ได้แก่ 1) ภาวะทางปัญญา 2) ภาวะทางจิต และ 3) ภาวะทางความประพฤติหรือการดำเนินชีวิต ซึ่งประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อให้เข้าใจในภาวะของผู้เข้านิพพาน คือ การบรรลุนิพพานของพระพุทธเจ้า คือ การสร้างประโยชน์เพื่อผู้อื่น โดยไม่ต้องคำนึงถึงประโยชน์ของตน หรือห่วงใยเรื่องของตนเอง เมื่อวิเคราะห์ถึงการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าแล้ว ผู้ประพันธ์ได้วิเคราะห์เพิ่มเติมในเรื่องของการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าว่า เราจะสามารถรู้ได้อย่างไรว่าพระองค์ตรัสรู้จริง โดยผู้ประพันธ์ได้อธิบายว่า การที่เราจะรู้ว่าการตรัสรู้และบรรลุนิพพานของพระพุทธเจ้าเป็นอย่างไรนั้น เราต้องปฏิบัติด้วยตัวของเราเอง ปฏิบัติให้เหมือนกับที่พระพุทธเจ้าปฏิบัติ เราจึงจะรู้ผลของมัน และเป็นพุทธประสงค์ที่จะให้รู้ความจริงในข้อนี้ และยังทรงตรัสบอกหนทางไว้อย่างชัดเจน ดังปรากฏในพระไตรปิฎก ความว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อใด เรารู้

ขัดตามความจริง ซึ่งสมุทัย ความอัสตง อัสสาทะ อาทีนพ และนิสสรณะ ของอินทรี 5 (ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา) เหล่านี้ เมื่อนั้น เราจึงปฏิญาณในโลกว่าเราได้ตรัสรู้แล้วซึ่งอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ บัดนี้ “ไม่มีภพใหม่อีก” ผู้ประพันธ์ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า พระพุทธศาสดาได้สอนให้เราจัดทุกข์ของตัวเอง และช่วยจัดทุกข์ให้กับคนอื่น แสดงให้เห็นว่าการดำเนินชีวิตของเรามี 2 เป้าหมาย ได้แก่ เป้าหมายที่ 1 เพื่อประโยชน์ของตนเอง และเป้าหมายที่ 2 เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น โดยการนำหลักธรรมคำสอนมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างสูงสุด เช่น ธรรมมีอุปการะมาก 2 ประการ, ธรรมอันทำให้งาม 2 อย่าง, บุคคลหาได้ยาก 2 ประเภท, รตน 3 อย่าง, ทุจจริต 3, บุญกิริยาวัตถุ 3, พรหมวิหาร 4 และสติปัฏฐาน 4 เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า หลักธรรมที่กล่าวถึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของคำสอนแห่งพระพุทธองค์ มีหลักธรรมอีกมากมายที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชีวิต และการพัฒนาพฤติกรรมของตนเอง ซึ่งพระพุทธศาสนามีความละเอียดรอบคอบในเรื่องของความทุกข์ และพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ค้นพบความสุขที่ยิ่งใหญ่ ด้วยกิจต่ออริยสัจ ๔ อันเป็นความจริงอันสูงสุดนี้ เหตุนี้เองจึงต้องตระหนักว่า “ตราบไต่ที่ยังมีต้นหา ก็ยังไม่พ้นจากทุกข์ในสังสารวัฏ ทุกข์และสมุทัยเป็นโลกียธรรม เป็นไปในฝ่ายเกิด นิโรธเป็นความดับทุกข์ ดับกิเลส มรรคเป็นหนทางอันประเสริฐที่จะดำเนินไปถึงซึ่งความดับทุกข์ นิโรธและมรรค ทั้งแปดองค์เกิดพร้อมกับมรรคจิตเป็นโลกุตระธรรม” (พระอนันตชัย อภินนโท, 2560)

บทที่ 2 เนื้อหาในบทนี้ผู้ประพันธ์ได้อธิบายถึงศาสนาคริสต์ ประกอบด้วย นิกายทางศาสนา และคำสอนทางศาสนา ในบทที่ 2 นี้มีการกล่าวถึงประวัติและความเป็นมาของศาสนาคริสต์ แนวทางการเผยแผ่ธรรมของศาสนาคริสต์ และฉนวนเหตุของการแตกแยกของศาสนาคริสต์อันเกิดจากแนวคิดที่แตกต่างของ 2 นักบวช คือ ปีเตอร์ และปอล โดย ปีเตอร์มีแนวคิดในการสอนศาสนาที่มุ่งเน้นไปทางที่มีอิทธิพลทางการเมือง และ ปอล มีแนวคิดในการสอนศาสนาที่มุ่งเน้นไปทางธรรม จากความขัดแย้งทางความคิดของปีเตอร์และปอล ทำให้ศาสนาคริสต์แบ่งแยกออกไปเป็น 5 นิกาย ได้แก่ 1) นิกายคาทอลิก 2) นิกายออร์ทอด็อกซ์ 3) นิกายโปรเตสแตนต์ 4) นิกายเอปิสโคปาลของอังกฤษ 5) นิกายคาทอลิกฝรั่งเศส 6) นิกายแควเกอร์ 7) นิกายดีอีส์ต 8) นิกายมอร์มอน 9) นิกายคริสต์เตียนไซแอนต์ หรือ ไซเอนติสต์ 10) นิกายยูนิเตเรียน 11) นิกายพยานพระยะโฮวา 12) นิกายเซเนเดย์ แอดเวนติสต์ 13) นิกายอัสสัมชัญ 14) นิกายเซนต์คาเบรียล 15) นิกายแบปติสต์ และ 16) นิกายเมธอดิส โดยผู้ประพันธ์ได้อธิบายถึงความแตกต่างของแต่ละนิกายในเรื่องของความเชื่อและพิธีกรรมที่แตกต่างกันไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้นับถือศาสนาคริสต์ทั่วโลกในแถบประเทศยุโรปต่างมีความคิดทางด้านศาสนาที่มีผลมาจากปัจจัยทางด้านความคิด ภูมิประเทศ วัฒนธรรม เช่น พิธีสารภาพบาป พิธีกรรมมีความแตกต่างกัน คือ นิกายออร์ทอด็อกซ์ ผู้สารภาพบาปต้องคุกเข่าลงลงตรงหน้าแท่น พระเข้ามาเอาผ้าคลุมของท่านวางลงบนไหล่ผู้สารภาพ และประกาศความบริสุทธิ์จึงนับว่าหมดบาป นิกายคาทอลิก พระปล่อยให้ผู้สารภาพบอกกล่าวคำสารภาพอยู่ตามลำพัง พระจะอยู่ในม่านเปล่งเสียงรับรู้คำสารภาพว่า พระจิต ได้รับบาปของท่านแล้ว บาปที่ท่านทำไว้แก่ผู้อื่นได้รับการยกโทษแล้ว และนิกายโปรเตสแตนต์ ใช้วิธีการสารภาพเป็นหมู่คณะนั่งพร้อมกันที่หน้าแท่น แล้วกล่าวคำสารภาพว่า ขอให้เปลื้องโทษให้แก่ข้าพเจ้า ขอให้ยกบาปทั้งหมดของพวกข้าพเจ้า

จากนั้นพระสารภาพบาปแทนกลุ่มชนว่า พวกข้ามิได้กระทำในสิ่งที่ควรทำ ได้ทำในสิ่งที่ไม่ควรทำ ข้าแต่พระองค์ พระองค์เป็นผู้ทรงพระกรุณาแก่พวกข้าเป็นอันเสร็จพิธี โดยการใช้ภาษาในงานเขียนของผู้ประพันธ์เป็นลักษณะเชิงเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นความชัดเจนของแต่ละนิกายซึ่งจะทำให้ผู้ที่ได้อ่านหนังสือนั้นเข้าใจง่ายและถูกต้อง ในส่วนของคำสอนทางศาสนาลักษณะการเขียนและพรรณนาเป็นการนำคำสอนของพระเยซูในลักษณะของการอุปมาอุปไมยมาเขียนให้เข้าใจชัดเจน ภายใต้คำสอนที่สำคัญในเรื่องของ “ความรัก” “หลักตรีเอกานุภาพ” และ “บัญญัติ 10 ประการ” เช่น คำอุปมาเรื่องเมล็ดพืช พระองค์ยังตรัสคำอุปมาอีกข้อหนึ่งให้เขาฟังว่า “แผ่นดินสวรรค์เปรียบเหมือนเมล็ดพืชเมล็ดหนึ่ง ซึ่งคนหนึ่งเอาไปเพาะลงในไรของตนเมล็ดนั้นเล็กกว่าเมล็ดทั้งปวง แต่เมื่องอกขึ้นแล้วก็ใหญ่กว่าผักอื่น และจำเริญเป็นต้นไม้ จนนกในอากาศมาทำรังอาศัยอยู่ตามกิ่งก้านของต้นไม้ นั้นได้ ” ดังคำสอนของพระองค์ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ว่า “สุเจ้าจะต้องรักเพื่อนบ้านของสุเจ้า เหมือนตัวสุเจ้าเอง” หากเปรียบเทียบคำสอนในลัทธิยิวโบราณในการสอนเรื่องความรัก จะมุ่งความรักเฉพาะภายในกลุ่มของตนเท่านั้น แต่พระเยซูสอนให้รักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง คำว่า เพื่อนบ้านในที่นี้ หมายถึงมนุษยชาติมิใช่ประเทศใดใดใกล้เคียงหรือหมายเอาเฉพาะชาวบ้านที่นับถือศาสนาคริสต์เท่านั้น (กัธธ เพียเอีย, 2562)

นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวในการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ซึ่งมีการดำเนินงานในรูปแบบขององค์กรทางศาสนาผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ทั่วโลกจึงมีการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในทุกแห่ง เพื่อส่งเสริมพระกิตติคุณของพระคริสต์ไปถึงมวลชน และน้อมรับพระองค์ไว้เป็นพระผู้ช่วยของตนเอง โดยอาศัยความช่วยเหลือของบรรดาสหาย ที่เป็นคริสเตียนในสังกัดคริสตจักรต่าง ๆ

บทที่ 3 เนื้อหาในบทนี้ผู้ประพันธ์ได้อธิบายถึงศาสนาอิสลาม ประกอบด้วย คำสอนศาสนาอิสลาม นิกายในศาสนาอิสลาม ฐานะของอัลเลาะห์ ฐานะของพระนบี ฐานะของคัมภีร์อัลกุรอาน ฐานะของศรัทธา ฐานะของผู้ไม่ศรัทธา เกี่ยวกับรูปเคารพ โลกนี้โลกหน้า การสู้รบ และพิธิฮัจญ์ โดยการสรุปความที่มีความกระชับและเข้าใจง่าย กล่าวคือ คำสอนที่สำคัญของศาสนาอิสลาม จะมี 2 หลัก ใหญ่ ๆ คือ หลักศรัทธา และหลักปฏิบัติ โดยหลักศรัทธานั้น มี 6 ข้อ ได้แก่ 1) ศรัทธาต่อพระอัลเลาะห์ 2) ศรัทธาต่อมะหาอักะฮ์ 3) ศรัทธาต่อบรรดาคัมภีร์ของพระอัลเลาะห์ 4) ศรัทธาต่อบรรดาร่อซูล (ศาสนทูต) ของพระอัลเลาะห์ 5) ศรัทธาต่อวันอาคิเลาะห์ (วันสุดท้ายของโลก) และ 6) ศรัทธาต่อการกำหนดของอัลเลาะห์ทั้งทางดีและทางร้าย และหลักปฏิบัติ 5 ข้อ ได้แก่ 1) ต้องกล่าวปฏิญาณตน หรือเรียกว่า กาลีมะฮ์ชาฮาดะฮ์ มีใจความว่า ข้าพเจ้าขอปฏิญาณว่า แท้จริงไม่มีพระเจ้าอื่นใด เว้นแต่อัลเลาะห์องค์เดียว และข้าพเจ้าขอปฏิญาณว่า แท้จริงท่านนบีมุฮัมมัดเป็นร่อซูล (ศาสนทูต) ของอัลเลาะห์ 2) ต้องกระทำ “ละหมาด” ทุกวัน ๆ ละ 5 เวลา 3) ต้องบริจาคทรัพย์ “ซะกาต” 4) ต้องถือศีลอดทุกวันตลอดเดือนรอมฎอน 5) ต้องเดินทางไปบ้ำเพ็ญพิธิฮัจญ์ ที่นครเมกกะ 1 ครั้ง (หากมีความสามารถที่จะไปได้) ในส่วนของนิกายของศาสนาอิสลาม มีการแตกแยกออกเป็น 3 นิกาย คือ 1) นิกายซุนหนี่ 2) นิกายชีอะห์ 3) นิกายฆอวาริจญ์ และ 4) นิกายวาห์ฮาบี ทั้งนี้ เรื่องสำคัญในศาสนาอิสลาม คือ เรื่องพระผู้เป็นเจ้าหรืออัลเลาะห์เป็นเรื่องสูงสุด การกระทำทุก

สิ่งทุกอย่างมุ่งหมายเพื่ออัลเลาะห์ ดำเนินชีวิตไปตามประสงค์ของอัลเลาะห์ นอกจากนี้การสอนในเรื่องหลักศรัทธาต่อบรรดา คัมภีร์ของพระอัลเลาะห์ อันได้แก่ คัมภีร์เตวารอห์ คัมภีร์อินญีล คัมภีร์อิซชะบूर และคัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งความสำคัญของคัมภีร์ทั้ง 4 ว่าเป็นแหล่งรวมความดีงามและหลักการของศาสนาอิสลามทั้งหมด คำสอนนี้ถือเป็นคำสอนอิสลามทั้งหมด (วาริต เจริญราษฎร์, 2564)

บทวิจารณ์

ผู้ประพันธ์หนังสือ “คำสอน 3 ศาสนา” ได้อธิบายและนำเสนอองค์ความรู้ที่มีความชัดเจนถึงความหลักคำสอน ความแตกต่าง และแนวทางการปฏิบัติของ 3 ศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม เป็นการตีความให้เห็นถึงความสำคัญของหลักเกณฑ์แต่ละศาสนา ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงหลักธรรมคำสอนและสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างของแต่ละศาสนาได้อย่างถูกต้อง สามารถประยุกต์ใช้แนวทางในการนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันทำให้ทราบพิธีกรรมและการปฏิบัติของศาสนาอื่นและสามารถสร้างความเข้าใจในเรื่องของความแตกต่างของบุคคลในแต่ละศาสนา และสามารถใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลที่นับถือศาสนาแตกต่างกัน แต่อาศัยอยู่ในสังคมเดียวกันอย่างพึงพิงอาศัยกันด้วยมิตรไมตรีที่ดี เอื้ออาทรต่อกัน ทำให้สังคมเกิดความสงบสุข และลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างศาสนาได้เป็นอย่างดี ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ศาสนามีคุณค่ามากมายต่อมนุษย์ ศาสนาเป็นสิ่งที่สนองความระดับความต้องการของมนุษย์ เช่น ความต้องการทางด้านร่างกาย ความต้องการทางสังคม และความต้องการด้านจิตใจ ดังนั้น เรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาทั้ง 3 ศาสนานี้ จึงเป็นเครื่องมือในการระบือปัญหา ดับความไม่รู้ และความสงสัยของบางคนลงได้บ้าง แม้ว่าศาสนาในบางศาสนาอาจมีความแตกต่างจากศาสนาพุทธมา แต่ถ้าวเราจะถือเอาประโยชน์แล้ว ก็สามารถจะค้นพบสิ่งที่เป็นประโยชน์ได้ เพียงแต่เราเอากลับมาใช้ในทางที่เป็นประโยชน์ แล้วจะพบบางสิ่งที่สอดคล้องต้องกัน และเอื้อประโยชน์ต่อทุกคนในสังคม และประเทศไทย

ขณะเดียวกันผู้ประพันธ์ได้สอดแทรกแนวคิดในเรื่องของ “การรู้จักสามัคคี” แม้ว่าทุกคนบนโลกนี้จะเกิดมาต่างเชื้อชาติ ต่างศาสนา แต่ทุกคนก็เป็นเพื่อนร่วมโลกที่จะสร้างสรรค์คุณงามความดีให้กับบนโลกนี้นานัปการ ฉะนั้น แม้ว่าเราจะต่างเชื้อชาติ หรือต่างศาสนา กัน เราก็ไม่ควรสร้างความเกลียดชังให้กัน เพราะถ้าวเราได้ศึกษาถึงความแตกต่างทางศาสนาแล้วจะทำให้เราเข้าใจความงดงามของคำสอนในแต่ละศาสนาเปรียบเสมือน “หลักไตรลักษณ์” หลักแห่งความงามของศาสนาพุทธที่เกิดขึ้นมาจากธรรมชาติที่มีผลต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ และสะท้อนออกมาในรูปแบบของ ความรู้สึก อารมณ์ และความดีงาม ที่เกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติสมาธิ และการพัฒนาปัญญา ทำให้เกิดปัญญาในระดับสูงสามารถวิเคราะห์และพิจารณาได้ถึงเหตุผล เกิดความเมตตาอารีย์ในตัวบุคคลและสามารถเผยแผ่ความเกื้อกูล อนุเคราะห์ประโยชน์และความสุขได้ในทุกกลุ่มชนชาติ ทุกศาสนา ซึ่งเป็นความงดงามที่สมบูรณ์ของพระพุทธศาสนานั่นเอง

นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์ ได้อธิบายและชักชวนให้พุทธศาสนิกชนทุกคน ได้เห็นความสำคัญของการศึกษาศาสนา การพัฒนาศาสนา และมุ่งหวังให้พุทธศาสนิกชนทุกคน หันมา

สนใจพระพุทธศาสนากันบ้าง ช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนา แนะนำสั่งสอนให้เกิดการปฏิบัติที่ได้ผลเห็นผลของการปฏิบัติ และนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข ความสงบ ความร่มเย็น และเป็นประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติ เพราะศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งความสุข ความสุขนั้นเป็นของสำคัญสำหรับชีวิต ศาสนาเป็นทางมาแห่งความสุขนั้น ถ้าทุกคนปฏิเสธศาสนา ก็เหมือนทุกคนปฏิเสธความสุข หรือตัดทอนความสุขของตนเอง ความสุขที่ศาสนาอบให้เป็น ความสุขสงบเย็น ดับความกระหายเร่าร้อน เพราะความสุขของทุกคนอยู่ที่ใจ หากใจไม่พบกับความสุขสงบร่มเย็น ชีวิตนี้จะหาความสุขได้อย่างไร

จะเห็นได้ว่า หนังสือเล่มนี้เปรียบเสมือนเป็นแนวทางสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกชาติทุกศาสนา ด้วยปัจจัยความผันแปร และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคศตวรรษที่ 21 มนุษย์บนโลกนี้ต่างที่มุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้มีความทัดเทียมกับความเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ เช่น เทคโนโลยี นวัตกรรม เป็นต้น จึงทำให้เกิดช่องว่างเพิ่มมากขึ้นในสังคม การเหยียดเชื้อชาติ การแบ่งชนชั้นวรรณะ ความขัดแย้งของกลุ่มศาสนา รวมถึงอิทธิพลทางการเมืองก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกร้างในสังคม ดังนั้น หากมนุษย์ทุกคนมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านจิตใจในขั้นพื้นฐานเข้าไปด้วยจะทำให้ทุกคนมีความเข้าใจในความแตกต่างนั้น ๆ และสามารถปรับปรุงตนเองโดยใช้สติปัญญา ในการสร้างแนวทางแห่งความสงบให้กับชีวิต และสังคมสืบไป

จุดเด่น

ประเด็นที่น่าสนใจมากที่สุดในหนังสือ “ศาสนา 3 ศาสนา” ซึ่งประพันธ์โดยพระมหาเสาวนันท สุภาจาโร ผู้เขียนจะอธิบายให้เห็นประเด็นสำคัญที่น่าสนใจ ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ศาสนาพุทธ ประเด็นสำคัญที่ผู้ประพันธ์ต้องการชี้ให้เห็นเป็นการศึกษาแนวทางการนิพพานของพระพุทธเจ้าในศาสนาพุทธ ภายใต้การประพฤติปฏิบัติตามหลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่พระพุทธองค์ทรงบรรลุถึงพระนิพพาน โดยผู้ประพันธ์ได้เปรียบเทียบให้เห็นถึงธรรมชาติ และร่างกายมนุษย์ อันเกิดจากเหตุ และผลแห่งอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ เหมือนโรค สมุทัย เหมือนสมุฏฐานของโรค นิโรธ เหมือนความหายจากโรค มรรค เหมือน ยารักษาโรค ทุกข์ เหมือนทุพภิกขภัย สมุทัย เหมือนฝนแล้ง ทุกข์เหมือนภัย สมุทัยเหมือนเหตุแห่งภัย นิโรธ เหมือนความพ้นภัย มรรค เหมือนอุบายให้พ้นภัย ทุกข์เหมือนของหนัก สมุทัยเหมือนการแบกของหนักไว้ นิโรธเหมือนการวางของหนักลงได้ มรรค เหมือนวิธีเอาของหนักวางลง อริยสัจ 4 เปรียบเหมือนยารักษาโรค นิพพานเปรียบเหมือนการหายขาดจากโรค อริยสัจ 4 เปรียบเหมือนฝนดี นิพพานเปรียบเหมือนภาวะอุดมสมบูรณ์ อริยสัจ 4 เปรียบเหมือนอุบายให้พ้นภัย นิพพานเปรียบเหมือนความพ้นภัย อริยสัจ 4 เปรียบเหมือนวิธีเอาของหนักวางลงได้ นิพพาน เปรียบเหมือนการวางของหนักลงได้ อริยสัจ 4 เหมือนยารักษาโรคที่แต่ก่อนเราเป็นโรคแล้วมาได้กินยารักษาจนหาย คือ มาพบกับยาดีที่กินแล้วหายจากโรค หายจากโรคแล้วเป็นอย่างไร หายจากโรคแล้วก็อยู่เป็นสุขสบาย เป็นต้น การพบยาดีกับการกินยาดี ในที่นี้เป็นตัวเดียวกันเพราะพระองค์ทรงทดลองด้วยพระองค์เอง คือ ลองกินยาด้วยตัวพระองค์แล้วโรคมันหาย พอรู้ว่าโรคหายก็เท่ากับรู้ทันที่ว่ายาคดี แต่สำหรับเรานั้นพบยาดีกับการกินยาดี ยังห่างไกลกันอยู่ มีคนบอกเราว่ามียาดี กินยานี้แล้วโรคจะหาย แต่เราไม่กิน เพราะ

เราเองก็ยังไม่รู้ว่าเราเป็นโรค ถึงรู้ว่าเป็นโรคแต่เรายังไม่กิน หรือกินแต่อาจจะกินไม่ครบ ไม่เพียงพอ ไม่ต่อเนื่อง หรือด้วยเหตุผลใดก็ตาม เราจึงยังเป็นโรค แม้จะพบนาตีกี่ตาม (คือ พบจากการบอกเล่า ไม่พบจากการปฏิบัติ) จากความแนวทางดังกล่าวทำให้เห็นความสำคัญของการเรียนรู้และการนำมา ปฏิบัติอย่างถูกต้องทิศทางภายใต้หลักเหตุและผล แม้ว่าโลกจะมีความก้าวหน้าไปมากเพียงใด พุทธศาสนิกชนก็ไม่ควรละเลยหรือมองข้ามหลักธรรมคำสอนที่มีผลต่อการพัฒนาชีวิตให้มีความ เจริญสมบูรณ์พร้อมในด้านกาย และด้านจิต ซึ่งจะต้องประพฤติปฏิบัติควบคู่กันไป กายดี กายสบาย ใจดี ใจสบาย อันเป็นการรักษาขั้น 5 รูปธรรม และนามธรรมให้มีความยั่งยืนเกิดความสุข และความ สุขในชีวิตอย่างสูงสุด

ประเด็นที่สอง ศาสนาคริสต์ แม้ว่าศาสนาคริสต์จะถูกแบ่งแยกออกเป็นหลากหลาย นิกาย และหลากหลายพิธีกรรม แต่ประเด็นที่น่าสนใจคือ หลักแห่งความรักหนทางแห่งความสุข ที่พระเยซูให้มอบให้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในกลุ่มคริสเตียน เมื่อเปรียบเทียบกับศาสนาพุทธ แล้ว นับได้ว่าหลักธรรมคำสอนมีความใกล้เคียงกันนั้น คือ การแสวงหาความสุขให้กับชีวิต โดยคำ สอนที่สำคัญในเรื่องความสุขและความรัก ของศาสนาคริสต์ เช่นเรื่อง “ผู้เป็นสุข” บุคคลผู้ใด รู้สึก บกพร่องฝ่ายวิญญาณ ผู้นั้นเป็นสุข เพราะแผ่นดินสวรรค์เป็นของเขา บุคคลผู้ใดเศร้าโศก ผู้นั้นเป็น สุข เพราะว่าเขาจะได้รับการทรงปลอบประโลม บุคคลผู้ใดมีใจอ่อนโยน ผู้นั้นเป็นสุข เพราะเขาจะ ได้รับแผ่นดินโลกเป็นมรดก บุคคลผู้ใดหิวกระหายความชอบธรรม ผู้นั้นเป็นสุข เพราะว่าพระเป็น เจ้าจะทรงให้อิ่มบริบูรณ์ บุคคลผู้ใดมีใจกรุณา ผู้นั้นเป็นสุข เพราะว่าเขาจะได้พระกรุณาตอบ บุคคล ผู้ใดมีใจบริสุทธิ์ ผู้นั้นเป็นสุข เพราะว่าเขาจะได้เห็นพระเจ้า บุคคลผู้ใดสร้างสันติ ผู้นั้นเป็นสุข เพราะว่า พระเจ้าจะทรงเรียกเขาว่าบุตร บุคคลผู้ใดต้องถูกข่มเหงเพราะเหตุอันชอบธรรมผู้นั้นเป็น สุข เพราะว่าแผ่นดินสวรรค์เป็นของเรา เมื่อเขาจะติเตียนข่มเหง และนิทาว่าร้ายท่านทั้งหลายเป็น ความเท็จ เพราะเราท่านก็เป็นสุข จงชื่นชมยินดี เพราะว่าบำเหน็จของท่านมีบริบูรณ์ในสวรรค์ เพราะเขาได้ข่มเหงผู้เผยพระวจนะที่อยู่ก่อนท่านเหมือนกัน นอกจากนี้มีคำสอนเรื่องของ “การรัก ศัตรู” แสดงให้เห็นถึงหลักแห่งความเมตตากรุณาซึ่งตรงกับหลัก “พรหมวิหาร 4” ในศาสนาพุทธ วิเคราะห์ได้ว่า ทั้ง 2 ศาสนามียุทธศาสตร์คำสอนที่มีเป้าหมายคล้ายคลึงกัน ทั้งนี้ หลักการรักศัตรู มี ใจความสำคัญว่า ท่านทั้งหลายได้ยินคำซึ่งกล่าวไว้ว่า จงรักคนสนิท และเกลียดชังศัตรู ฝ่ายเราบอก ท่านว่า จงรักศัตรูของท่าน และจงอธิษฐานเพื่อผู้ที่ข่มเหงท่าน ทำดังนี้แล้วท่านทั้งหลายจะเป็นบุตร ของพระบิดาของท่านผู้ทรงสถิตในสวรรค์ เพราะว่า พระองค์ทรงให้ดวงอาทิตย์ของพระองค์ขึ้นส่องสว่าง แก่คนดี และคนชั่วเสมอกัน และให้ฝนตกแก่คนชอบธรรมและอธรรม แม้ว่าท่านรักผู้ที่รักท่านจะได้ บำเหน็จอะไร ถึงพวกเก็บภาษีก็ยังไม่กระทำการอย่างนั้นมีใช้หรือถ้าท่านทักทานแต่พี่น้องของตนฝ่ายเดียว ท่านได้กระทำการอะไรเป็นพิเศษยิ่งกว่าคนทั้งปวงเล่า ถึงคนต่างชาติก็กระทำการอย่างนั้นมีใช้หรือ เหตุฉะนี้ ท่านทั้งหลายจงเป็นคนดีรอบรอบเหมือนอย่างพระบิดาของท่าน ผู้ทรงสถิตในสวรรค์ เป็นผู้ดี รอบคอบ

ประเด็นที่สาม ศาสนาอิสลาม ในหนังสือเล่มนี้ได้ระบุถึงความสำคัญของแนวทางปฏิบัติ ของศาสนาอิสลามไว้ชัดเจน โดยเฉพาะสิ่งสำคัญสูงสุดของศาสนา นั่นคือ ความศรัทธาในพระศาสนา

จะเห็นได้ว่า ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามจะมีพิธีกรรมการระลึกถึงพระเจ้า และสวดภาวนา (ละหมาด) หลายครั้งใน 1 วัน เพราะเขาเหล่านั้นเชื่อว่า การสวดมนต์ภาวนา พระนบี เป็นสิ่งสำคัญมาก ดังคำสวดที่ว่า จงสวดมนต์ภาวนาให้เป็นนิจ เพราะการสวดมนต์ภาวนารักษามนุษย์ให้พ้นจากความผิดได้ และจงจำไว้ว่า หน้าที่อันจำเป็นที่ต้องปฏิบัติต่อพระเจ้า คือ การสวดมนต์ ทั้งนี้ คำสอนดังกล่าวเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติทางศาสนาอย่างเคร่งครัด แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาในพระศาสนา ไม่ว่าจะอยู่แห่งใดบนโลก ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามจะเป็นผู้ที่มีการปฏิบัติตามหลักของศาสนาอย่างเคร่งครัด และจะมีการรวมตัวกันเพื่อประกอบศาสนกิจที่สำคัญของมุสลิม คือ พิธีฮัจญ์ ณ สถานที่ตามลัทธิ ประเทศซาอุดีอาระเบีย และจะประกอบพิธีเพียงปีละ 1 ครั้ง เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ของเดือนที่ 10 ถึงวันที่ 10 ของเดือน 12 ของศักราช ฮิจรียะ จะเริ่มวันใดก็ได้ในระหว่างเทศกาลนี้ แต่ต้องอยู่ในพิธีจนถึงวันที่ 9 และ 20 ของเดือน 12 ซึ่งเป็นวันสำคัญที่สุดของมุสลิมทั่วโลกจะไปชุมนุมทำพิธีกันในโอกาสนี้มากที่สุด จากคำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นความสำคัญในประเด็นที่ว่า ไม่ว่าผู้นับถือศาสนาอิสลามจะศรัทธาในนิกายใด ๆ ก็ตาม แต่เป้าหมายสำคัญที่ต้องทำให้ได้ในปีละ 1 ครั้ง นั่นคือการประกอบพิธีฮัจญ์ ซึ่งจะมีมุสลิมจากทั่วโลกมารวมพิธีกันอย่างคับคั่งอันเป็นการแสดงออกถึงความเข้มแข็งของศาสนาและความเข้มแข็งของศาสนิกชนของศาสนาอิสลามนั่นเอง

จะเห็นได้ว่า การเขียนของ พระมหาเสาวนันท สุภาจาโร มีการอธิบายเนื้อหาได้อย่างครอบคลุม ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ที่สำคัญสามารถเข้าถึงได้ทุกศาสนา ไม่ว่าจะนับถือศาสนาอะไร ก็สามารถอ่านเพื่อศึกษาเรียนรู้ศาสนาต่าง ๆ ได้อย่างสมบูรณ์ โดยเฉพาะเนื้อหาที่มโนทัศน์หลักของการอุปมาอุปมัย หรือการเปรียบเทียบเข้ามาผสมผสานในงานเขียน จึงทำให้ผู้อ่านรู้สึกเพลิดเพลินและไม่เบื่อกว่า ขณะเดียวกันผู้ประพันธ์ได้สอดแทรกแนวคิดส่วนบุคคล เพื่อเป็นเสมือนเครื่องเตือนใจให้กับผู้อ่านได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาหลักคำสอนทางศาสนา และพิธีกรรมต่าง ๆ ตลอดจนแนวทางการศึกษาเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดของแต่ละศาสนา ซึ่งจะเป็นแนวทางในการสร้างความสุข ความสงบ และความสันติ ให้เกิดขึ้นในสังคมโลก แม้ว่าจะมีการนับถือศาสนาที่แตกต่างกันไปก็ตาม โดยไม่ได้มีการชักนำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างศาสนาเลย ที่ปรากฏชัดคือศาสนาทุกศาสนามีหลักธรรมคำสอนที่มุ่งให้ผู้นับถือศาสนาได้ปฏิบัติตามในทางที่ดีงามและถูกต้อง หลักคุณงามความดีหรือวิถีการปฏิบัติเพื่อมุ่งความดี ซึ่งเรียกว่า “จริยศาสตร์” หรือ “ETHICA” เป็นหลักที่ว่าด้วยความประพฤติ การกระทำดี ชั่ว ถูก ผิด (กำธร เพี้ยเอียด และคณะ, 2562) ดังนั้นหนังสือเล่มนี้ จึงเป็นหนังสือเกี่ยวกับศาสนาเล่มหนึ่งที่ช่วยให้ทุกคนได้ตระหนักถึงหลักแห่งการประพฤติปฏิบัติที่แท้จริงของแต่ละศาสนา และควรค่ายิ่งแห่งการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำรงชีวิต อันนำไปสู่การเอื้อประโยชน์พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ที่สำคัญช่วยลดปัญหาความขัดแย้งทางสังคม ความแตกแยกระหว่างหมู่คณะ และทำให้เกิดการหลอมรวมความรัก ความสามัคคี ในสังคมโลกให้มีความผาสุกได้อย่างดียิ่งสืบไป

จุดด้อย

หนังสือเล่มนี้เป็นการรวบรวมคำสอนของหลายศาสนา จึงทำให้คำอธิบายเกี่ยวกับศาสนาต่าง ๆ มีการจำกัดสาระสำคัญในบางประเด็น ซึ่งผู้ประพันธ์ควรพิจารณาเพิ่มเติมในส่วนของ

ศาสนาพุทธ คือ หลักธรรมแห่ง “อิทปปัจจยตา” ซึ่งเป็นแนวทางในการปฏิบัติแห่งพระพุทธศาสนา เพื่อให้เห็นถึงกฎเกณฑ์ที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ ดำรงอยู่อย่างธรรมดาในลักษณะที่มีความเป็นเช่นนั้นเอง (ตถตา) โดยมีสภาวะแสดงให้เห็นว่า “สรรพสิ่งล้วนแต่เป็นเหตุปัจจัยอิงอาศัยกันและกันในฐานะสิ่งหนึ่งเป็นสาเหตุและอีกสิ่งหนึ่งเป็นผล” อิทปปัจจยตาจึงเป็นตัวขับเคลื่อนกระบวนการสำคัญของความเป็นเหตุและผล สรรพสิ่งทั้งหลายย่อมมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันตามกฎของธรรมชาติ และ กฎของจักรวาล ดังข้อความที่ปรากฏในพระไตรปิฎกที่แสดงปฏิจจสมุปบาทอนุลอมว่า

เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย จึงมีสังขาร

เพราะสังขารเป็นปัจจัย จึงมีวิญญาณ

เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย จึงมีนามรูป

เพราะนามรูปเป็นปัจจัย จึงมีสฬายตนะ

เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย จึงมีผัสสะ

เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงมีเวทนา

เพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงมีอุปาทาน

เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย จึงมีภพ

เพราะภพเป็นปัจจัย จึงมีชาติ

เพราะชาติเป็นปัจจัย จึงมีชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส เป็นอันว่า กองทุกข์ทั้งมวลนั้นย่อมเกิด ด้วยประการฉะนี้ (วิ.ม. 4/1/1)

นอกจากนี้ การแสดงออกถึงความคิดเห็นส่วนตัวของผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นถึงความตระหนักในการปลูกจิตสำนึกของพุทธศาสนิกชนให้เกิดความรักในศาสนาพุทธและยึดปฏิบัติมากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้าม การแสดงออกซึ่งความคิดเห็นดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอ การขาดความสามัคคี และการไร้ซึ่งความเสถียรภาพ เป็นจุดอ่อนของศาสนาพุทธ และการใช้ภาษาดังกล่าวเปรียบเสมือน “ดาบสองคม” ที่ทำให้ผู้อ่านเห็นจุดอ่อนของพระพุทธศาสนา แม้ว่าผู้ประพันธ์จะไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เห็นข้อบกพร่องของพระพุทธศาสนาก็ตาม ดังนั้น ผู้ประพันธ์ไม่ควรสอดแทรกแนวคิดหรือใช้ภาษาที่ตรงไปตรงมา เพราะอาจทำให้เกิดผลกระทบหรือปัญหาในภายหลังได้ เนื่องจากจะทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีในศาสนาพุทธ ทั้งนี้ หากมีผู้อ่านที่ไม่ได้หวังดีต่อศาสนาพุทธมุ่งประทุษร้ายก็จะใช้ช่องว่างจากปัญหาดังกล่าวมาทำลายศาสนาพุทธได้เช่นกัน ดังนั้น การปลูกจิตสำนึกของพุทธศาสนิกชนที่ดี ควรมีการดำเนินงานเป็นลำดับแผนงานในหมู่คณะสงฆ์ แล้วนำมาพัฒนาเผยแผ่กระตุ้นเตือนให้ทุกคนในแต่ละชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญ สร้างความสามัคคี และความร่วมมือในการทำนุบำรุง ส่งเสริม เผยแผ่ศาสนาพุทธให้มีความมั่นคงสืบไป ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าวจะเป็นวิธีการที่มีระเบียบแบบแผนเป็นรูปธรรม และทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเผยแผ่ศาสนาอย่างสมบูรณ์

สรุปผล

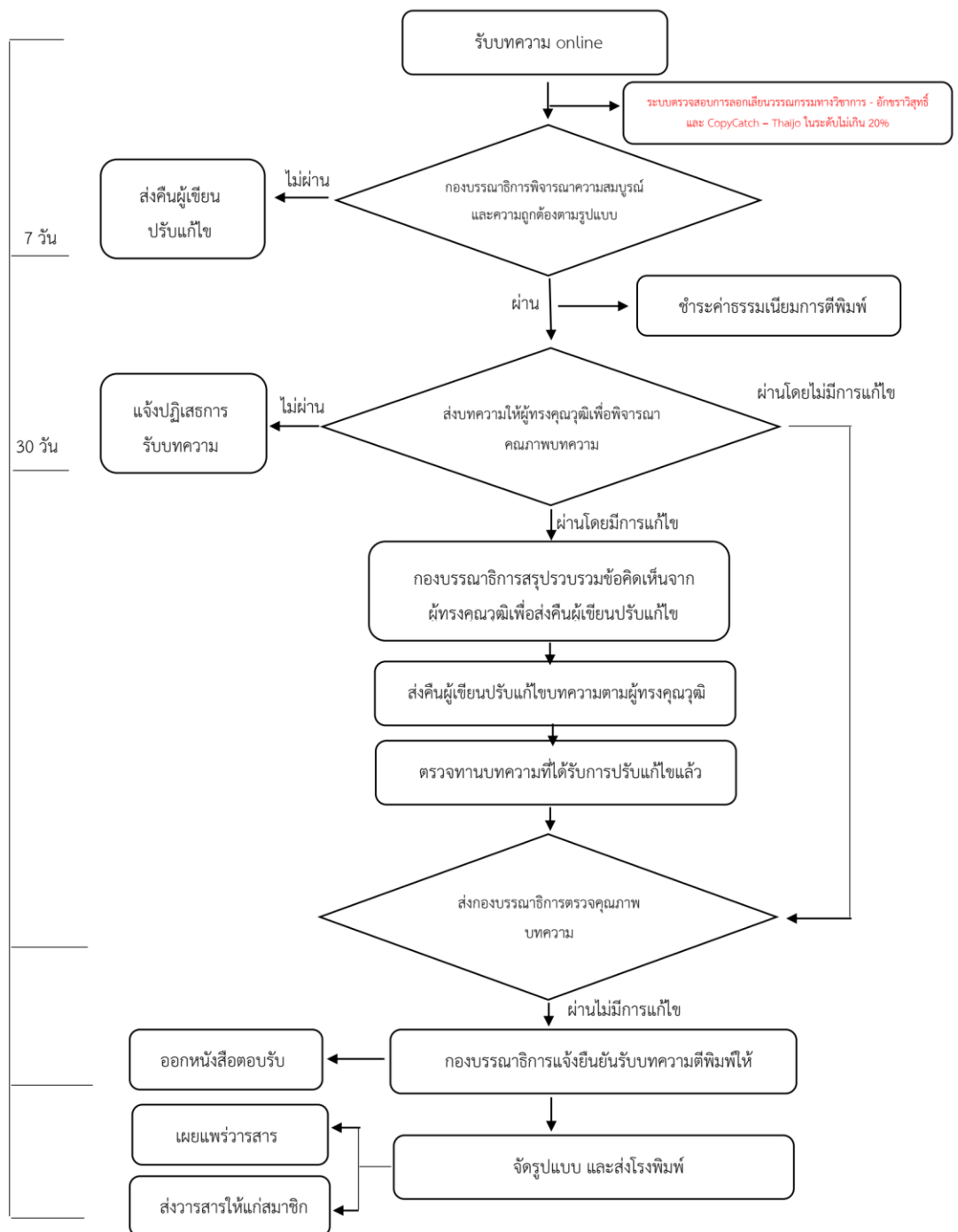
ในหนังสือคำสอน 3 ศาสนา ของ พระมหาเสาวนันท สุภาจาโร เป็นการรวบรวมองค์ความรู้จากคัมภีร์สำคัญทางศาสนา 3 ศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นกระบวนการทางอรรถปริวรรตศาสตร์ เป็นการถอดความหมายจากคัมภีร์ และนำมาเผยแพร่ได้อย่างปราดเปรื่อง โดยนำเสนอแนวคิดในการวิเคราะห์คัมภีร์อย่างเป็นกลางและพรรณนาได้อย่างงดงาม ทั้งนี้ การตีความตามตำราต้องค้นหาลิขิตทางวัฒนธรรมและสังคมที่อยู่เบื้องหลังด้วย ศาสตร์แห่งการตีความ Hermeneutic สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการเสวนา (Dialogue) เพื่อความเข้าใจที่ดีเพราะถือว่าการเสวนาที่มีการตีความเป็นแกนนำจะทำให้ปราศจากอคติใด ๆ ทั้งสิ้น แม้ว่าผู้ประพันธ์หนังสือจะเป็นนักบวชในศาสนาพุทธแต่ก็มีความสามารถในการอธิบายความจากคัมภีร์ได้อย่างชัดเจนเป็นการนำเสนอ และสรุปสาระสำคัญในคัมภีร์ที่ครอบคลุม กระชับ หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะสำหรับผู้ที่ไม่มีเวลาในการอ่านหรือศึกษาจากคัมภีร์ของแต่ละศาสนาที่มีจำนวนมาก ดังนั้น หนังสือเล่มนี้เปรียบเสมือนคัมภีร์ฉบับย่อที่สำคัญของ 3 ศาสนา ซึ่งทำให้ผู้อ่านได้ทราบหลักธรรมคำสอนและการปฏิบัติตามแนวทางของศาสนานั้น ๆ เพื่อให้สังคมโลกสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสังคมโลกที่มีคุณภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กำธร เพี้ยเอี้ยง. (2562). การศึกษาเปรียบเทียบจริยศาสตร์ในศาสนาสากล. *วารสารวิชาการแสงอีสาน*, 16(2), 363-371.
- พระมหาเสาวนันท สุภาจาโร. (2560). *คำสอน 3 ศาสนา*. ปัตตานี: โรงพิมพ์ปัตตานีการช่าง.
- พระอนันตชัย อภินันโท. (2560). ความทุกข์ในอริยสัจ 4. *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 2(2), 45-58.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วาริต เจริญราษฎร์. (2564). การแปรศัพทและเสียงในภาษาไทยถิ่นยะลาหมู่บ้านตังกาเต็ง: การแสดงนัยของการสัมผัสภาษาถิ่น. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 4(1), 35-50.
- เสฐียร พันธงชัย. (2521). *ศาสนาโบราณ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารวิจัยวิชาการ

แนวปฏิบัติในการเตรียมต้นฉบับบทความเพื่อลงตีพิมพ์ใน วารสารวิจัยวิชาการ

การส่งบทความต้องจัดพิมพ์ตามรูปแบบที่กำหนด และต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ จึงจะได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร ผู้เขียนต้องส่งต้นฉบับผ่านทาง Online โดยแนบไฟล์ (Word) ของบทความต้นฉบับส่งมาที่ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jra> การเตรียมต้นฉบับที่จะมาลงตีพิมพ์ ควรปฏิบัติตามคำแนะนำ ดังนี้

1. ประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

1.1 วารสารวิจัยวิชาการตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1.1 บทความทางวิชาการ หมายถึง งานเขียนทางวิชาการในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่มีการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็น ข้อยุติ ข้อเสนอแนะและประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบโดยผู้เขียนค้นคว้าจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ เป็นต้น แล้ววิเคราะห์อย่างสมเหตุสมผล บทความวิชาการมีหลายลักษณะ เช่น บทความแสดงความคิดเห็นที่วิเคราะห์ผลงานใหม่ ๆ ที่มีความสำคัญในสาขาวิชาของวารสารนั้น บทความจากบรรณาธิการที่แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง บทความวิจารณ์ที่อาจเป็นการแสดงข้อสนับสนุนหรือข้อโต้แย้งเชิงเหตุผลโดยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการมีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.1.2 บทความวิจัย (Research Article) หมายถึง บทความที่นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าใหม่ ๆ ทั้งในด้านทฤษฎี และด้านปฏิบัติที่ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในศาสตร์สาขาต่าง ๆ มากขึ้นกว่าเดิม โดยมีข้อมูลและเนื้อหาที่ทำให้ผู้อ่านมีความรู้ในศาสตร์สาขานั้นสามารถศึกษาในลักษณะเดียวกันและสามารถตัดสินใจได้ว่าบทความนั้นมีความสำคัญต่อสาขาวิชาเพียงใด บทความวิจัยมีลักษณะเด่นตรงที่เป็นการนำเสนอปัญหาที่ผู้เขียนได้ศึกษาหรือประเด็นที่ต้องการคำตอบ มีการกำหนดกรอบแนวคิด การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งสรุปปัญหาอย่างชัดเจน อันเป็นการสร้างฐานความรู้ที่มีคุณค่าทางวิชาการ

1.1.3 บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) หมายถึง บทความที่วิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาสาระคุณค่า และคุณภาพของหนังสือ บทความ หรือผลงานด้านศิลปะ เช่น นิทรรศการทัศนศิลป์ และการแสดงละครหรือดนตรี โดยใช้หลักวิชา และดุลยพินิจอันเหมาะสม

1.2 การตรวจสอบบทความ และพิสูจน์อักษร

วารสารวิจัยวิชาการได้กำหนดการตรวจสอบการลอกเลียนวรรณกรรมทางวิชาการ (อักษราวิสุทธิ์) และการตรวจสอบการคัดลอกเอกสารอิเล็กทรอนิกส์แบบอัตโนมัติ

CopyCatch (Copyright, Academic Work and Thesis Checking System) โดยจะต้องมีระดับความซ้ำซ้อน ไม่เกิน 20%

ผู้เขียนควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับกองบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์บทความมีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

2. การเตรียมบทความ

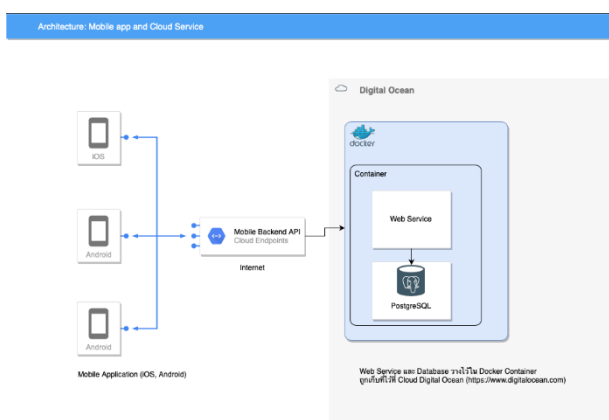
รูปแบบการเตรียมต้นฉบับของวารสารวิจัยวิชาการ ประกอบด้วย

2.1 บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK)

2.2 เนื้อหา (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) ให้จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ และจัดพิมพ์เนื้อหาภาษาอังกฤษให้จัดพิมพ์เป็น Single Space

2.3 ถ้ามีรูปภาพ/ตารางประกอบ ควรมีภาพที่ชัดเจน ถ้าเป็นรูปถ่ายควรมีภาพถ่ายจริงแนบด้วย ให้จัดพิมพ์แยกออกจากเนื้อหา ให้ระบุคำว่า “**ภาพที่**” จัดกึ่งกลางของหน้ากระดาษได้ภาพ และ “**ตารางที่**” จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ บนตาราง ตามด้วยหมายเลขกำกับใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวหนา แสดงเนื้อหาสำคัญของเรื่องด้วยข้อความที่กะทัดรัด ชัดเจน ส่วนคำอธิบายใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ รูปภาพ/ตารางที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพ/ตารางทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

ตัวอย่างการเขียน "ภาพที่"

ตัวอย่างการเขียน "ตารางที่"

ตารางที่ 1 ตัวแปร ตัวชี้วัด สำหรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์		
ตัวแปร	ดัชนี	ตัวชี้วัด
การจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนเชิง สร้างสรรค์	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้าม วัฒนธรรม (Reciprocating)	1. มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน 2. มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม 3. ให้คนหลากหลายทักษะ หลากหลายวิธีคิดทำงาน ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ 4. ความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้าน 5. มีระบบเครือข่ายช่วยสนับสนุนการเรียนรู้
	การมีประสบการณ์ตรงใน พื้นที่ท่องเที่ยว (Experiencing)	1. ประสบการณ์การสัมผัสผัส (ประสาทสัมผัส) 2. ประสบการณ์ทางอารมณ์ (ความรู้สึก) 3. ประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ (ความคิด) 4. ประสบการณ์ทางกายภาพ พฤติกรรม และวิถี ชีวิต (การปฏิบัติ) 5. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสังคม (สังคม)
	การชื่นชมเข้าใจจิต วิญญาณของพื้นที่ (Appreciating)	1. เข้าใจคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม 2. เข้าใจสภาพแวดล้อมของพื้นที่การท่องเที่ยว 3. มีความจริงแท้ทั้งในกระบวนการการผลิต ผลิตภัณฑ์ และประสบการณ์จริง 4. ไม่ทำลายคุณค่าของชุมชน และวิถีชีวิต 5. มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างความประทับใจ ทำ ให้จดจำและเกิดความเข้าใจในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น
	การเรียนรู้สิ่งใหม่ (Lifelong Education)	1. ประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ (ความคิด) 2. นักท่องเที่ยวมีโอกาสพัฒนาศักยภาพในการ สร้างสรรค์ของตนเอง 3. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกับเจ้าของพื้นที่ 4. การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดจากภูมิ ปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม 5. การแสวงหาประสบการณ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตและ วัฒนธรรมที่แท้จริงของนักท่องเที่ยว

2.4 พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สันขนาดบีห้า (B5) ขนาดของตัวอักษรเท่ากับ 16 ส่วนเลขหน้าขนาด 14 และใส่เลขหน้าตั้งแต่ต้นจนจบบทความ ยกเว้นหน้าแรก โดยมีเนื้อหาบทความรวมบรรณานุกรม ระหว่าง 8-15 หน้า

2.5 การตั้งค่าน้ำกระดาษพิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน 1 นิ้ว และด้านขวากับด้านล่าง 0.5 นิ้ว

2.6 การเตรียมข้อมูลต้นฉบับบทความตามแบบฟอร์มที่กำหนดให้

2.6.1 ชื่อบทความภาษาไทย ใช้รูปแบบอักษรขนาด 18 หนา

2.6.2 ชื่อบทความภาษาอังกฤษ ใช้รูปแบบอักษรขนาด 18 ปกติ

2.6.3 ชื่อผู้เขียน และผู้ร่วมเขียน ใช้รูปแบบอักษรขนาด 16 ปกติ

2.6.4 หัวข้อหลัก ใช้รูปแบบอักษรขนาด 18 หนา

2.6.5 หัวข้อย่อย ใช้รูปแบบอักษรขนาด 16 หนา

2.6.6 เนื้อเรื่อง ใช้รูปแบบอักษรขนาด 16 ปกติ

2.7 ชื่อเรื่องต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้หน้าแรกชิดขวาหน้ากระดาษ

2.8 ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใส่ให้ครบทุกคน แต่ไม่เกิน 5 รูปหรือคน ใช้รูปแบบอักษรขนาด 16 ปกติ จัดชิดกันหน้าซ้าย และใส่ Footnote เป็นตัวเลขอารบิกต่อท้ายแต่ละชื่อโดยระบุสังกัด หากเป็นมหาวิทยาลัยให้ระบุ คณะและมหาวิทยาลัย หากเป็นหน่วยงานราชการให้ระบุกรมและกระทรวงที่สังกัด หากเป็นคณะสงฆ์ให้ระบุวัดและจังหวัด แต่หากเป็นภาคเอกชนให้ระบุบริษัทหรือองค์กรและจังหวัด ให้ตรงกับเครื่องหมายที่กำกับไว้ข้างบน โดยให้ระบุเป็นรายบุคคลภาษาไทยและคั่นด้วย (;) ก่อนระบุเป็นภาษาอังกฤษและขึ้นบรรทัดใหม่เพื่อระบุ Corresponding author, e-mail: ....., Tel. .... ของผู้เขียนหลัก

2.9 บทคัดย่อภาษาไทย และ Abstract ภาษาอังกฤษ ควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ (Objective) วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) ผลการวิจัย (Results) ผลการวิจัยโดยสรุปให้สั้นกะทัดรัด หรือไม่เกิน 500 คำ และคำสำคัญ (Keywords) ควรมีคำสำคัญ 3-5 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วยเครื่องหมาย (,)

2.10 การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ตั้งระยะย่อหน้า 0.7” หรือเริ่มพิมพ์ตัวอักษรที่ 9 และหัวข้อย่อยถัดไปตั้งระยะย่อหน้า 1.1” หรือเริ่มพิมพ์ตัวอักษรที่ 16 เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด

3. ส่วนประกอบของบทความ

3.1 บทความวิจัย ให้เรียงลำดับหัวข้อ ดังนี้

3.1.1 บทนำ (Introduction) เขียนให้เห็นความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา การวิจัย หรือโจทย์วิจัย

3.1.2 วัตถุประสงค์ (Objective) ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุรูปแบบของการวิจัย การคำนวณหากกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Research) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์ การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียงและให้เชื่อมโยงกับผลการวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน

3.1.6 องค์ความรู้ใหม่ เป็นการนำเสนอผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ผลการวิจัย สามารถนำเสนอรูปแบบของการเขียนความเรียง หรือโมเดลพร้อมคำอธิบายที่กระชับ เข้าใจง่าย (ปรับปรุงและกำหนดใช้กับวารสารปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (2563) เป็นต้นไป)

3.1.7 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) ให้นำเสนอใน 2 ประเด็น คือ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 2) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

3.1.8 กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) (ถ้ามี) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณ ต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุน วิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อ บทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัย วิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์)

3.1.9 เอกสารอ้างอิง (References) รูปแบบการเขียนอ้างอิงและบรรณานุกรมใช้ แบบ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 และจะต้องตรงกันกับการ อ้างอิงในเนื้อหา ซึ่งผู้นิพนธ์บทความต้องตรวจสอบและรับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารการ อ้างอิงทั้งหมด

ตั้งคำหน้ากระดาษ B5
ด้านบนและด้านซ้าย 1.0 นิ้ว
ด้านล่างและด้านขวา 0.5 นิ้ว

วารสารวิจัยวิชาการ วิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย | 1

(TH SarabunPSK ขนาด 18 point ตัวหนา ชิดขวาหน้ากระดาษ)

ชื่อเรื่องภาษาไทย

(TH SarabunPSK ขนาด 18 point ตัวปกติ ชิดขวาหน้ากระดาษ)

ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ

(TH SarabunPSK ขนาด
16 point ตัวปกติ

ชื่อผู้เขียนหลัก¹, ผู้ร่วมเขียนคนที่ 2² และผู้ร่วมเขียนคนที่ 3³ (ภาษาไทย)
ชื่อผู้เขียน, ผู้ร่วมเขียนคนที่ 2 และผู้ร่วมเขียนคนที่ 3 (ภาษาอังกฤษ)

บทคัดย่อ (TH SarabunPSK ขนาด 18 point

ย่อหน้า 0.7" หรือเริ่มพิมพ์ตัวอักษรที่ 9 TH SarabunPSK ขนาด 16 ปกติ

ควรระบุว่า บทความวิจัย/วิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ (Objective) สรุปให้สั้นกะทัดรัด หรือไม่เกิน 300-500

คำ

คำสำคัญ: 3-5 คำ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วยเครื่องหมาย (,)

Abstract (TH SarabunPSK ขนาด 18 point

ย่อหน้า 0.7" หรือเริ่มพิมพ์ตัวอักษรที่ 9 TH SarabunPSK ขนาด 16 ปกติ เขียนให้ตรงกับบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords: 3-5 Words

¹ สังกัด/หน่วยงานภาษาไทย: สังกัด/หน่วยงานภาษาอังกฤษ

² สังกัด/หน่วยงานภาษาไทย: สังกัด/หน่วยงานภาษาอังกฤษ

³ สังกัด/หน่วยงานภาษาไทย: สังกัด/หน่วยงานภาษาอังกฤษ

Corresponding author, e-mail: ....., Tel. .... (ผู้เขียนหลัก)

บทนำ (TH SarabunPSK ขนาด 18 point ตัวหนา ชิดซ้ายหน้ากระดาษ)

ย่อหน้า 0.7" หรือเริ่มพิมพ์ตัวอักษรที่ 9 TH SarabunPSK ขนาด 16 ปกติ

เขียนให้เห็นความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย หรือโจทย์วิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อ TH SarabunPSK ขนาด 16 ปกติ

2. เพื่อ

3. เพื่อ

วิธีดำเนินการวิจัย

ระบุรูปแบบของการวิจัย การคำนวณหากลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน

อภิปรายผลการวิจัย

เสนอเป็นความเรียงและให้เชื่อมโยงกับผลการวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ว่ามีความ

สอดคล้องและไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของใคร เป็นไปตามแนวคิด ทฤษฎีของใคร

เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

องค์ความรู้ใหม่

นำเสนอผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ผลการวิจัย สามารถนำเสนอ

รูปแบบของการเขียนความเรียง หรือโมเดลพร้อมคำอธิบายที่กระชับ เข้าใจง่าย

ตั้งจำหน่ายกระดาษ B5
 ด้านบนและด้านซ้าย 1.0 นิ้ว
 ด้านล่างและด้านขวา 0.5 นิ้ว

วารสารวิจัยวิชาการ วิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย | 3

ข้อเสนอแนะ

ให้นำเสนอใน 2 ประเด็น คือ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และ 2) ข้อเสนอแนะใน
 การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี)

กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย
 รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณี
 ที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัย
 วิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์)

เอกสารอ้างอิง

รูปแบบการเขียนอ้างอิงและบรรณานุกรมใช้แบบ APA (American Psychological
 Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 และจะต้องตรงกันกับการอ้างอิงในเนื้อหา ซึ่งผู้
 นิพนธ์บทความต้องตรวจสอบและรับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารการอ้างอิง
 ทั้งหมด

3.2 บทความวิชาการและบทความวิจารณ์หนังสือ ให้เรียงลำดับหัวข้อ ดังนี้

3.2.1 บทนำ (Introduction) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอในบทความตามลำดับ ควรอธิบายว่าเรื่องที่ต้องการศึกษามีความสำคัญ วัตถุประสงค์ หรือเค้าโครงของบทความเป็นอย่างดี

3.2.2 เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ สามารถแบ่งเป็นส่วนย่อย 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนย่อยที่ 1 ปูพื้นฐานความรู้แก่ผู้อ่านในเรื่องที่จะกล่าวถึง

ส่วนย่อยที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูล ได้แย้งข้อเท็จจริง ใช้เหตุผล หลักฐานเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้อ่าน

ส่วนย่อยที่ 3 เสนอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เขียนต่อประเด็นที่นำเสนอ

3.2.3 สรุปผล (Conclusion) สรุปสาระสำคัญที่ต้องสรุปให้เห็นความสำคัญของบทความตามลำดับ โดยการเลือกเก็บประเด็นสำคัญ ๆ ของบทความมาเขียนรวมกันไว้อย่างสั้น ๆ ท้ายบท หรืออาจใช้วิธีการบอกผลลัพธ์ว่าสิ่งที่กล่าวมาสำคัญอย่างไร สามารถนำไปใช้อะไรได้บ้าง หรือจะทำให้เกิดอะไรต่อไป หรืออาจใช้วิธีการตั้งคำถามหรือให้ประเด็นทั้งท้ายกระตุ้นให้ผู้อ่านไปสืบเสาะแสวงหาความรู้ หรือคิดค้นพัฒนาเรื่องนั้นต่อไป เพื่อเป็นการสรุปจุดยืนของผู้เขียนที่มีต่อเรื่องที่เขียน

3.2.4 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับโดยให้แยกออกเป็นหัวข้อย่อย ๆ ให้ชัดเจน เช่น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ หรือข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

3.2.5 เอกสารอ้างอิง (References) รูปแบบการเขียนอ้างอิงและบรรณานุกรมใช้แบบ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 และจะต้องตรงกันกับการอ้างอิงในเนื้อหา ซึ่งผู้นิพนธ์บทความต้องตรวจสอบและรับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารการอ้างอิงทั้งหมด

แบบฟอร์มการเขียนบทความวิชาการ

ตั้งค่าน้ำกระดาษ B5
ด้านบนและด้านซ้าย 1.0 นิ้ว
ด้านล่างและด้านขวา 0.5 นิ้ว

วารสารวิจัยวิชาการ วิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาลงกรณ์ราชวิทยาลัย | 1

(TH SarabunPSK ขนาด 18 point ตัวหนา ชิดขวาน้ำกระดาษ)

ชื่อเรื่องภาษาไทย

(TH SarabunPSK ขนาด 18 point ตัวปกติ ชิดขวาน้ำกระดาษ)

ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ

(TH SarabunPSK ขนาด
16 point ตัวปกติ

ชื่อผู้เขียนหลัก¹, ผู้ร่วมเขียนคนที่ 2² และผู้ร่วมเขียนคนที่ 3³ (ภาษาไทย)

ชื่อผู้เขียน, ผู้ร่วมเขียนคนที่ 2 และผู้ร่วมเขียนคนที่ 3 (ภาษาอังกฤษ)

บทคัดย่อ (TH SarabunPSK ขนาด 18 point

ย่อหน้า 0.7" หรือเริ่มพิมพ์ตัวอักษรที่ 9 TH SarabunPSK ขนาด 16 ปกติ

ควรระบุว่า บทความวิจัย/วิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ (Objective) สรุปให้สั้นกะทัดรัด หรือไม่เกิน 300-500

คำ

คำสำคัญ: 3-5 คำ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และค้นด้วยเครื่องหมาย (.)

Abstract (TH SarabunPSK ขนาด 18 point

ย่อหน้า 0.7" หรือเริ่มพิมพ์ตัวอักษรที่ 9 TH SarabunPSK ขนาด 16 ปกติ เขียนให้ตรงกับบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords: 3-5 Words

¹ สังกัด/หน่วยงานภาษาไทย: สังกัด/หน่วยงานภาษาอังกฤษ

² สังกัด/หน่วยงานภาษาไทย: สังกัด/หน่วยงานภาษาอังกฤษ

³ สังกัด/หน่วยงานภาษาไทย: สังกัด/หน่วยงานภาษาอังกฤษ

Corresponding author, e-mail: ....., Tel. .... (ผู้เขียนหลัก)

บทนำ (TH SarabunPSK ขนาด 18 point ตัวหนา ชิดซ้ายหน้ากระดาษ)

ย่อหน้า 0.7" หรือเริ่มพิมพ์ตัวอักษรที่ 9 TH SarabunPSK ขนาด 16 ปกติ

ควรอธิบายว่าเรื่องที่ต้องการศึกษามีความสำคัญ วัตถุประสงค์ หรือเค้าโครงของบทความเป็นอย่างไร

เนื้อเรื่อง

สามารถแบ่งเป็นส่วนย่อย 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนย่อยที่ 1 ปูพื้นฐานความรู้แก่ผู้อ่านในเรื่องที่จะกล่าวถึง

ส่วนย่อยที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูล ได้อย่างชัดเจนจริง ใช้เหตุผล หลักฐานเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้อ่าน

ส่วนย่อยที่ 3 เสนอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เขียนต่อประเด็นที่นำเสนอ

สรุปผล

การเลือกเก็บประเด็นสำคัญ ๆ ของบทความมาเขียนรวมกันไว้อย่างสั้น ๆ ท้ายบท หรืออาจใช้วิธีการบอกผลลัพธ์ว่าสิ่งที่กล่าวมามีความสำคัญอย่างไร สามารถนำไปใช้อะไรได้บ้าง หรือจะทำให้เกิดอะไรต่อไป หรืออาจใช้วิธีการตั้งคำถามหรือให้ประเด็นทั้งท้ายกระตุ้นให้ผู้อ่านไปสืบเสาะแสวงหาความรู้ หรือคิดค้นพัฒนาเรื่องนั้นต่อไป เพื่อเป็นการสรุปจุดยืนของผู้เขียนที่มีต่อเรื่องที่เขียน

เอกสารอ้างอิง

รูปแบบการเขียนอ้างอิงและบรรณานุกรมใช้แบบ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 และจะต้องตรงกันกับการอ้างอิงในเนื้อหา ซึ่งผู้

นิพนธ์บทความต้องตรวจสอบและรับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารการอ้างอิงทั้งหมด

แบบฟอร์มการเขียนบทวิจารณ์หนังสือ

ตั้งค่าน้ำกระดาษ B5
ด้านบนและด้านซ้าย 1.0 นิ้ว
ด้านล่างและด้านขวา 0.5 นิ้ว

วารสารวิจัยวิชาการ วิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย | 1

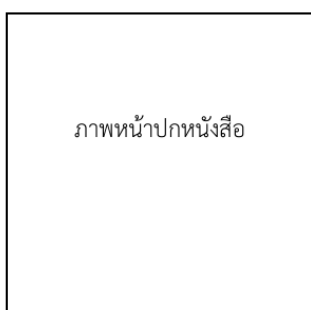
(TH SarabunPSK ขนาด 18 point ตัวหนา ชิดขวาน้ำกระดาษ)

ชื่อเรื่องภาษาไทย

(TH SarabunPSK ขนาด 18 point ตัวปกติ ชิดขวาน้ำกระดาษ)

ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ

(TH SarabunPSK ขนาด 16 point ตัวปกติ) ชื่อผู้เขียนหลัก¹, ผู้ร่วมเขียนคนที่ 2² และผู้ร่วมเขียนคนที่ 3³ (ภาษาไทย)
ไม่ต้องระบุค่าน้ำหน้าชื่อ (ชิดขวาน้ำกระดาษ) ชื่อผู้เขียน, ผู้ร่วมเขียนคนที่ 2 และผู้ร่วมเขียนคนที่ 3 (ภาษาอังกฤษ)

ภาพหน้าปกหนังสือ

บทวิจารณ์หนังสือ

ผู้เขียน: .....

จำนวนหน้า: .....

ปีที่พิมพ์: .....

ครั้งที่พิมพ์: .....

สถานที่พิมพ์: .....

บทคัดย่อ

(TH SarabunPSK ขนาด 18 point ตัวหนา กึ่งกลางน้ำกระดาษ)

ย่อหน้า 0.7" หรือเริ่มพิมพ์ตัวอักษรที่ 9 TH SarabunPSK ขนาด 16 ปกติ

ควรระบุว่...บทควมวิจัย/วิชาการนี้มีวัตถุประสงค์. (Objective). สรุปให้สั้นกะทัดรัด. หรือไม่เกิน. 300-350 คำ. ....

คำสำคัญ: 3-5 คำ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วยเครื่องหมาย (,)

Abstract

(TH SarabunPSK ขนาด 18 point ตัวหนา กึ่งกลางน้ำกระดาษ)

วารสารวิจัยวิชาการขอแจ้งให้ผู้มีพันธธราว่า....ยังไม่ต้องแปลบทคัดย่อภาษาอังกฤษ จนกว่าจะ
มีการประเมินและแก้ไขบทความเสร็จเรียบร้อย เพื่อความเป็นมาตรฐานเดียวกัน ทางวารสารฯ
ขอสงวนสิทธิในการจัดหาผู้แปลภาษาอังกฤษ ในอัตราบทคัดย่อละ 500.-บาท (ผู้มีพันธธ
รับผิดชอบชำระเอง)

¹ สังกัด/หน่วยงานภาษาไทย: สังกัด/หน่วยงานภาษาอังกฤษ

² สังกัด/หน่วยงานภาษาไทย: สังกัด/หน่วยงานภาษาอังกฤษ

³ สังกัด/หน่วยงานภาษาไทย: สังกัด/หน่วยงานภาษาอังกฤษ

Corresponding author, e-mail: ....., Tel. .... (ผู้เขียนหลัก)

Keywords: 3-5 Words

บทนำ (TH SarabunPSK ขนาด 18 point ตัวหนา ชิดซ้ายหน้ากระดาษ)

ย่อหน้า 0.7" หรือเริ่มพิมพ์ตัวอักษรที่ 9 TH SarabunPSK ขนาด 16 ปกติ

เนื้อเรื่อง

บทวิจารณ์

สรุปผล

..... การเลือกเก็บประเด็นสำคัญ ๆ ของบทความมาเขียนรวมกันไว้อย่างสั้น ๆ ท้ายบท หรืออาจให้วิธีการนอก
..... ผลลัพธ์ว่าสิ่งที่กล่าวมามีความสำคัญอย่างไร สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้บ้าง หรือจะก่อให้เกิดอะไรต่อไป หรือ
..... อาจใช้วิธีการตั้งคำถามหรือให้ประเด็นทั้งท้ายกระตุ้นให้ผู้อ่านไปสืบเสาะแสวงหาความรู้ หรือคิดค้นพัฒนา
..... เรื่องนั้นต่อไป เพื่อเป็นการสรุปจุดยืนของผู้เขียนที่มีต่อเรื่องที่เขียน

เอกสารอ้างอิง

..... รูปแบบการเขียนอ้างอิงและบรรณานุกรมใช้แบบ APA (American Psychological
..... Association). ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6. และจะต้องตรงกันกับการอ้างอิงในเนื้อหา. ซึ่งผู้
..... นิพนธ์บทความต้องตรวจสอบและรับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารการอ้างอิง
..... ทั้งหมด

4. การเขียนหนังสืออ้างอิง

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition มีการปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัยเพื่อรองรับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทั้งนี้ผู้เขียนจะต้องไม่รายงานข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างข้อมูลเท็จ หรือการปลอมแปลง บิดเบือน รวมไปถึงการตกแต่ง หรือเลือกแสดงข้อมูลเฉพาะที่สอดคล้องกับข้อสรุป รวมทั้งทัศนคติและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารวิจัยวิชาการถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนคติและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารวิจัยวิชาการ รวมทั้งผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัย ไม่ละเมิดหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ซึ่งทางวารสารได้กำหนดความซ้ำของผลงาน ด้วยโปรแกรม การตรวจสอบการลอกเลียนวรรณกรรมทางวิชาการ (อักขราวิสุทธิ์) และการตรวจสอบการคัดลอกเอกสารอิเล็กทรอนิกส์แบบอัตโนมัติ CopyCatch (Copyright, Academic Work and Thesis Checking System) โดยจะต้องมีระดับความซ้ำซ้อน ไม่เกิน 20%

1. ผู้แต่งชาวไทยให้ใส่ชื่อและนามสกุลโดยไม่ต้องใส่คำนำหน้าชื่อ ยกเว้นราชทินนามฐานันดรศักดิ์ ให้นำไปใส่ท้ายชื่อโดยใช้เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างชื่อกับ ราชทินนามและฐานันดรศักดิ์ ส่วนสมณศักดิ์ให้คงรูปตามเดิม

2. กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้ใส่ชื่อทั้งสองคนตามลำดับที่ปรากฏ เชื่อมด้วยคำว่า “และ” สำหรับเอกสารภาษาไทย และใช้เครื่องหมาย “&” สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ ระหว่างคนที่ 1 และคนที่ 2 โดยเว้น 1 ระยะก่อนและหลัง

3. ผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ขึ้นต้นด้วยชื่อสกุล ตามด้วยตัวอักษรย่อชื่อต้นโดย เว้น 1 ระยะ และอักษรย่อชื่อกลาง (ถ้ามี) ทั้งนี้การกลับชื่อสกุลให้ใช้ตามความนิยมของคนในชาตินั้น โดยใช้เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างชื่อสกุลและอักษรย่อชื่อต้น อักษรย่อชื่อกลาง หากกรณีผู้แต่งมีคำต่อท้าย เช่น Jr. หรือคำอื่น ๆ ให้ใส่คำดังกล่าวต่อท้ายอักษรย่อชื่อต้นหรืออักษรย่อชื่อต้น (ถ้ามี) โดยคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค

4. ผู้แต่งที่เป็นสถาบัน ให้ลงรายการโดยเรียงลำดับจากหน่วยงานใหญ่ไปหาหน่วยงานย่อย และเว้นวรรคจากชื่อหน่วยใหญ่ไปหาชื่อหน่วยงานย่อย

5. การอ้างอิงจากเอกสารภาษาไทยประเภทพระไตรปิฎกและอรรถกถา ให้อ้างอิงย่อ คัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บ คำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อ ในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี หรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อ ในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เช่น ขุ.ชา. (บาลี) 27/87/53, ขุ.ชา. (ไทย) 27/87/87. และให้เขียนอ้างอิงไว้ท้ายบทความตามพระไตรปิฎกฉบับที่อ้างอิงถึง เช่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

คู่มือการอ้างอิงแบบ American Psychological Association 6th edition

อ้างอิงมาจาก Publication Manual of the American Psychological Association (American Psychological Association, 2010)

(สำหรับบทความตีพิมพ์ในวารสารวิจัยวิชาการ)

รูปแบบ	การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง	รายการอ้างอิง (ท้ายบทความ) สัญลักษณ์ / หมายถึง การเว้นวรรค
หนังสือ	(ชื่อผู้แต่ง/ปีที่พิมพ์)	ชื่อ/สกุล/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ/(พิมพ์ครั้งที่)/สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์.
ผู้แต่ง 1 คน	(อัครเดช พรหมกัลป์, 2559) (Driscoll, M., 2002)	อัครเดช พรหมกัลป์. (2559). <i>ทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์</i> . นครสวรรค์: นครสวรรค์ บรอดแคสต์ติ้งซิสเต็ม. Driscoll, M. (2002). <i>Web-Based Training: creation e-learning experience</i> . (2 nd ed). San Francisco: John Wiley & Sons.
ผู้แต่ง 2 คน	(กาญจนา แก้วเทพ และที่พิมพ์ เอี่ยมเรไร, 2554) (Cohen, J.M. and Uphoff, N.T., 1977)	กาญจนา แก้วเทพ และที่พิมพ์ เอี่ยมเรไร. (2554). <i>การสื่อสาร ศาสนา กิฬา</i> . กรุงเทพฯ: โครงการเนธิวิจัยอาวุโส Cohen, J.M. and Uphoff, N.T. (1977). <i>Participation's Place in Rural Development: Seeking Clarity Through Specific</i> . New York : Cornell University.

2 | The Journal of Research and Academics, Graduate Programme, MCU Nakhonsawan Campus

รูปแบบ	การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง	รายการอ้างอิง (ท้ายบทความ) สัญลักษณ์ / หมายถึง การเว้นวรรค
ผู้แต่ง 3-6 คน		ผู้แต่ง1/ผู้แต่ง2./และผู้แต่ง3./ (ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ/(พิมพ์ครั้งที่)/สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์. กรณีที่มีผู้แต่ง 6 คนหรือมากกว่า 6 คนขึ้นไปลงเฉพาะผู้แต่งคนแรกตามด้วยคำว่า et al. หรือ และคณะ
ชื่อผู้แต่งและปีที่พิมพ์เหมือนกัน แต่ต่างชื่อเรื่อง	(สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2551 ก) (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2551 ข) กรณีภาษาต่างประเทศใช้ a, b ตามหลัง ค.ศ.	สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2551 ก). <i>ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม</i> . กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2551 ข). <i>สังคมวิทยาของการ</i> . กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
หนังสือแปล ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือทั่วไป	(คอตเลอร์, ฟิลิป และเลวิตต์, ซีโอเตอร์, 2557)	คอตเลอร์, ฟิลิป และเลวิตต์, ซีโอเตอร์. (2557). <i>การบริหารการตลาด [Harvard business review on reinventing your marketing]</i> (ณัฐยา สันตระกูลแปล, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท
การอ้างอิงเอกสาร ทุติยภูมิ (อ้างถึงใน)	(Bazzano, 2011 อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์, 2556) (Bennett, 2000 as cited in Stone, 2013)	วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). <i>กระบวนการค้นคว้าใหม่ทางการศึกษา: กรณีศึกษาต่อการศึกษาศาสตร์ที่ 21</i> . กรุงเทพฯ: ทัพยาวิสุทธิ์. Stone, R. J. (2013). <i>Managing human resources</i> . (4 th ed.). Milton, Australia: Wiley.

รูปแบบ	การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง	รายการอ้างอิง (ท้ายบทความ) สัญลักษณ์ / หมายถึง การเว้นวรรค
วิทยานิพนธ์/ คุณูปนิพนธ์	(ชื่อผู้แต่ง/ปีที่พิมพ์) (อัครเดช พรหมกัลป์, 2557) (Johnson, M. D., 2004)	ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์./ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตหรือวิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต)/สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์หรือชื่อมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษา. อัครเดช พรหมกัลป์. (2557). การพัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหาคอมพิวเตอร์ตามหลักพุทธธรรม ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสน ศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย. Johnson, M. D. (2004). A methodology for determining engineering costs and their effects on the development of product families. (Dissertation Doctor of Philosophy. Mechanical Engineering Department of Mechanical Engineering). Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology.
รายงานการวิจัย	(ชื่อผู้แต่ง/ปีที่พิมพ์) (อัครเดช พรหมกัลป์ และคณะ, 2559)	ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง./ (รายงานการวิจัย)/สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์. อัครเดช พรหมกัลป์ และคณะ. (2559). การจัดการชุมชนพื้นที่กลางน้ำเชิงกลยุทธ์กับการป้องกัน และแก้ไขปัญหาลูกทกภัย. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหา ลาลงกรณราชวิทยาลัย.

รูปแบบ	การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง	รายการอ้างอิง (ท้ายบทความ) สัญลักษณ์ / หมายถึง การเว้นวรรค
	(Lipsey, M. W., Farran, D. C., & Hofer, K. G., 2015)	Lipsey, M. W., Farran, D. C., & Hofer, K. G. (2015). A randomized control trial of a statewide voluntary prekindergarten program on children's skills and behaviors through Third Grade. (Research Report). Nashville, TN: Vanderbilt University, Peabody Research Institute.
บทความวารสาร	(ชื่อผู้แต่ง/ปีที่พิมพ์) (พระมหาสุติภัก อภินันโท (แหม ทอง) และรัตติยา เหนืออำนาจ, 2562, หน้า 1-17) (Ar, Ilker Murat and Birdogan Baki, 2011, pp. 172-206).	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้า. พระมหาสุติภัก อภินันโท (แหมทอง) และรัตติยา เหนืออำนาจ. (2562). การจัดการเครือข่าย วัฒนธรรมเชิงพุทธของคณะสงฆ์จังหวัดนครพนม เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ทาง วัฒนธรรมกับประชาคมอาเซียน. วารสารวิจัยวิชาการ, 2(3), 1-17. Ar, Ilker Murat and Birdogan Baki. (2011). Antecedents and performance impacts of product versus process innovation. European Journal of Innovation Management, 14(2), 172-206.
หนังสือพิมพ์	(ชื่อผู้แต่ง/ผู้เขียน/ปีที่พิมพ์) (สมหมาย จันทรเรือง, 2559) (Erllich, 1994)	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์, วัน เดือน)/ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./หน้า. สมหมาย จันทรเรือง. (2559, 21 ธันวาคม). กฎมนเฑียรบาล. มติชน. น. 15. Erllich, R.S. (1994, June 28). Chain a paradise for counterfeit CDs. Bangkok Post, p. 4.

รูปแบบ	การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง	รายการอ้างอิง (ท้ายบทความ) สัญลักษณ์ / หมายถึง การเว้นวรรค
ราชกิจจานุเบกษา	(ชื่อพระราชบัญญัติ./ปีที่พิมพ์) (พระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. 2559, 2559)	ชื่อพระราชบัญญัติ./ปีที่พิมพ์./วันที่/เดือน./ราชกิจจานุเบกษา./เล่มที่/.../ตอนที่/.../หน้า... พระราชบัญญัติ มาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกัน และปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. 2559. (2559, 29 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 133 ตอนที่ 38 ก, หน้า 39-48.
การสัมภาษณ์	(ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ปีที่พิมพ์, วัน เดือนที่สัมภาษณ์) (ปภาวิ พงษ์จตุรา, 2562, 17 กุมภาพันธ์)	ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ปีที่พิมพ์, วัน เดือน./ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์./ชื่อผู้สัมภาษณ์) ปภาวิ พงษ์จตุรา. (2562, 17 กุมภาพันธ์). กระบวนการและเป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลท่าไม้. (นางสาวรัตติยา เหนืออำนาจ, ผู้สัมภาษณ์).
สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์	(ชื่อผู้แต่ง./ปีที่จัดทำ) (กระทรวงพาณิชย์, 2559) (World Health Organization, 2014)	ผู้แต่ง./ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./เข้าถึงได้จาก/http://www.xxxxxxxx (ใช้คำว่า เข้าถึงได้จากสำหรับเอกสารภาษาไทย และคำว่า Retrieved from สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ) กระทรวงพาณิชย์. (2559). สถิติการค้าระหว่างประเทศของไทย. เข้าถึงได้จาก http://www2.ops3.moc.go.th World Health Organization. (2014) . <i>Pneumonia</i> . Retrieved from http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs331/en/

รูปแบบ	การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง	รายการอ้างอิง (ท้ายบทความ) สัญลักษณ์ / หมายถึง การเว้นวรรค
เอกสารการประชุมทางวิชาการ	(ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์, น. หรือ p. หรือ pp. เลขหน้า) (พระมหาสุติภัก อภินันโท, อัครเดช พรหมกัลป์ และรัตติยา พรหมกัลป์, 2561, น. 1892) (Soutar & Mazzarol, 1995, pp. 85-110)	ผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความหรือชื่อเรื่องของบท. ใน หรือ In ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก. หรือ Ed. หรือ Eds.), ชื่อการประชุม (น. หรือ p. หรือ pp. เลขหน้า). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์ พระมหาสุติภัก อภินันโท, อัครเดช พรหมกัลป์ และรัตติยา พรหมกัลป์. (2561). คณะสงฆ์กับการจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธในอนุภูมิภาคสุโขทัย. ใน <i>การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3 INC2019</i> (น. 1892). น่าน: มหาวิทยาลัยมหาลาญาลองกรณราชวิทยาลัย. Soutar, G., & Mazzarol, T. W. (1995). Gaining competitive advantage in education services exports: Forward integration and strategic alliances in a maturing market. In G. Tower (Ed.), <i>Proceeding of the Academy of International Business Southeast Asia Regional Conference, Asia Pacific International Business: Regional integration and global competitiveness</i> (pp. 85-110). Perth: Murdoch University.

สามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จากแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับ APA Style 6th edition เช่น APA Formatting and Style Guide. from [https://owl.english.purdue.edu/owl/resource/560/01/American Psychological Association \(APA\) 6th edition style Examples](https://owl.english.purdue.edu/owl/resource/560/01/American%20Psychological%20Association%20(APA)%206th%20edition%20style%20Examples). from www.lib.monash.edu.au/tutorials/citing/apa-a4.pdf

5. ลิขสิทธิ์

เนื้อหาและข้อมูลในบทความที่ลงพิมพ์กับวารสารวิจัยวิชาการ ถือเป็นข้อคิดเห็น และความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความโดยตรงซึ่งกองบรรณาธิการวารสารไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย หรือร่วมรับผิดชอบใด ๆ บทความ ข้อมูล เนื้อหา รูปภาพ ฯลฯ ที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารวิจัยวิชาการ ถือเป็นลิขสิทธิ์ของวารสารวิจัยวิชาการ หากบุคคลหรือหน่วยงานใดต้องการนำทั้งหมดหรือส่วนหนึ่ง ส่วนใดไปเผยแพร่ต่อหรือเพื่อการกระทำการใด ๆ จะต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากวารสารวิจัยวิชาการก่อนเท่านั้น

6. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารวิจัยวิชาการ กรุณาติดต่อ “บรรณาธิการวารสารวิจัยวิชาการ” กรุณาติดต่อสำนักงานวารสารวิจัยวิชาการ หลักสูตรบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ เลขที่ 999 หมู่ 6 ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ 60000 โทรศัพท์ 056-219999, 099-2969229 โทรสาร 056-219998 E-mail journal.jra@gmail.com

8. อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 250 บาท ไม่รวมค่าส่ง

9. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 300 บาท

หนังสือขอส่งบทความเพื่อพิจารณาการตีพิมพ์ในวารสารวิจัยวิชาการ

ชื่อเรื่องภาษาไทย: .....

ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ: .....

ชื่อผู้เขียน (ทุกคน): 1. ชื่อ-สกุล (ไทย) .....

(อังกฤษ) .....

E-mail Address: .....

2. ชื่อ-สกุล (ไทย) .....

(อังกฤษ) .....

E-mail Address: .....

3. ชื่อ-สกุล (ไทย) .....

(อังกฤษ) .....

E-mail Address: .....

ที่อยู่/สถานที่ทำงาน : .....

หมายเลขโทรศัพท์: ..... E-mail Address: .....

ระบุประเภทของต้นฉบับ

☐ บทความทางวิชาการ (Academic Article) จำนวน .....หน้าต่อบทความ

☐ บทความวิจัย (Research Article) จำนวน .....หน้าต่อบทความ

☐ .....จำนวน .....หน้าต่อบทความ

คำรับรองของผู้เขียน: ผู้เขียนทุกคน ขอรับรองว่า

☒ บทความที่เสนอมานี้ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่มาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น

☒ หากผู้เขียนต้องการถอนบทความไม่ว่ากรณีใด ๆ ผู้เขียนยินดีชดใช้ค่าดำเนินการพิจารณาบทความ

☒ ผู้เขียนยินดีให้กองบรรณาธิการสรรหาผู้กลั่นกรองโดยอิสระ เพื่อพิจารณาบทความนี้ และสามารถตรวจแก้ไขบทความดังกล่าวได้ตามที่เห็นสมควร

☒ ลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำ ตัดแปลง หรือนำออกโฆษณา ไม่ว่าในรูปลักษณะอย่างไร หรือวิธีใด เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ลายมือชื่อผู้เขียน (ทุกคน) .....

วันที่.....

☐ กองบรรณาธิการวารสารตรวจสอบความ
สมบูรณ์และความถูกต้องของต้นฉบับ

ลงชื่อ.....กองบรรณาธิการ
(.....)

ตำแหน่ง .....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

☐ ยินดีรับบทความเพื่อเสนอให้ Peer Review

พิจารณาการตอบรับให้ตีพิมพ์บทความลงวารสาร

ลงชื่อ.....
(.....)

ตำแหน่ง .....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ใบสมัครสมาชิก

ที่.....
วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

กราบพนมัสการ/เรียน บรรณาธิการวารวิจัยวิชาการ

ข้าพเจ้า ชื่อ-ฉายา/นามสกุล (ภาษาไทย) .....

(ภาษาอังกฤษ).....

ที่อยู่/สถานที่ทำงาน : .....

หมายเลขโทรศัพท์: ..... E-mail Address:.....

มีความประสงค์จะขอสมัครเป็นสมาชิกวารสารวิจัยวิชาการ

☐ สมาชิกประเภทรายปี 750 บาท (จำนวน 3 เล่ม)

☐ เล่มละ 250 บาท

พร้อมนี้ข้าพเจ้าได้ส่ง

☐ เงินสด

☐ ธนาณัติ สั่งจ่าย.....

☐ .....

โปรดนำส่งวารสารวิจัยวิชาการ .....

.....

.....

ลงชื่อ .....

(.....)

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

ค่าบำรุงปี พ.ศ..... เลขที่ใบเสร็จ.....

ลงวันที่..... เดือน..... พ.ศ..... ลงบัญชีแล้ว.....